De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 18

bron
De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 18. Jan Boucherij, Antwerpen 1888

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla023188801_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

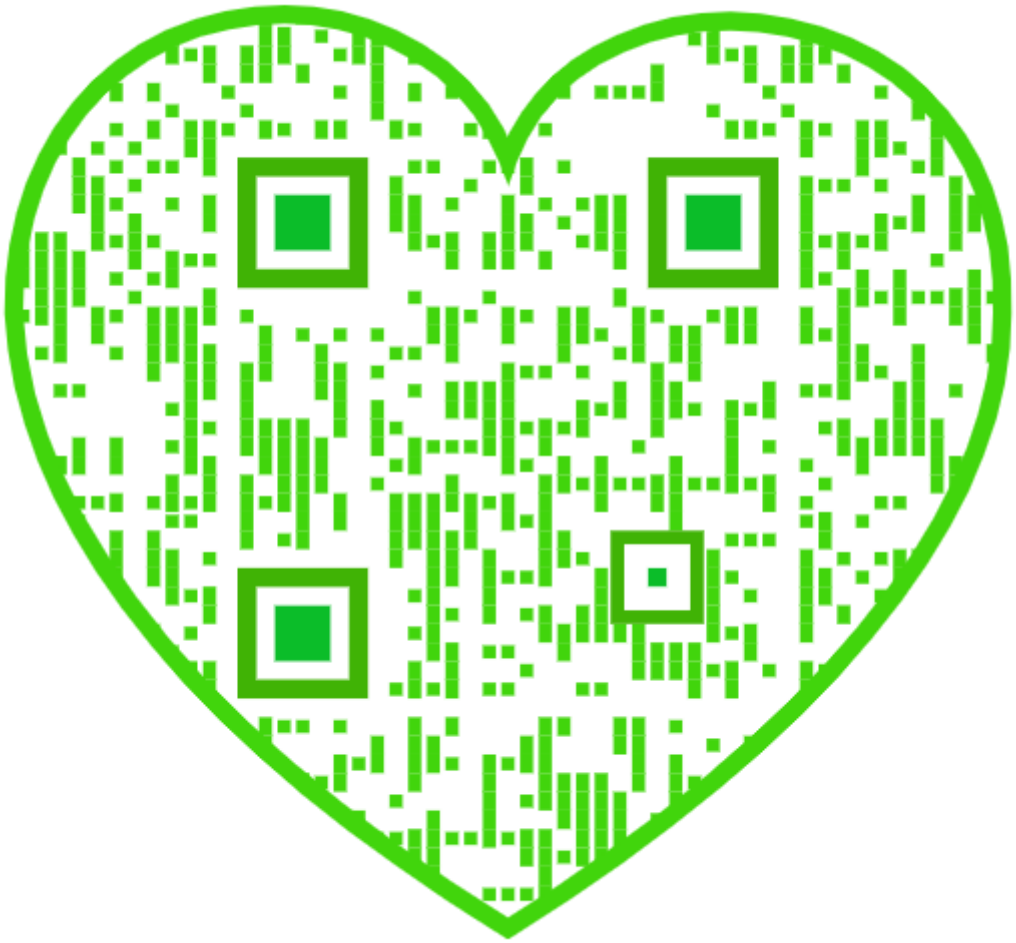

Fiere Elza
door Reimond Stijns.

I.

‘Hebt gij ze vandaag weer in de kerk gezien?’ vroeg Tist, de kromme horlogiemaker, met zijne neusstem. ‘Fier, of des keizers kat hare nicht ware!... Op mijne ziel, ze zet elken dag langs om meer op haren kop.... He, wie denkt ze te zijn!... Als elk kind er twintig duizend franks erft, is het veel.... Heeft men dat ooit geweten! Ik kwam ze gisteren aan den langen elskant tegen, 'k zei ze natuurlijk goêndag, en zij, - knikken, stijfgaan weg. 'k Bleef er stom van. Ware ze eene barones geweest, ze hadde niet anders geknikt. 't Zou mij niet verwonderen, dat er den eenen of den anderen dag een strooien man vóor de poort van het Walhof hing.... Baas Jan, vul mijn glaasje nog eens.’

De spreker zat, na de hoogmis te Voorde, met eenige vrienden voor het venster in *de Kroon.* Het was in den zomer en een heerlijke dag. Aan de overzijde van de dorpsbaan verhief zich de oude kerk tusschen reusachtige noteboomen, links en rechts strekten de korenvelden zich uit, die scherp hun goudgeel op het hoogblauw des hemels afteekenden.

De horlogiemaker was een dertigjarige magere kerel met o-beenen, een bleek uitgerekt aangezicht en oogen vol valschheid onder zware, gitzwarte wenkbrauwen.

Hij goot de helft van den gebrachten genever naar binnen, wierp den gluipenden blik op zijne gezellen, die stilzwijgend, schijnbaar onverschillig, voortrookten en hernam:

‘Die niets zegt, denkt niet te min.... Moest ik ze allen opnoemen, die reeds eene blauwe scheen bij Elza Cremers liepen, het zou eene schoone litanie zijn. Is het ooit gebeurd: eene boerin van 't dorp, te fier, om met de andere menschen hier om te gaan!’

‘Fier is ze, bemerkte een arme, pokdalige pachterszoon.

‘Maar verduiveld schoon!’ sprak vol onbewimpelde bewondering de blondlokkige notarisklerk.

‘Schoon!... Schoon!... zeker zoo erg niet,’ mompelde Peutrus, de zoon des brouwers. Peutrus was een ventje van zes en twintig jaar oud, zoo kort en dik, dat hij wel een tonnetje zijns vaders scheen. Hij had uitpuilende oogen in een bolvormig aangezicht, overal bloedrood, uitgenomen waar de geschoren, zware baard doorschemerde. De zij der muts stond kaarsrecht op het hoofd, en kaarsrecht hield hij eene cigaar in den mond geplant, weinig bekommerd of ze al of niet brandde. ‘Schoon, schoon,’ herhaalde hij ‘dat zie ik niet.’

‘*Saarni fenter!*’ riep baas Jan uit met spottende verontwaardiging, ‘nu moet ik ook spreken. Wat! Ze zou niet schoon zijn!... Zoek er maar zoo eene uit, tien uren in het rond. Wat zeg ik? Tien! Dat is nergens meer te vinden. Of ze schoon is! Ik zeg u maar dat. Als ze voór de poort van 't Walhof staat, en een vreemdeling haar ziet, mag ik zeker zijn, dat hij in *de Kroon* zal binnen komen, om te vragen, wie daar woont. Niet schoon!... *Saarni fenter!*... Zoo een groot kloek vrouwmensch.... Ze heeft oogen in den kop als sterren; beenen, als pilaren; en borsten, als voor twee.... ja, ja, ja....’

‘Schoon is ze!’ beaamden er drie, vier...

‘Bah, wat is dat!’ viel de horlogemaker uit. ‘Daar is men wel mee. Ik zeg het nog eens: het is eene schande zoo fier te zijn... Verleden jaar, op de kermis, kwam ze met haren vader op het bal bij Pieter Pree. Heeft ze met iemand van ons allen willen dansen? Ze wacht zeker op 'nen baron, 'nen prins, of zoo iets. Niemand van 't dorp is rijk genoeg voor haar. Ze zal later blij genoeg zijn hier iemand te krijgen.’

‘Niemand haar nog willen,’ mompelde Peutrus.

‘Spreekt men van den duivel, men ziet zijnen staart,’ zei de pachterszoon. ‘Mij dunkt, dat de koningin uit de poort komt.’

Allen richtten zich op, gingen voor het venster staan.

Schuins kon men eene schoone hoeve ontwaren, omringd met eene breede gracht, waarover eene steenen brug lag, die langs de hooge poort ingang tot de boerderij verleende. Op dit oogenblik verscheen ginds eene twintigjarige deerne, hoog van gestalte, bedeeld met buitengewone schoonheid; ze had iets voornaams in haren gang, in haren blik. Het was Elza Cremers, de dochter van het Walhof. Hare zwarte lokken, in dikke tressen gevlochten, op het hoofd vastgemaakt, daalden tot op haren rug. Ze droeg een eenvoudig, grijs getint kleed, dat haar bevallig om de leden sloot, en waarvan de snede zooveel smaak verried, dat de boeren niets anders vonden, - om hunne afgunst te billigen, - dan de bewering, dat ze zich boven haren staat kleedde. Fier hield ze het hoofd recht, liet de armen half neergezakt hangen, met eene lichte beweging er in onder het gaan, zoo trok zij over de dorpsbaan. Ze bemerkte de gasten in *de Kroon*, en voor het venster gekomen, neeg ze het hoofd, maar op eene manier... wel zooals de horlogemaker gezegd had, of ze eene barones ware geweest. De gapers binnen namen werktuigelijk hoed of muts af.

Onder den indruk van Elza's schoonheid werd in *de Kroon* eene wijl het stilzwijgen bewaard, dat de opgetogen waard verbrak met de woorden:

‘Zegt wat ge wilt, 't is een geheel vrouwmensch!’

‘Zwijg, dwaze vent!’ morde de waardin Cieska ‘ge zult er ten slotte nog op verlieven, gelijk al de andere zotten... Een man van in de vijftig!’

Peutrus, de brouwerszoon, ledigde zijn glas; de horlogemaker gaf hem eenen stoot met den voet, en beiden trokken heen langs de achterdeur der herberg. Ze traden sprakeloos voort tusschen de tuinen en kwamen weldra in het veld langs eene eenzame straat van weerszijden met boomen en grachten bezoomd. Tist bleef aan den hoek van den kruisweg staan, waar een levensgroote Christus hing, en sprak:

‘Nu zal ik u eens iets zeggen... Hoor, Peutrus, dat ik eene blauwe scheen liep, was heel natuurlijk... 't Was dwaas van mij op Elza te denken.. Bah, 't is nu voorbij... Maar gij!.. We moeten rechtuit zijn: ik weet, dat ze u ook niet wil.. Wat denkt ze!.. Waar zal ze nog iemand vinden, als gij?.. Haar hoogmoed gaat te ver... Zoudt gij gelooven, dat iedereen op het dorp het weet, dat gij, achter den langen elskant, er op uwe knieën hebt vóor gezeten!’ Peutrus' aangezicht kreeg het hoogste rood, dat het kon krijgen. Hij

smakte eenige keeren hevig aan de uitgedoofde cigaar en brabbelde ondertusschen:

‘Leugens, leugens, al leugens!.. Zoo iets uitvinden!.. Schande!’

‘Nu, gij moet het best weten,’ hernam de andere, ‘ze vertellen het toch... Maar ik, ik zeg, dat die Elza een lesje noodig heeft, een ferm lesje... Wilde er maar iemand meedoen.’

‘Strooien man?’ mompelde Peutrus ondervragend.

‘Beter, veel beter,’ sprak Tist. ‘Wat is dat een strooien man!... Luister, ge zult gaan hooren.’

En Peutrus keek den verteller starlings aan, hield roerloos de kaarsrechte cigaar in den mond en luisterde met gespannen aandacht.

* * *

Acht dagen later waren onze twee vrienden op den weg, die naar Axel leidt, een dorp op drie uren afstands van Voorde. De horlogemaker met zijne kromme beenen, stapte snel voort, joeg het zand in wolken op onder zijne groote voeten; de tonachtige Peutrus had veel moeite om bij te houden, blaasde en zweette, zwierde zijnen rooden zakdoek als een noodsein. Het was vier ure na den noen. Het rijpe koren kraakte onder de blakende zon; het wit gestoofde zand kaatste de stralende hitte terug; nergens was er eenig lommer te ontwaren.

‘Ge denkt, dat hij zal willen?’ vroeg Peutrus.

‘Zij gerust, ik zal het wel weten te draaien,’ antwoordde Tist. ‘Ik heb dien Louis Zoë leeren kennen, toen ik aan het torenuurwerk van Axel werkte. De vader is een rijke boer geweest, doch te niet gegaan. De jongen is in een kosthuis, op de hoogeschool, en wat weet ik waar nog, geweest. Hij had gedacht te huis een vol potje te vinden, doch 't was mis, en hetgeen hij dan nog had, heeft onze gast in alle soorten van dingen gesteken: hij vond werktuigen uit, plantte en zaaide, zooals niemand het deed, en alles viel hem tegen. En had hij geld in den zak, het rolde er uit: waar hij maar kwam, dronken er altijd mede op zijne kap. Hij bezit misschien nog twee, drie honderd franks, waarmede het algauw amen en uit zal zijn, en dan - arm, als Job... 't Is een aardige kerel! Als er maar eene part te bakken valt, gaat hij voor niets achteruit. Ik zou er u tot morgen kunnen van vertellen...’

Zoo babbelde Tist voort, al min en min om hitte of zandwolken bekommerd.

* * *

Wij begeven ons ondertusschen voorop naar Axel en treden *den Leeuw* binnen.

De herberg bezat een groot achterhof, met twee, drie bolspelen onder de schaduw van oude linden. Het was er goed gedurende de hitte van den zondagnamiddag. De weinige spelers, na de vespers gebleven, waren henen getrokken; alleen Louis Zoë, een jongeling van ongeveer vijf en twintig jaar, zat nog op eenen stoel onder den notelaar bij den tuin. Nu en dan dronk hij met groote teugen van het glas bier, dat nevens hem stond, en sloeg er mede op de tafel, telkens het ledig was, om het opnieuw te doen vullen; zenuwachtig blies hij de rookwolken eener cigaar in de hoogte. Uit zijne trekken sprak bittere spot, bij poozen slechts afgewisseld door al de teekens eener uiterste verveling...

Zware stilte hing over het dorp, als ingesluimerd onder de verlammende hitte. In trage tonen sloeg het zes ure op den toren. De jongeling sprong recht, doch bleef plots nadenkend vóor zich staren, of hij vergeten had, wat hij wilde aanvangen...

De jongeling had eene meer dan middelmatige gestalte, was kloek en sterk, hoog op de beenen; zijne schouders waren breed ontwikkeld, breed ontwikkeld was de borst. Hij had eene donkerbruine huidtint; het onderdeel van zijn gezicht was mager; wangbeenderen en kin waren scherp afgeteekend, vooruitspringend; de kleine neus stak een weinig omhoog, de neusgaten schenen te groot; boven het welgevormd voorhoofd waren de gitzwarte haren achteruit geworpen; zijne oogen waren niet groot, maar scherp, doordringend. Op het eerste zicht zou men Louis Zoë niet voor schoon aanzien hebben, toch had hij iets overheerschend, - zoowel in zijnen persoon en houding, als in zijn gelaat, - over zich; de vrouwen, welke hem eens gezien hadden, vergaten hem niet licht.

Hij had den hoed afgenomen, blikte grimlachend vóor zich, draaide met de linkerhand zenuwachtig de punten van zijn lichten knevel tusschen de vingers. Terwijl hij zoo nadacht, ademde hij luide, liet soms de tanden over elkander krijschen.

Bij eene oppervlakkige beschouwing scheen de jongeling een heer. Hij droeg een rechtstaande halsbandje, gesteven

handlubben, een donkergrijs wel gesneden jasje, en op den halsdoek een gouden speld; een nader onderzoek deed dadelijk ontwaren, dat de kleederen tot op den draad versleten waren, zelfs op meer dan eene plaats door eene onbehendige hand hersteld; de schoenen waren afgesleten...

* * *

Na den dood zijns vaders had Louis Zoë gedacht fortuin te maken, en zou er wellicht in geslaagd zijn, hadde men hem maar willen eene behulpzame hand bieden.

De jongen wist, zelfs eer hij begon, dat hij, met zijn klein bezit, zijne ondernemingen niet kon voltrekken, maar hij veronderstelde, dat wel iemand hem zou bijgesprongen zijn bij het zicht der reeds bekomen uitslagen. Hij was ten volle in zijne verwachting bedrogen geweest.

'Bah,' zegde hij, 'wat ik verrichtte mag ik aanzien, als eene wel gelukte proef; nu bezit ik ondervinding genoeg, welke ik zal ten nutte maken in Amerika, het land der grootsche ondernemingen.'

Altijd had Louis een geheimen wrok gevoed tegen rijke, verwaande boeren. Sedert hij ondervonden had, hoe de hooghartige kerels hem den rug toedraaiden, omdat hij in geldnood verkeerde, haatte hij ze hartelijk samen. Hoe dikwijls had hij niet gedroomd zich op allen te wreken...

Louis had den naam het geld door het venster te gooien; hij voelde behoefte overal van zijne ontwerpen te spreken, en, om de aanhoorders rond zich te houden, gebruikte hij het eenvoudigste middel: hij liet ze drinken. In zulke oogenblikken vooral dacht hij aan geen sparen.

Ware hij rijk geworden, tegenover niemand, wie ook, hadde hij ooit verschil van stand laten voelen.

De neef van den jongeling, - ook een Louis Zoë, doch de rijke Zoë geheeten, - bewoonde de schoonste pachthoeve van het dorp, eene pachthoeve met zeven paarden.

Toen Louis schier niets meer bezat, trok hij naar zijn begoeden bloedverwant. Hij was voornemens hem te zeggen:

'Jaarlijks lijdt gij groote verliezen op uwe landerijen, daar de noodige verbeteringen er niet aan toegebracht worden. Neem mij voor drie maanden in uwen dienst, en ik zal de opbrengst sommiger weiden en velden doen verdubbelen. Mijne ondervinding moet betaald worden: als loon zult gij mij het noodige geld geven, om naar Amerika over te steken.'

Bij de minste aarzeling zou hij er bij gevoegd hebben:

‘Hier zijn handen, die werk vragen, en des noods ijzer zullen pletteren; hier is eene borst met stalen longen, en een kop, die hersens bevat; wees verzekerd, dat ik, - wat ge te veel mocht verschoten hebben, - u eens met woeker zal terugbetalen.’

Toen Louis op de hoeve kwam, was de neef juist bezig met avondmalen; de bezoeker mocht, als een bedelaar, in den gang wachten. Ten slotte verscheen de rijke bloedverwant met het eten nog in den mond.

‘Wel, wat is er nu weer?’ vroeg hij ruw, vol wrevel.

‘Dat zal ik u dadelijk uitleggen,’ wedervoer Louis. ‘Ge zijt de hoovaardigste, verwaandste gek, welken ik ooit ontmoet heb. Ge zijt het schoonste voorbeeld, wat onovertrefbare ezel een kerel met geld soms is. Word maar niet blauw, mijnheer mijn neef, ge mochtet verstikken. Anders heb ik u niets te zeggen, en daarmee groet ik u.’

* * *

Terwijl Louis Zoë daar rechtstond op het achterhof van *den Leeuw*, verschenen boven de lage tuinheg de hoofden van Tist en Peutrus. De eerste keek onderzoekend rond, bemerkte den jongeling bij het bolspel, lachte eens, en kwam snel met zijnen gezel door het hekje binnen.

‘Ha, mijnheer Louis... mijnheer Louis Zoë!’ groette hij. ‘Kent ge mij niet meer!.. Tist... Tist, de horlogemaker van Voorde... Wij hebben samen meer dan eene pint gedronken... En dat zullen we vandaag nog doen, hoop ik... We zullen maar weer wat praten over het land en al zulke dingen.’

De aangesprokene keek de anderen scherp aan.

‘Ik heb geen geld meer,’ morde hij met bitteren spot. ‘Ge komt te laat: het trakteeren is uit!’

Tist deed een afwerend gebaar en vervolgde:

‘Bah, bah, dat is de zaak niet; we zien zoo nauw niet.’

Louis zette zich neder, wat de twee anderen reeds gedaan hadden, nam een ledig glas van de tafel, en klopte er mede om den waard te doen komen.

‘Een laatste rondeken kan ik nog wel geven,’ mompelde hij, ‘ik heb vandaag juist eene kleine som, welke men mij nog schuldig was, ontvangen.’

Na een eerste glas kwam er een tweede, door Peutrus te betalen, dan een derde, op rekening van Tist...

De tong van den horlogemaker viel niet meer stil, altijd babbelde hij voort.

‘Ik had u in het geheel niet vergeten,’ sprak hij. ‘Ik zou u nog vele woorden kunnen herhalen, welke gij uitgesproken hebt, en waarvan ge misschien niets meer weet. Hier op deze zelfde plaats zegdet gij eens, toen ik van Elza Cremers, de dochter van 't Walhof, sprak: Een meisje, dat in 'nen jongen anders niets ziet, dan zijn geld, is niet waard dat zij eenen man krijgt... We waren er dezen namiddag nog over aan 't spreken, ik en mijn vriend... 't Is waar, ge weet nog niet, wie hij is... Peutrus de zoon van den brouwer van Voorde... Maar dat we nog eens dronken?’

* * *

Om negen ure 's avonds was ons drietal nog samen; Tist had zijne tong niet weinig tol doen betalen, en er waren niet weinig glazen geledigd.

Vòor het scheiden stonden de vrienden achter den watermolen, onder de groote wilgen. Het laatste rood was weggestorven aan de westerkimme.

‘Ja, ze is fier, zooals ge zegt,’ sprak Louis.

‘Het ware onmogelijk fierder te zijn,’ hernam Tist. ‘Moest ge u bij haar aanbieden, en ze wist, dat ge geenen cent bezit, - ik zeg het nog eens, - ze bezage u als vuilnis; ze zou u den rug toekeeren. Ze moet 'nen rijke hebben. Wat die kleeren aangaat, ge zult Peutrus het geld weergeven, als ge wilt: er is geene haast bij... Dus, 't is aanvaard?’

Louis bleef eene wijl nadenken, liet stil de tanden over elkander krijschen.

De jongen herinnerde zich, hoe hij verleden jaar eene vertooning in den schouwburg van Bernheim had bijgewoond. Nevens hem zat eene betooverend schoone jufvrouw; hij stuurde haar het woord toe, met een enkel gebaar wees ze hem af. Slechts bij toeval was hij naar het tooneel gekomen, en droeg zijne alledaagsche kleederen: hierom was het voorzeker, dat zij hem met zulke minachting bejegende. Louis had den naam der trotsche vernomen: Elza Cremers. Sedert had de jongen het meisje niet meer ontmoet, maar diepe mistevredenheid, met de herinnering harer bedwelmende schoonheid, was hem bijgebleven.

Hierover had Louis nog eens nagedacht en sprak nu:

‘'t Is aanvaard. Ik zal doen, wat ik gezegd heb, en wat er ook van kome: nooit nog heb ik mijn woord gebroken.’

Zonder iets meer, wendde hij zich om en stapte terug naar het dorp.

(Wordt voortgezet).

Poëzie

I.
Nieuwjaarsgroet.

Aan de leden van ‘VOOR TAAL EN VRIJHEID’ te Aalst.

Vijftien jaar reeds zie 'k met liefde,
Naadren iedren nieuwjaarsdag:
Was er soms eens die ons griefde,
Velen droegen vreugde en lach.
Thans is weer zoo'n dag geboren,
Des ik wensch u al te maal
Meer geluk nog dan te voren
In ons lieve Vlaamsche taal,
Die de vrijheid voert als tolk
Ter verheffing van ons Volk!

Ziet men donkre wolken zweven
In het Westen, in het Oost,
Tronen kraken, Kronen beven,
't Oproer dreigen onverpoosd;
Ligt Euroop van strijdvrees zwanger,
Steeds gewapend met het staal;
Wij, wij strijden met den zanger
Voor 't behoud van Vlaandrens taal;
Want meer kracht dan staal of dolk
Heeft de tale van het Volk!

Ligt men rechts en links te zagen
Over vorst en republiek,
Over vrijgeest, dwang en plagen,
Van ons huidig politiek;
Wij, wij strijken hier geen oordeel
Wat daar welzijn brenge of kwaal:
Heel ons streven ligt in 't voordeel
Van de kunst en van de taal;
't Vrije leven, dat als tolk
De eigen taal is van het Volk!

Ziet men haat en ikzucht woeden
In den duistren, in het licht;
Ziet men 't ruw geweld zijn roeden
Zweepen op des volks gezicht;

Ziet men de eêlste der gedachten
Vaak versmoord door valschen praal;
Wij vereenen al ons krachten
Voor de kunst en Vlaamsche taal;
Kunst die rondom haar, als tolk,
Geest en leven zoekt in 't Volk!

Vliegen snel de jaren henen
Met hun zuur of zoeten gang,
Hoort men juichen, klagen, stenen,
Schrikgewoel of heilgezang;
Ziet men maag en vriend verdwijnen
Uit der wereld breede zaal,
Iets blijft in haar volheid schijnen:
Vlaandrens vrijzon door zijn taal,
Want door vlag en regenwolk
Boort die zon als taal van 't Volk!

VICTORIEN VAN DE WEGHE.

Antwerpen.

II.
Twee gedichtjes van Jacob Stinissen.

I. Vrouw!

Uw levenshulkje zeilt nu driemaal dertien jaren!
Was vaak de hemel blauw, ook kookte soms de vloed;
Doch immer stondt gij pal aan 't roer, het hart vol moed;
Bij 't lachen van de zon, of 't huilen van de baren.

Gij hebt gevreesd, gehoopt; de tocht was vol gevaren;
Maar als men niet alleen de zee doorklieven moet,
De hulk een' zoeten last, een' dierbren schat behoedt;
Dan trotst men klip en kolk, dan kent men geen bezwaren!

O mogen wij, aanbeden vrouw, te zamen varen,
In stillen vreê vereend, nog vele, vele jaren!
Voor 't heil van onzen schat: de lieve kinderschaar!

O mogen wij, zoolang wij dobbren op de baren,
Dien lichten last, dien heilgen schat bewaren!..
Doen ankren op het strand en rusten naast elkaar!

II. Kind!

Begreept gij wat heilvolle dagen gij leidt,
Gij zocht niet mijn jaren; 't zijn jaren van smart.
Weerspannig of slaafsch is bij beurten mijn hart,
En droever mijn lach dan de traan, dien gij schreit.

Blijf jeugdig en vreugdig zoolang het kan zijn!
Als sollende wolken vlucht later de vrêe;
De juichende Lente brengt liederen mee;
De tranende Winter ellenden en pijn.

Uw wakkere kijkers, als peerlen zoo puur,
Weerspieglen den hemel; weerkaatsen met gloed
De zalige rust van uw englengemoed,
En tintlen, als starren in 't vlekloos azuur.

Verlustig u, kind, als de vogel in 't woud,
Die spelend en kweelend het leven begroet.
Verzamel den honing uit 't bloemeken zoet,
Zoolang het voor u zijne blaadjes ontvouwt.

III.
Liefde en poezie.

Uit Liefde werd de Poëzie geboren
In 't zonnig land, waar mirthe geurend bloeit.
Ze ontlokte daar de ziel, door haar ontgloeid,
De woorden *'k min u*, die zij zoet liet hooren.

En als de jongling 't vrouwenoog zag gloren,
Kwam, zucht als fulp, de minnetaal gevloeid.
Uit liefde werd de Poëzie geboren
In 't zonnig land, waar mirthe geurend bloeit.

En dan heur boezemjacht! - een vreemd bekoren!
't Scheen hun of daar de rythmus lag' geboeid,
Die door het rozig marmer zocht te boren;
- Zoo is uit klank en maat een lied gegroeid.
Uit Liefde werd de Poëzie geboren!

OMER WATTEZ.

IV.
Elegie.

Mijmering, geschreven op een Kerkhof.

Het torenklokje klept de plechtige Angelus,
En de avond geeft aan de aard' den nachtelijken kus;
De landman loggeslaafd, en langzaam huiswaarts keerend,
Slaat 't teeken van het kruis, en zegt een ‘Wees Gegroet’,
Een treffend tafereel. Natuur vergt rust en boet,
Den boozen broozen mensch zijn nietigheid hem leerend.

En ik, in diep gepeins, zit treurig eenzaam nêer,
Op 't stille doodenveld, 't verblijf van slaaf en heer;
Waar wereldsch onderscheid in 't niet is heengetogen;
Waar ieder sterveling het zelfde voorrecht heeft;
Waar hij zijn stof aan d'aard, zijn vleesch den wormen geeft,
- De onsterfelijke ziel alleen 't verderf ontvlogen!

't Is akelig 't gevoel, dat door mijn boezem zweeft,
Een onweerstaanbre wil die aan dees plaats mij kleeft,
Misschien rust ik op 't graf eens rijken dezer aarde,
Of 't mag de rustplaats zijn eens armen bedelaars,
Als kind, weleer de hoop en troost zijns oudrenpaars,
Maar voor wien 't grimmig lotslechts nood en kommer baarde.

Hoe plechtig stil en grootsch is deze doodengrond;
Geen windje waait door 't loof der weelge wilgen rond;
Slechts naar en scherp gekras der duister minnende uilen,
Stijgt uit de torenspits, als 't ware een onheilsroep;
En aan het grauw gespan de heldre starrengroep,
Die zich bijwijlen in de donkre wolken schuilen.

Hoe menigeen rust hier door der Genieën gunst
Verkoren, om te prijken in 't gebied der kunst?
Als meester van 't palet te scheppen en te malen;
Als dapper legershoofd te leiden in 't gevecht;
Als leervol magistraat te schittren in 't gerecht;
Als denkend dichtervorst op den Parnas te pralen!

Hoe velen zouden niet voor hunne heldendaên,
Met eere schitteren in 's lands geschiedenisblaên?
Op haar fluweelen troon de Dwingelandij doen beven;
Voor wien de Vrijheid slechts een louter praalwoord schijnt,
Zoo lang 't verdrukte volk door tyrannij verkwijnt,
En die voor 't land alléen en 's volleks rechten leven!

Doch die, helaas! te vroeg door 't noodlot nêergedrukt,
Van hun bestemming wreed en machtloos weggerukt,
In armoede en vergetenheid zijn nêergezonken;
Voor wien deze aarde slechts een dal van tranen was,
Wier levensloop verdord, vertrapt als 't wegelgras,
Nooit in hun echt talent, in deze wereld blonken.

't Is middernacht. 'k Verlaat dees sombre en treurige plaats,
Waar de Echo niets dan 't woord ‘vergankbaarheid’ wêerkaatst;
Rust zacht, o dooden, rust tot aan het eind' der dagen,
Beschaduwd en beschut, door 's tempels torentin;
Vaarwel, o plaats van vrede en eenzaamheid en min,
- 't Is heiligschenderij de dooden te beklagen!

CHARLES L. DE WAELE, Vrederechter.

St-Helen, *Michigan*, *Noord-Amerika.*

V.
Vergeet mij niet.

Ik weet in 't veld een bloemken staan,
Aan 's beekjes lieven zoom;
Gansch overlommerd door de blaân
Van eenen lindeboom.
Het heeft een hemelblauwe kleur,
Het bloemken aan de vliet;
't Verspreidt geen pracht noch balsemgeur,
Maar 't heet vergeet mij niet.

Vergeet mij niet! Aan u vriendin,
Die mij zoo dierbaar zijt!
U, die ik minde reeds van in
Den schoonen kindertijd.
Lief evenbeeld van 't bloemekijn,
In dees mijn needrig lied!
Zing ik u toe: In vreugd of pijn
Marie, vergeet mij niet.

Perst de ijzren dwang u 't hart vol spijt
Een traan uit 't minzaam oog;
Of lastertongen van den nijd,
Hoe het ook wezen moog,
Dat steeds 't gedacht u gansch beziel',
Of elkeen mij verliet:
De vriend, die mij ten deele viel,
Jozef, vergeet mij niet.

EDGAR DE WAELE.

24 *Mei* 1885.

Kwade pratijken in de Letterkunde.

Antwerpen, 4 Januari 1887.

Aan den heer Eugeen Van Oye, te Oostende.

Als criticus ben ik weinig verwonderd en nog minder geërgerd tegenspraak te ontmoeten: wie zijne persoonlijke zienswijze uitdrukt over anderen komt allicht in botsing met die anderen of met hunne vrienden. Maar nooit is het mij gebeurd bestreden te worden, zooals in uw artikel over Prudens van Duyse, voorkomende in de laatste aflevering van ‘de Vlaamsche Kunstbode.’ Gewoonlijk wanneer men het niet eens is met iemand en men hem wil weerleggen, begint men met de zienswijze der tegenpartij nauwkeurig en duidelijk weer te geven; gij doet het anders: gij legt mij dingen in de pen, die ik niet geschreven heb om mij in tegenspraak met mij zelven te brengen; gij scheurt mijne volzinnen in stukken om deze dan averechts tegen elkander te plakken en u dan vroolijk te maken over het spotbeeld door u zelven samengelapt; waar ik duidelijk wit zeg, kent gij u het recht toe tusschen de regels te lezen, dat ik zwart bedoelde.

Ik ken u sedert lange jaren en weet, dat in den morgen uws levens het schemerlicht aantrekkelijkheid had voor u; maar ik meende daarbij, dat gij een hart bezaat warm kloppende voor waarheid en oprecht tot naïefheid toe. Moet ik nu gaan gelooven, dat gij in rijper jaren een zoo groote vriend van nevel en duisternis geworden zijt, dat gij die schept waar zij niet te vinden zijn, om het genoegen te hebben er in rond te wandelen en er anderen met u in rond te leiden? Moet ik denken, dat met de jaren het oprecht gemoed van den dichter de plooi heeft genomen van een spitsvondig en warziek pleitbezorger? Of zijt gij zoodanig verblind door uw dweepende ingenomenheid met uwen geliefkoosden dichter, dat alle middelen om hem te verheffen, ook de hatelijkste, u goed schijnen? Wat gij deedt ten opzichte mijner beoordeeling van van Duyse's Nagelaten gedichten noemt men in het gewone leven: vervalsching van geschriften; ik wil dien leelijken naam op uwe daad niet toepassen, maar ik moet toch vaststellen, dat gij de plaatsen, welke gij uit mijn artikel aanhaalt opzettelijk verminkt en vervalscht, en dat waar gij mijne woorden weergeeft, gij er moedwillig den zin van verdraait. Ik noem dit op zijn zachtst gesproken: kwade pratijken, en van deze wensch ik onze letteren te zien bevrijd blijven.

Eenige voorbeelden; ik neem ze in de volgorde, waarin zij in het begin van uwen brief voorkomen.

Ik drukte mijn spijt uit, dat de uitgevers der *Nagelaten*

gedichten niet eenige opheldering voegden bij den door hen gedrukten tekst en zeg, dat men toch gaarne zou vernomen hebben, waarom van Duyse niet zelf deze gedichten, al ware het slechts gedeeltelijk, uitgaf; welke aanleiding er bestond tot het schrijven der menigvuldige gelegenheidstukken; of er onder de uitgegeven verzen geene voorkomen, die de dichter niet hadde laten verschijnen, en of men wel een oordeel mag vellen over den schrijver, afgaande op werken, die hij zelf misschien zijner onwaardig achtte.

Men merke aan, dat de uitgever in zijnen prospectus ‘eene biographisch-literarische studie door Emanuel Hiel, die bij een der deelen zou gevoegd worden’ beloofde, studie waar nooit het eerste woord van verscheen. Mij dunkt dat, wanneer men beschikt over zoovele bronnen van toelichting als een zoon in de papieren zijns vaders en vrienden in hunne herinneringen kunnen vinden, het publiek recht heeft te zeggen, dat geen enkel woord toelichting wel wat weinig is.

Gij vindt, in tegenspraak met het weetgierige publiek en met den uitgever, dat geen enkel woord toelichting genoeg is en neemt uit deze mijne naïeve vragen, zooals gij ze noemt, aanleiding tot vitten en een eerste verdraaiing mijner denkbeelden te beproeven. Gij doet mij eenvoudig zeggen, dat men den dichter ‘gevoegelijk niet mag’ beoordeelen op die werken en verwijt mij het toch te doen. Ik stel eene vraag; gij doet mij een antwoord geven.

Gij gaat voort met zeggen, dat ik juist de Nagelaten gedichten uitkies om den dichter voor het eerst aan mijn (?) publiek voor te stellen en bemerkende, dat gij het tegenovergestelde der waarheid spreekt, zegt gij in denzelfden volzin, dat ik nooit in een mijner schetsenboeken ‘uitvoerig’ over van Duyse gesproken heb. Gij zoekt in mijn schriften van vroeger jaren tegenspreking mijner oordeelvelling over toen nog onbekende werken en in denzelfden volzin laat gij die onbeschaamde of liever beschaamde tegenspraak staan.

Gij gaat voort met op een anderen volzin te vitten en de beteekenis mijner woorden moedwillig te vervalschen. Ik zeg: ‘Er is geen vriend onzer letteren, die dezen trits mannen niet dank zal weten hunnen tijd en hunne moeite besteed te hebben om ons van Duyse beter te doen kennen en om voor ieders oog zoo menig pareltje te doen schitteren als er hier verspreid liggen door de tien bundels.’ Vooreerst zijt gij zoo vriendelijk te doen opmerken, dat uit mijn artikel handtastelijk ‘hervoortreedt’, dat de uitgegeven gedichten het drukken niet waard zijn, het tegenovergestelde van wat ik beweer, en dan gaat gij voort den zin der uitdrukking ‘beter te doen kennen’ toe te lichten. ‘*Beter*, zegt gij, maar indien dit *beter* nu na de lezing uwer zoogezegde studie al zoo weinig goed zal wezen ai! hoe laag zal dan v. D wel staan bij dezen, die hem slechts uit zijn door hemzelve uitgegeven dichtwerken kennen?’

Als staaltje van baldadige zinsverdraaïng verdient deze onzinnige vraag klassiek te worden.

Ik moet u verschooning vragen u met dit uitpluizen van woorden bezig te houden; het verveelt mij waarschijnlijk meer dan u, maar daar gij niets anders deedt, dwingt gij mij tot navolging. Wij wandelen voort in uwen distelgaard.

Ik schreef: ‘Van Duyse was bezeten met den onbedwingbaren lust om dadelijk over alles wat hem trof zijne indrukken aan het papier toe te vertrouwen, en alles trof hem. Ik heb nooit gehoord, dat hij op zijne levensbaan iets bijzonder heugelijks ontmoette, en heeft hem eenig gelukkig of smartelijk voorval sterk geschokt, hij heeft er over gezwegen. Maar de duizend alledaagsche feiten, waarmede een gewoon menschenleven gevuld is, leverden hem eene onuitputtelijke stof op: zijn vaderlijk huis en zijn eigen gezin, het lief en leed zijner vrienden, de staat- en letterkundige gebeurtenissen van den dag, het nieuws uit de gazet, de aardigheden uit den almanak, wat hij las in oude en nieuwe schriften, in eigen of in vreemde taal, wat hij zag op reis, wat hij dacht of droomde, wat hij wenschte of verwenschte, alles moest zonder uitstel op het papier gebracht worden.’

Voor wie lezen kan en verstaan wil zal dit toch duidelijk genoeg beteekenen, dat Van Duyse, over alle mogelijke voorvallen van den dag schreef, dat vermits men nergens in zijne schriften hoort gewagen van eenig gelukkig of smartelijk voorval, dat hem sterk heeft geschokt, men er uit besluiten mag, dat hij op zijne levensbaan niets bijzonder heugelijks ontmoette, en hij zijne stof vond in de duizend alledaagsche feiten, waarmede een gewoon menschenleven gevuld is.

Gij snijdt dit alinea aan stukken, moffelt er een brok van weg en maakt er dan den volgenden onzin van, dien gij mij toedicht: ‘Van Duyse was bezeten met een onbedwingbaren lust om dadelijk over *alles wat hem trof* zijne indrukken aan het papier toe te vertrouwen, en *alles trof hem...* Heeft hem (echter) eenig gelukkig of smartelijk voorval sterk geschokt, *hij heeft er over gezwegen.*’ En tegen dien onzin, met eene waarlijk kinderlijk naïeve driesfheid door u gesmeed, trekt gij nu te velde!

Gij, die zoo sterk zijt in het lezen tusschen de regels, hadt wel mogen vermoeden, dat ik niet zonder reden gewaagde van mijne onbekendheid met van Duyse's lotgevallen en aan anderen, die er meer van wisten, de zorg liet ons over dit meerdere in te lichten en het toe te lichten. Misschien blijkt eens dat V.D. werkelijk gezwegen heeft over wat hem innigst verrukte of vlijmendst griefde en verkoos te zingen en te rijmen over betrekkelijk beuzelachtige dingen. Wie meer weet, zegge meer en legge den gemoedstoestand uit, dien hij deed kennen.

Zal ik voortgaan u te bewijzen, dat gij in denzelfden trant

tot het einde uwer verhaspeling voortgaat, alles dooreenwarrende, aan mij de woorden toedichtende, die ik van een ander aanhaal, op al de schriften van V.D. toepassende wat ik zeg van zijne zwakste verzen, immer verdenkende en verdraaiende, haarpijlen in twee splitsende en de gehalveerde dan nog eens doorklievend. Het is een erbarmelijk, deerniswaardig werk, waar gij u daar aan afgesloofd hebt, een werk zoo kinderachtig eenvoudig, dat de eerste schooljongen de beste het met even goeden uitslag op het eerste stuk het gereedste, dat hem onder de hand komt, zou verrichten.

Wil ik het eens op u beproeven; ik zeg niet op wat gij vroeger liet drukken, maar op het eerste alinea van den brief aan mij gericht en u bewijzen, dat wat gij daar schreeft vol innerlijke en uiterlijke tegenspraak is.

Gij begint: '*Hooggeachte Heer.*' Tot nu toe, wanneer gij mij schreeft, heette ik altijd uw waarde of uw oude vriend; gij hebt nooit behoefte gevoelt getuigenis af te leggen uwer hoogachting. Waaruit ontstaat bij u die behoefte op het oogenblik, dat gij voor de eerste maal in het openbaar getuigenis aflegt van uwe minachting voor mij, en mij als een soort van letterkundigen spitsboef afschildert.

Gij zegt: '*Ik ben in een groote verlegenheid.*' Maak dit aan de ganzen wijs; gij zijt niemedal verlegen; gij weet wat gij weten wilt en indien er iets duisters ligt in wat ik schreef, hebt gij het er door uwe moedwillige vervalschingen in gebracht. Dat gij verlegen moogt zijn om uwe heldendaad, zou ik begrijpen; dat gij het niet zijt, voel ik.

'*Daareven las ik het artikel*' enz. Een artikel, dat sedert een halfjaar ongeveer verschenen is en dat u moest aantrekken, zoudt gij eerst in November gelezen hebben! Wat moet dit beteekenen? Zoudt gij ons nu willen doen gelooven, dat gij al die gal en edik op flesschen in uwen kelder hadt liggen en er maar eene te ontkurken hadt om heel dien vieselijken plas uit te gieten. Wij weten het beter; een mozaiek hebt gij met groote inspanning samengesteld, van woordje tot woordje bijeengescharreld; het is kopwerk, wat gij daar verricht hebt; onedel, ondichterlijk werk, dat naar de olie ruikt.

En dan '*Ik weet niet, maar mij dunkt dat ik u niet goed verstaan heb... Ik moet het u ronduit bekennen, aan u die gewoonlijk zoo klaar en duidelijk spreekt, ik zie niet goed waar gij heenwilt, of liever - ik vrees het bijna - zou ik, tusschen de regelen lezend, u wellicht al te goed begrepen hebben?*' Een volzin om in een lijstje te zetten, overvloeiende, uiteenspattende van tegenspraak, waarin elk woord de loochening van het voorgaande is.

'Ik weet niet, ik zie niet goed; ik weet maar al te wel;' - 'Ik versta u niet goed; ik versta u maar al te goed;' - 'Gij spreekt gewoonlijk klaar en duidelijk, maar nu om u al te goed te begrijpen moet ik tusschen de regelen lezen.' Lees liever niet tusschen de regelen, heer pleitbezor-

ger, en schrijf er ook niet tusschen. Laat dit kinderspel en verricht mannenwerk.

Doch genoeg, bij dorre, weerzin wekkende vitterijen stil gebleven. Laat mij toe de zaak wat meer uit den hooge te beschouwen.

Ik heb gewetensvol de zestig duizend verzen der 'Nagelaten Gedichten' van V.D. doorlezen; ik heb getracht, wat ik als plicht beschouw, de kenmerkende zijden van zijn talent en van zijnen trant te vatten voor mij zelven en samen te vatten voor den lezer; zijne verdiensten en zijne gebreken in zoo helder licht mogelijk te stellen en mijne zienswijze door voorbeelden te verduidelijken. Ben ik ten volle gelukt in die taak? Gij zegt neen, en het zou mij niet verwonderen, dat gij gedeeltelijk gelijk had. Van Duyse is een buitengewoon ongelijk dichter en sommige zijden van zijn geestestoestand zijn niet lichter te verklaren dan sommige zijner duistere stukken. Hij gaat over van het onbeduidendste tot het verhevenste, van kinderlijke gevoeligheid tot gezwollen hoogdravendheid; van kruimige bondigheid tot slenterende breedsprakigheid; hij kent zijn taal als weinigen en doet haar geweld aan als niet één; hij strooit in kwistigen overvloed zijne denkbeelden uit, maar werpt ze dooreen met weinig samenhang en afronding; hij was de braafste mensch der wereld en blijkt in zijn puntdichten stekeliger en ongenadiger dan wie ook. Ik vlei mij niet dit veelzijdig, ras afwisselend vernuft in al zijne raadselen doorschouwd en ontleed te hebben; ik schreef geen boek maar eene boekbeoordeeling over hem en hadde ik het dubbel der bladzijden geleverd, ik weet niet of ik de helft der punten zou toegelicht hebben, welke hij te behandelen geeft. Intusschen heb ik gedaan wat ik plicht en recht achtte; ik heb niet gezwegen over van Duyse, zooals zijn trouwste vereerders jaren lang deden; ik heb de overtuiging, dat, indien ik mij partijdig toonde, het te zijnen gunste was. Ik heb van den dichter het goede gezegd en aangehaald wat ik er van wist en zijne zwakheden niet verzwegen, maar zonder nijd gegispt. Ik heb den mensch om zijne uitstekende hoedanigheden geloofd en overal met ernst en eerbied over hem gesproken.

Een bewijs, hoe gemakkelijk het is zich ter goeder trouw in hem te vergissen en hoe weinig moeite het mij kostte schuld te bekennen, waar ik mij nopens hem had vergist in vroeger tijden, wil ik aanhalen. Het zal mij de gelegenheid verschaffen de meest gegronde aanmerking, welke gij op mijne zoogezegde tegenspraak maakt, toe te lichten. Toen ik zeven jaar geleden over V.D. schreef, meende ik, dat bij zijne koortsige wijze van werken er geen spraak kon zijn 'van bezinnen of herzien.'

Terwijl ik mijn laatst artikel gereed maakte, deelde de uitgever zijner 'Nagelaten Gedichten,' de heer de Seyn-Verhougstraete, mij mede, dat v. D. wel degelijk zijne gedichten herlas, nadat zij gedrukt waren en ze zelfs herschreef vóór zij

ter pers gingen, dat hij namelijk van Reinaert de Vos drie verschillende vertalingen maakte. Beter ingelicht, wijzigde ik mijn vroeger beweren, en zegde, dat V.D. herhaaldelijk terugkwam op zijne bewerking, er bijvoegend, ‘dat iemand, die met zijne bibliotheek bekend is, mij verzekerde, dat de randen van de exemplaren zijner dichtwerken met verbeteringen overdekt zijn en dat hij de vertaling van zijnen Reinaert de Vos tot driemaal toe herdichtte en eigenhandig in haar geheel herschreef.’

Ik vind er die vertaling niet beter om; eene derde bewerking kan even slordig als eene eerste blijven. Maar ik achtte het noodig de mij bekende feiten mede te deelen. Gij hebt natuurlijk de verandering van zienswijze opgemerkt en hebt er over gezegevierd. Even natuurlijk hebt gij gezwegen over de toelichting, die ik verschaft had en die moest bewijzen, dat wat gij gebrek aan logiek heet, alleen een huldiging der beter gekende waarheid is.

Ik weet het: voor u is er geen reden of behoefte tot aarzelen en zoeken; v. D. levert als mensch noch als dichter duistere kanten voor u op: hij is eenvoudig geniaal, de geniaalste onzer Z. Nederlandsche dichters; wie hem begrijpt bewondert hem; wie critiek op hem oefent is niet doorgedrongen tot de geheimen zijner kunst, is een onbevoegde en een heiligschender. Gij waart blijkbaar in die stemming, toen gij mijn artikel laast: wat er voor lof en hoogachting in lag ontsnapte u; gij moest bewijzen, dat ik onzin schreef en alle middelen waren u goed om dit doel te bereiken. Gij haalt zelf de spreuk aan van de twee regels schrift, die voldoende zijn om iemand te doen ophangen; ik gaf u veertig bladzijden en nog moet gij verdraaien en tusschen de regels lezen om er stof tot veroordeeling in te vinden. Gij hebt u niet eens afgevraagd, waarom ik van Duyse met valsche kleuren zou geschilderd hebben. Het is waar: gij haalt een paar regels aan van uwen dichter, waarin hij zegt:

R. is een groot genie: hij streelt den levende, en bijt
Den doode, die zich niet kan verweren.

Maar gij weet zoo goed als ik, dat indien die regels of misschien die R. daar niet hadde gestaan, gij nooit op den inval zoudt gekomen zijn mij van die laagheid te beschuldigen; ik zeg, dat gij het weet, omdat gij mijne werken gelezen hebt en dus overtuigd zijt dat dit streelen der levenden en dit bijten der dooden op mij toegepast louter onzin is.

Indien ik in de beoordeeling van v. D. het tiende deel der bitsigheid hadde gelegd en der kwade pratijken hadde gebezigd, die gij tegen mij aanwendt, dan hadde ik van hem een spotbeeld geleverd, waarover ik mij mijn leven lang zou schamen.

Gij hebt gevonden, dat ik met weinig sympathie over v. D. heb geschreven. Dit is slechts ten deele waar. Ik heb sympathie gevoeld voor den man en voor zijne gaven en heb dit met warme overtuiging uitgedrukt; ik heb mij niet aange-

trokken gevoeld door het gebrek aan samenhang in zijne denkbeelden en door de avontuurlijke verzen, die er in te groot getal in zijne bundels voorkomen; ik heb geen sympathie voor de poëzie van ‘klinkt het niet zoo botse het’ en zou het onvergeeflijk achten die te veinzen.

Om mijne gedachte te verduidelijken deel ik nog een stukje van Van Duyse mee, uit dozijnen soortgelijke genomen,

> Ik ook ben Vlaming; 'k ben er trotsch op dit te wezen;
> 'k Ben Vlaming in den bloede, en Vlaming in der taal.
> Verguist haar, basterds, *tot pygmeën opgerezen:*
> *Ik overheersch uw zegepraal.*
>
> Mijn ziel is Vlaamsch als mijn gedachte:
> *Die bei zijn één;* die bei verlaagt *gij* nimmermeer,
> Ik rijs ter hoogte van den Vlaamschen voorgeslachte
> *Bij uwe eens weggeflonkerde eer.*
>
> De Gauler, door 't Romeinsche juk verpletterd,
> Neemt met 's verwinnaars taal zijn dolle dwangziekte aan.
> Maar Belgies vrijman *wrokt*, *en gloeit en tandenknettert*;
> Zegt Caesar: ‘Spreek Latijn,’ *wat wraak in 't oor u klettert!*
> *Gij* blijft den taaldwang wederstaan.

Vraag nu, ik zeg niet aan den rechtvaardigsten, maar aan den genadigsten beoordeelaar wat hij over dit gerijmel denkt, vraag hem of waarschuwing tegen zulke oneerbiedigheid jegens de Muzen niet gewettigd is en hoor dan of zijn uitspraak niet harder klinkt dan de mijne.

‘De man, die eene volledige, grondige en onpartijdige beoordeeling over Prudens van Duyse schrijven moet, is nog niet opgestaan,’ zegt gij. Waarom zoudt gij die man niet zijn? Gij bezit het geloof en de kennis, stel uwe overtuiging tegenover de mijne, het publiek zal oordeelen en er bij leeren. En gij zult in elk geval een veel nuttiger gebruik van uwen tijd gemaakt hebben dan met het bereiden van den onsmakelijken hutsepot, dien gij ons komt op te disschen. Mocht gij naar dien raad luisteren, zorg dan uwen schrijver eerlijk te citeeren en gelief zoo mogelijk andersdenkenden van d e beenen te blijven met kattengekronkel en kattengekrauw.

MAX ROOSES.

Folklore der gemeente Casterlé.

Casterlé is in 't hart der Kempen, op twee mijlen afstand ten zuiden van Turnhout, gelegen. Langs alle kanten omringd door heidegrond en schrale dennenbosschen, heeft het dorpje, met zijne lage woningen, zijne schoone hoven en vruchtbare akkers, het aanzien van eene oase in de woestijn.

Casterlé telt bij de 2000 inwoners. De meeste behooren tot den boerenstand. In het dorp heeft men nog al welgezeten burgers.

De jongelingen der burgerij kiezen voor het meerendeel het ambt van onderwijzer of priester. Vandaar de omstandigheid, dat er zoo weinig huwelijken onder den gegoeden stand gesloten worden en dat er thans reeds in de veertig jonge dochters zich naar 't klooster hebben begeven.

De menschen zijn er, gelijk geheel de Kempen door, rond en eenvoudig goed van aard.

Ik had voorgenomen de folklore van Casterlé op te maken en te dien einde ben ik de kerstvacantiedagen onder de Castelaars gaan overbrengen.

's Avonds waren wij rond den gezelligen haard, vandaag in deze, morgen in gene woning gezeten. Dan ging het van vertellen over heksen en spoken! Dan werden vroeger gespeelde grappen en kluchten lustig herinnerd! Dan werden raadsels opgegeven, liederen gezongen!

Al de vragen, die ik stelde, werden met de grootste inschikkelijkheid beantwoord. Zelfs werden mij de woorden der gedichten voorgezegd.

Al wat ik daar vernam op het gebied van *volkskunde*, heb ik met de zorgvuldigheid van eenen plantenzoeker aangeteekend, verzameld en gerangschikt en biedt het thans den lezers van ‘De Vlaamsche Kunstbode’ aan.

I. Gesprokene Letterkunde.

1. Legende omtrent het bouwen van het *kapelleken van Rhielen*[1].

Een herder, die zijne kudde door de heide dreef, kwam aan een veen.

(1) Rhielen is een gehucht van Casterlé.

Hij zag op het water een Lieve-vrouwen-beeldje drijven.

Met zijnen staf gelukte het hem het beeld uit het water te krijgen.

Thuiskomende sloot hij het in eene kist. Toen hij, met zijne schapen, des anderendaags het veen naderde, zag hij het zelfde Lieve-vrouwenbeeldje weder op het water liggen.

Van het beeld ging ditmaal eenen zijden draad uit. De schaapherder, over dit zonderling verschijnsel verbaasd, volgde de richting van den draad en kwam weldra aan eene plaats, waar deze een vierkant vormde.

Het is op die plek, en naar de afmetingen door den draad aangewezen, dat zich heden het *Kapelleken van Rhielen* verheft.

2. Legende omtrent de verdwijning der klok.

Ten Westen, op een kwart mijls, van het dorp, in het midden der bosschen, bestaat er een put, die men den *Duivelskuil* noemt.

Naar de meening van sommigen is die put in de zestiende eeuw door de Spanjaards gegraven. Thans is hij, voor een groot deel, toegegroeid.

Over tweehonderd jaar, zegt de legende, was op eenen nacht de klok uit den toren naar den *Duivelskuil* gevlogen.

Daar bromt hij telken jare mét kerstnacht twaalf uren.

Bij het hooren van den klank der duivelsklok, wenden zich de schaapjes met den kop naar het oosten en beginnen de bietjes in hunne korven te zingen.

3. Historische personen.

In de zestiende eeuw, de eeuw der Hervorming, was gansch de Kempische bevolking tot den protestantschen godsdienst overgegaan. Alleen de pastoor van Casterlé bleef, met zijne parochianen het katholiek geloof getrouw. Die gebeurtenis leeft nog voort bij het volk en als er over zaken van godsdienst of partijschap sprake is, zegt men nog; '*We zullen ons maar aan 't oud Castels geloof houden.*'

4. Anekdoten en kluchten.

a) Kleermaker Hermans moet een zonderbaar man geweest

zijn. Zijn naam leeft voort in den mond van elken Castelaar.

Honderden grappen weet men van hem te vertellen.

Hij ging bij de boeren ten huize werken.

Als hij eene jonge dochter ontmoette, was het immer dezelfde vraag, die hij deed: ‘Hebt ge vandaag al gek...?’

Dit had voor gevolg, dat vele meisjes, als zij Hermans zagen aankomen, terugkeerden of eenen anderen weg insloegen.

b) Het gebeurde, dat Hermans twee, drie gasten had. Als zij 's middags aan tafel zaten om het noenmaal te gebruiken, mocht er niemand beginnen te eten, voor dat hij het sein had gegeven. Lei hij zijne vork neer, dan moesten de knechts het ook doen.

c) Dat Hermans bij de boeren in aanzien stond, bewijst het volgende:

Als hij 's avonds, in het donker, van de hoeve, waar hij gewerkt had, huiswaarts keerde, moest hem de knecht vergezellen en met de hemdslip op zijne broek hem voorlichten.

d) Op eenen morgen trad hij een boerenwoning binnen om er te komen naaien.

‘Ha, dag baas Hermans!’ groette hem de pachteresse.

‘Nen *baas* werkt niet,’ was zijn antwoord en hij trok er van door.

e) Een boer had kleermaker Hermans en Jan, bijgenaamd de *Dekker,* omdat hij de strooien daken legde, aan het werk.

Jan de Dekker kon maar niet begrijpen, hoe het kwam, dat de kleermaker zoo luttel at: 's morgens en 's namiddags niet, 's noenens en 's avonds zeer weinig.

Dit hinderde den dekker geweldig.

‘Ik moet toch weten, wat daar achter schuilt,’ dacht Jan.

Eens, toen hij na het ontbijt zich naar zijn werk had begeven, kwam hij spoedig het dak af en hield zich of hij een werktuig vergeten had. Als hij binnentrad, zag hij den kleermaker aan tafel zitten, die bezig was met lekkere koek[1] te eten, terwijl hij slechts pap gekregen had.

Zonder iets te zeggen, keerde hij terug, sneed het reeds afgedane werk aan stukken, nam zijn gereedschap op den rug en riep tot den boer: ‘Laat uwen walm[2] door den kleermaker zelven aaneen naaien!’

(1) Wit brood, dat de boeren zelven bakken.

(2) Dakstroo.

f) Hermans zei altijd, dat de klok uit den toren zou bersten, als hij sterven zou. En men verzekert u te Casterlé, dat inderdaad op den sterfdag van kleermaker Hermans de klok geborsten is.

g) Hansken van Pelt was met eenen zijner vrienden overeengekomen om den volgenden nacht *spook te spelen.*

Tegen negen uren, toen het reeds duister was, hadden zij zich beiden in een wit laken gehuld. Zij namen eene groote bollantaarn in de eene en eenen stok in de andere hand. Aldus toegerust, trokken zij de straten van het dorp rond.

De eerste voorbijgangers, die zij ontmoetten, meenende, dat het de pastoor en de koster was, die eenen zieke gingen berechten, vielen op hunne knieën.

Andere verkeerden in den waan, dat het spookgestalten waren en namen ijlings de vlucht.

Spoedig was het nieuws van het spook in het dorp gekend. Eenige onverschrokken mannen togen er met knuppels en stokken gewapend op los. En, hadden de twee grappenmakers niet spoedig de plaat gepoetst en zich in een bosch gaan verschuilen, zouden zij hunne poetsenmakerij met een duchtig pak slaag geboet hebben.

h) Over een zestigtal jaren leefde er te Casterlé een knaap, die men in de wandeling *Driezes Susken* noemde en die een min of meer snulachtig voorkomen had.

De kinderen van zijne jaren en ook wel andere plaagden hem dikwijls.

‘Susken?’ riepen zij dan.

‘Wat is er?’ vroeg Susken.

‘'t Is morgen Zondag.’

Waarop de sukkelaar immer op de wijze van het liedje der mees zingend antwoordde:

‘Dan zal meke Steen 'en korfken peren meêbrengen voor Fransoo!’

Die woorden leven nog voort onder de oudere Castelaars, en als iemand zegt: ‘'t Is morgen Zondag.’ is hij zeker het bescheid van Driezes Susken te krijgen.

i) De bazin eener herberg kloeg over haren man, dat hij alle dagen, vóór het naar-bed-gaan, zich eerst naar het gemak begaf. Dewijl het nu juist winter en vinnig koud was, had zij daar weinig vrede meê.

‘Wacht, Trien, we zullen hem dit eens afleeren,’ stelde heur gebuur haar gerust. ‘Hebt ge geen houten schotel?’

‘Ja, hier is er eene.’

‘Goed, laat me nu maar begaan.’

Het uur der rust naderde. De baas was intusschentijd thuis gekomen. De buurman stond op, wenschte ieder ‘'nen goeien avond’ en verliet als naar gewoonte, het huis langs de achterdeur. Hij nam de schotel; die daar gereed stond met water gevuld, paste ze op den bril en verborg zich achter den hoek van het huis.

Geen twee minuten later gaat de achterdeur open. De baas treedt buiten en, terwijl hij zijne broek losmaakt, stapt hij naar de beste kamer toe.

‘Plons! Ho, ha!’ klonk het in de nachtelijke stilte. De grappige buurman, die nog altijd op loer stond, kon zich niet inhouden van schaterlachen, ondanks de bedreigingen van den gefopten baas.

Van dien dag af had Trien niet meer te klagen over het naar-achter-gaan van haren man.

5. Liederen.

a) Ziehier twee refereinen, die de Castelaars, vooral met de kermis of wanneer zij zich in gezelschap ergens naartoe begeven, gewoonlijk zingen:

1. Casterlé,
Vrijen entrée
Alle plezieren doen hier meê.
2. Wij Castelaren,
Die niet en sparen
Dan voor de pint en het plezier,
Zoo leven wij op ons manier,
Landoriom, Landoriom,
De schele, versche visch, visch, visch.
Landoriom, Landoriom,
De schele, versche visch.[1]

b) Tafellied.

Die in Januari geboren is
Staat op.

(Hier staat de persoon recht, die in de maand Januari geboren is).

(1) Toespeling op den bijnaam van eenen persoon uit Casterlé.

En die er in geboren is,
Die is er zoo welkom aan den disch,

(Hier reikt men hem het glas over).

Drink uit, drink uit, drink uit. (bis)
Breng het glaasjen aan uwe lippen,
Laat het zachtjes binnenslippen,
Breng het glaasjen aan uwen mond
En drink het uit tot op den grond.
O! dat voelt hij (zij), o, dat voelt hij (zij),
O! dat voelt hij aan zijn (haar) jeugdig hart.
O! dat voelen wij, o, dat voelen wij,
O! dat voelen wij, aan ons jeugdig hart.

Is het, dat er niemand opstaat, dan zingt men:

En die er niet in geboren is,
Die is er niet welkom aan den disch.
't Is mis, 't is mis, 't is mis. (bis)

en men gaat voort met de volgende maand.

c) Verhuislied.

Bij het verhuizen, waarover wij verder handelen, wordt het volgende liedje door de jonge boerendochters gezongen:

Te.....[1] wil ik niet wonen.
Daar zien er de meisjes te zwert;
Te Castel wil ik wel wonen,
Daar zijn ze wat witter gebleekt. koe!
Als wij te Castel kwamen
Al onder dat schoon hoog huis,
Daar wirren[2] wij binnengelaten
Zij riepen ons willekom[3] thuis.
Al willekom zullen wij wezen,
Al willekom zullen wij zijn;
En wij zullen van dezen avond
Nog drinken den koelen wijn, koe!
Den wijn uit zilveren schaaltjes
En het bierken uit een gelas,[4]

(1) Hier noemen ze de plaats, vanwaar ze vertrekken.
(2) Werden,
(3) welkom,
(4) glas,

Jonge dochters bewaart er uw eere
Want ze komt er zoo dikkels[5] te pas, koe!
Ik heb er dat groene straatje
Zoo dikkels ten einde gegaan;
Dat ik er mijn lief moest laten,
Dat hebben mijn vrienden gedaan, koe!

(*Wordt voortgezet*).

PROSPER LEFLOT.

Lier.

(5) dikwijls.

Een recht aangenaam Avondje!
Eene schets door Alfried Mendel

Den Heere GUSTAAF SEGERS
‘Als herinnering!’
‘Monsieur,
Nous avons l'insigne honneur de vous inviter, vous et vos dames, à l'intéressante conférence que l'illustre voyageur M. Gibrouillard, l'orateur parisien bien connu, veut bien donner Jeudi 10 Janvier prochain dans la salle du ***.
Sujet: Voyage dans une partie encore inexplorée des Iles Vertes.’
‘Le Secrétaire général,
FRANç. CROL.
Le Président,
QUISTWATER.’

- Hm! hm! dat is wel een vriendelijke uitnoodiging! Daar moeten wij zeker heen, vrouw?

- Als men u zoo beleefd uitnoodigt, dan...

- Ja, ik hoor u afkomen. Dan kan men niet weigeren, he? Ja. Kom, maak u dan maar klaar en laat ons dan maar door dit helsch weer naar de *** zaal trekken.... 't Is overigens de moeite waard, zeide de Vlam, den knaap van de Societeit. *Enfin*, we zullen daar maar eens eventjes gaan kijken... Dek u goed toe, zulle, want de verkoudheden zijn tegenwoordig ‘gratis voor niet’ te koop. (Grinnikend om de geestige ui:) Hi, hi, hi, hi...

Mijnheer Antoon Suis en zijne wederhelft gingen naar de voordracht van M. Gibrouillard. De sneeuw lag een paar decimeters hoog op den grond, een nijdige noordenwind gaf eene roodblauwe kleur aan het beetje vleesch, dat er niet ondergeduffeld zat en waarop Heer Boreas dus zijne woede kon botvieren.

- IJselijk weer, meer dan in figuurlijken zin!

Inderdaad zou men eene gelukkige vergelijking hebben kunnen maken tusschen den drupneus van M. Suls en een van de daken afhangenden ijskegel.

- Brr, zei Madame Suls... 'k Ben toch eindelijk blij dat wij er zijn. 'k Geloof dat het prettig zal zijn, man?.. Het was nu toch al wat geleden, dat we nog ergens heen gingen, he?

Als de vrouw op dat thema begon, zweeg Suls als een graf.

Een oogenblik daarna bevonden zij zich in eene ruime, halfdonkere zaal.

- Dat 's hier goed warm: dat brengt een mensch ook zoo weer wat op zijn plooi.

- Ja... als de voordracht nu maar aanving, antwoordde Suls, rondkijkende of er nergens een spoor van een Mijnheer Gibrouillard was te ontdekken.

Vooraan de zeer goed bezette zaal, stond een gespannen linnen doek, bestemd om beelden met oxydrisch licht te ontvangen; daarnevens eene landkaart, en daar nog neven, een oude stumperd van een knecht, die de handen vol scheen te hebben met het aanbrengen van eenen wijsstok, met het verschuiven, het oppoetsen en dan weer verplaatsen van den spreeklessenaar, met het inschenken en eens proeven van het gesuikerd water en die er zeer bekommerd om was, dat die verduivelde gaslamp vóór den lessenaar zoo slecht wilde branden.

Eene stoelenverschuiving en eene beweging van nieuwsgierigheid onder de aanwezigen deed M. Suls ook het hoofd omdraaien om te zien, ‘of die fameuze heer Gibrouillard eindelijk wel daar zou zijn?’

Er kwam inderdaad uit een kabinet van het eind der zaal een zestal oude heeren te voorschijn, die allen hoogstgeleerde gezichten hadden of... trokken en wier grijze haren zeer eerbiedwaardig op hunne schouderen daalden: Een aangrijpend schouwspel, zei Mad. Suls later altijd, dat alleen den weg waard was. Met een bedenkelijk schuddebollen - misschien berekenden zij de boosheid van het menschelijk bestaan? - traden de hoeren voorbij en gingen aan eene tafel dichtbij ‘meergemelde’ landkaart plaats nemen.

Algemeene stilte in de zaal. Men houdt den adem in, en... men hoort niets, bepaald niets.

Nochtans ziet M. Suls, op zijne teenen staande, dat een dier ouderlingen opstaat en de lippen beweegt... Zou hij dan wezenlijk spreken? Is M. Suls dan doof geworden? Schrikkelijk gepeins!

- Ei, Phil, luister eens!

- Wat is 't, Toon, gij doet... mij schrikken...

- Wel neen, ik ben niet doof, ik hoor u heel goed. En dien ouden heer ginds hoor ik niet... 't Is kolossaal! Is dat eene ‘deftige’ alleenspraak, dat die heer houdt? Verstaat gij iets, Phil?

- Niet veel, Toon, neen, niets... Maar zie eens, wat schoone pluim gindsche dame op haren hoed heeft...

- Laat mij gerust! Ik kom hier om eene conferentie te hooren; niet om...

- Maar heb dan geduld, de voordracht is nog niet begonnen...

‘*Et au nom de notre société*, *je vous remets ce diplôme* (Merci, Monsieur!) *et cette médaille* (Merci bien, Monsieur!) *et nous espérons que* (snok met de hand) *vous songerez encore* (snikkend) *à notre société*, *qui gardera un long souvenir de votre* (snokkend) *séjour en cette ville.*’

- Dat hoor ik ten minste, zei M. Suls. Nu, dat is heel roerend. 't Moet toch een bepaald knappe spreker zijn, bepaald knappe spreker! Nu, ik heb er van gehoord...

‘Mesdames et Messieurs!’

- Ei, is dàt nu M. Gibrouillard, vroeg Mad. Suls. Geen model van een manskerel, he?

- Zwijg dan toch, Phil, iedereen beziet ons. Ze zijn allemaal zoo schoon niet als de man... van uwe keuze. Hè, hè, hè, hè.

Aan de spreekestrade ging het, op schetterenden toon:

‘*Je suis vraiment charmé de l'accueil enthousiaste que vous m'avez réservé.* (De toejuichingen bersten eensklaps los. Spreker buigt.) *Vos applaudissements si sincères sont là pour le prouver...*

Nu haalde de redenaar een groot pak voor den dag, waarop dadelijk de aandacht der vergadering gevestigd was.

‘Denk niet, zei hij, dat ik alleen *bij u* zooveel sympathie mocht aantreffen.. Te Parijs wilde men mij bepaald lid van het Instituut maken...

- Ei, wat *blageur*! fluisterde M. Suls zijne vrouw in het oor.

- Zwijg! zei Mad. Suls.

‘Ik heb geweigerd. Ja, Messieurs et Mesdames, ik heb geweigerd: ik heb mijnen tijd noodig om te reizen: ik kan al die zittingen niet bijwonen! Ziehier de diploma's die ik heb gehad. Het Bestuur oordeele.’

Hij toonde aan het Areopage een groot aantal papieren, die hij daarna langzaam ineenrolde en wegsloot.

‘En hier zijn mijne medailles!’

Zelfde spel.

- Phil, ik verveel mij! zei Toon.

Phil was met eene nevens haar zittende dame druk in het gesprek over het schrikkelijk nieuws van den dag: de *tournures* gingen verdwijnen.

‘Als gij wel wilt toeluisteren, ga ik mijne voordracht beginnen.

- Wij zitten nu al een geslagen half uur hier met dat doel, dacht Toon. Gaat hij eindelijk beginnen?

‘Mesdames et Messieurs!..’

- Hemeltje-lief, maar die man heeft een *idée fixe*, met zijn: Mesdames et Messieurs!..

De spreker begon nu een schilderachtig tafereel op te rollen van de moeite die hij had gehad om zijne reis naar de Groene Eilanden te volbrengen; geen enkel reiziger vóór hem had een nauwkeurig gedacht van die prachtige Groene Eilanden! Het was ongeloofelijk, hoe hij zich had afgebeuld... en dat allemaal om de menschen plezier te doen... want wat baat had hij er bij?

Enkele toejuichingen vooraan in het publiek.

Toen de spreker de beschrijving zijner ongelukken en martelingen eindelijk ten einde had gebracht, stelde hij zich voor door eenige lichtbeelden die bewonderenswaardige streken aan zijn ‘talrijk en uitgelezen gehoor’ te doen kennen.

Dadelijk werd de kraan van den achter hem hangenden luchter toegedraaid. Hij drukte op den knop van een belleken en hield den stok op het doek gericht.

- Ceci, Mesdames et Messieurs, est, comme vous voyez...

Men zag niets dan de donkere, typische silhouette van den ouden knecht.

- *Sapristi*, zei M. Gibrouillard, *faut faire ça ainsi*!

En hij begon zelfs aan de eenigszins verhakkelde tooverlantaarn te trekken en te kloppen, tot eindelijk alles in orde was en de verwonderde toeschouwers eene eentonige zwarte vlek op het doek zagen te voorschijn komen.

Dat was een meer, verklaarde M. Gibrouillard.

- Zeer aardig, zei M. Suls en hij neuriede een aria op: ‘*Beau lac bleu, que j'adore!*’

Na eenige soortgelijke vertooningen, ging M. Gibrouillard opnieuw met zijne voorlezing voort.

- Zeg eens, dat houd ik hier niet uit! sprak een heer nevens Suls. Het is *much ado about nothing*...

Het laatste verstond M. Suls niet. Toch moest hij bekennen, dat zijn gebuur, een heer met bakkebaarden, die dat had gezegd, overschot van gelijk had.

'En dit is eene kerk... eene kerk die.,. die...'

- De maat is vol, zei de heer, en hij stond op, door nog een paar andere toehoorders, die daar insgelijks voor het genot eener boeiende en leerrijke voordracht gekomen waren, op de hielen gevolgd.

Nu weder eene lezing - en nogmaals de gas uit.

Toen men weer - 't is niet vermakelijk, lezer, ik beken het! maar het *is* zoo - de kraan opendraaide, wilden eenige bekken niet terug aangaan.

De oude knecht kwam met een langen kaarsstok af - zooals de kaarsjesontsteker er in de kerk eenen heeft - en begon achter den rug van den voordrachtgever met den meesten iever te werken om licht in de zaken te brengen.

- Suls zag er niet klaarder om.

De oude keerde en draaide en knutselde op zoo'n acrobatische wijze, dat vele toeschouwers er dadelijk pret begonnen in te vinden: veel meer althans dan in het aanhooren van M. Gibrouillard's welsprekende beschrijvingen.

Opeens keerde de redenaar zich om tot den knecht en met een woedenden oogslag:

'*Laissez ça*, *laissez ça!*'

Suffend droop de zoo goedmeenende dienaar af, met zijnen kaarsstok op den schouder... toch echter den moed niet opgevend, want nauw waren weer eenige 'mannekens' vertoond, of hij schoof weer loos bij met zijnen stok, poogde dezen ongezien zoover mogelijk uit te steken om de bekken te raken, trippelde dan weer links, zoo bekommerd als een bietje, 'om dien laatsten moedwilligerd te vatten', 'snapte' er dan weer eenen rechts en wreef eindelijk voldaan in de handen: hij had zijnen kop mogen uitwerken.

Het publiek had eene vreugde van belang.

Het publiek? Jonge juffertjes - die met al die wetenschap geenen blijf wisten - en die gichelden in hunnen zakdoek om het gerimpeld en zeer bobbelig gelaat van eene oude matrone over hen - precies of hunne thans zoo blanke huid

ook niet eens getaand en gerimpeld worden zou! - Jonge heertjes, die gestadig in den uitkomenden vlasknevel, geliefd teeken hunner mannelijke waardigheid, werken, hooge borsten zetten en eene groep *à part* vormen. Voor het overige, in bonte mengeling, mannen met blonde, zwarte, rosse, zelfs hier en daar een met spierwitte, albatrosachtige bakkebaarden; ook veel mannen zonder haren hoegenaamd op het hoofd; verder een machtig leger van vrouwenhoeden, de meeste van onmetelijken omvang, sommige met berghooge puntgevels en pluimen. Veel stof dus voor eenen opmerker...

Maar voor Mijnheer Suls? M. Suls verveelde zich hartelijk, het weze nogmaals gezegd.

En, na voor de zooveelste maal te hebben moeten hooren dat M. Gibrouillard zoo uitermate veel succès had gehad met zijne conferencies te Parijs, te Brussel, ja te... dan gaf M. Suls de pijp aan Marten, trok zijne vrouw - die hem verwonderd en sphinxachtig aangaapte - bij den arm en ging zonder spreken de zaal uit.

*Le Parfait ***ois*, het Fransch orakel der stad, schreef den volgenden dag een begeesterd artikel (onderteekend door den heer hoofdopsteller) waarin werd verklaard dat de geestige spreker zijn gezelschap in de wolken had gevoerd met zijn onderhoudend gekeuvel, dat het ***sch publiek hem dank weet voor zijne prachtige voordracht, dat men hem nog binnen de muren dezer stad verwachtte en men nooit die stonden, in de ***-zaal doorgebracht, vergeten zou.

- Nu, voor wat het laatste aangaat, dat mag gezegd worden, beaamde M. Suls, met eene heele wereld van treurige herinneringen in den zucht. Maar boeiend... ik heb water en bloed gezweet van ongeduld om weg te komen. Men krijgt mij daar nimmer weer!

En om meer klem aan zijn besluit bij te zetten, voegde M. Suls er zijn afdoend antwoord bij: *Jamais!*

Als hij dat had gezegd was er niets meer aan te doen, Mad. Suls wist het.

- 't Was anders zoo'n *recht aangenaam avondje!* trachtte

zij te troosten. 't Is toch zoo'n onderhoudend mensch, die...

- Onderhoudend, Phil! maar wordt gij dan st...

- In 't geheel niet, Toon. Madame de Trommel is vast een heel onderhoudend mensch... Ge moest ze maar kennen!..

Suls antwoordde niet: maar zijn besluit, dat geen M. Gibrouillard hem nog in de luren zou leggen, staat paalvast, al bezat deze dan ook al de diploma's, medailles en brevetten van heel Frankrijk samen. En datis genoeg gezegd!

Antwerpen, *Dec.* 1887.

Koninklijke Vlaamsche Academie voor taal- en letterkunde.

Zitting van 16 *November* 1887.

Zijn aanwezig: de heeren P. Willems, bestuurder; Nap. de Pauw, onder-bestuurder; F. de Potter, bestendige secretaris.

De heeren H. Claeys, J. de Laet, E. Gaillard, P. Génard, G. Gezelle, Em. Hiel, L. Roersch, A. Snieders, E. Stroobant, F. van der Haeghen, P. Alberdingk Thijm, S. Daems, C. Hansen, L. Mathot, J. Micheels, J. van Droogenbroeck, Th. Coopman, A. de Vos, K. Stallaert.

De heer Nolet de Brauwere van Steeland laat schrijven door zijnen zoon, dat zijn ziekelijke toestand hem belet, de zitting bij te wonen en dat hij, om dezelfde reden, zich voor zekeren tijd moet onthouden van letterkundigen arbeid. Derhalve vraagt hij dat de Academie hem zou vervangen als lid van den keurraad voor de stukken, ingezonden ter beantwoording van de vierde prijsvraag.

De heer Obrie bevindt zich met zijne vrouw, die geneeskundige verpleging behoeft, te Davos-Plats, en laat van daar zich verontschuldigen!.

De bestendige secretaris legt de lijst over der

Aangeboden boeken.

Door den heer Jul. Obrie lid der Academie:
Het ontwerp tot herziening van het Nederlandsche Burgerlijk Wetboek.
Door den heer P. Alberdingk-Thijm, lid der Academie:
Dietsche Warande. Tijdschrift voor Kunst- en Zedegeschiedenis. Nieuwe reeks, 1e jaargang, nummer 1.
Door den heer K. Stallaert, lid der Academie: *Dichterlijke nalatenschap van* Jan-Frans Stallaert.
Door de heeren A. Siffer en P. Kerkhofs:
Pater Servatius Dirks.
Door den heer Ev. Bauwens, S.J.
Gebruik en oorsprong van het ontkennend en *Een wandelingsken door onze letterkunde.*
Door den heer Jan Broeckaert:
Een woord over Middennederlandsche letterkunde.
Door den heer Aug. Bultynck:
Liederen en gedichten.

Prijskampen der academie.

De Academie ontving in antwoord op de vijf eerste prijsvragen voor 1887:

Eerste prijsvraag. *Oud-Germaansche Taalkunde.*

Men vraagt eene verhandeling over de verbinding der volzinnen in het Gothisch. De schrijver zal niet alleen de verschillende wijzen van samenvoeging aanduiden, maar ook het gebruik der tempora en modi in den bijzin onderzoeken en de gevallen aangeven, waarin een bijzin door den infinitief of het participium vervangen wordt.

Vijf opstellen, met kenspreuk:

1. *Uulfila was*, *voor zoo ver wij weten*, *de eerste*, *die Germaansche proza schreef.*
2. *Ni vaihl ist gahulith thatei ni andhuljaidau.*
   (MATH. 10, 26).
3. *Ni patei ju au duemjau.*
4. *Die Sprache fliest nicht aus der Grammatik*, *sondern die Grammatik aus der Sprache.*
5. *Ut desint vires*, *tamen est laudanda voluntas.*

(Een deel van dit laatste handschrift kwam toe den 12^{n} November.)

Tweede prijsvraag. *Middelnederlandsche Taalkunde.*

Men vraagt eene stelselmatige lijst van al de uitgaven van Middelnederlandsche werken en van de studiën over de Middelnederlandsche Taal- en Letterkunde, verschenen hetzij afzonderlijk, hetzij in uitgaven van geleerde Genootschappen, Tijdschriften enz.

Vier opstellen, met kenspreuk:

1. *Hier es over ghepijnt langhe stonde.*
   (JAC. VAN MAERLANT, *Rijmbijbel*).
2. *Mijn werk is geen spel.*
   Maar lastig was 't, als mijnwerk.
   (FERGUUT).
3. '*De Vlaming heeft geen taal*!?'
   (LEDEGANCK).
4. '*ten wert nye meester gheboren.*'

Derde prijsvraag. *Taalzuivering.*

Eene alphabetische lijst opmaken van onnederlandsche of bastaardwoorden, die bij 't volk of in gedrukte schriften meest gebruikt worden; voegende naast elk zulk woord het evenveel beduidend echt Nederlandsch woord, voor zooveel het nog, 't zij in enkele plaatsen, 't zij overal, in levend gebruik te vinden is.

Drij opstellen, met kenspreuk:

1. *Geen rijker kroon, dan eigen schoon.*
   (LEDEGANCK).
2. *Niets zoo schoon als eigen schoon.*
3. *Geen rijker kroon, dan eigen schoon.*

Vierde prijsvraag. *Letterkunde.*

Lofrede op Jan-Frans Willems.

Zes opstellen met kenspreuk:

1. *Rijpe vruchten plukt men best.*
2. *Vader Willems.*
3. *Ja, Jan-Frans Willems, in Vlaanderen Vlaamsch*!
4. *Hij, die geen onheil ziet, in laffe bastaardij,*
   Is veil voor vlek en schande en rijp voor slavernij.
   (LEDEGANCK.)

5. *Hij was een licht voer zijn volk.*
6. *'t Kan verkeeren.*

Vijfde prijsvraag. *Vaderlandsche geschiedenis.*

Een boek, in den volkstrant, waarin bewezen wordt dat de vrijheden, welke het Belgische volk genieten mag, niet te danken zijn aan de Fransche republikeinen van het einde der vorige eeuw.

Drij opstellen, met kenspreuk:

1. *Nescire autem, qui daniea*, *quam natus sis acciderit*, *id est semper esse puerum.*

   (CICERO).
2. *De Vrijheid is ons duurbaarder dan het leven.*
3. *Go a head! Vaderland en Vrijheid!*

(N^{r} 3 werd te Gent besteld den 1^{n} November).

De zesde prijsvraag: Verhandeling over het hedendaagsch tooneel in België, werd niet beantwoord.

De heer A. Snieders zal den heer Nolet de Brauwere vervangen voor de beoordeeling der vierde prijsvraag.

Op een schrijven van den heer J. Brouwers, te Bovenkerk, aangaande een feest, den 18 dezer te Amsterdam ter eere van VONDEL en ter bate van oud Nederlandsche strijders te houden, besluit de vergadering dat de bestendige Secretaris gezegden dag, namens de Koninklijke Vlaamsche Academie, een telegram zal zenden naar de Amsterdamsche Feestcommissie, ten blijke van hare instemming met deze hulde aan Vondel.

Aan de dagorde staat de kiezing van eenen bestuurder en van eenen onderbestuurder voor 1888, alsmede van tien briefwisselende en van vijf-en-twintig buitenlandsche eereleden.

Tot bestuurder werd gekozen jonkheer Nap. de Pauw; tot onderbestuurder, de heer J. de Laet.

De heer de Pauw bedankt zijne medeleden voor het hem geschonken blijk van vertrouwen, en belooft uit al zijne kracht te zullen medewerken tot de opbeuring en den bloei der instelling. - Ook de heer de Laet betuigt zijne erkentenis voor het bewijs van achting, hem gegeven; wat er van zijne vroegere kracht en werkzaamheid nog overblijft, wil bij volgaarne besteden aan het welzijn der Vlaamsche Academie; evenwel maakt hij het voorbehoud om toekomend jaar, mocht de keus ter opvolging van den bestuurder hem gunstig zijn, deze waardigheid te aanvaarden of te weigeren.

Ter vervanging van den heer Delcroix wordt als werkend lid gekozen de heer G.J. Dodd, letterkundige te Brussel.

De kiezing voor de tien briefwisselende leden geeft den volgenden uitslag:

De heeren, J. Broeckaert, letterkundige te Wetteren; K. de Flou, idem te Brugge: Ed. van Even, archivaris der stad Leuven; L.-W. Schuermans, letterkundige te Wilsele; Mr. A. Prayon van Zuylen, letterkundige te Gent; L. Delgeur, oudheidkundige te Antwerpen; J. Bols, letterkundige te Alsemberg; H. Haerynck, leeraar aan het Koninklijk Athenaeum van Elsene; H. Sermon, letterkundige te Antwerpen; Fr. Willems, letterkundige te Antwerpen.

Deze Heeren de volstrekte meerderheid der stemmen bekomen hebbende, worden, onder voorbehoud van de koninklijke goedkeuring, erkend als briefwisselende leden.

De kiezing voor de vijf en-twintig buitenlandsche eereleden geeft, in eerste stemming, den volgenden uitslag:

Voor Noord-Nederland: de heeren dr. M. de Vries, hoogleeraar te Leiden; dr. N. Beets, letterkundige te Utrecht; dr. J. Alberdingk-Thijm, letterkundige te Amsterdam; dr. H.-J. Schaepman, letterkundige te 's-Gravenhage; dr. J. Winkler, letterkundige te Haarlem; dr. R. Snieders, letterkundige te Turnhout; dr. J. Verdam, letterkundige te Amsterdam; dr. J. Bohl, letterkundige te Haarlem; dr. J.-J. ten Kate, letterkundige te Amsterdam; dr. W. Everts, letterkundige, bestuurder der scholen te Rolduk; Joz. Habets, letterkundige te Maastricht; M.-F.-A. Campbell, bewaarder der Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage; dr. T. Moltzer, hoogleeraar aan de Universiteit te Utrecht; dr. Cosyn, letterkundige te Leiden; H. Kern, letterkundige te Leiden, Th.-J. Arnold, hulp-boekbewaarder der Hoogeschool van Gent; dr. J. te Winkel, letterkundige te Groningen, en dr. A. Kluyver, letterkundige te Amsterdam.

Voor Fransch-Vlaanderen: de heeren Ign. de Coussemaker en L. de Backer.

Voor Duitschland: de heeren Klaus Groth, hoogleeraar te Kiel; Johan Franck, hoogleeraar te Bonn; dr. G. Wencker, te Marburg; dr. M. Heyne, hoogleeraar te Goettingen.

Voor Engeland: de heer James Weale, oudheidkundige te Londen.

Bovengenoemde gekozenen worden, insgelijks onder voorbehoud der koninklijke bekrachtiging, tot buitenlandsche eereleden uitgeroepen.

De zitting eindigt te 4 ure en half.

Openbare jaarlijksche vergadering, van 29 *December* 1887.

Rond 3 uren waren een honderdvijftig nieuwsgierigen en belangstellers, in eenen der salons van het goevernements-hotel vergaderd. Aan het bureel waren gezeten de heeren Willems, Napoleon De Pauw, Frans De Potter, Hansen en pastoor Claeys.

Enkele leden waren afwezig. - Eenige minuten na drie ure, trad de heer Goeverneur binnen, en onderhield zich eenige stonden met de leden van het bureel.

De heer Willems verklaarde de zitting geopend. Waren aanwezig, de volgende heeren akademieleden: P. Willems, Nap. De Pauw, Fr. De Potter, H. Claeys, Hansen, Coopman, Micheels, Prayon, D^{r} De Vos, Snieders, Alberdingk-Thym, Génard, Gaillard, Mathot, Obrie, Delgeur, Stroobant, Frans Willems, Evers, Broeckaert, Gezelle, Roersch, Vander Haeghen, Arnold, E. Hiel, Van Droogenbroeck, Johan Bohl, Haerynck, Sermon, Bols, Habets en Schuermans.

De heer Willems, bestuurder gedurende het afgeloopen jaar, las eene openingsrede. In eene krachtige en flinke taal, schetste hij het onstaan der Vlaamsche beweging; hij verhaalde tot in de minste bijzonderheden, hoe de leiders Willems en David hun best deden om van het staatsbestuur de stichting eener Vlaamsche Akademie te verkrijgen. Hij toonde aan wat al moeilijkheden en teleurstellingen deze twee moedige mannen ontmoetten, van wege het nochtans vroeger gunstig gestemde ministerie. In 1839 stelden de heeren Willems en David voor, eene afdeeling van Vlaamsche Taal en Letterkunde te voegen bij de Koninklijke Akademie van België, doch ook dit ontwerp leed schipbreuk.

Later, bijgestaan door de heeren Snellaert en Bormans, onder hun vieren, vernieuwden zij hunne vragen, doch opnieuw was al hun pogen vruchteloos, en werd hunne vraag in den wind geslagen. Niet langer de Vlaamsche beweging zonder hoofdmaatschappij willende laten, stichtten zij de *Zuid-Nederlandsche maatschappij voor taal- en letterkunde.* Hier bracht spreker hulde aan de verschillende Vlaamsche strijders, die sinds eenige jaren, het tijdelijke met het eeuwige verwisselden; hij herinnerde, in eene gespierde taal, het moedig gedrag van Conscience, Van Ryswyck, Lede-

ganck, Van Duyse, Heremans, Frans De Cort en Tony Bergmans, allen mannen, die hun machtig talent ten beste gaven voor de heilige Vlaamsche beweging, deze bij uitstek vaderlandsche zaak.

Meer dan vijftig jaren streden de Vlamingen met taalen moed en steeds aangroeiend geduld, tot het bekomen eener instelling, die de toon- en wetgeefster zou wezen op taal en letterkundig gebied; doch al deze moedige kampers mochten den gelukkigen stond niet beleven, waarop zulke instelling zou tot stand komen. Eindelijk in 1886 kregen de Vlamingen hunnen wensch; na eene halve eeuw wachtens, liet men hun recht wedervaren, en de schoone instelling, wier jaarlijksche algemeene vergadering thans voor de eerste maal plaats grijpt, werd bij koninklijk besluit van 8 Juli 1886, bepaald ingesteld.

Dit éénjarig bestaan getuigt van de noodzakelijkheid dezer instelling en het nut welke deze instelling aan de nationale letterkunde zal bewijzen, ja, reeds bewezen heeft, en in die vaste overtuiging, vervolgde spreker, bedank ik zijne Majesteit den Koning en de heeren Ministers voor het vertrouwen welk zij, door mij tot het ambt van bestuurder te verheffen, bewezen hebben in mij te stellen. Ik ben gelukkig, besloot hij, dit ambt in zulke bekwame handen als die des heeren De Pauw te mogen overleveren, die, ik ben ervan verzekerd, de Akademie op eene hoogte zal weten te brengen, welke baar van rechtswege toekomt. *(Daverend handgeklap*).

De heer Em. Hiel, die een dichtstuk voordragen moest, was, door eene verkoudheid aangedaan, totaal belet naar behooren zijn stuk te lezen; de heer Hansen nam bereidvaardig de taak des heeren Hiel op zich, en liet ons een onuitgegeven stuk des Dendermondschen dichters hooren, dat stellig onder zijne beste mag gerekend worden.

Het was getiteld: *Jakob Van Maerlant.*

In eene verhevene taal werd het lijden en strijden van den vader der Dietsche dichters al te gader, beschreven... De groote Jakob zit mijmerend aan het strand en overdenkt, het hart vol weemoed, het treurig lot van zijn diep gevallen, laag vernederd, verfranscht en ontaard vaderland; voor zijnen geest verschijnen, of beter dagen op, de beelden van Breidel en de Coninck, der Van Artevelden, en andere kloeke redders van Vlaanderen, en op dit zicht, blaakt Van Maerlant's hart van hoop en vaderlandeliefde, en stort zich uit in machtige zangen, die in de eeuwen door zullen voortleven.

Ziedaar in korte trekken het onderwerp welk de heer Hiel verkoos en dat hij zoo goed wist te behandelen; ook ontbrak het bij het einde van het slotvers, den dichter aan geene toejuichingen.

De derde spreker was de eerwaarde heer H. Claeys, pastoor van Oostakker. Hij had voor onderwerp gekozen: ‘Lofrede op Vondel, den prins der Nederlandsche dichters’

In eene dichterlijke taal die meer dan eens onderbroken werd door een daverend handgeklap, schetste de gevierde spreker het leven van den genialen dichter, dit leven op welks baan vele rozen, maar vaak ook vele doornen werden geplukt.

Al de schoonheden van zijn machtig talent, de snedigheid zijner antwoorden, de grootschheid zijner gedachten, de verhevenheid zijner uitingen, de gepastheid zijner woordenkeus, de helderheid zijns geestes, kortom zijne belezenheid in het algemeen, dit alles werd door spreker ten overvloede bewezen, gesteund op enkele citaten uit 's dichters overheerlijke reuzenwerken.

Onnoodig te zeggen dat de eerw. heer Claeys wel degelijk de rechte man op de rechte plaats was om een dergelijk onderwerp te behandelen. De bijval dien hij dan ook verwierf, getuigde genoegzaam dat hij volkomen op de hoogte was van de verhevenheid der werken des mans, dien hij tot onderwerp zijner meesterlijke studie had gekozen.

Na deze voordracht werden, tot slot der zitting, de uitslagen bekend gemaakt van de verschillende prijskampen door de Akademie uitgeschreven.

Slechts twee der bekroonden waren aanwezig. Het waren de heeren Jan Broeckaert, van Wetteren en Craeynest, leeraar te Brugge. Vergeten wij niet te melden dat de heer Broeckaert dubbel bekroond werd. In de tweede prijsvraag over Middelnederlandsche taalkunde, bekwam hij de eerste eervolle melding.

Hij ontving dan ook uit de handen des Voorzitters, onder het daverend handgeklap der aanwezigen, zijne belooningen, even als de heer Craeynest die ook luid werd toegejuicht.

De zitting geheven zijnde om 4 ½ ure, begaven de leden zich naar het *Posthotel*, alwaar zij zich ten getalle van 31 aan tafel vereenigden. Bij het nagerecht werden verscheidene heildronken voorgesteld.

De heer Willems dronk aan den Koning en aan den heer

Goeverneur en diens echtgenoote. De heer Goeverneur antwoordde in goed Nederlandsch. Dr Claeys dronk aan de buitenlandsche leden; en de heer Johan Bohl, de vertaler van Dante, antwoordde in naam zijner buitenlandsche medeleden.

De heer Willems dronk ook nog aan den bestendigen sekretaris; deze antwoordde en dronk aan de nieuwgekozen briefwisselende leden, waarop de heer Prayon-Van Zuylen in flinke termen eenige woorden liet volgen.

Rond 10 1/2 ure, was dit echt Vlaamsch vriendenmaal, dat de waardige bekroning der bij uitstek vaderlandsche vergadering van 's namiddags mag heeten, afgeloopen.

Hieronder volgt den uitslag van de prijskampen, waarvan wij hooger gewaagden.

Eerste Prijsvraag. *Oudgermaansche taalkunde*

Prijs. - De Heer *Van Moerkerke*, leeraar bij 's Rijks Hoogere Burgerschool, Utrecht.

Bronzen eerepenningen aan de Heeren schrijvers van de stukken onder kenspreuk: *Die sprache plieszt nicht aus der Grammatik,* enz., en: *Ut desint vires tamen est laudanda voluntas.*

Tweede Prijsvraag *Middelnederlandsche letterkunde*

Prijs. - De Heer *L.D. Petit*, Bewaarder van de drukwerken bij 's Rijks Hoogeschool, te Leiden.

Eerepenningen aan de stukken, onder kenspreuk: *Mijn werk en was geen spel*, enz., en: '*t En wert nije meester gheboren.*

Derde Prijsvraag *Taalzuivering*

De prijs wordt verdeeld onder de Heeren *Jan Broeckaert,* briefw. lid van de Academie, te Wetteren, en *Craeynest*, leeraar te Brugge.

Vierde Prijsvraag *Letterkunde* (Lofrede op J.-F. Willems).

Prijs niet toegewezen.

Vijfde Prijsvraag *Vaderlandsche geschiedenis*

Prijs niet toegewezen.

Boekbeoordeeling

Dwars door 't leven, roman in twee deelen door Edmond De Geest. Lokeren, W^e De Smet-Themon. Prijs: 4.00 fr.

Het is ongetwijfeld de bedoeling des schrijvers geweest, een volksboek samen te stellen, waarvan de lezing - in de huidige omstandigheden vooral, - eenen heilzamen invloed zou kunnen uitoefenen.

De toestanden die hij schetste zijn geene vruchten der verbeelding; behooren niet tot die onmogelijkheden gelijk men er zoo vaak in de fransche romans tegenkomt; zijne personen zijn niet uit de lucht gegrepen, 't zijn geene wezens van rozengeur en maneschijn gelijk in den romantischen tijd.

Schrijver stelt ons het werkelijk leven voor in al zijne waarheid, de voorvallen, die hij beschrijft, gebeuren dagelijks; de personen, die hij opvoert, leven rondom ons of in onze herinneringen.

Plichtverzuim en slemperij staan in het werk nevens nauwgezetheid en edelmoedige zelfopoffering; reine liefde nevens ongebondenheid met haren akeligen nasleep van wee en ellende; de droombeelden van socialisme en communisme met hare ijzingwekkende gevolgen naast de taal van den werkman, die zijnen plicht kent en gewetensvol vervult, zich zelven eerbiedigt en door zelfhelp zijnen maatschappelijken toestand wil verbeteren.

Kunnen wij dus den schrijver goedkeuren omdat zijn doel edel was; omdat zijn werk onbetwistbare sporen draagt van talent, zooveel te meer is het ook onze plicht hem zonder omwegen de gebreken van zijnen letterkundigen arbeid aan te wijzen.

Twee hoofdpersonen treden in 't werk op: Alfred Deneef, de losbandige student, die zijne studiën verwaarloost, in gezelschap eener lichtekooi naar Londen oversteekt; ze te Parijs drij kogels in 't lichaam jaagt en de hand aan zich zelven slaat; nadien zijn aandeel heeft in de gruwelen der Commune, om later nog in onze koolstreken verzet tegen wet en gezag te komen aanprediken; waarna hij zijne *eerste liefde* terugvindt als houdster van een onnoembaar huis; van waar zij als een walgelijk, een monsterachtig rif in 't gasthuis aankomt en hij zijne laatste levensjaren berouwvol op zijn

geboortedorp eindigt; - Jef Claessens, - zoon van eenen onbekenden vader - die zich door oppassendheid en vlijt eenen weg baant, van ieder wordt geacht en door eenen bijzonderen toeloop van omstandigheden bestuurder eigenaar wordt der mijnen, waar hij eens zoo moedig zijnen plicht vervulde en burgemeester van het dorp waar Alfred geboren wierd.

Wie dier twee personen is nu de held, de spil rond dewelke alles zich beweegt; het middenpunt, dat de schilder door licht en schaduw treffend moest doen uitkomen? - Men aarzelt hierop te antwoorden. - Er is derhalve gebrek aan eenheid. In het eerste deel van den roman is er tusschen beide helden slechts eene zeer voorbijgaande betrekking. Ieder vervolgt afzonderlijk zijne baan zonder dat iets ons vermoeden laat, dat de handelingen van den eene misschien invloed op het lot van den andere kunnen uitoefenen. Het plan van dit eerste deel schijnt ons gansch mislukt.

Na eene eerste kennismaking met onze helden volgen de hoofdstukken, die afzonderlijk betrekking hebben op Alfred of Jef, omtrent regelmatig, bij reeksen van 3 of 4 op elkander. Telkens wordt de draad der handeling afgebroken. Wanneer de schrijver op het punt is uwe belangstelling in te boezemen laat hij u plots daar staan en begint over zaken te spreken, die gij verre waart te vermoeden. Dat stoot den lezer tegen de borst en velen zullen misnoegd het werk laten liggen, dat zij, bij een beter ineengewerkt plan, met belangstelling en vrucht hadden gelezen. Het was hier immers niet te doen om eene reeks tafereeltjes te schilderen, waarvan eenige op hun eigen genomen zeer verdienstelijk zijn; neen, het gold hier een drama uit het werkelijk leven, dat met hartstochtelijke bezieling, met den gloed der begeestering diende gemaaid en waar alle overtolligheden dienden vermeden te worden.

Wat heeft toch den schrijver kunnen aanzetten om dat ongelukkig tweede hoofdstuk in zijn werk te lasschen, een hoofdstuk dat ongetwijfeld uit een handboek dienstig voor vroedvrouwen is gaan loopen! Waarom al die bijzonderheden over zogkoorts en melk, die verloren loopt; over menschen, die aan maagkanker lijden enz. Schrijver zegt: ‘De eerbied voor de vrouw is het peil der beschaving van een volk.’ Heel wel; doch in name van dien stelregel teekenen wij verzet aan tegen schilderingen als hoofdstuk II en XIX van het tweede deel. - Kieschheid is het schitterendste kenmerk onzer Vlaamsche

letterkunde. Ontrooven wij haar dien perel niet. Laat ons nooit in den mesthoop van Zola en C^{o} gaan wroeten.

De angstvalligheid waarmede de schrijver alle bijzonderheden aanstipt en ons den toestand zijner personen wil doen kennen, doet hem meer dan eens in langdradigheid vervallen. - De reis naar Frankrijks hoofdstad, waarin de broederliefde voor den ongelukkigen verdwaalde zoo innig doorstraalt, laat den lezer onbevredigd ter oorzake van de weinig handelende rol, waarin broeder en zuster optreden.

Schrijver wachtte zich voor tiraden als de volgende: ‘En nochtans, Alfred, de onstuimigheid van den woedenden oceaan is niets in vergelijking met de stormen, die op den oceaan des levens kunnen woeden en diens wateren tot op den bodem schudden en omwoelen. Arme jongen, in welke richting hebt gij den boeg van uw levensbootje gewend? Ziet gij niet dat de storm der driften, die in de zeilen van uw reeds half onttakeld vaartuig met woede blaast en u in dolle vaart voort zweept, zonder bepaalde richting, zonder kompas of log u onvermijdelijk naar onbevaarbare wateren voert. Wis en zeker stoot gij eerlang op eene of andere verborgen rots van 's levens oceaan en zinkt noodlottig met uw lek geslagen wrak, in dien geheimnisvollen afgrond!’

Behalve deze voorbehoudingen moeten wij erkennen, dat schrijver zijne personen en toestanden heel aanschouwelijk weet voor te stellen en treffend en waar beschrijft, de samenspraken natuurlijk schetst en een goede taal gebruikt.

Moge dit werk de voorbode zijn van andere, die wij zonder voorbehoud lof kunnen toezwaaien.

E. VAN LANGENHOVEN.

Prijskampen.

- De letterkundige Vereeniging *Jan Frans Willems* te Antwerpen heeft, in hare zitting van 12 Januari l.l. besloten de volgende prijskampen uit te schrijven:

1° Prijskamp voor *Novellen.* Eenige prijs: 100 franks.

2° Prijskamp voor *Tweezangen* (gedichten). Eerste prijs: 30 fr., tweede prijs: 20 fr.

Zoowel Noord- als Zuidnederlanders mogen aan deze twee prijskampen deelnemen.

De mededingende stukken, vergezeld van een verzegeld briefje, inhoudende naamen woonplaats, moeten ingezonden worden *vóór* 1^{n} *Juni* 1888.

De bekroonde stukken zullen opgenomen worden in het Jaarboek der Vereeniging.

Fiere Elza
door Reimond Stijns
(Zie vorige aflevering bladz. 5).

II.

Axel was op ongeveer drie uren afstands van Bernheim gelegen; de boeren van het dorp kwamen schier nooit naar de kleine stad, daar ze nader de hoofdstad der provincie waren.

Sedert den zondag, dat we Tist en Peutrus bij Louis Zoë zagen, begaf deze zich wekelijks naar de markt van Bernheim.

Met den noen trok hij naar *den Appel*, waar hij schier telkens baas Cremers en meer dan eens ook Elza aantrof. Door alle middelen trachtte hij met hen in betrekking te komen en slaagde er in. Eerst had hij een handje toegesteken, om het paard, dat begon te steigeren, in te spannen; den volgenden keer sprak hij met baas Cremers over landbouw, en ten slotte bejegende men elkander, bij elke ontmoeting, als kennissen.

Louis zat weer in *den Appel* een druppeltje te drinken met Elza's vader. Een boer van Axel trad binnen, klopte op den schouder van den jongeling en verzocht een oogenblikje onderhoud. Louis richtte zich op en bleef met den man achter den rug van baas Cremers staan, zoodat deze elk woord hoorde, dat er gesproken werd.

‘Mijnheer Louis, kan ik voor Maandag geene twee paarden krijgen, om mijnen hooiopper, van bij de Veenmeerschen, binnen te halen?’

‘Voor Maandag?.. Spijtig!’ klonk het antwoord. ‘Ik heb voor dien dag reeds twee paarden aan gebuur Goris toegestaan: dat zou vier zijn... *Enfin*, indien het moet zijn, zal ik trachten het met de drie, welke blijven, gedaan te krijgen. Kom er maar om.’

Louis Zoë bezat dus eene pachthoeve met zeven paarden!

Er zonk een zoet gevoel in het hart van baas Cremers; hij had meenen te bemerken, dat de jongeling in het geheel niet ongevoelig was voor Elza's schoonheid.

Den volgenden Zondag werd de paardenknecht van het Walhof met eene zeer vertrouwelijke zending belast: hij moest naar Axel trekken en daar eens de hoeve met zeven paarden van Louis Zoë in oogenschouw nemen. De man, om geenen argwaan te verwekken, nam niet al te veel inlichtingen, maar wat hij gezien had, kon voldoen: hij was op de hoeve geweest en zelfs in den stal, waar waarlijk zeven prachtige paarden stonden. Louis Zoë, de eigenaar, werd de rijke Zoë geheeten.

Baas Cremers had op het vernemen dier tijding met de hand over het gezicht, gewreven, om den lach te verbergen, welke er op verschenen was.

* * *

Weldra brak het najaar aan.

Het was midden October, op kermismaandag in den zielendienst, welken er jaarlijks te Voorde op dit tijdstip gevierd werd.

De kerk was proppend vol, zoowel met dorpelingen, als met vreemden.

De eerste dagklaarte, welke bleek door de klein geruite vensters zeeg, liet hier en daar eene akelige tint op de wit gekalkte muren kleven, de schemering dreef uit de hoeken weg, en langzamer hand dook de schaar der geloovigen op, roerloos in bede of gedachten weggezonken. Op het oxaal versmolt de doodenzang tot een treurig gegalm; een hol gedommel der klok viel nu en dan er tusschen, huiveringwekkend als de val van eenen steen in 'nen afgrond.

Lieden op het dorp geboren - oude en jonge - heinde en verre verspreid, waren naar hier gekomen, om op dezen dag zich de geliefden te herinneren, welke daar buiten op het kerkhof onder den herfstdoom den eeuwigen slaap sliepen.

Tranen werden er niet gestort, de tijd had zijn helend werk verricht, maar toen de plechtige '*Dies iroe*, *dies illae*' in machtige galmen opsteeg, - als eene grievende bede om hulp en bijstand uit dit tranendal, - voer een schok door veler harte.

De kleine waskaarsjes werden ontsteken, uitgedeeld; voór

in de kerk pinkte weldra hun licht, als starren aan een somber uitspansel. De voorste rangen der mannen kwamen in beweging en schoven in dichte rij geruchteloos voort rond de zwarte doodenbaar. De zang klonk, de klok tampte....

Buiten worstelde de morgenklaarte tegen den blanken doom, lei er eene rooskleurige lichtspeling in. Voòr een venster stak eene linde in den nevel hare takken op, bewoog zich zachtjes, liet nu en dan een blad naar beneden zwindelen.

De schoone Elza van het Walhof zat nevens den predikstoel in gedachten verzonken. Op het oxaal spande de voorzanger zich in om wille der bekoorlijke deerne; uit alle hoeken der kerk waren bewonderende, ontledende blikken op haar gericht. Zij, ze vergat alles om zich heen, dacht aan de ontslapenen. Het verleden jaar was hare moeder hier nog, had mede rond de doodenbaar gegaan; nu sliep ze den eeuwigen slaap.

Elza stelde zich op hare beurt in de rij, gevolgd door al de rijk gekleede vrouwen om haar heen: allen familieleden, waaronder twee gehuwde zusters. De Cremers' hadden machtig veel verwanten onder de rijke boeren uit den omtrek. Sommige hadden dezen nacht op het Walhof doorgebracht, andere waren voór het ochtenduur in snelle rijtuigen aangekomen.

Toen het meisje van de doodenbaar terugkeerde, wogen vele blikken op haar. Volgens gewoonte bleef zij er koud onder; plots echter voelde zij, de fiere, eene zonderlinge gewaarwording trillend door haar lichaam zinken.

Daar ontwaarde ze eenen jongeling, schier in het midden der kerk, die, in plaats te knielen, rechtstond voòr zijnen stoel, met de armen op de borst gekruist, of hij niet bad. Met opgeheven hoofd stond hij daar; de overvloedige lokken naar achter gestreken; het doordringend oog, als uitdagend, op haar gericht.

Elza was reeds lang op hare plaats terug, en nog geen oogenblik was het beeld van den jongeling uit haren geest verdwenen.

Verleden jaar had zij hem voor de eerste maal gezien op de schouwburgvertooning te Bernheim. Hij was juist vòor haar, toen ze de trap opging. Tot eene juffer sprak hij: ‘Vermaak u wel. Wat hebt ge een schoon kleed en een lieven hoed; men zal u niet weinig benijden!’ En toen de deerne

verdwenen was, lachte hij spottend en zegde tot eenen vriend: ‘Allen dezelfde verwaande speelpoppen!’ Elza had zich door die woorden gekwetst gevoeld, en, toen hij later haar aansprak, wees ze hem minachtend terug. Sedert had ze menig uur aan hem gedacht: voor haar vertegenwoordigde hij een droombeeld. Indien ze ooit met iemand in huwelijk trad, zou het met iemand wezen, die een mannelijk, schoon uiterlijke bezat, met verstand begaafd was: daarin bestond haar hoogmoed.

Sedert eenigen tijd had ze den jongeling meer dan eens in de stad gezien, hij zocht haar bijwezen, en toch lag er iets zonderlings in zijne handelwijze, iets bitter spottends in zijne woorden, waarvoor ze terugschrikte.

De zielendienst ging voort.

In het stille ochtenduur, in de treurige kerk, martelde meer dan een zich te vergeefs het brein af, om in duidelijke omtrekken het beeld eens ontslapenen weder te doen oprijzen.

Bah, bah, 't is heden de tweede kermisdag. Aan de deur wacht zang en lach, dans en uitgelatenheid, drank en woeste vreugde. En tot slot zal misschien weer, als verleden jaar, een mes flikkeren in eene moorddadige hand. Hier staan de jongelingen met de ijzersterke schoften, ginds de deernen met de gevleesde dijen; - de duisternis zal heden vroeg over schuur en stal, over hoek en kant zinken....

* * *

Voor acht ure was alles in de kerk afgeloopen, en deze als een holle grafkelder geworden. Vol waren de herbergen. In *de Roos* klonk een draaiorgel, en twee jonge boerenknechten, die gedurende den zielendienst hier genever dronken, waren er reeds aan den dans.

De zon had de nevels overwonnen, en deze hingen nu nog slechts een doorschijnend blauwen sluier om het hout. Prachtig was het weer, en eindeloos diep werd de hemel. Alles stroomde over van lucht en licht. De eerste killigheid walmde op uit den grond, doch eene zachte koesterende warmte dreef meteen door de ruimte; zomer en winter, eer ze den strijd aangingen, wilden samen een hemelschen dag scheppen. De bladeren verlieten stil de boomen, of ze ook beweging begeerden, wenschten vrij op die aarde rond te dwalen, waarover een betooverende lach zweefde. De duiven zaten kirrend op

de daken; op de hoeven kraaiden de hanen tegen elkander op.

Het deftigste volk ging in *de Kroon.* Baas Cremers met heel de familie zat in de groote kamer rond de groote tafel. Er was meer dan eene bekoorlijke vrouw onder het gezelschap. Hoe dikwijls knoopt men op eene kermis geene betrekking aan met iemand, waarmede men zich voor 't leven verbinden zal.

De waard Jan was binnengekomen en hield zich achter Elza's vader. Deze, een lang, mager man met witte haren, sprak:

'Jan ik moet u niet zeggen, niet waar, wat we moeten hebben? Altijd hetzelfde, van ouders tot kinders. Zoo, Jan, ge weet het, niet waar?'

'*Saarni fenter!*' klonk het antwoord. 'Altijd zeker! Mijn vader zaliger stond hier op dezen dag zooals ik nu. Of ik het weet! Ge zult het gaan zien... Hola, Cieska, breng op!'

En daar kwam de waardin met eene reusachtige kom vol gesuikerden wijn, en de dienstmeisjes brachten de glazen; schoone glazen, - met blauwe en gele versiersels, - welke de schachelaars nog uit de handen niet gekregen hadden.

Baas Cremers zou de schenker zijn en nam den lepel ter hand, was op het punt te vullen, doch bleef halverwege steken.

Dertig jaar had hij telkens op dezen dag, op dit uur, een glas gevuld, - daar aan zijne rechterzijde, - dat heden de geliefde ontslapene niet ledigen zou. Zijn mond trok zonderling samen, zijne lippen begonnen te beven, en een groote traan rolde over zijne bruine, gerimpelde wang. De blikken op hem gevestigd dwongen hem man te wezen...

Weg met alle droefheid op de kermis! Geklonken en gedronken! Wijn verwarmt het bloed!

Toen de kom schier geledigd was, trad een jongeling de kamer binnen. Elza kende hem zoo goed; ook in de kerk had ze hem gezien.

Louis Zoë, - hij was het, - groette op innemende manier; zijn doordringend oog ging over allen. Hij reikte baas Cremers de hand en sprak:

'Ik vind hier op Voorde waarlijk niemand, om op dezen dag eens mede te drinken, zooals het gebruik dit wil. Ik zou hier nochtans zou vreemd niet moeten zijn: ook een lid mijner familie, een Zoë, rust hier op het kerkhof.'

Baas Cremers bevestigde dit: een Pieter Zoë, die op zijn goed geleefd had op het kasteeltje.

Door iedereen werd meer acht op den vreemdeling geslagen. Hij deed zich wel voor: zonder iets buitengewoons aan het lijf te hebben, zag hij er echter voornaam uit. Dit moest hij werkelijk wezen: zijn vrije oogopslag alléen zou het verraden hebben.

Hij sprak ook niet slepend, als een boer, maar met schoone woordenkeus, zooals een steedsch heer het niet beter hadde gedaan.

Weinigen onder het gezelschap hadden veel van de Zoë's hooren spreken. De familieleden van boer Cremers woonden op verren afstand van Axel, en tusschen dit laatste dorp en Voorde lag er geen steenweg, bestond er schier geene gemeenschap.

Louis werd uitgenoodigd te zitten, en baas Cremers bood hem een glas wijn aan. De jongeling aanvaarde en, na met allen aangeklonken te hebben, sprak hij:

'Ik heb medegedronken, en nu moet ik u ook iets voorstellen: ge zult mij toelaten nog eens de kom te doen vullen, niet waar... Een middel om nader kennis te maken.'

Elza hield zich of ze het voorstel niet gehoord had; in het oog van twee, drie deernen las men, dat ze niets beters wenschten, dan te zien aannemen, wat ten slotte, na een weinig tegenstribbelen eeniger mannen toch gebeurde.

Nog was de tweede kom niet geledigd, of iedereen in het gezelschap wist, dat Louis een boer was met zeven paarden; onder de aanwezigen, schier allen als rijke gasten gekend, bezat niemand meer dan vijf paarden. Iedereen was ook op de hoogte, dat Louis het scheen op Elza gemunt te hebben.

Het meisje vertrok om half tien, ze begaf zich naar huis om de bereidselen voor het middagmaal te bewaken.

Louis bleef in het gezelschap, wist iedereen iets vleiends te zeggen, alhoewel veelal de bitterste spot onder zijne woorden schuilde. Aan eene oude, klapzieke vrouw deelde hij in vertrouwen mede, dat hij jonggezel was en thuis alleen de boerderij bestuurde: een leven, dat hem niet weinig begon te vervelen.

Toen de middag naderde, werd er gesuikerden genever besteld, en het was een lust al de opgewekte gezichten om de tafel te zien. De vrouwen dronken als de mannen, vroolijkheid en uitgelatenheid stegen naar het hoofd. Wie zou er aan leed of kommer denken met het parelende glas in de hand, onder het vooruitzicht weldra met de beenen onder den wel

voorzienen kermisdisch te zitten? Louis wist zich zoo opgewekt te toonen, als de opgewektste, zonder iet van zijne voornaamheid af te leggen.

Met den noen verklaarde de jongeling aan baas Cremers, - die een weinig in den wind was, - dat hij volgaarne op Voorde nog langer ware gebleven, dat hij nooit vriendelijker gezelschap gevonden had, doch dat het tijd werd naar Axel te trekken om te middagmalen. Toen baas Cremers hem rondweg nu te kermistafel noodigde, sloten de overige zich bij het verzoek aan, en met geweld, - om zoo te zeggen, - werd Louis meegeleid.

Op het Walhof, in de keuken, dampten de ketels op het reusachtig fornuis en de uitwasemingen van al het lekkere vervulden de ruime plaats. Altijd voort siste, kiste en braadde het op het vuur. In groote kommen geurde reeds de soep; een kalfskop prijkte nevens eene blinkende hesp, teilen vol blanken rijstpap met eene goudkleurige korst suiker er op, stonden op den vloer.

Elza trad de uitgenoodigden te gemoet en sprak:

‘Ge zijt allen welkom, en ik wensch u goeden eetlust en genoegen. Aanziet u hier als thuis... Verleden jaar was het moeder, die u verwelkomde, ik vraag u vriendelijk om haar in de bede voor het eten indachtig te zijn.’

Vader Cremers naderde zijne dochter, drukte haar bewogen eenen kus op het voorhoofd, wat hij anders nooit deed, maar de drank gaf hem meer ontroering dan gewoonlijk; hij was er zelf half beteuterd om en zei algauw, terwijl hij naar de groote kamer wees:

‘Binnen, binnen, de soep wacht ons!’

Louis blikte Elza aan, hare woorden deden hem nadenken, De spot was van zijn gelaat, ernstig naderde hij het meisje en sprak:

‘Mejuffer, ik ben schier een vreemdeling, men heeft mij hier binnen geleid. Mijne vurigste begeerte ware in mijn hart de verzekering te mogen voelen, dat uwe moeder zaliger mij hier welkom geheeten en niet als een indringeling hadde aanzien.’

‘Neen, dat zou ze niet,’ antwoordde de schoone deerne op geroerden toon, ‘moeder was de goedheid zelve.’

Toen Elza zich omgewend had, keek Louis starlings voor zich, of hij inwendig zich geweld aandeed, en mompelde dan:

‘Ja, ja, de goedheid zelve, voor al wie geld had.’

Vader Cremers kwam terug uit de kamer, leidde er den jongeling binnen.

Nu zat iedereen aan.

Elza had aan allen eetlust gewenscht: die wensch was ten volle verhoord. Ze moesten voorzeker onderling genoegen vinden elkanders roode, blakende tronies aan te staren. Een arme bloedverwant, met den noen slechts toegekomen, en die in het begin een weinig over het hoofd geslagen was, daar men serveeten gebruikte, nam nu zijne volle wederwraak.

Twee, drie gasten, - voorzeker de deftigste niet, - maakten nu en dan 'nen knoop der ondervest los, een zwaarlijvige kerel, met de woorden: men heeft ons gezegd te doen, als thuis, ontdeed zich van zijn zwaren jas onder 'nen zucht van ontlasting. Groote stukken vleesch verdwenen ongelooflijk snel; dikbuikige potten bier werden gedurig gevuld op-, ledig afgedragen.

Elza zag tevreden, met waakzaam oog, als eene goede huismoeder, alles na: dat ontging Louis niet.

In de kamer stond eene piano, welke boer Cremers aan zijne dochter geschonken had, nadat zij in de kostschool het klavierspel geleerd had. Een der aanwezigen eischte een deuntje; dit deed het eten zakken, beweerde hij. Elza liet zich niet pramen, nam eene verzameling walsen van Schubert, en speelde met zooveel kunstgevoel, dat Louis, die kenner was, er verstomd over stond. De overige gasten schenen in het voorgedragene niets anders te zien, dan iets dat het eten en praten bevoordeeligde, veraangenaamde.

Er moest naar het volgend gerecht gewacht worden, en een boer verzocht, dat iemand iets zou zingen, om 't even wat, als het maar zingen was.

‘Ik aanvaard,’ sprak Louis naar Elza gewend, of hij zich tot haar alléen richtte. ‘Ik wil uw voorbeeld volgen, mejuffer, mij niet laten pramen, slechts begeeren aan iedereen aangenaam te zijn.’

Zijn oog ontmoette dat van het meisje, een oogenblik moest hij met alle kracht tegen den indruk harer overweldigende schoonheid worstelen, om overwinnaar te blijven. Hij stond met Elza vóor de piano, hij sloeg nu den blik neer, doch ontleedde eenen stond, als onwillekeurig, de betooverende gestalte van de deerne.

‘Wat wilt ge zingen?’ vroeg ze.

Hij schoot op, als uit eenen droom, doorbladerde een

muziekboek. Hij was voornemens geweest, om inwendig met allen te spotten, een dwaas drinklied te laten hooren, nu zett'e hij voor: '*Ik ken een lied.*'

Vluchtig blikte Elza hem aan, eer ze het eerste akkoord van de inleiding liet hooren.

Onnoodig hier te zeggen, wat diep aangrijpenden zang Louis gekozen had; hoe de roerende woorden zoo nauw verbonden zijn met de heerlijke muziek.

De jongeling zong met gevoelvolle, prachtige tenorstem, die wel machtig op die ruwe gemoederen moest werken, want weldra heerschte volledige stilte. Toen de eerste strophe ten einde was, durfde niemand toejuichen, maar men hoorde sommige moeielijke, luide ademhalingen.

Louis zong voort; de aandoening der toehoorders klom, elke zin, elke toon viel in diep ontroerde harten. Bij de laatste woorden: ''k ben oud en gansch alléen,' voer een schok door veler leden. Eenen stond nu zaten allen elkander aan te kijken, of ze den indruk, welken ze kwamen te ondergaan, niet wisten te verklaren.

Eene doove moei kon niet wijs worden uit hetgeen ze sedert eenige oogenblikken zag. En nu zat die grijze Joos, - de broeder van baas Cremers, - daar nevens haar met den grooten, rooden neusdoek vóor de oogen. Ze vroeg:

'Wat scheelt er met u?'

Joos kon eerst niet spreken, en antwoordde dan stotterend:

'Ik ben juist zooals in 't liedje: ik ook, ik ben oud en gansch alléen.'

Hij ging een oogenblikje buiten, om zijn beschreid aangezicht te verbergen.

'Bah,' zei een jonge boer, die de treurnis wilde verdrijven, 'alléen zijn, alléen zijn, wat beteekent dat, als men maar gezond is, wel te eten en te drìnken heeft?'

Het was of men schaamte gevoelde over de aandoening van zooëven, en het praten en snappen herbegon.

Elza was rechtgestaan, bleef eenen stond nevens Louis.

De oogen van baas Cremers rustten op het tweetal, en de gedachte, wat voor een schoon echtpaar ze zouden wezen, vloog streelend door zijn brein.

Nog lang zat men aan tafel, waarop de wijnflesschen, - welke men nu gedurig opbracht, - ten slotte eene lange, zwarte rij vormden. Na het laatste gerecht, de aartsvaderlijke taart, schonk men de sterke, geurende koffie op; cigaren en

pijpen werden aangesteken; de flesch cognac verscheen. Ja, het was waarlijk kermis; er klonk gezang en gejuich, en soms rolde er een schaterlach, als het gerucht van een verren donder, door het vertrek.

Hoe meer de algemeene vroolijkheid toenam, hoe stiller en afgetrokkener Louis werd.

Meer dan eene uur had hij met Elza gesproken en uitte nu geen woord meer.

Wat scheelde er met hem?

Och, hij had zich nochtans goed vermaakt dezen voormiddag in de herberg: op alle manieren had hij bewezen, dat brein hebben in den grond niets beteekent, en geld bezitten alles is. Met wat vuur hadden de bejaarde lieden zijne meening gedeeld, zich onderling toegefluisterd, dat zoo een fijne, berekende kerel zich het gras van onder de voeten niet zou laten snijden. Inwendig had Louis gegrinnikt.

Het sloeg vier ure, - Elza had juist de kamer verlaten, - en zonder verwittiging stond de jongeling recht, nam afscheid van het gezelschap; geen aandringen tot blijven kon baten. Baas Cremers was er gansch beteuterd om, kwam mede tot in de voordeur en vroeg er:

‘Hebben wij u in iets misdaan?’

‘O in het geheel niet,’ sprak Louis als verstrooid.

Daar stond Elza aan de zijde haar vaders.

‘Nu, we hopen u de naaste maal langer te mogen houden,’ hernam de bejaarde boer en drukte de hand van den heentrekkende, die niet eens naar de schoone deerne opzag, zelfs vertrok zonder haar te groeten.

In hare kamer, waar ze henen snelde, weende Elza, de fiere Elza!

III.

Verleden Zondag was het kermis te Voorde.

Reeds eenigen tijd is Louis Zoë druk in de weer met het beplanten van boomgaarden, het verbeteren van landen en weiden op de goederen van zekeren heer Hollaert, een rijken grondbezitter van Bernheim. Louis was naar de stad getrokken, sprak er zoo overtuigend, dat men zijne diensten aanvaardde.

Sedert de jongeling te Voorde den zielendienst bijwoonde schijnt hij met de koorts tot werken bevangen, gunt zich

slechts de hoogst noodige rust. Als zijne helpers, - drie werklieden, - 's avonds huiswaarts trekken, delft en spit hij maar altijd voort, zoolang de minste lichtschemering over de aarde glijdt.

Dat ziet en weet iedereen.

Er is echter iets, dat zelfs niemand vermoedt. Zoohaast de toenemende duisternis hem alle werk onmogelijk maakt, snelt Louis in volle vaart het veld in, langs eenzame wegen, waar niemand hem ontmoet.

Des morgends, als de eerste dagklaarte nauw het oosten verft, springt hij reeds uit het bed, spreekt zich zelven toe:

'Op!... Een kerel, als gij, die zulke wondere daden met meisjes kan verrichten, moet voor geen werk achteruitdeinzen. Ge zijt een man, een man met brein, zooals Elza Cremers er eenen begeert!'

Op het Walhof, na het kermismaal, had hij gedurende meer dan een uur met het fiere meisje gesproken. De twee jonge lieden ondergingen een weinig den invloed van den wijn, en toch drukten zij zich beter uit, dan ze het ooit gedaan hadden.

Louis had gezegd, met het hart vol bitterheid, dat schier alle vrouwen dezelfde zijn, dat ze om een strikje min of meer te kunnen dragen, het hart van elken man zouden verbrijzelen. Honderdmaal en meer had hij zulks gezien. Nu, in de gezinnen leidt men de vrouwelijke wezens op tot modepoppen en men bekomt modepoppen. De deernen uit den eenvoudigsten stand hebben soms een hart, jammer dat veelal de hersens ontbreken.

Wat verrichten met een schepsel, dat over niets kan spreken, 't zij of de melksoep al of niet aangebrand is! Ha! ha!

Elza was blijven nadenken. Later had ze bekend, dat ze voorzeker aan iemand met fortuin, met een gezond, mannelijk uiterlijke, den voorkeur zou gegeven hebben. Nochtans hadde eens haar hart gesproken, dan zou ze voor niets achteruit geweken zijn, daar ze genoeg bezat om met werken eerlijk en deftig door de wereld te komen.

Zonder blozen, zonder valsche schaamte, had ze er bijgevoegd, dat ze gaarne heur hart aan 'nen man zou schenken, waarover de kinders later zouden mogen fier zijn. Is het de plicht niet der toekomstige moeder op haar toekomstig kroost te denken?...

Als verschrikt had Louis zich achteruitgetrokken en dan gezegd met iets ongeloovigs in den toon zijner stem:

‘Schonkt gij uw hart aan 'nen man met schoonheid bedeeld, schoonheid, welke hij in eens verliest, dan zoudt gij toch wel uw hart terugnemen?’

‘Liefde, slechts op schoonheid gesteund, kan geene diepe liefde zijn.’

Hij hernam:

‘Veronderstel, dat ik door een meisje bemind word, ik, de rijke boer met zeven paarden, en dat ik eensklaps alles verlies, wat zal het meisje doen?’

‘Indien zij u waarlijk liefheeft,’ had Elza geantwoord, ‘op mijne eer en geweten, ze zal u getrouw blijven; voor u het grootste goed zijn, dat er op aarde kan bestaan: een wezen aan uwe zijde, in vreugde en verdriet aan u verbonden. En bezate ze geene fortuin zelfs, dan zal ze toch eenen schat voor hare kinders meebrengen: het zicht harer liefde voor haren echtgenoot. Wat moet het droevig zijn, als de huisgenooten ontwaren, dat vader en moeder geene genegenheid voor elkander voelen; hoe moet hun eigen hart er droog bij worden! Ik geloof, dat de herinnering van hetgeen ik thuis gezien heb, mij steeds meer innig genoegen zal baren, dan het vermogen, dat ik eens zal bezitten.’

Louis trachtte zich aan den invloed dier woorden te onttrekken en dacht:

‘Hoe schoon ze toch tegen een rijken kerel spreekt!’

Toen Elza eindelijk opstond, om zich in de keuken te begeven, bleef hij zitten droomen, richtte niemand het woord meer toe, en we zagen hem vertrekken van het Walhof zonder Elza te groeten.

En nu, met zijne helpers, werkt en zwoegt hij in koortsvuur; hij bidt of beveelt, dreigt zelfs: het werk moet voor Zaterdagnoen afgedaan zijn.

* * *

Elken dag, toen de koeien gemolken waren, de knechten bij het licht der lantaren de staldeuren gesloten hadden, zat Elza wakend op hare kamer, wakend vaak tot de elfuurklok galmde in de nachtelijke stilte, die om de hoeve hing.

Tweemaal reeds deze week had de wachthond een geblaf aangeslagen; weder gebeurde dit, Elza blies het licht uit en keek door hare kamervenster naar buiten. De maan hulde het slapend dorp in tooverachtig licht, maakte de blanke huisjes

nog blanker, lei iets geheimzinnigs in de zwarte kruinen der hooge boomen. De kerktoren teekende zich scherp af tegen den diepen, met starren bezaaiden hemel. Plots slaakte het meisje een doffen kreet. Nevens den elskant, tegen eenen populier geleund, ontwaarde ze eenen mensch, met het aangezicht naar haar gewend, of hij haar aanstaarde. Ze liet bevend de gordijn vallen, borg het gelaat in de handen, hare borst zwoegde.... Ze had Louis Zoë herkend!...

Gansch dien nacht martelden pijnlijke droomen de schoone deerne. Ze zag den jongeling, hoorde hem steeds dezelfde woorden herhalen:

‘Geld is alles!... Een'vrouw is een' vrouw: geld is alles.... Geld is alles!’

Ze wilde zeggen, dat ze reeds zoo menig rijk jongeling afgewezen had; ze vond geene klanken: wanhoop snoerde hare keel samen. Ze zonk machteloos op de knieën neer, hief de handen smeekend op. Och, zag hij het niet: ze had hem zoo innig, innig lief!...

Hij stiet heur weg, richtte de forsige gestalte hoog op, wees spottend met den wijsvinger op haar en sprak onder honend gelach:

‘Zie ze daar, Elza van 't Walhof, de fiere Elza! Ze ligt geknield vòor den bezitter der hoeve met de zeven paarden!

Ha! ha! ha! Geld is alles!’

(Slot volgt).

Poëzie

I.
Bij mijn haardje

'k Zit zoo gaarne bij mijn haardje,
Als daarbuiten, kil en guur,
Tegen 't raam de regen klettert;
Als in 't nare schemeruur
Zoo gemoedelijk gezellig
Brandt het knettrend kolenvuur.

'k Zit zoo gaarne bij mijn haardje,
Op de vlam den blik gericht,
Of in 't halve duister volgend
't Spookgevecht, waar schauw en licht
Met hun schimmen dalen, klimmen,
Tot daar een van beiden zwicht.

'k Zit zoo gaarne bij mijn haardje,
Overpeinzend in mijn hart
't Roerend woord, dat mij mocht treffen,
't Woord van een geliefden bard,
Tot mijn ziel het diepst verborgen,
't Heimlijkst zoet daaruit ontwart.

'k Zit zoo gaarne bij mijn haardje,
Denkend aan vervlogen tijd,
Aan genoten heil en vreugde,
Aan doorleefde smart en strijd:
Week dan wordt mij 't harte weder
Om 't verleden, zij 't ook wijd....

'k Zit zoo gaarne bij mijn haardje,
Droomend van toekomstig goed,
Bouwend hooge luchtkasteelen
In den wemelenden gloed....
Luchtkasteelen, die een adem
Gansch in puinen zinken doet!

'k Zit zoo gaarne bij mijn haardje!
Andren gun ik luider vreugd:
Mij bevalt de lieve vrede,
Mij de stille hartsgeneugt',
Die haar droomerig genieten
Leent aan ouderdom en jeugd.

HILDA RAM.

Antwerpen, *November* 1887.

II.
De gouden bruiloft.

Zij vieren hunne gouden bruiloft.
Het is een schoone en heldere dag.
Geheel de buurt is in beweging,
Uit ieder venster steekt een vlag.

De zon schiet hare blijde glansen
Op de oude, witgekalkte woon;
Zelfs uit den grijzen kerketoren
Klinkt plechtig nu de klokketoon.

Die stem roept oud en jong naar buiten,
'Daar zijn ze!' galmt het thans in 't rond.
De kinderen klappen in de handjes;
't Gejuich stijgt op uit ieders mond.

En beide de oudjes gaan ter kerke:
Hij leunt op zijnen rieten stok;
Zij geeft hem d'arm, gelijk voordezen,
Toen zij met hem naar 't raadhuis trok.

Geluk en vreugd staan op hun wezen,
   En heeft de tijd hun veel ontroofd,
Toch is 't alsof hun' zilvren lokken
   Een krone vlechten rond hun hoofd.

Een milde lach speelt om hun lippen;
   En werd hun rug gekromd door 't werk,
Toch blijft in hun gebogen lichaam
   De ziel nog jong, de moed nog sterk.

En voor hun oog zweelt in deez' stonde
   Hun jeugd, vol onschuld en genucht,
Hun ouderdom, met werk en hope,
   Hun grijsheid, met gebloemte en vrucht.

Thans vieren zij hun gouden bruiloft.
   Geen wroeging stoort deez' blijden dag.
Gelukkig! die met kalm geweten
   Zijn leven zóo herdenken mag.

JAN BOUCHERIJ.

Bladvulling
Zekere proef

De vrek Houvast lag op zijn doodbed uitgestrekt.
Een neef beweerde ('t was er een, die niet mogt erven),
   Dat oom nog ademde. Het lijk werd dus suspect,
En geen der vrienden had het minst verstand van sterven.
   ‘Is hij niet dood,’ dacht Hans, ‘dan leeft hij mooglijk nog.
‘*Adieu* dan erfenis!’ De dokter, fluks ontboden,
   Nam proeven naar de kunst. ‘Dit leidt slechts tot bedrog,’
Sprak Jan-Baas uit de buurt, en schreeuwde aan 't oor des dooden:
   ‘Hei, holla, heer Houvast! word wakker, arme man!
‘Ze breken bij u in! Weg zijn uw gouden staven!’
   Het lijk bewoog zich niet. ‘Dood als een pier!’ zeî Jan.
      ‘Je kunt hem nu gerust begraven!’

P.T. HELVETIUS VAN DEN BERG.

Boum... Boum...
door Edward van Bergen

Het kind bleef uitgestrekt, bleek, in zijn klein wit beddeken, en zag, met zijne oogen vergroot door de koorts, aanhoudend voor zich uit, met die vreemde onbeweeglijkheid der zieken, die reeds bemerken wat de levenden niet zien.

De moeder aan den voet van het bed, op de vingers bijtende om niet te weenen, volgde, angstig, door smart getroffen, den voortgang der ziekte op het arme vermagerde gelaat van het kleine wezen, en de vader, een braaf werkman, dreef in zijne roode oogen de tranen terug, die hem de oogleden brandden.

En de dag brak aan, klaar, zacht, een schoone Junimorgend, de kleine kamer der Abdissenstraat binnendringende, waar klein Fransken, het kind van Jaak Legrand en van Magdalena Legrand, zijne echtgenoote, stervende was.

Hij telde zeven jaren. Gansch blond, gansch rooskleurig, en zoo levendig, vroolijk als eene musch was de kleine, nog geene drij weken geleden!... Maar eene koorts had hem aangetast; men had hem, een avond, uit de gemeenteschool teruggebracht, het hoofd zwaar en de handjes zeer warm. En sedert was hij daar, in dit bed, en somtijds, in zijne ijlhoofdigheid, zegde bij, zijne wel geblonkene kleine schoentjes aanstarende, die zijne moeder zorgvol in een hoek, op een schab had geplaatst.

- Men mag de schoenen van klein Fransken nu wel weg werpen! Klein Fransken zal ze niet meer aan doen! Klein Fransken zal niet meer naar school gaan.... nooit, nooit!'

Dan zegde de vader weenende 'Wilt ge wel zwijgen!' en de moeder stak haar blond hoofd, gansch bleek, in zijn hoofdkussen, opdat klein Fransken haar niet zou hooren weenen.

Die nacht had het kind geene ijlhoofdigheid; maar sedert twee dagen verontrustte hij den geneesheer door eene soort

van zonderlinge neerslachtigheid die geleek aan verlatenheid, alsof op zeven jaren de zieke reeds de verveling van te leven had gevoeld. Hij was moedeloos, stilzwijgend, droevig, zijn mager hoofd op de peluw latende heen en weer gaan, niets willende gebruiken, geen enkele glimlach meer hebbende op zijne arme vermagerde lippen, en, de oogen verwilderd, zoekend, ziende men wist niet wat, ginder, zeer ver....

- Ginder boven! misschien! dacht Magdalena, die huiverde.

Wanneer men hem een koeldrank, een siroop, een weinig soep wilde doen gebruiken, weigerde hij. Hij weigerde alles.

- Wilt ge iets, Fransken?

- Neen, ik wil niets!

- Men moet hem daar nochtans uittrekken, had de geneesheer gezegd. Die geestverdooving boezemt me schrik in!... Ge zijt de vader en de moeder, ge kent uw kind goed.. Zoek wat dit kleine lichaam zou kunnen doen herleven, roep die geest op aarde terug, die achter de wolken loopt!...

En hij was vertrokken.

- Zoek!

Ja, ongetwijfeld, ze kenden hun Fransken goed, de brave lieden! Ze wisten hoezeer het den kleine vermaakte de hagen te gaan plunderen, des Zondags, en te Parijs terug te komen, op de schouders des vaders, geladen met witte hagedoorn, of nog, in de Champs-Elysées, te gaan zien binnen de *koord*, met de kleine rijken... Jaak Legrand had Fransken beeldekens vergulde soldaten, Chineesche schimmen gekocht, hij knipte ze uit, plaatste ze op het bed van het kind, liet ze dansen voor de verdwaalde oogen van den kleine, en met lust van te weenen poogde hij hem te doen lachen...

- Ziet ge, 't is de *Gebroken brug*... Tire lire lire!.. En dat, is een generaal!.. Gij herinnert u, we hebben er een gezien, een generaal, eens, in het bosch van Boulogne?.. Indien ge uw koeldrank goed neemt, zal ik er u een oprechte koopen met een frak in laken en gouden epauletten... Wilt ge hem, zeg, de generaal?..

- Neen, antwoordde het kind, met de koude stem, welke de koorts verleent.

- Wilt ge een pistool, knikkeren, een boog!

- Neen, herhaalde de kleine stem, net en bijna wreed...

En op al wat men hem zegde, op al de poppen, op al de

ballons die men hem beloofde, antwoordde de kleine stem - terwijl de ouders zich wanhopend aanzagen, - neen... neen... neen!..

- Maar wat wilt ge eindelijk, mijn Fransken? vroeg de moeder. Laat zien, er is wel iets dat ge zoudt willen hebben. Zeg, zeg het me! aan mij!.. uwe moeder! En ze gleed hare wang op het hoofdkussen van den kleinen zieke, en ze murmelde hem dat in het oor, lief als een geheim. Toen richtte het kind zich op in zijn bed en naar iets onzichtbaars eene gretige hand uitstekende, met eene zonderlinge uitdrukking, antwoordde hij eensklaps met vurigen toon, smeekend en gebiedend tevens:

- Ik wil *Boum-Boum!*

II.

Boum-Boum!

De arme Magdalena wierp een ontstelden blik op haar echtgenoot. Wat zegde de kleine daar dan toch? Was het nog eens de ijlhoofdigheid, de afschuwelijke ijlhoofdigheid die terugkwam?

Boum-Boum!

Ze wist niet wat dat beteekende en ze had schrik van die zonderlinge woorden, welke het kind nu herhaalde met eene ziekelijke stijfhoofdigheid, juist alsof het, tot dan zijn droom niet hebbende durven duidelijk uitdrukken, het er zich nu aan vastklampte met eene onoverwinbare halsstarrigheid:

- Ja, Boum-Boum! Boum-Boum! Boum-Boum! Ik wil Boum-Boum!

De moeder had zenuwachtig de hand van Jaak gevat, stil zeggende als eene krankzinnige:

- Wat beteekent dat, Jaak? Hij is verloren!

Maar de vader had op zijn ruw werkerswezen een glimlach, bijna gelukkig en ontsteld ook, de glimlach van een veroordeelde, die eene mogelijkheid van vrijheid ontwaart.

Boum-Boum! Hij herinnerde zich goed den morgend van den maandag van Paschen, dat hij Fransken naar den cirk had geleid. Hij had nog in het oor het groote vreugdegeschater van het kind, zijn goeden lach van den vermakenden kwâjongen, wanneer de clown, de schoone clown gansch met gouden loovertjes belegd, met een groote goudkeverkleurige, flikkerende, veelkleurige vlinder in den rug van zijn kostuum,

eenige bokkensprongen maakte dan de baan, een beentje zettende aan een rijder, of zich onbeweeglijk en stijf op het zand hield, het hoofd omlaag en de voeten in de lucht, of naar de kroonkandelaar zachte vilte hoeden werpende die hij behendig op zijn schedel wist te krijgen, waar ze een voor een eene pyramide vormden, en bij elk kunstje, bij elken vernuftigen zet, als een goed refrein zijn breed geestigen aardig gelaat vervroolijkende, dezelfde kreet liet hooren, hetzelfde woord herhaalde, somtijds begeleid van een rollen van het orkest: *Boum - Boum!*

Boum-Boum! En telkens als het kwam, *Boum-Boum*, barste de Cirk in bravos los en de kleine liet zijn goeden lach hooren. Boum-Boum! Het was die Boum-Boum, het was de clown uit de Cirk, het was de vermaker van een gansch gedeelte der stad dien hij wilde zien, dien hij wilde hebben, klein Fransken, en dien hij niet zou hebben en dien hij niet zou zien, vermits hij daar was, liggende, zonder krachten, in zijn wit beddeken!

Des avonds bracht Jaak Legrand aan het kind een beweeglijken clown, gansch met loovertjes overdekt en die hij zeer duur gekocht had, in een bazaar. De prijs van vier zijner dagen als mekaniekwerker! Maar hij had er twintig, dertig gegeven, hij had den prijs gegeven van een jaar van zijn zwoegen, om een glimlach op de bleeke lippen van den zieke terug te brengen...

Het kind aanschouwde een oogenblik het speelgoed, dat glinsterde op zijne witte lakens; dan, droevig:

- Het is Boum-Boum niet!.. Ik wil Boum-Boum zien!

Ha, indien Jaak hem in zijne dekens had kunnen wikkelen, hem medenemen, hem brengen naar den Cirk, hem den clown toonend, dansend onder den brandende kroonkandelaar en hem zeggen: Zie!

Hij deed beter, Jaak, hij ging naar den Cirk, vroeg het adres van den clown,, en, bedeesd, de beenen gebroken van aandoening, ging hij een voor een de treden op die leidden naar de vertrekken van den kunstenaar, te Montmartre. Het was wel stout wat Jaak daar kwam doen! Maar, alles ingezien, de tooneelspelers gaan wel zingen, alleenspraken opzeggen, bij de groote heeren, in de zalen. Misschien dat de clown - ho! voor wat hij zou willen - zou toestemmen Fransken goeden dag te komen zeggen. Om het even, hoe ging men hem ontvangen, hij, Jaak Legrand, daar, hij Boum-Boum?

Het was Boum-Boum niet meer! het was M. Moreno, en, in het kunstvolle verblijf vormden boeken en plaatwerken, eene zekere kunstbevalligheid als eene uitgelezene tooneelversiering aan een innemend man, die Jaak ontving in zijn spreekvertrek, gelijk aan dat van een geneesheer.

Jaak zag, herkende de clown niet en draaide, herdraaide zijn vilten hoed tusschen zijne vingers. De andere wachtte. Alsdan verontschuldigde zich de vader. Het was verwonderlijk wat hij daar kwam vragen, dat werd niet gedaan... Verschooning, verontschuldiging... Maar kortom, het gold den kleine... Een lieve kleine, mijnheer. En zoo verstandig! Altijd de eerste in de school, uitgenomen in het rekenen dat hij niet begrijpt... Een droomer, die kleine, ziet ge! Ja, een droomer. En het bewijs.... zie.... het bewijs.... Jaak nu aarzelde, stamelde; dan vatte hij zijn moed en plotseling:

- Het bewijs is dat hij u zien wil, dat hij slechts aan u denkt en dat ge daar zijt voor hem, als eene ster die hij zou willen bezitten en die hij aanschouwt...

Toen hij gedaan had, was de vader zeer bleek, en had dikke druppels op het voorhoofd. Hij dorst de clown niet aanzien, die, met de oogen op den werkman gevestigd bleef. En wat ging hij zeggen, Boum-Boum? Indien hij hem wegzond, hem voor een gek nam, hem aan de deur zette?

- Gij woont? vroeg Boum-Boum.
- Ho! denkt hij! Abdissenstraat!
- Kom! zegde de andere. Hij wil Boum-Boum zien, uw jongen? Welnu, hij zal Boum-Boum zien!

III.

Toen de deur voor den clown openging, riep Jaak Legrand vroolijk tot zijn zoon:

- Fransken, wees te vreden, bengel! Zie, daar is hij, Boum-Boum! En het kind had op zijn gelaat eene straal van vreugde. Hij richtte zich recht op den arm zijner moeder en keerde het hoofd naar de twee mannen die binnenkwamen, zocht een oogenblik, naast zijn vader, wie die mijnheer in jas was, wiens goede gelaat hem vroolijk toelachtte; en die hij niet kende, en toen men hem zei: ‘'t Is Boum-Boum!’ liet hij langzaam, droevig zijn hoofd op het kussen vallen en bleef nog, met de oogen strak, zijne schoone groote blauwe oogen, die verder zagen dan de muren der kleine kamer en altijd de

loovers en de schoenlapper van Boum-Boum zochten, als een verliefde die zijn droombeeld volgt...

- Neen, antwoordde het kind met eene stem die niet meer droog was, maar bedroefd, neen, hij is Boum-Boum niet.

De clown, recht naast het bed, liet op het gelaat van den kleinen zieken een diepen blik vallen, zeer ernstig en buitengewoon zacht.

Hij schudde het hoofd, aanzag de angstige vader, de verpletterde moeder, zegde glimlachend: 'Hij heeft gelijk, het is Boum-Boum niet!' En hij vertrok.

- Ik zal hem niet zien, ik zal hem niet meer zien, Boum-Boum! herhaalde nu het kind, wiens zachtte stem tot de engelen sprak: Boum-Boum is misschien ginder, waar klein Fransken spoedig gaan zal. En, eensklaps, - het was geene halve uur geleden dat de clown verdwenen was - ging de deur haastig open als daar zooeven en, in zijn zwarte met loovertjes belegden tricot, het gele pluimpje op den schedel, de gouden schoenlapper op de borst en den rug, een smakelijken glimlach, een mond openende als van een spaarpot, en met zijn goed bebloemd gelaat, verscheen Boum-Boum, de ware Boum-Boum, de Boum-Boum uit het paardenspel, de Boum-Boum uit de volkswijk, de Boum-Boum van het klein Fransken.

En op zijn klein wit bed, eene levensvreugd in de oogen, lachend, weenend, gelukkig, gered, sloeg het kind in de magere kleine handjes, riep *bravo* en zegde, met zijne zevenjarige vroolijkheid, die eensklaps uitbarstte, aangestoken als een vuurpijl:

- Boum-Boum! Hij is het, hij is het, ditmaal! Ziedaar Boum-Boum! Leve Boum-Boum! Dag Boum-Boum!

IV.

Toen de geneesheer dien dag terugkwam, vond hij aan het hoofdeinde van het bed van klein Fransken, een clown zitten met bleek gelaat, die den kleine nog nu en altijd deed lachen en die hem zegde, een stuk suiker in eene tas koeldrank roerende:

- Ge weet, indien ge niet drinkt, klein Fransken, zal Boum-Boum niet meer terugkomen.

En het kind dronk.

- Niet waar, dat het goed is?

- Heel goed!... Ik dank u, Boum-Boum!

- Dokter, zegde de clown tot den geneesheer, wees niet jaloersch... Het komt me nochtans voor dat mijne kuren hem zooveel goed doen als uwe voorschriften!

Vader en moeder weenden; maar ditmaal was het van vreugde. En toen klein Fransken te been was, hield er alle dagen een rijtuig voor de werkmanswoning en kwam er een man uit in een overjas gewikkeld, de kraag in de hoogte, en, daaronder, gekleed als voor het paardenspel, met een vroolijk bebloemd gelaat.

- Hoeveel ben ik u verschuldigd, mijnheer? zegde ten laatste Jaak Legrand aan den meester clown, toen het kind voor de eerste maal uitging, want ik ben u toch iets verschuldigd.

De clown stak tot de ouders zijne twee groote, zachte herkuleshanden uit:

- Een handdruk! zegde hij...

Dan, twee malsche kussen drukkende op de weer kleurig geworden wangen van het kind:

- En, zegde hij lachend, de toelating om op mijne visietkaartjes te zetten:

Boum-Boum,
Dokter kunstenmaker, gewoon geneesheer van klein Fransken.

(*Naar het Fransch van Jules Claretie*).

Eene kleine St-Nikolaasvertelling door Julius van Herendael.

St-Nikolaas.

Wat al herinneringen wekt het niet op, het blijde kinderfeest, ja tot in het hart van den grijsaard zelven, dien het van aan het opene graf, dat hem wenkt, terug tot aan de wiege toovert en weêr kind doet zijn.

St-Nikolaas! We zijn weer teruggeleid aan dien gouden heerd, toen we nog allen te zamen waren en daar zaten bij vader en moeder, met de leliekroon van de onbezorgde jeugd om het hoofd, vol hemelsche begoochelingen; rond dien heerd die onze eerste en grootste school was in het leven, dat we er kommerloos met volle teugen genieten mochten, immer vol zaligheid, waar we leerden bidden en danken en ons zoo menig sprookje verteld werd, tot het klokje van de kerk, de engelgroete kleppend, ons kwam toeroepen, met vader en moeder, immer te vroeg: Goede nacht!

Och! wat al troostende herinneringen spiegelt ons dat al te ras vervlogen verleden voor het oog en met hoevele voorliefde doen zij ons thans ook nog het langgewenschte kinderfeest verbeiden!

Thans, dat we in het oog der wereld geene kinderen meer schijnen, thans dat we verstrooid liggen als de bladeren van éénen stam of met gebroken hart en eene bede gedenken hoevelen er van ons nog overblijven, thans dat we dat verleden met zoovele tranen reeds bepereld hebben.

Thans genieten we eenen eigenen heerd, doch met hoeveel dankbaarheid gedenken wij ons immer nog dien van vroeger, den heerd bij vader en moeder.

Op Sint-Nikolaasdag worden ook wij weer kinderen en zijn 't wezenlijk in de kommerlooze vreugde onzer eigene kleinen.

Zou er daarom wel een huisgezin zijn, dat niet den heiligen kindervriend hartelijk welkom heet in zijn midden?

Zoo zou het dan ook bij Hendrik zijn.

Het was de vooravond van het heuglijk feest. Ze waren allen vereenigd en geen of hij dacht aan morgen. Hij, de gelukkige vader, met zijne twee krullebollen, een op iedere knie, en daar zij, aan den arbeid, de moeder hunner lievelingen en de liefde en trots van hunnen vader, daar zaten ze, wegsmeltend in al het geluk, dat ze eens gedroomd hadden en waaraan niets meer ontbrak, stil God dankend voor den zegen, dien ze thans zoo mild genoten.

In het hoekje van den haard, bij het knapperend vuur, had grootvader zijne plaats verkozen. Straks zou hij er zijn pijpje trekken, want thans moest hij nog eens de wondere geschiedenissen verhalen, die hij reeds honderdmaal verteld en die hij ook eens, och! zoolang reeds geleden! van zijne moeder gehoord had, en hoe Sint Nikolaas de brave kinderen bemint en de booze straft, en hoe zij toch altijd goede kinderen blijven moesten.

Glimlachend blikte de moeder hen aan en haar hart zwol van zooveel zaligheid, dat ze slechts met moeite den vreugdetraan in haar moederoog verbergen kon.

Eindelijk was grootvader uitverteld. Beschermd door een kruis en geloond door een paar kussen, gingen de gelukkige kleinen ter ruste, om op de vleugelen der zoetste droomen gewiegd te worden bij de engelen hierboven in het hagelblank gewaad.

En beneden was de gelukkige vader al de vreugde aan het bereiden voor morgen, onder den vriendelijken lach zijner aangebedene gade. In den schoorsteen, stond het korfken van het zoete meisje en daarnevens, het groote papieren schip van den lieven jongen, waaraan hij dien dag, onder het toezicht van grootvader, zooveel geduldige zorg besteed had: onnoozele voorwerpen, die al de hoop der onnoozelheid besloten.

Weldra stonden in het vertrek de sierlijke pop van klein zusje en het houten paard voor broertje te prijken, en op de tafel och! lagen zoovele lekkernijen van allen aard, waarmede brave kinderen beloond worden.

‘Zoo is het goed’ had de moeder gezegd, en zij had den vader harer kinderen in eene vurige omhelzing al hare liefde op het voorhoofd uitgestort, terwijl uit zijn vriendelijk oog onuitsprekelijk geluk glinsterde.

Sint Nikolaas had gereden; en wanneer morgen vroeg, binnen weinige uren reeds, Gods lieve zon aan den blauwen hemel zou schitteren, ja dan zou ook hier de gelukszon in vier

harten stralen, en er bij juichende kinderen eene gade vinden en eenen echtgenoot, voor wie liefde geen ijdel woord was.

Thans pinkte lachend de maan in de kamer die beiden tevreden toe, die zoowel gevoelden dat ze vader waren en moeder.

En dan schoot hen ook het verleden voor den geest, hunne kinderjaren, hunne liefde, hunne kinderen, en biddend, legden ze dankbaar hand in hand.

Ook zij begaven zich te rust.

Buiten was het ijskoud en de hond huilde pijnlijk op de eenzame straat en de gure noorderwind kloeg akelig en naar, als om den nood en de klachten rond te dragen van zoovele arme menschen, die van honger en koude beefden.

Daar lagen in het donzig nestje hunne beide engelen als rozen te slapen en zij dachten aan zoovele andere kleinen die, helaas! thans klappertandden op de stroobussel en niets hadden, niets om hun harteken te warmen - en, rijk aan liefde, hadden ze thans rijk willen zijn, rijk aan goud om die ellendigen op te beuren en te helpen en dan, ja dan was 't nog meer Sint Nikolaas geweest, morgen.-

Lang reeds was het morgen geworden, nog stonden pop en peerd naar hunne kleine meesters te wachten, en geen uitgelaten kinderhart deed, als een vogel, zijn lustig danklied schateren: de vroolijke dag ging zóo voorbij en zoo ook de volgende dag.

Buiten dartelden duizenden vlokjes dooreen en spreidden in de eenzame straat en op het wijde veld een glinsterend gewaad van rouw.

In hoevele huisgezinnen heeft nochtans de goede Sint Nikolaas luim in het gemoed getooverd! Ook in het enge steegsken, op het zindelijk kamerken, waar Hendriks oude dienstmeid woont, heerscht eene ongewone kindervreugde. Vroolijk als de bie rond eene madelieve, draait en trippelt haar meisje om het eenvoudig vertrek. Eene prachtige pop draagt ze in den arm, die ze sust en troetelt, die ze duizendmaal toelacht met haar vriendelijk oog, waaruit zooveel geluk straalt als uit den hemelschen blik eener jonge moeder, die met trots haren eersteling aan het harte drukt.

's Avonds zat het arme kind op zijne kniekens voor het Onze-Lieve Vrouwenbeeld en bad voor de speelgenoote, die met Sint Nikolaas ten hemel gevaren was.

Want op de wiege, bij Hendrik, lag dien dag een kransje van bloemen, zoo wit als het blanke sneeuwvlokje.

Op het stille doodenveld, was een paar dagen later, een grafken gegraven, waarin de hemel een hagelblank dons gespreid had.

De kinderen van het dorp knielen er biddend rond; wanhopend staat er een vader bij die hartebrekend weent en dan de vader van dien vader, gebogen en naakt van kruin als de wilg die naast hem treurt.-

Thuis, bij de ledige wiege, zit in radelooze smart, de moeder, die krampachtig de handen van haar eenig kind in de hare klemt, als ging men het haar ontrukken.

'Wat zal het koud zijn voor zusje' zucht het kind.

De moeder snikte noch luider en prangt het zoontje dicht bij het bloedend hart en kust hem en kust hem weer en richt het uitgeweende moederoog, als om genade ten hemel waar zusje thans woont!-

Op het kerkhof, onder het kruis, wordt het kleine graf gesloten; met bevende hand laat de vader eene handvol aarde op het kistje van zijn kind vallen en ook de grootvader; en het weêrgalmt zoo ijselijk droef in hun hart.

'God gaf, God nam' zucht de grijsaard, 'maar ik, ik was toch al zoo oud.'

Het klokje klept nog een laatste groet; ginds dartelt reeds de uitgelaten jeugd en het kerkhof wordt weer stil en eenzaam.

Wanneer het weer Zondag was, zaten ze weer allen bijeen: vader en moeder en grootvader, maar niet vroolijk als voorheen. Zij dachten veel en zwegen.

Hotsend reed broertje juichend op zijn houten schommelpaard en wanneer hij moegeschokt, zijn paard tegen den schoot van moeder verwisselde, dan vroeg hij haar wanneer toch zijn zusje terug komt.

Maar alleen de lente keerde weer en als het nederig viooltje bloeide, stonden vader en moeder en broertje op het eenzame kerkhof, waar grootvader nevens zusje te rusten lag.

Boven hun hoofd schitterde het eenvoudige kruis in de zon, als het eeuwige teeken der hoop, onder de schaduwen waarvan reeds zoovelen sliepen. Het schonk hun troost en de kracht om gelaten ook hun kruis te dragen, want het had hun herinnerd, dat het leven slechts een droom is, die hierboven vervuld wordt, waar zusje thans woont en gelukkig is.

Twee tentoonstellingen

I. Arte et labore

Loom en zonder lust toog ik naar de Verlatzaal; tevreden, verrukt kwam ik er vandaan.

Ik had veel schoons gezien, ja, vóor meer dan een stuk echt kunstgenot gesmaakt zelfs, in aanmerking genomen natuurlijk, de betrekkelijke jeugd der schilders en beeldhouwers als zoodanig.

Het is mijne gewoonte niet, te spreken over alwat men tentoonstelt. Ik gewaag slechts van het beste, het schoonste, het eigenaardigste; van hetgeen zich in den grooten hoop onderscheidt door de eene of andere buitengewone hoedanigheid. Kortom ik vermeld slechts de *uitverkorenen* en zwijg van de *geroepenen*, altijd van ons standpunt uit beschouwd. Nooit vergeet ik opzettelijk, en waar ik niet loven kan, daar houd ik liever den mond dicht.

De heer *Timmermans* werd zeer opgemerkt door de gewetensvolle afwerking zijner drie schilderijen, waarvan de *Naaisters*, dat ook ik de grootste verdiensten toeken, al spoedig eenen benijdenswaardigen kooper had gevonden. Ik sta in beraad, wat ik meest zou prijzen, het vertrek of de figuren. Beide waren uitmuntend gezien en *con amore* gepenseeld.

De *Hertoetser* en *In de drooge Dok* zou men aan eene andere hand hebben kunnen toeschrijven. De eerste hadden wij elders nog gezien, en toen evenals thans beviel ons daarin voornamelijk, naast de zorgvuldige teekening, de malsche en toch krachtige kleur. Wat de tweede betreft, wij vonden er den toets wat hard van, alhoewel zij niet minder getuigde voor des kunstenaars bedrevenheid in den *stiel.*

De heer *Van Aken* had ditmaal zes stukken uitgepakt!... Ze waren wel wat eentoonig, altemaal te zamen beschouwd; maar al heeft men slechts éene snaar op zijnen boog, als 't eene goê is, kan men immer nog doeltreffen. Doch zijne kennis der doorzichtkunde faalde soms of speelde hem parten, en zijne kleuren schenen hier en daar met water in stede van

met olie gemengd. Zijn *Binnenzicht*, *Bij den Wever* en *De Spinster* waren echter zeer verdienstelijk.

Van den heer *Mortelmans*, die ook twee bevallige *Fruitstukken* tentoonstelde, was zijne *Krijtleurster* het beste wat hij ooit maalde. Nu mogen wij stellig nog veel schoons van hem verwachten.

Enkele landschappen waren voortreffelijk, bijzonderlijk die van de heeren *Verdonck*, *Brosens* en *Delderenne.* Des laatsten twee puikstukken: *Vijver in het Bosch* en *Naderend onweder*, mogen zelfs de vergelijking doorstaan met menig doek, door de hand eens meesters geteekend.

Het Voorhof eener Pachthoeve van den heer *Looymans* mocht een uitmuntend paneeltje heeten in alle opzichten. Verder waren er goede genrestukken van de heeren *Kokken, Halle*, *Dierckx, Nahon* en anderen.

Grooten lof boven velen verdient de heer *De Smedt*, wiens *Koopman in schilderijen* algemeen de parel van de zaal werd genoemd. Vooral onder betrekking van coloriet was 't al wat men wenschen kon.

De beeldhouwkunst werd vrij wel vertegenwoordigd door fraai werk van den heer *Best*, 'nen leerling van Frans Joris, die zijnen meester eer aandoet. Benevens een marmeren borstbeeld had hij nog vier stukken in gebakken aarde uitgestald, welke alle te zamen het kenmerk van talent dragen en voor de toekomst veel beloven.

II. Emil Claus.

Deze reeds befaamde kunstenaar moet buitengewoon gemakkelijk werken. Immers, hij kon alweer 24 schilderijen te bewonderen geven, dat is 't woord, want onbeduidende zaken laat hij wijselijk niet buiten zijn atelier gaan.

Geen bezoeker die niet onder de betoovering geraakte der heerlijke poëzie, welke van de prachtige verzameling uitging, en geene hulde bracht aan den fijn bewerktuigden mensch, den gevoeligen dichter en bekwamen kunstschilder, die er zijne ziel had in uitgestort.

Er zijn dan toch nog artisten, die Vlaanderen schoon en in

de Vlaamsche natuur hunne begeestering vinden! Wanneer zullen de Vlamingen hun land en hunne taal eens altemaal zoo vurig beminnen als de Duitschers, de Engelschen en de Franschen de hunne?... Ach! waren er *meer* Emil Clausen!

Een woord nu over de allerbeste zijner schilderijen.

De *Vlaswiedsters* is niets meer noch min dan een meesterstuk, waarmee ons gemeentebestuur de stedelijke verzameling zou moeten verrijken. Een twaalftal vrouwen en mannen zijn bezig met het pas opschietend vlas van onkruid te reinigen. Ehwel, slechts de ervaren hand van den heer Claus was in staat om zulke verbazende verscheidenheid daar te stellen in gelaatstrekken, houding en gebaar van zooveel figuren. Elk is een type.

De Herfst is eene bezielde fotografie eener brok natuur, schoon en waar te gelijker tijd.

Novembernevel beviel ons insgelijks uitermate. Die eindelooze weide met haar grazend vee, die van kille vochtigheid verzadigde lucht, het schilderachtig groepje van jonge en oude herders, die daar zitten of staan te bibberen rond een houtvuurtje, dat niet opvlammen wil: wees zeker dat het een beeld is uit de Camera obscura eens kunstenaars.

De Distels, Leieboorden, Janneken en Mieken, *Bij Winterdag* en *Weg in 't Koren*, welke fraaie stukken alle vijf! Men zou de bezitters er van benijden, als dat zoo leelijk niet ware.

De Baanwachter wierp eenen vreemden toon tusschen de min of meer bekende noten, maar geenen wanluidenden evenwel. Hoe uitstekend was de diepte daar aangebracht!

Een Minnepraatje is mede een uitmuntend tafereel, een verrukkelijk hoekje, gestoffeerd met twee zeer nauwkeurig opgemerkte figuren, vol belang.

De Koewachters - een oude en een jonge - trokken ook aller aandacht door de schalksheid, die er uit sprak.

Een heerlijk landschap droeg voor titel *Het Opkomen der Maan* terwijl de schilder zijne ervarenheid in het levendig weergeven van loof en bloemen aan den dag legde in *Bij de oude Brug.*

'Een allerliefst paneeltje', een 'echt dichterlijk stukje', zoo noemde ieder dat arme meisje, dat daar droomend tusschen de rijke korenaren doorwandelde. Als effect was 't heel aardig.

Eindelijk willen we nog in ieders herinnering terugroepen het waarlijk schoone doek *In den Hooitijd.* Met het oog daarop

moest elke bezoeker erkennen: Stellig, Emil Claus is niet alleen een zeer talentvol schilder, maar tevens een natuurdichter van hooge waarde.

Wij danken onzen goeden vriend Claus voor het rijk genot, dat hij ons verschafte en roepen hem een hartelijk 'tot weerziens!' toe.

FRANS VAN CUYCK.

Boekbeoordeeling

I. - Studien over het leven en de werken van Karel Van Mander, dichter, kunstgeschiedschrijver en schilder, 1548-1606, door Leopold Plettinck. - Tweede verbeterde en merkelijk vermeerde uitgave. Gent, S. Leliaert, A. Siffer & Co, drukkersuitgevers 1887.

Aldus luidt de vrij omslachtige titel van een zeer belangrijk werk, gewijd aan eenen man, die inderdaad de vergetelheid niet verdient, waartoe hij min of meer geraakt was.

Het is de eerste maal niet, dat er eene monographie van Karel Van Mander geschreven wordt, want reeds in 1842 plaatste Prudens Van Duyse in het *Belgisch Museum* eene beknopte studie, 36 bladzijden, over den verdienstelijken, veelzijdig ontwikkelden kunstenaar. Zijn naam werd bovendien met lof vermeld in de voorrede van den cataloog van het Antwerpsche museum, 2de uitgaaf 1857, herdrukt in 1874. Max Rooses en Van den Branden, in hunne *Geschiedenis der Antwerpsche Schilderschool*, beroepen zich gedurig op hem, en zoo doet ook A.J. Wauters, in zijn uitstekend werk *La Peinture flamande.* Beter nog: C^{d} Busken Huet bazuint zijnen lof heinde en verre uit in zijne kostelijke boeken *Het Land van Rubens* en *Het Land van Rembrandt.*

Deze, en meer andere te doene aanhalingen in dien aard, bewijzen, dat Van Mander hoog in eere werd gehouden door de geleerden, Zuid-Nederlandsche vooral, die, de eenen als dichter (o.a. J.F. Willems en Snellaert) de anderen als

kunstgeschiedschrijver, hem in hunne werken immer de plaats geven, die hem toekomt.

Maar in den ruimeren kring der Vlaamsche, der Nederlandsche lezers, was Karel Van Mander niet, of niet voldoende bekend, een ongelijk, dat de heer Plettinck met het onderhavig fraai boek heeft trachten goed te maken. Immers, wij houden ons overtuigd, dat ieder het met genoegen zal lezen.

De inhoud is in twee deelen gesplitst, waarvan het eerste zijn leven vertelt, en het tweede besteed is aan eene uitvoerige beschouwing zijner werken, verrijkt met talrijke brokken uit zijne gedichten en prozaschriften.

De heer Plettinck breekt eene lans voor Van Mander als *dichter* en *tooneelschrijver* - om niet te spreken van den *schilder.* Welnu, ondanks zijne warme en welgemeende pleitrede, kunnen wij Van Mander als zoodanig toch geene andere dan historische waarde toekennen: en wat zijn te recht beroemd *Schilderboek* betreft, het moge eene goudmijn wezen voor al degenen, die eene geschiedenis schrijven der Nederlandsche schilders van vóor 1600, een meesterstuk van stijl is 't in alle geval niet. Wij durven wel bekennen, liever de schoone vertaling te lezen, ons door H. Hymans daarvan bezorgd, dan den oorspronkelijken tekst.

Het zaakrijke werk des heeren Plettinck, versierd met een net portret van Van Mander, alsmede dezes wapen in kleurendruk, roepen wij een luid en oprecht welkom toe. Jammer slechts, dat taal en stijl zooveel te wenschen laten, een gebrek, hetwelk ik mij van wege eenen bewonderaar van Busken Huet hoegenaamd niet verklaren kan.

FRANS VAN CUYCK.

II. - Schetsen en verhalen door Reimond Styns.[1]

Onder de schaar jongere schrijvers, op wie de eervolle taak berust, den roem der Vlaamsche Letteren - dank aan Conscience en zijne tijdgenooten zoo hoog gestegen - te handhaven, bekleedt Reimond Styns eene zeer eervolle plaats.

(1) Door onvoorziene omstandigheden eerst heden geplaatst.

Hij bezit een opmerkensweerdig talent van voorstelling; zijne personen leven. Hij schildert u toestanden, landschappen, binnenhuisjes en portretten met een penseel, tintelend van licht, rijk van kleur en treffend van waarheid; zóo in b.v. de beschrijving van den zomernamiddag in ‘Schoone Melie’ een meesterlijk stuk, eene heerlijke bladzijde, die mij wezentlijk betooverd heeft.

Schoone Melie; Muziek; *Onverwacht; Gemeen Volk; Musschen; Miseries* en de *Dorpsheld* stellen ons personen en gebeurtenissen voor uit het Vlaamsche dorpsleven, dat schrijver op zijn duimken kent.

Hoe recht geestig is dat ‘Muziek’ en hoe waar! Lezer, ik wil er u niets van verklappen; ge moet dat lezen en als dan de lach uw aanzicht niet verheldert, als ge u dan geen ons goed bloed maakt, ga dan gerust een dokter raadplegen.

‘Musschen’ een tooneeltje uit het kinderleven des schrijvers, is mede sappig verteld en houdt tot het einde de belangstelling gaande.

‘Miseries’ dagteekent uit de dagen van den schoolstrijd, is met aandoening en verontwaardiging geschreven, en daarom misschien wat zwart gekleurd.

‘Schoone Melie’, u heb ik beklaagd en bewonderd. Doch uwe droomerijen op dien warmen namiddag gingen wat verre. Geloof me, kind, ge moet de vleugels uwer inbeelding wat korten. 't Heeft anders soms erge gevolgen. Ge kunt thans van ondervinding spreken. - Ik vermeen het tafereeltje, dat Melie zich in droom voorstelde, ergens bij André Theuriet ontmoet te hebben. Onze Vlaamsche meisjes droomen, geloof ik, aan zulke dingen niet. - Zou de schrijver uit het verachtelijk personaadje van Ernest niet meer partij hebben kunnen trekken.?

‘Onverwacht’ is een aandoenlijk verhaal, dat menigen stillen traan ontlokken zal. Een pereltje!

In ‘Gemeen Volk’ is de schrijver tamelijk uitvoerig en laat nog meer veronderstellen. 't Is akelig, onsmakelijk en zondigt, dunkt me, tegen de regels eener gezonde schoonheidsleer!

In ‘De Dorpsheld’ historie van oude vrijers en oude vrijsters, heeft de schrijver van al zijne personen zoo wat karkaturen gemaakt. Heel aardig om lezen.

‘Een Spreekwoord’ voert ons terug tot de middeleeuwen en verklaart ons op zinnebeeldige wijze het ontstaan der spreuk: Eikels worden eiken!

Het lieve stukje ‘'t Huis blijven’ speelt in de stad. Een enkel donker wolkje in den reinen hemel van een gelukkig paar. De zon schijnt echter kort daarna des te glansrijker.

Heb ik in u, lezer, het verlangen kunnen doen ontstaan met bedoelde verhaaltjes kennis te maken, ik ware tevreden! Indien onze schrijvers tijd en talent veil hebben voor onze dierbare moedersprake, dan is toch het minste dat gij doen kunt, eens even bij uwen boekhandelaar inloopen en eenen penning besteden tot aankoop hunner werken.

Boekhandelaar, houd u gereed. - 't Zij zoo!

E. VAN LANGENHOVEN.

Vlaamsche Landdag te Brussel.

Den Zondag, 5 Februari l.l.: had om 11 1/2 ure 's morgends in de schoone en groote *Scalazaal* te Brussel, de Vlaamsche Landdag plaats, dien wij vroeger hebben aangekondigd.

Zonder overdrijven, mag het getal personen die den Landdag bijwoonden, op twee duizend gerekend worden. De zaal was stampvol.

Aan het bureel zaten de heeren D. Goffin, Van de Voorde, Daerden, P. Defreyn, Vlieberg, A. De Muynck, T'Sjoen, L. De Veen, F. Verstraeten, Beerens, P. De Smedt, G. Steentjes, De Gheldere, Haerynck, Van der Wee, Colassin, G. Schepens en Josson.

Het ambt van secretaris werd waargenomen door de heeren Hiel, zoon, en D'Hondt.

Op de estrade, waar het bureel had plaats genomen, prijkten, voor het minst, een dertigtal vaandels en kartels van Brusselsche vereenigingen. De verzameling van banieren en eereteekens vormde een overheerlijk vaderlandsch trofee. Er waren waarlijk echte pronkstukken onder; één echter trok bijzonder onze aandacht, niet door zijnen rijkdom, maar wel door zijnen eigenaardigen vormen krachtig opschrift. Boven het wapen van Vlaanderen leest men de woorden: *Vrij of dood.*

Dat is een bewijs, dat in het centrum der verfransching ook de hevigste en hardnekkigste Vlamingen huizen.

De geestdrift in de zaal was algemeen.

De heer GOFFIN die, in de afwezigheid des heeren Dr Kops, het ambt van voorzitter waarneemt, leest eenen brief voor van dezen laatsten, waarbij hij zich verontschuldigt de vergadering niet te kunnen bijwonen.

Daarna spreekt hij de openingsrede uit.

In eene kloeke en zuivere taal, schetst hij het ontstaan van den Dietschen strijd; hij wijst erop, dat onze beweging, die door den duur wel ietwat scheen te verflauwen, opnieuw werd aangevuurd, en onze moedige Vlamingen weer fier en dreigend het hoofd oprichten, tengevolge van het stichten van Waalsche weerstandsbonden te Brussel en te Luik.

't Is dus grootendeels aan het rumoer welk de Walen gemaakt hebben, te danken, dat die krachtige beweging ontstaan is ten voordeele der wetvoorstellen Coremans en De Vigne, wetvoorstellen strekkende tot het volledigen der wet van 1873, betreffende het Vlaamsch in de rechtszaken, en die, over vier jaar voorgedragen, weêr dreigen schipbreuk te lijden.

Om die beweging meer eenheid, bijgevolg meer kracht bijtezetten, was het noodig eene plechtige algemeene vergadering van Vlamingen, uit alle gouwen, te beroepen, zonder om te zien tot welke partij de bijtreders behooren.

Dit verstond dan ook de *Liberale Vlaamsche Bond*, van Brussel, die den oproep deed, en vurig aandrong op de samenwerking van alle partijen, samenwerking, die maar al te zeer gebillijkt is door de houding onzer vijanden. Wat meer is, onze strijd is geen partijstrijd, maar een rassenstrijd, onafhankelijk van alle gezindheden. *(Daverende toejuichingen)*.

Wat wij vragen, is niet overdreven; 't zijn geene voorrechten, geene hersenschimmige of zoogenoemde platonische bevredigingen welke wij erlangen; wat wij eischen is de volkomen gelijkheid van beide talen, niet bij *wille*, maar bij *wetten! (Langdurige toejuichingen)*.

De wetten Coremans-De Vigne, dienen in dezen zittijd nog gestemd te worden om drie redenen: 1^{e} omdat zij de oudste zijn; 2^{e} omdat het geene politieke zijn, en 3^{e} omdat zij het nauwst aan het bestaan onzer nationaliteit verbonden zijn. (*Langdurig handgeklap*).

Daarna, bedankt de heer Goffin de aanwezigen voor hunne talrijke opkomst, en vraagt, het ambt van voorzitter te mogen

afstaan aan den heer Haerynck, daar hij zelf verlangt deel te nemen aan de besprekingen. *(Algemeene goedkeuringen*).

De heer HAERYNCK geeft kennis van brieven en telegrammen van bijtreding, die aan het bureel door de volgende Heeren zijn toegezonden:

Nothomb, volksvertegenwoordiger van Turnhout; Vaucamps, senator te Brussel; Bilaut, volksvertegenwoordiger te Brussel; Crocq, senator te Brussel; Coomans, Jules de Borggraeve en de Mérode, prins van Rubempré, allen volksvertegenwoordigers.

Verders leest de heer Haerynck eenen telegram van den heer ingenieur Edmond Fabri, uit Gent, die als spreker voor Oostvlaanderen moest optreden, waarbij hij meldt in de volstrekte onmogelijkheid te zijn, naar Brussel te komen; hij leest ook eenen brief voor van het het algemeen bestuur van het *Willemsfonds* te Gent, waarin gezegd wordt dat het *Willemsfonds* den Landdag niet kan bijtreden, omdat het zich buiten alle politiek houdt! (*Algemeen gelach*).

De verzekering dat de heer Buls de beide ontwerpen stemmen zal, wordt ook door den beer Haerynck gegeven; die magistraat heeft immers reeds van over twee jaar dienaangaande zijn woord verpand.

Vervolgens wordt eene lange lijst, namen van maatschappijen bevattende, die bij den landdag vertegenwoordigd zijn, voorgelezen.

Uit Brussel: De Liberale Vlaamsche Bond v.h. Arr., die van het Kanton, die van St-Jans Molenbeek, en de lib. Vl. Voorwacht, De Studentenkring ‘Help U Zelf’ De Koninklijke Maatschappij de Wijngaard, De Jonge Tooneelliefhebbers, De Morgendstar, De Noordstar, De Kunstvrienden, De Vlamingen, De Brabandsche Leeuw (Elsene), De Distel, De vooruitstrevende Vlaamsche Studentenkring, De Benoit's kring, De koorkring ‘Onder Ons’ Het Willems-Fonds, (afdeeling Brussel) en (afd. Schaarb.-St-Joost.-t-Oode, De Nederlandsche Vereeniging, Hoop in de Toekomst, De Verbroedering, De Broedermin, Taal- en Liederkrans, De Vlaamsche Zangers, De Jonge Fanfaren, De Kinderen van Vlaanderen.

Uit Schaerbeek: De Vereenigde Vlamingen, De Jonge Tooneelliefhebbers, De Conscience's vrienden, Vrij Vooruit.

Uit Molenbeek: De Vereenigde Vlamingen, De Vlaamsche Leeuw, De Vrije Vlaamsche Leeuwen.

Uit Koekelberg: De Jonge Tooneelliefhebbers.

Uit Tienen: De Heidebloem.

Uit Leuven: De Vlaamsche Voorwacht, De Nederduitsche Burgerkring, De Jamarianen, De Antwerpsche Gouwgilde, studentenkring, De Brabantsche Studentengilde, De Limburgsche Gouwgilde, De West-Vlaamsche Gilde, De Oost-Vlaamsche Gilde, De Antwerpsche Strijderskring, De Brabantsche Strijderskring, De Limburgsche Strijderskring, De Oost-Vlaamsche Strijderskring, De West-Vlaamsche Strijderskring, De Nieuwe Mastentop, De Vlaamsche Bond.

Uit Tongeren: De Burgersbond.

Uit Gent: De Schoolpenning, St-Jozefskring, Oost-Vlaamsche Studentengilde, Philologisch Genootschap der Gentsche Hoogeschool, De Fanfaren van St-Jozefskring. De Snellaertskring, Zanglust, Vlaamsche Kiezersbond, Vlaamsche Grievenkomiteit, Davidsfonds, ‘'t Zal wel Gaan’ studentengenootschap, De Voorwacht der Vlaamsche liberale partij, De Tooneelmaatschappij voor Taal en Kunst, De Tooneelmaatschappij ‘Nut en Vermaak’ De Maria-Kring.

Uit Antwerpen: De Vlaamsche kring, Studentengenootschap, De Vlaamsche Wacht, De Vlaamsche Conferentie der Balie, Het Vlaamsch verbond, De Nederduitsche Bond, De Maatschappij voor Volksvoordrachten ‘Het Vlaamsche Volk,’ - ‘Willem Ogier’ tooneelafdeeling, ‘Jan-Frans Willems,’ letterk. vereeniging, De Gilde der Antw. Ambachtslieden, De Vrede, werkmansmaatschappij, Het Davidsfonds, De Burgerkring, De Winterflieren, De Vlaam. afd. v.d. katholieken Kring, De Burgersbond, De zangliefhebbers, De Vrije Antwerpenaren, De Burgerszonen, De Vlaamsche Bond, Maatschappij Ste-Catharina (Kiel), De Laurentius vrienden, Maatschappij Ste-Cecilia, (Kiel) De Kunstzucht, De Vondelskring, De Vlaamsche Wacht, Het bestendig Com. v.d. Studentenlanddag, De Conscience'skring, Tooneelkring ‘Vondel’ De Vereerders van Conscience.

Uit Berchem, bij Antwerpen: De liberale Bekwaamheidskiezers, De Nederduitsche Bond, De Vlaamsche Kring, De Vlaamsche Vrienden, De Volksvrienden.

Uit Borgerhout: De Onafhankelijke Bond, De Breydelszonen.

Uit Brugge: De Van Maarlandtszonen, studentengenoots. De Katholieke Burgersgilde, De Vlaamsche Broederbond, De oud-studenten van West-Vlaanderen, Davidsfonds, De Klauwaartsbond, De Donaasgilde, De Augustinusgilde, De

Bekwaamheidskiezers, St-Anna, De Bekwaamheidskiezers der Salvators-parochie, De Volksmeeting, De Volksmeeting.

Uit Roeselare: De Volksmeeting, De Moedertaal, De Vriendschap, Het Vlaamsch Woord (Grievenbond).

Uit Turnhout: Davidsfonds, Orpheus, Amicitia, Gilden van Ambachtslieden.

De afdeeling van het Davidsfonds te Lier, Mechelen, Berlaar, Boom, Geel, Heist op den Berg, Hoboken, Meerhout, Westerloo, Tongeren, St-Niklaas, Wetteren, Oudenaarde, Peer, Eekloo, St-Truiden, enz.

Uit Luik: Studentengenootschap 'Onze Taal' Het Kinkersgenootschap. De Fanfaren, (Millem). De Kluchtvrienden, (Bilsen). De Vlaamsche Kerels, (Eygenbilsen).

Verder nog: Nut en Vermaak, (St-Truiden). De Vlaamsche Eed der Kempen, (Peer). Studentengenootschap, (Wilrijck).

De Voorzitter maakt ook den aanwezigen bekend, dat de heeren senator Van den Bemden, de volksvertegenwoordigers Stroobant en Slingeneyer, de heeren Lambert Van Ryswyck, Julius Hoste en Pol de Mont in de zaal aanwezig zijn. *(Donderende toejuichingen)*.

De heer HAERYNCK verklaart daarna, dat hij de sprekers voorop moet verwittigen, dat zij in hunne redevoeringen de politiek niet mogen aanraken, en dat hij ook niet dulden zal, dat er iets kwetsends gezegd worde tegen de Waalsche broeders. *(Langdurige toejuichingen)*.

De heer THEELEN, van Tongeren, zegt dat, wanneer hij het voornemen vormde op den Landdag te spreken, hij hoegenaamd aan de politiek niet heeft gedacht, maar wel aan zijne, dus onze, geliefde moedertaal.

Ik ben Vlaming, ziedaar mijne geloofsbelijdenis, roept hij uit, en overal, waar ik mij bevind, spreek ik van de wetten Coremans en Devigne; dat is een praktisch middel om ze populair te maken.

Men heeft schoon er tegen optewerpen, dat de waardigheid en de vrijheid van den advokaat er zich tegen verzetten, de bestuurders, de beambten en de betaalden *moeten* ten dienste van het volk zijn. (*Goedkeuringen*).

De tegenstand, dien men vindt bij de rechters, de avoués, de advokaten, de deur waarders, tot zelfs in het leger, is op niets anders gesteund dan op hun eigen gemak; iets wat vrij vreemd mag genoemd worden, daar allen bezoldigden, bijgevolg dienaars van het volk zijn.

Men spreekt van de vrijheid van den advokaat, inderdaad zij bestaat, zij is zelfs zoo groot, dat de kliënt volkomen afhangt van zijnen advokaat.

De advokaten, die altijd in het Vlaamsch pleiten, worden in sommige gerechtshoven, als het ware vervolgd; altijd verliezen zij hunne zaken, omdat zij zich van de volkstaal bedienen. Dat is een betreurenswaardig en laakbaar feit, waardoor de justicie zich verdacht maakt.

Men zegt, vervolgde spreker, dat wij oneenigheid zaaien door onze eischen, maar mijnheeren, wanneer de ouders aan het eene kind alles en aan het andere niets geven, dan zaaien zij zelf de verdeeldheid, maar niet de kinderen! Alles hangt dus af van onze wetgevers, van wie wij de stemming der wetten Coremans en De Vigne eischen moeten, tot heropbeuring onzer moedertaal.

Geene rust dus, vooraleer we zullen gewonnen hebben wat wij zoo krachtig gewild hebben. (*Langdurige goedkeuringen*).

De heer Theelen geeft daarna lezing van een aantal namen van Limburgsche letterkundigen en vereenigingen, die zich aansluiten bij den Landdag (*Toejuichingen*).

De heer HEUVELMANS, advokaat te Antwerpen, en lid der Vlaamsche konferencie van de balie dier stad, komt in naam dezer vereeniging verklaren dat de 48 Antwerpsche advokaten die deze konferencie samenstellen, ten volle de beide voorstellen Coremans en De Vigne bijtreden. Hij wil, zegde hij, in geene verdere uitweidingen treden, bepaalt zich bij het aanstippen van het feit en eindigt met de verklaring afteleggen, dat gezegd korps reeds een vertoogschrift naar de Wetgevende Kamer heeft gestuurd, waarbij het dringend de stemming der beide wetsvoorstellen heeft gevraagd. *(Daverend handgeklap)*.

De heer PEETERS-VERELLEN, voorzitter van den *Nederduitschen Bond* van Antwerpen, spreekt in naam dezer machtige vereeniging met hare talrijke vertakkingen en ook in naam van een aantal bevriende kringen.

Namens die gansche reeks door en door Vlaamschgezinde maatschappijen, bedankt hij de Brusselsche broeders die, hoe liberaal dan ook, ditmaal alle politieke veeten van kant zetten en ons toeroepen: komt vrienden, reikt ons de hand, laat ons samenstrijden voor ons aller rechten, voor het heil van het algemeen.

Wij, Antwerpsche Vlamingen, vervolgt hij, hebben den

oproep met een poppelend en vreugdevol hart gelezen, en dan ook met eene gelijkaardige geestdrift beantwoord! O, samenstrijden voor de gemeenzame rechten, is niet alleen zoet, het is plicht.

Hebt dank dus, gij, Brusselsche broeders, hebt dank, en weest verzekerd dat gij ons altijd bereid zult vinden met u samen te strijden wanneer het geldt de verdediging, de handhaving onzer rechten. Rekent op ons gelijk wij op u rekenen! (*Toejuichingen*).

Vooraleer de tribuun te verlaten, zegt spreker, wil ik nog eene verklaring afleggen, welke ik zelf uit den mond van het Waalsche volk heb opgevangen: Niet alle Walen zijn tegen de Vlaamsche beweging; 't zijn enkel de grooten, maar het volk eigenlijk, is toegevend; het verstaat onze rechten en keurt onze eischen goed, omdat zij rechtvaardig zijn.

De stemming dier voorstellen hangt dus af van ons, en indien wij de wetten Coremans-De Vigne niet krijgen, is het de schuld van de kiezers, dus van ons.

Wij moeten dan strijden, onophoudelijk strijden, en, ter volledigiing onzer rechtherstelling, bij het landbestuur eene wet vragen, waarbij de Grondwet niet langer eene doode letter blijve voor de Vlamingen. (*Algemeene goedkeuringen*).

Gent.

KAREL LIJBAERT, J^{ste}.

(*Slot in volg. afl.*)

Nog over Prudens van Duyse en eenige andere lieve dingetjes,

Aan den heer Max Rooses, criticus te Antwerpen.

> Ik moet u verschooning vragen u met dit uitpluizen van woorden bezig te houden; het verveelt mij waarschijnlijk meer dan u, maar daar gij niets anders deedt, dwingt gij mij tot navolging.
> MAX ROOSES.

Waarde vriend!

Zóo moet ik u toch noemen, niet? Gij klaagt er immers over dat ik in mijn vorig schrijven u ‘Hooggeachte Heer’ betitele, daar gij vroeger altijd ‘mijn waarde’ of ‘mijn oude vriend’ hiet en ik nooit behoefte gevoelde getuigenis af te leggen mijner hoogachting (alsof men iemand tot vriend hebben kon dien men niet hoogacht!). En zie, dat woord van u doet me deugd.... Dat heeft opeens alle mijne oude herinneringen opgefrischt, onze vroegere betrekkingen mij weer in den geest verwekt, en ik ben u dankbaar voor den ietwat weemoedigen toon waarmede gij mij dat zachte verwijt doet.

Maar dàarom ook haast ik me *uit al de kracht die in mij is* te protesteeren tegen uw gezegde dat ik in mijn eersten brief eene openbare getuigenis zou afgelegd hebben mijner minachting voor u! Dat heb ik niet (kunt ge mij zeggen waar, a.u.b.?)! Dat zal ik nooit, omdat het onwaarheid zou wezen! Omdat wanneer ik iets zeg, ik het meene, en ik een huichelaar zoude zijn schreef mijne pen of sprake mijn woord iets dat niet de geheele vertolking is mijner gedachten of gevoelens!

Ten andere, iemand dien men minacht gaat men zwijgend voorbij.

Even sterk teeken ik protest aan tegen de bedekte kwade bedoeling die ge mij bij 't aanbalen van ‘R. is een groot genie, enz.’ aanwrijft. De waarheid is dat die R. mij een hindernis was en dat ik lang geaarzeld heb vooraleer dit versje te citeeren. Maar - ik kon niet anders, daar het te gepaster plaatse mij onder de pen kwam. Niemand kan mij echter van nevenbedoelingen met die R. beschuldigen, daar gij tijdens het leven van van Duyse nog niet als recensent waart opgetreden en de dichter bijgevolg niet aan u kon gedacht hebben. Ik weet zeer goed dat gij de gewoonte niet

hebt de levenden te streelen en de dooden te bijten, en die hulde breng ik u gaarne; doch v. D. hebt gij wel ter dege menigen tandenhouw gegeven, waartegen de Ontslapene zich niet meer weren kan!

Waarom ik u nu ‘Hooggeachte Heer’ genoemd heb? Wel, eenvoudig om de reden dat, naar mijn inzien, het publiek daar niets mee te stellen heeft of wij - ja dan neen - oude vrienden en kameraden zijn. Ik ben niet als privaatman tegenover u opgestaan, maar als schrijver tegen schrijver.

Daar gij dit echter schijnt te betreuren, welnu, laat mij dan toe (vermits er toch geene reden bestaat om het anders te doen) u als vroeger te noemen.

Gij kent me sedert jaren; gij weet dus dat ik een hart bezat ‘warm kloppende voor waarheid’. Dat hart bezit ik nog, vriend. Gij meendet dat het oprecht was, en gij meendet wèl; zóo was het en is het nóg, ja - *tot naïefheid toe!* Men zegt het mij alle dagen; ik moet dus wel gelooven dat het waar is! Ik heb er dikwijls de boete van betaald.... Maar nu, tot daar! Ik hoop me daarin niette beteren....[(1)]

Gij mocht me dus wel gelooven toen ik bij 't aanvangen mijns briefs u zegde in *een groote verlegenheid* te zijn. Ei ja! ik ken u óok sedert jaren! Ik wist dat gij een zeer prikkelbare huid bezit, een kruideken-roer-mij-niet. Moest ik dus niet verlegen zijn u tegen de schenen te loopen met (zooals ge 't in een zoo schilderachtig trippelversje uitdrukt) met kattengekronkel en kattengekrauw?

Och! katten jagen niet iemand zoo hevig uit zijne huid als gij eruit gevaren zijt bij 't schrijven van uw epistel. Kronkelen en krauwen ze een beetje te veel, men grijpt ze eenvoudig bij den pels en werpt ze de deur uit. En zie! daar wijdt ge me zeven bladzijden om me eigenlijk in niets te weerleggen, maar om u in allerlei persoonlijke nevenzaken - met tal van uitgelezen, lieve scheldwoordjes doorspekt en die niets met van Duyse te doen hebben - te vermeiden, maar om u *geraakt* te toonen en zóo te bewijzen dat ik waarheid sprak. Is nu waarheid spreken min of meer gevaarlijk naar gelang van den persoon tot welken men het woord voert, dan moet gij wel zeer te duchten zijn, vermits gij dit eenvoudig iets eene ‘heldendaad’ noemt.

O neen! heldendaad is het niet! 't Is eenvoudig de daad van iemand die recht wil voor iedereen, van iemand *qui ap-*

(1) ‘Dat in den morgen mijns levens het schemerlicht aantrekkelijkheid voor mij had,’... wanneer ge mij zult gezegd hebben wat die sybillenspraak inhoudt, zal ik u kunnen antwoorden. - Zie, terwijl ik hier aan 't schrijven ben, komt er een goede vriend van me binnen en - *facta est lux!* - uw artikel inziende, stamelt hij grimlachend vòor zich heen: ‘MORGEN - SCHEMER’.... *O sancta simplicitas*! Wat fijn en geestvol woordenspel! - En dan?....

pelle un chat un chat. Maar had ik dan geene reden om verlegen te zijn?

Dat ik mijn artikel eerst in November schreef, daar het uwe sedert een halfjaar ongeveer verschenen was (wat gaat dat v. D. aan?), volgt alleen daaruit dat ik op het *Nederlandsch Museum*, waar uwe recensie in verscheen, niet geabonneerd zijnde en er in de plaats waar ik woon geen enkele leeskring bestaande waar gezegd *Museum* te vinden is, ik naar alle waarschijnlijkheid met uw schrijven onbekend zou gebleven zijn, hadde niet een vriend korten tijd vóor ik u schreef het mij ter lezing medegedeeld. En ware dat nu *niet* zóo en hadde ik met uw artikel op het oogenblik van zijn verschijnen kennis gemaakt, ja, het naderhand tien-, twintig-, honderdmaal herkauwd, de honderd en eerste maal had het toch *even* moeten herlezen, of ten minste doorloopen worden vóor ik de pen opvatte om u te antwoorden? Ik wist overigens niet dat mijn recht op antwoord in November verjaard kon wezen en dat ik gehouden was, op straffe van rechtsverbeuring, u binnen de vier en twintig uren mijnen brief te laten geworden.

Zie, beste vriend, gij doet uzelve onrecht. Meent ge waarlijk dat gij doodgeboren kinderen ter wereld brengt of kinderen wier leefbaarheid geene zes maanden kan uithouden?

Neem eens, b.v., dat het mij in den zin kwame uw eerste werk - in 1865 verschenen - heden te bespreken, en ik zou aanvangen: 'Even doorlas ik uw *Drietal verhandelingen over de geschiedenis der Letterkunde*', zoudt gij mij toeroepen: 'Wat! *Even*?... Gij zult ons niet doen gelooven dat gij sedert meer dan twintig jaren eenen voorraad gal en edik in uwen kelder op flesschen hebt liggen, om er maar *alst past bi appetite* eene van te ontkurken?' Waarlijk, gij doet uzelve onrecht! Maar gij meent het beter, niet waar? Gij hebt méer geloof in de deugdelijkheid uwer schriften.

'Gal en edik'?... Och, lieve vriend, geloof me! Gal en edik liggen zoo min in mijnen kelder als in mijn brief aan u, zoo min als in mijn hart! Al wat in mijnen 'onsmakelijken hutsepot' - zooals ge mijn schrijven gelieft te noemen - uwe tong wat gekitteld zal hebben, is wellicht hier en daar een graantje peper en zout... Méer niet, mijn beste, méer niet...

Dat *u* derhalve mijn 'hutsepot' niet bijzonder gesmaakt heeft, wil ik eilaas! gelooven, maar - het is niet mijne schuld...

Een mozaïeksken heb ik, ja, uit uw van Duyse-artikel en uit uwe *Schetsenboeken* samengesteld, maar dat dit 'erbarmelijk, deerniswaardig werk' mij groote inspanning gekost heeft, dat ik mij daaraan afgesloofd zou hebben, dat ben ik me in der waarheid niet bewust, en ik moet wel denken neen, want gij zelf noemt het een werk 'zoo kinderachtig-eenvoudig, dat de eerste schooljongen de beste het met even goeden uitslag op het eerste stuk het gereedste dat hem onder de hand komt, zou verrichten'.

‘Kopwerk’ was het, ongetwijfeld! (Werkt *gij* misschien zonder kop?...) Maar ook mijn hart was erbij, mijn hart dat leed onder het onrecht door u aan van Duyse gepleegd. En - IK zeg het u - dat was geen kinderspel, maar mannenwerk. Ik ‘trok te velde’ niet voor *mij*, maar voor iemand dien ik nooit de eer had persoonlijk te kennen, dien ik hoogschat als Vlaming, geleerde en dichter, dien ik weet een baanbreker geweest te zijn onzer nieuwere literatuur, een schepper onzer Vlaamsche Herboring. Dat was edel, dichterlijk, ridderlijk werk: ik zeg het *u*, omdat mijn geweten het *mij* zegt.

Daareven spraken wij van mozaïek. 'k Heb er eigenlijk twee gemaakt. Zie eens, bid ik u, onder mijne bladzijden die reien geregimenteerde cijfertjes die dicht in gelid daar paradeeren! Is dat niet een mooi mozaïeksken? En indien er iets bij dat in rang zetten mij lastig viel, 't was het nauwgezet kijken of ik in mijn handschrift en in de drukproef geen cijfertje zou geschreven of laten staan hebben dat er ongerechtigd zou kunnen binnengeslopen zijn. En zoo iets noemt men in 't gewone leven ‘vervalsching van geschriften’, niet waar? Gij wilt dien leelijken naam op mijne daad niet toepassen (en daar doet ge wèl aan!), maar zegt toch duidelijk klaar dat ik de plaatsen, uit uw artikel aangehaald, *opzettelijk vermink* en *vervalsch*, dat ik *moedwillig* den zin uwer woorden *verdraai!*

En ik, om te bewijzen dat ik wel degelijk een onbeschaamde schriftvervalscher, een moedwillig en baldadig zinsverdraaier ben, die u dingen in de pen leg die gij niet geschreven hebt, die uwe volzinnen in stukken scheur om ze dan averechts tegen elkander te plakken, die waar gij duidelijk wit zegt u zwart doe zeggen, die het tegenovergestelde der waarheid spreek, die aan u woorden toedicht die gij van een ander aanhaalt, enz. enz., - met een woord, om aan te toonen hoe ik een zoo groote vriend van nevel en duisternis geworden ben, dat ik die schep waar ze niet te vinden zijn om het genoegen te hebben erin rond te wandelen en er anderen in rond te leiden, een spitsvondig en warziek pleitbezorger, wien alle de middelen om tot mijn duister doel te geraken - ook de *hatelijkste!* - goed schijnen, ik getroost me de vervelende moeite met nauwgezette stiptheid de plaatsen, met aanwijzing van boekdeel en bladzijde, aan te geven waaruit ik oneerlijk citeer, om den lezer uit te lokken mij over mijne onbeschaamdheid te beschamen!...

Qui se fâche a tort, zegt de Franschman. En, eilieve! waarom zou ik me boos maken?... Ons beider lezers hebben oogen om te zien en hersens om te denken.

Ziedaar, o mijn allerbeminnelijkste vriend (ik geloof toch dat ik alles goed heb saamgevat?), mijne ‘kwade pratijken’! En van deze wenscht gij onze letteren bevrijd te zien blijven... Ik, integendeel, ben zoodanig in het kwade verstokt,

dat ik anderen wensch mijn voorbeeld van angstvallige nauwkeurigheid in het aanwijzen van citaten te zien volgen.

't Is waar, éenen enkelen uwer volzinnen heb ik op *mijne* wijze weergegeven, maar zorg heb ik gedragen onmiddellijk tusschen haakjes erbij te voegen (bl. 566, 1ste reg. v.b.): ‘ik geloof toch dat dat deze uw volzin, die me vrij verward voorkomt, zóo moet verstaan worden?’ Ziehier nu letterlijk die volzin: ‘De scherp en juist ziende denkkracht, die, met de weegschaal der waarheid en het zwaard der strengheid in de hand, het gerecht spant over elk menschelijk doen en laten, over de scheppingen zijner kunst, was bij hem zoowel als over de uitspraken zijner wijsheid en geleerdheid, te weinig ontwikkeld.’

Uwe lezers mogen kiezen tusschen mijnen tekst en den uwen.

Hier zou ik, dunkt me, mijn tweede epistel mogen sluiten, want alles wat in het uwe nog volgt, is het uitpikken eeniger doornen waarmede mijn ‘distelgaard’ zoo kwistig beplant is. En daar ge zoo *duidelijk* aantoont dat ik wel degelijk met al die ‘kwade pratijken’ daareven opgesomd behept ben, meen ik dat uwe en mijne lezers reeds ten overvloede van mijne kwaadaardigheid overtuigd zijn en reeds lang een onherroepelijk doodvonnis over mijn schuldig hoofd zullen hebben uitgekreten. Ook zal ik me vergenoegen, om den nog weifelenden het geweten in 't volbrengen hunner strenge plicht gerust te stellen, enkele vingerwijzingen te geven die mij, als baldadig zinsverdraaier, als oneerlijk schriftvervalscher, te eeuwigen dage zullen moeten aan de kaak spijkeren.

Gij vroegt of ‘men wel een oordeel vellen mag over den schrijver, afgaande op werken die hij misschien zelf zijner onwaardig achtte?’ En ik, eilaas! wat heb ik gedaan! Gij stelt eene (ontkennende) vraag, en ik - in mijne blinde vitzucht - beproef eene eerste verdraaiing uwer denkbeelden en doe u een (ontkennend) antwoord geven!

In uw *Nieuw Schetsenboek* wijdt ge vier bladzijden (247-250) aan van Duyse, midden een opstel (blz. 222-269) over de *Zuid-Nederlandsche dichters van 1830 tot 1880*, opstel waar gij een *gezamenlijk* overzicht geeft van de meestbekende onzer dichters, en zie - wat onbeschaamdheid van me! - terwijl ik dat artikel aan 't bestelen ben om er tegenspraak in te vinden uwer oordeelvelling van heden, durf ik zeggen dat gij nooit in eenig uwer *Schetsenboeken* over v. D. *uitvoerig* gesproken hebt! Men betrapt den dief op heeter daad met kopermunt in de hand uit uwe tesch gestolen, en hij durft beweren dat het maar koper is!

Maar, beste vriend, in dàt en andere artikelen uwer *Schetsenboeken* hebt gij menigmaal over dezen en genen gehandeld, de namen genoemd van Jan en Alleman (zelfs een paar maal, geloof ik, van... mij!): zullen alle die bevoorrechten

zich de pluim op den hoed mogen steken dat gij *uitvoerig* over hen hebt gesproken en hen dus, wat men noemt, aan 't publiek hebt *voorgesteld?*[(1)] En was ik dan zoo verre beneden de waarheid, toen ik het vreemd vond dat gij juist de *nagelaten* gedichten van v. D. naamt om zulks voor het eerst met dezen te doen?

En dan mijne toelichting tot uw ‘beter te doen kennen’! Wat baldadige zinsverdraaiing! Gewoonlijk vereert men de heeren moordenaars met hun portret in de geïllustreerde bladen: ik zal ook iets voor mijne misdaad krijgen! ‘Misdaad’ is het woord niet; 't is maar eene ‘onzinnige vraag’ en onzinnigheid (of zinneloosheid?) verdient juist nog geen portret, maar - *klassiek* zal ik worden, o jee! 't Is toch al iets.... En, word ik zelf niet geconterfeit en in een raampje gestoken, mijne woorden zullen het zijn! ‘Ik weet niet, maar mij dunkt dat ik u niet goed verstaan heb, enz.’ - een volzin om in een lijstje te zetten! Doe dat, mijn beste, doe dat; hij zal u wellicht, boven uwe schrijftafel gehangen, wat in toom houden wanneer ge u nog tot geïmproviseerde kritieken nederzet. Maar zorg, bid ik u, dat het raampje stevig en sterk zij, want losweeken of -springen kon het onder het ‘overvloeien en uiteenspatten der zich tegensprekende woorden’!

Is er nog iets?... Waarachtig! - Met een waarlijk kinderlijk naïeve driestheid heb ik een onzin gesmeed met een uwer alinea's aan stukken te snijden (alhoewel ik, dertien regelen verder, woord voor woord dat afgesneden stuk als *onmiddellijk volgend* opneem) en er een brok van weg te moffelen! En die brok moet komen in de plaats van mijne stipjes, *die aantoonen dat er iets weggemoffeld is.* (Ik kon toch uwe veertig bladzijden in hun geheel niet overschrijven?) Wat is er nu weggemoffeld?... Luistert allen o gij die ons leest! ‘Ik heb nooit gehoord dat hij op zijne levensbaan iets bijzonder heugelijks ontmoette.’ En daarmede - zingt Hosannah! - zijn de nevelen geweken en is die onzin geen onzin meer!

Wat er ook veel toe bijgebracht heeft om dat alles op te helderen, is uwe verduidelijking van de woorden ‘bijzonder heugelijks’.... Maar, op de wereld van God, vriend! Wat wilt gij daarmeê zeggen? Wat moest er v. D. wel overgekomen zijn om iets *bijzonder heugelijks* te ontmoeten?.. Moest hij zijn huis, door den donder getroffen, in laaiende vlam hebben zien staan, en vrouw en kinderen vòor zijne oogen hebben zien verbranden? Moest hij op den verbolgen oceaan hebben schipbreuk geleden en op een woest en onbewoond eiland geworpen geweest zijn, waar hij zijn ellendig slepende

(1) ‘Aan *uw* publiek’ schreef ik. Mijn God! ge weet immers beter dan ik, mijn waarde, dat in ons gezegend landje van politieke en andere nichtjes- en neefjeskringetjes, elk schrijver of schrijvertje zijn min of meer klein publieksken heeft. Schrap dus maar dat verbaasde vraagteekentje weg, ik bid u!

leven aan de knellende klauwen des hongerdoods had te ontworstelen?... Of nog iets schrikkelijkers?... In 's hemels name, zeg het ons! Dan zullen wij misschien met u verwonderd staan zien, waarom een man gelijk van Duyse enkel verkoos te zingen en te rijmen over betrekkelijk beuzelachtige dingen, zooals vrouw en kinderen, huiselijke liefde - geluk en wee, geboorte en dood van ouders, magen en vrienden!

Ja, die verduidelijking! Wat al onnoodig woekerend twist-zaad heeft ze niet uit den bodem gerooid! Menschen spreken menschen. Zie b.v., die toelichting van ‘bezinnen en herzien’, *waarover ik gezwegen heb* (natuurlijk!) omdat ik in de verste verte niet vermoeden kon dat ze eene toelichting van uw vroeger gezegde was en een huldiging der beter gekende waarheid. Waarom toch zulks op behoorlijke plaats niet geschreven? Nù dat ik het weet, mijn beste, blijft er mij niets meer over dan een deemoedig *mea culpa.*

Waarom heb ik ook niet beter tusschen de regelen gelezen (ik deed het te veel, naar uw oordeel, en ge ontraadt het mij teenemaal)? Dan hadde ik de overtuiging opgedaan dat ‘indien gij u tegenover v. D. partijdig toondet, het te zijnen gunste was’! (Ook een volzin om in een lijstje te zetten!!) Van die waarheid zijn al uwe - mij bekende - lezers doordrongen, en om die overtuiging nog onomstootbaarder te maken, neemt ge nu (de reeks puntjes vergetend tusschen de 2de en de 3de strophe, die helpen aantoonen dat het stuk een fragment is) eenige verzen op uit het 1ste deel van v. D.'s N.G. p. 109, verzen die inderdaad beter ongedrukt waren gebleven. Maar mag men een dichter naar zoo iets beoordeelen? Dàt zijn stellig verzen die hij zóo ‘niet hadde laten verschijnen’. Wie of wat is hier de schuldige? Is het niet de te verre gaande toegevendheid dezer die de uitgave onder hun toezicht hadden?

Ai, mijn waarde! *Gij* hoefdet *niet* tusschen de regelen te lezen om te zien dat ‘wat er voor lof en hoogachting in uw artikel lag, mij ontsnapte’! Het ontsnapte mij zoo weinig, dat bijna al hetgeen gij goeds van v. D. zegt zooveel mogelijk in zijn geheel door mij is opgenomen: dat staat niet *tusschen* - maar klaar en duidelijk *in* de regelen, en zoodanig waar is 't, dat ik die lofspraken noodig had om ze uwen gispingen tegenover te stellen.

Gij ziet het, menschen spreken menschen.... O, die toelichtingen!

Daar zijn dus nu mijne ‘kwade pratijken’!

Maar - van pratijken gesproken, zijn het wellicht ‘goede pratijken’ letterkundige pennestrijden op hel gebied der personaliteiten te voeren? Wat hebben de verdiensten of de gebreken van van Duyse met dat alles gemeens? Zijn het ook ‘goede pratijken’ - vooral wanneer ze gepleegd worden door iemand die, gezag voerend in het rijk der letteren, de vereering des goeden smaaks bij anderen heeft levendig te houden, - ‘goede pratijken’, zeg ik, het geschrevene woord

op te smukken en te doorgeuren met kieskeurige uitdrukkingen als: samen*gelapt* - *viezelijken plas* (fff!...) - *hutsepot* en dergelijke meer?...

En - zoo is nu onze rekening vereffend, naar ik meen, ten minste voor die puntjes uit mijn eersten brief die gij hebt zoeken te weerleggen; wat de andere betreft,... maar - punctum. Laat ons lachen en vroolijk zijn! Hier is mijne hand, beste! Druk ze maar ferm: 't is deze van iemand die recht voor de vuist is, en hoegenaamd geen gal of edik in zijnen kelder heeft voor de krauwtjes door u mij toegedeeld. Ze troffen niet diep en zijn al geheeld, want - ik weet het - bij u waren ze enkel en alleen ‘kopwerk’; het hart was er voor niets tusschen.

Ik eindig zooals ik begonnen ben, 't is te zeggen met anders te doen dan gij: gij groet me niet eens bij den aanvang uws briefs, noemt me niet eenmaal uwen heelen brief door, verlaat me zonder ‘goên dag of goên avond’ te zeggen: ik wil het anders doen, en neem dus van u afscheid u noemend, zooals vroeger, ‘mijn oude, waarde vriend’, - en ditmaal de behoefte voelend de openlijke getuigenis mijner oprechte hoogachting daarbij te voegen.

E.v.O.

Februari 1888.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- PRIJSKAMPEN. - De stukken, bestemd voor den prijskamp van *Novellen* en van *Tweezangen*, uitgeschreven door de letterkundige Vereeniging *Jan Frans Willems* te Antwerpen, moeten vóór 1 Juni 1888 gezonden worden aan M. Jaak van den Oever, Steenhouwersvest, Antwerpen. (Zie onze 1e aflevering).

- In zijn artikel over den vijfjaarlijkschen Prijskamp van Nederlandsche Letterkunde, in de *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle* verschenen, stelt M. Frans Van Cuyck de volgende wijziging aan dezen wedstrijd voor: 'De prijskamp zou om de drie jaar moeten gebeuren, en in stede van vijf zou men zes duizend frank (of nog meer) moeten uitreiken. De eene helft dier som zou gelijkelijk verdeeld worden tusschen de drie beste gewrochten in gebonden, en de andere helft op dezelfde wijze onder de drie uitstekendsten in ongebonden stijl.' Ook stelt hij verder voor 'de keus der juryleden over te laten aan de letterkundigen zelven, die aan den prijskamp deelnemen. Deze zou bijv. eene lijst kunnen samenstellen van vijf-en-twintig beslagen mannen van 't vak, waaruit de Vlaamsche Academie er zeven zou doen benoemen.'

- Te Amsterdam werd in het huis waar Multatuli geboren werd, een gedenksteen geplaatst, met het opschrift:

> E. DOUWES DEKKER (*Multatuli*)
> werd in dit huis geboren 3 Maart 1820.

Zou dat nu de eenige hulde van Noord-Nederland zijn, aan de nagedachtenis van den schepper van *Max Havelaar* gebracht?

- Van het epos *De Kinderen der Menschen*, door Pol de Mont, zullen eerlang eene Fransche vertaling, door Heuvelmans, van Luik, en eene duitsche vertaling, door Flemmich, het licht zien.

- VLAAMSCHE AKADEMIE. - In hare zitting van 18 Januari heeft de Akademie besloten uit te geven: 1o een Glossarium op *Alexanders Yeesten* door Van Maerlant, bewerkt door Roersch, hoogleeraar te Luik; - 2o de bekroonde verhandeling over *Oudgermaansche Taalkunde* door P.H. Van Moerkerken; 3o Id. over de *Bibliographie der Middelnederlandsche Letterkunde* door Louis-D. Petit.

Ook de bekroonde werken over *Taalzuivering* van de heeren Jan Broeckaert en Craeynest zullen uitgegeven worden, wanneer beide bekroonden elkander zullen verstaan hebben over de ineensmelting hunner verhandelingen.

Als schrijvers van de bijdragen over Oudgermaansche

Taalkunde, welke eene eervolle melding bekwamen, hebben zich doen kennen de heeren De Pilsemaecker en Stille, studenten aan de Leuvensche hoogeschool en M. Simons, leeraar bij het atheneum derzelfde stad; en voor de Bibliographie der Middelnederlandsche Letterkunde, M. Jan Broeckaert te Wetteren.

- Eene nieuwe uitgaaf van de volledige werken van den gunstig gekenden letterkundige August Snieders verschijnt sedert eenige weken te Antwerpen. Zij wordt uitgegeven in groote afleveringen van 16 blz. op 2 kolommen, opgeluisterd door eene plaat. Eene aflevering kost maar 10 centiemen en verschijnt elke week. Tot hiertoe hebben 12 afl. het licht gezien; daarin zijn verschenen: *Antwerpen in brand* en *Waar is de Vader*. Men kan ook inteekenen op maandelijksche afleveringen. Deze uitgave is met duidelijke letter op getint papier gedrukt en ziet er allernetst uit.

- VOLKSKUNDE. - Als bijvoegsel aan het tijdschrift *De Toekomst* is verschenen: *Volkskunde*, tijdschrift voor Nederlandsche Folklore, onder redactie van Pol de Mont en Aug. Gittée. De 2 eerste afl. bevatten 36 blz. met bijdragen van zeer verschillenden aard, als daar zijn vertelsels, rijmen over weer en wind, liederen, gebeden, sagen, raadsels, grappen, vragen en aanteekeningen, enz. Dit nieuwe tijdschrift verschijnt den 1^{n} van elke maand in afl. van minsten 16 blz. en kost 3 fr. 's jaars.

Deze nieuwe uitgave komt ons uiterst belangrijk voor en verdient onvoorwaardelijk de ondersteuning van allen, die het wel meenen met taal- en letterkunde.

- Van onzen trouwen medewerker Frans van Cuyck is een nieuwe bundel novellen verschenen, getiteld *Sinjoren*, Hij bevat de 8 volgende stukken: 1° Excelsior: Fantazie; 2° Een duur Gelag; 3° Een Tooverwoord; 4° Emma en Clara; 5° Een Moederhart; 6° Eene Belofte; 7° Uitstel is Achterstel; 8° Nebo, eene karakterschets.

Het boek telt 296 blz. en is zeer netjes en duidelijk gedrukt.

- Onder den titel: *Het Vlaamsch* in de lagere, middelbare en hoogere scholen is te Brussel een maandelijksch tijdschrift verschenen onder hoofdredactie van M. Frans Verstraeten, leeraar hij het koninklijk Atheneum te Brussel. Het verschijnt in afl. van 16 blz. en kost 3 fr. per jaar. De opstellingsraad bestaat uit de heeren C. De Neve, doctor, Emiel De Neve, letterkundige, Maurits Josson, advokaat, Prosper Schepens, geneesheer, Eug. Van Royenacker en D. Van Doorslaer, letterkundigen. Het bureel is Liedtsstraat, 17, Brussel. - De twee verschenen afleveringen bevatten zeer belangrijke artikelen over het onderwijs in alle graden.

- De uitgevers Gebr. Binger, te Amsterdam, hebben hunne prachtuitgave van Vondels werken, indertijd uitgegeven door mr. J. Van Lennep, overgedragen aan den uitgever

A.W. Sijthoff te Leiden. Van die Vondel-uitgave zal eene nieuwe geïllustreerde editie verschijnen, namelijk in de zoo buitengewoon goedkoope en reeds zoo algemeen bekende ‘franken-editie.’

Voor deze nieuwe uitgave zal gebruik worden gemaakt van al hetgeen *na* de voltooiing der vorige prachtuitgave door anderen is ontdekt en waardoor de Vondel-literatuur belangrijk vermeerderd is geworden, zoodat de werkelijk literaire waarde er van daardoor belangrijk zal vermeerderen.

Deze uitgaaf zal alzoo de wetenschappelijke verdiensten bezitten, welke baar behooren te kenmerken, en eene eere-zuil te meer zijn aan de nagedachtenis van Neerlands dichterenvorst bij deze gelegenheid opgericht, want er zal worden voldaan aan een reeds meermalen uitgesproken wensch, dat van de werken van Vondel, evenals van Engelands grootsten treurspeldichter, eene uitgave mocht worden geleverd, welke door haren goedkoopen prijs onder het bereik van het geheele volk valt.

- Z.M. de Koning heeft den uitgever, den heer A.W. Sijthoff, te Leiden, benoemd tot ridder in de orde van de Eikekroon.

Deze onderscheiding is den uitgever toegekend als blijk o.a. van Zr. Ms. bijzondere ingenomenheid met de uitgave van de geïllustreerde werken van Van Lennep.

- Verscheidene boekhandelaren van Nederland hebben besloten aan de Internationale Wereldtentoonstelling, te Brussel in 1888 te houden, deel te nemen en zullen eene collectieve tentoonstelling vormen van alle in Nederland uitgegeven werken.

Deze tentoonstelling belooft veel, daar zij tegelijkertijd een congres wordt. Onder anderen, wat dit vak aangaat, zal men trachten eenheid te brengen in de paginatuur en in het formaat der boeken.

- *Tooneelwedstrijd.* - De jury, gelast met het beoordeelen van den Nederlandschen tooneelprijskamp voor stukjes geschikt voor patronagiën, uitgeschreven door den Belgischen Bond der Genootschappen voor werkmeisjes en werkjongens, heeft de volgende premiën verleend:

De Waarzegster, door P. Matton, onderwijzer te Gent, 100 frank.

Twee Zusters, door P. De Vreeze, onderw. te Gent, 50 fr.

Een bloedig raadsel, door A. Bogaerts, onderwijzer te Gent, 50 frank.

Een naamlooze brief, door P. Matton, voornoemd, 50 fr.

- Eenige vrienden van het Nederlandsch tooneel hebben het gedacht opgevat eene huldebetooging in te richten ter eere van Mejuffer Eugenie De Terre, de uitstekende tooneelkunstenares van Gent. Reeds is met dit doe eene vergadering belegd, waarop de definitieve inrichtingscommissie samenge-

steld is. Een oproep werd in dien zin rondgestuurd. Verdere inlichtingen zijn te bekomen bij M. Jozef Van Hoorde, dagbladschrijver te Gent.

- De Antwerpsche Afdeeling van het Davidsfonds heeft het eerste nummer laten verschijnen in 8 blz, van een Maandschrift. Dit nummer bevat; Het Davidsfonds; De studieprogramma's der Colleges, door wijlen Kanunnik Claessens. Eenige bedenkingen over de samenwerking door P.J. Backx. De uitgaven van het Davidsfonds in 1886-87. De 12 nummers kosten 1 fr.

Prijskamp.

- Uitgeschreven door de Taal- en Letterkundige Maatschappij '*De Vriendschap*' te Roeselare. Ingezondene Stukken:

Liederen en Muziek.

- 1. *Een Lied uit den ouden Tijd.* - 2. *Goeden Nacht.* - 3. *'s Avonds.* - 4. *Wanneer twee harten scheiden.* - 5. *De Knaap der bergen.* - 6. *De Bloemen en de Sterren.* - 7. *'t Weezenkind.* - 8. *Het hopelooze Meisje.* - 9. *Ik ken.* - 10. *Onze Vader.* - 11. *Huwelijkslied.* - 12. *Feestlied.* - 13. *Aan de Zonne.* - 14. *Aan Zee.* - 15. *De Blauwvoet.* - 16. *Ik heb er twee.* - 17. *Serenade.* - 18. *De Menestreel.* - 19. *De Bannelingen.* - 20. *Jagerslied.* - 21. *Koeierslied.*

Tooneel. - Blijspelen.

1. *De Boftand*, Blijspel in een bedrijf.
2. *De teleurgestelde Woekeraar of Grypaart gefopt*, in 2 bedr.
3. *Voor 't vet Verken*, in een bedrijf.
4. *Al wat blinkt is geen goud*, in 2 bedrijven.
5. *De Staartster,* in een bedrijf.
6. *In den Zwarten Beer,* in 3 bedrijven.
7. *Oomken zou trouwen,* in 2 bedrijven.
8. *M. De Raadsheer Fierland*, in een bedrijf.
9. *De Scheepsjongen*, in een bedrijf.
10. *Eene luim van Oom Jan*, Blijspel met zang, in een bedrijf.
11. *Vriendschap of de lustige gezellen*, in 2 bedrijven.
12. *Succi de Vaster*, in een bedrijf.
13. *De Rozenprijs*, in een bedrijf.
14. *M. Vanhesp*, in een bedrijf,
15. *Wat een vriend vermag*, in 2 bedrijven.
16. *Elk zijn stiel*, in een bedrijf en in verzen.

Tooneelspelen en Drama's.

1. *De Gierigaard*, Tooneelspel in een bedrijf.
2. *Het misbruik van sterken drank,* Drama in een bedrijf.
3. *De Kremer Kingston,* Drama met zang in 3 bedrijven.
4. *Na het Examen*, Drama in 3 bedrijven.
5. *Wat een Vader lijden kan,* Drama in 3 bedrijven.
6. *Een Geheim*, Drama in 3 bedrijven.
7. *De Plaatsvervanger*, Drama in 3 bedrijven.
8. *Na lijden komt verblijden*, Drama in 3 bedrijven.
9. *Brouwersnijd*, Tooneelspel in 3 bedrijven.

10. *Volksdrama*, in vier bedrijven.
11. *Wraak en Onschuld*, Drama in 3 bedrijven.
12. *Leo van Oosterland,* Drama in 4 bedrijven.
13. *Gevaar en Redding,* Drama in 3 bedrijven.
14. *Vader en Zoon*, Treurspel in 2 bedrijven.

Geschiedenis.

- 1. Merkweerdige Gebeurtenissen, voorgevallen in Vlaanderen tijdens de Fransche overheersching der XVIII eeuw, naar plaatselijke oorkonden en andere bronnen bewerkt. Kenspreuk: *Au lieu de réformer*, *la Révolution a détruit.* (A. LOTH.)

Taalkunde.

- 1. *Verzameling* van Plaatsnamen; kenspreuk; Mijn eerste Werk.
2. *Ongeboekte Plaatsnamen*; kenspreuk; Ons Vlaanderen spreekt een eigen taal.
3. *Ongeboekte Plaatsnamen*; kenspreuk: Vele kleintjes maken een groot.

Bericht.

- De Prijsvraag voor de Dichtkunde onbeantwoord gebleven zijnde, heeft 't bestuur der Maatschappij DE VRIENDSCHAP besloten, eenen nieuwen oproep aan de dichters te doen en tijd te verleenen tot 1ste Sinksendag, (20 Mei 1888.)

Prijsvraag:

De Vlaamsche Gemeenten: Opkomst, Strijd, bloei en ondergang. (Ten minsten 200 verzen.)

Prijs: Twee honderd franken.

Stukken in te zenden aan den Schrijver der Maatschappij, heer *J. Du Buisson*, nijveraar, Roeselare, vóór 1en Sinksendag naastkomende. Verders volgens konditiën op de Prijskaart vermeld.

Vlaamsche belangen.

- De Heer Jul. De Vigne werd verleden maand tot schepene der stad Gent benoemd, niettegenstaande den tegenstand van enkele franschgezinde raadsleden. Vóor zijne benoeming had de kloeke Vlaming, op eene ondervraging, als voorwaarde zijner aanneming gesteld, dat hij alles in het Vlaamsch zou behandelen en in die taal op alle brieven antwoorden.

Deze moedige houding heeft in Gent een allerbesten indruk gemaakt. De Bond der Vlaamsche Liberale Maatschappijen heeft te dezer gelegenheid besloten een volksbanket in te richten, dat den 4^{n} Maart in het lokaal van het Van Crombrugghes genootschap zal plaats hebben. Deze openbare hulde juichen wij van harte toe; zij is ten volle verdiend.

Beeldende kunsten.

- In eene der laatste zittingen van den gemeenteraad te Brugge werd lezing gegeven van het ontwerp van den kunstschilder Albrecht De Vriendt, voor de tafereelen, die in de groote bovenzaal van het stadhuis zullen uitgevoerd worden.

I. Leenroerig tijdvak (Kruisvaarten). - Diederik van den Elzas brengt in de kapel van den H. Basilius de relikwie van het Heilig Bloed (1150).

II. Tijdvak der Gemeenten. - Terugkeer na den slag van Kortrijk (1302).

III. Burgondisch tijdvak. - Oprichting van het Gulden Vlies (1430).

IV. De wetgevers van Brugge bezoeken het werkhuis van Jan Van Eyck (1431).

V. De wetgevers der Brugsche gemeente vernieuwen de voorrechten der teutonische hause (1307).

VI. De nonnen van het St-Janshospitaal nemen de pestzieken op.

VII. Bouwen van het Brugsche stadhuis.

VIII. De 33 graven van Vlaanderen, van Boudewijn met den ijzeren arm tot keizer Karel, met wapens. Dit 8^{e} nummer is eene *frise* rond de zaal.

Al deze schilderijen worden gezamentlijk beraamd op 78,750 fr.

- Wij vernemen dat het stadsbestuur van Antwerpen aan den beeldhouwer Frans Joris het marmeren borstbeeld besteld heeft van Jan van Rijswijck vader. Dit beeld is bestemd voor de Volksboekerij der stad.

- De heer Emiel Claus heeft in het Kunstverbond te Antwerpen een dertigtal zijner werken ten toon gesteld. Die tentoonstelling genoot veel bijval. Binnen kort worden dezelfde schilderijen te Brussel tentoongesteld.

- In de Noord Nederlandsche dagbladen wordt veel goeds gezegd over de schilderij *Vóór de werkstaking* van den heer H. Luyten van Antwerpen, waarmede hij een eersten prijs behaalde te Amsterdam.

- Er is spraak van dat het Staatsbestuur de schilderijen, nagelaten door den heer J. Van Praet, zou aankoopen. Daar echter die verzameling enkel uit werken van vreemde meesters bestaat, wordt er terecht gevraagd of de Staat niet beter zou doen de belgische kunstenaars te ondersteunen, dan wel werken van vreemde moderne meesters te koopen.

- Ziehier den uitslag van den prijskamp voor het monument Rogier, door de gemeente St. Joost-ten-Oode uitgeschreven, tusschen een tiental kunstenaars. Vier ontwerpen werden in aanmerking genomen. Die van de hh. Julien Dillens, Van der Stappen, De Rudder en Haubusin. Tusschen die vier kunstenaars zal er een nieuwe prijskamp geopend worden.

- De heer Lybaert, kunstschilder te Gent, heeft in zijn atelier eenige zijner beste werken tentoongesteld. Zooals men weet is de heer Lybaert gelast met het voltooien van den kruisweg in de kerk van het O.L.V. kollegie te Antwerpen.

- Om aan de kunstenaars van het land, de deelneming aan de tentoonstellingen van Melbourne en Charlestown ge-

makkelijk te maken, heeft de staat het vrachtvrij vervoer der schilderijen door den staatsijzerenweg toegestaan.

- De heer George van Luik, heeft in het Brusselsch Kunstverbond een aantal zijner schilderijen tentoongesteld. Ook de hh. Capeinick, Van Overbeke en Van der Hecht hebben eene bijzondere tentoonstelling hunner werken ingericht.

- Van 27 Mei tot 8 Juli wordt er te Rotterdam eene tentoonstelling van kunstwerken gehouden. Alle inzendingen moeten van 30 April tot 12 Mei gedaan worden.

- Ziehier den uitslag van den prijskamp God echarle.

Schildering. 1. M. Joseph Dierickx. 2. M. Jichefet. 3. MM. Levêque en Hoffmann.

Beeldhouwkunst. 1. M. Rombaux. 2. M. Samuel. 3. M. De Haen.

Bouwkunst. 1. M. De Braey, van Antwerpen. 2. M. Van den Eynde.

- De kunstkring de XX heeft in de lokalen van het oud-Musaeum te Brussel zijne 5de jaarlijksche tentoonstelling geopend.

De volgende kunstenaars werden uitgenoodigd:

Schilders: de hh. Anquetin, Blanche, Caillebotte, Dubois, Pillet, Forain, Guillaumin, Hellen, Mellery, Signac, de Toulouse, Lantrec, Whistler en Mej. Gonzalès.

Beeldhouwers: MM. Chaplain, Gros, Van der Stappen en Mevr. Besnard.

- De prijskamp van het monument Palfijn is door den jury nietig verklaard! De uitvoering van het beeld werd aan den heer Vinçotte toevertrouwd. Die handelwijze wordt fel beknibbeld, daar M. Vinçotte deel maakte van den jury. Er worden dingen verhaald, die als ze waar zijn, den heer Vinçotte geene eer aandoen. Velen zijn verwonderd geweest de benoeming van den beeldhouwer tot officier der Leopoldsorde te vernemen. Men vraagt zich af welke aanleiding er toe bestond den heer Vinçotte met die nieuwe onderscheiding te vereeren.

- Te Gent zal er eene tentoonstelling van schilderijen van XIX^{de} eeuwsche Gentsche kunstenaars geopend worden op 26 Februari in de ronde zaal der Hoogeschool.

Toonkunde.

- *Antwerpsche Vlaamsche Muziekschool.* - Het West-Vlaamsch toonkundig Comiteit heeft aan al de Vlaamsche maatschappijën en toonkundigen eenen omzendbrief gestuurd, waarbij het nut en de billijkheid werden aangetoond van gelijkstelling der Antwerpsche Muziekschool met de koninklijke Conservatoriums van Brussel, Gent en Luik. Het Algemeen Bestuur van het Willems-Fonds, dat reeds vroeger een verzoekschrift in dien zin aan den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken had gestuurd, heeft op 3 Januari ll. dat verzoek hernieuwd. Hierin wordt

den wensch uitgedrukt, dat het aan het Staatsbestuur behagen moge ‘aan de Antwerpsche muziekschool, die tusschen de anderen eene zoo eervolle plaats heeft ingenomen, eene welverdiende hulde te brengen, maar ook en vooral aan het aldaar toegepaste en door de Regeering der stad Antwerpen officieël aangenomen stelsel: “onderwijs der kunst in de moedertaal en in Vlaamschen geest,” de koninklijke goedkeuring en bekrachtiging te hechten.’

Onnoodig te zeggen dat *de Vlaamsche Kunstbode* volmondig dezen wensch bijtreedt.

Wij vernemen dat de Minister de vraag niet heeft ingewilligd.

Sterfgevallen.

- ADOLF SIRET, stichter van het *Journal des Beaux-Arts*, is te Antwerpen overleden in den ouderdom van 70 jaar. Behalve eenige verhalen, heeft hij uitgegeven: *Dictionnaire historique des peintres de toutes les Ecoles.* Ad. Siret was lid der Belgische Akademie en Ridder der Leopoldsorde.

- De befaamde schilder Ferdinand Dyckmans is in zijne geboortestad Antwerpen overleden den 7 Januari ll. Hij was sedert jaren leeraar aan de Akademie van Schoone Kunsten. Hij was een teekenaar van eerste verdienste; zijne schilderijen onderscheiden zich allen door eene nauwgezette afwerking en door echt Vlaamsche kleur.

Nieuwe Uitgaven.

- *Geschiedenis mijner Jeugd* door Hendrik Conscience. In 8°, 288 blz. Uitgever J. Lebègue en C^{o} te Brussel. Verkrijgbaar bij Jan Boucherij, Antwerpen. Prijs: fr. 1.25.
- *Noord en Zuid.* Taalkundig tijdschrift voor de beide Nederlanden. Elfde jaargang, 1e aflevering, 64 blz: met Letterkundig bijblad: *De Bibliotheek*, 38 blz. Antwerpen, Jan Boucherij. - Per jaargang van 6 afleveringen met bijblad. fr. 11.50.
- *De sevenste Bliscap van Maria.* Mysteriespel der 15e eeuw. Uitgegeven op last der Koninklijke Vlaamsche Academie door K. Stallaert, werkend lid der Academie. XXXII en 116 blz. Gent, Leliaert, Siffer en C^{o}, Prijs: fr. 2.50.
- *Voor de Jeugd*! Een tweede bundeltje fabels door L. Leefson. Brussel, J. Lébègue en C^{o}. In 12°, 64 blz. Prijs: fr. 0.50.
- *Verslagen en Mededeelingen* der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde. 4e afl. December. Blz. 285 tot 350.
- *Oefeningen op de Nederlandsche Spraakleer*, door Jan Boucherij. Mechelen, Ryckmans-van Deuren. Zevende uitgaaf. In 8°, 135 blz. Prijs: fr. 0.80.

- *Sinjoren.* Novellen en Verhalen door Frans van Cuyck. Gent, Ad. Hoste. In 8°, 296 blz. (Bevattende 8 stukken).
  Prijs: fr. 2.50.
- *Ruwe Liefde.* Dorpsverhaal door Reimond Stijns. Rotterdam, drukkerij P.J. Verlooy. In 8°, 322 blz. Antwerpen, Jan Boucherij.
  Prijs: fr. 2.00.
- *Volledige Werken* van August Snieders. (Verhalen en Novellen), in wekelijksche afleveringen van 16 blz. op 2 kolommen met eene plaat. Afl. 1-14.
  Prijs per afl. fr. 0.10.
- Jules Verne. *De strijd tusschen Noord en Zuid. Overrompeling eener Plantage.* In 8°, 244 blz. met talrijke houtgravuren. Amsterdam, Uitgeversmaatschappij 'Elsevier'. Antwerpen, Jan Boucherij.
  Prijs: fr. 2.50

Fiere Elza
door Reimond Stijns
(Zie vorige aflevering bladz. 49).

Tot nu toe had niemand kunnen zeggen, dat Tist de horlogemaker en Peutrus van den brouwer dronkebroers waren, en toch, reeds geheel de kermisweek, van na vier ure, bleven ze samen in de herberg, zoolang men er maar tappen wilde. Er was echter vroeger reeds opgemerkt, dat ze sedert eenigen tijd onafscheidbare vrienden waren geworden, en Peutrus heel dikwijls dezelfde jongen van vroeger niet meer scheen.

Den donderdag, om elf ure 's avonds, zaten onze twee gezellen samen in *de gevilde Kat*, een klein herbergje ten uitkante; ze zaten bij het licht eener smookende roetkaars, met het geneverglas vóor zich, in eenen hoek der lage waardkamer. De brouwerszoon hield zich kaarsrecht, doch had de cigaar uit den mond laten vallen, en zijne muts stond scheef. Tist hield zich over de tafel gekromd en fluisterde:

‘Laat het maar gaan, laat het maar gaan: ik heb gezegd dat vrouwmensch eene poets te spelen, en dat zal ik! Alles loopt op wieltjes! Ik heb ze beet!’

‘Kunnen anders draaien,’ mompelde Peutrus.

‘O, gij Zebedeus! anders draaien! Het zal draaien, zooals ik wil. Ge kent mij nog niet. Ik ben onder geen kuiken uitgebroeid. En Louis Zoë kent ge nog min. Als die eens zegt: dat doe ik, dan gebeurt het, al moest hij op zijnen kop naar Rome trekken. De fiere baronnes van 't Walhof zal het topje van haren neus niet meer durven toonen. Als gij den kop niet legt, zal ze ten slotte wel zelve vóor u op de knieën zitten!’

‘Ha! ha!’ riep Peutrus uit met kracht. ‘Zoo dom niet!.. Buiten schuppen!’

‘Roer zoo uwen snater niet!’ sprak Tist ontevreden.

De zwaarlijvige, slordige waardin, die zooëven ingeslapen

bij hare kookkachel zat, stond nu op, rekte zich geeuwend uit en morde:

‘God in den Hemel! Elf ure! Voort, ik schenk met meer, 't is tijd er in te kruipen: er valt morgen vroeg op te staan... Voor twee menschen kan ik geen vuur en licht aanhouden.’

Tist mompelde: ‘Nog wel vijf druppels drinken... Nooit hier meer komen... Kot van een' herberg!’ en ging met zijnen vriend toch henen. De grendel werd vóor de deur geschoven.

De o-beenige en de tonachtige stapten stilzwijgend nevens elkander over den voetwegel, die naar het dorp voer. De volle maan glom aan den helderen hemel. Toen de twee vrienden dicht bij het Walhof gekomen waren, bleef de horlogemaker plots staan, hield zijnen vriend bij den arm vast en mompelde, na eene wijl vóor zich gestaard te hebben:

‘Dat is Louis Zoë, of de duivel helpe mij! Wat heeft die hier verloren?.. Ha, ik begin er klaar in te zien... Peutrus, jongen, alles is in den haak: ze komen 's nachts bijeen... Ge staat daar nu te kijken, als een uil door een gootgat; verstaat ge mij niet?... Louis en Elza nijpen te zamen het katje in 't donker... Hebt ge 't vast?’

‘Leugens, afgrijselijke leugens!’ stotterde de ontzette brouwerszoon.

‘Toe, toe, jongen, houd u maar zoo dom niet; zulke dingen gebeuren nog meer! Dat weet gij nu toch ook wel... Louis kwam juist van achter de boomen, doch heeft zich teruggetrokken, toen hij volk zag. Loop den voetwegel op, dan kan hij ons niet ontsnappen.’

‘Loopen? Ik?’ morde Peutrus in de uiterste verbaasdheid.

‘Blijf dan en fluit: zoo zal hij hooren, dat hier iemand de wacht houdt.’

Gezwind, doch geruchteloos, snelde Tist weg; na een honderdtal stappen echter hield hij stil. Op dat oogenblik sprong Louis Zoë van achter de elsstruiken over de gracht en stond vlak vóor den horlogemaker, die lachte en sprak:

‘Op het nest gevangen, jongen! Ik ben te slim!’

Met somberen blik bleef Louis eene wijl den horlogemaker aanstaren en keek dan naar Peutrus, die zoo snel hij kon bijkwam.

‘Ge zegt niets,’ hernam Tist. ‘Mogen wij niet alles weten? Proficiat, mijnheer Louis! Zie maar zoo serieus niet. Ge komt toch zeker uit hare kamer niet?’

‘Wie durft zich bemoeien met hetgeen ik hier doe?’ vroeg de jongeling met doffe stem.

‘Geld gegeven!’ mompelde Peutrus, die leed onder de pijnigende gedachte, dat Louis zoo bemind werd door Elza.

‘Ge zijt beiden bezopen!’ hernam Louis. ‘Luister wel naar hetgeen ik u zeg: hij, die ooit zoo durven zeggen, dat ik 's nachts bij Elza kwam, die zou schaamteloos liegen... En vergeet vooral dit niet: op mijne ziel, die man zou nooit geen kwaad meer vertellen... Verstaat ge dat?’

‘Maar, maar,’ stotterde Tist, waarlijk verlegen, ‘we zijn toch vrienden? Ik had gedacht, dat een man maar één woord heeft.’

‘Mijn woord heb ik altijd gehouden: ik zal juist doen hetgeen ik beloofd heb.’

‘Dan blijft alles in den haak,’ zei Tist. ‘Kom, Peutrus, de zaken van Louis zijn de onze niet: we hebben niets gezien, niets gehoord.’

Ondervragend voegde hij er bij:

‘Dus tot Zondag in *de Kroon?*’

‘Van vijf tot zes ure,’ antwoordde Louis, en zonder meer verwijderde hij zich snel in de richting van Axel.

* * *

De Zondag der nakermis was daar, een dag, dat er gewoonlijk vreugde en uitgelatenheid op Voorde heerschte, alhoewel er niet veel vreemd volk kwam.

Na de vespers klonk de opwippende muziek in de tent op het achterhof der *Kroon.*

Het was een vroolijke zonnige dag; blijheid heerschte ten allen kant; vreugde glom op het aangezicht der gasten, die het waardhuis in- en uitdreven.

‘Van den *apoel!*’ klonk schallend de stem van den speelman. En de lachende deernen vlogen in de armen der opgetogen jongens. o Liefde, wat vlecht gij rozen om de ruwste slapen; hoe laat gij een vroolijken vogel zingen zelfs in het droogste harte! De glanzende zon vergulde het lieve dorp, en hoog, uit het torendak, stak een kermismei. Ledigt in eenen teug het schuimende glas! Vooruit, draait en zwaait; slaat forsig de armen om de lenden en kust de lieve op de lippen zoo rood! Vooruit... Weldra wordt uw arm stijf, en koud uw mond. Vooruit!

De vrouw moet beminnen en moeder worden.

In de waardkamer zaten Tist en Peutrus; ze waren vroo-

ijk, zelfs een weinig bezopen vroolijk; en toen de muziek daar klonk, wierpen ze hunne stem op tot een brabbelenden zang, sloegen bij poozen met de vuist de maat op de tafel.

‘Geef mij de hand, vriend,’ verzocht de horlogemaker met zijnen neus in het oor van Tist; ‘Gij sapperlootsche, kleine vetzak, ik zal u nog baas op 't Walhof zien! Er zal vandaag gelachen worden, buik sta bij!’

‘Zeker gelachen worden!’ herhaalde de onafscheidbare met de uitgedoofde cigaar tusschen de dikke lippen geperst. ‘Nog schoone dingen zien?’

‘He, baas Jan,’ riep Tist, ‘en zijne stem klonk als eene schetterende orgelpijp. ‘He, baas Jan, kom eens hier... De deur van de groote kamer is niet open: daar mag toch zeker wel een kristelijk mensch binnen, als het gevraagd wordt?.. Laat ze nu nog maar toe; om vijf ure komen we hier terug, dan zal de kat op de koorde dansen!’

De horlogemaker wierp een binnentredend, bedeesd paar eenige schimpscheuten naar het hoofd en trok vervolgens met den tonachtige henen.

* * *

‘Volgens zaliger gewoonte zullen wij om vier ure samen een toertje door het dorp doen,’ zei baas Cremers tot oom Joos en Elza.

Het meisje had moedeloos bij het venster gezeten, en 't was den bezorgden vader niet ontgaan, dat zijn geliefd kind meer dan eens diep gezucht had.

Zachtjes dwong de oude man heur zich te gaan aankleeden, en ontroering greep hem vast, toen hij gedurende een oogenblik, - hoe vluchtig ook, - het innigste lijden zich in hare trekken zag afteekenen. En terwijl Elza zich in hare kamer opschikte, stond hij dubbend vòor de deur, als ware hij voornemens iets te doen, waarvoor hij terugschrikte. Eindelijk klopte hij en trad binnen.

Op eenen stoel zat het schoone meisje, als machteloos neergezonken, vóor den spiegel; de prachtige lokken hingen los over hare schouders; blank kwamen hare trekken uit op de ravenzwarte haren.

Baas Cremers vond niet dadelijk de woorden, om te vertolken, wat hij zeggen wou; ten slotte bracht hij aarzelend uit:

‘Elza, kind, gij geleekt daar zoo juist eene weenende Magdalena. Vergeet niet, dat het kermis is... Toe, kleed u algauw.. We zullen vertrekken... Luister: men hoort tot hier de muziek in *de Kroon.*’

Ze had zich opgericht, trachtte te glimlachen, doch wendde het gelaat af en vlocht de lokken in zware lange tressen, welke ze zoo goed mogelijk op het hoofd vastmaakte. Steeds weifelend bleef de oude staan, had eenen doek opgenomen en plooide dezen in nadenken verzonken. Nu verzamelde hij al zijnen moed en terwijl hij naar buiten keek, zegde hij zoo onverschillig mogelijk:

‘'t Is aardig, dat mijnheer Louis maandag zoo al in eens weg was; en niets meer van zich laat hooren. Weet gij niet, waarbij dat komt, Elza?’

Als ware ze met geweld omgerukt geworden, zoo wendde ze zich tot den sprekende, ondervragend, met bevende lippen bleef ze hem aanstaren.

Hij verschrikte zelf, naderde, nam heure handen vast en vroeg half smeekend:

‘Elza... Elza... steek het voor mij niet weg: ziet gij hem gaarne?’

Ze liet langzaam het hoofd zinken en antwoordde: ‘Ja, vader.’ Ze leed, leed, doch spande zich in om hare smart te verbergen.

De bejaarde man zocht heur te troosten, doch werd algauw gewaar, dat zijn pogen vruchteloos bleef. Ze stak echter weldra het fiere hoofd op, en er sprankelde een wild vuur uit haar oog, terwijl ze sprak:

‘Ik ben beschaamd over mij zelve: ik bemin hem en weet dat hij met mij spot!.. Hij spot met mij, en toch - ik bemin hem!’

* * *

Baas Cremers, Joos en Elza waren reeds in twee, drie herbergen geweest en begaven zich nu over de dorpsbaan naar *den Engel*, toen de horlogemaker en de brouwerszoon op hen afkwamen. Tist maakte zijne neusstem zoo aangenaam mogelijk en riep uit:

‘Elk 'nen goên dag! Wat geluk u te zien: mijnheer Louis is op zoek naar u, hij zou u geerne iets laten weten. Tusschen vijf en zes ure zal hij in *de Kroon* zijn. Hij heeft aan baas Jan de groote kamer gevraagd en zal er u wachten.’

Peutrus, - rood of hij de hel geblazen had, - hield den

strakken blik op het uiteinde zijner cigaar gerichten bewoog, bevestigend, snel den kop.

Toen de twee gezellen zich verwijderd hadden, wierp baas Cremers een ondervragenden blik op zijne dochter; deze verzocht:

‘Laat er ons gaan, vader, dan zal ik alles weten.’

Ze begaven zich, langzaam voortwandelende, naar *de Kroon*; daar gekomen noodigde baas Jan hen uit in de groote kamer te treden. Vader Cremers stak de deur open, doch bemerkte in de plaats slechts Peutrus en Tist, die reeds met de kaart speelden.

‘'t Is hier, 't is hier!’ kreet de horlogemaker. ‘Keert maar niet weer: Louis zal zoolang niet wegblijven... Ik en mijn vriend Peutrus moeten er ook bij zijn, zei hij, de duivel mag weten, wat er op gang is... Juffer Elza, wilt gij de deur achter u sluiten?.. 't Is misschien best, dat niemand hier meer binnen kome.’

Toen iedereen gezeten was, en de herbergier drank geschonken had, speelden de twee onafscheidbaren voort met de kaart, doch de horlogemaker liet er zijn babbelen niet om; hij scheen met eene buitengewone drift bezeten, om altijd voort te razen over alle mogelijke zaken. Peutrus verloor keer op keer, en zijn o-beenige gezel streek maar gedurig de centen op.

Soms danste alles vóor de oogen van den brouwerszoon: hij dacht, dat Elza de blikken steeds op hem vestigde; reeds een aantal keeren had hij de cigaar aangesteken en ze dadelijk evenveel malen laten uitdooven. Neen, het schoone meisje hield zich met den dommen dreumes niet onledig. Haar boezem joeg! Nu eens werd ze lijkbleek, dan weer koortsachtig rood; - telkens ze veronderstelde, dat hij, die hare ziel had geroofd binnen kwam, voer eene rilling door haar lijf. Buiten klonk de aanjagende, wilde muziek; hier heerschte de hoogste spanning.

Stilte zeeg in de danstent neer; eene heldere stem verhief zich in de waardkamer:

‘Baas, breng mij bier!’

‘'t Is hij!’ kreet Tist.

Weldra werd de kamerdeur geopend, en Louis Zoë verscheen met het volle glas in de hand. Hij stond daar met het hoofd recht, den fonkelenden blik op de aanwezigen gericht.

‘Is dat Louis Zoë wel?’ vroeg de verbaasde oom Joos zich af.

Er mocht waarlijk aan getwijfeld worden: de jongeling zag er, - voor wat de kleederen betrof, - arm en ellendig uit: hij droeg eene vuile muts, een versleten jasje, het stof lag dik op de gescheurde, ongeblonken schoenen.

Hij bleef eene wijl sprakeloos, de oogen rustten ten slotte op Elza alléen, en dan trilde er gedurende eenen stond eene weemoedige uitdrukking om zijnen mond; weldra keek hij weer de mannen aan, nauw hoorbaar krijschten zijne tanden.

Hij sloot de deur achter zich, trad gansch binnen en vroeg:

'Mijnheer Cremers, mag ik dit glas ledigen op mijn aanstaande huwelijk met uwe dochter Elza?'

Het meisje voelde een verpletterend gewicht op zich neerkomen; haar oude vader stamelde:

'Ik versta u niet, mijnheer Zoë... Dat is zoo aardig!.. Wat, wat is dat?'

Louis voer voort op schijnbaar kouden toon:

'Ik zal klaar zijn, u uitlegging geven.' Hij scheen zich geweld aan te doen; alhoewel zijne stem helder bleef werd ze eentonig. 'Er bestaan twee menschen, die Louis Zoë heeten. De eene is rijk heeft zeven paarden: het is mijn neef; de andere bezit niets, is arm, heeft zijn best gedaan om zich van uwe dochter te doen beminnen, om ze dan hier te bespotten: dat ben ik!'

Hij hief, als werktuigelijk, den linkerarm op, wees naar Elza en hernam:

'Mijnheer Cremers, mag ik dit glas ledigen op mijn aanstaande huwelijk met mejuffer Elza?'

Deze met de handen gevouwen staarde als zinneloos vóor zich; medelijdend blikte oom Joos naar het meisje; vader Cremers kon slechts met moeite stamelen:

'Mensch, dat is slecht gedaan! o Dat is slecht gedaan! Wanneer hebben wij dat verdiend? Dat is slecht, slecht!'

'Ik weet het,' klonk dof Zoë's antwoord. Hij stak zijn glas zenuwachtig in de hoogte, sloeg het forsig op den grond neer en morde: 'Nooit zal iemand er nog uit drinken!'

Tist had valsch verwonderde oogen open gezet, en vertelde nu grinnikend aan den waard, die uit nieuwsgierigheid eens binnen gekomen was, dat de fiere Elza gemeend had den hoogsten vogel afgeschoten te hebben, en slechts een armen drommel vond; hoe fijn had Louis de fiere deerne om den tuin geleid! De wangen van Jan begonnen te gloeien, hij lei de hand op Louis' schouder en sprak dreigend:

‘Dat is een deugenietenstreek!.. Ga buiten, vertrek, vertoon u niet meer, of ik mocht een ongeluk doen!’

Allen waren rechtgesprongen; Elza alléen bleef daar zitten, als van bewustzijn beroofd.

Louis duwde zachtjes den waard achteruit, die beefde van woede, en hernam:

‘Ik heb nog niet gedaan.’

‘Stil, luister,’ klonk de neusstem van Tist.

Louis vervolgde:

‘Ja, ik heb slecht gehandeld.’

Hij wendde zich tot Tist, die zich aan zoo iets niet verwachtte, en sprak:

‘Ik heb de vraag gedaan in uw bijwezen, gekleed als een bedelaar, niet waar? Ik heb woord gehouden: dus ben ik vrij.’

Hij nam eenige goudstukken en wierp ze den horlogemaker in het aangezicht.

‘Neem dat op,’ gebood hij, ‘en tel. Daar is uw geld terug; dit heb ik eerlijk gewonnen. Daar is het terug. Ik deed wat ik beloofde, anders mocht gij veronderstellen, dat ik slechts wenschte het noodige te bekomen, om er kleederen mee te koopen.’

En terwijl Tist zoekend over de vloer kroop, verhaalde Louis in gloeiende taal, wat haat hij steeds gevoed had tegen rijke, verwaande lieden, hoe hij zoo ten slotte er kon toe besluiten eene laffe daad te plegen. Op het punt zijnde zich naar Amerika te begeven, had hij eerst alle geleden onrecht op de schoonste en fierste willen wreken. Er moest een schaterlach over de streek opstijgen, schande op de rijke boeren vallen... Hij leerde mejuffer Elza kennen, zag wat eerlijk, edel gemoed ze bezat. Hij had zijn woord aan twee ellendigen gegeven, kon het breken, doch hield het. Was er een zeker gevoel in het hart van Mejuffer Cremers geslopen, zóo moest het er met geweld uitgerukt worden, opdat ze nooit meer dan met verachting aan hem denken zou.

Volgaarne hadden Tist en Peutrus de kamer verlaten, maar de waard hield de deur gesloten en zag hen somber, dreigend aan van onder de gezakte wenkbrauwen.

Louis wendde zich nu tot de beide, erg uit hen lood geschokte vrienden, en sprak:

‘En waarom moesten *zij* zich op mejuffer Elza wreken? Ze hebben het zelfs niet kunnen verzwijgen! De eene, omdat

ze hem afgewezen had, toen hij voor heur op de knieën zat; de andere, - bezie hem goed, hij durfde de blikken tot haar opslaan, - omdat ze hem met verachting wegzond. De eerste is slechts een sukkelaar; de tweede is een deugniet!'

Tist wilde iets weerleggen, doch een blik van den jongeling deed de woorden in zijnen mond verstommen.

Louis trad eenen stap nader tot vóor Elza, ontblootte het hoofd en sprak ontroerd, plechtig:

'Morgen verlaat ik voor altijd het land.. Ik heb getracht mij door u, mejuffer Elza, te doen beminnen: nog honderd jaar mag ik leven, geenen dag zal uw beeld uit mijne ziel gaan... In deze plaats moest ik schande op u werpen...' Hij zonk op eene knie neer. 'Welnu, hier beken ik mijne schuld, smeek u om vergiffenis.'

Krampachtig hield Elza de handen op de borst geperst, de oogen neergeslagen, doch roerde zich niet.

Louis stond recht. De blik van het meisje bleef op den vloer gevestigd, daar waar de berouwhebbende geknield had, en waar een dikke traan was neergevallen

Schijnbaar kalm sprak de jongeling, alhoewel zijne stem anders klonk dan gewoonlijk:

'Het moet zoo zijn... Medelijden verdien ik niet.. Mejuffer Elza, stel het goed, wees gelukkig... Denk, dat iemand in het verre land het tot zijn laatsten dag zal vervloeken u beleedigd te hebben... Mejuffer Elza... vaarwel... voor eeuwig!' Hij wendde zich om, doch het schoone meisje was opgerezen en sprak:

'Mijnheer Zoë, eer gij voor altijd henen gaat, mag ik u eerst iets vragen?'

Ze trad tot hem, nam hem bij den arm vast, leidde hem in den versten hoek der kamer.

* * *

'Elza, kind, wat doet gij? Wat is dat?' had baas Cremers gemompeld en dan het hoofd geschud.

'Dat zou, *saarni fenter,* nog aardig kunnen draaien,' bemerkte de waard. 'Wie heeft er van zijn eeuwig leven nog zulke dingen weten gebeuren! Daar sta ik nu 'nen keer zot van te kijken! Wat zullen we nog hooren! Maria! Maria!'

Ongemerkt schoven Tist en Peutrus de kamer uit, verlieten snel de herberg.

Oom Joos keek versuft naar iedereen, wist eenen stond niet of hij weenen of lachen moest om hetgeen voorviel, en fluisterde vervolgens aan het oor zijns broeders:

‘Ik ben oud en alléen... Misschien ware er wel iets te doen... Indien het hare goesting is, zou ik op geen tienduizend frank zien... Hij spreekt bijzonder schoon, en ik weet niet, toen hij dat liedje zong, het scheen mij... ik weet zoo niet... *Enfin*, ge zult, gij, oordeelen wat er moet gedaan worden.’

Aanjagend klonk de muziek buiten; Louis en Elza prevelden samen; de twee broeders ledigden in stilte hun glas, keken nadenkend vóor zich...

Om zeven ure verliet ons gezelschap *de Kroon.* De maan had zich op dezen stond achter blauwe wolken teruggetrokken.

De twee mannen traden de poort van het Walhof binnen; de jongeling hield de schoone deerne vóor de brug staan en sprak, als antwoord op een gezegde van het erg geschokt meisje:

‘Neen, Elza, ik kan, ik mag uwe zelfsopoffering niet aanvaarden: ik ben het onwaardig. Wat bewijs heb ik gegeven u gelukkig te kunnen maken? Tot nu toe was ik een losbol. In eene opwelling van grootmoedigheid moogt gij u voor het leven aan mij niet hechten... Och, ik smeek er u om, zeg mij niets meer; wat ik besloten heb zal gebeuren: ik vertrek... Blijft uwe liefde sterk genoeg, wacht op mij... Ik zal terugkeeren, zoohaast ik uwer waardig ben; zoohaast ik niet met ledige handen voor u kan verschijnen... Ziet gij mij nooit weer, Elza, wees dan verzekerd, dat ik u niet vergeten heb, maar bezweken ben onder de taak... Verwacht mij slechts op dezen dag alléen, voor het ondergaan der zon; stel u dan de vraag, of gij nog langer aan mij moet denken... Verban voor het overige mijne herinnering gedurende gansch het jaar uit uwen geest... En wat ook uw besluit weze, Elza, als ik terugkom zal ik mij geduldig aan mijn lot onderwerpen.’

Haar hoofd was op zijne borst gezakt, ze weende er stil. Na eene lange wijl maakte hij haar zachtjes los, drukte een brandenden kus op haar voorhoofd en snelde henen.

* * *

Dien avond laat zat Elza weer door haar kamervenster over het veld te staren, waar de maan bij poozen helder glansend over hing. De weergalm achter de kerk herhaalde de lustige

tonen der muziek in de *Kroon*, soms overheerscht door het zware gerucht der voeten, welke op maat neervielen. Telkens er stilte kwam, verhief zich de klank der vroolijke stemmen in de herbergen; of, - langs weg en wegel, - die van de drinkebroers, welke zingend en klingend huiswaarts trokken.

In de verte, hier en daar in de verspreide huisjes, glom treurig een lampje. Het werd laat; beurtelings doofden de lichtjes uit, als moegewaakte oogjes, die toevielen; meteen teekenden de huisjes zelven hunne blankheid klaarder af op het breed, ingesluimerd veld, waarover soms de schaduw neerzeeg.

Beelden en gedachten volgden elkander verward op in des meisjes brein. De maan schoof voort, de wolken dreven voorbij; nu was het licht en dan weer schaduw. De torenklok galmde en zweeg; de uren zakten immer door het ruim; de klok liet zich nog hooren en nog; een bevend, trillend tiktak scheen over alles te hangen, alles te vervullen. De boeren zongen en dronken, zooals ze dit verleden jaar deden, zooals velen het reeds meerdere jaren deden, doch niet wisten, of ze het nog doen zouden. En nu trokken ze huiswaarts; op dezen dag zou er nog gedronken en gezongen worden, als reeds velen zouden voorbijgetrokken zijn, zonder meer spoor na te laten, dan de wolk aan het uitspansel. De oude kerktoren wees ten hemel, en op het kerkhof stonden vele kruisen...

Alles was ingeslapen; het dorp bleef stom, en geen geluid bracht de minste siddering in de zware lucht boven het breede veld.

Elza alléen waakte, doch plots viel de eenzaamheid verpletterend op haar neer, dreef ze naar heur bed; tot barstens toe vervulde zich haar hart met jammer en lijden.

Hare hoop was henen. Ditmaal had ze niet, als laatst, eenen mensch ontwaard, tegen eenen boom geleund, met het gelaat naar het venster harer kamer gewend.

* * *

Eene week liep voorbij. Elza hoorde niets meer over Louis Zoë, hetzij slechts eens, bij toeval, uit eene samenspraak tusschen den paardenknecht en de koemeid. De jongeling was, op den Zondag van de nakermis, om acht ure 's avonds in *den Engel* gekomen, waar Tist en Peutrus zaten, en had hen buitengeroepen. Toen de twee vrienden een weinig later

terug in de herberg verschenen, zagen zij er gansch beteuterd uit. Peutrus sloop ten slotte alleen weg, en Tist bleef droomend zitten. Niemand vermoedde wat er onder mocht schuilen.

Elza veronderstelde, dat Louis het stilzwijgen had opgelegd aan den horlogemaker en zijnen vriend, wellicht hen bedreigd had. Bedreigd! Had Louis dit gedaan, was het geen teeken, dat hij zou terugkomen?.. Of was hij wellicht nog niet vertrokken; gebleven om te zien, wat er zou gebeuren? Wie weet of hij niet weifelde, wat hij doen zou: vóor de geliefde verschijnen of henen trekken... Ware dat mogelijk! Keerde hij eens terug om te zeggen: 'Elza, ik kan niet weg, ik kan geenen dag zonder u leven!'

Het meisje begaf zich meer dan voorheen naar de kerk, als deze nog omgeven was door het nachtelijk duister. Dikwijls hoopte ze half, dat hij, onderwege, plots de hand op haren schouder zou gelegd hebben zeggende: 'Elza, ik ben hier!'

Ze verbleef zoo gaarne in het bedehuis, eer het morgenlicht verscheen; als de afgesleten tonen van het oude orgel het gebouw vervulden; als de kaarsen op de blakers aan de wanden een rooden schijn rond zich wierpen, en zonderlinge schaduwen heen en weer dreven. Ze kon er zoo goed zijn beeld in hoeken en kanten laten oprijzen, zooals zij best hem zich voorstelde: het hoofd fier op, met de armen op de borst gekruist...

Niemand ontwaarde Tist en Peutrus nog samen. Eens, dat ze elkander op de voetwegel ontmoetten, antwoordde de brouwerszoon als antwoord op den groet van den horlogemaker:

'Stomme beest geweest!'

'Wat zegt gij?' vroeg de andere norsch 'Is dat op mij gemunt?'

'Op mij zelven!' mompelde Peutrus strak vóor zich starende. 'Mij sukkelaar geheeten... Zeker stomme beest geweest... Nooit gedacht... Toch geen deugniet.'

Daarmede verwijderde Peutrus zich kaarsrecht vol verachting om eenen kerel, welke den naam van deugniet had verdiend.

* * *

Veertien dagen waren voorbij. Aan niemand had Elza gezegd, wat er tusschen haar en Louis beslist was, wat ze van

de toekomst mocht verhopen. Vader Cremers vreesde van iets te spreken, dat het hart zijner dochter kon doen bloeden.

Het was Zondag. Om half twaalf had de deerne reeds gemiddagmaald en begaf zich alléen op weg naar Axel. Wat voelde ze zich rampzalig. Slechts bij poozen flikkerde de hoop op, dat ze Louis nog vinden zou. Zonk nochtans die gedachte een enkelen stond overtuigend in haren boezem, dan vulde deze zich met onuitsprekelijk heil.

Nog klonken de vesperzangen in de kerk van Axel, toen ze reeds *den Leeuw* binnentrad.

Elza trof er geene klanten aan. Ze bestelde aan de waardin, - eene oude vrouw, die in een groot kerkboek las, - een glas bier en zett'e zich vóor het venster. Daar lag de dorpsplaats, waar Louis, als kind, gespeeld had... Elza keek naar alle richtingen uit, of ze elk oogenblik hoopte, dat de aangebedene opdagen zou. O, dat ware te veel geluk geweest!

Elza was hier gekomen om narichten over Louis in te winnen. Ze mocht geenen tijd verliezen: weldra zouden de vespers eindigen en het volk alle herbergen vervullen.

De waardin naderde, stil als eene kat, kwam door het venster loeren, om te ontdekken, waarnaar die vreemde zoo uitkeek.

Het meisje verschrikte doch bedwong zich en sprak: ‘Axel is een groot dorp, geloof ik. Hoeveel inwoners zijn er wel?’

‘Och mensch, dat zal al moeilijk om zeggen zijn, ik heb ze natuurlijk niet geteld; de eenen spreken van meer dan duizend, de anderen van twee duizend, maar dat zal wel niemand juist weten, hetzij misschien onze schoolmeester. Ze hebben mij verteld, - en ik geloof, dat het waar is, - dat hij op één na kan uitrekenen, hoeveel vlaszaadjes er in 'nen zak gaan, en hoeveel graantjes men moet hebben om een bunder land te bezaaien. Maar ik moet er bijvoegen dat hij van onze parochie niet is. Onze pastoor kan voorzeker...’

Hier onderbrak Elza het praatziek wijf:

‘En wat groot boerenhof ligt er nevens den weg, links, eer men aan den molen komt?’

‘Ha, dat hebt gij ook gezien! Ge zegt wel, een groot boerenhof, het is groot! Zeven paarden; alles op eigen grond! Die zit er warm in! Hij komt hier dikwijls genoeg. Gisteren nog, zei hij, Melia, zei hij zoo, uw bier, zei hij...’

De vesper zou gaan eindigen, en hoe koortsig verlangde Elza naar nieuws van Louis. Ze viel weer de babbelende oude in de rede en vroeg:

‘En hoe heet de baas van dat hof?’

‘Ja, dat kan ik u wel zeggen. Maar ge zijt zoo eene aardige: ge laat een' mensch niet uitklappen, ge valt er altijd tusschen. Met onzen burgemeester zou het zoo gemakkelijk niet gaan, die is seffens in *colère.* Louis Zoë, zei hij gisteren nog, als ik spreek, zei hij zoo, heb ik gaarne dat ze mij het woord uit den mond niet afsnijden, zei hij zoo...’

‘Is die Louis Zoë de boer van het groot hof?’

‘Wel, natuurlijk, ik doe anders niets dan het u zeggen. Louis Zoë, de rijke Zoë...’

‘En is hier nog een andere Louis Zoë?’

‘Er is, er is! 't is te zeggen, er was! Ja, dat is al een aardige historie. Hoeveel duizend uren boven Parijs, ver over de zee, die kerel gegaan is, zou ik niet kunnen uiteendoen. Ze zaten er hier eergisteren nog over bezig. De koster, die het van den pastoor wist, zei, dat er in dat land menscheneters wonen, met een vel als koper. Men moet van al de duivels bezeten zijn, om zoo ver te trekken, om zich te laten opeten. Noord, oost, zuid, west, thuis best...’

Elza had slechts dit begrepen: hij was henen! Ze zakte, als gebroken, samen.

De domme herbergierster praatte maar altijd voort; ze onderbrak eindelijk zich zelve met den uitroep: ‘Jezus, Maria! Ge zit daar zoo bleek als eene raap!.. En er zijn waterlanders!.. Ge zijt zeker niet wel... Wacht, kruidbitter! Ik zal u een druppeltje kruidbitter halen, dat geneest alles! 't Is eene ware benedictie van God! Als ik buikzeer, of rhumatisme of koppijn heb, drink ik er een slokje van. 't Is souverein. In *den Leeuw* vindt men altijd vast en zeker twee dingen: het gebed van keizer Karel en kruidbitter.’

Zoo rammelend was ze achter hare schenktafel gekomen. Op dit oogenblik ruischte luider het orgel in de kerk, want de deur ging er open, en de geloovigen dreven naar buiten.

Elza had snel haren stoel verlaten en sprak: ‘Bazin, ik dank u... 't is niets, 't is voorbij!’ Het meisje sloop, met den dood in het hart langs de achterdeur weg.

‘Wat gebeurt er nu?’ mompelde de waardin verwoed; ‘nu is ze vertrokken, en, 't schoonste van al, ik weet zelfs niet eens, wie ze is. En ze heeft den mond aan haar glas niet gezet! Wel, Jezus, Maria! Nu sta ik hier te kijken, als een hond op eene zieke koe.’

Ondertusschen spoedde Elza zich over het achterhof, ge-

raakte langs het hekje in het veld; zoo haastig, of het heur mogelijk was, stapte ze voort...

Toen de duisternis neerzeeg, bereikte het meisje een boschje, bleef er doodmoe, tegen eenen boom geleund, nadenken. Hij was vertrokken, was henen, over de zee, ver van haar! Gedurend een lang vervelend jaar zou ze niets van hem vernemen, niets, of hij dood ware geweest. Een heel jaar! Eén slechts!.. Och, wie weet, hoeveel jaren en jaren er zullen vervliegen... Wanneer, wanneer zal hij terugkomen? Als de ouderdom op beider schouders weegt, ze beiden 'nen voet in 't graf hebben? En wat voor een leven zal zij, de arme, intusschen lijden!

Maar iets akeligers spookte plots vóor haren geest: Ze zag hem sterven in het vreemde land! Sterven met haren naam op de lippen... Met haren naam? Maar schonke hij eens zijn hart ginds aan eene andere? Daar verscheen in hare verbeelding een huisje in het groen gebladerte, kinderen speelden vòor de deur, en op eene bank onder het venster zat Louis na de dagtaak met eene bekoorlijke, lieve vrouw aan zijne zijde, en die vrouw was Elza niet!

Een snik klom uit de borst van het ongelukkig meisje en ze snelde verder langs den donkeren weg. Voortaan zou het Walhof heur koud, doodsch voorkomen.

Slot.

Na de hoogmis treden wij *de Kroon* binnen. 't Is half twaalf, en de boeren zijn huiswaarts getrokken; alleén, vóor het venster, zit de horlogemaker. De man is nog al verouderd en steekt zelfs den rug een weinig op. Hij blikt dubbend voor zich, klopt nu met het jeneverglaasje op de tafel, en laat zijne neusstem hooren, die onaangenamer klinkt dan ooit:

‘Jan! vul nog eens, ik zal er vandaag éen meer op zetten.’

En terwijl de waard aan het verzoek voldoet, wordt de deur opengesteken, en Peutrus, die om zijne dikte nu op eenen stok leunt, vertoont zich; eene spijtige plooi komt om zijnen mond, en aarzelend blijft hij staan.

‘Kom maar binnen,’ roept Tist, ‘Hier zijn geene moordenaars.’

Peutrus zet zich aan eene tafel alleén en laat er zich drank bestellen

De waard staat nadenkend bij het vuur met het pijpje tusschen de zwarte tanden.

De horlogemaker loert eens schuins naar de twee mannen en spreekt ten laatste in een gegrinnik:

‘De drie zwijgers zijn juist samen... Over tien jaar, juist dag op dag, was het nu nakermiszondag... Ha, ha, tien jaar!.. Indien ik nu wilde spreken, zou ik het toch niet moeten laten uit vrees, dat de andere nog terug zal komen.’

Niemand roert zich. Hij vervolgt:

‘Tien jaar dat hij weg is! En zij, ze wordt nog fierder dan vroeger!’

De waard klopt zijn pijpje uit en mompelt:

‘Tist, ge weet dat we liever hebben dat het potje gedekt blijft... 't Moet gedekt blijven, 't zal zoo best voor u zijn, vergeet dat niet... Geld aan iemand geven, de goudstukken in 't gezicht krijgen, met de vrees op den nek wegloopen, zonder van de rest te gewagen: dat zegt genoeg! Maar wat ge, *saarni fenter*, altijd op haar weet, versta ik niet. Dat ik wil of niet ik moet hetzelfde denken als mijne Cieska zaliger: de druiven zijn te groen! Met uwe fierheid! Is er een huis op Voorde, waar er zooveel aan den armen gegeven wordt als op 't Walhof? Dat ge onder ons een woord lost, wil ik door de vingers zien, maar ge weet, wat er zal gebeuren, als iemand anders van de parochie er iets van te hooren krijgt. Elza is een geheel vrouwmensch, ik zeg het, en 'k blijf het zeggen.’

‘Ja, nu zijt ge weduwenaar,’ grommelt Tist schier onverstaanbaar.

‘Domme vent!’ bromt Jan. ‘Aan u is geen rechte kant.’

Peutrus heeft in gepeinzen verslonden gezeten, en spreekt nu als voor zich zelven:

‘Braaf vrouwmensch... Om ze te krijgen, kop laten afkappen.’

‘Er zal ze wel iemand krijgen,’ herneemt Tist, ‘de rijke Zoë, die altijd iets op 't Walhof te verrichten heeft, zal er wel mee wegstrijken.’

‘We zullen zwijgen,’ zegt Jan knorrig, en geen woord wordt er meer gesproken.

* * *

Denzelfden dag, twee uren na den noen, stapte een man te Bernheim van den trein. Zijne kleeding had eene vreemde snede, en een breedgerande hoed liet slechts een weinig van zijne zwarte, grijswordende haren zien. Hij droeg niets dan

een lichten kinbaard en zijn aangezicht was, ongetwijfeld door de zuiderzon, bruin gebrand. Hij ging fier, rechtop, doch eenige lijnen om den mond verrieden echter, dat het leven niet zonder kommer voor hem was geweest. Hij trad, recht over de standplaats, in eene herberg en gaf last een rijtuig te halen. Hij nam plaats bij eene tafel, en toen men hem het bestelde glas bier had gebracht, zette hij het aan de lippen, doch hield dadelijk op met drinken; een traan rolde over zijne wang. En daar de waardin hem verstomd bleef aanzien, murmelde hij:

‘Tien jaar geleden, dat ik er gedronken heb... Tien jaar in den vreemde gebleven... Gewroet en geslaafd, dag en nacht, zonder iemand te kennen... Nu kom ik terug... En mijn hoofd begon in eens te draaien, toen ik weder dat oude glas bier in handen had... Dat doet een' mensch iets!’

‘Hebt gij hier familie wonen?’ vroeg ze.

‘Ik weet het niet,’ zuchtte hij. ‘Ik weet niet, of iemand ter wereld nog op mij wacht... Vrouw, ge kunt niet denken wat het is, als men na tien jaren weer de moederspraak hoort!.. Och, mocht ik ze maar hooren uit den mond van iemand, die mij dierbaarder is dan het leven.’

Hij hield luisterend op, liep tot het venster, zett'e het open en murmelde:

‘Hoor, hoor!’

De beiaard in Bernheim speelde; helder en klaar drong de muziek tot hier door. De vreemde luisterde met open mond naar de melodie, zong zachtjes mede en weer werden zijne oogen vochtig.

‘Ik heb veel geleden,’ sprak hij zacht, ‘nooit er bij geweend, doch nu...’

Het besteld rijtuig was daar, en de vreemde vertrok er mede. Hij zett'e gedurig den koetsier tot spoed aan, doch zond den man terug op eenige boogscheuten afstands van Voorde, en sloeg een voetpad in, dat naar het dorp voer.

Vóor hem strekte het breede veld zich uit, de zon ging onderdalen. Stilaan baadde de streek in vuur en vlam, welke van het westen uitstraalde, terwijl de oosterkim, achter het hout, zich allengskens in schemering hulde. Onsamenhangende woorden ontvielen den mond van den reiziger:

‘Tien jaar, 't is lang... Ik ontwaak, als uit eenen droom... Lang vergeten hebben.. Getrouwd en kinderen... Wat zal het leven mij nog bieden?.. Een vreemdeling op de wereld... Ge-

wacht, gezwoegd, geleden... Ik zal alles weten eer de nacht invalt... Dood zijn?.. Mij vergeten hebben?..'

Zoo murmelende hield hij den blik in de verte gericht, waar eenige boomen zich zwart afteekenden, weldra ontwaarde hij er den kerktoren boven, onderscheidde nu de daken van de huizen. Luide ontviel het zijnen mond:

'Het Walhof!.. Hoe klaar verschijnt alles mij plots vóor den geest; en zij, hoe betooverend lief staat ze daar vóor mij!.. o Toen haar hoofd op mijne borst zonk, en ik haar kuste...'

Hij was aan den elskant, niet ver meer van de hoeve. Door de ondergaande zon beschenen, kon hij er elk dak, elk venster onderscheiden. Zijne borst zwoegde.

Alhoewel het Zondag was, lag de kalmste rust over de streek. Schier nog niemand had hij ontmoet. Nu naderde eene vrouw in de verte. Bevend bleef hij staan, de oogen starlings op de naderende gericht, die plotselings eenen gil slaakte en sidderend, met open armen, tot hem kwam gesneld. Ze viel hem aan den hals en schreiend van blijdschap juichte ze:

'Louis, Louis!.. Tien jaar reeds kom ik hier telkens op dezen dag het voetpad op... o Ik voelde het dezen morgen... Dank God, dank!'

Hij zoende ze, hield daarna haar gelaat van zich af en sprak:

'Laat mij u zien, lieve, lieve Elza, laat mij u nogmaals zien... Hoeveel dagen en nachten heeft uw beeld vóor mijnen geest gezweefd, en hoe dikwijls heeft het mij opgebeurd... o Laat mij u zien, u kussen, of ik sterf er bij... Ik ben altijd sterk geweest, en nu ben ik zwak als een kind.'

'Louis, ge zijt om mij gekomen... op dezen dag.. eer de zon onderging!.. Ik wist het, ik voelde het!.. Hoe dikwijls heb ik God niet gebeden mij u terug te zenden, arm, leelijk zelfs, als ge maar uw goed hart voor mij behouden hadt... Om mijn geluk, om mij zijt ge heengegaan... o het is te veel, ik twijfel er schier aan... Kom, kom, laat ons gaan, vader wacht.' En onder uitroepingen van vreugde en geluk leidde ze hem naar het Walhof. De oude Cremers stond in de poort, een glimlach speelde om zijne lippen, en, terwijl hij de hand reikte, sprak hij:

'Ge zijt lang verwacht geweest... Welkom... Ik herken u schier niet meer... Ik had niet gedacht u nog ooit weer te zien... Elza wel... Tien jaar lang, telkens op dezen dag, werd alles geschuurd, gekuischt, gewit, geverfd; het bed in de vreemdelingenkamer moest opgemaakt en eenen zetel aan 't

vuur gezet worden.., En nu zijt ge toch eindelijk gekomen!'

Hij schudde het hoofd, als over iets ongelooflijks, en zijn blik ontleedde elk kleedingstuk van Louis. Deze bemerkte het wel en sprak:

'Ik zal u ook te vertellen hebben wat ik jaarlijks op dezen dag verrichtte. Ge zult hooren, hoe ik in dat verre land gewerkt en gezwoegd heb.'

En stil fluisterde hij aan het oor van den oude:

'En hoe er twintigduizend dollars in mijnen gordel gekomen zijn!'

* * *

Eenige weken later had er een huwelijksfeest plaats op het Walhof.

En eer het zoover was, gebeurde er het een en ander.

Tist en Peutrus ontmoetten elkander nog eens, als bij toeval, bleven lang samen, en in den laten avond dwong de genoten drank hen broederlijk samen, arm aan arm, elkander ondersteunende naar huis te zwijmelen.

De rijke Zoë was ook eens naar het Walhof gekomen, niets van het voorgevallene vermoedende, en toen hij vijf minuten later de hoeve verliet, zag hij er buitengewoon rood in het aangezicht uit.

En boer Joos komt met allen samen op het Walhof wonen. Hij is nu niet meer gansch alléen, zegt hij, en weet heel goed wat hij met zijn geld zal verrichten.

Op het huwelijksfeest waren er twee kamers vol gasten, - familieleden en dorpelingen. - Het ging er vroolijk en uitgelaten toe. En baas Jan uit *de Kroon*, die daar ook was, riep uit:

'Hoe dat, *saarni fenter* toch iets draaien kan!' En tot verbaasdheid van iedereen, sloeg de bruid de armen om den hals van den bruidegom en riep juichend uit:

'Nu eerst ben ik hoogmoedig, nu eerst ben ik waarlijk de fiere Elza!'

EINDE.

Poëzie

Aan Dr Max Rooses, *na lezing van zijn merkwaardig artikel in de Dicht- en Kunsthalle van Januari* 1888.

I.

Gij zwaait de lettergeeselroede
met sterke en vaste hand,
om onze Dichterkens, in hun ‘Sonnettenwoede,’
te houden in den band.
Doch, spotten met ‘*Rondeel*’ en ‘*Ritornellen,*’
‘*Sonnetten*’ en ‘*Pantoentjes*’ enzoovoort....
Geef acht! zij zullen u de lesse spelen,
gij, die hun kinderspel verstoort,
den draak steekt met hun flauwe zeeploogbellen,
Van Duyse en *Ledeganck* zelfs boven hen durft stellen,
dat is waarachtig ongehoord!
Ook moogt ge u ras aan een ‘Sonnet’ verwachten,
Zoo rijk aan vorm als 't arm is aan gedachten,
dat u in zijn Procustusbed zal smachten:
niet strafloos roert ge aan wespen van die soort.

II.

Sonnet, *Rondeel*, *Pantoen* en *Ritornelle*,
die parels in ons nieuwe dichterkroon,
Schopt gij van hun papieren lettertroon! -
t Is hooge tijd dat men de lesse u spelle.

Kom hier dus, dat ik aan den muur u stelle,
het spannend zeel van 't klinkdicht om den nek,
dat ik met beide handen samentrekk'
Opdat het worgend u den hals toeknelle.

Het oogenblik is juist gepast en goed:
het Vlaamsche volk, door fransch en roomsch gebroed
bestookt, poogt zich krachtdadig op te richten;

't Vraagt oorlogsliedren, vol van kracht en gloed,
die stemmen schieten in zijn killig bloed...,
't Is tijd, niet waar? dat wij ‘*Sonnetjens*’ dichten?

III.

Van waar is hij gekomen over ons,
die stroom van botermelk en suikerwater,
die links en rechts met rijmelend geklater,
Ons overplascht? Ziekmakend wespgegons!

't Is net als of men uit een natte spons
('t woord is wel niet heel dichterlijk, toch, 't staat er)
Rondeel, *Sonnet*, *Pantoens*... en flauw geflater
Op 't hoofd ons sijplen liet met nat geplons.

Men zag nog nooit wat hedendaags geschiedt:
kwakzalverij op ieder kunstgebied;
hansworsten, die niet weten wat zij willen;

begaafde Ridders van penseel en lied
den tijd verbeuzlend, die zoo snel vervliedt,
met iets dat zweemt naar Hollowaysche pillen.

KAREL BOGAERD.

Brussel, *Januari* 1888.

De zeshonderd helden

Het donkere zwerk was met wolken bedekt,
Toen, stil, zij de hoogten betraden;
Maar 't dringen der schaar had de wachten gewekt,
Hun luikersche tong hen verraden.

En daadlijk gansch 't vijandlijk leger rukt aan
Om Franchimonts zonen te smachten;
Doch 't handsvol van helden blijft vechten en slaan,
En hakken, en kerven, en slachten.

Van Buren strijdt koen aan de spits van het heir,
Bedekt met ontelbare wonden,
Maar ijlings doorboort hem een Schot met zijn speer
En levenloos stoot hem ten gronde.

Toch staan zij, en vechten als leeuwen verwoed
Met klingen, en knodsen, en pijken;
Zij baden in stroomen van rookende bloed,
En strooien den heuvel met lijken.

Maar eindlijk besprongen langs iederen kant
Door Schotten, Burgonden en Franschen,
Hun handsvol slinkt weg, door 't getal overmand,
Omsingeld van duizende lansen.

Zij vallen maar heffen hun pijken nog op
Om stervend den vijand te wonden,
Doch 't bloedige slagzweerd doorklieft hun den kop,
En spat hunne hersens in 't ronde.

De nacht ziet geen schande. - Doch vlood er niet een,
Niet een die de slachting ontsnelde.

Men vond, toen de mane den bloedplas bescheen,
De lijken der zeshonderd helden.

EMIEL SCHILTZ.

Antwerpen.

Vlaamsche Landdag te Brussel.
(Zie vorige aflevering blz. 82**).**

De heer HENDRICKX, student te Leuven, wordt bij zijn optreden door de in de zaal aanwezige studenten, luid en lang toegejuicht.

Hij verklaart te spreken in naam van minstens een twintigtal studenten-vereenigingen, gouwgilden, klubs, enz. enz.

Daarna zegt hij, dat de Leuvensche studenten gansche karrevrachten vertoogschriften, waarbij de stemming der twee voorstellen wordt gevraagd, naar de Kamer hebben gestuurd. Het zijn, vervolgde hij, niet alleen in het Vlaamsch opgestelde vertoogschriften, maar ook in het Fransch geschreven stukken, en dat nog al door Waalsche studenten, die volkomen ons gedacht deelen, onderteekend, welke aan onze wetgevers zijn gezonden.

Hij wijst ook op de gunstige houding van hoogleeraar Nyssens, houding die, zegt spreker, niet weinig zal bijdragen om vele zondaars te bekeeren.

Vervolgens weidt hij uit over onzen jarenlangen strijd en schildert, in levendige kleuren, al het pogen en lijden der Vlamingen af. Driftig roept hij uit: Als wij alle wettige middelen gebruikt hebben en men zoo onrechtvaardig is, onze rechten niet te willen herkennen, is dit ons niet dwingen, mijnheeren, onwettige middelen te gebruiken?

Hopen wij echter, gaat hij voort, tot zulke middelen onze toevlucht niet te moeten nemen, en wenschen wij, dat onze Volksvertegenwoordigers, die toch wel verstandige lieden moeten zijn, begrijpen zullen wat wij, volksjongens begrijpen. *(Daverende toejuichingen*).

Spreker gewaagt ook van de petitie der Leuvensche avoués, waarbij deze heeren gevraagd hebben dat de wetvoorstellen Coremans en De Vigne niet zouden gestemd worden.

Wij kennen die mannekens, zegt hij, er zijn daar katholieken onder welke wij eens de bol zullen wasschen, wees er van verzekerd, wij zullen hun die gekke daad betaald zetten! (*Langdurig gelach).*

De Leuvensche studenten, vervolgt hij, zijn niet alleen

voorstanders der wetten Coremans en De Vigne, zij zijn ook vurige aanhangers van de wet op het Vlaamsch in het leger. Te lang reeds worden wij, gelijk ossen, voor de rechtbank getrokken en gesleurd bij Waalsche rechters, en in het leger gedrild gelijk honden, door officieren, die geen Vlaamsch kunnen! *(Toejuichingen en gelach)*.

Spreker drukt ook zijne verwondering uit over de 35 petitiën die uit het Walenland tegen de beide voorstellen naar de Kamer zijn gezonden. Hij kan niet aannemen, zegt hij, dat diezelfde Walen die, kort geleden, nog zoo blijde waren, tijdens de grauwvuurontploffingen, onze *Vlaamsche halve frankskens* te aanvaarden, nu zoo erg gebeten zijn op de Vlamingen! *(Gelach*).

Hij eindigt met eenen oproep tot al de Vlamingen, en besluit zijne rede met deze woorden: De Vlamingen zullen, na wettige middelen gebruikt te hebben, gedwongen zijn zich zelven te verdedigen. (*Langdurige toejuichingen*).

De heer GOFFIN spreekt over het Vlaamsch in het middelbaar onderwijs.

Hij stelt voor dat in het nieuw leerplan der atheneums en middelbare scholen, aan de moedertaal dezelfde uitbreiding zoude gegeven worden als aan de andere talen.

Voor Brussel vraagt hij de gelijkstelling van het Waalsch en Vlaamsch regiem, en gispt in krachtige woorden het voordeel dat de Walen genieten, daar zij enkel de Fransche taal moeten aanleeren. Hij oppert ook het gedacht dat het rechtvaardig wezen zou, afzonderlijke prijskampen in te richten voor de Vlamingen, zoolang althans dat die ongelijke voorwaarden blijven voortduren.

Hij eindigt met het voorstel dat de Landdag eischen zou de volledige toepassing der wet van 15 Juli 1883. (*Toejuichingen*).

De heer PRAYON-VAN ZUYLEN, advokaat en briefwisselend lid der Vlaamsche Akademie, te Gent, betreedt het spreekgestoelte. Hij begint met de verklaring afteleggen dat hij liberaal is, en in weerwil van het schrijven van het Gentsch blad *het Volksbelang*, den Landdag bijwoont, vast besloten er het woord te voeren. Dit blad, zegt hij, wiens streven ik over het algemeen hoogschat en op prijs stel, beweert de tolk te zijn van al de liberale Flaminganten van België; nu, ik houd er aan te verklaren dat het, in dit geval althans, de tolk is, van zelfs niet het kleinste deel der Gentsche liberale Flaminganten.

Ik spreek dus, vervolgt hij, zonder mandaat, in eigen naam, en doe zulks gaarn, omdat deze vergadering zonder kleur en eensgezind is. (*Langdurig handgeklap*).

Volgens hem, wordt de wet van 1873 inzonderheid niet nageleefd, omdat de magistraten zich tegen de eerlijke uitvoering ervan verzetten; er zijn, wel is waar, meent hij, loffelijke uitzonderingen, maar de algemeene geest is anti-Vlaamsch.

In vroegere eeuwen zegde men: 'Ecclesia abhorret a sanguine', nu zou men kunnen 't spreekwoord veranderen in 'Magistratus abhorret a flamando.' (*Toejuichingen*).

Het is bijzonder in het parket dat onze vijanden nestelen. Die toestand is onhoudbaar, want alle macht spruit uit het volk, de natie alleen is souverein. (*Goedkeuring).*

Wij willen de Walen niet onderdrukken, maar willen meester zijn te huis. Wij sluiten niemand uit, doch eischen, dat de Walen die bij ons eene plaats willen bekomen, Vlaamsch kennen, (*toejuichingen*), want van den kleinsten gendarm tot den hoogsten bediende van den Staat, allen zijn niets anders dan de dienaars van het volk, en als dusdanig moeten zij zorgen, dat er tegen hen van wege de *lastgevers* geene klachten oprijzen. (*Langdurige toejuichingen*).

Eene hervorming is noodig, niet omdat de wet van 1873 slecht is, maar omdat zij niet volledig is en er leemten in zijn.

Die hervorming moeten wij eischen, gesteund op de spreuk: 'in Vlaanderen Vlaamsch,' en onder den kreet: In het Vlaamsch gerecht, Vlaamsch! (*Levendige en langdurige toejuichingen*).

De heer BUEDTS, gemeenteraadslid te Etterbeek, spreekt eene korte doch wel doordachte redevoering uit. Onze houding, zegt hij, moet vastberaden, onze woorden dienen plechtig en krachtig te zijn! Ja, wij moeten er fier op zijn Vlaming te wezen, wij moeten toonen meer te kunnen dan de Walen, want, wat zou er van de Vlamingen geworden, indien wij den heeten Walenkop volgden, die zegde geen Vlaamsch te kunnen leeren, en op onze beurt verklaarden geen Fransch te kunnen leeren.

Doch laten wij ons daar niet te veel aan storen; indien wij beschimpt en bespot worden, bah! 't zijn toch maar eenige vreemdelingen, overgevlogen gazetschrijvers, die ons begekken. Die mannen roepen wij toe: keer terug van waar

gij gekomen zijt, en laat ons hier in vrede en in eendracht leven met onze broeders, de Walen. (*Levendige toejuichingen*). In afwachting dus dat wij er toe komen die vreemde opstokers tot zwijgen te brengen, moeten wij moedig voortstrijden, en onder de knappe leiding van onzen hoofdman Coremans, zullen wij er komen, dat is zeker en vast... (*Handgeklap*).

De heer D^{r} VAN STEENKISTE, het moedig Brugsch gemeenteraadslid, wordt bij zijn optreden luidruchtig toegejuicht. De eerste woorden die hem ontvallen, zijn: Hier liggen wolfijzers en schietgeweeren, (*gelach*) want, voegt hij erbij, als ik naar Brussel kwam, had ik hoegenaamd het gedacht niet te spreken, maar wel dat, eens goed en wel te luisteren; en zie, daar ben ik nauwelijks in de zaal, of men grijpt mij bij den nek en roept me toe: Doktor ge moet spreken! Doktor ge moet spreken! Dat is iets, heeren, waartegen ik mij uit al mijne krachten verzet, want ik ben geen gedwongen soldaat! (*Langdurig handgeklap en toejuichingen*).

Daarna oppert hij het gedacht, dat, wil men de volksvertegenwoordigers voor onze zaak winnen, men zich niet moet bepalen bij het schrijven van brieven; men moet hen gaan spreken, en hen den waren toestand voor oogen leggen.

Men heeft daar zooëven gesproken van vijanden; nu, die vijanden zijn grootendeels bij ons, midden ons. Als wij niet vooruitgaan, is het wel onze eigene schuld, onze schuld alleen.

Indien al diegenen die zich Vlaming noemen, de Fransche taal in den hoek stampten en zich wat meer van de moedertaal bedienden, we zouden reeds lang bekomen hebben, wat we meer dan 50 jaar te vergeefs vragen. (*Daverende toejuichingen*).

De heer HAERYMCK leest eenen brief voor, onderteekend door de heeren Julius Hoste, Delepière en Strang, waarbij deze heeren vragen dat er ook gedacht zou worden, aan de Vlaamsche soldaten het recht te laten wedervaren, ten krijgsrechtshove in het Vlaamsch beschuldigd, verdedigd en gevonnist te worden. *(Algemeene toejuichingen).*

De heer POL. DE MONT, dichter en leeraar te Antwerpen, spreekt van op zijne plaats, 't is te zeggen van uit eene kleine zijtribune.

In eene beeld- en kleurrijke taal gispt hij de vooroordeelen, welke men tegen de Vlamingen en hunne grieven inbrengt.

Men zegt dat wij grieven opzoeken, of opheffen; nu, dat is waar, maar dat is enkel een stap om tot ons doel 'herwording' te komen. De Walen en Vlamingen zijn van verschillende afstamming, dat zal of kan niemand betwisten, maar zulks is toch geene reden dat de eenen de anderen verdrukken.

Wij moeten krachtiger dan ooit de handen ineenslaan, en katholieken en liberalen moeten elkander broederlijk bijstaan als het geldt onze taalrechten te handhaven, want, gedenkt het wel, mijne heeren, als de taal uitsterft zal het volk van zelf verdwijnen.

Wij mogen niet uitsluitend zijn, alle krachten moeten wij benuttigen; en door middel der pers, moet den vreemden landen verkondigd worden, dat alle Vlamingen, in broederlijken band vereenigd, luidop in 't aanschijn aller volkeren plechtig verklaren het recht op het leven te behouden, en niet uitsterven willen. *(Donderende toejuichingen).*

Hij eindigt met de woorden: Moed das vrienden, hand in hand gestreden, en niet uiteengegaan vóór wij bekomen hebben wat ons van rechtswege toekomt.

De heer DE VISSCHERE, advokaat te Brugge, spreekt eene korte maar praktische rede uit.

In naam der Bruggelingen vroeg hij de volledige stemming der beide wetsvoorstellen.

Hij meldt ook dat meer dan 300 vertoogschriften met hetzelfde doel naar de Kamer verzonden werden uit West-Vlaanderens hoofdstad. (*Toejuichingen*).

Wij moeten, zegt hij ten slotte, niet alleen de strijdende macht, maar ook de lijdende macht, dat is het volk, bewerken. Daarom, gewrocht op het volk, en de overwinning is ons verzekerd. (*Handgeklap).*

De heer REINHARD verontschuldigdt zich, door ambtsbezigheden weerhouden te zijn geweest, vroeger de zitting bijtewonen.

Hij vangt aan met het voorstel dat in de nieuwe wet onzer militaire school zou geschreven worden: Geen officier zal den degen trekken, zonder de twee talen te kennen. (*Toejuichingen).* Want die te dom is om de twee talen te leeren is ook onwaardig bevel te voeren over mannen die twee talen spreken. (*Handgeklap*).

Hij bespreekt ook den toestand van den Vlaamschen soldaat, wiens eerste regel is: lijden en zwijgen. Bij de minste klacht wordt hem den weg naar Vilvoorde gewezen; dat is schanda-

lig, die toestand mag niet blijven duren. Er dient daar een einde aan gesteld te worden, en zulks kan alleen gebeuren door het vervlaamschen van het leger en het krijgsgerechtshof. Hij stelt dus voor dat men den heeren Van Wambeke en Jacobs zou vragen, toch eindelijk hun wetsvoorstel, betreffende 't Vlaamsch voor de krijgsgerechtshoven, waarop reeds 14 jaar wordt gewacht, neerteleggen.

In het wetsvoorstel Coremans is ook het arrondissement Brussel te kort gedaan. Bijzonderlijk te Brussel dient de kwestie van het Vlaamsch geregeld te worden, want de gerechtshoven zijn er ware folterkamers!

Schande en vloek! roept hij uit, over de Franschen die hier hunne wetgeving insmokkelden, maar schande ook over de wetgevers, die dezen toestand laten voortbestaan. (*Toejuichingen*).

Hij eindigt met te vragen dat artikel 10 van het wetsvoorstel gewijzigd of beter volledigd worde ten opzichte van Brussel, en drukt den wensch uit dat de beide voorstellen gestemd worden vóór de Kamer uiteenga, in afwachting dat men eene wet bekome waarbij gezegd wordt: Niemand in Vlaanderen zal eene bediening bekomen als hij geen Vlaamsch kent. (*Langdurige toejuichingen*).

De heer SCHEPENS, advokaat te Brussel stelt voor, dat in het hooger onderwijs de leergangen, gevolgd door de studenten in de rechten, zouden vervlaamscht worden (*Toejuichingen*).

De heer HONORE DE WINDE, letterkundige, te Brussel, spreekt namens het *Davidsfonds*, en zegt dat de katholieke Vlamingen van Brussel gelukkig zijn zich bij hunne liberale broeders aantesluiten tot het bekomen van wat recht en billijk is.

Altijd, zegt hij, moogt gij in zulk geval op ons, katholieken, rekenen. (*Handgeklap*).

De heer DE BEUCKER, van Antwerpen, stelt voor, ook de doktors en zelfs de veeartsen van het leger, te begrijpen onder de officieren; zij ook moeten in staat zijn hunne patiënten te verstaan. (*Gelach en goedkeuring*).

De heer T'SJOEN, van de *Distel*, van Brussel, stelt voor te vragen dat men in de Hoogescholen Vlaamsche leergangen instellen zou voor de advokaten.

De heer DE BEUCKER ondersteunt dit voorstel.

De heer PAUWELS, advokaat, te Antwerpen, zegt dat, indien

de voorstellen Coremans en De Vigne in dezen zittijd niet gestemd worden, wij alweêr zullen gefopt zijn. Hij stelt ook voor dat men vragen zou dat een leergang van strafrecht en strafrechtspleging in de vier Hoogescholen worde ingericht, en dat nog voor Paschen. (*Toejuichingen*).

De heer L. VAN DER WEE, van Brussel, neemt verder het woord voor eene orde-motie.

Onmogelijk te beschrijven welken uitbundigen geestdrift al de redevoeringen te weeg brachten.

Daar het uur te ver gevorderd is, zijn een aantal sprekers gedwongen van het woord af te zien.

De Heer HAERYNCK bedankt de aanwezigen voor hunne deelneming aan de besprekingen, en maakt den aanhoorders bekend, dat in de St-Jans-Taverne, onder het eten eener brok en het drinken van een glas, het steertje der zitting, (eene officieuse bijeenkomst) zal plaats hebben.

De heer GOFFIN neemt vervolgens terug het voorzitterschap waar, en leest aan de vergadering onderstaande voorstellen voor, die opvolgentlijk alle eenparig en met daverend handgeklap aangenomen worden:

'De Vlaamsche Landdag, den 5 Februari 1888, te Brussel gehouden, verlangt:

Dat met het oog op de Belgische nationaliteit, *door de Wetgevende Kamers, zoo spoedig mogelijk en vóór alle andere hangende groote vraagstukken*, *de Vlaamsche zaak opgelost worde.*

Intusschen wenscht de Landdag:

In gerechtszaken.

Dat de twee wetsvoorstellen Coremans en De Vigne ter aanvulling der wet van 17 Augusti 1878, IN DEN LOOPENDEN ZITTIJD gestemd worden na volledigiing door bijvoeging:

1. *bij het wetsvoorstel De Vigne.*

'In het arrondissement Brussel, zullen de processenverbaal, door de ambtenaars der gerechtelijke politie opgemaakt, of door alle andere personen welke daartoe bevoegd zijn, opgesteld worden in de taal welke de betrokkene personen (klagers of overtreders) zullen gebruiken.

De verklaringen der getuigen, indien deze eene andere taal spreken dan de betichten, zullen opgeteekend worden in de taal waarin zij afgelegd werden.'

'*Dagvaardingen*, *beteekeningen van vonnissen en arresten, opvorderingen ter betaling van boeten of ter kwijting van*

gevangenisstraf evenals de *bekendmakingen aangaande het houden der assisen* en de *afkondiging der arresten van veroordeeling* zullen gebeuren overeenkomstig de bepalingen der wet van 22 mei 1878, het gebruik der Nederlandsche taal in bestuurzaken regelende.'

2. *bij het wetsvoorstel-Coremans.*

'Voor het Assissenhof van Brabant en voor de boetstraffelijke kamer, hetzij van eersten aanleg, hetzij van beroep, evenals voor politierechtbanken van Brussel, zullen de Fransche en de Nederlandsche taal gebruikt worden voor het onderzoek, voor HET REKWISITORIUM en voor het vonnis, volgens de noodwendigheden van elke zaak.

Als de beschuldigde zal verklaren de Nederlandsche taal gewoonlijk te gebruiken of dezelve te verkiezen, zal de rechtspleging, *de beschuldiging bijbegrepen*, in het Nederlandsch geschieden en het vonnis in die taal uitgesproken worden.

De getuigen zullen, evenals de beschuldigde RECHTSTREEKS, ZONDER TUSSCHENKOMST VAN TAALMAN, ondervraagd worden en hunne getuigenissen of verklaringen zullen ontvangen en opgeteekend worden in de taal, welke zij zullen gebruikt hebben.'

De heeren volksvertegenwoordigers Jacobs en Van Wambeke zullen verzocht worden zonder langer uitstel gevolg te geven aan de belofte door hen in zitting der Kamer van Volksvertegenwoordigers van 11 Juli 1873 gedaan, namelijk een wetvoorstel neer te leggen strekkende tot regeling van het taalgebruik voor de militaire rechtbanken.

In zake van hooger onderwijs:

Dat, om de toepassing der taalwetten te verzekeren, bij de Staatshoogescholen Vlaamsche leergangen ingericht worden, en vooral leergangen van strafrecht en strafrechtspleging.

Dezelfde wensch wordt gericht tot de overheden der Vrije Hoogescholen van Brussel en Leuven.

In zake van middelbaar onderwijs:

A. Dat het 8. Sept. 1887, afgekondigde leerplan voor de Koninklijke Athenaea in het Vlaamsche land derwijze veranderd worde, dat aan het Vlaamsch onderwijs *ten minste* dezelfde uitbreiding gegeven worde als in het vorig leerplan, verbonden met de wet van 15 Juni 1883.

B. Dat, in het aangekondigd nieuw leerplan der Middelbare

Scholen aan het Vlaamsch onderwijs ten minste dezelfde uitbreiding gegeven worde als in het leerplan, dat thans in voege is.

C. Dat, voor de gestichten van middelbaar onderwijs gelegen in het arrondissement Brussel, eene bijzondere regeling ingevoerd worde, gesteund op de volkomen gelijkstelling van Vlamingen en Walen, 't t.z. van Vlaamsch en Waalsch regiem.

D. Dat, voor de Vlaamsche gestichten van middelbaar onderwijs een afzonderlijke prijskamp plaats hebbe, zoolang voor Waalsche en voor Vlaamsche gestichten een ongelijk zwaar programma bestaat.

E. Dat, de wet van 15 Juni 1883, volledig toegepast worde.

In krijgszaken.

Dat het art. 3 der wet op de herinrichting der militaire-school en op de bevordering der officieren gestemd worde zooals het oorspronkelijk door de Regeering was aangenomen, zoodat de benoeming tot officier in het belgisch leger afhankelijk zij van eene behoorlijke kennis der twee landstalen.

Dat niemand tot krijgsdokter benoemd worde zonder bewezen te hebben behoorlijk de twee landstalen te kennen.

Na een hartelijk woord van dank van wege den voorzitter *D*r *Goffin* en een algemeen toegejuichten wensch *dat het komiteit van den Landdag niet zou uiteen gaan zoolang ten minste de besluiten betrekkelijk het Vlaamsch voor het gerecht verwezenlijk zijn zouden*, wordt de heugelijke zitting geheven. Het is half drie.

De algemeene indruk van dezen Landdag was goed, sterkend en aanmoedigend voor de Vlaamsche strijders, en het groot getal personen die hem bijwoonden, zal, verhopen wij het, de oogen openen aan onze regeerders, die, ziende dat er tegen die machtige volksbeweging niet kan of mag opgegaan worden, er eindelijk zullen toe besluiten, den Vlamingen te geven wat hun van rechtswege toekomt, en waarop zij met eene hemelsche verduldigheid reeds 57 jaar wachten.

Intusschen dient er immer voortgestreden te worden, onder den aanmoedigenden en gansch onzen strijd behelzenden kreet: *In Vlaanderen Vlaamsch.*

Gent.

KAREL LIJBAERT, J^te^.

Folklore der gemeente Casterlé.
I. Gesprokene Letterkunde.
(Zie eerste aflevering blz. 25).

6. Kinderliederen.

a. Rond Paschen hoort men de kinderen het luiden der klok gewoonlijk vergezellen met het refrein:

Bim, bom, beiren!
De koster mag geen eiren.
Wat mag hij dan?
Spek in de pan.
De koster is een lekkere man.

b. Het paardje rijden der kinderen op de knieën van vader is vooral den Vlaamschen volke eigen. Overal wordt het, tot vermaak der lustige kleinen, door een liedje begeleid.

Te Casterlé zingt men:

Dju, dju perdje,
Met zijn vosse stertje,
Met zijn koperen bellekens aan,
Het kindeken zal naar Rome gaan.
Hoe harder dat het perdje loopt,
Hoe korter dat het stertje wordt!

c. Rond den 11^{den} November, St Martensdag, hoort men door de kinderen, langs de straat, roepen:

Sinte Merten zat achter den kant
Hij sch... 'nen str... drie ellen lang,
Sinte Merten, djo!

d. Den 14^{den} September, op St Catharina's dag, plachten de kinderen vroeger, gelijk thans nog met nieuwjaar van deur tot deur te gaan zingen, om eene gift te bekomen; doch dit is gansch uit het gebruik gegaan.

Men zong:

Ter eere van Sinte Catherina,
Geef wat,
Houd wat,
Te naaste jaar noch wat
Ter eere van Sinte Catharina!

7. Nieuwjaarsliedjes.

Te Casterlé, zooals overigens in de meeste Vlaamsche buitengemeenten, is het oude gebruik nog in zwang, dat de kinderen, op den laatsten dag des jaars, van deur tot deur een liedje gaan zingen, om de eene of andere nieuwjaarsgift te erlangen. Het is wonder in hoe grooten getalle die nieuwjaarszangen onder het kindervolk zijn bewaard gebleven. Te Casterlé hoort men er niet minder dan acht.

Het eerste nieuwjaarsliedje dat de kinderen leeren is het volgende:

a)

Nieuwjaarken zoete,
Ons verken heeft vier voeten,
Vier voeten en 'nen rug,
Ik ben onze vaders vlug[1].

Daarop volgt gemeenlijk:

b)

Wat rijke wat rooze bloemekens!
Gelooren[2] zij Deezekens[3] naam.
Wie ligt daar in dat kribbeken?
Een klein kindje klein,
Wie zal dat kindje kussen,
Aan zijnen roozen mond?
Het is zoo ziek van herte,
Alweder ongezond.
De hemel is gesloten
Al over drie duizend jaar.
Hij is weer open geloten[4]
Met dezen zaligen nieuwjaar.

Met de variant:

c)

Wat rijke, wat rooze roksken!
De pap staat op een bloksken;
Al die-t-er niet van eten en wil,
Krijgt wat op zijne magere bil.

Verder:

d)

Nieuwjaarken, goei[5] gebuur,
Daar staat een vette(n) os in 't schuur.
Hij eet al van den havertas.
Hebt ge wat gras?
Spoed u wat ras.
De papen en de klerken
Zijn te lui te werken.

(1) schalksch kind.
(2) geëerd.
(3) Jezus.
(4) gelaten, gedaan.
(5) goede.

Jan met zijnen linkerpoot,
Die eet zoo geerne peperkoek,
Peperkoek en abberdaan
Geef me 'nen stuiver en laat me gaan.

En:

e)

Nieuwjaarken komt in 't land,
Ons verken heeft zijn gat verbrand,
Van achter aan zijn protje.
Moeierken,(1) geef m'en notje;(2)
Hebt ge geen notje, geef m'en duit.
Morgen is de nieuwjaar uit.

Vroeger meer dan thans, plachten de grootere jongens en meisjes ook 's avonds gaan nieuwjaar te zingen, zooals men dit noemt:

Tot hun repertorium behooren:

f)

Herderkens van buiten,
Spoedig op de been!
Trommelkens en fluiten,
Recht naar Betlehem!
Te Betlehem is geboren
Een(en) God van al,
Die het leven
Ons kwam geven
In den stal.
Hij heeft nog wel drie lammekens
Zoo vet gemest.
Hij heeft nog wel drie eitjes
Zoo warm in zijn nest,
Om te vereeren,
't Klein kindje te eeren,
En zoo wenschen wij u al te gaar
Een gelukkig nieuwe jaar.

Soms gebeurt het, dat een hoop kinderen, vooral de jongens, voor het huis, waar zij niets gekregen hebben, in koor roepen:

Hoog huis, leeg huis,
Daar zit een gierige pin in huis!

g) Nieuwjaarslied van de X getallen.

Een is er een!
Eenen Jesum Christum in 't openbaar! -
Met Christus willen wij vroolijk zijn
in 't zalig Nieuwjaar.

Twee zijn er, twee!
De twee Tafelen Mozes',
en eenen Jesum Christum in 't openbaar!
Met Christus....

(1) moederken.
(2) nootje.

Drij zijn er, drij!
De drij Patriarken
de twee Tafelen Mozes',
en eenen Jesum Christum in 't openbaar!
Met Christus....

Enz. elke strophe begint met het volgende getal; zoodat de laatste luidt:

De tien Geboden Gods,
de negen Koren der Engelen,
de acht Zaligheden,
de zeven Sacramenten,
de zes kruiken water en wijn,
de vijf Wonden Christi,
de vier Evangelisten,
de drij Patriarken,
de twee Tafelen Mozes',
en eenen Jesum Christum in 't openbaar!
Met Christus zullen wij vroolijk zijn
in 't zalig Nieuwe jaar![1]

Doch hun lijfstuk was en is nog:

h)

Allerhoogste, die op heden
Wordt in eenen stal aanbeden,
Is het mogelijk, groote God!
Gelijk besloten, gelijk besloten
Al in een slot.
Tusschen twee zeer stomme beesten[2]
Zijde[3] gij den allereerste,
Gij, die onze koning zijt,
Die voor ons in een kribbe leit[4]
Veel geluk aan alle menschen.
Dat zij hebben, alwat zij wenschen.
En nu wensch ik u altegaar
Een gelukzalig nieuwe jaar.

8. Speelliederen. bij het touterspel.[5]

a)

Onder de groene boomen
Daar lag een Engelsch schip.
De Franschman was gekomen,
Hij was zoo gek als ik

(1) Het tijdschrift: 'Volkskunde' deelt mede, dat volgens de Coussemaeker, dit lied van Druïedischen oorsprong zou zijn.
(2) os en ezel.
(3) zijt.
(4) ligt.
(5) te Casterlé zegt men *sturen* voor *touteren.*

Hij had een' hoed van pluimen
Een rok van perkament.
De heel stad zal ruimen[6]
Voor zoo'n breeden vent.

(6) plaatsmaken.

't was op 'nen Zaterdagavond,
De klok sloeg half tien,
Toen hief de hond zijn stertje omhoog
En liet zijn billekens zien.

De twee volgende schommelliedjes zijn het meest in gebruik.

b)

Te Castel in den hoogen toren,
Daar luiden de klokken met vijven.
Zij roepen Elisabeth Leyzen.
Elisabeth Leyzen is niet thuis.
Waar is zij dan?
In 't zomerhuis.
Wat doet zij daar?
Zij kamt heur haar
Met twee ivooren kammekens.
Wat doet zij met die kammekens?
Haarken ontwarren.
Wat doet zij met dat haarken?
Toomkens vlechten.
Wat doet zij met die toomkens?
Peerdekens leiën.
Wat doet zij met die peerdekens?
Haverken zaaiën,
Wat doet zij met dat haverken?
Tikskens(1) voederen.
Wat doet zij met die tikskens?
Eiren laten leggen.
Wat doet zij met die eiren?
Pannekoek bakken.
Wat doet zij met die pannekoek?
Opeten en wegwerpen.
Wat heeft den armen man gedaan?
Al over ons Lieve-Heers koren gegaan,
Zoo diep als 'en piek,
Zoo lang als 'en plank.
Geef het schaapken nog 'nen goeien stuurstoot
Van vieren of van vijven.
Laat het schaapken hangen en drijven.

c)

Onder de bank
Daar lee(2) wat zand;
Daar voeren wij meê naar Engeland,
Van Engeland naar Spanje.
Drie appeltjes van Oranje.
Drie peren van den hoogsten boom.
Al die 't langste tuiken(3) trekt;
Die zal hebben de gouden kroon,
De gouden kroon van biezen.
Te Winter zal het vriezen,

(1) hennen.
(2) ligt.
(3) touw, waarmede men bijwijlen den schommel beweegt.

Te Zomer, als het zonneken schijnt,
Dan liggen de tuinen in bedden geruimd[1]
En a een, en a twee, en a drie!
Schudden, schudden
De peren zijn rijp!

Bij het blindedoekspel.

Heksegriet,
Pak die ge ziet,
Maar mij niet.

Bij den rondendans, een meisjesspel.

e)

Ik heb een wit spiegeltje gevonden.
Ik heb het aan mijn harteken gebonden.
Aan mijn harteken eenen draad,
Dat er zeven jaren staat.
Zeven jaren in de ronde
....[2] heeft zich eens omgekeerd,
....[2] heeft er wat bijgeleerd.

Bij het ezelspel, een meisjesspel.

f)

Ik heb eenen ezel aan mijn hand.
Wat zal ik hem te eten geven?
Zoete melk met witte brood,
Gelijk den ezel toebehoort.
Weg, weg, ezel!
Kom, kom, ezel!

Bij het loopspel.

Peer[3] en Klaas,
Waarhenen wat raas?
Naar Mechelen toe,

(1) in orde gebracht.
(2) hier noemt men den naam van een kind.
(2) hier noemt men den naam van een kind.
(3) Pieter.

Om zeep en zout,
Boter en smout,
Wit lint, zwart lint,
Daar de boer zijn broek meê bindt.

Maschoffeltje,[5] een meisjesspel.

ALLEENZANG.

Maschoffeltje, maschoffeltje,
Vanwaar komt gij getreden,
Maschoffeltje?

(5) een dik vrouwtje.

KOOR.
Wij komen al uit Frankrijk,
Maschoffeltje. (bis)

ALLEENZANG.
Wat hebt gij daar weest halen,
Maschoffeltje? (bis)

KOOR.
Een mandeken met een roosje,
Maschoffeltje. (bis)

ALLEENZANG.
Aan wie zult gij dat geven
Maschoffeltje? (bis)

KOOR.
Al aan mijn naaste geburen,
Maschoffeltje. (bis)

ALLEENZANG.
Wie zijn u naaste geburen
Maschoffeltje? (bis)

KOOR.
Al wie mijn huisje zal schuren
Maschoffeltje. (bis)

ALLEENZANG.
Wie zal uw huisje schuren,
Maschoffeltje? (bis)

KOOR.
Dat zal een katje en een muisje moeten zijn
Maschoffeltje. (bis)

ALLEENZANG.
Wie zal dat katje en dat muisje moeten zijn,
Maschoffeltje? (bis)

KOOR.
Dat zal..... en.....[(1)] moet zijn
Maschoffeltje? (bis)

ALLEENZANG.
Wat zult gij die geven
Maschoffeltje? (bis)

KOOR.
Ik zal ze.....[(2)] geven
Maschoffeltje (bis).

ALLEENZANG.

(1) Hier noemt men twee namen van kinderen uit het spel.
(2) Hier noemt men iets, wat men ze geven wil.

Daar krijgt gij ze nog niet voor
Maschoffeltje. (bis)

KOOR.
Pakt de dochters met de hand
En voert ze meê naar Engeland!
Van dominé, van dominé,
Van sint sanctus!
Wij hebben twee dochters
Op ons schoon kasteel gekregen.
Van dominé, van dominé,
Van sint sanctus!

Boekbeoordeeling

Sinjoren, novellen en verhalen door Frans van Cuyck. Gent, Ad. Hoste. Prijs 2,50 fr.

Ook zonder zijne inleidende fantazij: ‘Excelsior’ wisten wij, dat de heer Van Cuyck met vasten voet, jagend harte, het oog van geestdrift glanzend en het ‘hoofd vol idealen’ zijn best doet om het toppunt van den fantastieken berg, het doel zijner wenschen te bereiken. Er komen zal hij, want hij *wil.* Zoo voor hem, als voor onze Vlaamsche letterkunde hoop ik, dat het niet te spoedig zij. Ik houd niet van kunstenaren, zij heeten dan schilder, schrijver, toonkunstenaar, of hoe ook - die te gauw reden hebben om te denken: ik ben er. Niet in het zijn daarboven, maar in de ontembare drift, het rusteloos streven om het aanlokkende beeld, de stralende Idea, - die immer schooner wordt, naarmate men stijgt, - te bereiken, bestaat het wezen der kunst. Altijd hooger, altijd beter is hare leuze.

De nieuwe bundel van Van Cuyck bevat een zevental verhalen en novellen, die hij onder den naam van ‘Sinjoren’ het Vlaamsch letterminnend publiek aanbiedt. Het waarom van dien naam bleef ons een raadsel. 't Is waar, de schrijver voert ons niet buiten de oude Sinjorenstad, al zijne personen zijn Antwerpenaars, zoo niet van den bloede, dan toch door inwoonst. Evenwel vonden wij bij niet eenen dat kenmerkende, hetwelk de spotnaam ‘sinjoor’ ons in den geest roept. Wij zullen het dan enkel als eene aardigheid des schrijvers beschouwen en voortgaan.

Van Cuyck vertelt gemakkelijk en boeiend. Hij zoekt niet naar hartstochtelijke tooneelen of tranen ontlokkende toestan-

den. De gewone voorvalletjes uit het dagelijksch leven doen hem de stof aan de hand. - Men zou schier zeggen, dat de keus van 't onderwerp hem weinig aanbelangt, dat enkel de uitwerking in aandacht dient genomen te worden. - Evenals een toonkunstenaar op een gegeven *thema* tal van *variaties* speelt, zoo ook keert van Cuyck, als met voorliefde, tot zekere toestanden terug en deinst dan zelfs voor geene onwaarschijnlijkheden achteruit. 't Is echt verwonderlijk hoe schrijver zijne helden toch ongelukkig zijn in de liefde. Daar hebt ge Hendrik Laerebeke, die verloofd is aan een heel lief meisje, dat hij natuurlijk uit ganscher harte bemint: Hij feest wat onmatig zijn jongelingsvaarwel en alles valt in duigen. - Frederik Groenewoud, is na drij maanden echtvereeniging, weduwenaar. Willem van der Laan, die eerst Emma beminde, trouwt met de schoone Clara - een karakter dat, terloops gezegd, met meesterhand is geteekend - die slechts een drijtal jaren leeft. Hij gaat later de hand van Emma vragen en wordt beleefd afgewezen. - Daar hebt ge nog Victor Nauwens, die ook al met een ander trouwt dan zij, die hij zijn vader op zijn sterfbed beloofd had te trouwen. - Daar hebt ge nog Lisa Welters: 't meisje - de maagd zegt van Cuyck nog - verliest haren bruidegom op den dag harer verloving. Hij verdrinkt in de zwemdok, och arme! Daar hebt ge nog de dochter van vader Elsacker, die ten huwelijk gevraagd wordt door den onderwijzer Verklei; zij weigert om godsdienstredenen. Verklei trouwt met eene andere, blijft met zijne vrouw bij Elsacker op kwartier wonen, en Anna kon, gelijk Mozes op Nebo, slechts van verre het beloofde land aanschouwen.

Had ik geen gelijk te zeggen, dat Van Cuyck variaties speelt op hetzelfde thema?

Doch gij spraakt van onwaarschijnlijkheden? In ‘Een duur Gelag’ loopt Hendrik in den nacht na het avondfeestje, dat hij zijnen vrienden gaf, alleen in beschonken toestand langs de straten, en komt bij zijnen toekomenden schoonvader in huis gevallen. Aardig is 't wel. Maar wie de Antwerpsche jongens kent, weet beter, dat zij hunnen makker in zulken heuchelijken nacht, na hem zoo geestdriftig alle heil gewenscht te hebben, niet zullen alleen laten loopen. Hem in triomf te huis brengen, heel de straat overhoop zetten, dat neem ik aan. Maar 'nen vriend verlaten. Neen! de Antwerpsche jongens zullen verzet aanteekenen.

Of de toestanden in ‘Emma en Clara’ en in ‘Nebo’ waarschijnlijk zijn, zullen wij aan onze lezeressen vragen. Zij ge-

lieven te luisteren: Emma was, gelijk ik reeds zegde, de eerste geliefde geweest van Willem Van der Laan; evenals Anna Elsacker die van Jozef Verkley. - De beide verstootenen getroosten zich in hun lot; geen enkel gevoel van wraakzucht tegenover den man, die hun hart zoo gegriefd heeft nochtans: in een woord echt christelijk. Emma komt bij Clara inwonen, speelt met Clara's eersteling en verzorgt heur in hare ziekte; terwijl Anna zelfs meter is van Verkley's jongen zoon, gelukkig zijnde, dat dit meterschap heur eenige rechten geeft, waarvan zij ruim gebruik maakt. - Lezeres, stel u in de plaats van Clara of van de echtgenoote Verkley. Zoudt ge?.. Onnoodig te antwoorden. Zulke toestanden zijn gezocht, zijn niet naar 't leven afgezien.

Onwaarschijnlijkheden in ‘Uitstel is Achterstel’. Na eene lange inleiding, die in den huidigen tijd speelt, verplaatst de schrijver ons eensklaps vijftig jaar achteruit en loopt dan zelf met zijne tijdrekening geheel in de war: eene kwade poets hem door zijne verbeelding gebakken.

Onwaarschijnlijk is het begin van ‘Eene belofte.’ - Vader Nauwens sterft gelijk iemand, die het zoo maar eens voor de aardigheid doet. Men moge godsdienstige en wijsgeerige begrippen aankleven gelijk men wil.. een doodsbed is ernstiger. - Bij 't lezen zou men haast twijfelen of Van Cuyck wel ooit aan een doodsbed heeft gestaan.

De spreuk der ouden indachtig, ‘ik houd van Plato, maar meer nog van de waarheid’ hebben wij gemeend, deze aanmerkingen op Van Cuyck's letterkundigen arbeid te moeten maken. - Wij gelooven den schrijver, - wiens talent van verteller, wiens keurigheid van taal algemeen wordt gewaardeerd - in gemoede te mogen aanraden zijne stof meer in het innerlijke leven van ons volk te gaan zoeken. - Hadde Dickens b.v.b. niet met en onder het volk geleefd, hadde Conscience nooit bij de boeren, rond den dampenden koeketel gezeten, nooit hadden wij zulke treffende bladzijden kunnen smaken, als deze meestersschilders ons aanbieden. - 't Studeervertrek is iets, natuur is alles.

E. VAN LANGENHOVEN.

Een paar onverklaarde geslachtsnamen toegelicht.

Panis.

Nevens het woord *kamme*, hadden wij vroeger voor brouwerij nog eene andere benaming, namelijk *paanhuis* of *panhuis.*[1]

In het Hageland, zegt Schuermans, is *paanhuis* nog als dusdanig gekend en te Maastricht bestaat nog 'Het Paanhuis van St-Servaas,' zijnde eene herberg en tevens brouwerij.

Dit *paanhuis* of *panhuis* zal wel aanleiding gegeven hebben, tot het opschrift 'In het pannenhuis', dat hier en elders op uithangborden of gevels van afspanningen en herbergen wordt aangetroffen.

Zoo als vele huisnamen werd ook deze een geslachtsnaam.

Met het jaartal 1358, vinden wij reeds een *Jan van den Panhuse* en in 1581 was een *Peter Panhuys*, tresorier van Antwerpen, een Limburger van geboorte, zoo als blijkt uit de woorden, die hij deed beitelen op een steenen wegwijzer. 'In Gottes namen zum gemeinen nutz und weigweisung, dede mich machen *Peter Panhaus* von Limburg, Kaufman zu Antorff wonhaft. Anno 1566.'

Vonden wij in geen der jongste naamlijsten een *Panhuis* of *Paanhuis*, zoo is deze geslachtsnaam geenszins uitgestorven; integendeel, door Franschen invloed verbasterd, komt hij tamelijk veel voor, als PANIS.

Dat *is* uit *huis* ontstond, bewijst de gehuchtsnaam *Paanhuisborne* (d.i. de bron aan de brouwerij), die in het Fransch aardrijkskundig woordenboek van Aug. Jourdain als *Panisborrie* gedrukt staat. Trouwens de maagschapsnaam *Intpanis* (In het Panhuis) bevestigt den oorsprong ten volle.[2]

Saportas.

Deze zonderlinge geslachtsnaam komt zoo vreemd voor, dat men kwalijk kan aannemen dat hij inheemsch is; en toch hoort hij hier te huis.

In de XVIe en XVIIe eeuwen, vertaalden de geleerden niet zelden hunnen maagschapsnaam in het Latijn. Zoo werd b.v. Van Engelen, *ab Angelis;* Van den Steen, *à Lapide;* Van Nieuwenhove, *à Novâ Curiâ.* Kappen wij nu de *s* voor en achter van den naam *Saportas*, dan behouden wij *aporta*,

(1) Kiliaan en Meyer.

(2) *Intpanis* ofschoon verbasterd, toont ons geheel het opschrift van een huisnaam. Dergelijke geslachtsnamen, in de XVe en XVIe eeuwen niet ongemeen zijn thans zeer zeldzaam. Een *Indenclef* (In den Klevenaar) komt hier nog voor. Bericht aan *Leclef.*

of zooals het toen geschreven werd *à Portâ*, d.i. letterlijk vertaald *Van Poorte*, doch feitelijk *Verpoorten.*

Een *Johannem à Portâ*, pastoor te Vracene en bacalaureaat in de Godgeleerdheid, had in 1579 eene *disputatie* met Johannem Westvallen, Minister van Pitsenborch, *nopende de presentie Christi in 't hoogweerdige Sacrament*, en dit wel te Mechelen aan de huwelijkstafel van een zijner broeders.(1)

Heeft nu de faam, die aan Jan Verpoorten's *à Portâ* verbonden was, den broeder bekoord, om ook zijnen Vlaamschen *Van* met den Latijnschen *dito* te verwisselen, of heeft een andere geleerde *à Portâ*, een leek, zijnen naam in het vreemde kleed aan zijne kinderen nagelaten? Iets dergelijks moet gebeurd zijn, anders hadde *à Portâ* ons niet als een patronymiken, onder de gedaante van *Saportas*, voorgekomen. Maar hoe werd nu die vadersnaam gevormd? Dit zullen wij wat nader toelichten.

De patronymikale geslachtsnamen die op *s* eindigen, zijn eenvoudige tweede naamvalsvormen, waar achter het woord *zoon,* onnoodig voor het begrip, weg viel. *Peter Cobs sone*, *Janne Roelants sone*, *Aerd Tyels sone* zeggen niets meer dan *Peter Cobs, Janne Roelants* en *Aerd Tyels.* Maar nevens dien gewonen vorm werd er een meer bepaalden gebruikt, die in deze gewesten nog niet gansch verloren is.

Wanneer wij in den gemeenzamen omgang van personen spreken, die ons goed bekend zijn, voegen wij wel eens het bepalende *de* of *den* voor hunne namen. Zoo zeggen wij *de Jan*, *de Marten, den Elsen, de Peeters* en ook *Peer van den Eliaerts*, *Karel van den Tillemans.* Oudtijds was die zegwijze meer in voege, maar *van den* werd in den verbogen vorm *des*, verkort tot '*s*, gebezigd en kwam in het schrijven onmiddellijk aan den naam, zonder eenig kapteeken, net als het met de gemeene naamwoorden gebeurde. Zoo schreef men: Hendrick, oudste sone *sheren* van Cuck, Philips, oudste sone *sgraven* van Vianen; maar ook Willem *scats*, Pieter *sammans*, Hendrick *svolders.*

Het is licht te begrijpen, dat personen, die doorgaans de beteekenis van hunnen naam niet kennen en dezen *van* steeds met de voorgevoegde *s* hoorden noemen, in den waan verkeerden, dat dit letterteeken er werkelijk deel van maakte. Zoo kwam deze klas van vadersnamen tot stand.

Buiten degenen, welke bij Johan Winkler, in zijn voortreffelijk werk ‘De Nederlandsche Geslachtsnamen in oorsprong, geschiedenis en beteekenis’ te vinden zijn, melden wij: *Samels* en *Sammels*, de zoon van den Amel (Amal, Amalfried); *Schevers*, ch-g, de zoon van den Gever (verloopen vorm van den oud-germ mansnaam Gebhard); *Seliaerts*, de zoon van den Eliaert; *Severijs*, de zoon van den Everij (verminkte vormen van Everwijn); *Scheijmans*, de zoon van den Heij-

(1) Paquot. Mémoires à l'histoire littéraire vol. pag. 356-58.

man; *Swiggers*, de zoon van den Wigger (Wigbert); *Schraven*, de zoon van den man wiens bijnaam 'De Graaf' was; zoo ook: *Slaets*, van 'De Laet'; *Slangen*, van 'De Lange'; *Smackers*, van 'De Macker'; *Swinkels*, van 'Winkel' of 'Van Winkel' en **Saportas, de zoon van den 'à Portâ' of Verpoorten.**

J.J. HELLEMANS

Ongeboekte Antwerpsche Woorden en Spreekwijzen verzameld en toegelicht door J.J. Hellemans.

Aanzetten, *zette aan, aangezet.* - schuld aanzetten, afhalen. In eenen winkel waren ophalen en niet betalen. Vooral gebruikt in de uitdrukkingen: *Een steertje aanzetten; een hanne aanzetten.*

Vroeger werd, b.v. het brood, bij een bakker opgehaald, op een kerfstok aangeteekend; soms ook werd het zoo als het nog wel, in enkele herbergen aan onze dokken met de verbruikte borrels geschiedt - op eene lei, door dwarsstreepjes aan eene lijn, aangeschreven. Wanneer de stok vol kerven was, of de lijn vol streepjes stond, geleek dit wel aan eenen staart. Voldeed de schuldenaar niet, dan was de verkooper wel degelijk een staartje aangezet, en zoo de kerfstok of lijn zeer lang was, noemde men het een hanne, d.i. een staart zoo groot als een ekster, van aan den kop tot aan het einde van den langen staart.

Achternaam, *den* - Geslachtsnaam, in tegenstelling van den voornaam of persoonsnaam.

Afbinder, *den.* - Een ram door afbinding gelubd. Een hamel daarentegen is een gesneden ram.

Afbrooien, *brooide af*, *afgebrooid.* - Met brood zuiver maken. *Hij heeft zijne teekening nog niet afgebrooid.*

Afsnijder, *den.* - Een vleeschhouwer die nuchtere kalveren afsnijdt, d.i. slacht en ontbeent. Dit vleesch dient voor worsten en gehakt, en wordt door den afsnijder in het groot uitgeleverd.

Albade, *de.* - Van het fr. aubade. *Eene albade geven.* d.i. des avonds muziek voor iemands huis maken. Meer gebruikt dan *serenade. Eene blekken albade* geeft het geringe volk wel eens, om met iemand te gekscheren. De speeltuigen zijn dan blikken potten en pannen. De *djingel* - een paar blikken potdeksels - speelt de hoofdrol.

Arvel, *den.* - Armvol, fr. brassée. *Een arvel hooi.*

Baal. - Baarle.

Baal, *de.* - Een koffiezak, rijstzak enz. waar koffie, rijst heeft in geweest. *Eene baal kan slechts* 3/4 *zak inhouden.*

Bebbel, *den.* - Mond.

Berg, *den.* - Berg van Barmartigheid, beleenbank, ook *Menonkel* en *Montepiet* (Mont de Piété).

Bergbriefje, *het.* - Bewijsbriefje, pandbriefje, dat den behoeftigen gegeven wordt, bij het verpanden hunner voorwerpen.

Beu, *den* - botermelkkalf, een kalf dat met botermelk of karnemelk gevoed is. *De vleeschkleur van een beu is mit en wit als van een zoetemelkkalf.*

Bieken. - Bueken. z. Ieken.

Boel, Boeltje, *den, het.* - 1° Boedel, inboedel. *Zijn boeltje is op de Vrijdagmarkt verkocht.* 2° plunje *Zonder zijnen boel uit te spelen, sprong hij in het water.*

Brakken, *brakte, gebrakt.* - Aanhoudend dwaas rechts en links loopen als een brak (speurhond). *De jongens hebben niet weinig gebrakt.*

Brillen, *brilde, gebrild.* - Met een muntstuk, of een gelijkvormig voorwerp, naar eene schreef werpen. Het tuig, waarmede gebrild wordt, heet brillaard. *Jan gij moet nog brillen, hier is de brillaard.*

Brod, *de.* - Eene bremstige geit. *Boerke*, *ik kan uw verken niet koopen, het deugt niet om te slachten*, *het is eene brod.* Bij Kiliaan staat Brodde. Foedus, turpis, sordes.

Broek, *de.* - De eierstokken van den schelvisch.

Dokken, *dokte, gedokt.* - In de dok halen. *Wij hebben de brik gedokt.*

Dom, *de.* - Naaf van een wiel, waarin de as gaat. *De wielen zakten tot aan den dom in het slijk.*

Donderpin, *de.* - Donderwolk.

Duivel, *de.* - Groote kreng, z. Kreng.

Gelt, *de.* - Een gesneden vrouwelijk varken. Ook een ongesneden wordt *gelt* genoemd, zoolang het niet bremstig is; dan heet het eene *brod*, z.d.w. Kramers geeft geltvarken, doch verklaart het verkeerdelijk door *verrat, porc mâle, non châtré* (beer). Bij Kiliaan vindt men *ghelte, ghelubde seughe. Gelten* is, ter voortteling krachteloos maken, van teelkracht berooven en *gelte* werd door Vondel voor onvruchtbaar gebruikt, z. Oud. *Gelten,* hd. *gelten geilen.*, Sw. *gälla*, Den. *gilder*, Eng. *to geld* (Webster's Eng. Dict.) *A gelding* is bij de Engelschen nog *een ruin.*

Garm, *de.* - Een schaap dat niet gelammerd heeft.

Ieken. - Eiken in het bekende kinderversje:

Ieken / bieken / berken / hout /
Is er / iemand / wel zoo / stout /
Die mij / heeten / liegen / zal /
Die wil / wedden / voor een / zwaan /
Dat er / twintig / krabbekens / staan /

Kreng, *de.* - Een sterk wagentje met vier stevige wieltjes

en voorzien van een handtrekdinel. Het wordt door onze werknatiën gebruikt, bij het laden en lossen der schepen, om zware stukken bij te brengen of tot op de legplaats te voeren. Is de last te groot, dan gebruikt men de dubbele kreng of duivel.

Kweek, *den.* - Kweekos, eene jonge os die niet gewerkt heeft. *Wat felle kweek en slechts twee tanden!* fr. bouvillon.

Loopsig. - loopsch, hitsig, van veerzen en koeien.

Meutte, *den.* - Een zuigkalf. Kil. heeft motte, zeug. Z. Schuermans Idioticon. Nuchtere meutte is een pasgeboren kalf.

Miet, *de.* - mijt, de kleinste onzer oude koperen munten. *Hij bezit geen miet*; ook *geen duit.* Kil. Mijte, oboli villissimi genus vulgo mita.

Oppergeld, *het.* - opleggeld, wat boven den koopprijs te betalen is, b.v. in openbare koopdagen.

Ootere - Oorderen, dorp bij Antwerpen.

Peurring, *de.* - Noeschte aan de baksteenen gekapt, bij het metselen van bogen boven vensters, deuren enz.

Pieteman, *de.* - de gekende visch pieterman (trachinus draco) van daar de geslachtsnamen Pietermans en Peetermans.

Pissebloem, *de.* - Paardebloem, elders pissebed, fr. pissenlit.

Plaknagel, *den.* - klein dun nageltje met grooten platten koperen kop, waarmede het teekenpapier op de teekenplank wordt gehecht, fr. *punaise.*

Reut. - Een ruwe kerel, doch in geen slechten zin. Bij Maerlant in den Wap. Martijn, ruut.

> Martijn, du bist een vremde druut;
> du sprekes, alse een vriese *ruut*,
> die noch noyt en minde.

d.i. als een ruwe Vries. Kil. Ruyd, Rudis.

Van bovenstaande druut - vriend, hebben wij de geslachtsnamen Druydts en Druyts.

Rieten, *riette, geriet.* Den zit, den rug van stoelen, banken enz. van dun gekloven Indisch riet vlechten.

Slaper, *den.* - Een doodgevonden nuchter kalf.

Slechtbescheed, *het.* - Voddeman, die zouteloozen klap verkoopt of ongerijmdheden uitkraamt.

Slopstee, *de.* - Slaapstede, logement voor zeelieden.

Spellig. - Loopsig. Zie dat woord.

Stouwerdoor, *den.* - Stouwersbaas, die het lossen en laden der schepen aanneemt. De *stouwerdoor* beveelt zijne *stouwers* alle de balen, kisten, vaten, zakken, spoorstaven, enz. door de natiegasten (kaaiwerkers) aangebracht, behoorlijk in het ruim te bergen en het alles goed te *stouwen*, doch niet meer dan het noodige *stouwhout* te gebruiken.

Stouwerdoor is een bastaardwoord uit het Sp. **Estivadór,** Por. *Estivadôr,* It. *Stivatore*, Eng. *Stevedore;* zooals *cargadoor* en ons *paggader* eveneens uit het Sp. *cargadór* en *pagadór* zijn. Het in Noord-Nederland gekende *Stukadoor,*

leidt Weiland van het It. *Stuccatore* af, doch ook dit woord schat ik door den Spanjoolaangebracht. De voorgaande *e* van *Estivadór* en *Estucadór* kan voor de afleiding geen bezwaar opleveren, daar zij in de uitspraak gemakkelijk wegviel. *Spanje* Sp. *Espana.*

Steektrap, *den.* - Steegtrap, een rechtopgaande steile trap, meest zonder konkels.

Totskop, *den.* - *Donderpad*, de larf van een kikvorsch, ook kikkervischje; fr. têtard.

Trui, *de.* - Gebreide of geweven lijfrok, die over het hoofd wordt aangetrokken en rond het lijf spant.

Veiling, *de.* - Velg, een vierde, zesde, achtste, naar gelang den omvang, van den krans van een wagenwiel. De speeken zitten aan de eene zijde in de *vellingen*, aan de andere in de *dom*; z. dom.

Vetteke, *het.* - De milt van een m. schelvisch.

Wulle, *de.* - Zware vierkante ijzeren hamer, met zeer korten steel, door metsers gebruikt.

(Wordt voortgezet).

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- - *Koninklijke Vlaamsche Academie. - Prijskampen voor 1889.* - Eerste Prijsvraag: *Oud Germaansche Taalkunde:*

Het gebruik der naamvallen in Notker's Boettius en Martionus Capella.

Tweede prijsvraag: *Middelnederlandsche Taalkunde.* - Men vraagt eene nauwkeurige en volledige studie over het gebruik van den 2^{en} persoon enkelvoud (*doe*, *dijn*, enz.,) bij de Middelnederlandsche schrijvers, en men vervolge de studie tot aan de volledige verdwijning van den 2^{en} persoon enkelvoud, behalve in de gebiedende wijze.

Derde prijsvraag: *Letterkunde.* - Lofrede op Jan-Frans Willems.

Vierde prijsvraag: Men verlangt eene critische verhandeling betrekkelijk de verdiensten en de strekking der *oorspronkelijke* Noord- en Zuid-Nederlandsche, zoo geschiedkundige als zede- en karakterschetsende romans, sedert 1780 tot 1887 gedrukt, met uitzondering der levende schrijvers.

Vijfde prijsvraag: *Vaderlandsche geschiedenis.* - Verhandeling over den oorsprong der Belgische vrijheden.

- Uitslag van den nationalen tooneelwedstrijd 1887-88, uitgeschreven door de toon-, tooneel- en letterkundige maatschappij de Vlaamsche Vrienden, ter gelegenheid van haar 25jarig bestaan:

Drama.

- 1^{e} prijs, in verdeeling, ‘Vondelskring,’ van

Antwerpen, en de ‘Kunstkring,’ van Borgerhout; 2e prijs, in verdeeling, ‘Taal en Vrijheid,’ van Antwerpen, en ‘Tooneelschool,’ van Schaarbeek; 3e prijs, ‘Zetternamskring,’ van Antwerpen; eervolle melding, ‘Taalzucht,’ van Mechelen.

Beste liefhebster. Mej. Mussche; beste tooneelspeelster, Mej. Malvina Daenens; beste liefhebber, de heer Vander Wee.

Blijspel.

- 1e prijs, ‘Taalzucht,’ van Mechelen; 2e prijs, ‘Onder Ons,’ van Antwerpen; 3e prijs, ‘Kunstkring,’ van Borgerhout; eervolle melding, ‘Tooneelschool,’ van Schaarbeek.

Beste liefhebster, eervolle melding, Mej. Prop; beste tooneelspeelster, Mev. Hermans; beste liefhebbers met gelijke verdiensten, de heeren Ex en Goossens.

- Sedert 2 Februari laatstleden heeft onze gekende schrijver D. Sleeckx den ouderdom van 70 jaren bereikt. Naar wij vernemen is het plan gevormd dezen verjaardag plechtig te vieren. Dit gedacht, dat van eenen zijner gewezen leerlingen, M. Frans van Cuyck, uitgaat, zal ongetwijfeld in Zuid- en Noord-Nederland ruimen bijval vinden.

Beeldende kunsten.

- Wij vernemen dat de schilderij van den Vlaamschen schilder Th. Verstraeten, ‘Zomeravond’ welke in de laatste tentoonstelling van Brussel prijkte, door het Staatsbestuur aangekocht is.

Vlaamsche belangen.

- De heer Jaak Groesser, gemeenteraadslid, drong er in de laatste zitting van den Antwerpschen Gemeenteraad op aan, dat het Bestuur aan de nieuwe straten der stad de namen zou geven van Vlaamsche mannen, die zich verdienstelijk hebben gemaakt. Zeer terecht deed hij opmerken, dat eene der Antwerpsche straten gedoopt is naar den Franschen componist Gounod, terwijl men aan Karel Ledeganck, Eugeen Zêtternam, Frans Van Kerckhoven en andere bekende namen uit ons vaderland zelfs niet eens dacht.

De Antwerpsche Gemeenteraad heeft het voorstel van den heer Groesser aangenomen en aan drie nieuwe straten den naam der drie laatstgenoemde schrijvers gegeven.

Nieuwe Uitgaven.

Het Kasteel der Duivelen, of de Keispelonken van het Geitenbosch. Naar het Fransch door D. GROOTJANS. In 8° 268 blz. Dendermonde, De Grootjans. Prijs fr. 0,90.

- *Jaarboek van het Davidsfonds voor* 1888 N° 58 der uitgaven. In 8° 192 blz. Leuven, Karel Peeters.

Mina Bor
Tooneelspel in twee bedrijven door Is. Teirlinck.

Aan GUSTAAF VANDER-STOCK, mijnen oud-leeraar.

PERSONEN

VADER BOR, rijke, geleerde koopman.
WILLEM ROSSEELS, zeekapitein, verliefde van Mina.
THIJS BARTHELS, koopman.
DRIES, knecht bij Bor.
IVO, jonge, welhebbende boer.
MINA BOR.
DORPELINGEN (mannen en vrouwen).

Het stuk speelt in onzen tijd.

1e bedrijf.
De vloek des vaders.
Rijke zaal van het huis van Bor.

1e Tooneel.

DRIES

(sprekend in de deur tot iemand, die uitgaat).

Zeg maar aan uwe kennissen, Mijnheer, dat mijn meester Bor den handel laat varen..... Zeg dat maar, Mijnheer.... bel het maar uit, Mijnheer.... goeden dag, Mijnheer.

(Tot zich zelven:)...

En de wind van achter! Of het waar is!.. Dat gaat hier een leventje zijn!.. 'k worde koning van 't Luilekkerland. - Altijd buikske vol, immer handekens lêeg!... Oprecht, ik zal hier niet meer weten, wat doen!.... Of het waar is!. Nu, dat onze Mijnheer vaarwel zegt aan den handel in Moka, en Sjeribon.... kurieus!... kurieus.. mijne tong

slaat altijd ijzer, als ik dit verduiveld Sjeribon... Sj... Sj.. Sjeribon moet uitspreken!... 'k geloof het wel, hakkelaar moet men zijn om het over de lippen te krijgen! Of het waar is!....

(Hij borstelt de meubels.)

Vroeger moest ik pakken en balen dragen en halen, of met den kamionwagen rijden, of bij de klanten drentelen,.... En nu,... 't is er mee amen en - uit!...

Wat blijft er mij nog te doen?... Zóo de vliegen en de muggen wegjagen, 't stof wegblazen, stoelen en tafels in orde houden en 't is alles!... Wat leventje, wat leventje, wat leventje! Of het waar is!....

(Men hoort in eene nevenkamer zingen.)

Weeral Mejuffer Mina!.... Wat mag dat kind toch hebben om zoo droevig te zingen.... Ik weet oprecht niet, wat er scheelt!... Zooeven zag ik ze en hare oogen waren rood van het weenen!... Of het waar is!... Arm, arm kind!... Zie, ik ben niet zeer gevoelig.... maar ik zou al de haarkes uit mijnen kop trekken, ('t is waar, ik heb er niet veel meer) van verdriet, als ik dat kind zoo hoor zingen!... Of het waar is! En geen wonder! 'k heb ze leeren peerdeken rijden op mijne knie.... Ja, ja, dat meisje heb ik om zoo te zeggen opgebracht!... Of het waar is!...

(Schikt de kamer. In eens slaat hij de hand vóor den kop.)

Zou het dàt zijn?... Voor Willem Rosseels heeft ze een boontje over gehad.... altijd.... En Willem, ge weet wel, de kapitein van den driemaster Antwerpen, is vertrokken.... op zee.... naar Amerika of naar een ander deel van de Wereld.... Hoelang is hij nu al weg?... Eene maand of vier! Voor het minste!... En hij is nog niet terug?... Hij en zijn schip blijven achter? En dat moleken speelt in haren kop.... Of het waar is!

(Hij gaat voort met alles in orde te schikken.)

Jammer, dat onze Mijnheer van dien Willem niet hebben moet!... Zijn vader was mijn meesters ergste vijand!... Of het waar is!... En die Mijnheer Thijs...

(Men belt. Dries gaat langs het venster zien.)

Het spreekwoord heeft gelijk.... als men van den duivel spreekt, ziet men zijnen staart.... Van dien Mijnheer Thijs moet ik, onder ons gezegd, dàt

(maakt eene knippende beweging met duimnagel tusschen de tanden)

niet hebben! Hij beweert wel, dat hij de vriend van Mijnheer Willem is.... maar ik geloof er geen zier van.... hij heeft het gemunt op Mejuffer Mina en op haar geld.... Of het waar is!

(Men belt weer.)

Ja, ja, ik kom....

(Hij gaat opendoen; terwijl hij opent, komt Mina langs eene zijdeur op.)

2e Tooneel

MINA, later THIJS.

MINA.
Nog niet terug! Wanneer zal hij wederkomen?.... En ik krijg geen nieuws! O wat is mijn toestand ijselijk.... ijselijk!... Moeste mijn vader weten....

DRIES

(met Thijs optredend).

Mijnheer Barthels

(Af.)

THIJS.
Mejuffer Mina.

MINA

(groetend).

Mijnheer....

(zij zet zich.)

THIJS

(half lachend.)

Mejuffer, mag ik....

MINA.
Wat, Mijnheer?

THIJS.
Ik kom om uw antwoord....

MINA

(half spottend.)

Welk antwoord?

THIJS.
Het antwoord op hetgene ik u gisteren gevraagd heb....

MINA

(rechtstaande, eerst bedaard, later met gloed).

Luister: ik zal u antwoorden.... Er waren eens twee vrienden.... twee innige vrienden, zooals gij en Willem Rosseels zijt.... Een dier vrienden liet de oogen op een meisje vallen... het meisje voelde van hare zijde haar hart voor dien jongen kloppen.... Beiden beminden.... zooals men hier beminnen kan... zwoeren zich eeuwige trouw.... Helaas! de jongeling werd gedwongen eene lange reis te ondernemen.... en, met diepe droefheid in het harte, sprak hij tot zijnen vriend: 'Vriend!

THIJS.

Mejuffer, ik bid u....

MINA.

Ge vraagt om mijn antwoord.... welnu ik zal u antwoorden en gij.... gij zult luisteren.... Hij sprak tot zijnen vriend: 'Vriend, ge weet, dat ik bemin.... bemin met vuur en met gloed.... ik moet weg.... wilt ge, wilt ge mijne bruid bewaken.... in mijne plaats?...'

En de vriend beloofde het plechtig.... Weet gij, Mr Thijs Bartels, wat die vriend deed, toen zijn vriend weg was?

THIJS.

Mejuffer Mina.....

MINA.

In plaats van de bruid te bewaken, trachtte hij ze te verleiden....

Hoe heet gij zulk gedrag, Mijnheer?

Ha! ge zwijgt?... Welnu, ik zal het u zeggen: Zulk gedrag is oneerlijk, schandelijk, en die vriend is een schurk!...

THIJS

(huichelend smeekend.)

O zeg dat niet, Mejuffer, zeg dat niet!.... Want ik bemin u.... heb u altijd bemind.... Waarom hebben uwe zachte

oogen al dien gloed in mijn hart gegoten? Is het mijne schuld, dat de vlinder de bloeme lief heeft... de bloeme de zonne... de zonne den dag?

MINA.

Dat is onwaardige taal, welke ik niet langer dulden mag...

THIJS.

En ik weet het... gij weet het... zijn vader was de aartsvijand van den uwen... Zal Mijnheer Bor ooit in uw huwelijk met Willem toestemmen?..

MINA.

Dat alles weet ik...

THIJS.

En.... en.... ik moet u nog iets zeggen.... nog iets zeggen....

(Een dagblad aarzelend uithalend)

Het zal... u veel droefheid veroorzaken.... maar....

MINA.

Dat dagblad?...

THIJS.

Welnu.... zijn schip is....

MINA

(gejaagd).

Spreek dan toch....

THIJS.

Ik zal het lezen: 'Het schip *Antwerpen* is in de Noordzee met man en muis vergaan.'

MINA

(half in bezwijming vallend.)

Dood!... Willem dood!... En ons kind.... ons kind!...

THIJS.

Wat zegt ze?... Ons... ons kind?... Ze zou dus.... dus?...

3e Tooneel.

DE VORIGEN, BOR.

BOR.
Wat gebeurt hier?

THIJS.
Niets! 't is niets!

BOR.
Mijne dochter.... in bezwijming!...

MINA

(zich oprichtend.)

Niets.... Enkel eene draaiing in het hoofd.... Laat mij.... mij gaan.... naar mijne kamer!... 't Zal niets.... niets zijn!...

(Af.)

4e Tooneel.

BOR, THIJS.

BOR.
Zeg, Thijs, wat beteekent dat alles?...

THIJS.
Ik weet het niet... neen... ik durf niet....

BOR.
Ge verbergt mij iets.... spreek op.

THIJS.
Neen, ik durf het u niet zeggen....

BOR.
Ik gebied u te spreken.... Er is hier iets gebeurd....

THIJS.
Welnu.... lees....

BOR

(lezend).

'Het schip *Antwerpen*, kapitein Willem Rosseels, is op de hoogte van Vlissingen met man en muis

vergaan...’ En wat invloed kan dat nieuws op mijne dochter hebben?

THIJS.
Wat invloed?

BOR.
Het spijt mij voor Rosseels, die nooit mijn vriend geweest is.... 't is waar.... maar wien ik dat ongeluk nimmer zou gewenscht hebben.... En zulk nieuws doet mijne dochter in bezwijming vallen?

THIJS.
O gij weet, Mijnheer Bor.... uwe dochter beminde ik uit al de krachten mijner ziel.... voor haar zou ik willen sterven hebben....

BOR.
Dat weet ik.... ook heb ik mijne dochter voor u bestemd.... gij zult haar man zijn!

THIJS.
Welnu, het is te laat.... uwe dochter beminde Rosseels.... hij beminde haar.... en...

BOR.
Zij beminden elkander?...

THIJS.
Ja, en Willem is.... dood.... en zij.... zij is...

BOR

(ongeduldig.)

Maar spreek dan toch...

THIJS.
Zij... zij is moeder!...

BOR.
Wat zegt ge?....

(Schudt hem.)

Gij liegt.... gij liegt, zeg ik u!

(Thijs maakt eene ontkennende beweging met het hoofd).

... Moeder!... zij... moeder... zij.... mijne Mina!... Maar.... neen.... neen.... neen!

(Hij belt zenuwachtig).

Moeder?

5e Tooneel.

DE VORIGEN, DRIES.

BOR

(tot Dries.)

Zeg aan mijne dochter, dat ze hier kome.. aanstonds...

DRIES.
Ja, Mijnheer....

(Ter zijde.)

Het ziet er hier maar aardig uit.... Of het waar is!...

(Af.)

6e Tooneel.

BOR, THIJS, MINA.

MINA

(langzaam optredend).

Vader liet mij roepen?..

BOR

(tot haar gaande, en hare handen nemende.)

Mijn kind.... ik moet.... moet u iets vragen.... Ge zult rechtzinnig zijn, niet waar?...

MINA.
Ik zal rechtzinnig zijn!

BOR.
Het schip *Antwerpen* is vergaan met man en muis...

MINA.
Ik weet het, vader.

BOR.
Kapitein Willem Rosseels?....

MINA.
Ja, vader.

BOR.
Hij beminde u....

MINA.
Hij heeft het mij gezegd..... en nooit heeft Willem gelogen, vader.

BOR.
En gij... gij bemindet hem!...

MINA.
Ja, vader.... voor eeuwig zwoer ik het hem!

BOR.
En gij.... gij hebt vergeten, dat gij mijne dochter waart?... Dat gij Bor heet.... Bor, een eerlijke naam, waar nooit eene vlek op kleefde? En de lafaard.... de lafaard heeft uwe eer gestolen?...

(Ze buigt zwijgend het hoofd.)

Maar spreek.... spreek....

MINA

(op de knieën vallend.)

O we beminden elkander zóo!..

(Met de handen naar Bor uitgestoken.)

Vergiffenis, vader, vergiffenis!... Schuldig ben ik...

BOR.
Vergiffenis?... Als het te laat is!...

MINA.
Vader, we wisten niet... wat we deden.... Vergiffenis... vergiffenis!...

BOR.
Ha ha ha!

(De woede vervoert hem.)

Die schande had ik nooit verwacht.... nooit verwacht!
Veertig jaar heb ik voor u gezwoegd, mijne oogen zelve heb ik ziek gewerkt.... ziek voor u, ellendige dochter... die mij zoo laf bedrogen hebt.... Mijn vertrouwen heb ik in u gesteld... en met fierheid heb ik van u gesproken... 't Is te laat! 't is te laat!... En nu kom ik aan het einde van mijn leven.... ik dacht nu met u en met dien braven jongen daar

(op Thijs wijzend)

gerust mijne laatste dagen te kunnen slijten.... En zoo laf hebt ge mij kunnen bedriegen... mij kunnen bedriegen... Sta recht....

(gebiedend en ruw.)

Sta recht, gebied ik u....

(zij staat recht.)

Alles wat ik bezit, heb ik te gelde gemaakt... daar ligt het

(Op een coffre-fort wijzend. Hij gaat naar het coffre-fort, doet het open en neemt er eenige hoopjes banknoten uit, die hij op de tafel legt).

Alles is hier... uitgenomen de waarde van dit huis.... hier éene helft, 200.000 frank....

THIJS

(ter zijde).

200.000 frank!

BOR.

Daar de andere helft.... ook 200.000 frank!... Zoo is mijn fortuin in twee deelen gedeeld: dit voor mij.... dat voor u....

MINA.

O, vader!...

BOR.

Dat voor u!... Neem...

(plechtig.)

Neem, gebied ik u....

(hij leidt haar naar de tafel, steekt haar de helft van zijn fortuin in de hand.)

Neem, gebied ik u.... Ik zal denken,

dat ik eene dochter had, die braaf was.... en die heden gestorven is... Ga....

(en daar zij aarzelt.)

Ik vervloek u.... ga, schande van uwen ouden vader... ga.... beladen met mijnen vloek....

MINA.

Ha!..

(Steekt de handen naar Bor uit.)

BOR.

Neen.... alles is tusschen ons gedaan!... Ik wil.... ik wil u niet meer zien....

MINA.

Vader, vergiffenis!...

(Hij stoot ze weg.)

BOR.

Ga zeg ik u.... Ik wil u niet meer zien.

(Ze gaat naar de deur, wil op de knieën vallen, steekt biddend de handen in de hoogte.)

Ga.... voor eeuwig!... God helpe u!... Ik wil u niet meer zien!...

MINA,

beraden.

Welnu.... het zij zoo!... Gij zult mij niet meer zien.... Maar in mijne gebeden zal ik steeds mijnen braven vader gedenken.... Vaarwel!...

(Af.)

7e Tooneel

BOR, THIJS.

BOR

(snikkend nedervallend.)

Ik heb geen kind meer!...

THIJS.
Bedaar u, Mijnheer Bor, bedaar u... Groot is de beproeving, welke u in uwen ouden dag overkomt.... Groot!.. Maar gij hebt mij uwe dochter beloofd.... Welnu?

BOR.
Te laat!... Alles is gedaan!..

THIJS.
Neen, alles is niet gedaan.... Indien zij terugkeerde?...

BOR.
Ik wil haar niet meer zien!

THIJS.
Getrouwd met eenen eerlijken man?...

BOR.
Maar dat kind.... dat kind?...

THIJS.
Welnu... indien dat kind.... voor de wereld werkelijk eenen levenden vader hadde.... zoudt gij den vadervloek niet opheffen.... zoudt gij in het huwelijk niet toestemmen?...

BOR.
Ja, maar dat is eene volkomen onmogelijkheid!..

THIJS.
Niets is onmogelijk!...

8e Tooneel.

DE VORIGEN, DRIES.

DRIES

(gejaagd.)

Meester?

BOR.
Wat is er, Dries?

DRIES.
Meester, is het waar?

BOR.
Wat?...

DRIES.

Zooeven in den gang komt mij uwe dochter Mina tegen?... En ze zegt mij: ‘Dries, vaarwel!.. vaarwel!...’ Ik

zeg: ‘Mejuffer, waar gaat gij..’ ‘Ik verlaat u voor eeuwig, zei ze!... ‘Mij verlaten, zei ik!.. Voor eeuwig?..’ ‘Ja, vader jaagt me weg... Hij wil mij niet meer zien. Ik ben vervloekt!...’ En ze weende!... Of het waar is!

BOR.

Ja, Dries, zij heeft mij, in mijnen ouden dag, oneer en schande aangebracht.... Ik heb gedaan, wat mijne eer mij gebood.

DRIES.

En gij hebt uw eenig kind.... weggejaagd... vervloekt?... Maar, meester, dat is ook mijn kind! Ik heb ze leeren loopen, leeren klappen.... ik heb ze zien grootworden, vergeet ge dat, Mijnheer?.... Ik dien u meer dan dertig jaar.... meer dan dertig jaar.... Welnu, als gij Mina wegstuurt, dan moet ge mij ook wegsturen. Of het waar is!

BOR.

Maar, Dries!

DRIES.

Neen, jaag mij ook weg.. Ik wil het.... Wie heeft er uw hart in eenen steen veranderd? Wie?... Gij, die vroeger zoo goed waart.... zoo edel... zoo zachtmoedig!... Zend mij ook weg

(hij werpt zijnen borstel weg.)

Waar uw kind is, zal ik zijn.... Doch, Meester, vergeet het nooit, het spreekwoord heeft gelijk! ‘Luister liever naar het hart, dan naar den geest... Beter is het te vergeven dan te vervloeken!’ Of het waar is!

(Bor wil hem tegenhouden. Beiden af.)

9e Tooneel.

THIJS alleen.

En toch zal ze de mijne worden!... Dat zal ze! Twee honderd duizend frankskes! Zonder het geld van den vader of het huis te rekenen!... En de meubels!... Maar dat kind?.. Ba, ba, dat kind is wel zooveel waard!.. Ik zal heur volgen... weten, waar ze naar toe trekt... En dan, dan zal ik er wel in gelukken haar te overhalen!.. Hoe?

(Denkend.)

Ha! gevonden!.. De verzoening met haren vader, het opheffen van zijnen vloek!.. Ja, ja, dàt zal het groote middel zijn!.. Hij wil haar niet meer zien!... Welnu, hij zal haar zien.... haar zien met mij... En dan is Thijs weder rijk, weder geacht en geëerd, weder de deftigste burger van Antwerpen!... Ha! ha! ha!

(Er wordt gebeld.)

Niemand zal opendoen!.. Dries is weg... en Mijnheer schreit ergens zijn wee uit!...

(Hij gaat naar het venster, blikt naar buiten, roept ontsteld.)

Wien zie ik? Willem Rosseels!... Maar hij is dus niet dood?...

(Deze komt op.)

10e Tooneel.

THIJS, WILLEM.

THIJS.
Gij hier.... Willem?..

WILLEM.
Ik, mijn vriend... En hoe gaat het?

(Geeft hem de hand.)

THIJS.
Goed!... maar met u?... Is uw schip?

WILLEM.
Mijn schip?.. In de Noordzee verbrijzeld!...

THIJS

(het dagblad nemend.)

Maar zie... hier... lees.... met man en muis vergaan?

WILLEM.
Dat dagblad?.. Niet goed ingelicht?., 't Was een schrikkelijke storm, vriend, een schrikkelijke storm!... 't Water zwol tot bergen, schuimde, zwalpte, speelde met mijn schip als met eenen kolfsbal! En daarbij - bliksem en donder!.. Hooren en zien verging ons!.. Dit duurde zoo een half uur?.. In eens, krak! krak! krak! bom!.. mijn schip werd op eene zandbank geslingerd... een uur later door het hevigste tempeest gebroken, gesplinterd, vernietigd... ik en mijne mannen in zee gezwaaid!.. Allen dood, geloof ik, allen... uitgenomen ik...

THIJS.
En hoe ontkwaamt gij het?

WILLEM.
Zooals ik zei, werd ik in zee gezwaaid... was eerst bedwelmd... Tot mijn zelven gekomen zwom ik naar eenen mast... klampte er mij aan vast met armen en beenen.. Zoo schommelde ik ten minste een paar uren op de golven.. De zee werd kalm... Een schip zag mij op den mast drijven... vaarde naar mij toe... Gered, vriend... gered!. 't Schip kwam juist naar Antwerpen!.. En nu kom ik om mijne bruid... Ik wil... ik moet Mijnheer Bor spreken!

THIJS.
Uwe bruid!...

(Ter zijde)

Ik moet trachten tijd te winnen!...

Willem.
Is Mijnheer Bor niet thuis?...

Thijs.
Neen... geloof ik... hij is uitgegaan.

Willem.
Waar naartoe?

Thijs.
Ik weet het niet... En daarbij, hij kan u niet goed lijden.... ge weet het.

Willem.
Omdat hij met mijn vader niet overeenkomt.... voor eene nietige koopmanskwestie.... Vader Bor moet en zal ik spreken... hij moet toestemmen in het huwelijk.... Ik ben veel te lang weggebleven....

Thijs.
Helaas! Willem!...

Willem.
Waarom zegt ge, helaas?

THIJS.
Ongelukkige vriend!...

WILLEM.
Wat is er dan toch gebeurd?... Waar is Mina?

THIJS.
Mina is... ik weet het niet.... Voor een half uur zond haar vader....

WILLEM.
Ge wilt mij dus door uw talmen razend maken? Waar is Mina?

THIJS.
Waar?... Weg!

WILLEM.
Haar vader heeft haar weggezonden?

THIJS.
En vervloekt!

WILLEM.
Vervloekt!... En waarom?

THIJS.
Het nieuws van uwen dood deed haar eene gewichtige bekentenis doen....

WILLEM.
Ik begrijp....

THIJS.
En de oude is onverbiddelijk, wanneer het zijne eer betreft....

WILLEM.
Zwijg! Ik kom te laat! Oneerlijk heb ik gehandeld.... slecht heb ik gedaan... in een oogenblik van vergetelheid.... Maar ik zal alles herstellen.... alles!... Waar is ze?...

THIJS

(huichelend.)

Dat weet niemand!... Doch moed, vriend, moed!... De strijd op de wereld is hevig en groot.... en wie niet vecht, kan geene overwinning behalen.... Moed!... Gestreden!... Wie van ons zou kunnen zeggen, dat hij victorie zal mogen roepen?...

(Af.)

11e Tooneel.

WILLEM alleen.

Weg!... En vervloekt!... Arme Mina!... Doch niet getalmd; ik moet haar vinden.... haar troosten.... Alles kan niet verloren zijn!... Vooruit, kapitein Rosseels, gij zijt man en sterk.... Een man strijdt tegen tegenspoed.... Gezocht.... gezocht!... Het geldt uwe bruid, uw kind, uwe eer! Vooruit, kapitein Rosseels, vooruit!...

Einde van het 1e Bedrijf.

2e bedrijf.
Beter een gevallen kind dan geen kind!
Hof op eene zijde; op de andere, broeikas en woning; achter, hek en straat.

1e Tooneel.

MINA

(komt met eenen bloemenruiker uit den hof in eene

soort van broeikas. Ze zingt: Lied naar E. Geibel, muziek van Dewaele).

I.

Der nechels purperen kelken,
Die glanzen als een ster,
Moeten nu allen verwelken,
Want gij zijt ver?

II.

In mijnen haarde de vonken,
Die sprankten wijd en zijd,
Allen tot assche nu zonken,
Want gij zijt wijd!

III.

Voor mij is 't al verdorven,
Mij groet noch maan noch ster,
Mijn hart is lange gestorven,
Want gij zijt ver!

(Sprekend.)

Want hij is ver!... voor eeuwig heen!... Helaas!... wanneer... hoe zal mijne liefdesmart heenwaaien?... Ik heb nochtans genoeg geleden.... Ik had eenen beminde, mijnen lust en mijn leven.... Dood!... Ik had een kind, een jongetje, het evenbeeld zijns vaders.... Dood!... De eene ligt in de zee begraven, ver van het kind; de andere op het kerkhof, in een ver afgelegen dorp.... Ik had eenen vader.... Dood voor mij.... Hij heeft zijne dochter vervloekt!... Hij wil haar niet meer zien!... Thijs beweert wel, dat vader mij weder zal ontvangen, indien ik met eenen eerlijken man vóor hem verschijn.... Liegt Thijs niet?... En ook kan ik nog beminnen!... Thijs zegt wel, dat hij mij eert en bemint..: kan het waar zijn?... En Ivo, de jongen van het dorp hier, toont mij ook veel genegenheid. O kon ik aan Ivo zeggen: ‘Jongen, ik bemin u niet.... later misschien zal de liefde voor u in mijn hart komen... kom.... met mij vóor mijnen vader.... kom, de vervloeking van mijn hoofd weren.... kom....’ En daarna zou ik er bijvoegen, heel stil en heel beschaamd..: ‘Gij denkt een schuldeloos meisje te bezitten.... maar 't is eene arme, arme moeder!...’

2e Tooneel.

DRIES, MINA (nu Juffer Helena geworden.)

DRIES

(optredend.)

Daar staat ze nu weer met haar eigen zelve te spreken; 't is met haar altijd hetzelfde liedje! Of het

waar is!... Zal dat nooit een einde hebben? Zou ik haar zeggen, dat Mijnheer Thijs haar verlangt te spreken.

(Mina af.)

Och, hoe min ze hem ziet, hoe beter.... Die Thijs volgt ons gelijk onze schaduwe!.. Of het waar is!.. Dat is nu het tweede dorp waar we wonen.... het tweede.... Eerst te Beveren bij St-Niklaas, nu te Ledeberg bij Gent.... In 't eerste bleven we vijf maanden.... daar stierf haar ongelukkig kindje.... Hier wonen we nog maar twee maanden en de kerel is hier alreeds; hij is van 't spioenenras! Of het waar is!...

(Hij neemt eene rosse pruik, welke op eene bank ligt.)

Wat voor eene rosse kalot is dat?.. Ha! ik weet het, dat zal de pruik van den ouden hovenier zijn, die onzen hof een weinig arrangeert!... Hij zal ze hier gelegd hebben.. en vergeten!... Ha! ha! zijnen eigen kop vergeten, 't is om u dood te lachen!... Of het waar is!... En de zon schijnt nochtans!... Ba! ba! de zon kan zich maar in zijnen ouden kalen kop spiegelen!...

(Hij zet de pruik op en maakt vieze gedichten.)

De kleeren maken den man, de pluimen den vogel en de pruik den toupet! Of het waar is!... Dat Mejuffer Mina, Helena wil ik zeggen, want zij heet nu Helena, moest weten, dat ik naar Antwerpen geschreven heb... naar haren vader!.. 't Was wel eene halve eeuw, dat ik nog geschreven had... Of ik gezweet heb!.. Een uur heeft het geduurd om eenen regel of vier op het papier te lappen!... Geen wonder, ik kan, ik, beter met mijnen bessem schrijven, als met eene pen!... Of het waar is!... Ja... ja... wil de oude Mijnheer noch zijne dochter zien, eer ze gansch ziek is en verkwijnt, dan moet hij zich spoeden.... Dàt heb ik hem geschreven! Of het waar is!...

3e Tooneel.

DRIES, IVO.

IVO

(op den schouder van Dries kloppend).

't Is toch Dries zeker?

DRIES

(de pruik afleggend.)

Ja, zeker is 't Dries!... En wat moet gij van Dries hebben?

IVO.

Mag ik eens uwe meesteres spreken?...

DRIES

(t.z.)

Dat is ook een, die er op afkomt!

(Tot Ivo.)

Gij ziet er zoo gejaagd uit... Hebt gij de kerk bestolen?..

IVO.
Lachen op zijde!.. Zult ge mij helpen... bij uwe meesteres; ge weet, dat ik met haar zou willen...

DRIES.
Trouwen, he?... Jongen, daar kan ik niets voor doen!.. Juffer Helena alleen is meesteres... of het waar is!...

IVO.
Ge weet wel, dat ik een der welstellend jongens van het dorp ben... haar niet begeer om haar geld... ik wil enkel eene eerlijke bruid!...

DRIES.
Eerlijk! eerlijk!... Ge denkt toch zeker niet, dat mijne meesteres niet eerlijk is?...

IVO.
Maar zou het waar zijn, dat ze nog iemand bemind heeft?...

DRIES.
Wie zegt dat?...

IVO.
Die heer, welke hier sedert een paar dagen op het dorp is.

DRIES.
Mijnheer Thijs?

IVO.
Hij zegt, dat hij vroeger Juffer Helena gekend heeft... dat ze toen Mina heette.

DRIES.
Die schelm!..

IVO.
Dat ze bang is van herkend te worden..

(Opgewonden)

Waarom heeft ze van naam veranderd... Waarom?

DRIES.
Zij zoo opgewonden niet, jongen... Luister: indien mijne meesteres u hare hand schenkt, zal ze geene geheimen voor u meer hebben... En wilt ge nu mijne meening weten: Ware ik Mejuffer Helena, ik zonde u fatsoenlijk naarde maan: 1° Gij stelt geen vertrouwen in haar; 2° Gij zijt schrikkelijk jaloersch en daar hebt gij niet het minste recht toe... Hebt gij dàt verstaan?.. Of het waar is!..

IVO.
't Is om dat ik haar bemin, dat ik zoo sprak, Dries...

DRIES.
En daarbij... ze is een weinig ziek... ze ontvangt niemand!..

IVO.
Zeg haar ten minste, dat ik hier geweest ben... en zal terugkomen...

DRIES.
Dat wil ik wel doen.

(Ivo af)

4e Tooneel.

DRIES alleen.

Salut en de kost!.. Die jaloersche kerel denkt waarlijk, dat ik met hem zal meewerken!.. Hij staat mij niet aan... En dàt is genoeg!.. Aan zijn koordeke trek ik niet!.. Of het waar is!..

5e Tooneel.

DRIES, MINA.

MINA.
Is er iets, Dries?

DRIES.
Wel die boerenjongen is hier weeral geweest... En nu heeft hij iets vernomen, zegt hij... Of het waar is!.. Hij wil hier al de meester spelen!.. Die kadee!..

MINA.
En wat heeft hij zooal vernomen?

DRIES.
Van alles! 't Is een zeker heer, dien ge wel kent, die hier al die geruchten rondstrooit... Maar ba, ba! Gij zijt een weinig onpasselijk... Ik zal u dat later wel vertellen.. Wees maar gerust nu... en koester u goed... Wees maar gerust!.. Ik heb iets gedaan, dat u vreugde zal geven... veel vreugde... Of het waar is!..

(Af.)

6e Tooneel.

MINA alleen.

Die goede Dries!.. Hoe bemint hij mij!.. Ben ik zijn kind niet, zegt hij!.. Ja, ik ben zijn kind... Vermits ik dit van mijnen eigen vader niet meer ben!.. Maar wat mag hij weeral gedaan hebben?.. Het zal me veel, veel vreugde verschaffen.. Vreugde?.. Bestaat er nog vreugde voor mij op de wereld?

(Thijs treedt op.)

7e Tooneel.

MINA, THIJS.

THIJS.
Mejuffer Mina?..

MINA.
Zeg, Helena, als 't u belieft.. Dood moet Mejuffer Mina zijn!

THIJS.
Mejuffer Helena... het zij zoo, vermits gij het verlangt.

(Met huichelend medelijden.)

Ge wilt dus naar mij niet luisteren? Uwe arme, oude vader wacht ons... Ik alleen hier ken u... ik bemin u nog altijd... Voor mij zijt en blijft gij het onschuldige meisje, dat ik vroeger in Antwerpen gekend heb... Samen kunnen wij nog gelukkig zijn...

MINA.

Ik denk het niet...

THIJS.

Denkt ge misschien aan Ivo? Maar indien die eenvoudige boer iets van uw vroeger leven verneemt, zal hij u met verachting verstooten...

MINA

(Ontsteld.)

Weet bij iets?

THIJS.

Denkelijk nog niets... maar hier op het dorp zijn zonderlinge geruchten in omloop... Dezen voormiddag is een boer teruggekeerd... eenige dagen bleef hij op het dorp, waar uw kind begraven ligt...

MINA.

En wat vertelt die boer?

THIJS.

Hij kent uw vroeger leven, zoo het schijnt.... en het nieuws loopt rond, dat gij eene gevallen vrouw zijt... Ivo kan het alle dagen vernemen.... Niemand weet hier, hoe heilig uwe liefde voor mijnen vriend Willem was.... Kom laat

ons bij vader Bor gaan... Kom!.. zoo niet zal men u op het dorp met smaad overladen.

(Ivo, die intusschen opgekomen was, heeft het laatste van Thijs' gezegde gehoord.)

8e Tooneel.

DE VORIGEN, IVO.

Ivo

(uiterst ontsteld.)

Dus, Mejuffer... heb ik mij in u bedrogen?

Thijs.

(t.z.)

Hij heeft ons afgeluisterd!

Ivo.

Gij, die voor mij zoo heilig scheent, gij, gij zoudt... O spreek, heb medelijden met mij... Kan het waar zijn?..

Mina.

Wat?

Ivo.

Hetgene Mijnheer daar zeggen durfde?

Mina

(beraden.)

Ja!..

Ivo.

En dat... och God!.. dat gij reeds moeder waart?..

Mina.

Ja...

Ivo.

En gij zegt dat alles koelbloedig?..

Mina.

En waarom niet?

IVO.

Gij hebt mij dus wetens en willens, in twijfel gelaten... mijn hart verpletterd?.. Waarom hebt gij niet liever mij en mijne liefde verstooten?

MINA.

Met wat recht spreekt ge mij zóo aan... Met wat recht?.. Heb ik naar uwe liefde gevraagd? Waarom kwaamt gij tot mij?.. Uit ikzucht... uit hebzucht misschien?.. Ga, vertrek van hier... uwe verwijten mag ik van u niet lijden... Gij zijt geen edel mensch!..

IVO.

En gij... wat zijt gij wel? Een gevallen...

MINA.

O ga niet verder... Edelmoedigheid kent gij niet... Bekrompen van geest, bekrompen van hart.. Weg!.. ge zijt maar een zelfzuchtige kerel...

IVO.

Ik zal mij wreken...

MINA.

Ja, ge zult u wreken, dat weet ik... ge zult u wreken.. ge zult het volk tegen mij ophitsen...

IVO.

Ja, dat zal ik!.. Ha! ge durft mij wegjagen? Welnu, ik zal u van het dorp doen jagen, ellendig schepsel!...

9e Tooneel.

MINA, THIJS.

THIJS.

En nu... gaat ge nog niet mede?

MINA

(weenend.)

O mijn God! Heb ik nog niet genoeg geleden? Waarom nog die beproeving?.

(Laat zich in de armen van Thijs zijgen, die haar naar de zijkamer leidt.)

THIJS.
Laat ons liever bij vader Bor gaan, die u en mij met opene armen verwacht..

(Mina af.)

10e Tooneel.

THIJS alleen, later WILLEM.

THIJS.
De strijd in het leven is hard!.. Toch eindelijk voor mij komt de victorie!..

(In gedachten verdwaald, gaat Willem achter het hek voorbij; Thijs bemerkt hem.)

Maar bedrieg ik mij niet?.. Willem Rosseels!.. Zou hij.. Ik heb nochtans alles gedaan wat mogelijk is... om hem op een valsch spoor te brengen! Maar ja... hij is het!.. zou hij weten?..

(Hij ijlt radeloos rond, ziet de pruik, neemt ze en zet op.)

Indien hij hier komt, zóo zal hij mij misschien niet herkennen!.

(Willem treedt op.)

WILLEM.
Ja, hier moet het zijn... volgens het schrijven van Dries..

THIJS.

(t: z:)

Dries heeft geschreven?

WILLEM.
Voorwaar... met al dat denken aan haar was ik reeds voorbij... Ja, ja... 't is hier... een klein huisje... met hek op straat... en daar eene kleine broeikas!.. Ja, ja... 't is hier!..

(Ontwaart Thijs.)

Mijnheer, is het hier niet, dat Mejuffer Helena Smets woont? Vroeger Mina Bor?..

THIJS.
Wat wilt ge zeggen?

WILLEM.

Ja... eene jonge juffer nog... van omtrent drij en twintig jaar... Mejuffer Helena Smets?..

THIJS

(met gemaakte verwondering.)

Mina Bor?.. Helena Smets?.. Ja, de vrouw die hier woont, heet Helena? Maar zij heeft nooit eene Mina Bor gekend, Mijnheer...

WILLEM.

Uw gelaat, uwe stem zijn mij niet onbekend... Ik meen u nog gezien en gehoord te hebben... Maar ik bedrieg mij zeker... Mag ik Mejuffer Helena spreken?..

THIJS.

(t: z:)

Laat ons stout zijn.

(Luid)

De vrouw, die hier woont, is ouder dan die, waarvan gij spreekt.. te meer zij is getrouwd... mijne vrouw...

WILLEM

(verbaasd.)

Uwe vrouw?

THIJS.

Ja, mijne vrouw, Mijnheer. En ge durft hier binnen dringen, ongevraagd?

WILLEM.

O vergeef mij, Mijnheer.. Dus kan het hier niet zijn!.. Dries zal mij slecht ingelicht hebben. Ik dacht hier eene Mina te vinden... mijne bruid... Haar vader joeg haar eens weg... eens, omdat ze bemind had... gezondigd had uit liefde.. Haarvader is nu blind!

THIJS

(t.z.)

Blind?..

(Tot Willem).

Sedert wanneer?.. Is hij niet altijd blind geweest, die arme vader?

WILLEM.

Neen, enkel sedert eergisteren... Reeds lang had het moedige werk zijne oogen verzwakt... en nu de ouderdom... het verdriet... sedert eenige weken zag hij slecht, zeer, zeer slecht!..

THIJS

(t.z.)

Inderdaad!

WILLEM.

En nu is de oude man gansch blind... Hij is toch met mij medegekomen... Ik heb hem hier in de nabijgelegen afspanning gelaten... Hij wil zich met zijne dochter verzoenen!..

THIJS

(t.z.)

Doemnis...

(Luid).

Het spijt mij, Mijnheer... maar ik weet niet, wat ik met dat alles te maken heb... Er blijft mij niets over dan afscheid van u te nemen... Ik groet u, Mijnheer...

WILLEM.

Het zij zoo!..

(t.z.)

En toch ken ik dit gelaat, die stem!.. Zou Dries gelogen hebben?.. Enkel geschreven hebben om mij nog meer op het dwaalspoor te brengen?..

(Willem af.)

11e Tooneel.

THIJS alleen.

Zou ik dan toch bezwijken?.. Zoo dicht bij het doel en vallen... vallen!.. Eene laatste poging!.. Gauw haar het jawoord afgeperst...

(Hij werpt de pruik af.)

12e Tooneel.

THIJS, MINA, later IVO met DORPELINGEN en DRIES.

MINA

(optredend.)

Hoorde ik daar niemand?.. Lucht, lucht moet ik hebben!.. Hierbinnen is het zoo benepen!..

THIJS.

Juffer Helena, voor de laatste maal vraag ik het u... ik smeek u... kom... laat ons gauw vóor uwen vader op de knieën vallen... u, hem en mij gelukkig maken... ge zult het zien... hij zal ons zegenen!...

(Rumoer; volk met Ivo.)

Wat is dat?

MINA.

Ze komen mij uitjouwen!..

THIJS.

Kom, laat ons vluchten!..

(Het volk komt achter het hek en roept: 'Weg! weg met dat ding! Weg met dat gevallen schepsel!' Ze willen het hek inslaan; Dries komt voorop geschoten.)

Dries.
Menschen, wat wilt gij?.. Wat wilt gij toch?

(Hij houdt ze tegen.)

Volk.
Weg, weg met dat ellendig vrouwmensch!..

Ivo.
Ja, weg!.. weg met haar!

Dries.
En gij, Ivo... gij staat aan het hoofd van dat volk!.. Gij?.. Ge moest beschaamd zijn!.. Of het waar is!.

Ivo.
Zij heeft ons bedrogen, schijnheilig bedrogen... na eene boelin geweest te zijn... Weg met haar!..

Allen.
Weg met haar!..

Mina.
Och God!.. wat ik hooren moet!..

Dries.
Maar, menschen, zóo is het niet!.. Dat is valsch!.. Gij kent haar niet... Ik, ik ken ze... Ik ken ze van hare kindsheid af... en ik zweer het u... dat het eene brave, goede juffer is... die niemand iets misdaan heeft... Ja, dat zweer ik...

Ivo.
Welnu... die Mijnheer daar

(op Thijs wijzend)

, die Mijnheer heeft het overal gezegd!

Mina.
Gij?.. Thijs!.. En ik meende u te volgen... O dat is niet wel van u!..

Dries.
Ja, dat is een schelm!..

Alleen.

verwonderd.

Zou het waar zijn?..

Dries.

Of het waar is!.. Dat is een schelm!..

(Grijpt hem vast.)

Hij heeft u, Mejuffer, overal belasterd... Te meer: altijd heeft die kerel gelogen... Altijd.. Daar zooeven, heeft hij nog aan iemand gezegd... dat gij zijne vrouw waart... Ellendeling!

IVO.
Wat hoor ik allemaal?

DRIES.
Gelukkiglijk ben ik dien iemand tegengekomen... Hij heeft... ha... daar is hij!

13e Tooneel.

DE VORIGEN, WILLEM.

Willem komt op tusschen het volk.

MINA.
Willem!..

WILLEM.
Mina!

(Zij vliegen in elkanders armen.)

THIJS.
Overwonnen!..

(t.z.)

Kon ik hier maar ongemerkt wegsluipen!

MINA.
Gij zijt dus niet dood?.. Gij leeft... gij leeft!..

(Thijs wil ongemerkt wegsluipen: het volk achtervolgt hem, roepende: 'Weg met den lasteraar!' Dries schopt hem, zeggende.)

DRIES.
Daar!.. lasterhond!.. Ze moesten u vierendeelen!.. Of het waar is!

(Allen weg, uitgenomen Willem, Mina, Ivo en Dries.)

WILLEM.
Ja... ik leef... Ik werd gered... En toen ik te Antwerpen kwam, vernam ik alles... Gij waart weg... Ik heb gezocht... gezocht... Nergens waart gij te vinden?.. Ware het niet Dries...

MINA.
Dries?

DRIES.
Ja, Mejuffer, ik heb, ik, een briefken gekrabbeld!.. En aan uwen vader gestuurd... Ja, ja aan uwen vader... Of het waar is!

IVO.
Mejuffer!

MINA

(half gram.)

Wat wilt ge? Wat komt gij ons storen?..

IVO.
Mejuffer, ik kom u bidden mij te vergeven... Overhaasting deed mij...

MINA

(koel.)

Ik ben niet gewoon te haten... ga... ik vergeef u... ga...

DRIES.
Ga pataten planten, jongen... Ge zijt er best voor geschikt... Of het waar is!

(Ivo af.)

14e Tooneel.

MINA, WILLEM, DRIES, later de blinde BOR.

DRIES

(de pruik nemend.)

En deze pruik had die leelijke Thijs zeker opgezet om zich onkennelijk te maken...
De schobbejak!..

WILLEM.
En ons kind?

MINA.
Helaas!.. gestorven... ver van hier!

WILLEM.
Daarboven!..

DRIES

(Willem, op den schouder kloppend).

Mijnheer Willem?..

WILLEM.
Wat is er, Dries?..

DRIES.
Ge vergeet iemand... iemand, die een twintigtal stappen van hier wacht...

(Dries af.)

WILLEM.
Ja, 't is waar... Nog iemand is met mij gekomen... iemand die u wenscht te spreken...
u in zijne armen wil drukken... Maar ach...

(Dries komt met Bor op; Bor roepend, met de armen uitgestrekt, wankelt langs het hek binnen.)

BOR.
Mijn kind!.. Waar is mijn kind?..

MINA.

(Ziet haren vader voortstrompelen, bemerkt dat hij blind is, en roept:)

Blind!

WILLEM.
Ja, blind!.. de man zal u niet meer zien...

Bor

(met de handen rondtastend.)

Waar... waar is mijn kind?

Mina

(op de knieën vallend.)

Hier vader, hier vóor u.. op hare knieën!..

Bor.
In mijne armen, kind!

Mina.
Een gevloekt kind mag niet in de armen van den vader komen...

Bor.
Mijn zegen vervange mijnen goddeloozen vloek.

(Heft ze op.)

Hier in mijne armen... op mijne borst...

(Lange omhelzing.)

Dries.
Ik zou wel een flikkertje doen van plezier!.. Of het waar is!..

Bor.
Ja, mijn kind... in een oogenblik van toorn, heb ik u durven vervloeken... Wil ik u iets zeggen?..

Mina.
Wat, vader?

Bor.
O eene eenvoudige vertelling... Sedert ik u kwijt was, heb ik ze duizendmaal gelezen, overwogen, van buiten geleerd... Eene slavische vertelling... Luister.

(Plechtig)

Twee vioolspelers deden eene verre reis, twee schoone jongelingen:
En de oudste sprak tot zijnen broeder:
‘Luister, mijn lieve broeder, daar staat een schoone boom - een schoone ahornboom, goed om er eene viool uit te maken... Kom, laat ons kappen en snijden - eene viool voor mij en eene voor u...’
En ze kapten!

En bij den eersten slag, dien ze gaven, liet de boom eenen zucht. En bij den tweeden slag, sproot er een straal bloed! En bij den derden slag, begon de boom te spreken: ‘Kapt zoo niet, schoone, schoone knapen... Ik ben geen boom, ik ben van vleesch en bloed... Ik ben eene schoone dochter uit het naburige dorp... Moeder heeft mij vervloekt, omdat ik bij de bron water putte... Omdat ik water putte en mijnen vriend liefkoosde... Worde boom, heeft zij gevloekt, worde ahornboom... ahornboom met breede bladeren!.. Ga, schoone, jonge knapen, speelt voor mijne moeder, op het lichaam van haar vervloekt kind!..’

En de twee jongelieden gingen en speelden vóor de deur der moeder. En de moeder hoorde het droeve, droeve lied... en ze begon te weenen. En ze smeekte: ‘Speelt niet, jonge, schoone knapen... speelt niet, noch verscheurt mijn harte... Is mijn leed niet groot genoeg? Ik heb geene dochter meer!.. Ach, beter een gevallen kind, dan geen kind!..’

MINA.

O vader!..

BOR.

Ja, liever een gevallen kind, dan geen kind! En nu, Willem, kom ook hier... komt hier, gij beiden, Mina en Willem...

(Beiden zijgen op de knieën.)

Zooals ik het gezworen heb... ik zal u niet meer zien... ik kan u niet meer zien... ik ben blind!

(Legt beide handen op hunne hoofden).

Maar ik kan u voelen... voelen... Leeft beiden gelukkig: uw blinde vader zegent u...

DRIES.

Hadde ik 't niet gezegd? Het spreekwoord heeft gelijk: Na regen komt zonneschijn... Of het waar is!..

EINDE.

Bladvulling.
De vos en het borstbeeld.
(Vrij naar La Fontaine).

De Grooten zijn doorgaans niets dan tooneelgezichten,
Die door hun *uiterlik*, bij 't volk, hun grootheid stichten.

Een ezel oordeelt slechts naar 'tgeen hij zeggen hoort;
De vos integendeel, wil alles klaar doorgronden:
Hij draait en keert en keert en draait maar voort,
Tot dat hij vast heeft ondervonden,
Dat zekere grootheid slechts bestaat
In een helblinkend maskaraad!..
Alsdan gaat hij aan 't oordeel strijken,
Zooals hij voor een borstbeeld deed,
Waarop elk juichend stond te kijken:
'Het beeld is schoon: een voorhoofd hoog en breed;
Een arendsneus; een ronde kin en effen lippen;
Twee sprekende oogen, en twee ooren keurig fijn,
Waarachter 't krollend haar gaat golvend henen wippen!..
'Zoodat dit prachtig beeld niet beter en kan zijn!..'
- Dit oordeel strekte alleen der beeldhouwkunst ter eere;
Want, zeî de vos: 'De kop is naar *den besten zin*;
Doch men vergete 't niet: - *er zijn geen' hersens in!..*'

P.P. DENYS.

Komen, April 1887.

Poëzie

I.
Aan keizer Wilhelm.
† 9 maart 1888.

'k Heb voor Uw volk gestreden, o grijze Vorst en Held,
om 't aan den dood te ontrukken op 't bloedig oorlogsveld;

In menig diep gewonden aan bloênde hoofd en borst
blies ik den levensadem, o grijze Heldenvorst!

Herwekte levens vlogen Uw zegesterre na -
en juichten in begeestring: ‘Heil Dir, Germania!’

Germania, dat waart Gij in wil, in kracht, in eer:
Gij vielt, Gij eedle Strijder! Daar ligt Germanje neer -

Om Uwe bare knielt het, getroffen in het hert, -
geheel Uw volk één ziele, die heele ziel één smert.

Den Duitschen hemel sluiert een grauwe treurniswolk...
Met Uwen hertklop stokte het herte van Uw volk.

Plots - of een donderknallen dien bangen nacht doorschoot -
gilt Duitschland - neen, Europa: ‘Dood! Keizer Willem dood!’

Ik hoor den Duitschen Arend die weeklaagt door de lucht
in 't weegeschrei eens volkes dat om zijn vader zucht;

Ik zie een volk van weezen, het herte vol getraan,
de kommervolle blikken ten donkren hemel slaan. -

En in de millioenen, wee roepend hemelwaart,
'k hoor stemmen, groote Keizer, die ik U heb bewaard!

'k Zie traanomnevelde oogen gevest op Uwe schrijn,
die om U te beweenen door mij behouden zijn!

Het herte klopt geweldig mij in de weeke borst...
Die beden en die tranen, - ze zijn de mijne, o Vorst!

Ik mocht een klank doen ruischen in 't reuzig rouwelied,
een klank dien, Duitsche Keizer, een Vlaamsch Germaan U biedt!

Ik heb voor U gestreden, en - met Uw volk vereend -
met hem voor U gebeden, om U met hem geweend.

Dr EUGEEN VAN OYE.

Oostende, 16 *Maart* 1888.

II.
een kijkje in mijn leven.
(ritornel).

Waar glimpt een straal der hope.

Mijn heil is als een rook vervlogen,
'k Zie nergens wat vertroosting dagen,
En wie zal mijne tranen drogen?

Zal in mijn hart nooit vreugde troonen?
Rest mij niets anders dan te weenen?
'k Wist nochtans 't kwaad met 't goed te loonen.

Om mij voelt niemand medelijden,
Al heb ik reeds zooveel geleden...
Men vloekt mij nog na al mijn strijden!

O! mocht ik als een knaap nog spelen,
En nog een vroolijk lied aanhalen...
'k Zou kindervreugd nog willen deelen!

Maar ach! de tijd is lang verdwenen,
Toen in mijn ziel de vreugd mocht wonen...
Nu doe ik anders niet dan weenen!...

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde.

Na zoete hoop.

La tristesse est dans le coeur,
La gaité est dans l'esprit.

Hoe pijnlijk valt me uw laatste woord,
't Heeft gansch mijn hart vaneengereten...
Gij hebt mijn liefde niet aanhoord;
Ik zal u trachten te vergeten!

Mijn levensheil is gansch gedood;
Neen, 'k mag voor u geen min meer voeden...
Die slag is waarlijk al te groot;
Gij hebt mijn hart te zeer doen bloeden...

Al wist ge mij een wond' te slaan,
Die mij weemoedig 't hoofd doet bukken;
'k Wensch toch dat ge op uw levensbaan,
Geen enkelen doorn hadt te plukken.

IS. ALBERT.

Gent.

Gewond.

'k Heb mijn heil naar 't graf gedragen.
POL DE MONT.

O neen! voor mij is geene vreugd, -
Mijn levenslust gaat henen;
Terwijl een ander zich verheugt:
Zit ik vol smart te weenen.

Men roept mij toe: ‘schep liever moed,
Blijf zoo geen tranendichter!’
Doch niemand woet hoe 't hart mij bloedt...
Een traan maakt 't wee mij lichter.

Omdat ik soms eens vroolijk ben,
Zeg niet: ‘die lijdt geen smarte...’
Beschrijven kan niet mijne pen
't Geen heerscht in 't jeugdig harte!

ISIDOOR ALBERT.

Vacantiemaand.

Deze drie stukjes zijn getrokken uit *Zinkende Zonne,* eerlang te verschijnen.

Folklore der gemeente Casterlé.
(Zie vorige aflevering blz. 136).

9. Kinderrijmpjes.

a) Als men met kleine kinderen 's avonds buiten is en als de maan zich aan den hemel vertoont, leert men den kleinen het rijmpje:

Hannekemaan
Met zijn leeren[1] broeksken aan.

b) Des avonds, vooral in den winter, als de huiselijke kring zich rond de warme kachel schaart, heeft vader of een van de grootere broeders of zusters het kindje van twee, drie jaren op de knieën. De kleine steekt zijn handje uit, waarin zijn grootere speelgenoot met de zijne slaat en zegt:

Plek, ga naar de merkt,
Koopt een koei
't Is een goei
Een bitje[2] lever, een bitje pens,
Dat 's goed voor 'nen zieken mensch.
Kirrelekirrelekirreleki!

Bij dit laatste tusschenwerpsel kittelt men het kind in de hand, dat het schatert van lachen.

c) Bij het open- en toedoen der tang zeggen de kinderen:

Knippe, knippe tangensken,
Wie is er dood!
Een oud grijs manneken,
Gebakken in het brood,
Gebrouwen in het bier,
Komt van zijn leven niet meer hier.

d(Straatkinderen hoort men wel eens rijmen:

Geus, geus
Lange neus,
Korte kin,
Daar kruipen al de duivelkens in.

e) Wat ook nog tot de kinderdichterwereld behoort:
Iemand heeft niet goed begrepen hetgeen hem gezegd word

(1) Iederen.
(2) voor *beetje*, klein stuk.

en in stede op beleefde wijze te vragen: *Wat belieft u?* zegt hij *watte?*

Dan rijmpt de andere:

Een schotel met patatten[1]
En daar wat ingebrokt
Is goed voor de katten.

f) De twee volgende gedichtjes hooren, behoudens eene kleine verandering, bijna in geheel de Kempische kinderwereld te huis.

Het rijmpje der uren.

Een brak zijn been.
Twee zet het aaneen.
Drij liep over de kei.
Vier ging naar Lier.
Vijf sloeg zijn wijf.
Zes trok zijn mes.
Zeven ging naar Leven[2]
Acht ging op de wacht.
Negen kwam ze tegen.
Tien had ze gezien.
Elf was 't manneken zelf.
Te half twaalf kreeg 't manneken
'nen nieuwen rok,
Te half een was hij te bellen[3] vaneen.

g)

Het rijmpje der vijf vingers.

Duimeling had 'nen os gekocht;
Vingerling heeft hem thuis gebrocht;
De lange heeft hem geslagen;
De korte heeft hem geëten;
Klein pinksken heeft hem uitgesch....

10. Spreuken, spreekwoorden en vergelijkingen.

Iedere gemeente heeft zijne eigenaardige spreuken en zegwoorden; doch wellicht geene, die er meer origineele bezit, dan de gemeente Casterlé.

Het spreekt van zelf, dat ik, op de weinige dagen, die ik met zooveel genoegen onder de Castelaars doorbracht, niet allen heb gehoord. Ziehier, wat ik aanteekende en later vernam:

a) We zullen er een kruisken over zetten, om te zeggen: we zullen er niet meer aan denken, noch over spreken.

b) Korte metten meê spelen, voor uitscheiden, ook wel aan den eenen kant helpen.

(1) aardappelen.
(2) Leuven.
(3) aan flarden.

c) Wanneer men, voor de tweede maal, zonder lange tusschenruimte in een huis komt en zegt: ‘Ik ben hier weer.’ antwoord men:

't Zijn goei geesten, die wederkeeren.

d) Van de toemaat[1] naar de hei loopen. Elders: van de klaver naar de biezen, om te bedieden, dat iemand van eene betrekking, waarin hij zich min of meer goed bevond, naar eene slechtere overgegaan is.

e) haar heel huishouden staat in hol en dol, voor: staat overhoop.

f) Tegen den penning zestien op stoken, wordt algemeen gehoord voor: zeer hard stoken.

g) Van ouders, die hunne kinderen bederven zegt men:

Zij leggen er veel eieren onder.

h) Als de koffie goed is, zegt men, dat hij in den pitteleer[2] staat.

De koffie staat in 't hemd wanneer hij slap is.

i) Om te beduiden, dat iemand niet slim of verstandig is, zegt men: hij is met het verstand geboren gelijk bisschops kalf.

j) Zoo ook zegt men van iemand, die niet wel wijs is: hij heeft ze niet alle vijf, namelijk de vijf zinnen en weleens: de vierde gaat naar de vijfde zoeken.

k) Ge moet uw haar maar terughalen, zegt de moeder tot haren jongen, die schreiende komt klagen, dat een ander hem leed doet.

l) Als men begint te eten of wel den arbeid herneemt, hoort men gemeenlijk:

We zullen maar beginnen,
Zei de haan tegen de hinnen[3]
En hij trok er zelf eerst aan.

m) Wanneer men een zelfde werk verscheidene malen moet herhalen, bij voorbeeld het vullen of wegen van zakken, zegt men, nadat het eerste is afgedaan.

Dat 's een, zei Uilenspiegel
En sloeg zijn moeier van de trap.

n) Aan een jonge vrouw, die voor de eerstemaal moeder wordt, zegt men:

Proficiat, bruid,
De geruste nachten zijn uit.

(1) hooi van het laatste gras.
(2) van het Fransche: Pet-en-l'air.
(3) hennen.

o) Bij het huwelijk van een jong meisje met eenen ouden bemiddelden man, zegt men:

Voor 'nen ouden pot
Koopt ge 'nen jongen zot.

p) Vóór het jaar dertig en zelfs nog later aten de boeren des morgens, vooral in den winter, pap, uit karnemelk en boekweitmeel bereid. Het overschot dier brij werd 's middags verwarmd en onder den naam van *prol* voorgezet.

Vandaar de spreuk:

's Morgens pap
En 's middags prol
Zoo hebben ze heel den dag
Den buik vol.

r) Aan eene jong gehuwde, die over haren nieuwen staat klaagt, antwoordt men:

Ongebonden best, zei 't kalfken en 't stond aan den hooitas; maar het liep met zijn pootje in de zeis: gebonden best, zei 't kalfken toen.

s) Op ieder potje past een scheeltje, wat beteekent: elk meisje, hoe leelijk ook, kan eenen man krijgen.

t) Het kookt gelijk 'nen garenketel, voor: het kookt zeer hard.

Dit gezegde dagteekent uit den tijd, dat het spinnewiel nog algemeen in zwang was. Het gesponnen garen werd, in strenen, in een grooten ketel gekookt. Die ketel noemde men: garenketel.

u)

Het castelsgeloof.

Dit stuk bestaat uit twaalf artikelen, waarvan er mij niettegenstaande de inlichtingen, die genomen, en de opzoekingen die gedaan zijn, slechts vijf zijn medegedeeld.

Ook over den oorsprong van het Castelsgeloof schijnt alle overlevering te loor gegaan.

Ziehier de vijf gekende artikels van dit eigenaardig symbolum:

Artikel 1. Twee oude wijven vechten is geen kinderspel.

Artikel 2. Eene geeseling met een brandmerk is geene pluimenstrijkerij.

Artikel 3. Kop af is een doodelijke wond.

Artikel 4. In de broeksch.... is eene zonde tegen de zuiverheid.

Artikel 5. Zie toe en laat u niet kl....

11. Raadsels en woordspelen.

1

God ziet het nooit
De koning ziet het zelden,
De boer achter de haag,
Ziet het alle daag.

Antwoord: Zijns gelijken.

2

Daar is een paard,
Hoe harder het loopt,
Hoe korter wordt zijn staart.

Antwoord: eene naald met eenen draad.

3

Groene muren,
Witte geburen,
Zwarte papen,
Die 's nachts in een kapelleken slapen.

Antwoord: een appel.

4

Hoe kan een minderjarig kind
Dertig weven[1] en nog meer
Maken in eenen keer?

Antwoord: Met eenen haan te dooden.

5 Wie is de lompste heilige uit de kerk?
Antwoord: St-Anthonius.

6 Waarom?
Antwoord: Omdat hij het verken niet opeet, dat naast hem staat, en ook nog, omdat hij in een boek ziet om te bidden, terwijl de andere heiligen hun gebed van buiten kennen.
7 Waarom schrijdt de haan over het karspoor?
Antwoord: Omdat het te ver is achterom te gaan.
8 Waarom pikt de haan in de pan?
Antwoord: Omdat hij niet lekken kan.
9 Hoe is de eerste vlooi op den molen gekomen?
Antwoord: bruin.

(1) Weduwen.

- Gij, heksedier,
Wat doet gij hier?
- De man, die mij gezonden heeft, is niet ver van hier.
- Dat 'k u eens pakte, wat zoudt ge wel zeggen?
- De man van hierboven zal u wel anders hebben.

Antwoord: Een man is met eene hengelroede aan 't visschen. Aan den haak is eenen kikvorsch gedaan. De opgave van het raadsel is de samenspraak tusschen den visch en den kikker.

11

Daar zat eene giepgaap
Op eenen staak;
Zij keek recht Nederland in
En daar zag zij eene aardkrab
Met eenen guismaak.

De woorden: giepgaap, aardkrab en guismaak, die slechts alleen voor dit raadsel bestaan, vervange men door *ekster*, *egge* en *os* en leze aldus:

Daar zat eene ekster
Op eenen staak (boom)
Zij keek recht Nederland in (naar beneden)
En daar zag zij eene egge,
Met eenen os.

12

Tweebeen zocht tweebeen,
Tweebeen vond tweebeen,

Toen stak tweebeen, tweebeen in driebeen en toen kwam vierbeen. Vierbeen nam tweebeen uit driebeen en toen was tweebeen gram, omdat vierbeen tweebeen uit driebeen nam.

Dit raadsel vertolke men aldus:

Eene vrouw zocht en vond eene hen. Zij stak ze in eenen ketel met drie pooten.[1] De kat kwam en stal de hen uit den ketel. Over die daad was de vrouw erg gestoord.

13

Ik heb gezien en bijgestaan
Een levende door eenen dooden gegaan.

(een levende = de beenhouwer. Een doode = de geslachte koe, die, in 't midden door gekapt, aan de haken hangt).

14

Daar is een ding,
Het is kleiner dan een' vink.
Het is kleiner dan een' muis
en er zijn meer vensters in als in een koningshuis.

(De vingerhoed).

15

Daar is een ding
't Loopt over de[2] pad
En 't zet maar eenen voetstap

(De kruiwagen).

16

(1) Zulke ketels over eenige jaren nog algemeen bij de boeren in gebruik worden tegenwoordig zelden meer gevonden.
(2) Voor *het.*

Daar is een ding
't Loopt over de pad
Met een kool vuur in zijn g..

(Een man met eene brandende pijp).

17

Daar is een ding
't Loopt over de pad
Met een stuk vleesch in zijn g..

(De blok).

18

Het graf dat at,
Die er in zat, die bad
Het graf dat leefde
Die er in zat die beefde.

(Jonas in den walvisch).

19

Als 't komt, dan komt het niet,
En als het niet en komt dan komt het.

(Hen - erwten).

20

Daar is 'en ding
't Sopt zijn g..
Eer dat 't drinkt.

(De emmer).

21

Tusschen hemel en aarde
Hangen vier garen,
't Zijn geen eiken of geen esschen!
Ge kunt het niet raden, al waart ge met zessen!

(De vier uiertepels eener koe).

22 Wat verschil is er tusschen 'nen pater, 'nen slijpsteen en 'nen aap?

Antwoord. Een pater is kaal op den kop, een slijpsteen overal en een aap aan zijn g...

23.

Holderdebolder!
Zeven katten op den zolder
En daar een oud moeierken bij
Hoeveel voeten zijn dat?

Antwoord. Twee, want de katten hebben pooten.

24 Als het komt dan sterft het en zingende eindigt het zijn leven.
(Een pr..).

25 Ik werp iets over het huis en houd het nog in mijne hand.
(Een bobijn garen).

26 Ik werp iets wit op het huis en het komt er rood af.
(Een ei).

27 Wat staat er in het midden van den hemel op drie beenen? (De letter m.)

28

Ik ken een jufvrouw Van der Velden.
't Was met haar hondje, dat ze spelde.
Hondjes naam is mij vergaan.
Hoe is hondjes naam?

(Hoe).

29 Herhaal tienmaal zonder te haperen:

a)

Wit peerd, zwert peerd,
wit peerd, zwert peerd!

b)

De kat, die krabt
de krollen van den trap.

12. Bijnamen.

De bijnamen aan inwoners gegeven, zijn in Casterlé niet zoo talrijk, als men wel zou meenen.

Men noemt er wel een: *De Witte*, niet omdat hij wit, maar omdat hij gitzwart haar heeft en eenen zwarten baard draagt.

Iemand met breede misvormde voeten noemt men er *Platvoet, Susken Platvoet, Pierken Platvoet.*

In Casterlé leeft nog een oud vrouwtje, die vodden en beenderen opkoopt en met kleine winkelwaar leurt. Om haar bedrijf, noemt men haar *Pak Joke.*

Paloeter is een naam, aan geenen enkelen Castelaar vreemd. Voor éénige jaren leefde er onder dien naam een man, die boos werd, als men hem aldus durfde noemen. De plaagzieke jeugd maakte den man niet zelden lastig.

Als zij hem van verre zagen, riep er een hoop: *pa*, waarop anderen vervolgden: *loe*, om in koor te voleinden: *ter, Paloeter.*

Iets, waarvan ik de beteekenis, noch den oorsprong heb kunnen ontdekken is, dat men niet alleen in Casterlé, maar bijna de geheele Kempen door, den koperslager van het dorp den toenaam geeft van *Tuyt.*

De bijnaam *Prins* is niet ongemeen in vele Kempische dorpen. Die naam bestaat ook te Casterlé. Ziehier, waarin hij zijnen oorsprong vindt.

Bij het gaaischieten wordt hij, die den hoofdvogel schiet *Koning* van het gezelschap uitgeroepen. Als nu een vader *Koning* is, draagt zijn zoon natuurlijk den naam van *Prins.*

Ten slotte dient er aangemerkt, dat de meeste bijnamen erfelijk zijn en van vader tot zoon overgaan.

13 Gebeden. uit den vrijdaagschen pater-noster.

1 's Avonds als ik slapen ga, volgen mij 18 engelkens na: - twee aan mijn hoofdeinde, - twee aan mijn voeteinde, - twee aan mijn rechterzijde, - twee aan mijn linkerzijde, - twee, die mij dekken, - twee, die mij wekken, - twee, die mij wijzen, - twee, die mij prijzen, - twee, die mij raden: 18 engelkens te gader, - bij God den hemelschen vader!

2. 's Avonds als ik slapen ga, - trap ik over mijn bedspaan van mijn bedspaan op Maria's schoot, - van Maria's schoo

op Jezus' schoot. - Maria is mijn moeder, - St-Joseph is mijn broeder, - Jezus is mijn vader, acht engelkens zijn er te gader, - die in den dood mijn zieleken halen.

3 Heiligen Engel Sinte Machiel, - ik beveel u mijn lijf en ziel. - Heiligen Engel zoet, - wek mij met spoed, - niet te vroeg of niet te laat, - als de klok vijf uren slaat.

4. Maria, die daar staat, - gij zijt goed en ik ben kwaad! - Wil mijne arme ziele gedenken, - een ave Maria zal ik u schenken. - Ave Maria.

5. Maria, die ging over 't land, - met 'nen palmtak in de hand; met de zeven psalmen in haren mond; - daarmee bedwong zij den kwaden hond. - Kwaden hond zit wat stil - 't is van St-Hubertus' wil.

13. Bezweringsformulieren.

De bezweringsformulieren zijn wellicht het eenig struikelblok voor den folklorist. Al wie zich ooit met het verzamelen van folklore heeft bezig gehouden, heeft ondervonden hoe moeilijk het is, iets van dien aard machtig te worden, en hoe de bezitters zulker geheimen niet licht iets loslaten van wat zij weten.

Ziehier drie formulieren, die mij zijn toevertrouwd.

1. Om een verstuikt lid te genezen, neemt men dit lid met beide handen vast en legt de duimen er kruiswijs over. In die houding herhaalt men driemaal, bij zich zelven, zonder adem op te halen.

In den naam des Vaders en des Zoons en des heiligen Geest.

2. Tandpijn geneest men op de volgende wijze: Men legt den wijsvinger op den zieken tand en zegt inwendig zonder adem op te halen: Ik genees deze tandpijn in den naam van de Heilige Drievuldigheid: Vader, Zoon en Heiligen Geest.

3. Om de buikpijn bij sommige dieren, bij voorbeeld, bij een paard te doen verdwijnen, zegt men: Ruin paard.....[1] van haar, dat gij van deze buikpijn niet moget sterven noch bersten. In den naam van de Heilige Drievuldigheid: Vader, Zoon en Heiligen Geest. Deze laatste woorden moet men driemaal herhalen zonder te ademen.

14. Uithangborden en opschriften.

In Casterlé vindt men als uithangborden nog al namen van

(1) Hier noemt men de kleur van het haar.

dieren: Inden Leeuw, In de Valk, Inden bonten Os, enz. Men heeft verder: In de Kroon, In de Wildeman, In de Beurs, In de Druif, In het Roosje, In het Molenhuis, In het Hoekhuis, In de stad Lier, In de stad Turnhout en andere.

Buiten het dorp, op den steenweg naar Turnhout leest men op een uithangbord:

Men tapt en schinkt voor groot en klein.
Komt binnen die van goeden wil zijn.

Een kermisopschrift van vroeger luidde:

Casterlé
Vrije entrée
Alle plezieren doen hier meê.

Het strekt de gemeente Casterlé tot eer, dat, ofschoon zij eenen Franschklinkenden naam draagt, zij met geen enkel Fransch uithangbord pronken wil. Het is overigens uit de geschiedenis gebleken[1], dat de Castelaars aan hunnen landaard houden en dat zij de waarheid van 't spreekwoord beseffen:

's Lands wijs, 's lands eer.

(wordt voortgezet).

Lier.

PROSPER LEFLOT.

(1) Zie in ons vorig artikel: Historische personen.

De Eeredienst van de Godin der Rede te Antwerpen en onze Weeskinderen[1]

De geldelijke toestand van het Armwezen was op het einde der XVIIIe eeuw alles behalve schitterend; maar de bestuurders, verkleefde en bekwame mannen, zouden er misschien toch wel in gelukt zijn, dank zij hunnen iever en spaarzame uitgave der gelden hun toevertrouwd, en dank zij ook de milde giften door liefdadige personen den arme geschonken, zoo niet hunne uitgaven met hunne inkomsten te doen overeenstemmen, dan toch stellig het jaarlijksch tekort min belangrijk te maken, toen de Franschen in 1794 een inval in ons land deden en wij bij de Fransche Republiek werden ingelijfd.

Het valt niet in ons plan dit woelige tijdperk te bespreken, zoomin om te verhalen wat onze voorouders van de vreemde overweldigers te verdragen hadden, als om te wijzen op de weldaden door de groote Fransche omwenteling het menschdom bewezen; onze bijzondere studie van het Armwezen vergt alleen dat we melden dat van de eerste tijden van hun verblijf af, de Republikeinen er ook aan dachten het Armbestuur te bemeesteren en geheel op Fransche leest te schoeien.

Niets vond genade in hunne oogen en om de brandschatting van 80 miljoen, waarvan Antwerpen alleen er 10 betalen moest, te dekken, werden de Aalmoezeniers verplicht, al de gouden en zilveren voorwerpen, die in hunne kapellen aanwezig waren, in te brengen, waaronder ook die van St-Rochuskapel.

Aan weerstand bieden viel niet te denken, men moest gehoorzamen en men deed het; niet zoo gemakkelijk zou het gaan toen men de Aalmoezeniers insgelijks verplichten wilde,

(1) Het lezen van een artikeltje van J. Staes, getiteld *De Godin der Rede te Antwerpen*, en verschenen in de eerste aflevering der nieuwe reeks van *de Vlaamsche School*, herinnerde ons dat in ons tot nog toe onuitgegeven werkje: *Het Vondelingenhuis van Antwerpen*, een hoofdstuk voorkomt, waarin sprake is van den Eeredienst van de Godin der Rede in onze stad en dat, vermeenen wij, inlichtingen bevat die men te vergeefs zoeken zou in de werken die over dit onderwerp handelen.
In afwachting dat eene gelegenheid zich aanbiede om het gansche werkje in het licht te zenden, geven we hier het hoofdstuk in kwestie.

al de kinderen, aan hunne zorgen toevertrouwd, den eeredienst van de Godin der Rede te doen bijwonen.

Die Eeredienst was in het leven geroepen om op afdoende wijze weerstand te bieden aan de Roomsche geestelijken die, langs eenen kant in hunne stoffelijke belangen gekrenkt door het aanslaan hunner goederen, het doen betalen van zware brandschattingen, van een anderen kant al hunne voorrechten hadden zien inkrimpen, alles behalve de Republiek genegen waren en zooveel als het in hunne macht was de bevolking tot verzet aanstookte.

Die Eeredienst was overal in Frankrijk met goed gevolg ingevoerd en in onze stad wilde men insgelijks eene poging wagen.

De plechtigheid zou op 30 November 1794 plaats hebben. Een vrij aanzienlijke stoet, samengesteld uit muziek, ruiters en twee wagens werd er gevormd; op de eerste wagen stond het schavot, waarop een pauselijke mijter lag, een bisschoppelijke staf en de wapens van verschillende mogendheden, de galg, waaraan een afbeeldsel hing van keizer Joseph II, het rad, benevens verschillende andere marteltuigen; op den tweeden wagen, door zes paarden getrokken, was een eik geplant, onder welks takken de Godin der Rede zat, voorgesteld door een meisje van 9 jaren, Joanna Josepha Antonia Willebors, dochter van eenen haarkapper.(1)

De invoerders van den Eeredienst hadden eene levende voorstelling der Rede gekozen, die bij elk feest veranderde, om te beletten dat de plechtigheid tot afgoderij zou leiden.

Gewoonlijk was de Godin ouder en algemeen werd aanbevolen tot die waardigheid slechts achtbare vrouwen te kiezen van uiterst strenge zeden, ten einde enkel edele en zuivere gevoelens in te boezemen. Die aanbeveling schijnt in acht te zijn genomen, want Michelet verklaart ‘dat het doorgaans jufvrouwen van zeer geachte familiën waren.’

De stoet vertrok omstreeks 10 uren van de Kammenstraat, en ging langs de Oude Koornmarkt, Groote Markt, Melk- en Eiermarkt, naar de Meir, waar hij stil hield voor het klooster der Minimen, waarvan de kapel tot Tempel der Rede moest worden ingewijd.

(1) Volgens J. Staes werd dit meisje den 23e October 1785, te Antwerpen, in de Jodenstraat, geboren.
Op 10 Prairial. jaar XII, trad zij in het huwelijk met Jan Maurits Rodet, een 40 jarige Franschman, kok van beroep, die van zijne eerste vrouw was gescheiden.
J. Staes beweert verders dat ze weleens verplicht was aan het Bureel van Weldadigheid onderstand te vragen, dien ze bekwam, doch onze opzoekingen hebben deze bewering niet bevestigd.
Na de Fransche overheersching vertrok ze met haren man naar Frankrijk; rond 1842, weduwe zijnde, kwam ze alhier een bezoek afleggen bij haren broeder, toen portier van het Arsenaal en later heeft men van haar niets meer vernomen.

Eerst ontstak men een groot vuur om straftuigen en wagen te verbranden. Citoyen Baret, openbaar beschuldiger, sprak te dier gelegenheid eene redevoering uit, waarvan het volgende uittreksel ons een staaltje geeft:

'Neen, riep hij uit, sprekende van de pijnbank, neen, het zijn onze schelmstukken niet, o Natuur! die moorddadigheden behoort men den volkeren niet te verwijten. Het zijn de misdaden der priesters geweest; dezen, om de onwetenden te verschrikken, hebben de straffen geschapen! Gaat naar hunne tempels: hunne schilderijen vertoonen niets dan lijfstraffen; het bijzonderste voorwerp, hetwelk zij aan uwe eerbiedigheid tentoonstellen, is een werktuig van strafoefening, onbegrijpelijke lichtgeloovigheid van 's menschen hart! Het ontziet zijne beulen! Het aanbidt zijne pijnbanken! Gedrochten! die aan 's menschdoms ontaarding slechts gewerkt hebben, om het beter ten onder te brengen. Schrikt, de ure uws ondergangs nadert, en uw rijk is voorbij. Waar zijn nu die priesters van Themis, niet minder trotsch en wreed, als de andere priesters? Waar zijn zij, die het goed, het bloed en het leven hunner medeburgers straffeloos uitzogen? Zij zijn gevlucht en hebben niets achtergelaten als de afschuwelijke werktuigen hunner onbepaalde macht! De ontmenschten! Zij vreesden misschien, dat wij er ons tegen hen van zouden bediend hebben!'

De Municipaliteit bleef niet ten achter; het antwoord op die woordenkramerij luidde als volgt:

'Geloof niet, citoyen, dat het volk van Antwerpen ongevoelig is aan de waarheden, welke gij ontwikkeld hebt; het volk van Antwerpen is geschapen om de vrijheid lief te hebben. Nimmer waren de namen van Keizers of Koningen afgoden voor hen; het heeft nog vooroordeelen, ongetwijfeld; welk volk heeft geene vooroordeelen gehad? O Franschen! voeg bij de weldaden, waarmede gij het overladen wil, die van het te verlichten, ten einde het waardig te maken der verbintenis die het betracht! Gij hebt het juk van het bijgeloof en der dwalingen afgeschud, die sedert zoovele eeuwen het ongeluk der wereld uitmaakten; wij zullen er onzen roem in stellen u te volgen; onderricht door uwe lessen, zullen we met meer moed de baan intreden die gij ons hebt geopend; gij hebt er al de doornen uitgerukt, gij biedt er ons slechts de bloemen en de vruchten van aan.'

'Gij weet onze zwakheid te eerbiedigen; gij eerbiedigt tot zelf de afgoden onder welks juk wij nog laf het hoofd bukken; maar ge hebt gezegd dat de overtuigingen vrij waren, wij moeten uwe grondbeginsels eerbiedigen, zooals gij onze zwakheden eerbiedigt, en het is de minste onzer plichten een Tempel te wijden aan de rede die u geleidt, terwijl gij diegenen laat bestaan die wij gewijd hebben aan dwalingen, waaraan de gewoonte alleen ons nog doet gehecht blijven. Gelief ons te

volgen in den Tempel dien we openen aan de Rede; dat de vrijheid alleen er voorzetele aan de onderrichtingen, welke wij voornemens zijn aan onze medeburgers te geven!'

De gansche stoet trok thans de kapel binnen, waar men de Godin op een troon plaatste en namens het Magistraat de volgende redevoering uitsprak:

Volk van Antwerpen!

'Wij zijn uwe Magistraten; wij kennen onze plichten; wij zijn gelast uw geluk te verzekeren; elk uur, elk oogenblik van den dag, moogt gij ons rekenschap vragen wat we voor u gedaan hebben; wee ons, indien we deze verhevene verantwoordelijkheid uit het oog verliezen, die de Magistraten hunne ware plichten aanhoudend voor oogen houdt; we zijn u de waarheid verschuldigd, en wij zullen ze u zeggen; we moeten u zeggen, welke uwe ware belangen zijn.

Speelballen der staatkunde en van den wreeden hoogmoed der Vorsten, die ons sedert meer dan twee eeuwen omringden, hadden we tot zelfs het droevige recht meesters te kiezen verloren: die staat van onzekerheid moet altijd voortduren, zoolang we een afgezonderd lichaam zullen uitmaken der groote mogendheden die ons omringen; de eenen zullen onze steden ontmantelen; onze muren zullen bewaakt worden door vreemde troepen, die onze zwakheid zullen bespotten; onze havens zullen gedempd worden; de loop onzer stroomen zal zich voor ons onderbreken; onze vruchtbare provinciën zullen voortdurend het schouwtooneel zijn van de gruwelen des oorlogs, en onze handel zal aan eene vreemde inkwisitie onderworpen zijn.

Om ons te vrijwaren tegen deze rampen hebben we slechts een maatregel te nemen: ons te verbinden aan eene Natie in staat onze rechten staande te houden tegen degenen die ons zouden willen onderdrukken: die Natie is Frankrijk. Maar men moet die weldaad verdienen; de Fransche Natie, zoo groot, zoo edelmoedig, die slechts ten koste van moed en burgerdeugden de zegepralen gekocht heeft, welke ze behaalde op het tegen haar samengespannen Europa, zal haren roem niet deelen met mannen die andere belangen hebben dan de hare. Zal ze een strijd voortzetten die haar alle dagen een zoo duurbaar bloed kost, om van de vruchten van hare roemvolle werken een volk te laten genieten, dat in haar geen vertrouwen zou hebben, en dat de ongerijmdheid zoo ver drijven zou de groote grondbeginsels te miskennen welke zij belijdt? De Franschman, zoo verheven geworden, zou hij als zijn broeder erkennen de slaaf der dwaling? Zou hij zich zoovele opofferingen hebben getroost vooreen volk, dat een snood belang nog van hem verwijdert?

In twee woorden, en om u de waarheid onder de oogen te stellen, schenken we aan de Fransche Assignaten het vertrouwen dat we dwaas plaatsten in het valsche geld onzer Vorsten;

verbreken we onze afgoden; verjagen we de kwakzalvers die u zoolang bedrogen hebben; vernedert die hoogmoedige wezens, die gewaande edelen die zich grooter noemen dan hunne broeders.

Kortom wordt menschen, ge zult dan op de eer kunnen staan Franschen te worden.

Vergist u niet; de grondbeginsels welke de Franschen belijden, geput in de natuur, zijn bestemd om de wereld rond te gaan, een weinig vroeger, een weinig later. Thans kunt gij ze zonder gevaar, zonder schokken aannemen, onder de bescherming van een zegevierend leger, en de genius van Frankrijk, die nu over deze streken zweeft; indien ge aarzelt, indien ge zoekt er de kiem van te versmachten; die kiem, die zich slechts ontwikkelen zal wanneer ge zult overgelaten zijn aan uwe zwakheid, kan u verschrikkelijke kwalen veroorzaken, waarvan gij en uwe afstammelingen de slachtoffers zijn zult; we zeggen u eene harde waarheid, overweegt ze, we willen uw gedacht niet dwingen, maar we zullen de Franschen, heden onze meesters, morgen onze beschermers, onze broeders indien wij het willen, uitnoodigen, u zelven de groote waarheid te doen kennen die ze belijden, u dikwerf hunne broederlijke onderrichtingen te herhalen, en wij die uwe vaders zijn, wij noodigen u uit hunne lessen te vergelijken met de dwaasheden, waarmede men uwe onwetendheid voedt. Leve de Fransche Republiek!'

Na deze redevoering, die in het Fransch en in het Vlaamsch werd aangeplakt, zong men nog vaderlandsche liederen, en des avonds werd het volk kosteloos eene vertooning aangeboden, die eindigde door het zingen van de *Marseillaise* en het dansen van de *Carmagnole.*

Deze fransche nieuwigheid vond, en geen wonder, in onze stad, bitter weinig bijval; men mocht echter de zaak, met zooveel gerucht aangekondigd, niet laten in het water vallen.

Het republikeinsch Magistraat dacht daartoe een middel te hebben gevonden, door de Aalmoezeniers te verplichten al de personen, die van hen onderstand ontvingen, te dwingen de plechtigheden, onderrichtingen en wat al meer ter eere der Godin der Rede bij te wonen.

De Aalmoezeniers weigerden aan dit bevel toe te geven en die weigering had een lange twist voor gevolg. Ofschoon een weinig uitgebreid, laten we hier het belangrijke verslag, dat over dezen twist door de Aalmoezeniers in hun *Memorie Boeck* werd geschreven in zijn geheel volgen, omdat we de overtuiging hebben, dat het de allereerstemaal is, dat er van dit verslag gewag wordt gemaakt:

'Op 29 Frimaire 3e jaer der Fransche Republiek (19 December 1794. O.S.) hebben wy van het Magistraat om 7 ueren 's avonds den volgenden brief ontvangen:

[19 december 1794]

Liberté.
Amour des loix.
Egalité.

Anvers 29 Frimaire 3me année de la République Françoise, une, indivisible et toujours triomphante.

Le Magistrat de cette Ville aux Citoyens Aumoniers Généraux.

Citoyens!

Le but de l'inauguration d'un temple de la raison en cette Ville, etant l'instruction du peuple, en lui apprenant ce que c'est que la raison, la vraie liberté, et le bien être public, nous désirons de voir ce temple fréquenté principalement par cette classe de société, qui est la plus susceptible d'impression, nous voulons dire, la Jeunesse, et comme nous considérons, que les enfants qui habitent les maisons de charité qui sont sous votre direction, sont nos élèves, et que c'est à nous à former leur esprit, nous vous invitons à les faire conduire, tant garçons que filles, par leurs supérieurs respectifs, demain jour de décadi à 10 1/2 heures, dans le temple de la raison, et de suivre cette mesure décadairement à l'avenir; nous vous faisons cette invitation, afin que cette Jeunesse, puisse en attendant, et en voyant ce qui s'y traite, être prémunie contre les mauvaises impulsions, que pourraient faire sur elle, les rapports défavorables, que des Malveillants ne cessent de divulguer sur le chapitre de cet établissement.

Salut et fraternité

(signée) VAN BLOMBERGH, loco Bourgtre

E. SOLVYNS, sec. de décade.

'Waar op wy den dag daarna 's morgens om 10 ueren de volgende antwoord gezonden hebben:

[20 december 1794]

Liberté.
Justice.
Egalité.

Anvers 30 Frimaire 3e année de la Rep. Françoise.

Les Directeurs de la Chambre des Pauvres aux Citoyens du Magistrat de cette Ville.

Citoyens!

En réponse à votre lettre de hier, nous devons vous dire, que la Convention Nationale a décrété la liberté des cultes, et que la nôtre nous défend d'envoyer à la place indiquée, la Jeunesse confiée á nos soins et dont nous sommes les Pères.

Salut et fraternité

(signée) CAMBIER KANNEKENS.

J.J. VAN HAVRE.

J.C. DE VRIES.

F. CARPENTIER.

‘Op welke antwoord wy op 1e Nivose (21 December O.S.) den volgenden brief gekregen hebben:

[21 december 1794]

Liberté.

Amour des Loix.

Egalité.

Anvers 1e Nivose 3e année de la Rép. Françoise, une, indivisible, et toujours triomphante.

Le Magistrat de cette Ville aux Citoyens Directeurs de la Chambre des pauvres.

Citoyens!

Sans doute la République françoise a décrété la liberté des cultes, et nos Vainqueurs respectent jusqu'à nos préjugés, mais la République françoise n'a point décrété que les enfants seraient soustraits à l'obéissance qu'ils doivent à leurs pères et que les Directeurs nommés et installés par nous, méconnoitroient la voix du Magistrat dont ils dépendent.

La liberté des cultes ne consiste point à empêcher les Enfants d'entendre la voix de la raison et de la liberté, c'est attenter au contraire à la liberté des cultes, que d'avancer que celui qu'on professe (quelqu'il soit) défend de s'instruire sur tout autre objet et vous osez nous avancer ceci, comme Pères des Enfants, que nous vous avons confiés?'

Si vous aimez votre religion, croyez vous que la voix des hommes, puisse la renverser? - Vous ne seriez pas d'accord avec vous mêmes et nous croyons devoir vous dire, que ou l'ignorance, ou le fanatisme seul, ont pu vous dicter la réponse peu ménagée que vous nous avez faite.

Les Enfants que nous vous avons, confiés, ont droit comme tout autre homme, de s'instruire sur leur devoir de citoyen et comme leurs Pères, et vos Magistrats, nous prendrons les mesures pour que nos intentions soient accomplies et vous réquérons de vous rendre à la maison de la Commune, demain à onze heures du matin, pour nous rendre compte de la réponse que vous nous avez addressée et recevoir nos ordres ultérieurs.

Salut et fraternité

(signée) H. VAN BLOMBERG, loco Bourg^{tre}

E. SOLVYNS, secrétaire de décade.

Ingevolgens bovenstaanden brief zyn wy op 22 X^{ber} na het Magistraat gegaan en hebben order gekregen van in volle Collegie te koomen, alwaar den Borgemeester Dehaan, het woord voerende, aan ons zeyde, dat wy geroepen waaren, ten eynde van onzen brief, op 21 X^{ber} geschreeven, te moeten motiveeren. - Hier op hebben wy geantwoord, dat wy niet voorders konden zeggen, dan wel dat onze conscientie niet toe en liet, dat wy zelfs na de bestemde plaats zouden koomen, noch min van onze eyge kinderen daar te laaten gaan en dus noch veel min van daar te zenden de kinderen die aan onze zorge alleen toebetrouwd weezen.

Deze antwoord was hun geensints voldoende, zy zegden dat zy de zelve religie hadden als wy, en vervolgens dat wy daar naarderen uytleg van moesten geven. Zy deeden al dat moogelyk was om met ons over het poinct van godsdienst in discussie te koomen, maar wy van onzen kant bleven vasthouden, alzoo wy noyt de theologie geleerd hadden, wy daar op in geen discussie konden treeden, en dat wy hun geen

naardere explicatie op onzen brief konden geeven, dan wel gelyk wy reets hier vooren gezeyd hebben. - Hier op zyn veele woordenwisselingen gevolgd; onder andere wilde het Magistraat dat zy recht hadden van aan d'Aalmoesseniers te ordonneeren het geene zy goedvinden, vermits het hunne kinderen zyn, welke alleenlyk aan onze zorge toebetrouwd worden, doch waar over zy het oppergezag ofte macht hebben. - Wy hebben hun daar op geantwoord, zy daar over quaalyk geinformeerd waaren; alsdat het Magistraat nooyt voorder gezag op d'Aelmoesseniers gehad heeft, dan wel van alle jaaren met Ste Barbara te mogen kiezen, twee persoonen uyt de vier, welke aan hun door de Aelmoesseniers voorgesteld worden. - bovendien van dat de reekening onzer administratie jaarelykx voor hun gepasseerd moet worden, en dat wy geen aanleg of Cassatie van penningen mogen doen, dan met voorgaande authorisatie, doch wat dat de opvoeding of bestier der kinderen enz. aanbetrefd, dat zy nooyt daar het minsten van te zeggen gehad hebben; dat wy daar van menigvuldige voorbeelden zouden konnen aanhaalen, ten tyde van onze voorzaten voorgevallen, wanneer het Magistraat aan d'Aelmoesseniers iets heeft willen ordonneeren, 't zy van een kind aan te neemen, 't zy van een zinneloosen mensch te aanveerden, in welke gevallen de Aelmoesseniers hun altoos hunne orders terug gezonden hebben, met aanzegging indien het Magistraat het zoude *verzogt* en niet *geordonneerd* hebben, men alsdan zoude zien, of het moogelijk was van aan hun verzoek te konnen voldoen.

Na deeze en meer andere reedekavelingen, welke te lang zyn om hier te konnen plaatsen, heeft het Magistraat geeyndigd met ons te zeggen alsdat wy wederom onze fonctien gelyk voor of naar zouden herneemen, dat zy van hunnen kant zouden paart gegeeven hebben van onze antwoord aan degeene zulkx behoorde en ons daarna hunne voordere orders zouden gezonden hebben, waar mede afschyd genomen hebbende zyn wy wederom na de kamer gekoomen, om onze bediening waar te nemen, in afwagting wat ons voorder gebeurd zoude hebben.'

Op 28 December, lezen we verder in het *Memorie-Boeck*, had er eene vergadering van den Grooten Heiligen Geest plaats, waarop, behalven de vier dienende Aalmoezeniers, verscheidene oud-Aalmoeseniers, tegenwoordig waren; de reden dezer vergadering was om kennis te nemen van het volgende schrijven:

[28 december 1794]

Liberté.

Amour des Loix.

Égalité.

Anvers 7 Nivose 3me année de la Rép. françoise une indivisible et toujours triomphante.

Le Magistrat de cette Ville aux Citoyens Directeurs de la Chambre des pauvres.

Citoyens!

Les raisons que vous nous avez alléguées lorsque nous vous mandâmes en Collège le 1er de ce mois, pour rendre compte de la réponse que vous nous aviez faite à notre invitation du 29 frimaire, ne nous ayant aucunement satisfait, et persistant dans la résolution prise, de faire fréquenter décadairement le temple de la raison par la Jeunesse, nous vous faisons la présente en qualité de Magistrats et pour vous servir d'ordre à y faire conduire mardi 10 du courant et toutes les décades suivantes à dix heures et demie du matin, les enfants que nous confions à vos soins. - Nous nous plaisons à croire que vous ne manquerez pas à vous y prêter, pour que nous ne soyions pas contraintes d'employer d'autres moyens pour faire accomplir nos intentions.

Salut et fraternité.

(signée) DEHAAN, Bourguemaitre,

E. SOLVYNS, sécrétaire de décade.

Op welken brief de voornoemde heeren en frères, gezaamentlyk met ons, goedgevonden hebben dat wy den dag daarna, zynde 29 December, de volgende antwoord zouden geeven:

[29 december 1794]

Liberté.

Justice.

Égalité.

Anvers, 9 Nivose 3me année de la Rép. françoise.

Les Directeurs de la Chambre des pauvres aux Citoyens du Magistrat de cette Ville.

Citoyens!

En réponse à votre lettre du 7 Nivose, nous ne pouvons que nous référer à ce que nous vous avons dit de bouche, en conséquence de quoi il ne nous est pas possible de satisfaire à votre demande.

Salut et fraternité

(signée) CAMBIER KANNEKENS

J.J. VAN HAVRE

J.C. DE VRIES

F. CARPENTIER

Waar op wij geen voordere schryvens van het Magistraat gehad hebben, en alzoo er reets sedert dry decaden voorbygegaan zyn, twyffelen wy geensints of deeze zaak afgedaan is, en dat wy daar omtrent geen voordere orders meer zullen bekoomen.'

En inderdaad deze zaak bleef zonder verder gevolg; de Eeredienst van de Godin der Rede bestond overigens maar korten tijd in onze stad, om weer voor eene andere nieuwigheid plaats te maken, en langer aandringen om de Aalmoezeniers van hun voornemen te doen veranderen was dus nutteloos.

Men zou echter die mannen, die zooveel bewijzen van moed

en onafhankelijkheid gegeven hadden, wel op andere wijze weten te dwingen. Allerhande moeielijkheden werden hun in den weg gelegd, het Magistraat wilde meester over hun spelen, maar de Aalmoezeniers bleven krachtdadig hunne voorrechten verdedigen en de Municipaliteit vond niets beter dan op 27 Messidor jaar VI (25 Juni 1798) een besluit te nemen waarbij de dienende Aalmoezeniers van hun ambt werden ontslagen, onder voorwendsel dat ze te onbezonnen met de gelden van den Arme omsprongen.

Ze ontvingen niet te min, o! spotternij, een brief van dankbetuiging voor hunne bewezene diensten!

EDWARD VAN BERGEN.

Ongeboekte Antwerpsche Woorden en Spreekwijzen verzameld en toegelicht door J.J. Hellemans.

Aanteenen, *teende aan, aangeteend.* - Teenen aanzagen, namelijk aan de dakkepers, om deze op de muurplaat vast te nagelen. (Zie muurplaat Sch. Bijv. Idiot.).

Afsteker, *den.* - Zeer lang vleeschhouwersmes waarmede de ribstukken worden afgestoken of doorgesneden. Daar het kraakbeen soms zeer hard is, kan men dit met een gewoon mes niet doorsnijden. Gebruikt men de zaag, dan is de snede eenigszins verhakkeld, met den afsteker snijdt men geheel gaaf.

Angel, *den.* - draaier. De angels eener handkraan of eener handwindas zijn zoo gesteld, dat de eene boven is, wanneer de andere omneêr staat. Zonder deze schikking zouden die werktuigen voor zware lasten niet te gebruiken zijn.

Blaf - *vlak. Hij kreeg eenen slag blaf op zijne ster.* Z. Kil. en Meyer.

Blet, *de.* - Platte ijzeren strook met ingedrilde gaatjes, die men gebruikt om timmerwerk te verbinden of te versterken. Sijn. *plaat.* Eene *plaat* kan vierkant zijn, eene *blet* is altoos

lang en smal. *Blet* is eigenlijk een bijv. nw. en heeft de zelfde beteekenis als *plat. Blet*, *plat*, *plaat* zijn verwant aan *pletten. Bletten*, is bij de visschers het bovendeel der vischhaken afplatten, om er de lijnen aan te hechten. verkw. *Bletje.* Samenstell. *Kassijblet*, *trekblet.* (z.d. ww.).

Buildrager, *buideldrager*, *den.* - Zakkendrager. Kil. heeft *buydel-draegher, saccarius*, fr. *portefaix.*

Darmscheede. *scheede*, *schee*, *de.* - Het vet, de omkleeding der darmen. Kramers heeft *darmscheil*, *darmscheel*; verlengsel van 't buikvlies, dat de dunne darmen tusschen zijne platen insluit; fr. *Mésentère.* Onze beenhouwers zeggen kortweg *schee* en *scheevet* voor *scheelvet* of *darmvet. Het scheevet is zeer gesmijdig.* Kil. geeft *darm-scheydsel*, *Mesenterium.* Dat *scheede, schee* tot *scheiden* te brengen is, bewijst ons *scheeden* en *scheeën* voor *scheiden. Neders. scheden.*

Deurpad, *de.* - Schootplaat, de biet (z.d.w.) waar in de schoot van het slot eener deur schiet. Kil. heeft padde van 't slot - holte waarin de lip springt.

Eechenis, *de.* - lies, plaats bij de schaamdeelen. *Het paard gaf hem een en slag in de eechenis, zoo dat hij neêr viel.* (Z. Eechenis bij Oudemans.) Van menschen zeggen wij *eechenissen*, van dieren *liezen.*

Finkelen, *finkelde*, *gefinkeld.* - Begeerig beloeren, branden van verlangen om iets te bezitten. *Doe het maar achter het slot, want hij finkelt er op.*

Fits, *de.* Hengsel voor ramen, deuren enz. dat ingestoken wordt. De scharnier, hier *leê*, *lede*, staat integendeel boven op. Wanneer de *fits* aan den knoop eenig versiersel vertoont, is ze eene *fitse-vaas. Fits* is een bastw. van het fr. *fiche.*

Goolijzer, *het.* - IJzer voor dakvensterroeden gebruikt, waarvan de vleugels, tot steun van het glas, van eene gool of geul voorzien zijn, zoodat het water, welk tusschen de stopverf zoo kunnen doorzijpen, in de gool terecht komt en langs dien weg in de goot valt.

Kalkschuur, *de.* - Het pakhuis van eenen kleinhandelaar in bouwstoffen, waar kalk gebluscht wordt.

Kassijblet, *de.* - Eene blet (z.d.w.) waarvan de twee einden haak om gezet zijn. Het eene einde wordt aan de kassijing (z.d.w.) genageld, het andere wordt ingemetseld. Bij middel der kassijbletten zet men de kassijing vast.

Kassijing, *de.* - De stijlen en bovendorpel waarin eene

eene deur draait. Met den onderdorpel vormt het geheel eene raam. Kiliaan heeft *kassijne* - raamwerk van vensters en deuren. Het Antwerpsch woord bewijst dat de *n* in *kassijne* ingevoegd is. Kassijn is mogelijk een meervoudsvorm als enkelvoudig gebruikt, zooals teen voortee, schoen voor schoe. *Kassij*, k - ch, ij - ii, van het fr. *châssis. Kazijn*, *kozijn* ontstonden waarschijnlijk door volksetymologie. Van *kassij* hebben wij nog *kassijblet.* (z.d.w.)

Koord, *in de koord,* - in omvang. *Die boom is zes voet in de koord.*

Licht, *de.* - De band die over den zadel loopt en waarin de berries van een rijtuig rusten.

Loketlood, *het.* - Noklood, pletlood, bandlood, gebruikt aan de leiendaken, dakvensters, enz. van het fr. *noquet*, dat op zijne beurt van ons *nok* afgeleid is.

Paalplank, *de.* - Damplank, plank die gebruikt wordt bij het graven, om het inkalven te beletten. (Z. inkalven Sch. Bijv. Idiot.). De paalplanken worden langs de wanden der geul of van den put gesteld en met houten geschoord. Van *paalplank* kwam het Fr. *palplanche.*

Peperbol, *den.* - Peperkorrel. In Vlaanderen *peperbezie.*

Peperkoren, *de.* - Bruine vlek op de huid. Kil. heeft *peperkoren*, *granum piperis*. Waarschijnlijk werd deze vlek aldus genaamd naar hare gelijkenis met eenen peperkorrel. (Z. peperkoor. Schuur. Idiot.).

Pik, *de.* - Een werktuig door de kasseiers gebruikt om de kasseien te lichten, bij het herstellen der wegenis.

Rasp, *de.* - Grove houtvijl. Men zegt *raps* voor *rasp* als *heps* voor *hesp*, *geps* voor *gesp* enz.

Schalkbaas, *den.* - Heibaas. De heistelling noemt men ook *schalk,* van hier *schalkbaas*, die gebiedt bij het heien. De *schalkbaas* is tevens *trosslager* (die met eene tros of dikke koord, het inheien der palen bestiert) en *voorzanger.* De schalkbaas beveelt:

Een, twee, drij;
Ieder aan ze koordeken.
Een, twee, drij;
Haal op de hei.

en dan gaat het:

Laatst kwam ik bij Peer den boer,
Boum!
.....
.....

of:

Me zuster is in 't wit gekleed,
Hoera!
.....
.....

Bij elken uitroep valt de zware hei op den paal neder. Zonder voorzanger zou men niet kunnen werken, daar het optrekken der hei op maat moet geschieden. De *hei* of *heiblok* noemt men hier ook *varken*, bij Kil. *ram* en *heien* is bij de Eng. *to ram*. Hier *schalken.*

Schieter, *den.* - Schoot van een slot. fr. *pêne.*

Schoot, *den.* - Het voorste deel van den vloer eener kar buiten den bak, waarop de voerman staat of zit.

Schrode, *schrooi*, de. - snijbeitel, splijtwig. Smidswerktuig, dat men op het aanbeeld zet en waarmede het gloeiend ijzer wordt gespleten en doorgeslagen.

Slabber, *den.* - Slabbe fr. *Bavette.*

Slabberaar, *den.* - Iemand die slabbert, Eng. *slabberer.*

Sling, *de.* - Leng, strop om goederen te laden en te lossen. Nog dagelijks gebruikt in *kettingsling* en *oliesling,* (*oliesling,* sling om vaten palmolie optehalen.) Sommige zeggen *sleng*, maar *sling* is juister daar het woord verwant is aan *slingen*, *slingeren. Leng* is een verloopen vorm van *sling.* Eng. *sling.* Hd. *schlinge.* Van *sling* kwam het Fr. *élingue*

Slissen, *sliste*, *geslist.* - Effenen, gelijk maken. *Na den winter worden onze wandelwegen geslist.* bij Kil. *slissen*, *slichten - complanare.*

Steken, *stak*, *gestoken.* - Metselen, in de uitdrukkingen: *Een welfsel steken*, *een boog steken, eene schelp steken.*

Stulp, *de.* - De riem die onder den buik van een lastdier doorloopt en de twee berries verbindt. De *stulp* zit aan de *licht* vast. (z. *licht*).

Tits, *den.* - Stoot. *De koe gaf hem eenen tits met de horens.* Kil. heeft *tets, tetse, tats*, *tatse.* - slag.

Trekblet, *de.* - Trekband, fr. *tirant.* Lange blet, die naar de noodwendigheid van het werk gesmeed wordt. (z. blet).

Trommel, *de.* - De as eener kraan waarop de ketting windt.

Verstek, *het.* - Verband van lijstwerk, waar twee stukken eenen hoek vormen.

Verstekbak, *den.* - De bak waarde latten, stijlen, dwarsstukken enz. schuins in afgezaagd worden, om het verstek te maken.

Verstekblok, *den.* - De blok waar de schuins afgezaagde stukken worden op glad geschaafd.

Verstekhaak, *den.* - De haak van 45° waarmede de versteklijn wordt afgeteekend.

Verstekken, *verstekte, verstekt.* - De stukken van een lijstwerk in verband brengen.

Verstekking, *de.* - De daad van het verstekken.

Vingerhoed, *den.* - Klein glas. *Zoo*, *hebt gij uw glas al leeg? 't was geen glas*, *'t was maar eenen vingerhoed.* Door vingerhoed wordt hier niet gewezen op het werktuig eener naaister, maar wel op de oude kleine inhoudsmaat. 1 vingerhoed - 1/10 maatje of glas - 1/100 kan of 1 kub. centilit.

Voetdeel, *het.* - De plank die onder op de kepers van een pannendak genageld wordt. *Boordsel*, *muurplaat en voetdeel vormen met de kopstukken*, *het timmerwerk eener dakgoot.*

Waag, *de.* - Eene oude gewichtsmaat (k^{o} 68), nog ingebruik in den steenkolenhandel, doch enkel voor stukkolen. *Breng mij twintig waag kolen.* De Noordsche waag (1 vog - k^{o} 17.98) kent men hier ook. *Ik bestelde zes reppen stokvisch*, *van.... stuks in de waag.*

Werzel, *den.* - De plaats in het hout waar de draad dooreen werzelt of dooreenloopt. *Die planken kunnen niet dienen ze zijn vol werzels* (zie *werzelen* Sch. Idiot.)

Wins, *de.* - Windas, van het Engl. *winch.* Samenstellingen: *handwins*, *stoomwins*, *winsplank.*

Errata

Vorige aflevering lees:

blz. 146. 25^{e} regel.	Panisborne.
blz. 147. 2^{e} regel.	van onder. Severijs, Severijns.
blz. 149. 10^{e} regel.	De vleeschkleur van eenen beu is niet zoo wit als van een zoetemelkkalf.
blz. 149. 30^{e} regel.	tot aan de dom.
blz. 150. 1^{e} regel.	en voorzien van eenen trekdissel.
blz. 150. 39^{e} regel.	SLOPSTEE, *de.* - sluipstede.

Langs een doornig Pad leidt de Roem door Fautor.

Life is real, life is earnest!
And the grave is its goal!
Werkelijkheid en ernst is 't leven,
In het graf eindt niet zijn streven!
LONGFELLOW. *A Psalm of Life.*

Is het werkelijkheid of verdichtsel, behoort het tot de soort van autobiographiën of tot die der reclamen? - Ja, waarop maakt dit verhaal, deze samenspraak, zoo gij wilt, eigenlijk aanspraak? Wij hopen, op uwe aandacht; wij wenschen, op uwe belangstelling; belangstelling vooral in die vele personen, wier beeld wij pogen te teekenen in den held onzer schets.

Een weinig menschenkennis en ervaring volstaan om tot de zekere overtuiging te komen, dat de jeugdige voortvarendheid van waarlijk begaafde aankomelingen in de kunst geen veiliger schuts en tegelijk geen krachtiger opwekking kan vinden dan in eene wijze belangstelling van hen, die meer nog dan door hunne maatschappelijke positie, door vorming en studie, door bezadigdheid en kieschheid hun weldadigen invloed weten uit te oefenen. Zij zijn de ware kunstvrienden, die derwijze hun edele taak opvatten; zij maken zich ten hoogste verdienstelijk voor land en volk en tot het verst nageslacht leven zij voort in de kunstwerken hunner beschermelingen.

Men zou geneigd zijn, bij het zien van de talrijke tentoonstellingen van kunst, bij het hooren lofprijzen van kunststukken, die met goud bekroond en met goud betaald worden, te beweren, dat nimmer de kunst zoo hoog gewaardeerd werd, nimmer zulk een onverdeelde bescherming genoot dan heden geschiedt. Wij voor ons gelooven dit minst van al; wij achten zelfs zulk een ongelijke kamp, hoe schoon en aangenaam overigens voor de duizenden toeschouwers, gevaarlijk voor het prestige der kunst; het is er zoo ver af, dat zulk een uiterlijk vertoon, eene bescherming mag heeten van den kun-

stenaar, dat het veeleer den laatste moedeloos, wanhopig maken moet.

Wij willen ons gevoelen thans niet nader uiteenzetten; wat wij verstaan door bescherming der kunst zal onzen lezers in den loop van dit verhaal voldoende duidelijk worden. Genoeg, in ons oog weegt de hartelijke goedkeuring van eén waar beschermer der kunst vele gouden medailles eener internationale tentoonstelling op, en ongetwijfeld zeker zal een jeugdig kunstenaar onder de leiding en aanmoediging van zoodanigen kunstvriend, gevrijwaard van blaseering, langzaam ja, maar ook veel gewisser een eervolle plaats in den tempel der kunst verwerven, dan hij ooit bereiken zou door honderd uitspraken van *jury's*.

Wij wenschen tot zelfs den schijn te vermijden, als zouden wij hier een verweerschrift schrijven tegen iedere tentoonstelling van beeldende kunst, tegen iederen wedstrijd in de overige vrije kunsten. Ons doel ligt hooger, het geldt de bescherming van jeugdige en talentvolle kunstenaars, het betreft onze hoogere standen, wier invloed zoo heilzaam en veredelend op de kunst werken kan.

Moge het voorbeeld uit den vreemde in ons vaderland meer en meer navolging vinden en ons verhaal tot aanmoediging strekken in dien edelen wedstrijd.

Het geviel dan in een nazomerschen achtermiddag van het jaar 1867, dat ik, de voormalige Witte poort van Leiden uittredende met het wel benijdenswaardig oogmerk langs de *Kleine Vink* naar Oegstgeest te wandelen, hoogst aangenaam verrast werd door de ontmoeting van een oudbekende, een recht hartelijk vriend uit mijn zonnige jeugd, dien ik zeker overal elders behalve op de heerbaan naar 'sHage zou gezocht hebben.

Ik weet niet, wie van ons beiden wel het meest verheugd was over dit voor mij toevallig en allerwelkomst samentreffen; zeker is het, dat mijn vriend er al dadelijk blijk van gaf door zijne volle toestemming te geven aan mijn voorstel - een wandeling over Oegstgeest naar Leiden.

Natuurlijk had ik mij vergewist van zijn dispositie en van het halve Cingeltje, dat hij pas gemaakt had; daarbij kende ik van ouds zijn lust voor groote excursies en gaf hij mij nog

ten overvloede de verzekering, dat hij voor den heelen schat van alle Leidsche museums thans niet zou willen kwartieren.

‘Ik zie wel, Amice’ brak ik den vloed zijner bijvalsbetuigingen af ‘dat de jaren uw opgeruimdheid niet deden te loor gaan.’

‘Evenmin,’ vulde hij mijne opmerking aan ‘evenmin als de wisselvalligheden van vijftien jaren levens het vermochten.’

Wij waren intusschen opgewandeld en weldra het schoonste uitspanningsoord van Leiden's jeugd, van Leidens Muzenzonen niet het minst, genaderd.

‘Hoe schoon, hoe schilderachtig gelegen! Waarom er zoo'n prozaïschen naam aangegeven; waarom, als men dan toch bij de vogels wil blijven, dit paradijsje niet *Filomela* geheeten, of zoudt ook gij het niet liever door den naam van de bevalligste der Najaden verwisseld zien?’

‘Zoo heel kwaad niet gedacht, Bernard,’ gaf ik mijn vriend van harte toe, ‘maar wat dunkt je, zouden we in gindsch prieel, het uitzicht is er zoo vrij en ruim, niet een wijl vertoeven? Wie weet, welke stroomnimf ons bij het ondergaan der zon een naam komt influisteren, dien wij der bevoegde societeitscommisie ter vervanging van dien prozaïschen, zooals gij hem noemt, zullen aanbevelen, waarbij ik u tevens als peter voor den eventueelen herdoop zal voorstellen.’

Dat er van verbidden geen spraak was, lezer, zult gij allicht raden; wij traden dan ook spoedig den tuin van de *Kleine Vink* in, bestelden wat wij verlangden en spoedig hadden wij ons - het was geen zondag, of gij het begreept! - neen, niet van het prieel meester gemaakt, waren wij rustig en gemakkelijk om het ovale tafeltje gezeten.

Het tijdsverloop, zij het ook kort, tusschen bestellen en bedienen, maak ik ten nutte om u mijn vriend voor te stellen. Dat het niet eerder geschiedde, wijt het der onverwachte ontmoeting, wijt het liefst der bescheidenheid.

Bernard van Overberg was de eenige zoon van een zeer kundig en menschlievend geneesheer uit mijn geboorteplaats D... De achting, door dokter Van Overberg in onze stad genoten, was in den vollen zin des woords algemeen, - hij was niet de geneeskundige, in het doktorscoupéetje gezeten en met het potloodje streepjes aanteekenende, wanneer hij het ziek-, het sterfbed van ongelukkige natuurgenooten had verlaten; Potgieter, wij verzekeren het u, zou Van Overberg tot in de wolken verheven hebben.

Onzen geneesheer ter eere zij het gezegd, dat hij in betrekkelijk jeugdigen leeftijd, zelf, ten gevolge zijner edele menschlievendheid, bezweek aan eene besmettelijke ziekte, waaruit hij door zijne kunst, meer nog dan wetenschap, door zijne opoffering eene arme verlatene gered had. Zijn dood werd betreurd, diep betreurd en beweend, vooral door de behoeftigen onzer stad. Helaas! het bleef daarbij, zelfs toen het bleek dat de brave man te weinig schrapjes in zijn zakboekje had geschreven, och zelfs de credits, in zijn grootboek genoteerd, niet in overeenstemming waren met zijne uitgebreide praktijk!

'Gelukkig,' zeiden sommigen, 'gelukkig dat zijn jonge vrouw ter ziele is, dat haar zulk eene teleurstelling gespaard werd;' 'hoe jammer' klaagden anderen, 'dat het eenig zoontje zoo weinig erven zal van zijn overleden vader,' alsof hij niet rijker dan al deze erfzieke beklagers wezen zou, indien hij maar alleen de groote deugd zijns vaders bleek geërfd te hebben!

De oude heer *Bergman*, de vader der verscheidene moeder van den jeugdigen Bernard, nam den wees in zijn huis op, gaf dezen eene opvoeding volgens zijn staat en plaatste hem op twaalf jarigen leeftijd in een Instituut, waar ook mijne ouders mij gezonden hadden.

Het was op de kostschool van den heer *Werden* te G. dat wij onze eerste kennis maakten, spoedig vrienden werden en bleven tot op het oogenblik, dat ik mij naar het gymnasium te U. begaf, terwijl Bernard de lessen van het hooger Onderwijs in onze geboortestad ging bijwonen.

Andermaal knoopten wij onze oude vriendschapsbetrekkingen aan in de grijze sleutelstad, werwaarts wij ons vol moed en vol hoop op een eervolle loopbaan na doorgeworstelden academischen proeftijd hadden begeven. Ons propoedeutisch exaam hadden wij sedert een paar jaren met glans gepasseerd, toen het afsterven van Bernards grootvader, meernog de bedroevende toestand, waarin de heer *Bergman* zijne bezittingen had nagelaten, den veel belovenden geneesheer *in spe* belette zijne studiën op de Leidsche Universiteit voort te zetten.

De scheiding viel ons beiden hard, mij echter veel meer dan mijn vriend; want hij had mij meermalen zijn weerzin te kennen gegeven in het volgen der academische lessen; 'ik ben zoo weinig in de wieg gelegd voor medicus,' moest ik op mijn verzekering, dat het jammer zou wezen van zijn voortreffelijken aanleg, dan van hem hooren, 'zoo weinig,'

lachte de schalk, ‘als zekere vriend van mij voor advocaat.’

Uit achting en liefde voor zijn beminnenswaardigen voogd en grootvader studeerde Bernard met de meeste vlijt, ofschoon hij vast besloten was, mocht hem zijn oude weldoener voór zijn Candidaats door den dood ontvallen, zijn eigen wils in dekeuze van zijn levensstaat te zullen volgen.

Een week of vier na het overlijden van den heer *Bergman,* ja ik herinner het mij nog goed, het was op een maandagavond; hoeveel pijpen ik dien avond uitgeklopt, weer opgestopt en aangestoken had, zou ik met geen juistheid kunnen bepalen, wel weet ik dat alle pandecten van Justinianus door mij naar de andere wereld werden verwenscht in gezelschap van mijn Corpus juris cum annexis historiis; ik werd benauwd, schoof het raam open en, waarachtig, daar zag ik mijn uitmuntenden vriend de *Maarsmansteeg* uitkomen, de *Breêstraat* oversteken en, in minder tijd dan ik het schrijven kan, was hij de trap op en mijn kamer binnen gevlogen om mij deelgenoot te maken van zijn groot geluk.

‘Bah! wat rookhol!’ - Bernard kon zijn hart niet genoeg lucht geven, hij kneep er mijn hand te harder om, ‘Gaat die andere raam ook open, 't is waarachtig om te stikken; zeg! heb je al te met je recht in de andere wereld gezocht?’ - Zie zoo, nou kan iemand op z'n verhaal komen! jongen, Gus, (mijn naam, lezer, maar een beetje kort gegeven) ik heb zoo'n dorst, de trein is juist aan en ik wilde niet eens bij ‘Zomerzorg’ in wippen om een hartversterking te nemen, om toch maar gauw bij je te zijn.’

Ik verkeerde thuis in de vaste overtuiging, dat de zaken van wijlen zijn grootvader in 't geheel niet slecht stonden, dat het louter laster was, wat men van 's mans finantieelen toestand had rondgestrooid; in alle geval, dacht ik, heeft mijn vriend nu meer dan achter- en voorwielen genoeg, om zonder vrees of zorg vijf jaar door de studentenwereld te rollen.

‘Ik feliciteer je, Bernard,’ was daarom de toast, dien ik na het inschenken van het eerste glas instelde, ‘ik feliciteer je met dien gelukkigen afloop; ik moest je wel condoleeren, maar ik ben te blij over uw terugkeer, die wel permanent zal wezen, dan dat ik met je treuren zou over den dood van uw edelen grootvader, die zeker reeds in betere gewesten geland is. ‘Amice, daar ga je!’ en met eén teug had ik mijn glas geleêgd.

‘Ik bedank je in alle oprechtheid, Gus, voor je hartelijke

toast; ik prijs den lof, dien ge mijn besten grootvader toezwaait, echter wat mij betreft, het spijt me, maar ik moet je tegenspreken, - mijn toekomstig doctoraat heb ik er aan gegeven.'

Bernard dronk hierop zijn glas uit en vervolgde: 'ge weet, Gustaat, wat ik altijd verlangd, waarnaar ik rusteloos gestreefd en waartoe ik mij sedert jaren heb voorbereid. Teekenen was mijn lust en mijn leven al op kostschool, ge zult je mijn karikatuurtjes van *olim* nog wel herinneren; ken je nog die historie van dien aanspreker met onzen Monsieur? Wat hadden we er lang pret van, al werd mij die pitoreske schets naar het leven (de heer Van Werden was de welgedaanheid in de hoogste mate, de voorbidder daarentegen een echte type van zijn soort) geducht ingepeperd.'

'Dat ik bij mijn potlood of krijt ook even lustig penseel en kwast hanteerde en menig verfstuk van Piet Jonkers zoek maakte, waarvoor ik menig uurtje heb moeten brommen; je hebt me toen ter tijd genoeg er over beklaagd. Denk je dat ik den vrijen tijd tusschen de gymnasiaallessen, ge waart toen te U., alleen aan Latijnsch en Grieksch besteedde? Gelukkig dat de Rector niet over mij te klagen had, ik was meestal secundus van mijn klas, anders zou mijn goede grootvader, die droomde van zijn doctoralen kleinzoon, mijn ouden schildermeester, *Brouwers*, het wel eens beduid hebben, dat Bernard doctor en geen kladschilder worden moest; nu echter was het anders, en een levensgroot door mij geschilderd portret naar eene photographie van mijn grootvader (buste natuurlijk) verzoende den ouden man voor altijd met mijn zoogenaamde liefhebberij.

"Hoe het hier in Leiden ging?" maar schenk mij eerst nog eens in, gij kijkt werkelijk of gij versuft zijt, wat scheel je, Gus? Ah, ik zie Jan Corpus Juris, het is zeker het *Corpus delicti*, raad ik het niet, jongen?

"Hoe dikwijls zijt gij in de vier jaren van ons accademieleven de *Donkersteeg* door en de *Haarlemmerstraat* in gewandeld, om je vriend op te wachten, die daar ergens in de buurt het schilderen in grooter perfectie leerde?"

"Genoeg, amice, de nalatenschap van mijn grootvader, die waarlijk geen millioennair was, is mij nog meêgevallen," - de edele jongeling! dacht ik bij mij zelven, - "Zie, ik kan nog drie maanden de anatomische lessen van professor X. hier volgen en dan - hij wierp een 800 gulden in bankpapier

op tafel - ga ik naar Parijs; niet om te zwieren, de bewijzen liggen voor u, maar om mij verder te bekwamen en een plaats te verkrijgen aan de *école des Beaux-Arts...*

"Gus, Gus! slaap je," het was mijn vriend, die mij uit die zoete herinneringen tot de werkelijkheid terug riep; "ik was," ging Bernard voort, "eens opgewandeld en van verre zag ik dat de kellner bij het opdienen u in zalige rust waande; maar ik heb al de oude plekjes van vroeger in dien tusschentijd al bezocht en ja wel, ik kreeg de ervaring dat gij niet sliept, maar droomdet: ik geloof waarachtig over schilderkunst; zeg, ben je ook soms artist buiten de planken geworden?" "*école des Beaux-Arts*," "hoorde ik u zeggen, juist toen mijn stap u deed ontwaken."

"Geslapen juist niet, *maestro mio*," verontschuldigde ik mij, zoowat gedommeld en gedroomd misschien wel; ik behoefde mij toch voor den kellner niet te geneeren? en gij waart zoo verslonden in het beschouwen van het keurig landschap, dat ik je niet durfde storen door een minder poëtisch geroep "dat de Rüdesheimer al op tafel stond;" ook had ik in het vooruitzicht der te vervolgen wandeling heel weinig trek, om je op dit kunsttochtje te vergezellen; ik bleef dus in afwachting van uwe terugkomst heel bedaard...'

'Zitten dutten,' viel Bernard mij lachend in de rede, 'nu ik vergeef het je van harte, want ik geloof niet den moed gehad te hebben de Tantalus' pijn te doorstaan, ik zou misschien in zalige tevredenheid al drinkende uwe komst verbeid hebben.'

Her eerste glas op onze oude vriendschap, werd dan ook spoedig op onze gezondheid geledigd.

'En waarover droomde je wel?' zette mijn vriend, die zelden den draad van een gesprek losliet, vragende het onze voort.

'Denk je dan nog dat ik droomde, Bernard?' liet ik ietwat wrevelig op zijne vraag volgen; maar hij keek mij van onder zijne lange donkere wimpers zoo snaaks aan, dat ik onwillekeurig moest lachen en mijn goed humeur terstond terugkeerde.

'Nu dan, droomende of niet,' ging ik voort, 'ik dacht in die oogenblikken aan ons verleden, amice, en liet al die oude aangename herinneringen nog eens de revue passeeren. Blonde krullebol, die gij waart, toen ik je het eerst bij *Werden* leerde kennen, ik zag je weer met dat frissche en opene

gelaat, waaruit een paar donker blauwe oogen straalden van geest en kracht, waarin achter fijne roode lippen een tongetje school, dat met een radheid geroerd werd, waarbij onze vinnige omroeper zelfs niet halen kon. Je waart wel een hoofd grooter dan ik, en daarom misschien vielen je lange beenen, nog langer omdat ze onder een kort buisje uitstaken, mij zoo in 't oog en kwam het mij dikwijls in de gedachte, dat ik je vroeg of laat nog eens bij Blanus zou zien figureeren.'

'Dat had je me toen ter tijd moeten wijsmaken,' bracht Bernard hartelijk lachende in het midden, 'ik zou je zeker die vergelijking met mijne harde vuisten, die waren immers ook naar evenredigheid? uit het hoofd geslagen hebben.'

'Voor mijn armen bol ben ik blij, dat ik het je nu en niet in onzen jongenstijd heb verteld; misschien waren we wel kwade vrienden geworden en dat zou me nu nog leed doen, want we konden het samen zoo goed vinden en menig geannexeerd appeltje en peertje hebben we broederlijk gedeeld, niet waar Bernard?'

'Strekken uwe herinneringen zich niet verder uit, Gustaaf, dan tot dit armzalig beetje? nu, zou ik haast weer gelooven dat ge geslapen hadt.'

Ge weet het, lezer, zij strekten zich verder uit, en al mocht ik al ophalen van zijn lust tot teekenen en schilderen, er een enkele anecdote tusschen werpen, veel moest ik verzwijgen, waarvan ik u meedeeling kon doen. Mijn vriend was dan ook over mijn 'droomuitlegging' tevreden, vooral toen ik hem verzekerde, dat ik hem terstond herkend had, al waren er ook vijftien jaren tusschen ons laatste samenzijn verloopen, al had ook een prachtig donker bruine baard en knevel aan zijn welige krullen schade gedaan en hem een mannelijk, schoon ouder aanzien gegeven, dan waarop hij in werkelijkheid aanspraak kon maken, al was ook zijn blank voorhoofd, dat mij veel hooger voorkwam dan voorheen, door meer dan een rimpel doorploegd.

'Maar nu is de beurt aan u, Bernard,' besloot ik mijne laatste opmerkingen, nadat ik hem in een paar woorden had meêgedeeld, dat mijn wieg niet van een advocaat in dop, volgens zijne voorspelling, geweest was, dat ik onder het makelaarsgilde opgenomen en zelfs reeds in die hoedanigheid te Leiden gevestigd was, niet twijfelende of hij zou, als rechthebbende op een deel van mijn fortuin, de gast willen zijn van zijn oprechten vriend.

Uw laatste aanbod, Gustaaf, neem ik met beide handen aan en zal een paar dagen, die ik hier te vertoeven wensch, volgaarne van uwe gastvrijheid gebruik maken. - ‘Hé, Kellner!’ de jonkman was toevallig binnen het bereik van zijn stem, ‘een flesch *Liebe frauw-Milch*, maar *echte*, hoor! - Ook aan uw ander verzoek zal ik even gaarne voldoen, al zal het kort verslag van mijn wedervaren in de kunstenaarswereld juist niet zoo vermakelijk zijn als uwe herinneringen uit onze genoegelijkste school- en academiejaren.

De kellner, zeker in de verbeelding dat het oudstudenten waren, misschien nog zekerder rekenend op eene ruime fooi, was in een oogwenk terug, had zelfs schoone roomers meêgebracht, met echte kellners zwier de met zorg toegelakte flesch ontkurkt en voor een groot deel in onze vergrootte glazen uitgeschonken. De wijn werd geproefd en uitstekend bevonden; de slimme schenker lachte veel beteekenend en vertrok.

‘Gij hebt zoo'n sterk en gelukkig geheugen, Gustaaf,’ ving mijn vriend Bernard aan, ‘dat ge U nog wel dien avond herinneren zult, waarop ik in al mijn blijdschap op je berookte kamer dreigde te stikken. Gelukkig, ik stikte niet, maar kon, toen er genoeg gespuid was, je deelgenoot maken van mijn groot geluk, kunstenaar, schilder te kunnen worden. Driemaanden, je weet het, bleef ik te Leiden, uitsluitend, als je bekend is, om mij zooveel mogelijk in de anatomie te bekwamen. Toen de groote vacantie aanbrak, was ook het einde van mijn academische loopbaan daar; ik drukte voor het laatst uw vriendenhand en begaf mij nog dienzelfden dag naar de Fransche hoofdstad.

Het *gaudia principium nostri junt, Phoce, doloris.* De vreugde, Phocus, is het begin onzer smart’ van Ovidius, dat ge mij zoo vaak schertsende toevoegde, Gustaaf, nooit heb ik er den zin beter van begrepen dan tijdens de eerste vijf jaren van mijn verblijf in de tweede wereldstad, en ik schrijf het aan die herinnering toe, dat ik die Latijnsche levensspreuk nog zoo vlot hier te pas kan brengen.

‘Geloof me,’ mon excellent ami,’ mijn eerste vreugde, dat ik mij onverdeeld aan mijn lievelingsvak toewijden, dat ik in Parijs gemakkelijker den steilen kunstberg zou kunnen beklimmen dan elders, wijl nergens de schatten uit iedere schilderschool zoo ruim vertegenwoordigd en zoo licht te genaken

zijn als daar, omdat, zoo verbeelde ik mij, de toegang tot de verschillende kunstscholen voor ieder, die lust en ijver bezat, open stond, - die eerste vreugde was spoedig bekoeld en de bron van groote teleurstelling en bittere beproeving.

'Middelen om mijne onafhankelijkheid te bewaren, zoo noodig voor eigen oefening en talentsontwikkeling, bezat ik niet, daarbij ontbraken mij, - dwaas die ik geweest was, vóor mijn vertrek ze mij niet verschaft te hebben, dwazer nog, dat ik te hooghartig was er thans een poging te doen, - ontbraken mij aanbevelingsbrieven, nog noodzakelijker dan een onafhankelijke positie, daar zoowel het salon van den kunstminnaar voor mij gesloten bleet, als ik van de terechtwijzing, raadgeving en aanmoediging eens kunstrechters verstoken was...

'Ik beken het, Gustaaf,' want ik zie de vraag al op uw lippen zweven, die ik juist voorkomen wil, 'ik beken het groote onrecht uwer rechtschapenheid aangedaan; gij waart grootmoediger dan ik, toen gij mij een ruim voorschot voor onvoorziene uitgaven aanbood, toen gij bij mijn volstandig weigeren dringend verzocht bij mogelijke misrekening en teleurstelling geen vriendegunst van de hand te wijzen en even broederlijk als weleer zoet en leed samen te deelen; gij waart grootmoediger, Gustaaf,' en hij greep mijn hand en drukte ze tusschen zijn beide handen, terwijl zijne stem van ontroering trilde, 'zie toen ik werkelijk broodgebrek leed, toen ondervonden teleurstelling mij minder diep griefde dan de onzekerheid of ik na lang worstelen in het eind nog slagen zou, toen zelfs was mijn trots nog grooter dan mijne ellende en bleef ik doof voor de inspraak van mijn geweten, u, al was het ook onder bedekte termen, deelgenoot van mijn lijden te maken.

Nu weet gij, beste vriend, waarom ik onze vriendschapsbetrekkingen scheen afgeboken te hebben, waarom ik u niet schreef, want bij al mijn hooghartigheid zou ik te eerlijk geweest zijn, u onkundig te laten van mijn wedervaren, zeker als ik was, dat gij zonder twijfel zelf naar Parijs stoomen en op een *cinquième* in het *quartier Latin* mij zoudt hebben opgezocht.

'Maar nu weet gij ook, Gustaaf,' eindigde Bernard deze uitstorting van zijn opgekropt gemoed, 'dat ik hoofdzakelijk Holland bezoek, om mij van een duren plicht te kwijten, om een miskend vriend persoonlijk, schriftelijk had ik het reeds lang kunnen maar niet willen doen, voldoening te geven, hem

te verzekeren van mijne vriendschap, neen, van mijne warme liefde. Nu, mon très-cher, moogt ge u niet meer over mijn blijdschap verwonderen, die ik aan den dag legde, toen ik u, neen, toen gij mij daarginder, - hij wees naar Leiden - herkende, mij, als waren er geen vijftien jaren tusschenruimte geweest, *mij* de vriendenhand reikte.'

Dat de roemers groot gevaar liepen in stukken te vliegen, toen wij op onze vernieuwde, dit woord moest ik terugtrekken, op onze voortdurende en nimmer verflauwde vriendschap klonken, geen mijner lezers, die er een oogenblik aan twijfelt, die niet met ons een *Io vivat* op den gelauwerden schilder zou hebben aangeheven.

Pardon, zou ik zeggen, als ge het nu reeds niet weten mocht, dat mijn vriend herhaaldelijk bekroond was, vermoeden deed gij het toch al, schrandere lezer! pardon voor de voortvarendheid, waarmee ik het verhaal van mijn amicissimus vooruit loop!

Het was een klein, maar alleraangenaamst intermetzo, Bernard kon thans vrijer en luchtiger zijn schildersgeschiedenis vervolgen.

'Denkt niet, Gustaaf, dat ik het relaas van vijf jaren wederwaardigheden zal voortzetten; ge weet er nu genoeg van, om het als een bewolkte, misschien wat zwaar, maar dat schaadt niet, als een bewolkte achtergrond te beschouwen van een recht vroolijk landschap, waarover een voorjaarszon hare koesterende stralen werpt en alles leven doet, tot zelfs den schier uitgeleefden eik achter het lachend tuinhuis ter rechter van de schilderij.

Terloops zou ik je wel een paar staaltjes uit mijn recht avontuurlijken leerlingstijd kunnen meêdeelen, maar de eene zijsprong zou mij tot de andere verlokken en we zouden misschien van nacht nog hier zitten, vooraleer ik je verteld had op wat wijze ik geslaagd ben; daarenboven zal, hoop ik, een en ander uit mijn veel bewogen schildersleven binnen Parijs aan mijn verhaal nog wel wat kleur geven, of het echter aanspraak zal mogen maken op fijn uitgewerkt *relief*, ik betwijfel het zeer, want ik heb in dien tijd ook al eens de grove kunst moeten hanteeren; - ja ik zal het je maar zeggen, de nood werd soms tot deugd gemaakt, van stukkadoorsgezel heb ik bij tusschenpoozen bijna alle vakken van verf- en schilderkunst doorloopen. 's Morgens zag men mij soms halsbrekende toeren doen om het vuil van een gevel onder een dikke verf-

laag onzichtbaar te maken. 's Middags kon men mij in een der honderd kleine theaters aan het decoratieschilderen vinden en 's avonds, meer dan eens een ganschen nacht, hadt gij door middel van den concierge toegang kunnen krijgen, den aspirant-mededinger naar den *grand prix de Rome*, de witkwast te zien gebruiken om duizende zonden tegen de zindelijkheid met den mantel der liefde, - ik bedoel van de kalk, - te bedekken. Ge ziet het, amice, gelegenheid te over om stof te vergaderen voor kluchtige en geestige verhaaltjes. Ik heb er dan ook partij van getrokken en menig paneeltje zal ik je laten zien, als je mijn hôtel, - zijn weerga vindt je in Parijs niet, verzekerde mij de snaak! - eens met uw bezoek komt vereeren, menig paneeltje, dat beter, en korter ook, mijne ervaringen en ontmoetingen zal weêrgeven, dan ik het in woorden kan.

Une petite excursion, vous me la permettrez, je vous en prie mon cher ami?' en wel, ging Bernard eenigszins kleurende in het Hollandsch voort, 'hoe ik in de Métropole een vriend heb gevonden, - neen ik schaam mij niet het u te zeggen - een vriend, Gustaaf, aan wien ik de grootste verplichting heb, wien ik vriendschap, toegenegenheid, al wat ge maar wilt, zelfs liefde toedraag in zoo hooge mate dat hij als vriend in mijn hart - de tweede plaats inneemt.'

'Tot welke soort ik onder de Leidsche accademieburgers moge behoord hebben, Gustaaf, tot die der "afleggers" zeker niet, voor mij was het student zijn geen sinecuur...

"Neen, waarachtig niet, Bernard," viel ik mijn vriend plotselings in de reden, blijde te kunnnn toonen, hoe aangenaam mij zijn laatste bekentenis was, "waarachtig niet, - aflegger? ik wenschte dat Kneppelhout - ik wil zeggen Klikspaan, je gekend had, trots al je dwaze potsen - want daar hield je van - zou hij je tot een echte *Flanorstype* gemaakt hebben; en van achteren gezien, met het grootste succès." Maar ga voort met je verhaal, dat nu vooral interessant begint te worden.'

'Zoo als je wilt,' vervolgde mijn vriend, die niet weinig opkeek bij mijn onverwachte onderbreking van zijn verhaal, 'maar eerst bedank ik je voor het compliment, want ik dacht weinig aanspraak op zulk een eeretitel te mogen maken, ik was al blij niet onder de "afleggers" te mogen gerekend worden.'

‘*Emile Froschart*, bewoonde reeds een paar jaar een der chambretten - want dat ge voor een vijf frank per week weinig beter logies kunt krijgen in het van studenten en kunstbroeders krioelend *quartier Latin,* behoeft waarlijk geen betoog - hij bewoonde dezelfde étage, die het toeval ook de mijne deed worden, daar de beleefde *cocher*, die wel scheen te bemerken dat, schoon ik aan alles overvloed mocht hebben, toch geen boulevard of avenue het eind van zijn rid kon zijn, op mijne vraag, waar ik fatsoenlijk en goedkoop mij zou kunnen huisvesten, heel eigenaardig repliceerde, - ‘tiens, Monsieur est étudiant, n'est ce pas? nous verrons,’ - en voort ging het in volle galop naar het *quartier latin.* In een taal, die ik niet verstond, scheen mijn rechtschapen koetsier - geen zeldzaamheid, ik verzeker het u - bij dezen en genen informaties in te winnen omtrent verhuurde localiteiten; langzaam rijdende, zag ik hem nu en dan naar de bordjes turen, waarop het ‘chambre à louer’ ter nauwernood zichtbaar was, zoo hoog hingen zij aan de ramen der verhuurders, maar het hoofd schuddende en binnen 's monds mompelende legde hij de zweep andermaal over zijn rosinant. Niet lang echter duurde het gedraaf; toen we een andere straat van hetzelfde *quartier*, die een welvarender en vroolijker aanzien had, ingereden waren, ging het weer stapvoets, tot dat mijn wegwijzer eindelijk stil hield voor een hoog huis, waarvan gevel, ramen en zelfs de deur zwart geverfd waren, dat op mij, ook al werd het doodsche van de kleur getemperd of verzacht door de geele biesjes, waarmeê het geheel was afgezet, een zonderlingen en onaangenamen indruk maakte. Er was evenwel geen tijd tot mediteeren en overleggen.’

‘S'il vous plaît, monsieur,’ riep mij de koetsier uit mijne mijmering, - de man was blijkbaar tevreden over zijn ontdekkingstocht, ‘Madame,’ hier richtte hij het woord tot mijn aanstaanden huisbaas - de *hij* was er niet in tel - vous avez une chambre à louer pour ce monsieur?’ en het ‘çi, çi,’ der stevige parisienne niet eens afwachtende tilde hij mijn koffer van de imperiale, en voor ik nog besloten had er mijn anker te laten vallen, was hij al met mijn bagage de trappen opgeklommen, was hij weêr terug, verzekerde hij mij al reeds: ‘Quelle jolie, quelle charmante chambre, monsieur! un peu haute, mais, n'importe, vous y serez à votre aise, Monsieur, je vous assure.’

‘Waartoe die lange uitweiding, zult ge vragen, amice, -

een paar woorden volstonden, zult ge beweren, een paar streekjes van uw penseel hadden mij direct in kennis gebracht met den koetsier, met madame, met uw vriend Emile vooral - nog eens waartoe? niet om je te zeggen dat ik voor vijf franc per week accoord trof met mijn huiswaardin, niet om de trappen met je te beklimmen en je, misschien dood af, teleur te moeten stellen; als het mij wedervoer, toen ik voor het eerst 'ma charmante chambre' in oogenschouw nam; maar waarom dan?

'Ik was den koetsier 1 franc 50 c., hoogstens 2 frs schuldig, het tarief op het billetje van de *Compagnie Parisienne de Voitures et Messageries*, dat hij mij aan de *gare du Nord* had ter hand gesteld, wees het uit; hij had me echter voorkomend behandeld en zich zoo voor mij beijverd, dat ik hem mijn laatste geldstuk zou gegeven hebben; dat behoefde wel juist niet, maar toch gaf ik hem onder dankbetuiging voor zijn moeite vijf francs.

'Hoe groot was mijne verbazing, toen hij mij het zilverstuk terug gaf met de woorden: 'mais, monsieur, vous vous trompez; vous ne me devez que le tarif, pas plus, je vous prie.' Het kostte mij veel moeite hem te bewegen, ten minste eén franc boven het verschuldigde aan te nemen; en nochtans scheen de man er, voor het oogenblik althans, meer dan ik behoefte aan te hebben. Ik vroeg of hij dan nooit een *pourboire* aannam. 'd'un autre, monsieur, ah sans doute, mais c'est tout autre chose; mille fois merci, monsieur,' en in een oogwenk was hij uit mijn gezicht, in de verte zag ik hem nog lustig met de zweep klappen.

'Hier moest ik op mijne plaats zijn, hier konden slechts brave menschen huizen, en, al was het dan in een chambrette op het *cinquième*, ik zou mij er wel en gelukkig bevinden, - zie, Gustaaf, hoe die eerste pijnlijke indruk door die bewonderenswaardige handelwijze van dien edelen *coachman* geheel werd uitgewischt? Vergeeft ge mij de uitweiding?

Sprekende had mijn vriend een juchtlederen portefeuille uit zijn jaszak te voorschijn gebracht, die hij thans opende en uit het zorgvuldig gesloten zijzakje, waarin een ander banknootjes bewaart, haalde hij het bewuste rijtuigbilletje voor den dag, een versleten geel papiertje, waarop het nommer 10560 nog duidelijk te lezen stond, hij liet het mij zien, terwijl hij er bijvoegde:

'Gustaaf, als ge eens wist, wat die ongelukkige koetsier

geleden had, voor het mij het gelukte hem na een tiental jaren uittevinden? ge zoudt mij met het beetje dat ik ondervond nog gelukwenschen; maar de bescheidenheid legt mij het stilzwijgen op, - hij was een der vele beklagenswaardigen, wier levensdoel grootsch, wier zwakheid grooter was, wijl de zedelijke middelen zoo weinig aan dat doel evenredig waren, een der velen, die gij op den bok van huurkoetsen en omnibussen daar kunt aantreffen. - Ik heb me, dat durf ik beloven, mij ditmaal niet in generositeit laten overtreffen; het briefje mag er een gering bewijs van zijn.'

'Bravo, bravissimo, waardige telg van doctor Van Overberg!' En al mijn lezers, ik reken er op, stemmen met mij in.

Bernard deed dit echter niet, al scheen hem mijn vrij luiden bijval toch goed te doen; 'wel was het dan mijn plicht niet, eene schoone en edele daad naar best vermogen te vergelden, - ge zoudt het zoowel als ik gedaan hebben, Gustaaf...'

'En dan had de heele *Kleine Vink* uitgeloopen, om te zien of er ergens brand was, met zulk een kracht zouden uw bravo's geklonken hebben.'

'Hoor me nu zoo'n enthousiast eens aan; ik wist waarlijk niet dat er in het brein van een eerzaam makelaar voor zooveel geestdrift plaats was... *Mille tonneres*, daar verspreek ik mij, want Potgieter, al is hij juist geen Leyenaar; behoort ook tot uwe gilde.' - 'Nu geen interrupties meer, als ik je bidden mag, of ik ga met baas Vink een partijtje billarten, compris, cher ami? - Zeg, speelt de oude nog zoo sterk op de zak?'

'Ik zal je morgen daar gelegenheid toe geven, als je nu voortgaat, 't is hoog tijd dat we opkuieren,' en ik hield hem mijn cylinder voor de oogen, 'anders is het donker als we van Oegstgeest thuis komen.'

'Ik wil je van harte genoegen doen,' beantwoordde Bernard mijne opmerking, 'maar spaar mij dan het verhaal tot we ten uwent op ons gemak zijn gezeten; ik zou misschien al wandelende een schetsje kunnen maken van een landschapje, schoon ik het nooit gedaan heb, maar vertellen of liever en beter, herinneringen meêdeelen is mij onder zulke omstandigheden complètement impossible.'

'Uw verhaal afbreken,' was mijn wederwoord, 'juist nu je voor goed *en train* zijt - mijn vriend glimlachte - afbreken? Om den dood niet, om al de schatten van de Parijsche Louvre niet, je ziet het, ik doe in geringschatting van

den Mammon niet voor je onder; je houdt zoo van varen, vroeger ten minste, ik stel je voor een watertochtje - ik had al lang begrepen waar hem de schoen wrong - het is nu over vijven, de zon gaat pas over een anderhalf uur onder, we hebben dus nog al den tijd; neem gij er een half uur af, om het portret van *Emile Froschart* voor mij te schetsen, voorheen hebt gij uw grootvader wel uitgeschilderd, dan zullen we ons - er zal hoop ik wel een avondbriesje opsteken - naar Leiden doen zeilen, wat dunkt je van dit propoost, amice?'

'Aangenomen,' klonk het zoo hard, dat de kellner op een draf kwam aangeloopen - de jonkman had 'aannemen' verstaan, - maar met hangenden staart terugkeerde, toen hij *zag* dat de *Liebe Frauw-milch* nog niet uit de flesch en de glazen verdwenen was; ik bemerkte zijn teleurstelling en riep hem terug: 'Vrind, ge moest over een half uur de boot getuigd zien te krijgen, wij willen naar Leiden zeilen;' 'o, mijnheer, dan zal ik wel varen, dat doe ik dagelijks,' antwoordde de vlugge gast, niet weinig in zijn schik over dit buitenkansje. 'Mij goed,' hernam ik, 'maar zorg dat er nog zoo'n flesch aan boord is, als we van wal steken, hoor!'

'Er zal niets aan mankeeren, mijnheer,' verzekerde de tot varensgezel geadopteerde kellner.

(Wordt voortgezet).

Poëzie

I.
Diano marino.[1]

In kalmen vrede goot de maan haar stralen;
Met ambergeuren was de lucht bevracht;
Het lied der blauwe golfjes ruischte zacht,
Gelijk sirenenzang, langs duin en dalen.

De gouden nectar paarlde in zilvren schalen;
Er werd gedanst, gejubbeld gansch den nacht,
Bij schittrend licht, bij weergalooze pracht -
Een verre galm der oude saturnalen. -

Toen gilde Hertha in haar ingewand en
Heur weeke borst, die angstig rilde, bood
Een aaklig tafereel van nood en dood.

Het rookend puin begraaft de dierste panden;
De morgenzon schreit bloedge tranen meê
En 't koeltje snikt in 't loof een doodenbee.

JACOB STINISSEN.

1887.

II.
Zonsopgang.

o Zwarte nacht, uw liefdrijk duister
Hield reeds te lang natuur omhuld;
Thans spreidt de dageraad zijn luister,
Die in de verte 't oost verguldt.
Dra doet hij star na star verkwijnen
Bij 't scheemrend licht de kim ontsneld:
Hoe ze ook niet langer mochten schijnen,
Wien griefde niet haar droef verdwijnen
In 't bleek azuur van 's hemels veld?

(1) Den 23^{n} Februari 1887 werd Diano Marino door eene schrikkelijke aardbeving geteisterd.

Gij, door Aurora uitverkoren!
Misleide u niet dit ijl vertoon!
Hoe weidsch een dag er word geboren,
Het schijnsel welk gij thans ziet gloren,
Is maar stoffeering van haar troon.
Door onverklaarbaar heilgenoegen
Is 't dat uw binnenst nu herleeft:
't Is of de wolkjes kronen droegen
Die zij met vuur omsluierd heeft,
Terwijl ze in 't hemelruim gewiegeld
Stil weemlen boven 't peilloos diep,
Waaruit, door de eindeloosheid weêrspiegeld,
Jehovah 't licht te voorschijn riep.
Van tint verwisslen de oosterkimmen;
Hun halfrond, met een zucht bezield,
Wordt purperrood, en wischt, bij 't glimmen,
Het duister, door den dag vernield.
En vroolijk dringt een bundel schichten
Van uit der wolken vuurgewaad,
En opent wondere vergezichten,
Waarin de zon haar luister baadt,
Die met volheerlijk lichtgeflonker
Den helm uit 't oosten opwaarts beurt,
Tot zij, bij 't naadrend avonddonker,
Het westen door haar weêrschijn kleurt.

GUSTAAF RENS.

Antwerpen, 1888

III.
Meilied.

o, De schoone Mei verjaart!
Boomen bloes'men, bloemen bloeien,
Takjes spruiten, vruchten groeien,
Heerlijk is nu veld en gaard,
o, De schoone Mei verjaart!
Heerlijk, heerlijk,
Mei verjaart!

o, Hoe frisch de Morgenlucht!
't Jeugdig malsche kruid en loover,
Is als door een mingetoover,
Mild met zachten dauw bevrucht;
o, Hoe frisch de morgenlucht!
Heerlijk, heerlijk!
Morgenlucht!

o Hoe schoon is 't Aardrijk niet!
Groen is wêer de kruin der boomen;
Vischjes spelen in de stroomen;
't Vinkje zingt zijn klinkend lied:
o, Hoe schoon is 't Aardrijk niet!
Heerlijk, heerlijk,
't Aardrijk niet!

o Wie zingt het Vreugdgezang!
Vooglen, zingen 't in de lanen,
Kindren, juichen 't langs de banen,
Heel Natuur, stemt lied en klank;
Heerlijk klinkt het Vreugdezang,
Heerlijk, heerlijk,
Vreugdezang!

CHARLES L. DE WAELE, Vrederechter.

St-Helen, *Michigan*, *Noord-Amerika.*

IV.
't Is zoo zoet!...

Schoone, kom met mij naar buiten
In de lommerrijke laan,
Waar de vogels liefdrijk fluiten,
In het veld waar bloem en blaân
Zoete geuren om u spreiden,
Waar natuur u minzaan groet;
Schoone, wil niet langer beiden:
Met u wand'len is zoo zoet!

Zie het windje stijgen, dalen,
Ruischend kust het groen en riet,
Zie de gouden zonnestralen
Koozen, kussen loof en vliet;
Zie de vlinders 't bloemtje sussen,
Dat 't zijn kelkje sluiten moet;...
Laat mij ook uw' wangen kussen:
U omhelzen is zoo zoet!

Wil, o maged, mij beminnen,
Eindig mijne liefdesmart,
En als eene koninginne
Zult ge troonen in mijn hart;
Want ik voel mijn harte blaken
Van den reinsten minnegloed;
Zeg, mag ik uw' liefde smaken:
U beminnen is zoo zoet!

ERN. PALLEMAERTS.

Mechelen.

Volkskunde
Bijdrage opgeschreven te Esschen door L.J.

Eerste reeks.

1.

Ma chochel, ma chochel, ma chocheltje
Van waar komt gij getreden? ma chocheltje.

Ik kom getreden uit de Walen } bis enz.
Ma chochel, enz. } biz enz.

Wat hebt gij daar gaan halen?'
Een potteken met bloemen -
Aan wien zult gij die geven? -
Al aan mijn naaste geburen.
Wie zijn uw naaste geburen?
Al die mijn huisken huren -
Wie huurt er dan uw huisken?
Een ratteken en een muisken -
Wat geeft gij die te eten?
Rijstepap met suiker -
Wat geeft gij die te drinken?
Brandewijn met suiker
Wat geeft gij die te slapen?
Een beddeken met pluimen. -

NOTA. Elke regel wordt gezongen als volgt:
Brandewijn met suiker, ma chochel, ma chochel, ma chocheltje. Brandewijn met suiker, ma chocheltje!

2

Opsa, makkertjes opsasa!
Dansen, springen tralala!
Zet uw handjes in de zij,
Plaatst u allen op een rij,
Nu de handjes langs het lijf,
Let wel op: een nieuw bedrijf.

Gaan de handjes klap, klap, klap,
En de voetjes trap, trap, trap,
Ja, zoo doet de klepperman;
Maar alweer genoeg hiervan:
Staat nu eerst eens even stil
Maakt uw vingers tot een bril.

Nu die bril van 't neusjen af,
Schieten wil ook eens pif, paf!
Allen op de rechterknie,
Let wel op: al een, twee, drie;
Schiet elkander toch niet dood,
Neen, o neen, dat heeft geen nood!

Komt, gelijk weer opgestaan,
Neemt de maat in orde aan,
Ziet, wij stappen op de maat,
Even als ons liedje gaat,
Stapt nu aan en maakt vooral,
Dat ge op 't linkerknieken valt.

Zachtjes toch, doet u niet zeer,
Dat is mooi, komt staat nu weer,
Danst nu hand aan hand eens rond,
Danst en huppelt op den grond,
Danst en huppelt opsasa!
Bij het liedje tralala!

Staat nu ook eens op een been,
Telt tot tien; begint met een,
Een, twee, drie, zoo gaat het goed,
Vier, vijf, zes, dat is zoo goed,
Tel nu zeven, dan weer acht
Negen, tien, het is volbracht,

Zoo, nu is het spelen uit,
Maken wij een goed besluit;
Leeren wij met lust en vlijt,
Makkertjes, 't is leerens tijd.

3

Ik heb een meiboom in mijn hand.
Aan wien zal ik hem geven?
Aan de dochter van de stad,
De dochter is verrezen,
Danst eens, springt eens,
Juffrouw, gaat eens naar de stad
    En kiest eens.
De jufvrouw zal u leeren
's Morgens als gij opstaat,
's Avonds als gij slapen gaat,
Voor en na het eten
En dikwijls door den dag.

4

Pot, engel, drengel, druiventros
Ratje vringel, vrengel, vos
Epermuntje, pepermuntje
Al wie de laatste tiktak heeft,
Die is vrij, in de loterij
Van Jan Kei!
Een twee drij
Af zijt gij!

5.

Jan, Jan ginder komt uw moeder aan!
- Als zij komt dan komt zij hier,
Als zij drinkt, dan drinkt zij bier,
Als zij bakt, dan bakt zij brood,
Als zij sterft, dan is zij dood.
Waar zullen wij ze dan begraven?
Op de gewijde aarde.
Op het nieuwe kerkhof,
Daar ligt 'nen blauwen steen.
Al wie daar op trapt,
Die trapt op Maria's schoot?
Wie zit er op Maria's schoot?
Een klein, klein kindeken
Wat heeft het in zijn handjes?
Een klein, klein boeksken.
Wat staat er in te lezen?
Dat vader en moeder bij elkander slapen
En ikke in het kribbeken.
Het kribbeken was te klein
Toen sliep ik bij het konijn.
Het konijn dat wou mij bijten,
Toen sliep ik bij de geiten.
De geit die wou mij steken,
Toen sliep ik bij de krekel
De krekel was niet te huis
Toen sliep ik in het gasthuis,
Het gasthuis was gesloten,
Toen sliep ik in de koe haar koten
De koe haar koten waren te rot,
Toen sliep ik in den rommelpot,
De rommelpot, die kraakte
Het manneke, dat waakte
Het vrouwke, dat de trommel sloeg
En 't kindeken dat het vlammeke droeg.

6

In de stad, daar woont een graaf
Met zijn zoontje Jantje.
Vraagt men nu, waar woont Papa?
Dan wijst hij met zijn handje

Met zijn vinger, met zijn duim,
Op zijn hoed draagt hij een pluim
Aan zijn arm, een mandje
Dag, mijn lieve Jantje!

7

Onder de eikenboomen
Daar ligt een Engelsch schip,
De Franschman is gekomen
Hij is zoo gek als ik.
Hij draagt nen hoed met pluimen
Nen hoed met zijden lint!
Willen we eens gaan tellen
Onder ons gezellen
Pif, poef, paf!
Gij zijt er af!

8

In Holland staat een huis!
Wie woont daar in dat huis?
Daar woont al eenen boer.
De boer die heeft een meid.
Zeg boer, waar is uw meid?
Mijn meid is in den stal.
Wat doet zij in den stal?
Daar vangt zij eene vlooi
Wat doet zij met die vlooi!
Zij knipt ze op haren schoot
Wat doet ze met het vel?
Daar maakt zij van een beurs.
Wat doet zij met die beurs?
Daar steekt zij in haar geld.
Wat doet zij met dat geld!
Daar koopt ze van een kind.
Wat doet zij met dat kind?
Dat stuurt zij naar de school
Wat doet dat in de school!
Daar leert het a.b.c.

N.-B. Wordt gezongen als volgt:

In Holland staat een huis. In Holland staat een huis. In Holland staat een singelingen huis van opsasa, singelingela. In Holland staat een huis.

9

Tobias liet zijn paard beslagen
Om het op de bergen te jagen,
Hooge bergen, diepe kuilen,
Niemand kan de dood ontschuilen,

Komt de dood dan komt ze snel
Trekt de sleutel van de hel
Trekt de sleutel van de kas
En geeft hem aan den ouden Tobias!

10

Onder de bank daar ligt wat zand
Zoo rijen wij naar Engeland
Van Engeland naar Spanje
Appelen van Oranje
Peren van den hoogsten boom
Wie zal hebben de gouden kroon
De gouden kroon van biezen
Te winter zal het vriezen
Te zomer zal het zonneken schijnen
Dan komen de boeren met klompen!

11

De mol is blind geboren
Hij wroet in 't beste koren.
Dan komt de jager met zijnen hond
Die loopt het nog wat in den grond.
Dan komt den tientenaar nog wat halen
En dan kan de boer zijn pacht betalen.

12

Filip heeft in zijn broek gescheten
Al de kinnekens moeten het weten
Al de kinnekens krijgen ne koek
Behalve Filip de schijtbroek!

2de Reeks.

Jan kwik, Jan kwak,
Jan haver in den zak,
Jan pijp in den mond,
Jan peerdenstr...

Peer, mijnheer de tafelstek,
Die eet zoo gaarne gebraden spek;
Gebraden spek in 't panneken
Peer is moeders manneken!

A, b, c.
De dikke pap eet ik mee,
De dunne laat ik staan.
Meester, mag ik naar huis toe gaan;
Ik heb mijn best zoo goed gedaan
Om te leeren en te schrijven!
De meester begon te kijven!
Hoe harder, dat de meester keef,
Hoe beter dat mijn penneken schreef.

Holleken, bolleken
Ribbes holleken
Holleken, bolleken, knol!

Jan Huigen in de ton
Met een reepken herom!
Jan Huigen, Jan Huigen,
De ton die viel in duigen!

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, acht
Soldaatje staat op wacht,
Soldaatje staat op post,
Ik of gij zijt verlost!

1, 2, 3, 4, 5, zes
Olie in de flesch.
Olie in de kan,
Af is Jan!

Jaak, Jaak, hebt de geenen vaak?
- Neen, moeder, niemendallen -
Jaak is van de leer gevallen
Op nen blauwen steen,
En heel zijn portefoelie van een.

Sus, peper in de bus
peper in den pot
Sus is zot!

De blok en de blok
En de vierkante blok
De blok met zeven gaatjes!
Hebt ge Jan de Wolf niet gezien?
Hij heeft zoolang geslapen!
Vischje, vischje, kom er uit.
'k Zal u braden in de pan,
'k Zal u stoven in den oven!

Een twee drie
Mijn' zuster heet Marie
En als zij geen Marieken heet
Dan heet ze: een, twee, drie!

Hans, hans, nieuwjaar
'k zal wat krijgen, ik word 't gewaar
Met dezen zaligen Nieuwjaar!

Mie Kathrien, de beer is los!
Hoor de beest eens grollen! -
Snijd hem neus en ooren af
En gooi ze bij de krollen.

Klein klein kleutergat,
Wat doet gij in mijnen hof?
Gij plukt daar al mijn bloemekens af,
En gij maakt het daar zoo grof!
Papaken die zal kijven,
Mamaken die zal slaan.
Klein, klein kleutergat,
Laat al die bloemekens staan!

Duimken heeft een os gekocht,
Vingerling heeft hem thuis gebrocht,
Langeman heeft hem gesteken,
Fikfak heeft de worsten gemaakt
En jungelingsken heeft hem op geëten.

Het Hertogelijk Meininger Hoftheater te Antwerpen.

Door de vrienden van het tooneel zal de maand April van dit jaar in gouden letteren worden aangeteekend en zal het hun steeds herinneren aan het volmaaktste en reinste genot dat hun ooit geschonken werd.

Gedurende die gansche maand nam het tooneelgezelschap van den hertogelijken hofschouwburg van Meiningen bezit van onzen koninklijken schouwburg om er eenige der voornaamste meesterwerken van twee der machtigste genieën op tooneelgebied, Schiller en Shakespeare, uit te voeren.

Reeds al te dikwerf bedrogen door de reizende troepen in zijne verwachting, was het publiek in den beginne niet al te talrijk, doch de toeschouwers die vertrouwen hadden gesteld in den door de dagbladen verkondigden lof over de Meiningers verklaarden luidop dat de pers, voor wat de kunde der spelers, de pracht der kostumen, den rijkdom der bijhoorigheden en de volmaaktheid der uitvoering betreft, ver beneden de waarheid was gebleven.

Iedereen wilde het dan ook zien, zich overtuigen en de laatste dagen was men verplicht plaatsen te weigeren zoo groot werd de toeloop.

De buitengewone belangstelling welke de Meiningers wekten, deed ons besluiten een kort overzicht der door hun opgevoerde werken, benevens eenige inlichtingen over hunne inrichting mede te deelen, inlichtingen welke wij voor het grootste gedeelte vernamen uit den mond der bijzonderste leden van het gezelschap en verders uit de zeer lezenswaardige brochuur van Robert Prölst: *Das Herzoglich Meiningen'sche Hoftheater.*

I.

Na 1848 werd in Duitschland algemeene vrijheid verleend voor het oprichten van schouwburgen en dit had voor gevolg dat men ten allen kante gezelschappen als bij tooverslag zag verschijnen. Iedereen dacht zich geschikt om tooneelspeler te worden. Van kunst kon er natuurlijk niet veel sprake zijn; voor eenigen was het eene exploitatie om geld te verdienen, voor anderen het vooruitzicht een vroolijk en gemakkelijk leventje te leiden wat hun op de planken dreef. Men koos dan ook over het algemeen grove spektakelstukken die gemakkelijk om vertolken zijn en veel volk lokten, dus onder alle

opzichten voldeden aan den wensch der leden. Om nu en dan eene vertooning eens wat meer luister bij te zetten, verzocht men een kunstenaar gastvoorstellingen te komen geven en de bijval van die eene verdienstelijke boven die anderen, nog min dan middelmatigen, was zoo groot, dat al degenen, die op den naam van kunstenaar aanspraak mochten maken, dit voorbeeld begonnen te volgen en op die wijze zooveel geld verdienden dat er van vaste verbintenissen voor hun geene sprake meer was.

Dit alles deed het ernstige repertorium, de meestervoortbrengselen der letterkunde totaal in den vergeetboek geraken, om plaats te maken voor werken waarvan de waarde steeds verminderde naarmate de kunstsmaak des volks daalde. Het was weldra zoo gesteld dat indien er geene spoedige en krachtige redding daagde het Duitsche tooneel gansch ten gronde was.

Gelukkig waren er nog mannen bezield met het ware gevoel voor het schoone die de zaak ter harte namen en pogingen aanwendden om het ernstige drama te doen herleven, genietbaar te maken voor het volk.

Onder dezen moeten we dankbaar gedenken Heinrich Laube, aan wien men op 1 Januari 1850 de kunstleiding van den Burgschouwburg, te Weenen, toevertrouwde, Franz Dingelstedt, die aan het hoofd stond van het Hoftheater, te Munchen, en Eduard Devrient, die van 1852 tot 1870, bestuurder was van den schouwburg, te Karlsruh. Zij zorgden dat bij de uitvoering van een tooneelwerk niet alleen het letterkundig gedeelte werd in het oog gehouden, maar ook dat er onder opzicht van decoraties, kostumen, schikkingen en wat al meer, dusdanige verbeteringen werden gebracht, die de werkelijkheid het dichtst mogelijk nabij deden komen en de illusie volledig maakten.

Laube en Devrient leverden vooral ook nog het bewijs dat het niet alleen hunne plicht was hunne artisten te betalen en te straffen, maar hun te leiden, te leeren, te recht te wijzen, te ontwikkelen op de repetities die ze gedurig bijwoonden.

Meer nog dan de drij genoemden deed Wagner, dank zijn overwegend talent en de talrijke aanklevers die hem mild ondersteunden, het tooneel noemenswaardige vorderingen in de nieuwe richting doen, maar die kwamen enkel het zangspel ten goede.

De man echter die het grondbegin der harmonische samenwerking van alle kunsten bij de uitvoering van een tooneelwerk het verste dreef, ja misschien wel tot volmaaktheid bracht is hertog George van Saksen-Meiningen en Hildburghausen.

Wat Wagner voor het zangspel deed en nog meer bepaaldelijk voor zijne eigene voortbrengselen, wilde hertog George beproeven voor het oude treurspel en andere dramatische voortbrengselen van erkende verdiensten. Het hoogere drama, al te zeer verwaarloosd in de laatste jaren, zou wederom den

rang innemen dien het wezentlijk toekwam en zijn weldadige invloed op den geest der menigte uitvoeren.

Ook toen hertog George in 1866 de regeering aanvaardde was hij van gevoelen dat hij niet alleen als plicht had over de stoffelijke belangen zijns volks te waken, maar tevens de kunstontwikkeling zijner onderdanen te leiden en te ondersteunen. Het tooneel vooral trok hem aan; hij wilde een uitsluitend kunsttooneel in zijne staten bezitten en onnoemelijke schatten gaf hij daar voor uit. Doch tienmaal meer geld ware niet voldoende geweest ter bereiking van het voorgestelde doel, indien de hertog niet onder alle opzichten kunstenaar ware geweest, een man die persoonlijk kon uitvoeren wat hij ontwierp en iever en lust bezat het eenmaal voorgestelde tot een goed einde te brengen.

Hertog George is inderdaad een bekwaam schilder, wiens werken door meesters in het vak zeer geroemd worden; hij bezit de uitgebreidste kennissen over de kunsten in het algegemeen en over de letterkunde der verschillende volkeren, hij is ten zeerste vertrouwd met de techniek der tooneelspeelkunst, zoodat hij volkomen bevoegd is om zonder de hulp van wie ook de leiding van een werk van eerst af op zich te nemen, wat hij trouwens dan ook doet.

Voeg bij dit alles nog den invloed, dien hertog George door geboorte, rang, manieren uitoefent op zijne omgeving, de middelen die hij aan de hand heeft om zich tot alle verzamelingen toegang te verleenen en den krachtigen steun welke hij vindt in zijne edele gade, de barones van Helburgh, eene gewezene tooneelkunstenares, die vroeger menigen lauwer plukte, en in zijne beide zonen, waarvan de eene, hertog Bernard, zich onderscheidt als toondichter, en de andere, hertog Frederik, als schilder, die allen hem goed ter zijde staan, en het zal niemand meer verwonderen, dat wat velen eerst als een droom aanzagen, na weinige jaren werkelijkheid werd.

Voor den hertog is de schilderachtige en plastische vertooning van een werk het uitgangspunt, doch geenszins ten koste of ten nadeele der letterkundige of dramatische vertolking; beiden moeten een volmaakt en onafscheidbaar geheel vormen. Wanneer hij een nieuw werk ter studie heeft gekozen, er gansch van doordrongen is, er soms eenige onbeduidende verkortingen of wijzigingen heeft aan toegebracht die echter in niets afbreuk doen aan het werk van den dichter, teekent hij de verschillende tooneelen welke er in voorkomen en verandert zoolang en zoo dikwerf, zelfs nog wel na de opvoering, tot hij volle bevrediging vindt; vandaar dan ook dat het zoo zeer in het oog viel hoe schilderachtig en kunstvol de groepeeringen en toestanden waren, welke goede smaak en volkomene harmonie er heerschtte in de kleuren der kostumen der personnagies en alles wat hun omringde als

decors, meubelen, enz., hoe het eene op het andere uitlosste, zonder in het minst het oog te kwetsen, wel integendeel het aangenaam te streelen door de zachte harmonie van het geheele.

Vervolgens houdt de hertog zich bezig met wat wij bijhoorigheden noemen, doch die het voor hem niet zijn, zooals de kostumen, meubelen, wapenen en wat al meer; hij gebruikt daarvoor zijne eigene rijke verzamelingen, of benuttigt anderen die te zijner beschikking zijn en hij laat de noodige voorwerpen zoo volmaakt namaken dat in zitting van 8 April onzer Koninklijke oudheidkundige Academie van België de voorzitter de aandacht riep op de vertooningen der Meiningers, hunne historische getrouwheid in alles deed uitschijnen en verklaarde dat de hertog daardoor de grootste diensten aan de kunst bewees. De voorstellingen der Meiningers mogen dan ook aanzien worden als praktische lessen voor het volk, waar men het inwijdt in zeden, gewoonten, kleederdrachten der verschillende tijdvakken en het volkomen op de hoogte stelt van tijd, plaats en handeling.

Het is inderdaad gekend, om maar een enkel voorbeeld aan te halen, dat voor de kostumen van Elisabeth, Maria Stuart, Leicester, Burleigh, Shrewsbury, Paulet en Anna Kennedy, in *Maria Stuart* de portretten benuttigd werden welke in bezit zijn der Koningin van Engeland en van den prins van Wallis; dat de meubelen, deuren, vensters, schouwen en decors die we in het meesterstuk van Schiller te aanschouwen krijgen, juist de oorspronkelijke weergeven en dat zelfs de treurmarsch die gespeeld wordt bij de halsrechting der koningin uit het stof der geheime archieven door den hertog werd opgespoord.

Voor de schermen onderneemt de hertog insgelijks reizen naar de plaatsen waar de handeling der stukken plaats heeft, neemt schetsen die trouw worden uitgevoerd, zoodat bij de opvoering de toeschouwer zich geheel verplaatst vindt in het juiste historische midden der handeling.

Eens al die voorbereidende studies gedaan, die veel tijd vragen en voor *die Jungfrau von Orleans* niet minder dan drij volle jaren duurden, gaat de hertog over tot de rolverdeeling, wel zorg hebbende het uiterlijke der spelers te doen beantwoorden aan de typen der voor te stellen personnagies, want aanwervingen voor dit of dat bepaald vak doet hij niet.

Wanneer de artisten hunne rollen gestudeerd hebben, meestendeels met den hertog en de dames met zijne echtgenoote, die hen gansch in het voor te stellen personnagie doen doordringen, volkomen inlichten, tot in de kleinste bijzonderheden, over geschiedenis, zeden en gebruiken van den tijd der handelingen, dan beginnen de repetities, die soms maanden duren en altijd door den hertog worden bijgewoond.

Te Meiningen, als er niet gespeeld wordt hebben de repetities plaats alle dagen voormiddag en ook namiddags, soms tot zeer laat in den avond en het is de hertog die immer door zijn voorbeeld de anderen tot werken aanzet; meer dan eens gebeurt het dat van de repetitie komende hij nog gedurende langen tijd met eenigen bevoegde vergadert om over de belangen van het werk, kostumen en decors te spreken.

Van af de eerste repetitie dragen de artisten hunne kostumen ten einde er zich in volle vrijheid in te bewegen en op de wijze eigen aan de voor te stellen rol.

Al wie van het gezelschap deel maakt moet bij elke repetitie tegenwoordig zijn; de figuranten doordringt men van den toestand, opdat ze niet als stijve poppen, maar als levende personen, die beseffen en voelen wat er voorvalt aan de handeling zouden deelnemen en om hen aan te vuren zijn de eerste artisten van het gezelschap, die in het op te voeren stuk geene rol hebben, verplicht als hoofden of aanvoerders der figuratie hunne medewerking te verleenen. We hebben dan ook kunnen bestatigen dat de verdienstelijke Amanda Lindner, in *Julius Cäsar* eene gansch onbeduidende rol vervulde, meer nog dat Wilhelm Barthel en Olga Otto, als eenvoudige figuranten optraden de eerste in *Ein Wintermärchen*, de tweede in *der Kaufmann von Venedig*, ofschoon de laatste den volgenden dag de rol van Portia in hetzelfde stuk spelen moest.

De invloed door deze artisten op de bijrollen uitgeoefend is buitengewoon en dit is de oorzaak dat er algemeen gezegd wordt dat de minste die op het tooneel komt zijne rol als een waar kunstenaar vervult.

Alles op de repetities geschiedt met den meesten ernst; komt iemand te laat, doet iemand eene fout, dan bepaalt men zich niet met de noodige aanmerking te maken, maar dan begint men weer van vooraf opnieuw ten einde in de gepaste stemming te zijn.

Vindt de hertog op eene repetitie dat de persoon aan wien hij eene rol toevertrouwde ongeschikt is, dan geeft hij de rol dadelijk aan een andere en velen der voornaamste rollen worden door twee, soms wel door drij artisten aangeleerd en ook gespeeld, zooals we onder andere zien konden in *die Jungfrau von Orleans*, *Ein Wintermärchen*, *der Kaufmann von Venedig*, enz.

Aan het toeval wordt in dit uitgelezen gezelschap niets overgelaten en zoo min op reis als te Meiningen speelt men ooit een stuk zonder voor de eerste wederopvoering eene algemeene repetitie te hebben gehouden, in allen deele gelijk aan eene opvoering.

Het Meiningergezelschap mag zich beroemen de beste en meest praktische tooneelschool te zijn die er bestaat, waar voortdurend nieuwe elementen worden aangenomen en ontwikkeld volgens de degelijke kunstbegrippen die de inrichting regelen.

II.

Meiningen, waar hertog George zijne eerste proeven van tooneelhervormer deed, telt slechts eene bevolking van ongeveer 12000 zielen, dus ontoereikend om gedurende vier maanden in den winter drijmaal per week voorstellingen te geven, telkens voor gevulde zalen; doch de belangstelling in de onderneming van den hertog doet het volk van alle kanten toesnellen en zich verdringen in een schouwburg niet al te groot, maar voorzien van een uiterst wel ingericht tooneel.

Van eerst af en nog is den bijval er buitengewoon groot en zijn de inkomsten aanzienlijk, ondanks de uiterst lage prijs der plaatsen, ten einde de voorstellingen voor allen genietbaar te maken; dit belet echter niet dat de persoonlijke kas van den hertog hooge toelagen moest verkenen om de kosten van inrichting en onderhoud te dekken.

Ten einde daar in te voorzien, doch ook om de waarde der hervormingen elders te beproeven en de liefde voor de hoogere kunst overal te doen doordringen, kwam de hertog op het denkbeeld in andere steden, ja ook in vreemde landen gastvoorstellingen te geven. Dit ontwerp waaraan tal van moeielijkheden verbonden waren, werd gedurende geruimen tijd met zorg en overleg onderzocht en besproken en kwam in 1874 in uitwerking onder leiding van Ludwig Chronegk, een man die zoo volkomen de kunstprinciepen van den hertog had weten te vatten en uit te voeren dat hij uit erkentenis tot de hoogste waardigheid werd verheven. Ludwig Chronegk die sedert 1866 aan het gezelschap verbonden was voor het vervullen van karakter-komische rollen, werd in 1873 benoemd tot regisseur, in 1876 tot hoofd-regisseur, het volgend jaar tot Bestuurder, in 1879 tot Intendant en eindelijk in 1884 tot Hofrath.

Op reis vervangt Ludwig Chronegk den hertog geheel, moet hij zorg dragen dat de opvoeringen onder alle opzichten onbesprekelijk zijn en vooral het groot getal hulpfiguranten, die men in alle steden aanwerft, omdat men bezwaarlijk met zooveel volk op reis kan, op de hoogte te stellen ten einde niet te veel af te steken bij die van het gezelschap. En hoe hij daarin gelukt, het wonderwerk dat hij op weinige uren weet te verrichten dit getuigen de voorstellingen, waar stellig niemand bemerken kon dat elementen vreemd aan het gezelschap ten tooneele verschenen.

De eerste gastvoorstelling had plaats te Berlijn op 1 Mei 1874 en bestond uit *Julius Cäsar*, van Shakespeare en men speelde gedurende 47 avonden met den grootsten bijval.

In de dagbladen der hoofdstad ontstond een hevige twist over de verdiensten van het gezelschap en de aangewende middelen, doch zonder zich te bekreunen wie der beide partijen recht of onrecht had, bestormde het publiek voortdurend den schouwburgen waren de Meiningers verplicht nog menigmaal terug te keeren.

Verders trad het gezelschap een of meer verschillende malen op te Weenen, Budapesth, Dresden, Breslau, Keulen, Frankfort a/M, Praag, Leipzig, Hamburg, Amsterdam, Dusseldorf, Bremen, Londen, Barmen, Magdenburg, Mainz, Straatsburg, Baden-Baden, Metz, Petersburg, Moskow, Warschau, Königsberg, Graz, Triest.

In 1886 dacht men den Oceaan over te steken naar Amerika, doch wegens eene ziekte van Ludwig Chronegk, de ziel der gastvoorstellingen, moest men dit ontwerp opgeven, denkelijk tot het volgende jaar.

Gedurende de 13 jaren dat de Meiningers gastvoorstellingen geven, traden ze op in 29 steden met 60 verschillende stukken en gaven 1969 vertooningen die 4.423.422 Marks opbrachten, een bewijs dat kunst en geld verdienen best te zamen kunnen gaan.

De eerste jaren van het reizen werden er hier en daar weldadigheidsvoorstellingen ingericht, die de som van 78.313 Marks opbrachten.

Was het reizen voordeelig voor den geldelijken kant der zaak, bracht het bij tot zuivering van den volksmaak door het doen waardeeren der meesterstukken der letterkunde, deed het hertog George kennen als een edele bevorderaar en beschermer der degelijke kunst, dan had het ook voor gevolg eene aanhoudende verandering in het personeel, ondanks zelfs het geroemde talent van den hertog, door een vriendelijke, hartelijke omgang met zijne artisten deze aan zich te verbinden, zoodanig dat het een waar genoegen doet te hooren in welke bewoordingen allen over hem spreken, hoe innig en oprecht allen hem liefhebben en vereeren.

Lacht het de jongeren leden van het gezelschap toe zich aanhoudend te verzetten en voortdurend voor een ander publiek nieuwe lauweren te plukken, weinigen zijn bestand tegen het vermoeiende en onaangename van het op reis gaan en na eenige jaren verlangen velen naar een vast te huis en naar rust.

Men bestatigt dit het beste door de verklaring dat op 13 jaren de rollen van Antonius door 10, van Brutus door 7, van Portia door 8, van Leontes door 7, van Hermione door 8, enz. verschillende artisten werden vervuld.

Gelukkig bestaat er altijd voorraad om hen te vervangen en thans mag het gezelschap zich verheugen allerbest te zijn samengesteld uit 36 mannelijke en 24 vrouwelijke kunstenaars, waarvan de bijzondersten zijn, de dames: Amanda Lindner, Emma Teller, Olga Otto-Lorenz, Therese Thönissen, Augusta Prasch-Grevenberg, Marie Berg, en de heeren: Paul Richard, de verdienstelijke regisseur, Alexander Barthel, Wilhelm Arndt, Leopold Teller, Hilmar Knorr, Carl Weiser, Max Grube, Alexander Otto, Carl Görner, enz.

Een onverdiend verwijt dat men het gezelschap heeft toegestuurd is dat al deze artisten slechts middelmatige talenten

zouden zijn, die alleen hunnen bijval danken aan hun samenspel; sommige personen zelfs maakten vergelijkingen met artisten alom gekend als starren van eersten rang aan den tooneelhemel, waarbij de Meiningers oneindig zouden afsteken.

We denken dit verwijt gerust te mogen tegenspreken; vooreerst vergete men niet van het meerendeel der toeschouwers, de geheele of gedeeltelijke onbekendheid van de Duitsche taal, waardoor in elk geval veel van het voorgestelde verloren gaat en ten tweede de artisten waarmede men de Meiningers vergeleek, traden voor ons op in veel gemakkelijker te vatten werken, speelden in eene taal ons beter bekend en omringd van een gezelschap met der haast bijeengeraapt, aan de voordeeligste voorwaarden, en waarboven zij dan ook zoo zeer uitblonken dat al de anderen totaal onbeduidend schenen. Hier integendeel heeft men te doen met eene schaar goede kunstenaars, die stellig elkander schragen en ondersteunen, waarvan geen enkele ten koste zijner gezellen zoekt uit te blinken en waarvan meer dan een gerust naast de meest beroemden mogen optreden en met hen vergeleken worden.

Het repertorium der gastvoorstellen van dezen zomer bestaat uit 13 stukken, te weten: *Die Jungfrau von Orleans*, *Wilhelm Tell*, *Maria Stuart, Die Rauber*, *Wallenstein's Lager*, *Die Piccolomini*, *Wallenstein's Tod*, alien van Schiller; *Julius Cäsar*, *Ein Wintermärchen, Der Kaufmann von Venedig*, *Was Ihr wollt*, van Shakespeare; *Esther*, van Grillparzer; en *Der eingebildete Kranke*, van Moliere.

Al deze stukken behalve *Die Rauber*, *Esther* en *Der eingebildete Kranke* werden alhier opgevoerd; de groote bijval van *die Jungfrau von Orleans*, was oorzaak dat de drij genoemden niet konden worden gespeeld en er bestond geen middel voor de Meiningers hun verblijf alhier te verlengen, gezien de verbindtenis die hun naar Rotterdam riep.

Voor de opvoering van die stukken werd alles, tot het onbeduidendste dat men gebruiken moest, medegebracht uit Meiningen, en niet minder dan 30 wagons waren er noodig om alles over te brengen. Men is verplicht geweest de ruime benedenzaal der *Variétés* te huren, om decors, meubelen, wapens, schilderijen, enz. te bergen en al die voorwerpen, waaronder zeer vele kunstschatten, waren verzekerd voor zes honderd duizend franken, wat stellig beneden de waarde is.

De rijkdom en pracht ten toon gespreid, evenals het ten tooneele brengen van een buitengewoon groot personeel, heeft menigeen doen zeggen dat daarin alleen het raadsel lag van den tot nog toe in onze stad ongeëvenaarde bijval der Meiningers. Stellig ging het grootste gedeelte van het publiek omdat de mise-en-scène aan het oog zooveel voldoening gaf en onder dit opzicht alleen oneindig genot te smaken was; doch zij die op de hoogte waren om te begrijpen en te genieten zonder al dien opsmuk deden het ook, zooals b.v. toen *Was Ihr wollt*, van Shakespeare, werd opgevoerd, opvoering die

stellig voor een derkunstvolste avonden mag gerekend worden.

Decors, kostumen, tooneelschikking, waren toen nogthans niet de hoofdzaak, maar wel de reine poezie, de gezonde geest die in het werk ligt en die de Meiningers volkomen wisten te doen gelden.

En onder dit opzicht is het te betreuren dat Moliere's *Eingebildete Kranke* niet kon worden opgevoerd, want we zijn overtuigd dat dit nog beter de gegrondheid onzer beweering had doen uitkomen.

Overigens had het aardig geweest om zien hoe de Meiningers dit werk, dat velen in uitstekende voorwaarden door fransche artisten zagen opvoeren, hadden opgevat en vertolkt.

Iedereen is ook verwonderd geweest dat de veranderingen van tooneel zoo buitengewoon snel en zonder het minste gedruisch plaats hadden; nogthans waren er, buiten eenige helpers, maar 10 machinisten om dit wonderwerk te verrichten, maar ook ze zijn afgericht als soldaten, spreken geen woord, voeren alle bevelen uit op een teeken en moeten zich niet ontzien, wie hun ook in den weg komt staan, zonder de minste vormen, eenvoudig ter zijde te schuiven.

III.

Voor hunne gastvoorstellingen kiezen de Meiningers slechts werken die algemeen bekend zijn, waarvan de verdiensten door niemand worden geloochend, omdat daarover ten minste geen twist zou ontstaan ten nadeele der aangewende hervormingen; elk gezelschap kan die werken ter opvoering krijgen, ja, allen werden reeds verscheidene malen ten tooneele gebracht, doch hielden geen stand. Het doel der Meiningers was nu juist te bewijzen dat het mogelijk was die werken op het repertoire te houden, overal bijval te doen vinden bij de groote menigte, wanneer men die werken maar wist in te kleeden zooals het behoorde. De bijval, welken de gastvoorstellingen overal bekwamen, bevestigde de gegrondheid hunner beweering en was tevens de beste proef voor de deugdelijkheid van hun princiep.

Laat ons thans vluchtig dit repertoire overloopen als eene herinnering aan de genotvolle avonden welke wij doorbrachten.

De voorstellingen begonnen op 1 April met *Julius Cäsar*, treurspel in 5 bedrijven, van Shakespeare, vertaald door Schlegel, dat op 2 en 3 April insgelijks werd opgevoerd.

Shakespeare is de eenige niet die het leven en de dood van Julius Cesar tot onderwerp van een tooneelwerk koos; velen deden het reeds voor hem, doch hij heeft niet zooals in andere omstandigheden gebruik gemaakt van het werk zijner voorgangers, maar zich bepaalt te volgen wat Plutarchus in zijn leven van Cesar en van Brutus schreef en waarin hij eene gereedgemaakte stof vond, vol dramatische toestanden, waar Shakespeare's genie echter tooneelen bij bedacht als de rede-

voering van Marc Antonius, het lezen van Cesar's testament, het toonen van het bebloede kleed en de indruk door dit alles te weeg gebracht op de menigte, tooneelen die recht aangrijpend zijn en tot het schoonste behooren van wat hij leverde.

Het werk bestaat uit twee deelen: de dood van Cesar en de verdere lotgevallen van Brutus; die twee daden zijn echter onafscheidbaar aan elkander verbonden, omdat naast de samenzweering tegen Cesar's heerschappij om de republiek op goede gronden te vestigen, men ook de gevolgen daarvan dient te zien en te kennen.

Sommigen waren van meening dat het stuk *Brutus* moest worden genoemd, omdat Brutus de eigentlijke hoofdrol vervult, maar van het begin tot het einde is het Cesar's geest die alles bezielt en beheerscht, hij is de ware spil waarom en waarop alles draait, zelfs wanneer hij dood is.

Ten allen tijde bekwam dit stuk oneindig bijval, doch nooit werd het zoo vertolkt als door de Meiningers, die het op 1 Mei 1874 te Berlijn voor het eerst als gastvoorstelling opvoerden, bijna zooals het geschreven werd, met ineenwerking op zeer behendige wijze der 18 tooneelen in 7. Shakespeare kon zoo dikwerf van tooneel veranderen als hij wilde, ten zijnen tijde was het decoratief dood eenvoudig, maar thans zou dit niet meer mogelijk zijn, ook nog omdat het zoo dikwerf neder laten van het doek al te zeer zou vermoeien.

De opvoering was eene ware veropenbaring en toonde ons ineens de Meiningers in hunne volle kracht: decoratief, weergeven van onweder en regen, kostumen, bijhoorigheden, groepeeringen, alles was even schoon, even juist, even treffend, even volmaakt. De indruk door de massa volk teweeg gebracht was onbeschrijfelijk en de voornaamste rollen van Cesar, Brutus, Antonius en Cassius, werden door Knorr, Weiser, Barthel, en Teller puik gespeeld; vooral in het tooneel van Antonius wanneer hij het volk opwekt Cesar te wreken en die onvergelijkbare redevoering uitspreekt, vol behendigheid en zinspelingen, deed Barthel zich als een groot kunstenaar kennen en was houding, leven en beweging der massa recht bewonderenswaardig.

De vrouwenrollen zijn van weinig beteekenis; toch vond Mevr. Olga Otto Lorenz in de rol van Portia gelegenheid om bewijzen van kunde aan den dag te leggen, die later volkomen bevestigd werden.

Maria Stuart, treurspel in 5 bedrijven, van Frederik von Schiller, dat op 4, 5, en 6 April werd opgevoerd, is het stuk waarvan wij de beste herinnering bewaarden, dat ons het diepste trof. Te recht rekent men het tusschen de beste en meest aangrijpende van den duitschen dichter, niet alleen als poezie, maar als opvatting, als samenstelling. Schiller werd bijzonder goed geholpen door de geschiedenis, waarin men bezwaarlijk een tweede voorbeeld vinden zou van een twist, een strijd tusschen twee vrouwen gelijk aan die van Maria Stuart en Elisabeth.

Wel kan men bezwaren maken tegen de wijze dat de geschiedenis werd opgevat, dat sommige feiten werden voorgesteld, doch de dichter gaf zijne zienswijze en veroorloofde zich zekere vrijheden die toegelaten zijn; te meer daar Maria Stuart de heldin van zijn stuk is mocht hij haar in het helderste licht plaatsen ten nadeele harer tegenstreefster. Van het begin tot het einde is het de edele figuur van Maria Stuart die alles bezielt, beheerscht, waaraan voortdurend herinnerd wordt en alles zich vastknoopt. In de andere figuren wist Schiller de geschiedenis getrouw te blijven en als poezie leverde hij weinig beter.

Dat Schiller het verstond voor het tooneel te werken bewijzen ons de tooneelen als de ontmoeting der twee Koninginnen, ofschoon de Engelsche kritikussen dit erg afkeuren als historisch onwaar, maar ze vergeten dat we daaruit de beide figuren volmaakt leeren kennen en vooral de wraakzucht en afgunst van Elisabeth; eenvoudig, maar diep gevoeld en schoon is het afscheid van Maria en Leicester.

Voor de eerstemaal te Weimar opgevoerd, den 14 Juni 1800, maakt *Maria Stuart* deel van de gastvoorstellingen der Meiningers sedert 31 Augustus 1884 dat het te Berlijn werd gespeeld. Het gaf gelegenheid tot het ontplooien van veel pracht en rijkdom in kostumen en decors en niets werd dan ook gespaard. Noemenswaardig is vooral het 2de bedrijf, de ontvangst van den Franschen gezant aan het Engelsche hof, waar tot in de kleinste bijzonderheden de gebruikelijke ceremonien worden in het oog gehouden. Sommigen vinden dat de Meiningers hunne tooneelschikking daarin te ver gedreven hebben, doch hun antwoord was dat het ten eerste historisch juist is en ten tweede dat op die wijze de eenvoud en de verlatenheid van Maria nog beter uitkwamen en de belangstelling in haar veel grooter werd.

Onmogelijk zou het zijn meer edelheid, meer koninklijke trots meer eenvoudigheid, en tevens meer kracht waar het past aan den dag te leggen dan Mev. Olga Otto Lorenz in de rol van Maria Stuart; Mevr. Emma Teller gaf ons eene volmaakte Elisabeth te aanschouwen en liet ons dringen tot in de geheimste plooien van haar karakter; Barthel onderscheidde zich ook in de rol van Mortimer en legde vooral in het tooneel met Maria eene buitengewone kracht en veel vuur aan den dag; hij was wel die dweepende, liefdedronken Mortimer die de dichter zich moet hebben gedroomd.

De overige rollen werden allen zeer passend, uiterst bevredigend vervuld.

Zoo getrouw als Schiller de geschiedenis volgde in *Maria Stuart*, zoo ver week hij er van af in het laatste gedeelte van *die Jungfrau von Orleans,* romantisch treurspel in 5 bedrijven en een voorspel, dat op 7, 8, 9, 10, 11, 12 en 13 April telkens voor eene volle zaal werd opgevoerd.

Die afwijking is te betreuren, want de geschiedenis leverde een veel beter en aangrijpender slot voor zijn werk dan de inbeelding des dichters.

Het is ook verkeerd Johanne gevoelig te doen zijn aan de liefde van Lionel, daar zij er het meeste roem op droeg steeds alle aardsche zaken te hebben vermeden om uttsluitend hare heilige roeping getrouw te blijven; ook beroemde zij er zich op immer te hebben overwonnen zonder bloed vergieten.

Door dit over het hoofd te zien heeft de dichter hoegenaamd de aantrekkelijkheid zijner heldin niet vergroot, integendeel. Ook komen er in het stuk langdradigheden voor en dit immer aanhoudend aan- en afrukken van troepen, dit eeuwigdurend leven en bewegen, vermoeien op het laatste en maken het schoone minder genietbaar. Want menig schoon tooneel treft men waarlijk in dit werk aan, als b.v. het tooneel na de krooning, wanneer de vader zijne dochter van tooverij beschuldigt en de verlatenheid waarin Johanna vervalt, na door allen als de redster des vaderlands aanbeden te zijn geweest.

Het volk bracht Schiller eene schitterende hulde na de eerste opvoering van zijn werk te Weimar op 23 April 1800, ofschoon bevoegden, waaronder Goethe, het stuk ongeschikt hadden gevonden voor het tooneel. De groote bijval deed het weldra door verscheidene gezelschappen opvoeren en te Berlijn werd het stuk met buitengewone pracht, onder het bestuur van Iffland ten tooneele gebracht, die, zoo het schijnt, in het tooneel der krooning 800 man liet verschijnen. De Meiningers, die het stuk op 1 Februari 1887 voor het eerst te Berlijn opvoerden, hebben er insgelijks hunne bijzondere zorg aan besteed en het tooneel der krooning overtrof in rijkdom, pracht en schikking al wat men te zien kreeg.

Mej. Amanda Lindner in de verpletterende titelrol had zoo door en door het karakter van de begeesterde, door God ingegevene Johanna gevat, dat haar spel van het begin tot het einde enkel bewondering wekte. Overigens tot de minste rol werd gewetensvol vervuld en getuigde van ernstige studie.

Ein Wintermärchen, tooneelspel in 5 bedrijven van Shakespeare, vertaald door Tieck, dat op 14, 15, 16 en 17 April werd opgevoerd, behoort tot de laatste voortbrengselen van den dichter en moet men dan ook maar aanzien als eene verpoozing van ernstigeren arbeid, zonder eigentlijke strekking, ten ware Shakespeare die van de jaloezij de spil van zijn werk maakte, heeft willen bewijzen dat een vorst die een gansch volk tot slaven heeft, de slaaf is zijner eigene driften en hartstochten.

Het onderwerp van dit stuk werd ontleend aan een roman van Robert Greene, waarvan het slot werd gewijzigd en eenige nieuwe figuren bijgebracht.

Waarschijnlijk is het stuk niet en de dichter vermengt oudheid en riddertijd, kristendom en paganismus, laat schepen landen op de kusten van Bohemen; hij houdt niet de minste rekenschap van lokale kleur, maakt gebruik van verkleedingen, scheidingen en alle middelen zijn goed om hem hinderende personen te doen verdwijnen, al moet hij ze door een beer laten opeten.

Ofschoon Shakespeare van Leontes een zuiderling maakte

bij wien de hartstochten altijd veel heviger zijn, is de jaloezij bij hem toch ver overdreven, vooral daar ze op geen vaste grond berust zooals in *Othello*, waar alles den schijn der plichtigheid van Desdemona heeft. Maar, o tooverkracht van het genie, dit alles vergeet men voor de schoone en heerlijke tooneelen welke hij ons weet te ontrollen en zoo diep treffen, zooals b.v. de beschuldiging van Hermine van ontrouw, hare verschijning voor het gerecht en hare eenvoudige verdediging.

Daarna verandert het treurspel in tooneelspel en schildert Shakespeare ons het landelijk leven, in de frischte kleuren, met zijne uitspanningen, zwakheden en gebreken; het is een tafereel vol beweging, gezonde geest en vroolijkheid.

Volgens Walpole zou dit stuk geschreven zijn geweest met het doel koningin Elisabeth te vleien en moet Leontes, Hendrik VIII, Hermione, Anna Boleyn en Perdita, Elisabeth voorstellen. Zooals men weet werd Anna Boleyn door haren echtgenoot van ontrouw beschuldigd en Elisabeth eerst onwaardig verklaard den troon van Engeland te bekleeden.

De Meiningers speelden *Ein Wintermärchen*, voor het eerst te Berlijn op 22 Mei 1878 en vonden er veel bijval mede; ze wisten het ook op te frisschen met de noodige prachtige decorsen kostumen, veel tooneelschikking vooral in het bedrijf van het gerecht en daarenboven de bijzonderste rollen goed te bezetten.

Mevr. Olga Otto-Lorenz, speelde de rol van Hermione, vooral haar hoofdtooneel voor het gerecht, met de passende waardigheid en eenvoudigheid die veel indruk maakte. Carl Weiser gelukte erin het onwaarschijnlijke van den jaloerschen Leontes te doen vergeten en was later wel den man door den hartstocht gansch ter neergeslagen, die lijdt en toch nog lief heeft. Het komische gedeelte was in handen van Wilhelm Arndt, Carl Görner en Romanus Hassel die zich alle drij volmaakt van hunne taak kweten.

Tijdens de bewerking zijn er *Geschichte des dreizig jährigen Kriegs* kwam bij Schiller de gedachte op uit dezelfde stof een tooneelwerk te vervaardigen; hij ondervond echter alras dat het voor één stuk te uitgebreid zou worden en hij besloot dus zijn onderwerp in drij deelen te splitsen, waar van elk een zelfstandig geheel zou vormen, doch te zamen slechts een volledig werk zouden uitmaken.

Het werk ging niet vlot van de hand en toen men bij de opening van den nieuwen schouwburg te Weimar, op 12 October 1798, volstrekt iets van Schiller wilde opvoeren gaf hij het eerste gedeelte, toen *die Wallensteiner* geheeten, voorafgegaan van een proloog.

Als een eigentlijk tooneelwerk mag men het niet aanschouwen, daartoe mist het handeling, inwikkeling en ontknooping; het is slechts een tooneel waarin het leven, de handelwijze en het karakter van den soldaat in de XVIIe eeuw volledig, trouw en met treffende kleuren wordt afgeschilderd.

Het zoo geestige sermoon van den pater schijnt door Goethe opgegeven te zijn, bewerkt naar Pater Abraham da Santa Clara en door Schiller slechts in rijm gebracht.

De Meiningers gaven de 1e opvoering van *Wallenstein's Lager* te Bremen, op 18 Mei 1881, met oneindigen bijval. Het is ook moeielijk iets volmaakter te denken; het is alsof het soldatenvolkje, in zijne eigenaardige en kleurvolle kleeding, weer levend is geworden; er heerscht eene bedrijvigheid, eene beweging, een rumoer, eene wanorde die onbeschrijfelijk zijn, maar tevens goed geregeld, schilderachtig en schoon van groepeeringen.

Die Piccolomini, tooneelspel in 5 bedrijven, dat dagteekent van 30 Januari 1799, moet nog aanzien worden als de inleiding van het eigentlijke treurspel dat zich later ontrollen zal. We leeren er de personen goed in kennen die eene rol zullen te vervullen hebben en verders schetst men er hoofdzakelijk in de geheime werking tegen Wallenstein en zijne aarzeling bepaalt zich tegen het gezag des Keizers te verzetten. Handeling komt er bijna niet in en het eindigt op eene eenvoudige samenspraak. Wat vooral het stuk lief en aangenaam doorkruist dat zijn de twee figuren van Max en Thekla, die twee reine zielen die te midden van het verraad, samenzweering en oproer al hunne edelheid bewaren.

De eerste opvoering van dit stuk door de Meiningers had te Berlijn plaats op 22 April 1882 en ze wisten van het 4e bedrijf, het feestmaal, iets waarlijk puik te maken, dat vooral dank aan een samenspel van kunstenaars, de palen der mogelijkheid en waarheid niet te buiten gaat en niet onteerd in eene gemeene braspartij. De schikking der zaal, de pracht der meubelen, het kostbare zilver- en kristalwerk, dat alles overgoten door een stroom van licht, maken er een waarlijk schoon tafereel van, nog verhoogd door de kunde der spelers die zich los en natuurlijk bewegen.

Eerst in *Wallenstein's Tod*, dat de Meiningers te Berlijn op 23 April 1882 voor de eerstemaal opvoerden, begint het eigentlijke treurspel. De personen zijn gekend tot in hunne minste bijzonderheden, de dichter kan ze dus vrij laten handelen tot de ontknooping van zijn onderwerp, waar we met steeds klimmende belangstelling toe geraken. Hij biedt ons dan ook eene reeks waarlijk schoone en treffende tooneelen, zooals b.v. in het 3e bedrijf de strijd van Max Piccolomini tusschen liefde en plicht, het binnenrukken der kuirassiers van Pappenheim ter bevrijding van hun jonge kolonel, in het volgende bedrijf het roerende onderhoud van Thekla met den Zweedschen kapitein en eindelijk het slot, wanneer van het eens zoo machtige huis van Friedland niets meer overblijft en Octavio Piccolomini, als belooning voor zijne dubbelzinnige handelwijze den titel van den ouden Wallenstein bekomt.

Hilmar Knorr vond in Wallenstein eene zijner beste rollen en Carl Weiser, speelde die van Illo, vooral het tooneel der dronkenschap op het feestmaal, echt meesterlijk; naast hun dient

te worden genoemd Paul Richard, Alexander Barthel en Wilhelm Arndt, als Octavio en Max Piccolomini en Isolani; van de dames vermelden we Mej. Amanda Lindner, die de lieve rol van Thecla haar volle recht liet wedervaren en Mevr. Olga Otto-Lozenz in de ondankbare rol der gravin Terzky.

Wallenstein's Lager en *Die Piccolomini* werden alhier opgevoerd op 18, 20 en 22 en *Wallenstein's Tod* op 19 en 21 April.

Wordt er getwist over de verdiensten der meeste stukken van Shakespeare dan zijn allen het eens om onder zijne voornaamste meesterwerken te rekenen *der Kaufmann von Venedig*, drama in 5 bedrijven, waarvan de vertaling van Schlegel, op 23, 24 en 25 April werd opgevoerd.

De bronnen waaraan Shakespeare putte voor dit werk zijn zeer talrijk, waarvan echter de voornaamste is de overlevering die de joden deed aanzien als verworpelingen, titel die ze schijnen verdiend te hebben door hunne woekerzucht en hunne wreedheid. Het karakter van Shylock is met meesterhand geteekend, misschien het beste doorwerkt van al degenen die Shakespeare ten tooneele voerde en het is dan ook als het ware klassiek geworden. Shakespeare toonde zich ook toegevender, minder ongenadig voor de joden dan zijne voorgangers en wist reden te geven om de wreedheid van Shylock eenigszins aanneemlijk en begrijpelijk te maken. Naast de hoofdhandeling voegde Shakespeare er eene tweede, de geschiedenis der kistjes, die de handeling wel wat verlamt en de belangstelling breekt in den beginne, maar zich in den verderen loop van het stuk zoo nauw aan de hoofdhandeling aansluit, dat men ten onrechte beweerd heeft dat de schrijver die bijhandeling als zonder waarde had moeten ter zijde laten.

Vele gezelschappen eindigen het stuk na het 4^{e} bedrijf en plaatsen daar dan een gedeelte van het slot om Bassanio en Graziano gelegenheid te geven in hunne echtgenooten Portia en Nerissa de verdedigers van Antonio te herkennen. Het stuk kan inderdaad met het 4^{e} bedrijf eindigen, maar Shakespeare's verbeeldingskracht die onuitputbaar was voegde er een schoon 5^{e} bedrijf bij, waarin hij uitdrukte zooals gezegd werd, ‘de poezie der ontroeringen bij de terugkomst, de bedwelming der gelukkige hartstochten en de harmonie der heldere nachten, aan de eeuwige bewondering der verliefden, der dichters, der kunstenaars en van al degenen die bekwaam zijn het muziek te begrijpen, dat de natuur en het menschelijk hart eenstemmig zingt.’

Der Kaufmann von Venedig is een der stukken die door de Meiningers het minst werd opgevoerd, ofschoon het reeds deelmaakt der gastvoorstellingen sedert 12 Juni 1874. Het is nochtans wel geschikt om overal veel bijval in te oogsten; want niet alleen is het onderwerp boeiend, maar het biedt ook nog gelegenheid tot veel tooneelschikking, zooals voor het feest te Venetie en het Gerechtshof die dan ook beiden puik verzorgd zijn. De groote moeielijkheid ligt in het bezetten der rol van Shylock, wat men niet altijd voordeelig doen kon, doch thans bezit men Max Grube en Carl Weiser die beiden de

rol spelen. Wij zagen Max Grube in den Jood en moeten bekennen dat zijn spel goed en juist berekend, bestudeerd was en hij ons diep trof. Mej. Amanda Lindner wist de rol van Portia weer te geven met den volkomen passenden lustigen, schalkschen toon.

Stellig niet bij gebrek aan bijval was het dat *Was Ihr wollt oder der Heilige Drei-Königsabend*, blijspel in 5 bedrijven van Shakespeare, vertaald door Schlegel, slechts eens, op 26 April, werd opgevoerd. Het algemeen gevoelen was inderdaad dat men zelden zoo hartelijk gelachen heeft als met dit stuk, waarvan het onderwerp ontleend werd aan eene novelle van Bandello, doch niet slaafs gevolgd, want er werden tooneelen bijgevoegd die op het geheele een eigenaardige stempel drukken.

We zegden het reeds vroeger, veel tooneelschikking vergt dit stuk niet en het zijn de artisten die door hun spel de waarde der heerlijke poezie en den gezonden geest moeten weten te doen gelden. Ze zijn daar dan ook volkomen in gelukt, vooral Wilhelm Arndt en Max Grube die in de rollen van den nar en Malvolio recht onverbeterlijk waren.

De Meiningers die dit stuk op 20 Mei 1874 te Berlijn voor de eerste maal opvoerden, hebben er slechts eenige verkortingen aan toegebracht en op de meest passende wijze de talrijke tafereelen weten samen te smelten, zoodat er bijna geene veranderingen van decors noodig zijn.

Met eenigen goeden wil en studie denken we *Was Ihr wollt* een uitgelezen stuk voor ons Antwerpsch gezelschap, waar bijval mede in te oogsten zou zijn.

De drij laatste voorstellingen, op 27, 28 en 29 April gegeven, bestonden uit *Wilhelm Tell*, tooneelspel in 5 bedrijven van Friedrich von Schiller, dat als decoratief, figuratie, leven en beweging een waardige tegenhanger van *Julius Cäsar* mag worden genoemd, maar op verre na zooveel indruk niet maakt.

Tell, die zijn naam aan het stuk geeft, is er geenszins de held van, maar wel het gansche Zwitsersche volk dat strijdt voor zijne vrijmaking. Het karakter van Tell is ook niet onder de gunstigste voorwaarden voorgesteld, want behalve wanneer hij Baumgarten redt, laat hij geheel aan de omstandigheden over zijne daden te regelen.

Schoonheden van eersten rang zijn genoegzaam voorhanden in het laatste werk van Schiller en de Meiningers wisten het zoo in te kleeden met prachtige decors, schilderachtige uitzichten, die u zoo geheel verplaatsen in de Zwitsersche landstreken en daarbij nog alles zoo levendig en kleurvol voor te stellen dat *Wilhelm Tell* als hun grootste bijval mag worden gerekend. Sedert 16 Mei 1876 dat ze het stuk te Berlijn voor de eerste maal opvoerden, werd het door hun reeds meer dan 200maal vertoond.

Dienen vooral genoemd te worden Knorr, Weiser, Grube en Barthel in de rollen van Tell, Gessler, Attinghausen en Melchtal en het gansche personeel dat met een buitengewonen

samenhang speelde en de talrijke volkstooneelen kundig weergaf.

IV.

Zooals we reeds in den loop dezer studie zegden, was de bijval der Meiningers buitengewoon groot en bij hunne afscheidsvoorstelling op 29 April werden ze bij het slot als het ware onder een regen van bloemen en kronen begraven.

Nooit zagen we eene zoo schitterende ovatie en de artisten zelven bekenden dat ze nooit het voorwerp van zulke eerbewijzen waren geweest.

Gedurende hun verblijf in ons midden, ontbrak het den Meiningers ook niet aan bewijzen van waardeering; hun beschaafde en gezellige omgang, hunne onderhoudende gesprekken over de kunst in het algemeen, het natuurlijke gevolg der ernstige studien welken zij doen moeten voor het aanleeren hunner rollen, maakte hun gezelschap zeer gezocht en opende hun de deuren der zalen der eerste familien der stad, die ter hunner eere feesten inrichten, evenals de *Stuhlclub*, eene vereeniging van vroolijke Duitschers, op 28 April deed.

Onder alle opzichten dan ook zullen de Meiningers zich steeds Antwerpen gedenken, waar ze hopen ten laatste binnen twee jaren weder te keeren en misschien reeds toekomend jaar, indien de onderhandelingen met Amerika te veel moeielijkheden ontmoeten.

De gastvoorstellingen der Meiningers hebben overal, maar voornamelijk in Duitschland, den heilzaamsten invloed uitgeoefend op het tooneel.

Het eerste gevolg van den goeden uitslag hunner gastvoorstellingen, stellig niet de bijzonderste of meest betrachte, was dat ook andere gezelschappen zich op reis begaven. Ze kozen echter een geheel ander repertorium, meestal samengesteld uit blijspelen, kluchten, operetten en soms ook tooneelspelen. Van vergelijking met de Meiningers kon echter geene sprake zijn, want die gezelschappen behielpen zich met het soms meer dan gebrekkige decoratief dat ze vonden in de steden die ze bezochten, evenals met de meubelen en andere bijhoorigheden. Het eenige waar ze voor zorgden dat was voor een goed samenspel en te trachten in spraak, kleederen en handeling de waarheid zoo getrouw mogelijk na bij te komen.

Een ander gevolg der gastvoorstellingen was dat men over het algemeen verbetering bracht voor wat den stoffelijken kant der uitvoering der werken betreft en gansch andere begrippen over tooneelschikking verkreeg.

De gastvoorstellingen deden ook nog de liefde ontstaan voor de voortbrengselen der groote meesters.

Ziende dat de Meiningers hunne schitterendste triomfen behaalden in de geniale scheppingen van een Shakespeare, een Schiller, een Goethe, een Lessing en andere onsterfelijken, dat het volk, dat men maar alte licht beschuldigt onbekwaam te zijn om het goede en schoone te genieten, in overgroote meerderheid de voorstellingen bijwoonde en het geesfdriftigste

toejuichte, werden die werken uit den vergeethoek gehaald en, met minder pracht en rijkdom, met minder kunde en samenhang, dan bij de Meiningers het is waar, overal door andere gezelschappen opgevoerd.

Zullen de gastvoorstellingen welke thans in onze stad met zulk een buitengewonen bijval plaats hadden, ook eenigen invloed uitoefenen op *ons* vaderlandsch Tooneel?

Wij hopen het en het genoegen ons verschaft door de voorstellingen der Meiningers zou voor ons dan stellig dubbel groot zijn.

EDWARD VAN BERGEN.

Boekbeoordeelingen

I.
Verhuizen, Een Landgedicht in 3 zangen door Hilda Ram.

Een nieuw bundel gedichten met bovenstaanden titel, is een dezer laatste dagen verschenen bij de H.H.S. Leliaert, A. Siffer & Cie te Gent. Volgens loffelijke gewoonte bij die uitgevers, is de druk met veel zorg en smaak bewerkt, en dient hun als een nieuwe aanbeveling bij de schrijvers.

Verhuizen is de titel van het gedicht van Juf. Hilda Ram. De versmaat door de schrijfster gebezigd is de metrische trippelmaat, bij de oude de anapaeste genaamd: eene lange sylabe voorafgegaan door twee korte.

Zooals zij in de voorrede zegt heeft zij die maat verkozen, omdat het een dier griek-latijnsche versvoeten is, welke in de meeste gevallen het geschiktste in onze taal kunnen aangewend worden.

De schrijfster heeft het denkelijk in die meening rechtvoor, als dichteres is zij waarschijnlijk niet alleen door beschouwingen, maar wel bij proefnemingen tot die overtuiging gekomen; zooals zij in hare voorrede laat verstaan, heeft zij met aandacht gelezen, en met nadenken doorgrond het bekroonde werk van den Heere J. Van Droogenbroeck-Asselberghs. '*Verhandeling over de toepassing van het Grieksch en Latijnsch metrum op de Nederlandsche Poezij.*'

Dit werk over de Nederlandsche Prosodia is met dichterlijke ingeving en geest door eenen dichter geschreven, en zal zijnen kunstgenooten zeker in sommige moeilijkheden als wijze raadgever van groot nut zijn.

Doch zooals Juf. Hilda Ram in haar voorwoord wel zegt zijn niet alle latijnsche en grieksche versmaten rhythmisch geschikt om immer, met kansen van welgelukken, in onze moedertaal aangewend te worden.

De Duitschers, die alle die oude versmaten met voorberadenheid opzettelijk beproefd hebben, zijn niet altoos te best geslaagd in hun voornemen, zooals Juf. Hilda Ram, na onderzoek, zegt te hebben opgemerkt. Geven de verschillende talen den dichteren wel dezelfde bestanddeelen in vorm en zakelijkheid ter dichterlijke uitdrukking hunner gedachten?

Men mag zich afvragen of de aardeigenschappen der oude

talen en die der hedendaagsche noordertalen, in hare wendingen, omzettingen en rangschikking wel dezelfde stelregels voorschrijven, aanbieden en toelaten, en of bijgevolg, de eene, en wel de jongere talen, niet meer gestremd gebonden zijn in de woordplaatsing dan de andere, de oude talen, en dus de eerste eene veel grootere en soms onoverwinbare moeilijkheid berokkenen in het houden der versmaat.

Hebben onze dichters hetzelfde voordeel als de Latijnsche en Grieksche dichters om de quantiteit van een groot getal sylben kort of lang te maken, na gelang de plaats, welke die sylben in het vers bezetten met betrekking tot de volgende sylbe? Is daarbij de quantiteit onzer sylben of woorden zoo regelvast bepaald door de innerlijke weerde der klinkers en medeklinkers, der zakelijke beteekenis, het lang en algemeen aangenomen gebruik? Is de klemtoon bij ons wel altoos in overeenstemming te brengen, met de degelijke versquantiteit? Is hij soms geen lastige hinderpaal voor de welluidendheid van den metrischen versvoet? Zeker heeft de Heer Van Droogenbroeck in zijn voortreffelijk werk den grooten twijfel desaangaande weggenomen door zijne stelregels over de quantiteit der syllaben; regels welke op de natuur onzer taal gegrond zijn, en die altoos de hoedanigheid van lange lettergreep aangeeft voor de beklemtoonde syllaben en voor de stamsyllaben, doch staat onder dit opzicht alles nog niet paalvast en het laatste woord is nog over onze metriek niet gezegd.

Ik neem wel aan dat al die moeilijkheden niet onoverwinnelijk zijn bij behendige dichters, zooals Juf. Hilda Ram en sommige andere, wier taalkennis en rhythmusgevoel hun bij machte stelt de spraak te dwingen zonder haar te krenken of te verkrachten.

Doch het is te vreezen dat bij vele andere min kundige en meer verwaande de vormlust zoo verbijstere dat zij, na veel doelloos zwoegen, nog het gepaste woord aan de maat en den zin aan het woord moeten slachtofferen. En zouden zelfs de begaafdste dichters zich niet aan dien vormzucht verslaven en bezondigen?

Ik versta heel goed met Pol Demont, dat het vernuftig beproeven en bewerken dier dichtmaten voor uitslag kan hebben de taal buigzamer, zwieriger, vormrijker, rhythmieker te maken. Maar ik kan niet volkomen bijstemmen wanneer hij de uiterste gevolgtrekking van zijne voorstelling afleidt, dat is '*de kunst voor de kunst*' of in andere woorden luidens zijne beteekenis '*de vorm voor den vorm*' de vorm alleen volstaat.

De vorm is zeker iet, en nog al veel, vooral in de dichtkunst, doch de vorm is maar een hulpwerktuig in de uiting der gedachten, het is geen doel, het is een middel door het vernuft benuttigd ter bereiking van een doel: onderrichten, bewijzen, overtuigen.

Dan is dunkt mij de Heer Max Rooses de waarheid meer nabij, wanneer hij onder den vorm een gedacht wil vinden,

ofschoon de Heer Rooses het geding wat te snedig en doorhakkend afdoet, want de twist tusschen die beide Heeren is wellicht meer oogschijnelijk dan wezentlijk.

Omne tuli(t) punctum, zegt de vormvergenoeger Pol Demont.

Qui miscuit utile dulci, voegt er de gedachtzoeker Max Rooses bij, om het voorschrift na Horatius te volledigen, en het vers terug te geven zooals het oorspronkelijk aan Piso's zonen gericht was.

Gedachten met vorm, hoe schooner, hoe doeltreffender, hoe volmaakter, hoe beter, zijn het innige bestanddeel des gedichts, het kenmerk zijner waarde.

Juf. Hilda Ram bezit nog al met eene krachtige begaafdheid, de kunst om hare gedachten met dichterlijken tooi en opschik in te kleeden, dewijl het door haar gekozene onderwerp gewoonlijk de vrucht is harer opmerking en overweging. Met vooraf te denken weet zij licht alle langdradigheid te vermijden, zij schikt hare verdeelingen derwijze dat de lichtpunten als van zelf ongekunsteld uit den dichterlijken dampkring opschitteren, zonder nochtans de min belangrijke, de onderhoorige toestanden te veel te beschaduwen, ze langs alle kanten te verduiken of in een te dringen; er is lucht en doorzicht in den samenstel; ieder en alles werkt op stond en plaats mede om gezamentlijk het gedacht der dichteres als een volledig eenstemmig geheel voor te brengen. Het is geene afrol van achtereenloopende gedachten, het is het werk van keus en overleg.

Verhuizen is een dagelijksch voorval dat niet iedereen treft, of ieders aandacht vestigt. Eventwel bestaan er bij 't verhuizen op den buiten sommige genegenheidsgebruiken, sommige eigenaardige dorpszeden, welke door den gemeenen man niet opgemerkt, het licht geprikkeld dichterbrein eene vormvatbare stof levert, waarin die dichtergeest ziel en leven blaast, en een wezen schept, waarin wij ons op het wereldtooneel met al onze dwaze weerstribbelende betrachting, met onze wijze beradene streving zien herleven.

'*Verhuizen*' van Juf. Hilda Ram is een karakterschetsend tafereeltje onzer levensgalerij, waar gevoeld, fijn getoetst en in samenwerkende kleuring afgeschilderd.

De geschiedenis is kort en eenvoudig.

'Theunis wil trouwen, de spookhoef, waarvan de naam hem niet afschrikt zal hij pachten; na kermis wordt de zaak geklonken; zijne Triene is er mee te vreden. Maar met kermis, onder het drinken van eene overbodige pint hing de tong hem wat los, en Theunis pocht dat hij in zijn huis wil baas zijn en dat zijne Triene er tegen hem niets zal hebben in te brokken. Kwapitsen en kwatongen zeggen dit aan Triene over; Triene pruilt, is gestoord, en het geraakt af met Theunis. Intusschen wordt de spookhoef door boer Walter ingepacht; volgens landgebruik komen de geburen, vrouwen en meisjes, de mannen met kar en peerd om Walters boedel te verhuizen. Onderwegen halen vijf meisjes den traagrijdenden Theunis

in. Onder die vijf is Triene, zijn oud lief, en ook het spotzieke Mieken. Mieken houdt Theunis peerd staan, zij wil met hare vriendinnen meerijden; met eenen wip zitten de vier meisjes op de kar, en laten de plaats nevens Theunis voor Triene open. Met eenen rukkenden handdruk trekt Theunis ook de zwijgende Triene op de kar; de plaats nevens Theunis is te smal, zegt ze, en zij gaat op de achterbank zitten. Theunis met eenen brommenden *Ju* bles, geeft zijn peerd eenen knellenden zweepslag en rijdt nu in draf voort, onder het schertsend en tergend gesnater van Mieken. Op de hoef helpt en werkt ieder onder bevel van Walter, maar onder het toezicht van Rose, Walters ega. Theunis loert wel eens ter sluiks naar zijne Triene, maar hij had het gezworen ‘lang dood en begraven is liefde’ alhoewel hij toch moest bekennen dat het werk Triene behendig en flink van der hand ging. Na het afgedane werk dankten Walter en Rose hunne helpers, wenschten hen goeden avond en tot weerziens den toekomenden Zondag na het lof; dan zouden zij hunne dienstwillige geburen eens goed tracteeren. Ieder ging naar huis. Theunis had zijne middaglading, maar in andere zitorde. Triene zit nevens Theunis op de voorbank, doch even spraakloos, maar minder wars, wanneer Theunis bij toeval langs haren kant uitziet, went zij het hoofd niet om. Miekens scherts steekt haar minder. Aan het kikvorschpad waar de vier vriendinnen afspringen blijft Triene nevens Theunis zitten, alhoewel hare woning maar een boogscheut verder is. Daar voor het hekken wipt Theunis van de kar en Triene's hand grijpend en vast in de zijne klemmend, helpt hij haar afstijgen met een ‘goên avond Triene’ en de ‘goên avond Theunis’ welke er opvolgde, herschiep in eens in Theunis een dartel blijgemoed, dat zijne innige vreugde door een hel gefloten deuntje lucht gaf. Den volgende Zondag was het feest op de Spookhoef, het ging er gul toe. De onderwijzer in eene hartelijke lofspraak aan Walter en Rose over hunne huishoudelijke deugden, zag de kans klaar om aan Lena, Rose's zuster, opentlijk zijne liefdesverklaring te doen; er werd op hun heil getikt en gedronken, en te midden der vreugde omhelsde Theunis zijne Triene. De vrede was gesloten, alles was vergeven en vergeten, 's avonds keerden zij samen naar huis, onderwegen werd hartelijk en vertrouwelijk geklapt, was de Spookhoef hen als verblijf ontsnapt, hare herinnering zou hen toch duurbaar blijven, zij had twee verwijderde harten weer te samen gebracht.

De oppervlakkige lezing alleen van het gedicht geeft u alras de zekerheid, dat Juf. Hilda Ram haar onderwerp zoo weet aan te leggen, dat er steeds eene klimmende belangstelling den geest des lezers binnendringt, en dat in geen der toestanden of voorvallen de hoofdpersonen uit de meewerking tot het doeleinde of ontknooping verwijderd zijn.

Er zijn geene onnoodige of overbodige bijzaken ter hand genomen. Theunis en Triene komen immer op het voorplan; schijnen Walter en bijzonder Rose, in den tweeden zang met

eene wat voorname bedrijvigheid de aandacht te trekken eene opzichtelijke rol te vervullen, het zal alleenlijk dienen om in Theunis gemoed de rouwstrijd te ontsteken over het huiselijk geluk, hetwelk zijne losse tong hem deed verliezen, en den versmoorden zucht tot herkrijgen van zijn hartewensch weer op te delven. In den derden zang spreekt begeesterd Arnout de schoolmeester, denkt hij, voor zijne eigene kapel, maar de uitslag voor het verhaal is de wederzijdsche lang begeerde verzoening tusschen Theunis en Triene. Dit alles is gepast aangelegd, en vloeit voort zonder schok of stoot uit den loop der geschiedenis.

Juffer Hilda Ram heeft de behendigheid hare verhalen klaar en duidelijk, ontdaan van alle verwarring voor te brengen, zonder dat nochtans de samenhang der gebeurtenis in eenen stijflijnigen draad worde afgesponnen.

De kleinste, de onbeduidendste voorvallen komen, zou men zeggen, nog al eens omstandiglijk beschreven voor; eventwel is geen dier dingen overbodig, zij maken ons noodzakelijk bekend met de gebuurschappelijke dorpsgebruiken, waarin het gedicht zijnen oorsprong heeft, en in wier uitwerksels de ontknooping haar ontstaan vindt. Fijn gevoelig, of misschien beter gezegd, doorziende is de dichteres in hare karaktertoetsen, waar soms in eene afgetrokkene zinsnede, een enkel woord, eenen heelen toestand, een diep in 't hart verdoken drift, eene behebtheid als een beeld uitgekapt is.

Het schoone grootmoedige der vrouweninborst, de zachtwerkende invloed der echtgenoote in hare dagelijksche bezigheid op hare omgeving, waar hare innemende doenwijze den familiekring samenvlecht, liefdevol met onderwerping beheerscht, is hier overal aanlokkelijk voorgeschoven. Rose van Walter is hier het toonbeeld der bevallige echtgenoote, der zorgelijke huismoeder. Bij Triene, bij de lichtgestoorde jonge dochter, is even zoo de toekomende sterke vrouw te erkennen, zonder dat des meisjes natuur noch door zwakheid ontzenuwd, noch door verstoktheid ontsierd worde. Door het volkomen diepgevatte karakter, beslaan bij de dichteres, de vrouwen meest altoos de schoonste plaats.

Juf. Hilda Ram is de dichteres van haar geslacht.

Aanhalingen doen schijnt mij overbodig; het ware wellicht den lezer van het gedicht een groot deel van zijn eigen besef-genot ontnemen; daarbij het zou deze regelen te wijdloopig rekken. Lees liever het gedicht en geniet zelf.

De gebruikte versmaat, is zooveel mogelijk aan de prosodische regelen getrouw gebleven; die trippelmaat is zwierig zangerig, en past goed den verhalenden trant. Doch soms schijnt het mij dat twee spondeusvoeten op elkander volgend den rhijthmus verstroeven; ook bespeurt men hier en daar, hoe zelden ook, dat het juiste woord, de kernachtige uitdrukking voor het maatwoord heeft moeten zwichten, en ontwaart men dat het schrijfteeken niet volkomen het gedacht der dichteres weergeeft maar *fabricando fabri fient.*

Antw. 19/4/88.

D.V.R.

II.
Gedachten, door Karel Van de Putte, advokaat te Antwerpen. Met eene ets en drie platen. Druk. van A. Van der Voort en Zoon. 1888.

‘Het hoofddoel van dezen mijnen kleinen arbeid is den Vlaming op te beuren om zijn eigen te herworden, hem op al het schoone van eigen Taal en Kunst te verslingeren, en dichters en kunstenaars aan te zetten om naar den eenvoudigen trant van vroeger terug te keeren.’

‘Eerst wil ik de twee hinderpalen - het frankiljonism en het pedantism - uit den weg geruimd zien en dan komen Vrijer en Vrija ter wereld. De eigenaardige mensch: de Jager, de Handsman, de Rooker, de Rijder, de Wever, de Dichter, de man is ontstaan en hij denkt, hij denkt aan zijne dobbele grootheid hier, d.i. aan zijne aardsche dobbele onsterfelijkheid: onsterfelijk voor het lijf door de liefde; onsterfelijk voor den geest door de kunst.’

‘Ik laat verdichtingshalve opmerken, dat ik de schrijver niet ben, maar dat het overoud grootheer zaliger is, en dat ik zijn handschrift vond.’

Deze uittreksels uit het voorwoord waren noodig, om ons het doel des schrijvers voor te stellen en het standpunt, waarop hij zich plaatst. Om onze lezers met kennis van zaken te laten oordeelen zullen wij een stuk ontleden: De Wever.

't Is dus overoud grootvader, die spreekt:

De haan kraait, wat mag dat beduiden? Ik dacht er lang vergeefs op na, toen ik in 't wilde schoon vlas vond. Ik bewerkte het, spon garen en weefde het.

Ziedaar een feit. Zien wij de toepassing des dichters:

> ‘Zoek’ zegt hij, ‘geen Maerlant, Cats of Vondel
> of eenen anderen wever in mijn bondel,
> zoo eigenaardig is hij als 't kan zijn
> en daarom is en heet hij enkel mijn.’

Inderdaad heel eigenaardig toegepast. Doch gaan wij voort. 't Is nog altijd ‘de Wever’. Hij was, meende hij, de oorspronkelijke man, zijn gedacht was van alle eeuwigheid ontslapen. Hij bemerkte het, hij weefde het, want dat gewas was het wilde vlas. Maar nu moest het eerst oorlog worden. Hij nam voor wapen een pen en hij vocht, tot dat hij het gedacht het zijne mocht heeten. Hij deed bloed stroomen zoo zwart als gitsteen. 's Morgens scheen er de zon op en toen kon zijn kind spreken: Vroeger was het stom! En het sprak

van de schoone, die in zijn begrip ontsliep. Hij trekt nog eens ten strijde en herhaalt dat zijn wapen veêr hiet.

Toen begon het op eens overal te krassen en te kraaien. Dat was een hooglied. Hij vocht verschrikkelijk, o het bloed stroomde. En toen? Oh, toen kwam de Minne met haar bruiloftkleed, ze lachte hem aan en vroeg om maar seffens te trouwen. Hij doopte zijn wapen in dat bloed en legde een halven drop op ieder. Toen was het hoogdag. En het kraaien, krassen en kaaklen duurde tot den avond. Want, zegt hij, alles wat krast en kraait is getrouwd met het kras- of kakelkind, in welke het zijn ‘Minne’ vindt. Nou, hoor, zegt de Hollander.

Toen het middernacht was kraaide de haan weer. Dat beduidde dat er 's morgens twee zaalge wezens zouden zijn. Een zegenende adem kwam uit den mond van den Geest, ging over de Huwelijksponde en toen baarde de Minne 's morgens Man en Min.

Ziedaar, dat is ‘de Wever’ getrouw verkort. Verstaat ge? Ik niet. In ootmoed des harten moet ik het bekennen. Ik heb mijne weerspannige hersens geweld aangedaan. Vruchteloos. 't Was als zat er daarboven gedurig een haan spottend te kraaien.

Wanneer de gedachten zich op zulke eene zonderlinge wijze aaneenschakelen en de waarheid achter zulken dikken nevel van verdichting verborgen zit, lijdt het geen twijfel of het stuk moet zijn doel missen.

De schrijver geeft ons in denzelfden trant nog een stuk van 74 verzen getiteld: ‘De Jager’ waarin hij ons niets anders vertelt dan: Ik was bij suikeroom op de kermis geweest gedurende eenige dagen; ik vroeg hem de rollen perkament, die ik in eene ouderwetsche kas gezien had. Hij gaf ze mij en blij trok ik naar huis, want ik aanzag die rollen perkament als wild, dat ik zelf geschoten had. Dan uit vrees voor hekelaren liet ik den vond gansch varen en begon te treuren. Dan kwamen edele gasten die zegden, dat zij gezien hadden, dat hij zelf alles geschoten had.

Hij besluit:

> Ik wou geen jager maar den jager scheppen
> het toonbeeld, dat ik ook den Etser vroeg,
> dat met het jachtpeerd op ‘Gedachten’ joeg!

Na twee zulke voorbeelden mogen wij gelooven dat er niets

van Cats, Hooft of Vondel in zijn bondel te vinden is. Zulke oorspronkelijkheid zal niemand hem betwisten.

De verzenbouw in ‘Gedachten’ is zeer verscheiden. Menig stuk verraadt gemak en zwierigheid, doch andermaal - zeker als de dichter er zich bijzonder op toelegt, tot de vroegere eenvoudigheid weer te keeren - wordt hij erg stroef en wanluidend, 't zij door afkappingen of opeenhooping van eenlettergrepige woorden, enz. Wij willen proeven daarvan aanhalen:

> ‘Vliege 't stroo met de winden op en neer
> Toch keert 't graan steeds naar den zaaier weer.’ (bl. 8.)
> .....
> Maar 't was dien zelfden dag geen noen
> nog - wijl 'k rond mijn hoef ging aan 't bevroên -
> vond ik wever fluks schoon vlas in 't wilde,
> Dat me vroeg of ik het weven wilde? (bl. 60)

> ‘Geen man, de oorspronkelijke man was'k’ 'k meende
> dat ik in mij en in mijn min 't vereende
> Geslacht van 't menschdom vond: (bladz. 61)
> ‘'k Bewerkt 't en ik weef't, want dit *gewas*
> *Was't* in het wilde niet gegroeide vlas

Tal van zulke slordigheden zijn in het werk voorhanden. Ik zal er nog een aanhalen. In het stuk ‘Gelijkheid’ dat als opeenvolging der gedachten ook heel oorspronkelijk is, vraagt de dichter aan Bilderdijk:

> ‘Met diepen eerbied nader ik dien doon
> die leeft, en eeuwig zetelt op den troon
> der ware Onsterflijkheid; ik stamel: “god
> der dichtkunst, hoe verkreegt gij zulk een lot?”
> Hij antwoordt: “Eenheid heet de bron *waar 'k mond*
> *Aan stak tot dat'k* onsterfelijk ontstond.”’

'k Geloof er niets van, dat Bilderdijk u zóó heeft geantwoord, of hij moet bliksems slecht gezind geweest zijn. Hij, die met de tale tooveren kon, zou zulk honend, stootend, wansmakelijk vers niet geuit hebben. Zijn gebeente moet ervan trillen in zijn graf!

Doch, na het kwade ook het goede. Telkenmale de dichter zijn gevoel eenvoudig volgt, zonder bekommerd te zijn met het gedacht van niet te willen doen, gelijk een ander - levert hij stukjes, die van eene echt dichterlijke ziel, veel aanleg en begeestering getuigen.

Zijn grafbede op Rodenbach, Vlaanderen, De Poëzie, Herleven, Het knaapken en zijn zwaantjes, Ik zwijg niet meer,

Aanbidding, Versteend, enz.’ mogen tot proeve strekken, terwijl hij in zijn Verergerd schepsel, drommels flink de satirieke zweep zwaait op den rug der arme sukkels van kwezels, die hem geweldig in den weg loopen.

Laat mij ten slotte, het schoone ‘Minne’ aanhalen, dat ons een voorsmaak zij, van wat de dichter eens leveren kan en zal, als hij het rijk der nevelen voor goed zal verlaten hebben.

In alle streek, op berg, in dal,
door woud en weide en stroom en zee
daar rijst onsterfelijk overal
Een denkbeeld, dat soms vreugd, soms wee
doet stijgen door des menschen zinne,
het albetoovrend denkbeeld: minne.

De toren Babel ging te niet,
de tempel ook van Salomo,
En op hun puinen groeide 't riet;
Maar door het riet soms droef, soms vrô
Nog hooren herder en herdrinne
het eeuwig denkwoord ruischen: Minne.

Athene en Sparta liggen dood,
En 't oude Rome leeft niet meer;
hun helden slapen in den schoot
der aarde, en zonder wederkeer
Verging hun God met zijn godinne.
Maar eeuwig leeft alom de Minne.

De uitgevers teekenaars, etser en plaatsnijders halen eer van hun werk. 't Is een echte prachtuitgave.

E. VAN LANGENHOVEN.

De 15e Tentoonstelling van ‘Als ik Kan’

Rechtuit gesproken, wij vonden ze niet bijzonder merkwaardig, in haar geheel genomen, en ons dunkt, dat *vier* tentoonstellingen per jaar wel ietwat veel is. Zelfs een geoefend meester maakt niet alle drie maanden een goed stuk, en toch begrijpen wij, dat geen één lid dier wakkere maatschappij eene uitstalling kan laten voorbijgaan zonder op 't appèl te verschijnen. Wat is 't gevolg? Dat velen onder de oogen van het publiek brengen, hetgeen maar beter op

't atelier ware gebleven, en dat sommigen zelfs hunne schetsen exposeeren. Daarentegen, indien men slechts eene enkele tentoonstelling inrichtte per jaar, dan zou ieder kunnen uitpakken met het beste, dat hij binnen dien tijd vervaardigd had, en de indruk, op den beschouwer teweeggebracht, zou veel blijvender van aard zijn.

Laat ons de verdienstelijkste stukken met een enkel woord gedenken.

Eene der twee studiën van den heer Albracht, namelijk de man met den langen baard, getuigde van eene reeds bedreven hand, welke nog blijken van hare bekwaamheid aflegde in de schilderij *De Banneling*; doch het daar voorgestelde tooneel was in lange niet treffend, niet aangrijpend genoeg om ons teenemaal te bevallen. Zonder het onderschrift zou waarschijnlijk niemand geraden hebben, wat het beteekende.

Mijnheer Boland's groot hondenstuk was buitengewoon fraai, terwijl het lijvige doek van M. Chappel, Visch getiteld, uitmuntte door kracht van kleur en zwierige teekening.

De heer Boudry gaf twee kleine, maar volstrekt niet onbeduidende paneeltjes: de *Visscher* en het *Schilderswerkhuis.* Het laatste, nogal gewaagd, vonden wij alleenlijk wat hard van toon.

Een goed en aardig stuk was het *Potje Bier* van den heer Berckmans, terwijl de voornaamste schilderij van M. Luyten, zijne te Amsterdam bekroonde *Vóor de Werkstaking*, de faam van dien talentvollen jongen kunstenaar kwam staven. Jammer dat zijn werk er altijd zoo krijtachtig uitziet.

De fraaie genrestukken van de heeren Pieters en Proost, benevens de koddige schilderijtjes van M. Gilis hebben de talrijke bezoekers der zaal Verlat veel genoegen gedaan, zoowel als het *Gevogelte* van M. Van Engelen en de twee landschappen van den heer Steppe.

De heer Alfons Van Beurden, die heel belangrijk werk onder handen heeft, toonde toch zijnen goeden wil, toen hij, en hij alleen onder de beeldhouwers, de verzameling schilderijen kwam opluisteren met een enkel kinderportretje in plaaster, een allerliefst beeldje.

V.C.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- PRIJSKAMPEN. - De kunstkring *Met Tijd en Vlijt*, van Wetteren, schrijft eenen Tooneel-Wedstrijd uit voor Dramas en Blijspelen.

De uitgeloofde prijzen zijn: DRAMA: 1e prijs. - 300 franks en een zilveren Verguld Eermetaal. 2e prijs - 150 franks en een zilveren Eermetaal. Beste Tooneelspeler. Een zilveren Verguld Eermetaal. BLIJSPEL: 1e prijs - 150 franks en een zilveren Verguld Eermetaal. 2e prijs - 75 franks en een zilveren Eermetaal. Beste Tooneelspeler: Een zilveren Verguld Eermetaal.

Algemeene voorwaarden: Iedere mededingende Maatschappij zal verplicht zijn een Drama van ten minste drie bedrijven en een Blijspel van één of meer bedrijven op te voeren. Het Drama moet ten minste vier mansrollen en ééne vrouwenrol, en het Blijspel drie mansrollen en ééne vrouwenrol bevatten. - Vertaalde stukken evenals de oorspronkelijke zullen aanvaard worden. Tooneelisten van beroep of bezoldigde troepen, worden tot den prijskamp niet toegelaten; - de heeren welke sedert meer dan 3 jaren dergelijke troepen verlaten hebben, worden niet in deze rangschikking gesteld. Elk tooneelliefhebber kan maar in eene medededingende maatschappij optreden; dit artikel is op de vrouwen niet toepasselijk. Stukken strijdig aan 's lands wetten, godsdienst of goede zeden zullen geweigerd worden. De maatschappijen welke verlangen deel te nemen zijn verzocht, vóór den 15 Juli, aan den heer *Eug. De Corte*, Schrijver-Schatbewaarder des krings ‘Met Tijd en Vlijt,’ van hun besluit kennis te geven en hem tevens vrachtvrij te sturen: 1o Een afschrift van elk der op te voeren stukken. 2o Het muziek der stukken. 3o De rolverdeeling en de namen der spelers die de rollen vervullen. 4o Eene volledige opgave der decoratiën en Tooneelbehoeften. 5o Eene borgsom van 50 franks, die na de vertooning zal teruggegeven worden; doch verbeurd zal zijn in geval van niet-optreding ten gestelden dage.

Zeven maatschappijen worden tot den prijskamp toegelaten.

De uitvoeringen aanvang nemende in 't begin der maand October zullen elkander zooveel mogelijk van drie tot drie weken opvolgen.

De uitreiking der prijzen zal plaats hebben den Maandag, 22 April 1889 (2den *Paaschdag*).

- Wij herinneren onzen lezers dat de Novellen en de Tweezangen, bestemd voor de prijskampen der letterkundige Vereeniging Jan Frans Willems, uiterlijk den 1n Juni moeten ingezonden worden.

- Wij vernemen met genoegen, dat het Algemeen Bestuur van het Willems-Fonds, in zijne laatste maandelijksche vergadering, heeft besloten de *Vlaamsche Bibliographie* voor het jaar 1887 zoo spoedig mogelijk uit te geven.

- De heer Heinrich Flemmich, dien onze lezers goed kennen door zijne vertalingen van Vlaamsche dichters in het Hoogduitsch, heeft bij den uitgever Ad. Kiepert te Freiburg in Baden een bundel vertalingen uitgegeven van epische en lyrische gedichten van Pol de Mont. Dit boek, dat op uitstekend papier met duidelijke letter gedrukt is, bevat een zestigtal stukken van grooten en kleinen omvang, benevens als voorwoord eene studie over het werk van onzen Vlaamschen dichter. Wij zeggen den heer Flemmich dank over de wijze, waarop hij onze vaderlandsche schrijvers aan het groote Duitsche volk bekend maakt en hopen dat zijn arbeid al de waardeering zal genieten, waarop hij om meer dan eene reden recht heeft.

- De heer Ferd. Van der Haeghen, bibliothekaris der Hoogeschool van Gent, is tot briefwisselend lid benoemd der koninklijke Akademie van België.

- Den 2 September aanstaande zal te Roeselare, zijne geboorteplaats, een praalgraf opgericht worden ter eere van Albrecht Rodenbach, den zoo vroeg gestorven dichter van *Gudrun*, den moedigen Vlaamschen strijder, den grondlegger van de Vlaamsche studentenbeweging. Te dezer gelegenheid zal het bestuur der stad eene menigte openbare feestelijkheden inrichten. De maatschappijen, die aan de plechtigheid deelnemen, zullen een gedenkpenning ontvangen. Voor inschrijvingen en bijtredingen wende men zich tot Dr J. Delbeke, voorzitter van het komiteit te Roeselare.

- Eene commissie, onder den naam *Van Manderskommissie*, werd den 14 April ll. te Antwerpen ingesteld, ter oprichting van een standbeeld aan den verdienstelijken kunstgeschiedschrijver en kunstenaar, Karel van Mander. Dit standbeeld zal geplaatst worden te Meulebeke, van Mander's geboorteplaats. Deze kommissie bestaat uit de heeren: Henri Hymans, bewaarder aan de Koninklijke Bibliotheek te Brussel; Pieter Van der Ouderaa, kunstschilder, leeraar aan de Academie van schoone kunsten, te Antwerpen; Max Rooses, conservator van het museum Plantin-Moretus, id.; Lambert van Ryswyck, kunstnijveraar, id.; Jaak Van den Bemden, senator, id.; Frans Gittens, letterkundige en gemeenteraadsheer, id.; Dr C. Hansen, stadsbibliothecaris, id.; P. Genard, stadsarchivaris, id.; Gustaaf Segers, leeraar aan de Staatsnormaalschool, Lier; Leopold Plettinck, dagbladschrijver, Antwerpen.

Het bureel werd samengesteld als volgt:

Eere-voorzitters: De heeren, G. van Tienhoven, burgemeester van Amsterdam, en D^{r} Pr. Plettinck, burgemeester van Meulebeke.

Voorzitter: De heer Max Rooses.

Onder-voorzitter: De heer Pieter Van der Ouderaa.

Schrijver: De heer Leopold Plettinck.

Sterfgeval.

- Den 12 Februari l.l. is te Antwerpen

overleden de Heer Hubert van Hagendoren, een onzer verdienstelijke landschapschilders. Hij werd geboren te Hoegaarde den 16 Mei 1831 en deed zijne studiën aan de Academie van Leuven, waarna hij zich te Antwerpen kwam vestigen, waar hij zich weldra een voortreffelijken naam verwierf. Ongelukkig voor de kunst, trad hij er in den uitgebreiden lederhandel van zijnen oom en zou hij voortaan slechts als liefhebber het penseel behandelen dat hem zulke schoone toekomst voorspelde. Hij bleef nochtans meteen vurig belang volgen alles wat onze Vlaamsche kunst betreft en leverde in zijne ledige uren nog menig gewrocht dat met eer in onze tentoonstellingen prijkte. Verscheidene jaren was hij penningmeester van de kunstafdeeling van het Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen, een ambt dat hij mede eervol vervulde en slechts ten gevolge van zijnen ziekelijken toestand neerlegde. De Heer Van Cuyck, voorzitter van gezegde afdeeling, sprak, namens zijn talrijke kunstvrienden, eene treffende lijkrede uit bij het graf. De overledene was geheel zijn leven een overtuigde Vlaming.

- Dr J. Renier Snieders, geboren in het Noord-Brabantsche dorp Bladel den 22 November 1812, is den 9 April te Turnhout overleden, alwaar hij geneesheer was. Eene menigte novellen en verhalen werden door hem in de wereld gezonden en onder onze hedendaagsche letterkundigen bekleedde hij eene zeer eervolle plaats. Als zijne beste werken worden aangehaald *Het Kind met den Helm*, *De Meesterknecht*, *Amanda*, *Doctor Marcus*, *Dorpsverhalen.* Zijne laatste groote werken, allen in 2 deelen, werden door het Davidsfonds uitgegeven, en wel: *De Geuzen in de Kempen*, *De Goochelaar, De Scheerslijper* en *Zonder God.*

De overledene was ridder der Leopoldsorde, vereerd met het Kruis van verdiensten, en briefwisselend lid der Koninklijke Vlaamsche Akademie. Zijne plechtige begrafenis had te Turnhout onder een grooten toeloop van volk plaats. Verscheidene redevoeringen werden bij het graf uitgesproken. Hij was de oudere broeder van M. Aug. Snieders, hoofdopsteller van het *Handelsblad* van Antwerpen.

Nieuwe Uitgaven.

Het gevonden Kind, tooneelspel in 1 bedrijf door K.H. De Quéqer. Brussel, N. De Bremaeker. In 12°, 40 blz.
Prijs fr. 1,00

- Aus Flandern und Brabant. Episches und Lyrisches von Pol de Mont, übertragen aus dem Flämischen von Heinrich Flemmich. In 8°, 220 blz. met het portret van Pol de Mont. Freiburg, verlag von Adolf Kiepert.
- *Verhuizen.* Een landgedicht in 3 zangen door Hilda Ram. In 8°, 70 blz. Gent, Leliaert, Siffer en C^{o}. Antwerpen, Jan Boucherij.
  Prijs fr. 1,25
- *Vraagboek* tot het zamelen van Vlaamsche Folklore of Volkskunde door Eug. Gittée. (Uitgave van het Willemsfonds). Gent, Jul. Vuylsteke.
- *In Schotland*, door Kanunik J.B. Martens. (Uitgave van het Davidsfonds).
- *Gedachten.* Gedichten van Karel Van de Putte, Advokaat te Antwerpen. met 4 platen. Antwerpen, Jan Boucherij.

Prijs fr. 3,00

Langs een doornig Pad leidt de Roem door Fautor.

(Zie vorige aflevering blz. 241).

'N'en prendre que la fleur,' zette mijn vriend zijn, vreezen wij 'te lang onderbroken verhaal voort,' hoe gaarne zou ik hierin den menschenkundigen Lafontaine navolgen, waar het de schildering betreft van dien gullen, hartelijken, beminnelijken en toch zoo genialen Bretagner, *mon intime Emile Froschart?*

De aanleiding tot onze eerste kennismaking was eene vergissing, waaraan ik mij later menigmaal met opzet, doch dezen keer geheel onvrijwillig schuldig maakte; de kamer van mijn vriend grensde namelijk aan de mijne, en ik, in de vaste overtuiging dat ik mijn gehuurd eigendom betrad, - Madame was verhinderd geworden mij te vergezellen en had mij het nommer mijner kamer genoemd, 'vous ne saurez pas vous méprendre, monsieur,' had zij mij in der haast toegevoegd, 'montez jusqu'au cinquième, à droite vous trouverez votre chambre' ik stapte heel familièrement het tot atelier ingericht appartement van Emile Froschart binnen.

Aan excuses ontbrak het mij niet, evenmin als aan het gelach van mijn buurman en al spoedig mijn vriend; hij zag al dadelijk den vreemdeling in mij en met echt Parijsche hoffelijkheid geleidde hij mij naar mijn logies.

'Dat er tusschen ons weldra een gesprek ontstond, waarvan mijn reis en het doel daarvan het onderwerp was, dat echter maar kort duurde, wijl Madame zich aandiende om in eigen persoon mij in het beredderen van mijn kamer de behulpzame hand te bieden, doch op uitnoodiging van Mr Froschart, zooals hij zich aan mij bekend maakte, na een half uur hervat werd op zijn, thans voor de helft als restaurant ingericht verblijf, dat alles mag u overtuigen, dat het aan mij niet liggen zou, om zoo'n joviaal jonkman tot mijn vriend te maken.

'Ge noemt mijn handelwijze misschien even voorbarig als onbedachtzaam, Gustaaf? Maar bedenk, amice, zonder ken-

nissen of vrienden een ruim honderd uren van huis in een wereldstad geplaatst, zoudt gij wel den moed gehad hebben, een vreemdeling, ja maar een schilder - begrijp het wel, een beleediging aan te doen ten wille zijner gastvrijheid! Och, als ge dat vrije, opene gelaat, dien gerusten oogopslag toen gezien hadt, ge zoudt met mij dien besten Bretagner de vriendenhand gedrukt hebben; en dan nog, denk je eens in mijn positie!! O! ik dank dien stond nog zoo dikwijls mijn toekomstig geluk; ik vergeet dan al mijn beproevingen en zeg: 'van toen begon mijn victorie!'

Het was ruim één jaar na het plebiscit, genoeg bekend om het te betreuren, een jaar na de proclamatie van keizer Napoleon III, dat wij ons op weg bevonden naar het *Bois de Vincennes*. De maandag, ge weet het, is zoowel voor den Parijschen ouvrier als voor den artist een rustdag; mijn vriend en ik, wij maakten van dien viertijd immer gretig gebruik, om in de heerlijke omstreken der keizerstad rond te dolen. Wat heb ik van die wandelingen onder geleide van Emile, die, fijn opmerker en natuurkenner als hij was, altijd de schoonste land- en waterpartijen wist uit te vinden en aan te wijzen, veel geprofiteerd!

Den vorigen dag had het geducht geregend, zoodat wij, schoon de Aprilzon boomen en struiken gedroogd had, tot onze niet geringe voldoening tegen de hoogst onaangename zandstuiving op ons uitstapje zouden beveiligd zijn.

'Om nu eens naar hartelust te genieten,' had mijn vriend gezegd onder het stevig ontbijt, waardoor wij ons tegen den grootsten vijand van eene lange ochtendwandeling, den honger, in een der restaurants van de *rue des écoles* wapenden, 'dan moeten we eerst *Nogent-sur-Marne* aan doen en van daar onzen tocht naar en door het *Bois de Vincennes* aanvangen.'

'*Nogent-sur-Marne*,' bracht ik in het midden, maar is die route niet wat te ver, mon cher?'

'Natuurlijk,' hernam Emile, 'veel te ver, om het op een zomerschen morgen te voet heen en terug af te leggen; maar dat bedoelde ik ook niet met mijn voorstel; we zullen eens als echte lords bij den *pont de la Tournelle* op een der bateaux-omnibus plaats nemen, verder de Seine opvaren tot aan den *pont national*, om vervolgens op een ander bootje over te

stappen, dat ons, al te spoedig voor het schoone gezicht, dat ge over beide oevers van de Marne genieten zult, tot aan gene zijde van *Nogent* zal voeren, waar wij zullen afstappen, om de zeshonderd meters breede spoorwegbrug, ook voor voetgangers te passeeren, te kunnen oversteken, en dat lieve plaatsje met zijn omgeving van de overzijde der rivier in oogenschouw te nemen.'

'Cela coûtera assez cher,' kon ik niet nalaten zijn lof op het aanstaand watertochtje vrij prozaisch te besluiten; - je ziet, Gustaaf, hoe'n economist ik in minder dan één jaar al geworden was!

'Nullement' beantwoordde Emile mijn bezwaar,' het is een kwestie van hoogstens anderhalven franc; het zou u later berouwen, van deze gelegenheid thans geen gebruik te hebben gemaakt; zorg maar voor papier, potlood en krijt, want geloof mij, het zal u als mij te pas komen.'

Wat kon ik anders doen dan mijn vriend zijn zin geven? Hij had mij al zoo dikwijls heerlijke, echt pitoreske gezichtspunten binnen en buiten Parijs aangewezen, dat ik mij hoogst ondankbaar en onwelvoegelijk zou hebben aangesteld, zou ik nu zijne beleefdheid door een misplaatst vertoon van bekrompenheid vergold. Hij kende mijn toestand volkomen en al was hij in heel wat betere omstandigheden dan ik, hij wist genoeg van mijn karakter, dat mijn vriendschap verbeurd zou zijn, zoodra hij door andere middelen dan zeldzame kunstkennis mij ten dienste stond.

Zoo iemand, dan had deze vier en twintigjarige landschapschilder mij doorgrond, toen hij mij den raad gaf door minder edel kunstwerk in mijn behoeften te voorzien, toen hij aanbood mijn vrije uren in zijn kamer door te brengen, met hem de kunstmuseums te bezoeken en wandelingen te maken, waarbij ik zoo spoedig begreep welke tinten er op mijn palet ontbraken, waarin de kracht was gelegen van mijn te weinig ontwikkeld talent.

Aangeboden diensten mogen in het dagelijksch leven zelden aangenaam wezen, die mijns vriends waren mij hoogst welgevallig, omdat zij, het tegendeel maakt het spreekwoord tot een stelregel, omdat zij mij voor 't minst niet in eigen of anderer oogen vernederden, omdat zij, en dat verhoogt er de waarde van, ongezochte bewijzen waren van levendige belangstelling in mijne kunstvorderingen, van oprechte en warme vriendschap voor mijn persoon.

Laat mijne verzekering U genoeg zijn, Gustaaf, - want de lust tot detailleering bekruipt mij weder - de verzekering, dat ik zelden rechtschapener mensch en edeler kunstbroeder ontmoet heb, dat ik tot op het oogenblik, dat mijn bekroonde Emile naar Rome vertrok, zijner vriendschap en achting waardig bleef, dat wij na tien jaren scheidens nog meer gehecht waren aan elkander dan tijdens onze samenwoning in de *rue des écoles.*

'En nu en avant!' sprak Emile opgeruimd, toen ik weldra met mijn schilderbenoodigheden bij hem terug was, 'en avant, traversons le *boulevard Saint Germain*,' en met versnelden pas ging het vooruit de *rue de Poissy* in en de *quai de la Tournelle* over, juist nog bij tijds, want het sein tot vertrek werd gegeven en we konden nog maar even aan boord stappen.'

'Als je vóor het sluiten der internationale tentoonstelling - - het was in 1867, dat ik het U herinnere, lezer, - Parijs eens bezoekt, amice, en daaraan twijfel ik thans niet, dan zullen we samen van hetzelfde uitganspunt de Seine afvaren langs het *Champs de Mars* - zooals ge weet het terrein der *exposition* - tot aan *Saint Cloud*, dan kunt ge u overtuigen dat het tweede keizerrijk geen schatten gespaard heeft om Parijs in- en uitwendig in een waar lustoord te herscheppen.

Onze reisroute echter voerde natuurlijk niet langs al die nieuwe verfraaiingen, tot aan den *pont national* kon ons alleen de *Jardin des Plantes* boeien, al het overige was in 53 nog een chaos van steen en puin, waaruit die schoone en lommerrijke *quai's*, zooals ge ze heden bewonderen kunt, zouden verrijzen. Eenmaal buiten de zoogenaamde *barrière* gekomen, veranderde plotseling het uitzicht; groenende bosschen ter rechter afgewisseld door lachende landouwen, waartusschen vroolijke hofsteden met hare landelijke bedrijvigheid eene verrassende verscheidenheid aanboden, ter linker in de verte het *Bois de Vincennes*, waarlangs voor een groot deel de spoorweg naar Lyon heenvoert, waarover ieder oogenblik schier een trein voortsnelt, zoodat ge uw oogen niet blind behoeft te staren op den witten steenachtigen grond van dien heuvelachtigen oever.

Charenton is spoedig bereikt, maar gij beklaagt het U geen oogenblik; de Marne biedt zoo menig pitoresk landschap, zoo herhaaldelijk een betooverend panorama aan, dat ge onmogelijk kiezen kunt tusschen schoon, bevallig en treffend.

Het *Bois de Vincennes* namelijk nadert hier dichter den oever en meer dan één kruispunt biedt zich ter aanschouwing uwen oogen aan, terwijl de linkeroever steeds lager daalt, als ware het om het meer nabij geziene ook op een afstand te doen bewonderen. Verbeeld u dat alles, Gustaaf, in den vroegen morgen der maand April, alles verlevendigd door de koesterende stralen der lentezon.

De raad van mijn vriend was mij te stade gekomen, behalve een enkele aanwijzing van een of andere merkwaardigheid, had Emile het stilzwijgen bewaard, om mij niet in mijn aangenamen arbeid te storen en ik verheugde er mij niet weinig over toen hij zich bij onze aankomst te *Nogent-sur-Marne* voldaan toonde over het drietal vluchtige schetsjes, die ik al varende gemaakt had. 'Zorg nu maar,' voegde hij mij lachend toe, 'dat gij er morgen geen Arcadische landschapjes van maakt; de verbeelding speelt ons soms kwade parten, als wij aan het stoffeeren gaan van tafereeltjes, die wij niet rustig genoeg in de werkelijkheid konden waarnemen.' 'Mag ik nu even uwe portefeuille eens gebruiken?' liet Emile er op volgen, nadat wij het bootje verlaten hadden, dat vervolgens naar de overzijde stevende, 'ik zal het niet lang maken, voor gij de schilderachtige ligging van het stadje met zijn prachtige omgeving naar hartelust zult genoten hebben, ben ik gereed met mijn kladschetsje.'

Wat staken in de verte die witte steenen huizingen tegen het donkere groene bosch, dat zich daarachter verhief, heerlijk af! Het zonlicht spiegelde in den kristallen stroom en weerkaatste de blanke zeilen der vlugge en zachtgekleurde bootjes in het doorschijnende water; tot aan den oever strekten zich de bevallige tuinen uit, waarin het geurigst en kleurigst gebloemte tusschen de met zoden omlijste perken in vollen luister prijkte en hooger op, de breede spoorbrug voorbij, welk een grootsch verschiet boden die tot bergen oploopende heuvelen! Ginds op het hoogste punt een Zwitsersch chalet onder het groen schier verborgen, daaronder terras bij terras, waarop het kleurenrijk gewas duizendvoudig geschakeerd wordt in de stralen van kunstelooze fonteinen, van tusschen de rotsblokken ontspringende, lager eindelijk het eeuwenoud ridderkasteel, met zijn hooge torens, scherpe kanteelen, en trotsche colonnade, als een feniks telken jaren herlevende met de verjongende natuur. - Dit was dan het *Bois de Vincennes*, dacht ik bij mij zelven, dat zooveel minder moet heeten dan

het *Bois de Boulogne*, omdat er aan het laatste meer kosten besteed, omdat groote gedeelten van het eerste tot militaire doeleinden zullen aangewend worden, - en ik zag nog maar de grenzen van dit prachtig bosch; hoe zou ik daarbinnen door zijn verheven schoonheid getroffen worden!

'C'est joli, n'est-ce-pas? sprak Emile, die zonder ik het bemerkt had van den ruwen steenblok was opgestaan, mij, op den schouder kloppende, aan.

"Al klaar?" Vroeg ik, verwonderd over zijn vlugheid, "laat mij eens zien, *je vous en prie*," liet ik er vleiend op volgen, want ik vreesde dat hij, ouder gewoonte, ook ditmaal niet aan mijn verlangen zou voldoen - onafgewerkte schetsen' placht hij te zeggen 'hebben geen waarde dan voor den maker alleen.' 'Après quelques jours' kreeg ik tot bescheid. 'C'est joli, n'est-ce pas?' hernam Emile, met zijn rechter hand naar de overzijde wijzende, - 'quoi? joli...' antwoordde ik met meer enthousiasme dan noodig was, 'mais c'est magnifique, grandiose, c'est vraiment superbe!' En ik wees op mijn beurt - we waren reeds op de brug - naar die berghelling in de verte.

'Welnu,' schertste mijn vriend, 'heb je nog spijt van je verteerden franc? Heb maar geduld, straks zult ge nog wat anders zien; ik vrees dat ge uw woordenschat al uitgeput hebt, om later uw bewondering goedschiks in woorden te kunnen lucht geven, ik ben begonnen met "joli" te zeggen, en geloof nog eenigen tijd te moeten wachten, eer "grandiose" mij over de lippen mag komen.' 'Ik herinner mij, mon cher,' beantwoordde ik zijn gevoelige steek, 'dat gij onlangs alle Hollanders koud en ongevoelig scholdt, omdat alleen de realistische school door hunne schilders gerepresenteerd werd; dat was meer dan grove overdrijving, gij moest het zelf bekennen, toen ik je met de vijandschap van onzen nog levenden Ary Scheffer bedreigde; maar nu ben ik van een geheel ander gevoelen; van heden af beschouw ik uw dichterlijk Bretagne als het vaderland van berekenende enthousiasten, die iederen indruk, zelfs den meest verrassenden, afmeten naar een vasten woordenkataloog; ik acht zelfs de meening niet te gewaagd, dat een Bretonsch tourist de opkomst der zon van achter den Mont-Blanc niet zou willen aanschouwen, als hij bij ongeluk den avond te voren in verukking haren ondergang hemelsch, goddelijk genoemd had.'

‘Maar waarheen, Emile?’ vroeg ik, toen ik hem aan het eerste kruispunt zag aarzelen, als was hij het zelf niet eens welken weg te kiezen.

‘Ik zal je die parodie laten boeten, mon ami,’ repliceerde hij comisch ernstig mijn vraag, ‘amende honorable zult ge doen voor den smet, dien gij op mijn national karakter geworpen hebt,’ ‘ik beloof je,’ voegde hij er glimlachend bij, ‘dat ik wil van mijn revanche zal hebben...’

‘Par ici,’ en meteen sloeg hij te rechter af, een prachtige heirbaan, in het midden een breed rijpad en aan weêrszijden overwelfde lanen; de Marne, maar voor ons nog onzichtbaar, stroomde aan de eene, terwijl een ondoordringbaar kreupelhout aan de andere iederen onbescheiden blik in het maagdelijk woud daarachter met angstvallige geheimzinnigheid belette.

Het scheen wel een onmetelijk berceau, waaronder wij met grooter spoed, dan mij aangenaam was, voortliepen. In den beginne vond ik het overheerlijk, het warme zonlicht door een zachte, zoete schemering te verwisselen; maar toen het eentoonige van den weg met het vermoeiende van den gang gepaard ging, toen er nog geen verschiet daagde, ofschoon wij al een half uur bijna zwijgende - want wien zou de lust tot spreken niet vergaan? - heuvel op heuvel af, waren voortgegaan, toen begon mij die tocht vreeselijk te vervelen, dat er niet beter op werd, wijl ik ter wille van mijne in deze denkbeeldige eerzucht mijn wrevel niet uiten kon. - Hoe weinig begreep ik het oogmerk van mijn vriend, alsof hij in een afmattende wandeling zijn voldoening zou hebben gezocht!

‘Varietas delectat,’ beweerde Emile, en eerder dan ik mijn ontevredenheid over die afwisseling kon uitdrukken, verdween hij in het kreupelhout; spoedig echter trad hij weer te voorschijn. ‘Volg mij nu op den voet,’ voorkwam hij mijn uitroep van teleurstelling en onwil, ‘nog maar een kwartier et vous voilà sur la cime du Parnasse’

‘Als uw Parnassus een broêrtje is van uw dochtertje Varietas,’ gaf ik hem tegen wil en dank lachend, ten antwoord, ‘dan kan ik je waarlijk niet met dat geluk feliciteeren, voor modellen zult gij ze althans wel nooit kunnen gebruiken.’

‘Vous verrez, tenez,’ en hij reikte mij zijn knoestigen wandelstok toe, waarvan hij zelf de punt vasthield, opdat ik

zijn spoor niet bijster worden en gevaar loopen zou, den dag met dwalen zoek te maken. Zijn voorzorgmaatregel, al was zij voor ons beiden wat lastig, bleek spoedig zeer gegrond; ik zou hem al gauw uit het oog hebben verloren, want het dichte houtgewas en de oneffen grondslag eischten van mij bijna de grootste behoedzaamheid, wilde ik niet in onaangename aanraking komen met den verraderlijken bodem of mij verwarren in struiken en distels.

Aan alles echter komt een einde, ook aan labyrinth van al te welig begroeide poelen in een uitgestrekt kreupelbosch. We kwamen er gelukkig zonder kleerscheuren uit, ofschoon onze handen in menige schram de sporen droegen van onzen strijd tegen de verwilderde natuur.

'Nous y sommes,' juichte Emile, toen wij over het mulle zand tusschen eeuwenheugende eiken voortschreden.

'Sur la cime du Parnasse?' onderbrak ik spottend zijne vreugdekreten, want ik kon het hem niet vergeven, dat dit druïdenoord het doel scheen te zijn van onze lange en vermoeiende tocht - het voorspelde kwartier was tot een groot half uur uitgedijd.

Maar mijn vriend had geen ooren naar mijn spotternij, hij liet mij morren en grommen, hij wist wel dat ik binnen weinige minuten al het doorgestane vergeten en van onuitsprekelijke bewondering verstomd zou staan.

Woorden ontbreken mij, Gustaaf, om je de verrassing uit te drukken, die Emile mij dien morgen bereid had. In het diepst van den nacht plotseling het zonlicht te zien stralen kon op mij geen overweldigender indruk maken, dan het grootsch panorama, dat eensklaps bij een kleine buiging en glooiing van den weg voor mijne oogen getooverd werd, op dat oogenblik deed.

Hoe lang ik daar aan den grond als genageld stond, starende en sprakeloos, ik weet het niet, het was mij als bevond ik mij in het rijk der droomen, ik kan U den toestand niet schetsen waarin ik verkeerde, - het ging mij als het kind, dat voor het eerst den indruk van het schoone ontvangt, en, al bezit het voorwerp, dat dien indruk teweeg bracht, in zich dikwijls maar luttel schoonheidswaarde, de jeugdige fantasie maakt het zich tot een type, waaraan het alles toetst dat het schoonheidsgevoel tot in latere jaren, geheel zijn leven zelfs, opwekt. - Stouter, verhevener natuurtafereelen heb ik gezien, maar nooit die mij sterker hebben getroffen dan dit wonderschoon panorama.

Door het herhaald geroep van mijn vriend, die zich op de zodenbank onder het lommer van den woudkoning, welke hier uitsluitend zijn eigen schaduw wilde spreiden, had neergevlijd, door dat herhaald geroep werd ik wakker uit dien zoeten droom en toen eerst gevoelde ik de noodzakelijkheid mijn matte leden rust te gunnen.

'C'est divin!' was al wat ik zeggen kon en misschien wel tienmaal herhaald had, vooraleer Emile mij op bijzonderheden aan mijn oog ontgaan, kon opmerkzaam maken.

'En nu niet schetsen,' voorkwam hij mijn verlangen, 'de treffendste afbeelding zou U mishagen, laat U de ontvangen indruk, ik heb gezien dat hij diep genoeg is ingedrongen, thans voldoende zijn, ik blijf U borg, dat gij er over eenige dagen uw schoonste schets van geven zult.'

'Regardez,' vervolgde hij, na een wijle stilzwijgende te hebben rondgestaard, recht voor zich uit wijzende, 'dat is de brug, die wij voor ruim anderhalf uur passeerden; we sloegen toen rechts af, maar we hadden ook langs een anderen weg en veel spoediger dit voortreffelijke punt kunnen bereiken.'

'Ge bedoelt ongetwijfeld de koninklijke heerbaan, die zich zonder de minste kronkeling van de Marne tot aan den voet dezen hoogen heuvel uitstrekt, waar zij met andere lanen hier beneden een overheerlijk kruispunt vormt?'

'Juist, mon cher peintre,' hernam mijn vriend, en terwijl er een spotlach om zijn lippen speelde, voegde hij er bij:' En entrant dans le bois, on prendra la première allée latérale à gauche, jusqu'à un carrefour, appelé *le fond de Beauté*, er ontbreekt aan die wegwijzers in dagbladen en officieele reisgidsen niets anders dan dat zij met groote letters de touristen opmerkzaam maakten, *que leur chemin est préférable à toute autre*, *puisque le leur conduit diamétralement à son but.*

'Dan houden wij, schilders, het liever met de gebogen lijn, de lijn van schoonheid en verrassingen,' lachte hij, maar nu was het een glimlach, die zijn gelaat geheel ophelderde; ''t is waar' ging hij voort, 'dat die gebogen lijn soms moeilijk te vinden, moeilijker nog te volgen is, doch eenmaal gevonden en gevolgd weegt de belooning rijkelijk teleurstelling en vermoeidheid op, niet waar, Bernard?'

'En maakt een revanche tot den schoonsten triomf, of wilt gij liever? tot een schilderles van de hoogste waarde,' vulde ik, prijzende en waardeerende, door mijn antwoord zijne schertsende vrage aan.

‘O, Gustaaf, ik heb na dien maandag morgen nog zoo menig keer in mijn eentje dien *rond-point* bezocht; altijd vond ik er nieuwe inspiratie; er ging een soort van magische kracht in mij over uit dien prachtigen eik, waaronder mijn kunstgevoel voor het eerst, durf ik zeggen, in zijn volle kracht ontwaakte; en zoo een mijner kunstproducten recht op slagen, kans op bekrooning had, het moest mijn *amitié enseignant l'art de peinture* zijn, een stuk, dat ik eerst twee jaren na dien onvergetelijken dag voltooide, dat ik ter beoordeeling den directeur de *l'école des beaux arts* aanbood, dat mij niet alleen een plaats verschafte in de hoogste klasse dier kunstschool, dat mij na eenige jaren den prijs zelfs verwierf, - *le grand prix de Rome.*

‘Het landschap,’ vervolgde Bernard, ‘heb ik met groote moeite mogen behouden, het moest in het Luxembourg worden opgehangen, om - maar ge weet dat de Louvre - mijn vriend kleurde bij deze meedeeling - eerst tien jaar na den dood eens schilders voor diens werken toegankelijk is, - ik heb voor die eer bedankt; mijn beminde Emile had grooter aanspraken op mijn landschap dan het kunstminnend Frankrijk; het versiert thans het salon van mijn vriend.’

‘Of wel iedere partij op mijn schilderij tot haar recht gekomen is, zou ik sterk betwijfelen’ hervatte Bernard na een korte tusschenpoozing zijne schets - die U niet te lang moge gevallen zijn, lezer! - Parijs met zijn torens en tinnen in het ver verschiet, ik geloof niet dat de gelijkenis te wenschen overliet, evenmin als de kronkelende Seine, waar zij samenvloeit met de snelvlietende Marne; ook houd ik er voor dat het bedrijvige aan den rechter en het landelijke aan den linker oever van de Marne de goedkeuring mijner kunstrechters kan weggedragen hebben. Maar *le fond de Beauté*, naar die aan pitoreske gezichtspunten zoo rijke carrefour, van waar gij uw oogen verlustigen laat in de lachende vallei, vol bevalligheid en rust ter eenre, of ze weiden doet aan de andere zijde over de klaterende beek, wier slingerenden loop gij zonder moeite volgen kunt tot aan het breede meer, *le lac des Minimes*, alles omboord door weelderig groen en statig geboomte, wier ruischende bladerkronen fantastische schaduwen werpen in den glinsterenden waterspiegel, - de kunstkritiek zou het in mij mogen wraken, dat

slechts luttel zonnestralen over dit pronkjuweel van het Bois de Vincennes spelen, dat een breede schaduw schier geheel dit schilderachtig lustoord overdekt, dat hooger, een weinig ter rechter zijde van mijn landschap, een bijkans onbegroeid plateau, zich baadt in een zee van licht, getemperd door de schaduw van een koninklijken eik en verzacht door het donker groen woud, dat zich op eenigen afstand over den bergrug uitstrekt, - de kritiek zou het in mij hebben gewraakt, indien mijn penseel ware te kortgeschoten, indien op mijn palet de verzen hadden ontbroken, om in beeld en tinten de gelukkige herinnering van dien verrukkelijken lentemorgen weer te geven, te idealiseeren de macht en den invloed van de vriendschap op de kunst, - Emile enseignant l'art de peinture à son ami Bernard.'

'En nu ken je, hoop ik, mijn Bretonschen vriend, Gustaaf?' eindigde Bernard zijn schilderachtige, maar mijns inziens een weinig onvolledige, karakterschets. Hij besloot echter vragende, en ik kon dus fatsoenshalve eenige nadere bijzonderheden aangaande zijn vriend verzoeken. Dit laatste behoefde echter niet, hij las in mijn gelaat, dat ik maar half tevreden was, dat mijne belangstelling in zijn ami-peintre iets meer eischte dan een onafgewerkte karakterstudie.

'Welzeker, waarom zou ik het beeld niet voltooien,' ried hij mijne gedachte, 'gij verlangt een nadere kennismaking met Emile, gij zoudt hem gaarne van meer nabij willen zien, niet waart - Hoe jammer, dat ik zijn photographie niet bezit en zijn beeltenis in olieverf te Parijs in mijn salon hangt, - want zie je, photograaf wil ik niet zijn, en voor het portretschilderen heb ik geen aanleg. Donc....'

'Moet ik mij maar met den breeden omtrek vergenoegen,' concludeerde ik, niet zonder mijn teleurstelling te toonen, 'tot tijd en gunstige omstandigheid mij gelegenheid zullen geven, den persoon in kwestie te verzoeken, de veronachtzaamde détails zelf te willen uitvoeren.'

'Comme vous voudrez,' lachte Bernard, maar toch niet van harte; er lag een merkbare onvoldaanheid in -, er sprak uit de vraag, die hij thans tot mij richtte, een pijnlijke teleurstelling:

'Is het U werkelijk ernst, Gustaaf, met dien wensch, ben ik dan zoo weinig geslaagd in de beloofde voorstelling van mijn vriend!' 'Ik weet wel,' ging hij zich zelven beantwoordende voort, 'dat gij groot belangstelt in zijn antece-

denten, dat gij gaarne een blik zoudt slaan in zijn verleden, den weg zoudt willen kennen, langs welken hij tot het toppunt van roem geraakte, de middelen zoudt willen bewonderen, schaars en gering als zij uit een stoffelijk, rijk en overvloedig als zij uit een geestelijk oogpunt waren - die hij aanwendde met onverdroten vlijt en steeds aangroeienden luister bereiking van zijn levensdoel, ter voldoening, durf ik zeggen, aan zijn prijzenswaardige eerzucht - Bretagne, zoo rijk in zeeschilders, op waardige wijze in het middelpunt van beschaving en kunst als landschapschilder te vertegenwoordigen - dat alles, Gustaaf, weet ik zeer goed en beken ik volmondig daarin te kort te zijn geschoten; maar aan zijn karakter heb ik recht gedaan en zoo gij hem niet even lief hebt als ik, dan wijt het aan alles, behalve aan mijn vurig verlangen om door mijn misschien te flauwe schets in uw vriendenhart een tweede plaats te veroveren voor mon très-cher Emile.'

'Die hebt gij veroverd, Bernard,' viel ik eensklaps in, terwijl ik hem met warmte de hand drukte, 'en om je te toonen, hoe uitstekend uw verhaal mij bevallen is, hoe je mijn belangstelling in uw edelen vriend hebt opgewekt, geef ik je bij deze mijn woord, dat ik U, zoo gij het mij vergunt en geen onverwachte omstandigheden het beletten, over een paar weken naar Parijs zal vergezellen, om de vriendschap met Emile, die ik door uw bemiddeling in den geest reeds aangeknoopt heb, te bezegelen; 'en,' liet ik er glimlachend op volgen, 'om uit zijn mond iets naders omtrent zijn belangrijke antecedenten te vernemen.'

'Om even als ik U met algemeenheden tevreden te moeten stellen,' wees Bernard mij bij tijds terecht; 'er ligt,' voerde hij op eenigszins somberen toon voort, 'er ligt over zijn verleden een waas van geheimzinnigheid; hij schijnt geen gelukkige jeugd gehad te hebben gelijk wij, Gustaaf; soms als ik over mijn jongelingsjaren sprak, werd hij afgetrokken en droefgeestig, zoodat ik het niet waagde, hem een onbescheiden vraag naar zijn, pour nous autres zoo blijde jeugd te stellen.'

'En wat ik er ongevraagd bij wijle van te weten kwam, hij was te openhartig vriend om niet een enkel maal zijn vriendenhart voor mij uit te storten; zoudt gij denken, dat ik mij gerechtigd acht, ook zelfs voor een boezemvriend als gij, dien sluier op te lichten?

'Zie, Gustaaf, nu weet gij eens, waarom ik slechts een omtrek mocht schetsen, waarom ik in geen détails kon

treden; en als gij zonder deze voorkennis U ten zijnent eenige zinspeling op zijn eerste leerjaren in de kunst, op de leiding, die hij genoten, en op de vordering, die hij na eenige jaren gemaakt had, zoudt veroorloofd hebben, dan hadt gij U moeten tevreden stellen met twee keurige versregelen van André Chénier, naar zijn landschappen wijzende hadt gij uit zijn mond vernomen:

L'art, des transports de l'âme est un faible interprête;
L'art ne fait que des vers; le coeur seul est poète.

'Als het de heeren gelegen komt, de boot ligt zeilklaar en voor alles is gezorgd,' riep ons de kellner-stuurman op eenigen afstand toe.

'Van de stoel op de bank, vindt ge het niet wat kras, Bernard, dunkt je niet dat het goed zou zijn, eerst een vijf minuten rond te kuieren?' Mijn wensch werd volkomen beaamd en na den kastelein zoowel door klinkende specie als door onzen lof op zijn echte en onversneden Rijnwijn ten hoogste voldaan te hebben, wandelden wij een poos stilzwijgend door den tuin, totdat onze ongeduldige varensgezel, in den waan waarschijnlijk dat wij van ons vaartochtje zouden afzien en daarvoor niet weinig bevreesd, nogmaals zijn stentorstem verhief, om ons op beleefde wijze aan de gemaakte afspraak te herinneren.

Het ranke zeilbootje met zijn helder wit zeil, met zijn vergulden Neptunus, in plaats van een drietand een rooden wimpel voerende, aan den voorsteven, met de wel wat lange nationale driekleur boven het roer, scheen ons zoo uitlokkend toe en daarbij woei uit het Zuid-Westen zoo'n flinke bries, dat wij ons spoedden, om aan de uitnoodiging gevolg te geven.

'Mijnheer is zeker een liefhebber,' lachte de geimproviseerde bootsmaat, toen hij mij aanstalten zag maken, om de roerpen van haar boeien te bevrijden. 'Dat hebt ge zoover niet misgeraden, jonkman,' gaf ik ten antwoord, 'en bewijzen zal ik je dat zelfs de laveerkunst een bagatel voor mij is.'

'Mag ik U verzoeken, Bernard, hier op het bankje voor mij aan de linkerkant plaats te nemen, als je nu onder het laveeren niet te veel achterover zit, dan zult gij in het geheel geen last van het zeil hebben.'

Waarheid was, dat ik niet gaarne aan kellnershanden, al

beweerde de eigenaar daarvan ook ‘dat hij dikwijls met gasten naar Leiden vaarde,’ onder deze moeielijke omstandigheden het roer toevertrouwde; en al houdt gij het er voor, lezer, dat ik mij hier vrij aanmatigend op den voorgrond plaatste, eene lange en soms natte ervaring had mij geleerd, dat een vaste en bekwame hand vereischt wordt, om niet laveerende ten gronde te gaan, en - dit zij tot opheldering gezegd - door mijn veeljarige liefhebberij in het spelevaren had ik het ver genoeg in de stuurmanskunst gebracht, om zonder vrees voor stooten of kantelen den weinig breeden en daarbij bochtigen Rijn af te laveeren.

Of het uit een gevoel van eerbied, of uit het bewustzijn van eigen minderheid (in de zeilkunst natuurlijk) voortkwam, zou ik niet kunnen beslissen, misschien was het vooruitzicht op een ruime fooi er de eenigste beweegreden toe, onze gefriseerde Janmaat, wit gedasd en gevest, juichtte mijn handelwijze toe, maakte oogenblikkelijk het ankertje los, en met meer behendigheid dan ik van hem verwacht had boomde hij de boot zoo van wal, dat het zeil zonder rukken in eens vollen wind schepte, en wij peilsnel in schuinsche richting de rivier afvoeren.

Langzamer echter ging het na het zwenken bij den rechter oever, en het bijleggen vergde al mijn oplettendheid; boot en tuig was deugdelijk, een enkel rukwindje kon dus niet anders dan onze vaart weder bespoedigen en had alleen ten gevolge dat bij den volgenden omzwaai aan onzen vreemd uitgedoschten varensgast, nog wel in de onmiddellijke nabijheid van den zeegod, een bastaardvloek ontviel, - het wit pickée had te kwader ure kennis gemaakt met het opstuivende water.-

Hobbelend en schommelend hadden wij na een half uur varens genoeg van het laveeren en besloten wij tot den terugtocht.

De wind was met de zon tot bijna vlak west geloopen en daar zijn kracht tegen alle verwachting merkelijk verminderd was, konden wij het roer, het ging toch nagenoeg vlak voor het lapje, veilig aan den tweeden stuurman overlaten, en namen wij, om ongestoord te kunnen zien en spreken, op de breedste plank voór de mast plaats.

‘Wat spijt het mij,’ brak eindelijk Bernard het lange stilzwijgen af, ‘wat deert het mij, op dit oogenblik niet van de noodige materialen voorzien te zijn, welk een voortreffelijke gelegenheid voor een echt Hollandsch landschap! Een kun-

stenaar zou van dien zonsondergang, van dien heerlijken en zachten gloed, waarin weide, hoeven en rivier zich baden, een betooverenden avondzang in de stoutste en smeltendste kleuren kunnen dichten. Zulk een hemel ziet gij in het zuiden niet, Gustaaf, en dan Leiden met zijn schoonen klokkentoren, met zijn trotsche Burcht in gindsch verschiet, de Kleine Vink daar aan uw rechterhand, en verder op ter linker het genotrijke Rijnzicht, wat al lieve partijen vol leven en afwisseling te midden harer stille omgeving, welk een verrukkelijk gezicht, welk een geneuchte voor hart en geest!'

'Schoon, prachtig,' stemde ik van ganscher harte met de uiting van zijn kunstgevoel in,' waarlijk het treft mij tot in de ziel, maar zelden zag ik bij zooveel majesteit zoo'n schitterende kleurenpracht, als thans de avondzon achter, tusschen en boven die doorschijnende nevelbergen ten toon spreidt!'

Slechts langzaam gleed onze Neptunus over de lichte golfjes, zeer tegen den zin van den *pilot*, wien het vooruitzicht van Leiden tot de Kleine Vink zonder passagiers terug te moeten roeien weinig aanlachte. Hij zou daarom maar eens een palingje uitwerpen, misschien ving hij er wel twee kabeljauwen meê. 'De heeren hebben weinig plezier van hun zeiltochtje,' zei de schalk, 'ik vrees dat de wind heelemaal zal gaan liggen, nog vóor we in het Galgewater kunnen komen.' - 'Het zal nog wel losloopen, vriend, kreeg hij van mij tot bescheid,' 't is wel een koeltje, maar dat houdt minstens tot Leiden aan, en als er geen stijve bries uit groeit als we daar aankomen, krijg je van mij een halve gulden extra, hoor! - Maar waar drommel, heb je flesch en glazen geborgen?' - 'Hier, mijnheer, in het kastje bij het roer,' en meteen reikte hij mij het tweede exemplaar van het laatste nommer aan met twee stevige roemers.

Een korte zang en fluitpartij van onzer stentor bewees het doeltreffende mijner aanmoediging.

'Kom, amice,' noodigde ik Bernard, die nog altijd onafgebroken op de laatste overblijfselen van het zoo even nog gloeiend kleurenspel staarde, door een zachten stoot met de flesch uit, 'kom, laat dat turen op die roode streep nu eens ophouden, als ik niet beter wist, zou ik je waarempel voor een sentimenteelen verliefde aanzien, - zing liever het "bibimus," dat je vroeger met zooveel emphasis op onze wijndisputen aanhief, ik zal intusschen, als een herinnering aan mijn gewichtig ambt in onze wijdvermaarde klub, deze

kristallen kelken laten overvloeien van echten godennektar; - zie, hoe hij fonkelt, Bernard, gindsche avondstar haalt er op geen roeden of vaâmen bij. “En nu,” - we hieven beiden ons glas omhoog - op alle schoone en lieve Najaden, die ons op dit oogenblik omringen en vergezellen!’

‘Zeg, Jan, je lust zeker ook wel een teug, doe je niet?’

‘Als je blief, mijnheer,’ en een restant van een vroeger hier aan boord gehouden drinkgelach kwam in den vorm van een champagneglas zonder voet uit hetzelfde roerkastje te voorschijn, dat hij even in het water omspoelde en mij vervolgens ter vulling aanbood.

‘Zie me nu dien makelaar eens aan,’ lachte mijn vriend, ‘zou je niet denken, dat hij van middag voor een millioen of wat geëndosseerd had?’

‘Ik schenk je het woord, mon cher, schoon ik het liever agioteeren noemen zou, want in lange stonden de mij toevertrouwde actiën zoo hoog niet als vandaag, - het zal slechts aan U liggen, om ze nog voor we Leiden bereiken tien percent te doen rijzen.’

‘Ge wilt dus dat ik mijn *acta pictoris* voortzette en voltooie?’

‘Dat laatste zelfs het liefst, Bernard, want dan zult gij het andere er te minder om verwaarloozen; overigens, waar derden U hinderlijk mochten zijn, kunt gij desnoods als derde persoon optreden; mais assurez-vous, het zeil is een slechte geluidgeleider en onze *bootsman* voorwaar geen preutsche schoone. - Ik ben al geheel oor, amice.’

‘Welnu dan; maar laat ik je eerst opmerken, dat uw voorzorg minder noodzakelijk is, laat de jonkman maar gerust toeluisteren, als er soms een kunstenaar in hem schuilt, kan hij misschien eenige wenken opvangen, die hem later te stade kunnen komen; - hij zou de eenige niet zijn, Gustaaf, wien het lot gunstig was en het verdroot langer zijn talent achter het buffet te verbergen, om als wijlen onze beroemde Jan Steen het bestuur over een Delftsche brouwerij neer te leggen, naar Leiden terugkeeren en onder de leiding van Ostade onze eenige Molière te worden, om als die andere Leienaar, onze schepper van licht en bruin, van het malen den brui te geven en bij den strengen van Swanenburg als schildersleerling teekenen en penseelen te leeren, - maar genoeg, ik zou anders de lijst uit iedere schilderschool ruim kunnen aanvullen...’

‘En gij zelf, Bernard,’ voegde ik er met zekeren trotsch bij, ‘gij zelf, al waart ge voorheen juist geen kastelein of molenaar, levert van die waarheid het levende en sprekende bewijs.’

‘Ik zeg U dank, Gustaaf,’ beantwoordde mijn vriend mijn welgemeend compliment, ‘voor de eer, mij een plaats te gunnen onder de edelsten en grootsten onzer Hollandsche school, ik geloof nochthans dat er van mijne zijde heel wat ontbreekt tot het laten gelden van die aanspraak.

‘Niet zonder bevreemding zult gij straks de mededeeling omtrent de voltooing van mijn *amitié enseignante* vernomen hebben,’ hervatte Bernard andermaal zijn autobiographie, ‘de reden echter waarom twee jaren verliepen, sedert ik dat landschap ontwierp, lag voor de hand. “Nood leert bidden,” zegt de zeeman, en ik zeg hetzelfde schoon in een anderen zin; bij mij was wel is waar van vergaan geen spraak, maar mijn toekomst als schilder stond op het spel; ik behoefde gelukkig mijn kostbare lading, waarop al mijn hoop, al mijne verwachtingen gebouwd waren, niet over boord te werpen, ik kon de ontworpen schets veilig behouden, ik had slechts geduld te oefenen en mij in vele détails te bekwamen, vooraleer...’

‘Gij vermoedt het reeds, Gustaaf? Mijn Bretonsche vriend die getuige was geweest van mijn geestvervoering - ja, het woord is niet te sterk, - die eenige dagen daarna langentijd op mijn schets had gestaard, die begreep wat van het welslagen dezer proeve afhing en wist hoever mijn krachten reikten, - Emile verzocht, neen smeekte mij de toekomst die mij wachtte, niet roekeloos prijs te geven, uit te stellen wat ik misschien zonder succes stond te voltooien; hij ging zelfs verder, hij wees mij op zwakheden van mijn fantasie en penseel, die ik eerst later overwinnen zou, vreesde dat mijn schoonste concept geheel mislukken en mij voor altijd den weg tot de glorie versperren zou.

‘Wees niet boos op mij,’ sprak Emile mij ten slotte met innig medelijden toe, want hij had gezien hoe diep de pijl zijner rechtschapen kritiek in mijn kunstenaarshart was doorgedrongen, ‘geloof mij, Bernard, alleen de grootste belangstelling in uw persoon, alleen de bezorgdheid voor uw toekomstig geluk doen mij dus streng beoordeelen en veroordeelen; ik zou uw vriend niet zijn, wanneer ik U die harde waarheid niet deed hooren; ware het een ander voortbrengsel van uw penseel, ik zou U aangemoedigd, U geprezen hebben;

maar het moet uw schoonste landschap, het moet uw wegbereider worden tot den heiligen tempel der kunst en het zal beide, het zal meer zijn, ik voorspel het U; o, nooit zoudt ge het mij vergeven, dat ik U had aangespoord en toegejuicht, terwijl ik den uitslag uwer vergeefsche pogingen voorzag. Wacht, werk, oefen uw talent en voltooi daarna uw meesterstuk.'

'Wachten, werken en mij oefenen, een bittere teleurstelling voorwaar! vol hoop, vol moed, vol geestdrift te zijn en daarbij in de stellige overtuiging verkeeren dat het welslagen ontwijfelbaar was, - kent gij iets dat in hartzeer mijn zielsmart overtrof toen al die schoone verwachtingen door het kalme, bezadigde en rechtvaardige oordeel, vonnis zou ik het mogen noemen, van mijn vriend verijdeld, neen als rook verdwenen? Ge weet Gustaaf, jaloezie was wel de minste mijner fouten, waaraan ik mij vroeger bezondigde; op dat oogenblik evenwel gevoelde ik al het snerpende van die geheime en kleingeestige ondeugd, mijn hoogmoed was gebroken, maar ook tegelijk getergd, vreeselijk was de eerste uitbarsting van mijn gekrenkt eergevoel en, had Emile niet wijselijk de wijste partij gekozen door zich te verwijderen, ik geloof dat er tooneelen zouden plaats gegrepen hebben, waarvan ik de gevolgen ten eeuwigen dage had betreurd. - Eerst na een uur mij aan een hoogst onbillijke drift te hebben overgegeven, kwam de bedaardheid in mijn gemoed terug en met deze een gevoel van schaamte over de smadelijke bejegening, waarvan mijn eerlijke kunstvriend het onschuldig slachtoffer geweest was.

'Ik spoedde mij naar de kamer van Emile, maar hij was er niet, - ik begaf mij naar de *école des beaux arts*, waarvan hij reeds lang de meest gevierde leerling was, - de pedel gaf mij een ontkennend antwoord op mijn vraag of de heer Froschard *en classe* was; dit verwonderde mij ten zeerste, hij, die nooit verzuimde, was thans afwezig; er moest iets gewichtigs zijn voorgevallen, want al had ik hem de grofste beleediging aangedaan, hij zou niet nagelaten hebben de lessen, zoo hoog door hem gewaardeerd, bij te wonen. Ik herinnerde mij, dat hij gesproken had van beroemd schilderstuk, vóor eenigen tijd door de regeering aangekocht, en dat hij met den directeur zijner school in den Louvre zou gaan bezichtigen. In een oogwenk was ik den *Pont des Arts* over en den Louvre binnengestapt, maar in geen enkele salle de peinture trof ik Emile met zijn Mentor aan.

Wat nu? vroeg ik mij af, zou hij misschien? - ik weet niet wat ik er bijvoegde, maar wel dat ik met de grootste gezwindheid mij huiswaarts begaf, waar madame mij met betraande oogen stond af te wachten.

'Monsieur Froschard est parti, son père est gravement malade,' bracht de goede vrouw schreiende met moeite uit, 'c'est bien déplorable, monsieur,' ging zij snikkende voort, 'je regrette son malheur, Mr. Froschard est si bon, si gentil, vous l'aimez aussi, monsieur, mais il reviendra, oui, ne pleurez pas, monsieur, il reviendra; il m'a donné ce papier, c'est pour vous, monsieur, tenez, c'est un télégramme, le même qu'il venait de recevoir, lorsque vous étiez sorti, il a ajouté quelques mots, que je ne sais pas lire, tenez, monsieur.'

Mijne droefheid belette mij Madame eenige nadere bijzonderheden te vragen, ik wierp zelfs geen oog in het telegram, maar ijlde naar mijne kamer, waar ik aan mijn tranen den vrijen loop gaf, hetgeen mij eenige verlichting schonk. Later vernam ik dat Emile ten huize van gemelden directeur die smartelijke tijding ontvangen had en, terwijl ik hem overal zocht, dadelijk naar zijn kamer gesneld was en met den meesten spoed een rijtuig gezocht had, dat hem naar de *Gare Montparnasse* voerde.

Zijn ouders, Gustaaf, waren weinig bemiddeld en zijn vader verstond de kunst niet de tering naar de nering te zetten, diens zeestukken, schoon ze veel opbrachten, volstonden nauwlijks om in de behoefte van het gezin te voorzien.

Het was een wreede beproeving die mij trof, nooit heb ik mij zoo verlaten gevoeld, omdat ik wel begreep, dat mijn vriend langen tijd, misschien wel voor goed te *Pont Croix* - een vlek na bij *Quimper* in Bretagne - blijven zou om een duurder plicht te vervullen als zoon, dan hij als vriend vrijwillig op zich had genomen.

Mijn somber voorgevoel werd, helaas! maar al te spoedig bewaarheid; op mijn deelnemenden brief, waarin ik hem vergiffenis vroeg voor de aangedane beleediging en de hoop uitdrukte dat het herstel van zijn zieken vader hem weder in mijn vriendenarmen voeren zou, ontving ik weldra een allerhartelijkst antwoord, doch tevens de verzekering dat er in de eerste maanden voor hem geen mogelijkheid bestond zijn lijdenden vader en treurende familie te verlaten; 'mijn vader,' schreef hij, 'is door een beroerte getroffen, wel niet doodelijk zoo zij zich niet herhaalt, maar die hem toch voor

immer belet zijn broodwinning voort te zetten; ik blijf dus, althans voorloopig, te *Pont Croix*, om mijn vader en de mijnen te helpen, wees dus zoo goed mijne kleine eigendom over te zenden. Houd verder goeden moed, Bernard, volg mijn raad en laten de weinige woorden van dien beroemden Amerikaan, zoo dikwijls door ons om zijn keurige landschapjes bewonderd, U tot troost zijn.'

Het waren die 'quelques mots, que je ne sais pas lire' van Madame, door mijn vriend in der haast onder het telegram geschreven, die hij mij zou hebben toegevoegd, wanneer ik niet in drift, in toorn ontstoken ware, waarmee hij mij grooter lof zou hebben toegekend, dan hij door een misplaatste toejuiching mijner schets had kunnen doen, het waren de woorden van den Amerikaanschen Psalmist, van Longfellow, die gij zeker ook van buiten kent, Gustaaf, - en mijn vriend reciteerde met diepbewogen stem de onvergelijkelijk schoone *psalm of life* des grooten dichters.

'Weet gij nu, vroeg Bernard,' welke regels mon cher Emile 'ter neer schreef?'

'Niets is gemakkelijker, amice,' gaf ik ten antwoord, want in het tweede complet verried uw stem het gevoel, dat gij juist daár wildet bedwingen. En op mijn beurt herhaalde ik die zinrijke woorden:

Life is real! Life is earnest!
And the grave is not its goal.

'Parfaitement juste,' riep Bernard uit, 'en als we samen onzen wederzijdschen vriend - in niets gelijkende op dien van Dickens voegde mijn vriend er lachend tusschen - bezoeken, dan kunt gij in zijn salon achter zekere schilderij diezelfde woorden op hetzelfde telegram lezen.'

(Wordt voortgezet).

Poëzie

I.
Zang van den Amerikaanschen Arend.

Ik bouw mijn nest op bergen hoog,
Verdoken voor der menschen oog,
Waar bliksems blaken, donders kraken;
Geen vijand kan mijn woon genaken;
De vrijheidsbannier in den klauw,
Beheersch ik aarde en hemelblauw.

Van uit mijne ongenaakbre woon,
Hef ik den schrillen Vrijheidstoon;
Op zonnestralen mag ik wemelen,
Door 't onafmeetbaar ruim der hemelen,
En zweef, waar nooit een vogel zong,
Of menschenstemme henendrong.

Heil! Vrijheid, roem van 't Westerstrand!
Alleen in 't Columbaansche land
Wil ik uw standdaarddrager wezen;
Geen ander volk, - hoe ook geprezen,
Hoe ook door kunst en macht vermaard,
Is de eedle gift van Vrijheid waard!

De Vrijheidstoorts hier heen gebracht,
Was schaamteloos gedoofd, versmacht,
Door Volksverdrukkers, Dwingelanden.
Hier mag ze in volle krachten branden,
De Tyrannij ten hoon en schand':
- Columbia duld geen slavenband!

O, mocht ik in mijne arendsvlucht,
Steeds zweven in een' vrije lucht,
Waar 't heel symbool der trouwe dapperen,
- De starren en de strepen wapperen!
En 't volk aan wet en land verkleefd,
In Eendracht en Gelijkheid leeft!

Ik leef en woon op bergen hoog,
Verdoken voor der menschen oog,
Waar winden loeien, bliksems blaken,
Waar stormen broeien, donders kraken,
Den Vrijheidsstandaard in den klauw,
Columbia en Land getrouw!

CHARLES L. DE WAELE, Vrederechter.

St-Helen, Michigan, *N. Amerika.*

II.
Aan de Jonkvrouwen M. en A.D. hebbende de eer gehad hen te hooren zingen.

De jeugd des jaars was in het land gekomen
En strooide hare schatten kwistig rond;
En menig hart, dat heimlik rouwde, vond
De Lente weer, in 't rijk der liefdedroomen.

Mijn harte zwol; mijn bloed begon te stroomen
Gelijk de wel, die borrelt uit den grond
En 't bloemken drenkt, toen ik - o zaalge stond -
Uw reine liefdezangen heb vernomen.

Als paarlen in een vaas van kristalijn,
Zoo voelde ik mildrend me in het harte dalen
Uw lied, vol bloemengeur en zonneschijn.

O zongt ge mij nog vaak een liedekijn
Der jeugd, dan zou het, lieve Nachtegalen,
In mijn gemoed nog dikwijls lente zijn!

JACOB STINISSEN.

1887.

Folklore der gemeente Casterlé. *(Zie aflevering van April blz. 177).*

II. Het Bijgeloof.

Werpt men eenen dieperen blik in ons Kempisch volksleven, dan is men getroffen, door de welige kracht, waarmede het bijgeloof vroeger moet getierd hebben.

Meest alle voorwerpen gaven aanleiding tot bijgeloof, dat van zelf ingang vond in den zwakken, kinderlijken geest der ongeletterden, ja, dat zijne wortels schoot zelfs onder de beschaafden.

Hetgene volgt strekke ten blijk. Er dient bijgevoegd dat veel, van wat ik hier opteeken, bij sommigen nog steeds gangbaar is.

Omtrent de dagen zegt men, dat, op eenen vrijdag zingen en den dertienden van de maand op reis gaan ongeluk aanbrengen.

Omtrent de dieren:

Eene kat, die met den rug naar het vuur zit, voorspelt sneeuw. Wascht zij zich achter de ooren, dan is het zeker, dat het regenen zal.

Als de schapen eener kudde elkander veel stooten, dan is er onweder op handen.

De voorwerpen in het huishouden bieden nog meer punten van bijgeloof aan.

1. Met eenen stoel draaien voorspelt ruzie in het huishouden of in de herberg.
2. Ligt het brood met de bolle zijde op de tafel, dan heeft er de duivel zijn macht aan en men heeft tegenspoed te vreezen.
3. Zit men met dertienen aan tafel, dan is het zeker, dat een van het gezelschap binnen het jaar sterven zal.
4. Ligt er een mes met de snede naar boven of liggen er twee messen kruiswijs over elkander, dit heeft hetzelfde uitwerksel als het draaien met een stoel.
5. Ook het zoutvat omstooten doet huiskrakeel ontstaan.
6. Wanneer men 's avonds van zijnen stoel opstaat om naar bed te gaan, moet men denzelven op zijne plaats zetten, wil men niet van de *maar bereden worden.*

7. 's Morgens in 't bed zingen baart onheil.

8. Eenen spiegel breken veroorzaakt zeven jaar ongeluk.

9. Het pinken van de lamp geeft te kennen dat een brief in aantocht is.

De ontmoetingen spelen van ouds, zoo bij de Germaansche als Romaansche volken, eene rol in het bijgeloof. Ziehier, wat ik dienaangaande te Casterlé vernam:

Veel pastoors[1] tegenkomen voorspelt regen. Men zegt dan, dat de wolken laag hangen.

Is de eerste persoon, die men 's morgens ontmoet, eene vrouw, dan wordt die als eene heks aanzien.

Het bijgeloof omtrent ziekten is bij het volk het diepst ingeworteld.

Te Casterlé bindt men, om zich van de koorts te ontslaan, eene stroowisch of eenen kousenband aan 'nen boom en men loopt zonder om te zien in allerijl weg.

Om de tandpijn te genezen bestaan er verscheidene kleine middeltjes, buiten de hooger vermelde bezweringsformulier (zie blz. 185, 2.)

Ziehier een paar voorschriften:

Men draagt eenige weken eenen *patat* (aardappel) in den zak, of men hangt op het bloote lijf, rond den hals, een loodje aan een dun koordeken.

Om de wratten te doen verdwijnen, welke de handen soms ontsieren, steekt men de aangetaste hand in den grond als de doodsklok luidt, zeggende: *wratten, vergaat gelijk de dooden in 't graf.* Of wel wrijft men er met een beenje van een menschengeraamte over. Of ook nog steekt men zooveel erwten als men wratten heeft, in eenen put en gelijk de erwten verrotten verdwijnen ook de wratten van de hand.

Om eenen nieuwen land te bekomen heeft men een onfeilbaar middel aan de hand: men maakt met den uitgevallen tand een kruisje en werpt hem over den kop. Het best op het kerkhof.

De kaboutermannekens staan te Casterlé als bizonder dienstvaardig te boek.

Legt men des avonds een bezemstuiverken[2] op de standen, dan komen zij 's nachts en boteren de melk af. Voor het

(1) geestelijken in 't algemeen.

(2) Vroeger, de kleinste Nederlandsche zilveren munt. Er was een bundel (*bezem*) pijltjes op afgebeeld, als zinnebeeld der zeven Vereenigde Gewesten.

dorschen gebeurt hetzelfde. Men legt het graan gereed op de deel met een bezemstuiverken erbij en 's morgends is het graan uitgedorscht. Zoo verrichten zij alle huiswerk: bakken, schuren, enz. voor eenen bezemstuiver.

De verblijfplaats der kaboutermannekens was in den Aschberg op eene halve mijl afstands ten Noord-Oosten van het dorp gelegen.

Die heuvel is waarschijnlijk zijn naam verschuldigd aan de aschachtigheid van zijnen grond.

Het is ook in dien berg, dat de kaboutermannekens hunne schatten verborgen hebben.

Zelfs waren, vóór eenige jaren sommige boeren zoo zeer in die meening gesterkt, dat zij aan 't delven gingen om den verholen schat te ontdekken.

Omtrent den Aschberg met zijne kaboutermannetjes werd mij de volgende sage verteld.

In de nabijheid van den Aschberg lag vroeger een grasland.

Dagelijks dreef een koewachtertje zijn hoornvee naar die weide.

Telkens hij den Aschberg voorbij trok kwam eene zeer magere koe uit den berg geschoten. Zij liep de zijne naar de beemd vooruit en scheerde met gretige tong er al het gras voor hunnen muil weg.

Henenjagen hielp niet, de bergkoe was even weerstrevig als gulzig.

Dikwijls had de kleine koeienhoeder daarover zijne klachten aan de pachteres gedaan.

Op zeker morgen zei ze:

‘Ehwel, zoo ge vandaag, weer dat leelijke koebeest ziet, pak ze bij haren staart, ze zal dan wel henenloopen.’

Ons koehoedertje trok ter weide.

Toen hij den Aschberg voorbijging, kwam de magere koe als naar gewoonte den berg uit en draafde naar den beemd.

Terwijl ze daar te grazen stond, vatte de knaap het beest bij den staart en zie! de koe ging aan 't hollen en reed met den jongen den Aschberg in!

Daar zag hij, tot zijne uiterste verbazing, eene prachtig versierde zaal, waar wel vijftig kaboutermannetjes aan 't koekenbakken waren. De tafel werd opgediend.

Ons koewachtertje werd vriendelijk verzocht om aan te zitten.

Hij liet zich gezeggen, doch nauwelijks had hij een stuk koek geproefd, of hij viel achterover en was dood.

Tegenover de kleine bergmannekens stond den alom bekenden reus: ‘Lange Wapper.’ Des avonds wandelde Lange Wapper de straten op en neer. Hij keek door de schouwpijpen in de huizen om te zien, wat men binnen verrichtte en of de kinderen wel braaf waren.

Soms schepte hij ook vermaak in de late wandelaars te plagen, met hun den weg te versperren.

Namen zij dan eene andere straat, wip! dan schrijbeende hij hen vooruit! Men moest trachten tusschen zijne beenen heen te vluchten of men was de *dupe.*

Lange Wapper is niet de eenige spookgestalte, die te Casterlé waarde.

Vele personen hebben buiten het dorp, in de nabijheid van het *Goors-Lieve-Vrouwken*, eene witte vrouwengestalte gezien. Nooit heeft zij iemand aangesproken of gedeerd.

Men weet niet wie of wat die *Witte Madam* mag geweest zijn.[1]

De *Tienuren hond*, elders *Kleudde* of *Kludde* genoemd, had de gestalte van een kalf en vurige oogen als eene brandende lantaarn.

Wie rond den tienen 's avonds huiswaarts keerde, liep gevaar door dien hond vergezeld te worden. Hij sprong de menschen op den rug, waar hij niet afging alvorens zij eenen voet over den dorpel hadden gezet.

Zoo vertelt men, dat de knecht van pachter Van Deun een half uur lang met den Tienurenhond op den rug heeft geloopen en toen hij 's morgens opstond was hij gansch grijs geworden. De Tuyt[2] maakte dikwijls gerucht op zijne deur om den Tienurenhond te tergen.

Heksen.

Tegen het dorp, aan den kruisweg van Terloo was de vergaderplaats der heksen.

Tistje Meeus ging daar eens om middernacht voorbij. De plaats was helder verlicht. Wel honderd damen en heeren in 't wit gekleed, waren aan den dans. Toen zij hem zagen, noodigden zij hem uit om met hen pap te eten.

(1) Zie: De zwarte Madam van Wambeke ‘Volkskunde’ bl. 74.
(2) Zie hooger: Bijnamen, bl. 184.

Tistje weigerde, voorgevende, dat hij geenen tijd had, dat men hem thuis verwachtte.

Doch men kwelde en praamde hem zoo lang, tot dat Tistje toestemmend zei:

In Gods naam, *allee* dan!

En zie! op die woorden, was het alsof ze weggeborsteld werden en Tistje stond alleen op het kruispad in het pikdonker.(1)

Van de kwade hand weet men ook te Casterlé te vertellen.

Vaak is het gebeurd, dat op éénen nacht al de koeien in den stal stierven, dat stijlen stonden te dansen en kinderen over de balken liepen!

Populaire geneeskunde.

Op het gebied der populaire Geneeskunde zijn mij tot hier toe weinig mededeelingen gedaan.

Als straatremedies teekende ik op: om eenen zwerenden duim te genezen, legt men prei of eenen koeischeet op het ettergezwel.

Eene kwade keel geneest men met 's nachts eene kous om den hals te binden.

Als straatdokters staan bekend de twee gezusters Broos, die op het Doelans Heiken wonen en het geheim bezitten om het fijt te genezen.

(Slot volgt).

PROSPER LEFLOT.

Lier.

(1) Zie: *Jefken de speelman* 'Volkskunde' bl. 75.

O, die vrouwen!
Comedie in één bedrijf door Isidoor Albert en J. Roels.

PERSONEN:

ADOLF DAEMERS, muzikant, 27 jaren.
JULIE, zijne vrouw, 23 jaren.
GEERS, vader van JULIE, 50 jaren.
MARGUERITE, meid van JULIE, 22 jaren.
LOSKOP, beenhouwersgast.

Kamer ten huize van Adolf. Tafel. Stoelen. Middendeur en zijdeuren. Op de tafel staat eene flesch en een bierglas.

Eerste tooneel.

Adolf zit aan de tafel, hij rookt uit eene lange pijp en doorsnuffelt papieren.

ADOLF.

Waar mag ik toch die postkaart gestoken hebben? Al deze papieren heb ik reeds doorsnuffeld, mijne zakken doortast en niets meer te vinden. 't Is wel mogelijk dat ik ze verbrand heb, maar met dat alles weet ik toch niet of ik heden of morgen bij Juffer Omslag moet zijn. Bah! wij zullen best maar heden gaan, en indien ik haar niet te huis vind zullen wij er niet van sterven.

(Hij ziet op zijn uurwerk)

: Kwaart vóór negen uren, ik heb geenen tijd meer te verliezen. Geloof me, dat zangspel heeft er mij al wat gekost. En zeggen, dat er mijne vrouw niets van mag weten, want ze kan moeilijk hare tong thuishouden, en gansch de buurt zou er mede bemoeid zijn. Zij zal het weten als het vertoond wordt, want mijne vrouw....

(gerucht).

Zwijgen wij, daar is ze.

2e Tooneel.

ADOLF. - JULIE.

ADOLF.

Juist van pas, Julie.

JULIE.
Hoezoo?

ADOLF.
Haal mij eens mijn' jas, mijn wandelstok en mijne viool.

JULIE.
Waar gaat ge naartoe?

(terzijde)

Nu zullen wij hem eens hooren liegen.

ADOLF.
Haast u, 'k zal het u dan zeggen.

(Julie af.)

ADOLF.

(Staat op, legt zijne papieren weg, en hangt zijne pijp nevens de kast).

Zoo als ge ziet, 't is een parel van een vrouwtje! Spijtig, dat zij zoo nieuwsgierig is! Kon ik haar zulks afleeren, ik achtte mij den gelukkigsten mensch ter wereld. Ha! ze moet weten waar ik naar toe ga! 'k zal haar vlug gaan afschepen.

(Julie komt terug)

.

JULIE.
Ziehier wat ge verlangt.

ADOLF.
Dank, vrouw!

(hij wil weg)

.

JULIE.
Zeg eens man, als ik toch niet mag weten waar gij heen gaat, zeg mij dan toch minstens wanneer gij komt middagmalen?

ADOLF.
Verschooning, vrouwtje lief, in mijne haast had ik het bijna vergeten. Een mijner vrienden heeft mij gevraagd in zijne plaats in St Baafskerk te spelen. Natuurlijk heb ik toegestaan.

JULIE.

Is het dan heden heiligdag?

ADOLF.
Toch niet.

JULIE.
Wat is er dan te doen?

ADOLE.

(terzijde)

Ze begint me waarlijk te vervelen.

(Tot Julie)

. Er wordt eene mis gedaan met muziek!

JULIE.
Abah! eene mis met muziek.

(terzijde)

Daarom moet men leugenaar geboren zijn.

ADOLF.
Wel ja! is dat zoo wonderlijk?

JULIE.
Toch niet, en hoeveel is daaraan verdiend?

ADOLF.
Tot nu toe nog niets, vrouw. En indien ge mij nog lang ophoudt kom ik stellig te laat.

JULIE.
Zeg me dan toch wanneer gij komt middagmalen?

ADOLF.
Om één.... neen, ik wil zeggen.... om twaalf uur, hoort ge?

(Adolf af.)

3e Tooneel.

JULIE, later MARGUERITE.

JULIE.
'k Zal hem St Baafskerk!

(Zij belt; Marguerite verschijnt.)

'k Zal hem misse'! Maar *ik* zal hem niet missen!

MARGUERITE.
Mevrouw heeft iets te bevelen?

JULIE.
Seffens mijn hoed en mantel!

(Marguerite af.)

JULIE.

(loopt driftig heen en weder.)

Heden komen zijne heldendaden aan het licht. Wij zullen eens toonen, dat *wij* de broek dragen. En die schelm zegt dan nog: mijn lief vrouwtje langs hier, mijn schatje langs daar. Marguerite is daar, volgen wij hem spoedig op de hielen.

(Marguerite verschijnt met het gevraagde). (Julie kleedt zich spoedig aan - tot Marguerite.)

Ge weet wat ge aan den beenhouwersgast moet zeggen, niet waar?

MARGUERITE.
Alles zal volgens uw verlangen uitgevoerd worden, mevrouw.

JULIE.
Goed zoo! en nu eens op onze hoede.

(Julie driftig af.)

MARGUERITE.
't Zal er vandaag hier spoken, dat is zeker. Mevrouw is op het spoor gekomen van de minnares van Mijnheer Adolf. Wie zou toch ooit gedacht hebben, dat Mijnheer zijne vrouw bedroog! Zie, ze moesten al de mannen ophangen! Laat ons zien hoe het later hier zal afloopen, en reinigen wij een weinig deze kamer.

(Zij doet met den pluimborstel 't stof van stoelen en meubelen. Loskop verschijnt in de middendeur.)

4e Tooneel.

MARGUERITE. - LOSKOP.

LOSKOP.

(klak, witte voorschoot met bloedvlekken, ongegeneerd)

Ik ben toch geen adres-gever, maar wel beenhouwersgast. De kalanten zouden u op 't einde voor alles gebruiken.

(Ziet Marguerite.)

Dag mijn lief Margrietje! Zeg eens, waarom vraagt Mevrouw Damers het adres van Mejuffer Omslag?

MARGUERITE.
Wel, doodeenvoudig, omdat zij het moet weten.

LOSKOP.
Merci! ze weet het nu, maar ze kon het ook aan u gevraagd hebben, want ge wist het sedert gisteren.

MARGUERITE.

(ongeduldig.)

Maar begrijpt ge dan niet, dat het is omdat Adolf haar bedriegt.

LOSKOP.
Hij haar bedriegen? Ik kan het moeilijk gelooven.

MARGUERITE

(kwaad.)

De mannen willen van elkander geen kwaad hooren, dat weet ik wel!

LOSKOP.
Neen, neen, ik wil hem niet verschoonen, maar

omdat men eens met eene juffer staat te klappen is men daarom geen....

MARGUERITE.
Ongeloovige Thomas! Madame heeft eene postkaart in zijne zakken gevonden, die klaar bewijst dat hij haar bedriegt.

LOSKOP.

(verschrikt)

Dat zijn andere papieren! Weet ge wat er in die kaart te lezen staat?

MARGUERITE.
Of ik het weet! Luister naar den inhoud: ‘Mijnheer! woensdag morgen om 9 ure ben ik aan u! geteekend: ‘Louise Omslag.’

LOSKOP.
Ze moesten hem naar den abattoir sturen, den schelm!

MARGUERITE.
Ze moesten haar vierendeelen, de zotskap.

LOSKOP.

(nieuwsgierig)

Gij hebt toch aan uwe mevrouw niet gezegd, dat ik mijnheer met juffer Omslag samen gezien heb?

MARGUERITE.
Waarom niet? 't Was mijn plicht haar alles te bekennen.

LOSKOP.
Begrepen lief kind, ik zit er ook al tusschen.

(ter zijde)

Ze moesten al de tongen der vrouwen uittrekken.

MARGUERITE.
Wat zegt ge daar?

LOSKOP.
Wat ik gezegd heb? Wel dat de mannen moeilijk kunnen zwijgen, kindlief.

MARGUERITE.
Neen! 'k zal mij door uwe beleefdheid niet laten beet nemen.

(driftig)

Al de mannen zijn verleiders.

LOSKOP.

Kunt ge nog langer aan mijne liefde twijfelen, Marguerite? Zie, 'k zou tegen den grootsten stier willen vechten om u tot vrouw te krijgen.

MARGUERITE.
'k Houd van zulke wreede mannen niet.

LOSKOP.
Wees niet bang, engeltje, 'k ben zoo zacht als een lam.

(na een poos.)

Marguerite, geef mij een kusje en zeg maar dat ge mij bemint.

MARGUERITE.
Vertrek met uwen vleeschhouwerspraat en breng mij maar dadelijk eene kilo gekapt, een vierendeel vet, een pond lever, veertig centiemen beenen voor de soep en een weinig hoofdvleesch voor Mijnheer, 'k wil zeggen: voor de kat.

LOSKOP.
Begrepen! Ik ken dien Mijnheer de kat.

(Hij wil heen, maar komt terug.)

Krijg ik niets, Marguerite?

MARGUERITE.
Wat zou ik u moeten geven?

LOSKOP.
Een enkel kusje! ik zal u dan ook iets schenken.

MARGUERITE.
Wat zoudt ge mij geven, ge bezit niets!

LOSKOP.
Vooreerst mijne oprechte liefde, die waarlijk schatten waard is, dan zoudt ge mogen kiezen: bloedpens, fricadellen, saucietjes, een biefstuk; in een woord, al wat in eenen vleeschhouwerswinkel voorhanden is.

MARGUERITE.
Haast u, wij zullen zien, als ge terugkomt.

LOSKOP.
Ik vlieg!

(Loskop af.)

5e Tooneel.

MARGUERITE.

MARGUERITE.
O! die mannen! ze kennen het om iemand te overwinnen! Rechtuit gesproken, Loskop is een goede gast, en ik ben hem waarlijk niet ongenegen. Hier in deze woning is de vrede gaan vliegen, en wel met reden! Mijnheer is een verleider.

(fier)

O! indien hij naar mij de hand dorst uitsteken, zouden wij er niet mede lachen. Ik beklaag mijne mevrouw, die hem dag en nacht onder de oogen heeft. Bijzonderlijk.... 's nachts! Komaan, begeven wij ons aan 't werk, want de tijd vervliegt.

(wil weg maar komt terug.)

't is waar, ik heb daar zooeven eenen brief ontvangen

(ze haalt hem uit den zak)

van mijne ouders uit Calcken.

(rondziende)

Zijn wij alleen?

(opent en leest)

‘Lieve zuster Marguerite! Vader heeft twee zwijntjes gekocht voor 29 franken’

(tot het publiek)

Bij God, de zwijnen zijn tegenwoordig duur, en zeggen dat er onze stad van vergeven is.

(leest verder)

‘Moeder zal u zondag met Franske komen bezoeken, en ze heeft mij doen vragen of ge reeds uwe madame van den opslag gesproken hebt’

(luid)

opslag! wij zullen dat potje voor heden gedekt laten, want er is onweder ophanden.

(leest)

‘Gisteren heeft Lucie Geers zich in den stal opgehangen, omdat Julie Stevens met haren vrijer heeft gedanst.

(tot het publiek)

Ge moet dwaashoofd geboren zijn om zulke droevige lollekens uit te steken, niet waar? Indien het mij moest voorvallen, zou ik mijn verdriet afeten. Wat wilt ge, van eene boerin kan men niet veel verwachten.... Maar ik.... O! dat is wat anders!

(leest)

‘De komplimenten van gansch de familie en tot de kermis. Uw broeder, Gustaaf.’

(steekt den brief weg)

Als Loskop zich goed gedraagt mag hij mede naar de kermis. Hij zal straks hier zijn, zorgen wij voor het noenmaal.

(af)

6e Tooneel.

LOSKOP, daarna MARGUERITE.

LOSKOP

verschijnt in de middendeur, *hij draagt eene mand op den schouder.* Marguerite is hier niet meer? Wij zullen maar een weinig geduld hebben! Jongens, jongens, wat is er toch heden veel uit te loopen. Van hier bij den pastoor, dan bij den notaris. Ja, als ik het wel bedenk liggen er nog worsten in de mand voor den dokter.

(neemt het vleesch uit de mand en legt het op tafel.)

't Gekapt is nog niet gereed. Hebben wij niets te kort?

(beziet het vleesch.)

Vet, lever, beenen en een beetje voor de kat, ziet ge? Maar wanneer ik hier goed rondzie, heb ik toch nooit eene kat gezien. Bah! menschen mogen ook hoofdvleesch.

(ziet de flesch op tafel staan en neemt ze in de hand)

Bier! saperloot! waarom zou Loskop niet een glaasje mogen drinken?

(schenkt in)

Op uwe gezondheid, Mevrouw.

(drinkt)

En nu zijt ge bedankt.

(Marguerite is opgekomen.)

MARGUERITE.

Zonder dank, Loskop!

LOSKOP

(verschrikt).

Engelin, zijt ge daar? Hier is uw vleesch, en 't gekapt binnen een half uur! En dit,

(haalt iets uit zijnen voorschoot)

is voor u!

(hij kust haar.)

MARGUERITE.

Dank, ik zal het van avond smakelijk opeten.

(Slaat op de borst van Loskop.)

Ge tracht mij met die bloedsaucietjes uit te koopen, hé?

LOSKOP.
Mag ik hopen? Wil mij langer niet plagen.

MARGUERITE

(verlegen).

Zoudt ge mij waarlijk beminnen?

LOSKOP.
Kunt ge daar aan twijfelen! Ge zoudt vleesch mogen eten zooveel ge verkiest. Ik zou 's morgens eerst uit het bed zijn om koffie te maken; ik zou u aan mijn hart drukken. Ja, ge zoudt u van Loskop niet te beklagen hebben.

MARGUERITE.
En zoudt gij des zondags uwe vrouw thuis laten?

LOSKOP.
Ik u thuis laten? 'k Zou fier zijn met u te mogen gaan wandelen.

MARGUERITE.
Dan geef ik u het jawoord!

LOSKOP.
Duizendmaal dank!

(ze kussen elkander)

. Zie! een kusje van u smaakt mij beter dan een biefstuk.

(gerucht).

MARGUERITE.
Verwijderen wij ons, ik hoor gerucht! *Marguerite af - Loskop neemt zijne mand van den grond.*

LOSKOP

(verwijdert zich langzaam).

Bij de meid van den pastoor ga ik nu om zottigheid. Ik hoor het haar al zeggen:

Zie eens, hoeveel vet aan uw vleesch. De toeren, die een mensch als beenhouwersgast moet beleven, zijn onbeschrijfelijk.

(Aan de middendeur gekomen, verschijnt juist Adolf. Adolf werpt vol woede zijne viool op den grond. Loskop geeft Adolf eenen goeden dag en roept daarna)

: Mijnheer, bij 't vleesch ligt een beetje hoofdvleesch voor de kat, ik wilde het u zeggen, omdat de hond het niet zou opeten.

(ter zijde)

Ze hebben noch kat noch hond.

ADOLF.
Vertrek maar, domkop.

LOSKOP.
Seffens, Mijnheer.

(ter zijde)

Hij ziet er geestig uit.

(Loskop schuifelt in 't heengaan een liedje.)

7e Tooneel.

ADOLF, later JULIE.

ADOLF.
Die knecht is altoos in mijn huis. 'k Zal gansch den boel op straat werpen, dat is zeker. 't Zal gaan beteren, mijne vrouw durft mij achtervolgen. Bleef ik voor eenen winkel staan, zij deed het ook. Ging ik traag, zij ging langzaam. O! ik mag haar niet bezien of mijn bloed begint te koken.

(Hij zet zich - Julie komt binnen.)

JULIE

(driftig op).

St. Baafskerk is verzet. De kerk bevindt zich op de Coupure. Abah!

(ze zet zich).

ADOLF.

Ongelukkige! Ze durft nog schimpen.

JULIE.
Als mijn man vrienden kan plezier doen, is hij er altoos bij.

(zet zich de armen gevouwen).

ADOLF.
De nieuwsgierigheid dier vrouw zal mijn ongeluk zijn.

JULIE.
Of hij er vermoeid uit ziet.

ADOLF.
Hare tong moest aan haar gehemelte blijven plakken.

(Julie belt).

8e Tooneel.

DE VORIGEN - MARGUERITE.

MARGUERITE.
Men heeft gebeld?

JULIE.
Marguerite, hang mijnen mantel weg.

(zij doet hem af.)

MARGUERITE.
Dadelijk mevrouw.

(zij wil weg)

ADOLF.
Marguerite, haal mijn muziekpapier en inktpot.

MARGUERITE.
Ja, mijnheer.

(af)

JULIE.
Hij zal muziek moeten afschrijven om in de mis te spelen.

ADOLF.
Ik begrijp niet, hoe ik 't langer kan uitstaan.

(Marguerite brengt papier en inktpot)

MARGUERITE.
Mijnheer heeft niets meer te bevelen?

ADOLF.
Ja toch, snijd mij eenige boterhammen.

MARGUERITE.
Mijnheer, er is geen brood.

(Julie wrijft in hare handen van vreugde).

ADOLF.
Vraag geld aan uwe madame.

(Marguerite gehoorzaamt).

JULIE

(tot Marguerite).

Hij kan maar vasten.

ADOLF

(tast in zijne zakken en geeft geld aan Marguerite).

Ziedaar! en laat uwe schoone madame maar praten.

JULIE

(kwaad).

Mijnheer, neem u in acht, hoor!

(Marguerite af.)

ADOLF.
Ik zeg wat ik wil, mevrouw.

JULIE.
Ge gaat ook waar ge wilt, niet waar? Maar morgen zijt ge baas voor altoos.

ADOLF.
Ik wil niet achtervolgd worden.

JULIE.
Natuurlijk, als ge bij uwe minnares gaat.

ADOLF.
Vrouw, ik verbied u zulks te herhalen of ik zal u verpletteren!

JULIE.
'k Loop in uwen weg, ik weet het wel. Weldra zult ge alleen zitten, wees maar gerust!

(na eene poos.)

Besloten! ik ga maar dadelijk vertrekken!

(Julie driftig af.)

9e Tooneel.

ADOLF, later MARGUERITE.

ADOLF.
Mijne vrouw is stellig zot. Wat mogen zij haar nu in de ooren geblazen hebben? 't Ziet er hem hier plezierig uit. Enfin, dat zij vertrekke!

(de meid komt met het brood op het tooneel).

MARGUERITE.
Mijnheer, hier is het brood.

ADOLF.
'k Heb gansch mijn eetlust verloren, geef het maar aan mijne vrouw om mede te dragen.

MARGUERITE

(verwonderd).

Is madame zinnens te vertrekken?

ADOLF.
Ja, maar wij kunnen wel zonder haar voort.

MARGUERITE.
Neen, neen, Mijnheer! ik ga ook heen, want de menschen zouden slechte gedachten van mij krijgen, als ik met u alleen bleef.

ADOLF.
Ook goed, gij kunt nu trouwen met Loskop.

MARGUERITE.

En hebt gij er iets tegen, Mijnheer?

ADOLF.
Wel neen, maar hij was, mijns dunkens, al te veel in mijne woning.

MARGUERITE

(woedend).

Hij kwam hier anders niet dan met het vleesch. Maar ik weet wel waarom gij hem wilt beleedigen!...

ADOLF.
Laat me gerust.

MARGUERITE.
Omdat hij uwe vrouw verwittigd heeft dat gij haar misleidt, daarom tracht gij hem te beschuldigen.

(Marguerite vlug af.)

ADOLF.
Wat voor saucietjespraat mag Loskop wel aan mijne vrouw verkocht hebben. 't Spel is aan 't beteren, eerst de vrouw en nu de meid!

(Hij zet zich luidop muziek te schrijven).

10e Tooneel.

DE VORIGE - JULIE - MARGUERITE, later LOSKOP.

(Julie en Marguerite komen zwaar beladen op het tooneel. Doozen, reiszakken, enz.)

MARGUERITE.
Mevrouw, hebt gij alles?

JULIE.
Ik heb nog mijne naaidoos vergeten. Haal ze spoedig!

(Marguerite zet de reiszakken op den grond en keert terug om de naaidoos

.

ADOLF

(verwonderd).

Ik zou gansch het huishouden mededragen.

JULIE.
Mijnheer, ik draag mede wat ik er ingebracht heb. Wees maar liever te vreden dat ik u nog zooveel laat, want *gij* hebt niets ingebracht.

ADOLF.
Dus heb ik u maar genomen voor uw geld?

JULIE.
Natuurlijk!

ADOLF.
Vertrekken moogt ge, dat wil ik u niet verbieden, maar alles moet hierblijven.

JULIE.
Zie.... dat is te erg! Ik zal er mijne meubelen doen uithalen met de wet.

ADOLF.
De wet! 'k lach met de wet, en met u ook!

(Loskop verschijnt).

11e Tooneel.

DE VORIGEN - LOSKOP.

LOSKOP.
Mevrouw, hier is het gekapt vleesch!

ADOLF.
Verduiveld! hij is daar weeral!

JULIE.
Ik heb het niet meer noodig.

LOSKOP

(terzijde).

Potverdeke! 't zit scheef in 't huishouden.

(tot Julie)

Wat moet ik er mede doen?

(ze wijst naar Adolf.)

LOSKOP

(gaat bij Adolf).

Mijnheer, kunt gij het niet aannemen?

ADOLF

(kwaad).

Nader mij niet.... of ik zal u met uwen kiepkap de straat opwerpen. Maar zeg eens, wat hebt gij aan mijne vrouw verteld?

LOSKOP.
Ik Mijnheer? ik heb niets verteld.

ADOLF.
Marguerite heeft het mij daar zooeven gezegd....

LOSKOP.

(fier).

Ik bemoei mij met geen andermans zaken.

JULIE.

(nadert Loskop).

Wees rechtzinnig, Loskop. Hoe dikwijls hebt gij Mijnheer met die juffer uit den schouwburg gezien?

(Marguerite treedt met de naaidoos binnen).

LOSKOP.
Ik heb het niet juist opgeteld, mevrouw.

JULIE

(tot Adolf.)

Eh wel, wat zegt ge nu?

ADOLF

(terzijde.)

Ze hebben het op mejuffer Omslag.

(tot Julie)

Wat ik zeg? Wel, dat gij, uwe meid en Loskop vuile tongen zijt!

LOSKOP

(Marguerite ziende.)

Tiens, *tiens*, Marguerite vertrekt ook?

MARGUERITE.
'k Geloof het wel! Mijnheer zou volgaarne met mij alleen blijven, weet ge?

ADOLF.

(ongeduldig.)

Marguerite, indien gij nog één woord durft spreken, zal ik u vierendeelen.

LOSKOP.
Mijnheer Adolf, vergeet niet dat Loskop hier nog is, en indien gij eene hand uitsteekt, maken wij van u korteling.

ADOLF.
Maar ik geloof dat zij afgesproken zijn, dat is stellig.

LOSKOP.
En die vrouwen zullen hier ongehinderd heengaan, dat zegt Loskop.

(Er wordt geklopt)

12e Tooneel.

DE VORIGEN - GEERS.

GEERS.
Wat zie ik hier! Zijt gij zinnens te verhuizen?

JULIE.

(loopt weenende tot haren vader)

O! vader wat ben ik toch ongelukkig. Neen! ik wil hier niet langer verblijven.

GEERS.

Verklaar u toch nader, kind lief.

JULIE.

Ik word door Adolf bedrogen!

(zij snikt)

GEERS.

(tot Adolf)

Is het waarheid, Adolf?

ADOLF.
Schoonvader, *zij* liegt!

MARGUERITE.
Mijnheer Geers, *hij* liegt!

(Loskop trekt aan de mouwen van Marguerite en doet haar teeken van zwijgen)

Ik mag toch wel zeggen wat ik weet!

JULIE.

(opgewonden).

Ik spreek waarheid vader! Ziehier, lees!

(reikt de kaart over)

GEERS.

(leest - na een poos)

Onnoozel schepsel! Wat is de jeugd toch grillig! Omdat uw man u wil verrassen, zooals hij mij verrast heett, meent ge dat hij u bedriegt.

ADOLF.

(lachende)

Ha! ha! die dwaze postkaart heeft hun het hoofd op hol gebracht.

JULIE.
Vader, wat wilt ge zeggen!

GEERS.
Een oogenblikje, Julie,

(tot Adolf)

Adolf, jongen, mijn kompliment over het artikel, dat ik in het dagblad gelezen heb.

ADOLF.

(verwonderd)

'k Begrijp er niets van, vader!

GEERS.
Kom, kom, wees openhartig!

(neemt een dagblad uit den zak - zoekende)

Tooneelnieuws.

(na een poosje)

Ha! hier hebben wij het.

(hij leest)

‘Zooals men ons gemeld heeft wordt er Zondag in 't Nederlandsch Tooneel een lief zangspel gespeeld, getiteld ‘*De blinkende Sterre*’ woorden van Goedzak, muziek van Adolf Daemers. Mejuffer Omslag en Mijnheer Helders zijn met de opvoering gelast.

(steekt het dagblad weg)

Ehwel, wat zegt gij nu?

JULIE.

(vliegt Adolf om den hals)

O! man lief! vergiffenis! Ik zal u nimmer meer verdenken. Waarom hebt ge mij alles verzwegen?

ADOLF.
Omdat ge zoo moeilijk kunt zwijgen.

JULIE.
Ik zal voortaan uwe raadgevingen volgen; mijne tong wat kortwieken en mijne nieuwsgierigheid bedwingen.

ADOLF.
Zeer wel gesproken, vrouwtje lief, ik zal voortaan wat vriendelijker zijn en indien gij leert zwijgen zal uw man u niets meer geheim houden.

LOSKOP.
Verschooning, Mijnheer, dat ik zoo onbeleefd geweest ben, maar....

ADOLF.
Alles is vergeten en vergeven, Loskop, en ik verlang niets beter dan u eerlang een paar te zien worden.

(wijst op Marguerite).

LOSKOP

(omhelst Marguerite.)

Wij zullen u gehoorzamen, Mijnheer.

JULIE.
Marguerite, draag alles terug op zijne plaats en gij Loskop, leg het vleesch maar op de tafel.

(Marguerite en Loskop doen zulks)

LOSKOP.
Mevrouw, er is een vierendeel meer in.

JULIE.
Er zijn weinig beenhouwersgasten die zoozeer voor 't profijt van hunnen baas zorgen, als gij!

ADOLF.
Zoo is 't vrouw, de beenhouwers brengen nooit te weinig.

GEERS.
Einde goed, alles goed!!

GORDIJN.

De huwelijkskamer

Mijn herte klopte toen ik aan de woning van Hendrik kwam. Na vijftien jaren scheiding ging ik hem weerzien. Wij waren oude kameraden: te zamen hadden wij rondgeloopen, te voet en te peerd, te zamen de zon of de mane zien rijzen, te zamen op jacht geweest naar feesten, lezingen, dweperijen, opiniën en.... droomen, - als broeders van twintig jaar.

De laatste maal dat wij samen geweest waren, was het aan de zelfde tafel op zijn huwelijksmaaltijd; en 's anderendaags, te midden dit groote feeste zijns levens, had ik hem voor de laatste maal de hand gedrukt. Een uur aan zijne vreugd ontstelend, had hij mij uitgeleid, alleen, geheel verre, - want hij kon mij niet verlaten, hij kon niet zwijgen over zijn geluk. Ik had hem vaarwel gezeid als gelukkigsten mensch der aarde, in 't volop van alle zijne wenschen, vol betrouwen, vol lachende hope. Zijn eenigst verlangen was zijner vrouw te behagen, zijn huis te versieren, zijnen hof te bezorgen. En nu ging ik zijn kinderen zien, hoe ze wel opgevoed waren; hij ging ze mij doen bewonderen, en 'k zou peter zijn van zijn tweede kind, of misschien van zijn derde....

Sedert vijftien jaren hadden we elkander niet gezien, sedert vijf jaren elkander niet geschreven.

Nogtans, ik wist zeer goed dat het hem welging, dat zijn leven vreedzaam voortliep en dat hij mij nog altijd geerne zag; ik wist dat hij nog altijd God kende en beminde, en dat ik in den vriend der jonkheid een goed christen, een broeder ging terugvinden.

Zijn huis was het zelfde waar ik hem verlaten had. Hij bewoonde 't van den dag zijner bruiloft. Hoeveel keeren hadden wij het doorloopen en malkander geraadpleegd, om het weerdig te maken van de vorstinne die 't ging in bezit nemen!

Een oude dienstmeid ontsloot mij de deur. ‘God van den hemel! is 't gij, Mijnheer?’ - Ik bezag ze van 't hoofd tot de voeten. - ‘Welhoe! en kent ge mij dan niet meer?’ hernam ze.

- ‘Zie! Gij zijt het, Marianne,’ riep ik nu uit; zijt ge dan ziek geweest, brave vrouw?’ - ‘Ai!’ ging Marianne voort, ‘'k heb de ziekte doorstaan van een ieder, en heden ben ik vijftien jaar ouder dan vóor vijftien jaar; 'k ben stillekens op mijn voeten van vijf en veertig tot zestig gegaan... Maar zij gerust, ik kan algelijk nog pannekoeken bakken.’

Dat was heur groot talent, dat wij dikwijls geprezen hadden. Ik beloofde haar mijnen ouden eetlust.

‘En Hendrik, hoe gaat 't er meê?’ - ‘Goed, Mijnheer; 't is net gelijk met u: hij heeft vergeten te verouderen. Wat zal hij verheugd zijn u te zien! Hij laat nooit na over u te spreken, als ik hem iets gereed make dat naar uwen tand was. Kom meê: hij is boven, met mevrouw, in de blauwe kamer, ge weet, de huwelijkskamer, zooals gij zeidet.... Wat waart ge prettig in dien tijd, Mijnheer! 't Is gelijk, ge ziet er zoo wat serieuzer uit vandage.’

Marianne had altijd iets drolligs gevonden in dit woordje ‘huwelijkskamer’; sedert vijftien jaren loeg ze ermeê, zonder te weten waarom....

‘Wat een aardig ding, Mijnheer,’ ging het goede mensch voort, daar ze op den trap stilhield om adem te halen, ‘wat een aardig ding, die jonkheid, om zoo woorden en gedachten te vinden die kunnen doen lachen! Gij hebt er zoo wat uiteen gedaan met mijnheer Hendrik! Zie, als ik er op peis moet ik lachen, en 'k zou haast gaan gelooven dat ik nog jong ben. Misschien is dat alles veranderd vandage: ge zoudt alzoo niet meer spreken, en 'k zou ik alzoo geen leute meer hebben. Ja, ja! de zorgen kruipen langs zoovele kanten uit in 't leven dezer we-

reld! De smerten maken allengs hun nest in ons herte, en wij worden droevig zonder reden.... Dat valt op geheel het lijf, Mijnheer, en 'k word bijna verveerd dat ge mijne pannekoeken niet meer zult meugen....'

De trage stap van Marianne was te zeer in samenklank met heur philosophie, dan dat beide geen uitwerksel op mij zouden gehad hebben. Ik wierd al met eens oud in dit huis en op dien trap waar ik mij zoo jong geweten had. Ik had er mijne beenen lichter en mijn herte vlugger gevoeld. Marianne wierp een last van vijftien jaren op mijne schouders.

Ik stapte de blauwe kamer binnen zonder kloppen. Hendrik vloog me om den hals. 't Was nog altijd hij, het was dit stralend ooge, dit sprekend hert dat ik altijd bemind had. Maar een oogenblik daarna, wanneer het eerste vuur wat verkoeld was, scheen het mij dat ik hem niet meer herkende. Zijn slank en opgerezen lichaam was vergrofd en gebogen; zijn vliegend woord was slepend geworden, de tijd had zijne voren geploegd in dat naakte voorhoofd, eertijds vreedzaam en blijmoedig, nu ernstig en gelaten. Zijne oogen schoten dien sprankel van vreugde niet meer, dewijl ze nu te veel het leven hadden aanschouwd. Ik herinnerde mij dat Hendrik eertijds in 't diepste zijns herten geklaagd had dien koppigen drift tot spotternij niet te kunnen bedwingen. 'Ik lach te geerne,' sprak hij; 'ik ben van den duivel bezeten om het drollig wezen te beletten van dezen die weenen, al is 't dat het mijne vrienden zijn en dat ik ze beklage.' Eilaas! nu was het niet meer noodig zijne geschiedenis te vernemen om te weten dat hij op zijne beurt had geweend, dat die spotlust gedempt was en die laai van het lachen gebluscht!

Min bekend was ik aan Hendriks vrouw. Zij moest haar geheugen geweld aandoen om er mijn voorkomen en mijnen naam te kunnen inbrengen. En ik van 's gelijke, hadde ik ze moeten elders ontmoeten, ik hadde ze niet herkend. In mijne oogen van eertijds was ze 't zinnebeeld der jonkheid, met het azuren gewaad der eerste droomen omgeven, met bloemen gekroond, en het leven inhuppelend met den glimlach op de lippen, door den groenen wegel der lente. Een hart dat niets gekrenkt had, oogen die nooit de droefheid aanschouwd hadden, een geest nog nooit door bekommeringen gemarteld, ooren die nooit iets anders hadden vernomen dan de zoete fluisteringen der liefde, handen die nooit iets hadden gedragen buiten bloemen; geheel de morgen, geheel de bloesem, al de

beloften des levens! Zóo was ze mij voorgetooverd op den dag van heur huwelijk, christen vrouw en kind te gader; harmonij van schoonheid, geloove, liefde en eenvoudigheid; ernstig omdat zij geloofde, gelukkig omdat zij beminde, blinkend in heure zuiverheid.... Vijftien jaren later was het een vrouw onder de bekommeringen des huishoudens verouderd, een dochter in rouw voor hare moeder, een moeder in rouw voor hare kinderen. Op heur verbleekt wezen had de tranenstroom het spoor der jaren dieper gedolven; in heur hert, betrouwend op het kruis, verkropte zij 't ondoofbaar gejammer van Rachel.

Ik herinnerde mij dat wij ze *Stella matutina* noemden; en nu, dacht ik, nu zouden wij zeggen: *Mater dolorosa.*

En, daar mijne oogen rond de blauwe kamer dwaalden, die ze niet meer herkenden, vielen ze op een beeld van de Moeder der ellenden, het hart met zeven zweerden doorstoken.

Hendrik vroeg aan zijne vrouw de kinders te gaan halen om ze mij te toonen. Ik had gansch de blauwe kamer doorschouwd.

‘Hier hervind ik maar één ding,’ zei ik mijnen vriend, toen wij alleen waren: ‘uw gelaat en uw herte. Wij hadden hier een musaeum gemaakt, geheel verschillend van 'tgeen ik er zie.’

- ‘De smaak des geestes’ gaf hij mij ten antwoord ‘had deze plaats eertijds opgeluisterd; langzamerhand heeft de smaak en de behoefte des herten die versierselen voor het gebed en de herinnering verworpen.

Geen van ons beide had op het kruis gedacht; daar staat het. Indien gij 't niet vergeten hebt, stond er eertijds eene Diana. Zij ware ons van minder troost geweest toen de dood hare keersen hier is komen ontsteken! Ik heb aan mijn vrouw dit beeld van Maria aan den voet des kruises gegeven, en het heeft de plaats vervangen van ik weet niet welke mythologische schilderij, na de dood van ons eerste kind....

Die teekening boven de schouwplaat, waar vroeger de slag van Waterloo verbeeld hing, stelt u het graf mijns vaders voor op het kerkhof van zijn eenzaam dorp. Het is daar dat ik heb beginnen bouwen, en de cypressen, rond die tombe, zijn de eerste boomen die ik geplant heb. Daarnevens ziet ge 't portret van de moeder mijner vrouw. Hier is ze gestorven in deze kamer. Elders kunnen wij voortaan niet meer leven. Die andere portretten zijn hetgeen ons nog overblijft van bijna al de lievelingen die ons ontnomen zijn, die voor ons geslaafd en

geleden hebben en die ons geluk zoo teederlijk hebben ter herte genomen. Dat engeltje dat ge daar ziet, is het tweede kind dat God ons gevraagd heeft, onze kleine lieve Theresa. Verleden jaar heeft het ons verlaten; 't was zes jaar oud.... Het riep gedurig: God! God! Ik moet hem hebben!' en het droeg de laatste gelukkige dagen zijner moeder meê.'

De oogen van Hendrik schoten vol tranen. Ik zelf, ontroerd, liet langzaam mijne blikken rond die grafgeschenken dwalen. Mijn vriend verstond mijne gedachte.

'Ja, Louis,' sprak hij, terwijl hij mijne hand drukte, ziedaar wat er gewordt van een huwelijkskamer: in eenige jaren tijds, is het een rouwbrief door de hand des doods geschreven....'

'Maar -' voegde hij erbij met het sterke betrouwen des Christen, 'dank zij den eeuwigen Heere, noch de oneerbaarheid, noch de afgunst, noch de wanhoop hebben hier intrede kunnen maken;... en wie weet of het de droefheid niet is die ons de liefde, 't betrouwen en den vrede bewaard heeft?...'

E.v.O.

Naar Louis Veuillot.

Een woordje Anticritiek.

Mijnheer Van Langenhoven,

In het voorgaande nummer van *de Kunstbode* hebt gij mijn dichtwerk *Gedachten* besproken.

Gij geeft eenige verzen voor wanluidend op. Dienaangaande wil ik niets aanmerken, tenzij dat de drukfouten, die in die opgave voorkomen, het vers wezentlijk wanluidend maken. Enkel neem ik - tot algemeen letterwelzijn - de gelegenheid te baat om te herinneren, dat men niet ‘dat 'k’, gelijk het geschreven wordt, maar ‘da'k’ uitspreekt, niet ‘dat 's’ maar ‘da's’. Anders zou men soms de beste dichters kunnen laken.

Zoo had eens een averechtsgeleerde criticus van Vondels schoone verzen: ‘Wie is het die...? Dat 's God,’ gezegd, dat die laatste zin wanluidend is, dat Vondel beter zou gezegd hebben: ‘Dat is God,’ waarop iemand hem eenvoudig antwoordde:

> ‘Gij kent er 't schoone van!
> dat 's al dat 'k zeggen kan.’

Maar zelf wil ik hier niets tegen uwe verklaring inbrengen. Ik zoude op uwe beoordeeling niet antwoorden, gaaft gij mij daar geene bijzondere reden toe. Men mag mijn werk, of stukken eruit, parodieeren, verkleeden of uitkleeden naar beliefte, dat kan ik zonder opspraak geerne dulden, maar dat men zijne parodie eene ‘getrouwe verkorting’ of ontleding noemt, zooals gij aangaande het stuk *de Wever* gedaan hebt ‘om,’ gelijk gij zegt, ‘de lezers met kennis van zaken te laten oordeelen,’ dat mag ik doen uitkomen. Ik maguwe ‘getrouwe ontleding’ voor hetgeen zij is doen doorgaan. Drie, vier staaltjes daarvan zullen mijn gezegde staven.

Gij zegt: ‘'s Morgens scheen er de zon op?’ Waar vindt gij dat? of is dat hetzelfde als wat ik zeg: ‘... zag 'k 's morgens...’?

Gij zegt: ‘hij vocht verschrikkelijk, o het bloed stroomde. En toen? Oh, toen kwam de Minne met haar bruiloftskleed ze lachte hem aan en vroeg om maar seffens te trouwen.’

Eigentlijk staat er dit:

> ‘'k Toog onbewust - zoo was ik buiten rede
> op eens gevoerd - mijn wapen uit de scheede...

en als de zege ik weer bevochten had,
zag ik verheugd langs 't versch bebloede pad
de Minne komen met haar bruiloftskleed aan...
Zij loeg mij als een tooverbeeld in bede aan,
en vraagde mij om Haar met haar Gedacht
nog vóór het vallen van d'aanstaanden nacht
te trouwen...

Gij zegt: ‘Toen was het hoogdag.’
Er staat:

‘Wat hoogdag was 't van zege en van genade!
ik hoorde wijd tot in den avond spade...’

Gij zegt: ‘en toen baarde de Minne 's morgens Man en Min,’ zonder van de gevierde ‘Heugenis’ te wagen, juist alsof die trouw, waarvan spraak, in dien vooravond wezentlijk had plaats gehad.
Er staat:

‘Nog eens, wanneer de nacht zijn halve bane
had afgeleid, daar kraaide klaar mijn hane
te midden in de duisternis!... zoo wou
hij mij verklaren dat er uit dien Trouw
twee zaalge wezens 's morgens zouden daar zijn...
dit moest - dewijl het was - noodzaaklijk waar zijn:
hij zong - ik vierde een Heugenis, en 'k sprak:
‘o Geest, eer 't eerste morgenlicht aanbrak
hadt Gij Gedacht en Minne reeds verbonden,
en enkel kon ik nog dien Trouw verkonden.
't Was Nacht en ijdle Ruimte nog alom,
nog sliepen Stem en Lied vervaarlijk stom,
een zeegnend Aâm slechts kwam uit Uwen Monde,
ging over de ingewijde Huwlijkssponde,
en zie! de Minne ontving naar Uwen Zin
en baarde dan in d'Ochtend Man en Min.’

Na die parodie, die gij als eene ‘getrouwe verkorting’ beschouwt, geeft gij mij eene les van logiek.

Ik heb in mijn Voorwoord de eenvoudigheid der oude schrijvers geprezen, en in het aangehaalde stuk *de Wever*, zit, volgens u, de gedachte als in een nevel verborgen, (allegorie schijnt immers voor u een ondoordringbare nevel te zijn, en metaphysische gedachten een *camera obscura*). Dus, redeneert gij, mis ik mijn doel. Verpletterende redeneering!

Van welke eenvoudigheid heb ik gesproken? Van geene andere dan van die des schrijftrants. Mag ik dan, o gestrenge Kunstcriticus! in mijn *Gedachten* geene afgetrokkene gedachten meer behandelen, zelfs niet in eenvoudigen schrijftrant?

Ik zoude uwe bevoegdheid als chimist in de letterkunde verder kunden aantoonen, maar ik moest enkel laten zien, dat gij eene verkeerde benaming aan uwen korten uitleg gegeven hebt.

Doch ik mag niet sluiten zonder u te danken voor uwe beoordeeling die in haar heel genomen mij toont dat gij met het beste inzicht gehandeld hebt, en ik ben zeer gevleid om al de schoone hoedanigheden die gij ten slotte mij toekent.

Beste groet,

J. VAN DE PUTTE, Adv.

Antwerpen, *den 4*[den] *Juni 1888.*

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- PRIJSKAMPEN. - Hieronder volgen de titels der stukken, ingezonden voor den prijskamp der letterkundige vereeniging Jan Frans Willems te Antwerpen:

I. Novellen:

1. Dief! Schets uit het werkmansleven. Kenspreuk: Eerlijk duurt het langst.
2. Wie zou bij ons ter kermis komen? Kenspr.: Na lijden, komt verblijden.
3 en 4. Arme moeder Novelle. Vertellingen. Kenspreuk: Bloempjes bij het volk gevonden, tot een tuiltje saamgebonden.
5. De zot Rolo. Kenspreuk: Voor God, Land en Taal.
6. Bertha. Kenspreuk: Amici multi, sed raro veri.
7. Blinde Marten. Kenspr: Liefde is de zonne van 't leven.
8. De zoon van den markies. Kenspreuk: Laat geen oogenblik verloren gaan, gedenkt dat uit tijd kan geld ontstaan.
9. Minnenijd. Novelle uit het strafrecht der XVII eeuw. Kenspreuk: Het werk veredelt den mensch.
10. Nand Vandragen. Kenspreuk: Hou en de trou.
11. De Liefdezuster. Kenspreuk: De moedertaal! Wat ligt er in die klanken!
12. Hoe hij door een novellenprijskamp zich een vrouwtje won. Kenspreuk: De goede God schikt alles.
13. Het weesmeisje. Kenspreuk: Die zijne taal niet bemint, kan ook geene vaderlandsliefde koesteren
14. Liefdetrouw. Kenspreuk: De schoonste roze hier op aard' ontluikt in eigen bloemengaard.
15. Een gemeene kerel. Kenspreuk: Arm in de borze en van zinnen jong.

16. Jan en Anneken. Kenspreuk: Uit het volk voor het volk.
17. Pieter Avesoete. Zonder kenspreuk.

II. Tweezangen.

1. Vrijheid en kunst. Kenspreuk: Geene vrijheid zonder kunst, geene kunst zonder vrijheid.
2. Morgen rijst de zonne weer. Kenspreuk: Hooger!
3. Lodewijk van Nevers en Jacob van Artevelde. Kenspr.: Met taaien moed gewerkt voor 't goed.
4. Vader en zoon. Kenspreuk: Vlaandrens diep vernederde oorden, vragen daden maar geen woorden.

- Eerlang zal het 4e deel van de *Vaderlandsche Historie* van David door het Davidsfonds uitgegeven worden.

- Van de volledige geïllustreerde uitgave van Dr Aug. Snieders zijn tot hiertoe 30 afleveringen verschenen. Elke afl. kost 0.10 fr.

- Dit jaar zal de algemeene feestelijke vergadering van het Davidsfonds te Kortrijk gehouden worden.

- De laatste uitgaaf van het Willemsfonds is een volksboekje: *Simon Stevin* door A. De Cock.

- *Het Woordenboek der Nederlandsche Taal.* - Tot medewerker aan dezen reuzenarbeid van den heer prof. De Vries, te Leiden, is benoemd Dr. J.W. Muller, leeraar in de Nederlandsche taal- en letterkunde en in de vaderlandsche geschiedenis aan het Gymnasium te Haarlem.

Onze lezers weten reeds een en ander van dat machtige werk, door prof. De Vries zoo moedig begonnen: ‘het ontwerp is gereed en in bijzonderheden uitgewerkt, de moeilijkste vraagstukken zijn opgelost, en alles wacht slechts op de noodige werkkrachten, om het geheel te ordenen en uit te werken. De ouderdom - zei De Vries op het laatste Nederlandsch Congres - de ouderdom komt op wollen sokken, en wanneer ik kom te sterven, wanneer de krachten mij begeven, wat dan? Er was iets ongemeen aandoenlijks, zegt de *Gids*, 12e afl. van 87, in de wijze waarop De Vries sprak over dat werk, waaraan hij zijne beste levenskrachten heeft gewijd, en dat of dreigt onvoltooid te blijven, of welks voltooiing hij althans niet meer zal beleven, tenzij allen, die van de nationale beteekenis van dezen arbeid doordrongen zijn, zich aaneensluiten en in de beurs tasten. De Vries vroeg geldelijke hulp, ten einde in staat te zijn, de jonge taalbeoefenaars, die zich onder zijne leiding willen scharen, in de zaak in te wijden, hen te oefenen en aan het werk te zetten.’ Thans, nu weder een nieuwe medewerker is toegetreden, ‘worden wij opnieuw herinnerd aan de schuld die op ons rust. Wij geven vaak hoog op van onze liefde voor onze taal, wij willen zelfs de mogelijkheid niet aannemen, dat aan ons recht van bestaan als zelfstandig volk zou kunnen worden getwijfeld; welnu hier is eene gelegenheid

om te toonen, dat het ons ernst is met die liefde, dat wij de krachtige uiting van ons zelfstandig leven, onze eigen levende taal, in eere willen houden.'

Vlaamsche belangen.

De Walenbond, of beter de *Fédération des Ligues Walonnes,* van het arrondissement Brussel heeft de volgende beslissingen genomen:

1. - Al de eischen der Vlaamschgezinde partij *bestrijden*, welke de *verkregene uitbreiding* der Fransche taal in België zullen miskennen en welke niet zullen gesteund zijn op dit princiep van rechtvaardigheid (?) en gezonde volksgezindheid (??), dat de bevolkingen, welke het Fransch niet verstaan, het recht hebben *de eerste beginselen van het onderwijs* in hunne taal te ontvangen en *zooveel mogelijk* bestuurd en voor het gerecht behandeld te worden in deze zelfde taal - *te gelijk met het Fransch.*

2. - De *verkregene rechten* verdedigen der ambtenaars van den Staat en der provinciale of gemeentebesturen - verkregene rechten welke zouden kunnen gekrenkt worden door de maatregels betreffende het gebruik der talen en namelijk de wetten van 17 Augustus 1873, van 22 Mei 1878 en van 16 Juni 1883.

3. - *De verspreiding begunstigen der Fransche taal* welke reeds de *gewone taal* is van de *verlichte* klassen van het land, zoowel in de Vlaamsche provinciën als in de Waalsche, en welke, door hare algemeenheid (?) *meer geschikt is dan het Nederlandsch*, niet alleen om tot voertuig te dienen der denkbeelden van vooruitgang, maar nog om de betrekkingen met het buitenland te vergemakkelijken en te ontwikkelen.

De Bond zal trachten zijn program te verwezenlijken door de gewone verspreidingsmiddelen; door het orgaan der drukpers, door het zenden van verzoekschriften aan de beraadslagende vergaderingen, *en ook door zijne tusschenkomst in de kiesworstelingen:*

1^{e} Door, bij omzendbrief, de leden der verbondene Waalsche maatschappijen aan te manen kandidaten aan te bieden in de politieke vergaderingen.

2° Door, aan de kiezers van de verschillende partijen, de kandidaten te doen kennen, welke zijn program zullen bijgetreden zijn en deze welke het zullen verworpen hebben.

Dit program komt nagenoeg eene halve eeuw te laat, om in ons land nog uitvoerbaar te zijn; in de jaren 40 ware zulks nog mogelijk geweest.

Doch sedert dien tijd is, dank aan den Vlaamschen taalstrijd, overal de volksgeest ontwaakt en niet langer zou onze bevolking, die de meerderheid in het land uitmaakt, zich door de minderheid straffeloos laten tergen.

Men vraagt ons *verontwaardiging* over dat program; wij hebben slechts *medelijden* met de opstellers ervan.

Wel is waar is dat program eene oorlogsverklaring, doch wij zijn te sterk geworden om ons daarover te verontrusten.

Integendeel, die oorlogskreet zal de lauwen onder de Vlamingen verwarmen en de slapers wakker maken.

Nieuwe Uitgaven.

Simon Stevin, door A. DE COCK, gemeente onderwijzer te Denderleeuw. (N^{r} 3 der Volksboekjes van het Willemsfonds uitgegeven.) Gent, J. Vuylsteke. 61 blz.

- *J.J. Cremer*'s volledige werken. 8^{e} deel: Novellen en Vertellingen. 366 blz. Antwerpen, Jan Boucherij.
  Prijs, 1.00 fr.

Langs een doornig Pad leidt de Roem door Fautor.

(Zie vorige aflevering blz. 257).

‘Zoodat ge ziet, Gustaaf,’ voerde mijn vriend voort, ‘dat de geschiedenis dier bewuste schets saamgeweven is met die van zekeren landschapschilder. De schets, gelijk ik reeds aanmerkte, bleef twee jaren onaangeroerd, vergun mij dus ook twee jaar van mijn leven in Parijs - zij behooren tot den achtergrond, *mon cher,* - over te springen en U in het zachte en milde morgenlicht van den lentedag mijner kunst te verplaatsen.

‘Ik had gewerkt, ik had mij geoefend en met geduld gewacht; het waren harde voorwaarden, maar de belooning en de zelfvoldoening wogen haar ruimschoots op. Wat beteekenen armoede, teleurstelling en versmading, als men sterk is om dat bitter lijden te dragen, als de toekomst, zij het ook in nevelen en van verre, u toelacht? Veel, zult gij zeggen en in die twee jaren ondervond ik het ook, *mais c'est passée* en nu zie ik met welgevallen op die magere tijden terug, mijn Jozef had immers de vette koeien na de mageren uit den Nijl zien opkomen!

‘Ge hebt zeker Fontainebleau bezocht, toen ge een wijle te Parijs vertoefdet, Gustaaf! en het wereldbekende bosch ongetwijfeld met uw bezoek vereerd. Ik zal niet uitweiden over al de schoonheden die het bevat, noch over de heerlijke gezichtspunten, die men van de vele heuvelen en rotsen genieten kan. Genoeg, op zekeren vrijen maandag in de maand Augustus, anderhalf jaar sedert het vertrek van *Emile*, bevond ik mij in dat uitgestrekt bosch, om een of ander punt te schetsen en daarna thuis te voltooien, ten einde het vervolgens voor eenige francs aan een of anderen kunsthandelaar te verkoopen.

Ruim een uur had ik onder het lommer van olmen en eiken rondgedoold, mij nu en dan op een boomstronk neerzettend, waar een schoone partij mij tegenlachte en naar papier en krijt grijpen deed, toen ik eindelijk het doel van mijn tocht bereikte. Dat doel was het overheerlijk panorama, dat de

hooge en zoo eigenaardig gedoopte *Roche qui pleure* den toeschouwer aanbiedt. Het duurde niet lang of mijn kunstenaarsoog ontdekte een hoogst voordeelig gezichtspunt te midden van al het lieflijke en stoute in mijne aan natuurschoon zoo rijke omgeving. Ik had reeds genoeg geleerd, om mij niet spoedig aan breede schetsen over te geven, de les van *Emile* was niet vergeefsch geweest, ik streefde thans naar eenvoud en soberheid. - Eene reeks rotsen, *les gorges d'Apremont* genaamd, was het hoofdthema, het bijwerk een stille achtergrond van het woud, het bassijn dat zich tot aan den voet der rotsen uitstrekt met zijn even stille welig begroeide oevers, en ter linker van dezen voorgrond de ruïne van een *hermitage*, *voilà tout*, indien gij namelijk een gedeeltelijk bewolkten hemel in uw gedachten boven dit landschap wilt uitstrekken.

- Nadat ik eerst mij zelven te goed had gedaan op een gebraden hoentje met brood en wijn - de laatste een beetje aangelengd met eenige kristallen tranen uit de rots - begon ik met spoed al het noodige materiaal uit te pakken en met ijver het ontworpen plan uit te voeren.

- Alles ging naar wensch, de zon school bij tijds achter een wolk om er de uitwerking van op rotsen en groen te kunnen waarnemen, zoodat ik met verdubbelde vlijt voortging, want ik wilde zoo mogelijk, op eenige kleinigheden na, mijn schilderij hier voltooien. - Ja, amice, ik begon er den slag van te krijgen, vlug af te werken; 't was soms wel wat al te vlug, maar je begrijpt een reisje naar *Fontainebleau* kon ik niet dagelijks hervatten en ter wille van zekere noodzakelijkheden, als daar zijn logis, onderhoud, enz. moest ik zulke stukken ter plaatse, waar ik ze had ontworpen, geheel trachten af te werken; de natuurschildering trouwens laat zich zoo uiterst moeilijk door de verbeelding aanvullen.

- Ik had de ruwe schets geteekend en was druk bezig met de kleurencombinatiën op mijn palet gereed te maken, toen ik op eens een stem achter mij hoorde en verschrikt opkeek. Het was een heer van een rijzige gestalte en naar het uiterlijk te oordeelen van meer dan middelbaren leeftijd. Zijn kleeding mocht niet volgens de laatste mode zijn, zij was net en smaakvol, geheel passend aan den persoon, die haar droeg. Ik kan mij nu niet juist meer alle bijzonderheden herinneren, maar wel dat een witte das bij hem de plaats van een boordje innam en dat lange grijze lokken van onder zijn zwart zijden hoed tot over de kraag van zijn zwarte jas neerhingen. Inderdaad hij

had op het eerste zicht wel iets van een deftigen Hollandschen dominé en ik zou hem misschien in het Hollandsch hebben toegesproken, hadde hij zelf mijne vergissing niet voorkomen, door mij met ontwijfelbaar Parijsisch accent excuus te vragen voor de ongelegenheid, waarin hij mij door zijn vrijpostigheid gebracht had. De kunstliefhebber kwam na die inleiding spoedig voor den dag.

'Ik zag U van ginds hier zitten, mijn vriend, en de keuze van die plaats bracht mij er toe U een bezoek te brengen; - maar ik derangeer U toch niet?' liet hij er dadelijk op volgen, - 'ik zie, gij maakt uw verwen gereed en zult waarschijnlijk uw landschap willen voltooien, ik zal U dus niet langer ophouden, permitteer mij slechts de schets te zien, dan ben ik geheel tevreden en zal mij verwijderen.'

'*S'il vous plait, monsieur*,' ik reikte hem het gevraagde over.

Mij dunkt, ik zie nog die levendige zwarte oogen op mijn schets staren, ik zie nog dien tevreden lach rondom zijn vastgesloten lippen; de scherpe lijnen van zijn gelaat hadden op dat oogenblik niets gestrengs voor mij, ik zag alleen den wellevenden en ouden kunstminnaar in dien vreemdeling.

'Jonkman,' sprak hij eindelijk, mij met een uitvorschenden blik aanziende, 'hebt gij sinds lang de schilderkunst beoefend?' 'Sedert vele jaren, mijnheer,' liet ik eenigszins teleurgesteld zijn vraag ten halve beantwoord.

'Ik zie het, ik zie het,' hernam mijn uitvrager, terwijl hij nogmaals zijn oogen over mijn schets liet gaan; 'er zijn naast vele goede hoedanigheden eenige gebreken in,' vervolgde hij, nu zijn blik naar het voorwerp mijner schets richtende. 'U duidt het immers een oud man, als ik ben, niet ten kwade, dat hij ongevraagd zoo maar zijn oordeel zegt? ziet gij, ik ben een hartstochtelijk minnaar van de schilderkunst; voorheen, dat is echter al zeer lang geleden, placht ik ook wel het penseel te hanteeren; van daar misschien mijn sympathie voor alle en voornamelijk jeugdige beoefenaren dier edele kunst; ik moet U nochtans eerlijk bekennen dat bij mij de praktijk ver beneden de theorie bleef en zoodoende heb ik de eerste laten varen, om mij uitsluitend met de laatste bezig te houden.'

De aanmerking van den ouden heer op mijne schets was zoo juist, dat ik mij zelven afvroeg, of hij misschien niet tot de professoren van de school der schoone kunsten behoorde;

ik durfde evenwel mijn vermoeden uit eerbied, want dien boezemde hij mij van het eerste oogenblik onzer ontmoeting in, niet te uiten, ofschoon de vraag mij op de lippen lag.

'Ik wil U nu niet langer door mijn tegenwoordigheid tot overlast zijn, jonkman,' eindigde de grijze kunstenaar zijne grondige en voor mij hoogst voordeelige aanmerkingen en raadgevingen, 'slechts één verzoek wensch ik u te doen; gij zult de inwilliging daarvan U niet berouwen, hoor! Mag ik U morgen tusschen elf en twaalf uur met die schilderij en nog eenige andere, afgewerkt of niet doet niets ter zake, ten mijnent verwachten?'

'U stelt een groot belang in mijn persoon, mijnheer,' gaf ik met een van blijdschap stralend gelaat ten antwoord, 'ik acht mij zeer vereerd door uw welwillend verzoek en beloof U op den bepaalden tijd mij aan uwe woning te zullen vervoegen, - mag ik ook het adres weten?'

'Met mijn naam zal ik U later bekend maken, mijn vriend, het adres voor morgen is: *Boulevard Saint-Germain*, *50;* en nu, goed succes met uw landschap, ik verwacht U, *adieu*,' hij reikte mij de hand, die ik met dankbaarheid drukte en was reeds vertrokken, vooraleer ik die door woorden kon uitdrukken.

Zoolang ik zijne gestalte in de verte onderscheiden kon zag ik dien edelen grijsaard achterna, hij was zelfs reeds uit mijn oogen verdwenen en nog altijd staarde ik de breede laan in, waardoor hij langzaam was voortgewandeld. Als men mij op dat oogenblik duizenden francs voor deze en de weinige schetsen en schilderijen op mijne kamer had aangeboden, ik zou bepaald geweigerd hebben er afstand van te doen, alhoewel mijn finantieele rijkdom toen slechts uit een vijftig francs bestond.

Ge begrijpt, Gustaaf, dat ik juist niet in den gunstigsten zielstoestand verkeerde, om met goed gevolg mijn ontworpen landschap te voltooien. Aan geestdrift ontbrak het mij waarlijk niet, maar wel aan bedaard en kalm overleg; daarbij kwam de vrees, dat ik wellicht den goeden dunk door overhaastig afwerken, door min goedgelukte schildering, bij mijn nieuwen beschermheer - want ik beschouwde dien ouden heer als zoodanig - zou wegnemen; ik aarzelde en van aarzelen kwam het spoedig tot een wegbergen van mijn schildertoestel.

Ruim een uur, nadat mijn edelmoedige bezoeker vertrokken

was, sloeg ik denzelfden weg in als hij gegaan was, en als ware ik Croesus in hoogst eigen persoon, trad ik den prachtigen restaurant *de Franchard* binnen en bestelde mij een heerlijk tweede déjeuner, - tot mijn spijt, want toen het mij werd voorgezet gevoelde ik niet den minsten eetlust. - Wat was ik later blij, dat onder de aanwezige gasten in deze restaurant die oude kunstminnaar zich niet bevond, hij zou mij, geloof ik, die dwaze verkwisting nimmer vergeven hebben, al had hij ook niet met het koor dier bespotters van een armen gelukkigen schilder ingestemd!

Het is een van die dwaze streken, Gustaaf, waaraan men zich in zulke omstandigheden bezondigt. Maar ik verklaar je, dat ik nooit de minste gewetenswroeging daarover gevoeld, wèl dat ik er later met Emile hartelijk over gelachen heb.

De zenuwachtige spanning, waarin ik verkeerde en die mij te *Fontainebleau* al mijn eetlust had doen verliezen, was er in het geheel niet op verminderd, toen ik, thuisgekomen, mijn schilderschat nazag en tot de treurige ervaring kwam, dat ik mijn beste stukken verkocht en slechts eenige afgewerkten van ouden datum met weinige ruwe schetsen en teekeningen in mijn bezit had. Onder de laatsten behoorde ook mijn *amitié enseignant* droeviger gedachtenis, waarnaar ik sedert dien onvergetelijken morgen van smartelijke teleurstelling geen hand meer had uitgestoken. Ik had niettemin een groote voorliefde voor die teekening, ik beschouwde haar als eene gedachtenis aan mijn veelbeminden vriend, in een lijst en achter glas had ik haar de eereplaats gegeven onder de schilderijen, die mijne kamer versierden.

Die voorkeur kon nochtans niet beletten, dat ik er groot bezwaar in vond, om haar onder de oogen van den grijzen kunstrechter te brengen; ik besloot daarom na lang wikken en wegen die ouderling vol gebreken maar niet aan misprijzing bloot te stellen.

Hoeveel plannen voor de toekomst ik dien nacht beraamde, hoeveel kaartenhuizen van eer en roem ik in mijnen onrustigen slaap opbouwde en bij plotseling ontwaken weer omverwierp, zou ik met geen mogelijkheid kunnen benaderen. Zooveel is zeker, dat ik na middernacht geen oog meer kon loken en reeds ten vier ure uit de veeren sprong. Ik kleedde mij in der haast aan en in minder dan een kwartier wandelde ik al door de *rue des écoles* naar den *Boulevard Saint-Germain.* Den avond te voren had ik ook reeds daarheen

mijn schreden gericht, maar toen kon ik de nommers op de huizen niet onderscheiden; nu echter was ik spoedig met het uitwendige van het rijk gebeeldhouwde hôtel van mijn eerbiedwaardigen beschermheer bekend.

Niet eens. maar wel honderd reizen liep ik langs den Boulevard, telkens eenige minuten voor n° 50 stilstaande en vol bewondering het beeldhouwwerk van boven tot beneden gâslaande, ofschoon bijna elk huis aan die zijde op een zelfde beschouwing aanspraak mocht maken. Ik geloof zelfs dat eenige *ouvriers*, die naar hun werk gingen, een *sergent de ville* waarschuwden om mij in het oog te houden, waarschijnlijk vermoedende dat ik eene gunstige gelegenheid afwachtte, om dat hôtel binnen te dringen en een of ander gruwelstuk te bedrijven. Toen ik dan ook voor den honderd en zooveelste maal het huis met de oogen opmat, daagde eensklaps de gewapende vredebewaker voor mijn verschrikte oogen op en vroeg op vrij barschen toon wie ik was en wat ik hier zocht; - het eerste stelde hem schijnbaar gerust, zoodat ik van de beantwoording der andere vraag gelukkig bevrijd bleef, want ik kende zelfs den naam van den bewoner dier huizinge niet. Het was inmiddels zeven uur geworden en bijgevolg tijd om mij tegen het bezoek van elf uur gereed te maken. - Waarlijk een zevenjarige knaap, die voor het eerst van zijn leven met zijn grootvader op reis mocht gaan, kon niet verlangender zijn naar het uur van vertrek dan ik naar den tijd, waarop ik bij den bewoner van n° 50 ontboden was. Het scheen dat de wijzers van mijn kleine pendule door een onzichtbare hand werden tegengehouden. Ik gebruikte als gewoonlijk mijn déjeuner in een nabijzijnden restaurant; zeker had ik mij gehaast, want toen ik weer op mijne kamer kwam, wees mijn uurwijzer eerst half negen. Dat was bepaald vergissing, ik vloog de trap af, maar ja wel, de onfeilbare klok van Madame getuigde van den juisten gang mijner pendule.

Nu zal het toch wel tijd zijn, dacht ik, en met bewonderenswaardige vlugheid kleedde ik mij in het beste, dat mijn garde-robe bevatte, greep met de eene hand mijn galahoed en met de andere mijn portefeuille, reeds den vorigen avond gereed gemaakt, - nog een laatste blik op mijn miskend kunstgewrocht, dat mij zijn verlatenheid scheen te verwijten, en met geen minder spoed, dan wanneer het huis in laaie vlam had gestaan, draafde ik de trappen af en zou in mijn blinde drift zelfs Madame, die een koffieservies door den

gang droeg, omver hebben geloopen, zoo zij mij niet luide had toegeroepen.

Dit bracht mij een oogenblik tot staan, ik stamelde in mijn confusie een excuus, dat in zijn soort al een heel extraatje moet geweest zijn, want mijne goede hôtelière schudde van lachen, wat juist niet geschikt was om mij de bedaardheid te doen herkrijgen. Ik moet al een zeer vreemde figuur gemaakt hebben, maar ik was ook zoo zenuwachtig en gejaagd - en daarbij voegde zich de niet geringe teleurstelling, dat de tijd met mijn snelkloppend hart geen gelijken tred hield; de onverbiddelijke zwarte wijzers op de groote klok schenen mij te willen tergen, - nu pas half tien gromde ik in mij zelven en ik kan eerst om elf uur mij aanmelden.' - Zoo gaarne had ik Madame deelgenoote gemaakt van mijn geheim, maar ik vreesde toch nog meer dan ik hoopte; zij toonde wel hare nieuwsgierige belangstelling, doch hare lachende tronie weerhield mij van iedere vertrouwelijke meêdeelzaamheid; zij moest zich vergenoegen met een *au revoir*.

Geen facteur kon met grooter spoed over de straat snellen, dan ik gedast, gerokt en gehoed, met mijne kostbare portefeuille onder een draf over de trottoirs stapte, alleen ontbrak mij dat rustige *festina lente*, dat die lieden overal kenmerkt.

De snelle loop van een half uur langs de Seine heen en weer - want ik durfde mij niet te ver verwijderen van het doel mijner wandeling - had wel in mijne beenen loomheid gebracht maar mijne gejaagdheid en spanning in het minst niet verminderd, veeleer vermeerderd. In zulk een toestand, het warme zonlicht had er ook het zijne toe bijgedragen om mijn gelaatskleur te verhoogen en mijn voorhoofd met een menigte pareltjes te overdekken, in zulk een toestand kon ik mij bezwaarlijk voor mijn Rhadamantus vertoonen; ik besloot daarom een café binnen te gaan en daar onder het genot van een glas mineraal water het gewichtig oogenblik geduldig af te wachten.

Ik zocht verzet in het lezen eener courant, doch toen ik een kwartier mij schijnbaar daarin verdiept had, wist ik werkelijk niet waarover het hoofdartikel handelde, voortdurend tuurden mijne oogen van het *gedrukte* blad op het *vergulden* van de prachtige staande klok recht tegenover mij; ik poogde met een der bezoekers, in mijn nabijheid gezeten, een gesprek aan te knoopen, waarin ik vijf minuten slaagde, waarna ik echter door mijn afgetrokkenheid zulke verwarde

antwoorden aan mijnen buurman gaf, dat deze wel in de meening moet geweest zijn dat het in mijn bovenkamer niet pluis was, of dat ik nog onder den indruk van een dronkemansavondpartijtje verkeerde. Hoe onaangenaam deze flaters mij ook waren, hadden toch de genoten rust en de verkoelende drank het gelukkig gevolg, dat ik uitwendig althans de sporen van vermoeidheid uitgewischt en zelfs inwendig mijne kalmte gedeeltelijk had herkregen.

'Dieu merci,' riep ik, hard genoeg om den bedaarden restaurateur achter in zijn buffet van verwondering te doen opkijken, - de nijdige wijzers hadden zich mijner ontfermd en het carillon speelde een vroolijken marsch, om mij aan te kondigen, dat het met smart verbeide uur was aangebroken.

Ik zou je op een scheepslading comparaties kunnen onthalen, Gustaaf, die alle in meerdere of mindere mate de waarheid van den toestand, waarin ik mij gedurende de tien minuten tusschen mijn vertrek uit het café en mijn intrede in het keurig salon van N° 50 bevond, zouden vertolken; maar waartoe zou het dienen? gij zijt er even min verlangend naar, als ik er in die oogenblikken kans toe zag, een enkele te maken.

Vreugde, hoop, vrees, het warrelde alles in mijn ziel om, ik had willen schreien van droefheid en tegelijk willen lachen over mijn geluk, ik verlangde naar de uitspraak van mijn kunstrechter en schroomde tevens voor de gevolgen, ge zult duizend namen voor één kunnen noemen, om die gemoedsgesteldheid te kenschetsen en toch zou geen enkele aan de werkelijkheid beantwoorden, omdat zij een geestelijk mengsel is van zielkundige tegenstrijdigheden.

Ik scheen den concierge geconsigneerd te zijn, want ter nauwernood had ik gescheld of dadelijk geleidde hij mij, zonder zelfs mijn naam te vragen, door een breeden marmeren gang naar een sierlijk bewerkte wenteltrap, waarop hij mij voorging tot op het eerste portaal, waar hij aan een schelkoord trok om mij met een beleefde buiging onder de hoede te stellen van een tweeden gegalonneerden dienstbare.

'Veuillez attendre quelques moments, monsieur,' verzocht mij de wellevende huisknecht, nadat hij mij het smaakvol doch eenvoudig gemeubileerd salon - naar het scheen een soort van kleine *salle d'attente* - had binnengeleid; 'monseigneur va venir bientôt,' voegde hij mij met een even beleefde buiging als Jan N° 1 toe en voor ik nog een woord van verbazing

over het ‘monseigneur’ in het midden brengen kon, was hij reeds met onverklaarbare, vlugge bedaardheid buiten de deur getooverd en liet mij in angstige spanning over de dingen die komen zouden alleen.

‘Monseigneur....’ maar zou ik mij niet vergist hebben? Neen dat was niet mogelijk, geblinddoekt zelfs zou ik deze woning gevonden hebben, en daarbij met welk een beleefde voorkomenheid was ik hier ontvangen, zonder mijn naam behoeven op te geven;.... van een Bisschop of hoogen prelaat kon toch ook geen spraak zijn; - 't is waar, er lag wel iets adelijks in het gelaat en de houding van den grijsaard, maar zou een hertog of een prins mij zoo gemeenzaam toegesproken en de hand gereikt hebben, - er zal toch geen mystificatie in het spel zijn, of zou men mij soms tot een of ander politiek doeleinde willen gebruiken?... Al die gedachten volgden elkaar bliksemsnel in mijn geest op, om ze even spoedig van mij af te werpen, belachelijk en ongerijmd als ze mij toeschenen, - ik zou maar *Monseigneur* zeggen in navolging van den valet de chambre, baatte het niet, het schaadde evenmin. Had ik, zooals ik later op mijn gemak kon doen, mijn oogen de kost gegeven, de geharnaste en gedecoreerde vertegenwoordigers van een oud ridderlijk geslacht, die uit hunne lijsten op mijn nederig persoontje stoutmoedig neerzagen, zouden aan mijn aarzeling wel spoedig een einde hebben gemaakt.

Dit alles was, zooals ge begrijpen kunt, het werk van enkele minuten, doch hoe kort ook, voldoende, om mijn hart nog eenige tonen hooger te doen kloppen. Met mijn linkerhand rustte ik op het marmeren blad der tafel en die steun was mij hoog noodig, want het koud zweet parelde op mijn voorhoofd. - Gelukkig duurde die gespannen toestand niet langer dan ik u vertel, want op eens ging de breede zijdeur van de salon open en dezelfde eerbiedwaardige gestalte van den vorigen dag trad met een beminnelijken glimlach om de lippen op mij toe. Met een oogopslag had de edele man gezien wat er in mijn ziel omging, hij begreep volkomen mijne ontroering en met een bewonderenswaardige tact bracht hij door zijn lieve bejegening mijne geschokte zenuwen tot bedaren. - Ik wilde spreken, maar hij voorkwam mij, door mij hartelijk de hand te schudden en zijne tevredenheid te betuigen over mijn punctualiteit.

Zelf op een der fauteuils, die rondom de tafel geschaard stonden. plaats nemende, noodigde hij mij uit naast hem op

een andere mij neer te zetten om mijn collectie schilderstukken, teekeningen en schetsen op ons gemak in oogenschouw te nemen.

‘Gij hebt uwe schets van gisteren niet voltooid, naar ik zie, jonkman,’ merkte Monseigneur op, en hij keek mij van onder zijn donkere wimpers zoo snaaks aan, dat ik onwillekeurig lachen moest.

‘Het was mij niet mogelijk, monsi.... Monseigneur’ verbeterde ik, ‘ik verkeerde na uw vereerend bezoek in een te zenuwachtige gemoedsgesteldheid om....

“Compris, compris,” viel de oude hertog - eerst later vernam ik die bijzonderheid - mij in de reden,’ en ge wildet uw talent geen geweld aandoen, - zoo behoort het en ge zoudt er ook niet gemakkelijk afgekomen zijn, indien uw afgewerkt landschap de sporen van overspanning vertoond had.’

Stuk voor stuk werden vervolgens mijn kleine voorraad onder het scherpziend oog van den strengen kunstrechter gebracht; hij sprak echter geen woord onder die beschouwing, alleen fronste hij nu en dan het blanke voorhoofd, of knikte bij wijlen ten teeken van goedkeuring, naar het mij toescheen. Toen alles gezien en sommige schetsjes nogeens met aandacht beschouwd waren, brak Monseigneur eindelijk het lange stilzwijgen af, nadat hij mij een oogenblik had aangestaard:

‘Het is jammer, mijn vriend, dat gij niet de schilderschool bezocht hebt, ofschoon het niet te ontkennen valt, dat gij eene leiding genoten hebt; zie die twee paneeltjes maar, het eene is van veel later dagteekening, want de groote feilen van het andere zijn van dien aard, dat gij er u onmogelijk voor had kunnen wachten, indien een uwer kunstvrienden u daarop niet opmerkzaam had gemaakt.’ - ‘Zeg mij eens,’ vervolgde hij, altijd het oog op het veroordeeld landschapje geslagen, ‘wanneer hebt gij dit geschilderd?’

‘Het zal bijna twee jaren geleden zijn, Monseigneur, dat ik er de laatste hand aan legde.’

‘En nu nog een vraag,’ ging mijn onverbiddelijk beoordeelaar voort, ‘ik begrijp dat gij de meeste uwer stukken en zeker de schoonsten zult verkocht hebben en daarom geldt mijn vraag meer uwe leiding dan de tastbare bewijzen daarvan; als het u niet te moeilijk valt en gij het mijne onbescheidenheid niet euvel duidt, verhaal mij dan eens in het kort, op welke wijze en door wien gij zulke vorderingen buiten de

Ecole des Beaux Arts hebt kunnen maken. Maar wacht een oogenblik....'

De grijze hertog stond van zijn zetel op en trok aan het zijden schelkoord in den hoek nabij een der geopende ramen. Terstond verscheen de gegalonneerde kamerbediende, in de eene hand een zilveren blad met twee kristallen roemers en in de andere een sierlijke karaf vol Spaanschen morgenwijn dragende. Zonder een woord te spreken, plaatste hij zijn kostbare vracht op het buffet, vulde beide glazen, en zette na deze operatie alles ter linkerzijde van den hertog op de tafel.

'C'est bien, Robert,' voegde Monseigneur den bediende toe, waarna deze met een diepe buiging het salon verliet.

'A votre bon succès, mon cher ami,' en mijn hupsche gastheer presenteerde mij met die woorden een der gevulde roemers.

Hoe weinig ik ook met mijn eigen reminiscensen te koop liep, deed het mij toch grootelijks genoegen inde gelegenheid te zijn hier de loftrompet te kunnen steken voor Emile Froschard. Ge hadt eens moeten zien met welk een aandacht en met welk een zichtbare zelfvoldoening die oude kunstvriend mijn verhaal volgde; er lag een blos van vergenoegen over zijn fijn gesneden gelaat. Onmerkbaar schier haalde hij een in rood marokko gebonden notitieboekje uit den zijzak zijner Turksche chamber cloak en teekende, terwijl ik met spreken voortging, een en ander uit mijn verhaal op.

Toen ik meende genoeg tot lof van mijn Bretonschen vriend gezegd te hebben, gewaagde ik ten slotte - ik volgde met opzet een minder gebruikelijke orde in mijn verhaal, het laatste werd door mij vooropgesteld - van dien merkwaardigen lentemorgen, van mijn tocht naar het *Bois de Vincennes* en van de wijze, waarop Emile mij de u bekende verrassing bereid had. Dit laatste verhaalde ik in al zijn omstandigheden, wijl het den grootsten invloed op mij had uitgeoefend en ik het als een keerpunt beschouwde in mijn schilderscarrière. Al viel het mij zwaar, ik verzweeg in het minst niet de liefdelooze en ondankbare bejegening, die ik in zake van het bewuste onvoltooide landschap Emile had aangedaan, maar voegde er tevens bij dat ik genoeg daarvoor geboet had, dat het voorwerp van die korte en hevige twist mij thans dierbaar was, dat het, schoon slechts in het ruwe geschetst, onder al mijn stukken de eereplaats bleef innemen.

'En ge hebt het der moeite niet waardig geacht, dat stuk

van zijn eereplaats te nemen en het mij onder de oogen te brengen? of waart gij beducht voor een strenge afkeuring van uw favoriet? Misschien wogen beide redenen bij u evenzwaar, heb ik het niet geraden, jonkman?'

'Zooals U zegt, Monseigneur,' beantwoordde ik die lastige vraag zoo kort mogelijk, maar mijn stem verried mij, ik had wel de waarheid, doch niet de geheele waarheid gesproken, en de vrees dat die ervaren menschenkenner mijn oogmerk mocht begrepen hebben bracht mij in geen geringe ongelegenheid.

Al besefte de hertog volkomen wat er in mij omging, hij liet toch niet het minste van die wetenschap blijken, - de wending, die hij op de meest ongezochte wijze aan ons gesprek gaf, zou voor ieder ander dan voor mij getuigd hebben, dat hij zelfs geen andere verklaring van het motief, dat mij tot het achterhouden der bewuste schets bewogen had, verwachtte.

'Welk een geslepen diplomaat! kon ik niet nalaten in mij zelven te zeggen, toen hij mij op zijn beurt van zijn vroege jeugd verhaalde, "dien jammervollen tijd, jonkman, toen ons, zonen van den alouden Franschen adel, alles ontroofd werd door die vrijheidsmannen van 4 Augustus 89; toen wij over de grenzen vluchtten, om, nadat onze vaders te vergeefs tegen de omwenteling hadden gestreden, verarmd in den vreemde rond te dolen; in dien vreeselijken tijd, mijn vriend, stond ik ook alleen, en voorzag ik in mijn onderhoud op dezelfde wijze als gij thans doet, schoon mij minder talent ten dienste stond dan waarmede gij door den Hemel begiftigd zijt."

Ziet gij daar die schilderij, - hij wees op een portret boven de deur, waardoor ik was binnen gekomen - het was mijn beste stuk uit dien tijd, toen ik, trots alle wederwaardigheden, vol enthousiasme was voor de krijgsbedrijven van een mijner ooms van moederszijde, een echt edelman, dat verzeker ik u, die mij vergunde zijn gedachtenis door mijn penseel te bewaren.-

Zeg te vereeuwigen, Monseigneur, viel ik onwillekeurig in, getroffen door den rustigen en tegelijk zoo manhaftigen aanblik van dien veldheer, "waarlijk uwe Hoogheid doet zich groot onrecht aan, door te spreken van gemis aan talent, er ligt meesterschap in teekening en penseeling beide." - "Maar vergeef mij, Monseigneur, dat ik de onwellevendheid beging Uwe woorden te onderbreken."

Die plotselinge opwelling behoeft geen pardon, alleen het al te vleiende in uwe beoordeeling misschien, maar ook dat zie ik geheel over het hoofd, want ik schaam mij der bekentenis niet, dat uw gevoelen over mijn beste product mij hoogst aangenaam is.'

De heldere glimlach op dat innemend gelaat, waarvan iedere trek de waarheid van zijn lijden en beproeving verkondigde, getuigde van het geluk, dat hij smaakte in dit oogenblik. - Wij stonden nog steeds voor die schilderij toen hij vervolgde:

'Nu ziet gij, jonkman, wat echte geestdrift vermag, hoe zij zelfs met geringe hulpmiddelen zich behelpen kan, om iets goeds, iets schoons te scheppen, - zij is een tooverkracht, even als de kunstenaar door haar bezield een toovenaar is, zij verheft, zij veredelt, ja vergoddelijkt de stof onder de hand van dien kunstenaar; en *admirabile dictu* zij brengt terzelfder tijd de grootste gebreken van den kunstenaar aan den dag, juist wat hem ontbreekt - want op zulk een oogenblik staat men te hoog om veinzende zijn feilen te bedekken - ziet men dan het duidelijkst, 's menschen hoogste kracht grenst aan, - neen, *is* de openbaring zijner grootste zwakheid. Uit duizenden is mijne schilderij een der zwakste bewijzen van dien schijnbaren paradox, ook uwe schets, mijn vriend, ik bedoel uw *amitié enseignant*, waarover gij met zulk een bijzondere voorliefde hebt gesproken, ook die schets moet de graadmeter van *uw* talent wezen, want in bijzaken moogt gij gevorderd zijn, in princiep moet zij alles bevatten, waartoe gij ooit zult kunnen geraken en ik ben het slechts ten deele met uw, mij niet onbekenden, vriend eens, dat gij niet voltooidet, wat gij op dien morgen ontwierp; namelijk in zooverre, dat uw penseel de onderdeelen in beter harmonie met het geheel brengen zal en gij veel minder gevaar loopen zult, na de goedkeuring van dat stuk, als zoovelen de smart, aan de afwijzing van latere kunstproducten verbonden, in geestelijken zin niet te zullen overleven, - en bijgevolg als kunstenaar en als mensch verloren wezen zoudt. Doch wat de hoofdzaak betreft - maar daarover geen woord meer, ik kan uw vriend niet genoeg prijzen en bewonderen, dat hij u, zelfs met gevaar uw vriendschap te verliezen, dien heilzamen raad heeft gegeven; en u, jonkman, - ik vlei niet, mijn grijze haren spreken u borg - schat ik te hooger, omdat gij met zulk een heldenmoed u zelven overwonnen en daardoor

bewaard hebt voor de kunst. - Nu weet gij, waarom ik u - wat niet driemalen sedert mijn veertigjarig verblijf te Parijs geschied is, op deze wijze heb ontvangen, waarom ik zulk een bijzonder belang in u stel. - Neen gij weet het nog niet geheel, mijn vriend, - uw vriend Emile heeft u aan mij aanbevolen en ik heb uwe wegen gevolgd, zonder uw talent voorloopig in aanmerking te nemen. - Ik weet - en de edele grijsaard nam de zwart fluweelen muts met rooden kwast van het hoofd, - ik weet wat gij gedaan, hoeveel gij geleden hebt om het schoone doel, waarnaar gij rusteloos streefdet, met eere te bereiken. - "Les genies se rencontrent," versta het in een anderen, in een beteren zin; Emile Froschard zat eenmaal op dezelfde plaats, als gij op dit oogenblik - hij heeft het u nimmer verteld, omdat ik het hem, sedert hij mij met u bekend maakte, ten strengste verboden had, en evenals hij zult gij door mijne tusschenkomst eene plaats erlangen aan de *Ecole des Beaux Arts* en uwe miskende schets zal uw beste geleidbrief wezen. - Nog iets, jonkman, voor gij mij verlaat, beloof mij, morgen met de voltooiing van die schilderij te beginnen, nadat gij mij nog dezen namiddag haar zult gebracht hebben, ik zal haar u in den loop van den volgenden dag terugzenden.'

O Gustaaf, ik weende als een kind en die tranen waren zoo zoet, zij waren de tolken van een nooit te voren genoten geluk en wel het weinige leed waardig, dat ik in Parijs had gedragen. - Woorden ontbraken mij om dien edelen menschenvriend van ganscher hart mijn oprechten dank te betuigen, toen hij mij vriendschappelijk de hand tot afscheid reikte; de kus, dien ik vol ontroering daarop drukte, sprak echter luider en welsprekender dan de schoonste en treffendste dankrede, de vaderlijke omhelzing van den grijzen hertog bewees hoe diep hij door die stille uiting mijner hoogachting en liefde getroffen was.

Geen halfuur verliep, of ik had aan het verlangen van mijn grootmoedigen beschermer voldaan, en het volgende besteedde ik aan een enthousiastisch schrijven aan mijn geliefden Emile. Ik geloof niet dat ik juist een volmaakt samenhangenden brief opstelde en dat hij in den aanvang daarvan dacht, dat ik een gelukkige geldspeculatie had gedaan, zou zeer goed mogelijk geweest zijn, want het best kwam het lest en een telegram uit *Quimper* gaf duidelijk te verstaan, dat hij verrukt was over mijn geluk en spoedig getuigen zou zijn van mijn entrée in de *Ecole des Beaux Arts.*'

Zwijgend, lieve lezer, drukte ik mijn boezemvriend de hand, want ook ik kon geen woorden vinden om de gewaarwordingen van vreugde en trots over zijn welslagen na zoo groote beproevingen te vertolken.

O, hoe schoon scheen mij thans die door millioenen sterren verlichte hemel boven ons, de maan, in haar eerste kwartier, verminderde dien zachten sterrenglans niet, zij wierp slechts een smalle lichtstreep over water en beemd, de wind suiste zachtkens door de hooge iepen langs den breeden rijweg ter rechter, terwijl aan onze linkerzijde Rijnzicht, dat wij langzaam voorbij voeren, mij als het tooverkasteel uit de Arabische vertellingen, voorkwam, - geen wonder, daar de Leidsche Muzenzonen een zomeravondpartijtje hadden belegd en tot dat doel het badhuis, *à la Giorno* verlicht, hadden uitgekozen. - Wij, gelukkig, genoten alleen het heerlijk effect der verlichting, want eerst toen wij te Leiden aan wal stapten, vernamen wij het luidruchtig gejoel der vergaderde badgasten; zij moesten zich dus te goed doen aan het prozaïsche van het feest, de heer Kramer - toenmaals direkteur der zwemen badinrichting - had ons zijns ondanks op het poëtische daarvan vergast.

'Zie nu eens aan, Bernard,' maakte ik aan ons te lang stilzwijgen een einde, 'kon je wel een schooner en geschikter commentaar op je eigen woorden verlangen? Ik geloof werkelijk dat die illuminatie ter uwer eere geschiedt, en zoo dit niet het geval is, ik twijfel er niet aan of de Leidsche studenten zullen U, wanneer zij weten wie in hun midden vertoeft, een nog schitterender bewijs van hunne hoogachting voor uw persoon en van hunne liefde voor uwe kunst verschaffen, want te hunner eere moet ik het zeggen, dat zij steeds vóór alle goden en godinnen aan Apollo de voorkeur geven en hem hunne rijkste offers brengen.'

'Ik zou het liever een illustratie noemen, Gustaaf,' rectificeerde Bernard mijne woorden, 'maar wat ik je bidden mag, bega geen dwaasheid hoor! - ik houd machtig veel van een pretje en van studenten nog veel meer, doch op aubades noch serenades ben ik gesteld, - eens voor goed ken je mijn consigne voor die ferme jongens van Jan de Wit, "niet thuis," alleen den vooravond van mijn vertrek uit Leiden, moogt gij mij als oud student bij moeder Minerva introduceeren.'

'Daar kunt ge op rekenen, amice, - ik dacht er natuurlijk

bij, ook op de serenade, hetgeen in den laten avond na het bezoek met niet weinig staatsie en geraas plaats had - “maar voleind, wat ik u bidden mag, uw verhaal, ge hebt nog ruim twintig minuten den tijd, - weet ge wat? - ik stel het tot conditie voor de gewenschte introductie.”

Of ik er zonder u toch geen toegang hebben zou? Wel ik behoef aan VAN OVEREEM mijn kaartje maar te toonen, et me voilà introduit et complimenté par toute la réunion Olympique!’

‘Dat zoudt ge niet treffen, want onze voormalige kastelein heeft zich zoo ondankbaar tegenover de weldoende Minerva getoond, dat alle goden en afgoden er schande over spraken. - Alle offers op het heilig buvet-altaar gepleegd waren ontoereikend om dien door allen gewaardeerden Bachus'priester in den dienst van de godin der wijsheid te behouden. Hij geniet al sedert eenige jaren een recht *dulce otium cum honore* binnen Leidens vesten.’

‘Dan zie ik er niets anders in, dan mij maar aan uwe voorwaarde naar best vermogen te onderwerpen, ofschoon in hoofdzaak u thans geheel mijn verleden bekend is en het weinige dat nóg het meêdeelen waardig is, kan gemakkelijk in twee woorden, des noods in één gezegd worden, - ik wil evenwel bij U niet doorgaan voor een poltron, ik wil zelfs den schijn daarvan niet dragen, - waarom zou ik moeten vreezen van lauweren te spreken, wanneer ik mij evenmin geschaamd heb te belijden, dat ik om den broode langen tijd een ijverig lid van het wittersgilde geweest ben? En loopt er misschien een beetje Diogenes' hoogmoed door die bewering, op gevaar af mij aan dien van Plato schuldig te maken, verzeker ik u niet op de behaalde lauweren te hebben gerust!’

‘Doch laat mij eerst de ontbonden zonnewarmte van den zoetsten Rijndruif u het hart doen gloeien; gij, bewaarder van dien edelen schat, vul nog eenmaal met die kostbare maagdenmelk onze kristallijnen bekers en ledigen wij haar op de gezondheid, - neen dat is te prozaïsch - op de eer van alle brave Hollandsche jongens, die buiten hun vaderland door hun talent een roem hebben verworven, grenzende aan dien van den landschapschilder BERNARDUS VAN OVERBERG, - hiep, hiep, hoezee!!’

Wij klonken en dronken - de geimproviseerde stuurman kreeg natuurlijk ook zijn deel - op dien zonderlingen toast, waarna Bernardus Van Overberg andermaal den draad van

zijn verhaal opnam en wat hij in één woord - *geslaagd* - kon samenvatten, een weinig breeder ontwikkelde.

'Die dronk, Gustaaf, was goud waard, het is de besfe inleiding voor het slot mijner herinneringen uit mijn laatste schilderjaren; snoeven, dat weet je, is nu eenmaal mijn zwak; ik heb daarom eerst aan dien hartstocht den vollen teugel gegeven, om er in het volgend half uur van bevrijd te zijn, - als ik amen gezegd heb, mag hij weer zijn onweerstaanbaren invloed op mij doen gelden, en daar zult ge nog staaltjes van beleven, nu ben ik hem de baas en kan ik heel nederig van mijn bedoelde zegepraal kondschap doen.

'Emile dan, moet ge weten, kwam eenige weken na mijn gelukkigen bijval wederom te Parijs; hij vond mij echter niet op mijn kamer, maar trof mij aan in een der hoogste klassen van de *Ecole des Beaux Arts*. Zijn gelaat straalde van onuitsprekelijk geluk, toen hij mij de hand gaf en geluk wenschte met de groote promotie die ik gemaakt had. En ik?... deed dien dag bitter weinig voordeel van het onderwijs in de schoonheidsleer, ik hunkerde naar het einde van die voordracht, anders met zooveel belangstelling door mij gevolgd, omtoch maar spoedig bij mijn vriend te kunnen zijn. Wat hadden wij elkaâr veel meê te deelen, en hoe innig hartelijk bedankte ik Emile voor die niet hoog genoeg te waardeeren aanbeveling, waardoor mij de weg door het leven zooveel minder moeilijk was geworden, nadat ik al te lang zijn beminnelijken omgang en zijne wijze raadgevingen had moeten derven!

Toen ik genoeg over mijn en zijn edelen beschermheer, over mijn behaald succès in de *Ecole des Beaux Arts* had uitgeweid en hoe het vooreerst mijne grootste beproeving de oorzaak en de bron van mijn voorspoed geworden was, maakte Emile mij op zijn beurt deelgenoot van het groot geluk, dat hem te wachten stond. Vooreerst zijn vader was genoegzaam, schoon tegen alle verwachting, hersteld en daar die eerste aanval van beroerte hem alleen maar een weinig verlamming in het linkerbeen had veroorzaakt, kon hij toch met behulp van zijn jongsten zoon zijn schildersbedrijf zonder moeite weder ter hand nemen, zoodat Emile niet langer tot steun van het gezin noodig was en zich naar Parijs kon begeven, om zich verder te bekwamen in zijn kunst.

'Een dag voor ik uw schrijven ontving,' vervolgde Emile met veel minder vuur dan hij begonnen was, het verwonderde mij zelfs dat hij zijn woorden thans zoo aarze-

lend en met zulk een gedempte stem uitsprak, gewerd mij een brief van onzen wederzijdschen hoogvereerden vriend. ‘Zooals gij weet, Bernard, had ik met vele anderen voor het eerst naar den *Grand Prix de Rome* gedongen, - de grijze kunstvriend was met den uitslag bekend, hij behoorde niet tot de jury, anders zou hij wel gezwegen hebben, maar toen hij toevalliger wijze met het eindoordeel der scheidsrechters bekend was geworden, schreef hij mij, ‘dat hij grooter en gewichtiger aanspraken kon doen gelden dan een van die heeren, dat het geen misbruik van vertrouwen maken was, mij te berichten wat hem niet in vertrouwen gezegd was, dat hij ten slotte 1° te trotsch, 2° *te egoïstisch* en 3° *te gelukkig* was, om zich niet de eer toe te eigenen *sub rosa* zijn beschermeling te *Pont Croix* officieus kennis te geven van diens schitterende overwinning.’

‘Zoo zal ik je weer moeten verliezen,’ bracht ik met moeite uit, ‘pas zoo verrukt je hier te zien en te mogen behouden en nu is uwe komst meer dan een afscheid voor vele jaren’...

‘Kom, kom,’ viel Emile dadelijk in, ‘zoudt gij je nu bedroeven over mijn geluk, ik die zoo verheugd ben over uw eerste welslagen; en dat in plaats van mij geluk te wenschen, - nu dat behoeft ook niet; wij zijn samen van avond de gasten van Monseigneur le Duc, hij heeft ons beiden ten zijnent te dineeren genoodigd, zorg dus dat ge u niet droefgeestig aanstelt, ge zoudt mij verraden en dat kan niet anders dan onzen geliefden Mentor droefheid en spijt veroorzaken.’

‘Wil ik je eens wat voorspellen, Bernard,’ ging hij thans weder vol vuur voort, terwijl ik treurig voor mij uitzag, ‘alvorens twee jaar verloopen zijn, komt gij mij te Rome persoonlijk de tijding brengen van een heuchelijk nieuws, - uw vriendschap is te oprecht en mij te dierbaar, dat niet de voltooiing van de verrukkelijkste uiting daarvan het eeremetaal zou waardig zijn, door *amitié enseignant* verwerft gij zoowel als ik den *Grand Prix de Rome*; - en nu, spoed u, het is bijkans vijf uren, binnen een uur worden wij verwacht.’

Poëzie

I.
Ach, vroeger vlood zoo snel de koude winter....

Sestine.[1]

Ach, vroeger vlood zoo snel de koude winter,
Zoo vroeg begon de lieve mei te glansen;
In woud en wei, daar geurden, fleurden bloemen;
En in de lucht, daar gloeide hel de zonne,
Terwijl de liefde vonkelde in mijn harte,
Mij lachend toog in hoogren, reinen hemel!

Helaas! verduisterd is die liefdehemel,
En immer woedt met ijs en vorst de winter;
Een koele korst omvangt mijn treurend harte,
Waar eens de liefde met haar warmte glansen
Het al omstraalde - liefde, vuurge zonne,
Zacht koestrend, voor des harten zoetste bloemen.

't Is alles dood! Want zij, die milde bloemen
Me teelde, 't al herschiep tot gullen hemel,
Het valsche, lieve kind, mijn hopezonne,
Vlood heen met licht en geur, en liet den winter,
Den zwartsten nacht, waar nimmer sterren glansen,
Geen hoopstraal glimt, in mijn verbrijzeld harte.

(1) Italiaansche versvorm, van provençaalschen oorsprong.
Ze heeft *zes strofen*, elke van *zes verzen*, zonder rijm -, doch met *eindwoorden.* Die eindwoorden keeren in *eene bepaalde orde* in iedere strofe weder, naar het volgende schema (de getallen duiden de eindwoorden der 1e strofe aan).

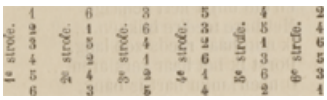

Andere schemata gebruikt men; hetgene wij opgeven, is echter het gewoonlijke. Als algemeene regel geldt, dat het eindwoord *van het laatste vers* der voorgaande strofe het eindwoord *van het eerste* der volgende zijn moet.
Gewoonlijk wordt er eene *zevende strofe* van *drij* verzen bijgevoegd, waarin in het midden en op het einde van elk vers de zes aangenomen eindwoorden gebruikt worden.

Ieder vers bestaat uit *vijfvoetige jamben.*

Ach, nimmer zal ik op haar golvend harte
Mijn harte drukken; nimmer zal ik bloemen
Zacht plukken op haar lippen, nimmer glansen
Ontvangen uit haar oog - 'nen liefdehemel,
Die smolt het ijs, verjoeg den guren winter
Door zijne klare, warme blikkenzonne!

Waarom die duistre wolken vóor de zonne?
Waarom dit razend schokken in mijn harte?
Waarom in stee van lent nog barre winter?
Waarom die kille sneeuw in stee van bloemen?
Waarom die woeste storm in onzen hemel!
Helaas! ons liefde is heen, zal nimmer glanzen!

O valsche deern, uw hart zond valsche glansen!
Met valschen gloed blonk uwe liefdezonne!
Het was een hel van smart, uw valsche hemel!
Schijnheilig sloopt gij in mijn argloos harte
En beet er van den stengel al de bloemen,
Zooals de noordenwind in vroegen winter!

Het blijve winter!... Vrouwenoogeglansen
En bloemen - voor eeuwig weg - en ook de zonne!...
Stom blijv' mijn hart - en stormig zwart mijn hemel!...

IS. TEIRLINCK.

II.
Ik ken....

Ik ken een reine maagd
Met glimlach om de lippen,
En die mij 't hert behaagt
Met hare teed're blikken....
Ik min haar reeds zoo lang,
Dorst ik het haar verklaren....
O neen! mijn hart is bang,
En blijft 't geheim bewaren!

O liefde! zalig woord -
Steun mij in gansch mijn streven;
Gij die me in 't harte gloort
Laat mij thans vreugdig leven!

Ik ken een levend beeld,
Dat vreugd in 't hart doet troonen;
Wiens stem de ziele streelt,
Door zijne zil'vren tonen....
Dat beeld is 't godd'lijk kind,
Waarvoor mijn hart blijft schromen;
Dat plaats in 't harte vindt....
't Is 't voorwerp mijner droomen.

O liefde! zalig woord -
Steun mij in gansch mijn streven;
Gij die me in 't harte gloort
Laat mij thans vreugdig leven!

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde, 1888.

III.
Bij eene kinderschaar.

Wat is het leven!

Jong zijt gij van jaren;
't Leven lacht u aan;
Gij ziet nooit gevaren
Dreigen op uw baan.
Lief en lustig speelt gij;
U past geene smart, -
Als een vogel kweelt gij....
Blij zijt ge van hart!

Hoe spoedig is die tijd verdwenen,
Gij kent weldra den levensstrijd,
Die u zoo bitter zal doen weenen;
Schoon ge in uw eenvoud hem benijdt!
Dan moet gij 's levens zee doorvaren,
En kampen tegen nood en wee....
Doch, heeft zij holle en woeste baren,
Ze brengt soms ook haar wellust mee.
Geniet die, wen gij nu nog vrij zijt;
Speelt voort bij lach en schuld'loos lied,
Want schoon gij heden hupsch en blij zijt,
Wie weet wat u de toekomst biedt!

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde, 1887.

IV.
Moeders verjaardag.

Zegt mij, lieve dartle kleinen,
Waarom lacht gij toch zoo zoet?
Waarom zijt gij toch zoo blijde,
Zoo verheugd uw jong gemoed?

Waarom al die frissche bloemen,
Lief in tuil en krans vergaard?
o, Ik raad het, lieve kleinen,
't Is uw moeder die verjaart!

En daarom zijt gij zoo vroolijk,
En daarom juicht gij zoo hel,
Draait en zwiert gij uwe handjes.
Kindjes lief, dat 's braaf en wel!

Heil, o heil, gij Englenliefde!
Welkom zoete kindermin!
Duizend zoete moederkusjes,
Komt! vliegt moeders armen in!

Want ik zie het, en ik voel het,
Dat gij, Moeder, mint en acht;
o, Wat vreugde voor mijn harte
Dat zoo'n schouwspel tegenlacht!

En ook uit den Hoogen, kindren,
Blikt u Vader vriendlijk aan;
Kijkt van avond eens ten Hemel
En daar zal een starr'ken staan.

Dat zoo lieflijk lacht en schittert
Schijnt met heller licht en glans:
Dat 's den blik uws Vaders, kindren,
Dankende U, uit 's Hemels trans.

CHARLES L. DE WAELE.

St-Helen. Michigan. N.A.

Een goede wraak
door Tony Kielsz.

Nette en goedkoope burgershuisjes worden in het oude Antwerpen eene zeldzaamheid.

Toch bestaan er nog en sommige schijnen als het ware opgetrokken om het oog van alle jonggehuwden te bekoren, ja, wat meer is, om alle vrijers en vrijsters aan te sporen, zoo ras mogelijk den grooten stap, dien in het huwelijksbootje, te wagen.

In zulk een perelken van een huisje wil ik U, allerbekoorlijkste lezeres of allergestrengste lezer, binnenleiden.

Het heeft maar één verdiep, twee ramen boven en één raam beneden.

De deur, hoog en smal, en met een gestoken kroonlijstje onder den waaier, is in eikenhout geschilderd en steekt met hare oranjetint gunstig af tegen het geel van den gevel. Aan de venster hangt een valgordijn in donkere stof voor de fijne hagelblanke gordijntjes. Een karmezijnen kussentje, met wit haakwerk belegd, tooit den venstermantel. Tegen de straat ligt het pronkvertrekje, daarachter de eetkamer en tegen den hof, een lief dwergje in zijnen aard, de keuken.

Op het verdiep heeft men tusschen de kleedkamer, die op straat ziet, en de slaapkamer, die op het tuintje uitzicht geeft, een eng plaatsje, dat de met boeken bezette wanden aanstonds als een studeercel doen kennen.

Treden wij nu zekeren Zondagmorgen het bewuste pronkzaaltje binnen.

Op een sofa rust eene jonge vrouw met een kindje op den schoot, een engeltje, haar verkleind evenbeeld.

Het verwezentlijkte ideaal des kunstenaars! - luidt het oordeel van ieder man van smaak, die voor het eerst deze Noordsche schoonheid aanschouwt.

En werkelijk, zij is geen logge vleeschklomp, uit wiens dikke lippen de zinnelijkheid opspat; ook geen geknakt bloemeken, in wiens waterig bloed alle levenslust dood is. Hier noch

overtolligheid noch gemis: de trekken van de lelie, gedrenkt met het sap van de roos; de vrouw in hare schoonste en volledigste uitdrukking!...

* * *

- Maar zoudt gij het ooit in uw leven gedacht hebben? Foei, het is ongehoord! En dat van eenen vriend! Een vriend, hij? A! A! A! A! A! A! Een januskind, ja, eene hatelijke tweevoudigheid! Maar ik ken hem niet meer! Geen woord meer over hem! Van heden af is hij voor mij dood en begraven!...

De straatdeur was plotselings met geweld opengevlogen, de salondeur daarna, en nu stond Fritz Kortespan, een jong, maar reeds gunstig gekend letterkundige, daar voor zijn lief vrouwtje, dat hij aan zulke behandeling nimmer had gewoon gemaakt, te razen en te tieren als een bezetene. Beurtelings werd hij rood en bleek; het schuim lilde hem op de lippen en onheilspellende gebaren vergezelden zijn raadselachtige woorden.

Eindelijk bekwam de vrouw eenigszins van haar eersten schrik. Zij stond recht, legde haar kind in de kamer daarnaast te bed en dan den linkerarm slaande rond den hals van haren man, die middelerwijl zich op eenen stoel had neergeworpen en met de ellebogen op de tafel zich het hoofd steunde, vroeg zij met van ontsteltenis trillende stem naar de reden dier vulkanische uitbarsting.

- Maar, Fritz, wat hebt gij, man? Wat is u overkomen?

- Wat ik heb, Emma; dat zult gij gaan weten. Maar eerst moet ik u op zekere vraag een bepaald en onbewimpeld antwoord verzoeken.

- Ik ben nieuwsgierig deze vraag te kennen.

- Hoe vindt gij mijn laatsten novellenbundel: ‘Rijp en Groen.’?

- Wel, man, dat heb ik u voor het minst reeds twintigmaal gezegd en zonder dat gij het mij vraagdet!

- Nu, hoe vindt gij hem?

- Lief, aardig, beminnelijk.

- En hoe sprak er onze vriend, dichter Wijdenroem, over, toen wij hem laatst in het Kunstverbond ontmoetten?

- Met den grootsten lof.

- En ten slotte: Wat denkt gij van den broer uwer schoolgezellin, Adela, van mijn boezemvriend, Frans Richtig.

- Maar waarom die vraag? En op welken toon stelt gij mij die?

- Nu, antwoord!

- Wel, dat het iemand is, op wien men rekenen kan, een man uit eén stuk, een degelijke kop, al zijn zijne schriften door hun zwaren Hoogduitschen vorm nu juist niet aantrekkelijk en aangenaam om lezen.

Schamper lachend had Fritz deze laatste ontboezeming zijner vrouw aanhoord.

Toen haar woordenvloed ophield, klonk het uit zijnen mond:

- Waarlijk, de spreekwoorden: 'De kleederen maken den man' en 'De pluimen maken den vogel' halen tegenwoordig geen ongelijk.

Die Frans heeft heel het uiterlijk van een verstandig en eerlijk man. Gelukkig dat hij zichzelf eindelijk het masker van voor de ziel gerukt heeft, en dat zijn wespenkarakter en zijne ezels begaafdheid daar nu tronen als een ander: '*Mane! Thekel! Phares!*'[1]

Dan meer in het bijzonder tot zijne vrouw sprekende:

- Wilt gij weten, wat die steun in lief en leed, die rechtgeaarde en hooggeleerde Frans Richtig in zijnen wijsgeer-Kantstijl over uw ondernullige echtgenoot denkt? Lees hier dan!

En aldus zijne verontwaardiging lucht gevend in bijtend gesis had hij een weekblad: 'De Vlaamsche kunstminnaar' uit den binnenzak van zijnen overjas gekregen en ter tafel uitgespreid, en, nadat hij met een blauw potlood rond zekere bijdrage een vierkant had getrokken, klopte hij er geweldig met den rug der hand op en riep maar gedurig, net als de verrader in een groot melodrama:

- Lees hier dan! Lees hier dan!

En Emma las, halfluid het volgende:

BOEKBEOORDEELING.

'RIJP EN GROEN,' novellen, door Fritz Kortespan, bij J.P. De Wever, te Antwerpen.

De schrijver van bovengenoemd werkje....

- Werk*je*, *je*, hoort gij het? - onderbrak Fritz, - twee honderd bladzijden druks, dat heet *je* bij dien Mijnheer!

(1) Gewikt! Gewogen! En te licht bevonden!

.... jong van jaren zijnde....

- Kan ik het helpen, dat hij in het schrijven van meesterstukken is grijs geworden?

.... behoort, klaarblijkelijk meer sympathetisch dan beredeneerd tot de jongste richting in onze Nederlandsche letterkunde; die namelijk, welke, spijts de ingeving der gezonde rede, en de leering, te trekken uit de gewrochten der grootste vernuften van het buitenland, de waarde van een boek enkel beoordeelt naar den vorm, in plaats van het te onderwerpen aan een degelijker toetssteen, den eenigen waren, dien van den inhoud.

Of heeft glas, in denzelfden vorm en met dezelfde zorg geslepen als diamant, dezelfde waarde van dien edelsteen?

- De kunst met een ambacht vergelijken, onderbrak Fritz, die reeds had staan trappelen van ongeduld om een grammoedig woord te plaatsen, - het is wat schoons voor een kunstcriticus! -

Zouden Georg Ebers en Robert Hamerling, Walter Scott en Dumas, om geene anderen te noemen, zooveel opgang hebben gemaakt, indien zij zich bepaald hadden, alledaagsche voorvallen in een kraakzindelijk of splinternieuw kleedje te steken?

Gaarne beken ik, dat er ten alle tijde uit de onbeduidendste stof meesterstukken werden geweven. Maar dan diende men te beschikken, niet over de hulpmiddelen van het gewoon talent, maar over de geestelijke bergplaatsen en verwerkingstuigen van het genie, die gelukkiglijk (algemeenheid zou de waarde van het type doen dalen!) niet in het bereik liggen van het eerste moederskind het beste.

- Moederskind, welke verhevene uitdrukking voor een kunstcriticus!

*Welke nu ook de uitslagen mogen zijn door sommige '**Decadenten**' en '**symbolisten**' verkregen, wij blijven er bij, dat de grondslag van alle schrijven, zooals vroeger wezen zal:* IETS BELANGRIJKS TE ZEGGEN TE HEBBEN.

De verhalen van den heer Kortespan missen dus (de ergste fout, die wij ze konden aanwrijven) belangrijkheid en daardoor spanning, boeiendheid. Zij zjn NESCIO QUID MEDITANS NUGARUM TOTUS IN ILLIS.[1]

- Ja, dat hij Latijn kende, schimpte Fritz, wist ik; dat

(1) volkomen opgeslorpt door ik weet niet welke beuzelingen.

hij ijdel was, wist ik ook, maar dat hij zoo dom-hoovaardig zou zijn, daarmede voor zijne lezers te komen pronken, neen, bij mijne ziel, zoo had ik mij hem nooit voorgesteld.

En laten wij er maar dadelijk bijvoegen: *zij vergoeden door inkleeding*, *wat zij aan degelijkheid te kort komen. Wel*, *heeft schrijver de moeilijkheden van het ambachtelijke zijner kunst overwonnen; wel*, *weet hij een verhaal naar de schoolsche regelen ineen te zetten; wel*, *schrijft hij vloeiend en ongedwongen*; *wel weet hij zijne personages te doen spreken, waar hel behoort; maar zoo min als de karakters der personen*, *die hij opvoert*, *scherpe tegenstellingen vertoonen in daad of manieren*, *zoo min vertoonen zij scherpe tegenstellingen in woorden. En op dezelfde wijze biedt de taal des schrijvers, waar hij zelf spreekt, noch verrassende zinwendingen*, *noch woordkoppelingen*, *zich verheffende boven het gemeen. Zijn werk behoort dus tot de onafzienbare reeks*, *die het nageslacht met het schandmerk:* GEMAKKELIJKE LITTERATUUR *zal stempelen.*

Ten slotte waren er nog wel eenige vlekjes aan te wijzen met betrekking tot de taal in engeren zin, maar QUANDOQUE BONIS DORMITAT HOMERIS....[1]

- Nog al! Hi! Hi! Hi! Wat afgrond van geleerdheid! -

.... en een kunstcriticus is.... geen schoolmeester.

- Ongetwijfeld! Maar: 'Ik ben ik geen vos, zei Reintje, wél Preekheer,' doch zijne ooren hebben hem verraden.

Mocht ten slotte de schrijver de spreuk: LABOR IMPROBUS OMNIA VINCIT[2].....

In Vlaanderen Vlaamsch, verduiveld, gij, Vlaming uit een stuk!

.... willen gedenken, *benevens zekere trekken uit het leven van Demosthenes*, *hij zou er - en het is onze vurigste wensch - wel bij varen.*

FRANS RICHTIG.

- Oef! Ik stik! Roept het niet om wraak; zoo over eenen boezemvriend de pen te durven voeren. Maar, zoo waar ik Fritz heet, het zal er niet bij blijven. Dadelijk moet er op dat vuige stuk een antwoord weg. Ha! Mijnheer, gij denkt mij met uw Latijn uit mijn lood te hebben geslagen. Ik zal u overtuigen van het tegendeel. Wij zullen zien, wie er in

(1) De goede Homerus slaapt ook al eens.
(2) Een hardnekkige arbeid komt alles te boven.

dezen strijd de bovenste zal blijven, de taalkruidenier, van wien wij nog het eerste noemenswaardigwerk verwachten, of de schrijver, die ten minste reeds getoond heeft, dat hij *kan*.

- Och, Fritz, zoudt gij niet beter doen te wachten tot morgen; gij weet de nacht brengt raad en

> ‘Si quelqu'un nous blesse et nous nuit,
> Quelque grande que soit l'offense,
> Laissons l'espace d'une nuit
> Entre l'injure et la vengeance[(1)]’...

- Ja, het vervolg ken ik, maar laat dien schooldeun vooreerst nog rusten! Hij moge een ander overtuigen, mij niet!... Wat, wachten? Nooit! Nimmer! Het ijzer moet gesmeed worden terwijl het heet is en uitstel is achterstel.

- Nu, doe, wat gij niet laten kunt; gij zult zien dat het u later berouwen zal.

En Fritz trok naar zijn studeercelletje en bracht een opstel ten papiere, dat de duidelijkste sporen droeg van zijne grammoedige stemming; immers, scheldwoorden en uitdagingen vervingen de plaats van bewijsgronden.

Denzelfden dag nog werd het stuk verzonden. Een eindeloos spotgeschater verhief zich in den opstelraad van den ‘Vlaamschen Kunstminnaar,’ toen Fritz' stuk te berde kwam.

Iedereen kende ten andere genoegzaam dezes licht ontvlambaar karakter en wist, waartoe hij, in zulke omstandigheid bekwaam was. Maar, bezorgd voor zijne gevestigde faam als schrijver, besloten zij een hunner af te vaardigen om Fritz te bewegen het opgezonden antwoord in te trekken.

Niets hielp! Integendeel! Door tegenstand geprikkeld, bleef hij er niet bij de opneming van zijn stuk te verzoeken, maar eischte ze bij hoog en bij laag.

Hij verkreeg dan, wat hij verdiend had. Den volgenden Zondag verscheen zijn artikel, maar.... niet alleen. De hoofdopsteller voegde er een naschrift aan toe, dat om zijne fijne scherts en zijne duchtige kopnagels een algemeen gelach onder de lezers deed opgaan.

Zulke handelwijze was er, gelijk men denken kan, verre van af de ontstoken gal van Fritz Kortespan te bedaren. Van dien stond kon hij de aanleidende oorzaak tot zijne nederlaag niet meer lijden of zien.

(1) Zoo iemand ons kwetst of ons schaadt, hoe groot de beleediging ook wezen moge, laat de ruimte van óenen nacht verloopen tusschen den smaad en de wraak.

Hij vermeed zorgvuldig al de plaatsen waar hij Frans kon ontmoeten en wilde het noodlot, dat zij elkaar voorbij moesten, dan wierp hij fier het hoofd achterover als een pauw, en mat zijnen tegenstrever van het hoofd tot de voeten.

Zijne vrouw dwong hij het verkeer met Adela af te breken; maar toch vonden de vriendinnen van tijd tot tijd gelegenheid elkander te zien en alsdan kwam de samenspraak onvermijdelijk neer op de hardnekkigheid der mannen, die voor een woord, een niets, eene hersenschim, de stevigste banden van genegenheid onmeedoogend doorhakken.

* * *

Vijf jaren zijn verloopen: een zucht, voor dengene, wiens leven rustig henenvliedt, maar eene eeuwigheid voor hem, wien gedurig het woord Morgen, als een dreigend schrikbeeld voor de oogen spookt.

Fritz' echt werd intusschen nog met twee frissche spruiten gezegend. Zegenen, zoo luidt het door iedereen gebruikte werkwoord. Bij Fritz had de volkszegswijze: ‘Kinderen brengen zegen bij’ zich echter niet verwezenlijkt.

Mogen elders de schrijvers en dichters bestaan op den arbeid van hunnen geest, ja, er zelfs schatten mede verzamelen, in Nederland gaat die vlieger niet op.

Fritz beoefende dus enkel de letterkunde in zijne vrije stonden, als uitspanning.

's Daags werkte hij in de bureelen van de firma Langendorff, de groote koffiekooplieden uit de Keizerstraat, waar hij als loopjongen in dienst getreden, door zijne oppassendheid en zijne uitgebreide handelskennissen eindelijk den rang van bureeloverste bereikt had.

Zijne patroons behoorden tot de oude handelsschool, tot die, welke zich tevreden stelt met eene kleine winst, en de spreuk huldigt: ‘Langzaam, maarzeker!’

Zekeren dag, het was een vrijdag, en Fritz was juist bezig een betaalbriefje in te vullen, werd hij geroepen in het bijzonder bureel van Mr Victor, het hoofd des huizes.

- Hebt gij de morgenbladen reeds gelezen? vroeg deze hem, nadat hij met vriendelijk gebaar eenen stoel had aangewezen.

- Neen, Mijnheer; ik heb den tijd nog niet gehad.

- Sla dan de Handelsbode eens open op de rubriek: Stadnieuws.

Fritz, wiens nieuwsgierigheid door de woorden zijns patroons sterk geprikkeld was, voldeed haastig aan het verzoek en las:

‘De laatste verhooging op de koffieprijzen schijnt onze beursspelers niet weinig begunstigd te hebben; althans, men verzekert ons, dat tien beunhazen onzer stad zonder bureel en zonder magazijnen, ongeloofelijke sommen hebben gewonnen: men spreekt van millioenen.’

- Welnu? - vroeg zijn patroon. Wat denkt gij ervan!

- Eerlijk duurt het langst - zei Fritz - en Loontje komt vroeg of laat eens om zijn boontje.

- Ja, maar beken, dat het toch genoegelijk moet zijn, zoo met éenen slag schatrijk te worden; wij zijn nu al vijf en twintig jaar bezig. Wat hebben wij gewonnen? 't Is waar, wij staan ter beurze bekend als stevig, als ongeschikt tot het niet naleven onzer verbintenissen. Bij dit al blijven wij nochtans achteruit tegen den eersten nieuweling den besten. Hoor, ik heb een plan. Een bijzónder schrijven van onzen correspondent te Java bericht, dat er ginder iets broeit; hij treedt niet in bijzonderheden; maar dat gewichtige staatkundige gebeurtenissen nakende zijn, geeft hij op als stellig.

Daarom moet al de beschikbare Oost-Indische koffie worden opgekocht. Breekt het onweer los, dan zetten wij ze af met eene groote winst. Vandaag reeds leggen wij de hand aan het werk. Schrijf dadelijk aan onze makelaars te Amsterdam en te Hamburg. Zij mogen koopen aan gelijk welken prijs.-

Met een bedenkelijk gezicht trad Fritz naar zijnen lessenaar om de bevelen van zijnen patroon uit te voeren.

Het eerste waagspel gelukte?

Die eerste goede uitslag was olie op het smeulende speculatievuur. De firma wierp zich voor goed in den maalstroom en waagde zich eindelijk aan eene onderneming op leven en dood.

Jammer genoeg keerde de kans haar ditmaal den rug en eene betaalstaking met een ontzaglijk te kort bleef de slotsom.

Fritz viel zonder werk.

Dagelijks liep hij van kantoor tot kantoor om maar aanvaard te worden, zelfs met eene aanzienlijke vermindering van jaarwedde, als er maar hoop bleef op verhooging.

Doch al de plaatsen waren volzet en dagelijks, zoo zegden de kooplieden, boden zich jonge Duitschers aan, in ontzaglijk getal, om voor niet in dienst te treden.

O! schrikkelijk is het, een hoofd te hebben, dat denkt, een hart, dat gevoelt, en handen, die jeuken naar bedrijvigheid en gedoemd te zijn tot luiaardij.

Maar dubbel schrikkelijk, een tijdlang de zoete streelingen der weelde gevoeld te hebben en dan onverwachts den kolk der ellende voor zijne voeten te zien gapen.

En toch deze beide duivels kwelden nu Fritz Kortespan: de duivel der verveling en de duivel der armoede.

Eindelijk, na lang en pijnlijk zoeken, vond hij eene plaats van opschrijver aan de dokken. Maar hoe onbestendig is zulk eene broodwinning. En hoe scherp moet eene verandering van werkkring als deze, invloed oefenen op den man van fijne beschaving!

Van vóor lang reeds heeft Fritz aan alle letterkundige genootschappen vaarwel gezegd en de tijdschriften, waarop hij was ingeschreven, teruggestuurd.

En wie kent er wel erger marteling voor een letterkundige, dan zich niet meer op de hoogte te kunnen houden van zijnen tijd.

Het huisje, waarin hij eenige jaren zoo gelukkig heeft doorgebracht, waarvan hij als het ware een liefdenestje gemaakt had, heeft hij verlaten voor eene muffe kamer, op het tweede verdiep, in eene der afgelegenste straten.

Daar treden wij zekeren winteravond van het jaar 18.... binnen. Eene huivering bevangt ons. Hoe koud is het hier en hoe ijl! Hoe naakt zijn die wanden! Hier, men ziet en men voelt het, heeft het gebrek zijn anker neergelaten; hier woedt het als een monster, dat zijne prooi niet lost, maar de nagels verder in het vleesch drijft, naarmate zij zich verweert.

De kostbare meubelen zijn één voor één ter verkoopzaal gebracht. Wat er nog rest, is het allernoodzakelijkste en dat nog bevindt zich in eenen erbarmelijken toestand.

Bij de tafel, waarop eene bouwvallige petroollamp brandt, zit eene vrouw, met een kind op den schoot. Op den vloer spelen twee grootere kinderen.

Die vrouw, nog jong en met fijnbesneden gelaat, ziet er bleek uit en erg vervallen. Van tijd tot tijd pinkt zij eenen traan weg, dien zij niet vermag in hare oogen terug te drijven. Want, zij moet sterk zijn, de ongelukkige, en haar lijden verbergen voor hare kinderen en bovenal voor haar man.

Eensklaps staakt het kleinste kind zijn spel:

- Moeder, - zegt het - ik heb honger; krijg ik eenen boterham.

- Ja, lieveken, seffens, als vader komt.

- Moeder, is het waar; Paul zegt, dat de bakker ons geen brood meer wil verkoopen; betalen wij dan zoo goed niet als de andere menschen?

- Och, kind, wat zijn dat nu voor vragen - kan de arme moeder nog met moeite uit haren gorgel wringen, terwijl een tranenvloed haar uit de oogen welt.

Daar dreunt een zware stap op het portaal.

- Ha! Daar is vader! Daar is vader! - juichen de spelende kinderen, maar als zij 's binnentredenden wanhopig gelaat aanschouwen, wijken zij schuw achteruit en gaan zich, stil als muizekens, in een hoekje verschuilen.

Een innig medelijden vervult ons voor den man, als wij zijne gehavende kleeding aanzien en zijn wezen, waarop de sporen van geleden ontberingen onuitwischbaar zijn ingedrukt.

Als eene levenlooze massa laat hij zich op eenen stoel nedervallen en terwijl hij het hoofd op de linkerhand laat rusten, staren zijn oogen zonder gevoel in de ruimte.

- Weeral niets! - vloeit het weldra schor uit zijne keel - Weeral niets! O vriendschap, vriendschap! Woord zonder zin, zakelooze verzameling van letters! Ik- en hebzucht, ja, dat alleen bestaat. Dat doet koningen ten troon stijgen en ten gronde snakken; dat regeert de wereld. Maar vriendschap?... Dwaasheid, bedrog, leugen en laster!

- Niemand wil u dus ter hulpe komen? - vraagt Emma, want zij is het.

- Helpen? Zij hebben wel wat anders te doen! Van Camp zou wel willen, maar kan niet. De Man zou wel kunnen, maar wil niet. En dit thema wordt u in honderd varianten voorgezongen.

- En Wijdenroem dan, die uw talent zoo zeer scheen te waardeeren?

- Koekoek, één zang! Overigens, welk belang stellen zulke mannen in iemand, die minder is dan zij; het belang, dat de belhamel stelt in de schapen, die hem volgen, dat der eer- en heerschzucht.

- Dus, gij zijt bij hem ook ter deur gewezen?

- Helaas, ja!

En hier sprong de man eensklaps recht, sloeg zich de handen voor de oogen en begon te schreien als een kind.

Een man te zien weenen is ontzettend.

Dat voelde de arme vrouw en ook eenigszins de kinderen, want de blikken, die zij op hunnen vader wierpen, duidden den grootsten schrik aan.

Met verbrijzeld hart legde Emma haren zuigeling, in zijn bedje. Nu trad zij tot haren echtgenoot, legde den arm op zijnen schouder en sprak:

- Kom, Fritz, troost u: alles zal wel te recht komen!

- Te recht komen? Nimmer! Met ons kan het niet beteren. Wij zijn tot ondergang gedoemd!

- Ach, Fritz, ik bid u, spreek zoo toch niet; gij doet mij ontstellen.

- Ja, Emma, ik weet het, wat ik doe is laf. In plaats van het ongeluk te dragen als een man, sta ik daar te huilen als een meisje! Maar, vergeef mij: het lijden doet mijne zinnen verdwalen.

- O, van harte! Nu, van wat anders gesproken! Hebt gij op uwe ronde ook bij de Richtigs aangeklopt?

- Neen, valsche schaamte heeft het mij belet.

- Dat dacht ik wel. Nu, ik ben buiten uwe weet, bij Adela geweest, juist, veertien dagen geleden. Ik heb haar onzen toestand bloot gelegd en in naam onzer oude vriendschap verzocht bij haren broeder aan te dringen, opdat hij u zijne machtige voorspraak zou verleenen tot het bekomen van eene plaats aan het staatsbestuur.

'Aandringen zou niet noodig zijn,' zegde zij mij, 'verzoeken zou voldoende wezen.'

Daar zij mij zoo stellig verzekerd heeft ons te zullen helpen, durf ik niet wanhopen.

Wie weet, als de nood het hoogst is, is de hulp nabij.

- Klop! Klop! Klop! Klop!

De deur gaat open en een man in staatslivrei steekt den neus binnen.

- Fritz Kortespan, letterkundige.

- Als het u belieft - zegt Fritz, terwijl hij haastig voorwaarts treedt en den brief uit de handen rukt van den drager. Den omslag openscheuren en het ingesloten papier ontplooien is het werk van een oogenblik.

En Fritz verslindt:

Leopold, Koning der Belgen,

Aan alle tegenwoordigen en toekomenden, Heil.

Op voorstel van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken,

Wij hebben besloten en besluiten,

Art. 1. De Heer Fritz Kortespan is benoemd tot eersten klerk van het vertalingsbureel.

Art. 2. Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is gelast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit.

Gegeven te Brussel, den 16^{den} December 18....

Leopold.

Door den Koning,

De Minister van binnenlandsche zaken,

De Paire.

- Gered! Gered! - juicht de arme schrijver, nog eer hij ten einde is en terwijl hij het papier driftig in de hoogte zwaait - Gered! Gered! En dat door u, Emma, mijne allerliefste vrouw! Hoe zal ik dit ooit kunnen vergelden?

En vurig drukte hij zijne echtgenoote in de armen.

Zachtjes weerde deze zich af.

- Door niet ondankbaar te wezen - zegde zij - door niet te vergeten, wien wij ons geluk verschuldigd zijn.

- O, dadelijk loop ik naar de Richtigs!

Reeds was hij op weg. Bij Frans binnengeleid, greep hij dezes handen, en bracht ze in geestvervoering aan zijne lippen.

- Frans, - riep hij uit, - gij ten minste zijt een ware vriend; gij vergeeft het ongelijk, dat u wordt aangedaan, en loont kwaad met goed; eeuwig blijf ik uw schuldenaar! Waarlijk, ik weet niet wat doen om u en uwe zuster van mijne dankbaarheid en mijne toewijding te overtuigen.

- Als wij de gebroken vriendschapsbanden maar weer opnieuw kunnen aanknoopen, dan zijn wij genoeg beloond - sprak Adela.

Onderwijl was Frans aan het mijmeren geraakt. Adela zag, dat er hem iets op het hart lag.

- Maar wat hebt gij, Frans, zegde zij, wat staat gij daar zoo te dubben.

- Ik wenschte Fritz iets te verzoeken - luidde het antwoord.

- Spreek - zegde deze - een verzoek van u is mij een bevel.

- Ik wilde u verzoeken uwe letterkundige werkzaamheden te hernemen; ja, van morgen af een nieuw werk te beginnen.

- De inhoud als het u belieft!

- Nu, dien zult gij licht raden, als ik u den titel opgeef.

- En die titel?

- Mag ik eens raden? - vroeg Adela met schalkschenlach.

Frans antwoordde niet, maar knikte.

- Een goede wraak! luidde het antwoord.

- Of de herknoopte vriendschap - voegde Frans erbij.

Dat Fritz de taak heeft op zich genomen en ten einde gebracht, bewijst u, allerbekoorlijkste lezeres en allergestrengste lezer, het onderhavige werkje.

TONY KIELSZ.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- De voorafgaande, omvangrijke arbeid tot bezorging eener nieuwe geïllustreerde uitgaaf van de werken van J. Van den Vondel - indertijd uitgegeven door M.J. Van Lennep - is thans zóóverre gevorderd, dat weldra het eerste deel bij den heer A.W. Sythoff te Leiden het licht zal zien.

Gelijk vroeger werd gemeld, zal deze nu door den heer J.H.W. Unger, archivaris te Rotterdam, die door zijne Bibliographie over Vondel zich in de Vondel-literatuur zoo gunstig heeft doen kennen. - herziene uitgave worden opgenomen in Sythoff's zoo gezochte 'franken-editie,' waarin de werken van Van Lennep en Cremer reeds voorkomen.

Deze nieuwe uitgave zal verschijnen in series van 6 deeltjes, doch niemand is verplicht zich voor het geheel te verbinden.

Intusschen is het met Vondels werken niet enkel bij eene herziening gebleven, maar zijn ze door den heer Unger ook bijgewerkt in verband met datgene, wat sedert Van Lennep zijne zoo belangrijke uitgave bezorgde, omtrent Vondel en zijne werken nader is bekend of ontdekt geworden.

De tekst wordt zoo nauw mogelijk naar de oorspronkelijke, eerstbekende uitgaven gevolgd, terwijl de noten en ophelderingen eveneens met de meeste zorg zijn bewerkt.

De gedichten zullen worden gegeven in eene chronologische volgorde. De drie eerste deeltjes bevatten o.a.: I. Gysebreght van Aemstel en Elektra. - II. Pascha, Den Gulden Winckel en De Vaderen. - III. Vorstelijke Waranda der Dieren.

Ook de plaatjes zullen naar de oorspronkelijke uitgaven worden weergegeven. Aangezien de kunst in het reproduceeren daarvan in den laatsten tijd zulk eene zeldzaam hooge vlucht genomen heeft, is de uitgever in de gelegenheid de menigte afbeeldingen het geheele werk door te doen opnemen voor weinig geld, nl. tegen eene geringe verhooging van slechts tien cents per deeltje.

Het geelachtig getint papier, dat voor deze uitgave gekozen is, leent zich uitstekend voor de illustraties.

Het geheel belooft - niettegenstaande den zeldzaam lagen prijs, waarvoor het verkrijgbaar wordt gesteld - inderdaad een prachtwerk te worden, beantwoordende aan de tegenwoordige eischen der typographie en den dichter waardig.

In verband daarmede zal de uitgever, voor wie zulks verlangen, voor elk deel, eveneens tegen zeer billijken prijs, een band verkrijgbaar stellen, uitgevoerd in het eigenaardig karakter van het zelf en dus daarmede één geheel vormende.

Wat velen bovendien niet minder welkom zal zijn en daarbij de waarde van het geheel niet weinig verhoogt, zijn de woorden, waarmede Vondel door diens bekenden bewonderaar prof. dr. Jan Ten Brink met deze uitgave opnieuw bij onze landgenooten wordt ingeleid.

Moge de Leidsche uitgever ondervinden dat Ten Brinks waardeering bij duizenden weerklank vond in de twee deelen van Nederland.

- Van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, door M. de Vries, L.A. te Winkel, E. Verwijs, P.J. Cosijn en A. Kluyver, imp. 8° ('s Gravenhage en Leiden, Nijhoff, Thieme, Sijthoff) zijn tot hiertoe verschenen: 1^{e} reeks, letter A. - Alvolmaakt. Een deel volledig (CXXVII bl. 880 Gz.) en twee aflev. 1864-82. 3^{e} reeks, letter G. - geslepen. Elf aflev. 1872-87. 2^{e} reeks, letter O. - Onderrichten. Negen aflev. 1869-76.

Prijs: Guld. 32.11

- *De Koninklijke Belgische Akademie* heeft in zitting van 9 Mei den 'prijs de Keyn' van 1500 franks, toegekend aan professeur J. Stecher, van Luik, voor zijne Fransche *Geschiedenis der Nederlandsche Literatuur* in België.

Een prijs van 1000 franks voor de beste Duitsche spraakleer viel ten deel aan den heer Pol de Mont, leeraar bij het Antwerpsch athenaeum, voor een werk, dat op den titel den naam van Pol de Mont draagt en dien van Hebbel, leeraar in de Hoogduitsche taal aan zelfde athenaeum.

- *Koninklijke Vlaamsche Akademie.* - Van de *Verslagen en mededeelingen* verscheen de 1^{e} aflevering: Januari-April 1888. Onder de letterkundige bijdragen in deze aflevering opgenomen, bemerken wij: het tweede deel van het gedicht *Van Maerlant*, door Em. Hiel; *De Schelde Vrij*, zanggedicht, door Frans Willems; eene *Verhandeling* over Anthoon van Hernest, Remigius van Eertborre en Frans Amelry, Nederlandsche schrijvers uit de eerste helft der 16^{e} eeuw door H. Sermon; en *Willem Ogier en zijn tijd*, door Dr A. Snieders.

Deze aflevering sluit met een warme en welverdiende hulde aan het onlangs overleden eerelid, doktor Renier Snieders.

De tweede aflevering (Mei 1888) geeft verslag over de zitting van 16 Mei; en bevat eene belangrijke studie over '*de Taalstrijd in het land van Wallis*,' door M.A. Prayon-Van Zuylen, briefwisselend lid.

- *Akademie van Oudheidskunde!* - De Akademie van Oudheidskunde heeft in hare zitting van Zondag, 3 Juni, na de lezing van het proces-verbaal der vorige zitting, de kennisneming der briefwisseling en der verschillige belangwekkende mededeelingen, zich beziggehouden met het drijeeuwfeest van Plantijn.

Ten gevolge van eene mededeeling van M. Max Rooses, heeft de Akademie haren ondervoorzitter, M.Ch. Ruelens en haren secretaris M. den generaal Henrard afgevaardigd om deel te maken van eene kommissie gelast met het opmaken van een ontwerp om aan de overheden te onderwerpen

M. Bamps heeft eene memorie nedergelegd: *Objets principaux trouvés dans les substructions fouillées à Neêrhaven et Reckheim; les monnaies exceptées.*

De Akademie heeft vervolgens verschillige maatregelen genomen aangaande het oprichten van het grafmonument van den Antwerpschen geschiedschrijver Lodewijk Torfs.

Het overige der zitting werd besteed aan het onderzoek van het wetsontwerp voor 'het behoud der merkwaardige gebouwen in België en het herzien der statuten van de koninklijke kommissie van Monumenten.'

Het ontwerp werd met eenparigheid van stemmen aangenomen en zal aan het Staatsbestuur en aan de Kamers overgemaakt worden.

- De oudheidskundige en muziekkenner Edm. Van der Straeten en de beeldhouwer Hambresin, zijn tot ridders der Leopoldsorde benoemd.

Prijskampen.

- Het bestuur van DE PORTEFEUILLE, *Kunst en Letterbode*, looft uit: Een prijs van 100 gl., een premie van 50 gl. en een premie van 10 gl. voor een oorspronkelijk episch gedicht, in te zenden vóór 1 November 1888, aan de redaktie van *de Portefeuille* te Amsterdam.

Van de inzendingen zullen eenige, naar keuze der redaktie, achtereenvolgens in *de Portefeuille* worden opgenomen (zonder dat echter de volgorde de waarde aangeeft), en de geabonneerden zullen worden uitgenoodigd, bij meerderheid van stemmen uit te maken, aan welke gedichten de prijs en de premiën zullen worden toegekend.

De inzendingen moeten voorzien zijn van een motto en een korrespondentie-adres, en ze moeten geschreven zijn door een andere hand dan die des opstellers.

Alleen vorm en inkleeding moeten oorspronkelijk zijn, de stof kan ook bijv. aan Froissard, Chrestien de Troyes of Soeteboom, of aan eenige Italiaansche, Fransche, Engelsche of Duitsche verzameling verhalen ontleend zijn; de omvang wordt geheel vrijgelaten.

- Toonkunde.

- *Vlaamsche kunst te Londen.* Wij vernemen een nieuws, dat voor onze Vlaamsche nationale kunst zeer vereerend is.

Lucifer, het oratorio van onzen Peter Benoit, woorden van Emanuel Hiel, zal op 16 Januari van het komende jaar uitgevoerd worden te Londen, in de *Albert Hall*, door de beroemde zangmaatschappij *Royal Choral Society.*

Lucifer werd de eerste maal uitgevoerd te Brussel, in September 1867.

M. Fétis, de bestuurder van het konservatorium, zegde alsdan: dat grootsche werk zal geheel de wereld door bewonderd worden.

Zijne voorzegging wordt bewaarheid. Reeds is het prachtig oratorio uitgevoerd in de voornaamste steden van België, in Holland en in Parijs. Binnen eenige maanden wordt het in Londen gezongen en verder wordt er gesproken van uitvoeringen in Italië en Duitschland.

Sterfgevallen.

- Dr NOLET DE BRAUWERE. - Donderdag, 21 Juni, is Dr Nolet de Brauwere, te Vilvoorden overleden. Hij had den ouderdom van 73 jaar bereikt; hij was geboren den 25 Februari 1815 te Rotterdam.

Reeds in 1825 kwam hij naar België ter kostschool, deed zijne studiën te Leuven en vestigde zich, na afloop van deze, te Brussel en later te Vilvoorden. Dr Nolet de Brauwere was een man met goede klassieke studiën, veel belezenheid en grondige letterkundige wetenschap.

Weinigen hadden, zelfs tot in de laatste dagen zijns levens, een scherpen geest. Meer dan één geschrift dat hiervan getuigenis aflegt, bestaat in onze letterkunde. Als kritikus stond hij op den eersten rang, ofschoon men niet altijd met zijne bemerkingen kon instemmen.

Dr Nolet de Brauwere was een grondig taalgeleerde.

Reeds in 1840 gaf hij uit *Noami*, een gedicht, een jaar later *Ambiorix.* Wij kennen verder van zijne begaafde pen *Dichtluimen* (1842); *Ernst en Boert* (1847); *Zwart of Wit* (1847); *het Pausdom* (1860) en in proza *Een reisje in het Noorden* (1843); *Redevoeringen*, enz. Zijne gedichten en proza vormen vijf deelen.

In alle Vlaamsche en Hollandsche tijdschriften en jaarboekjes komen bijdragen voor van zijne pen.

De overledene was lid der Koninklijke Vlaamsche Akademie, ridder der Leopoldsorde en der orde van den Nederlandschen Leeuw, kommandeur der orde van de Eikenkroon en van verschillende buitenlandsche orden; lid der *Académie royale*, enz.

- De heer Jan Van der Plaetsen, kunstschilder, gekend door zijne schildering van de kapel der Graven van Vlaanderen te Kortrijk, en door het schilderen van het *Laatste Oordeel* in gemelde stad, is zaterdag te Ukkel overleden. Hij was geboortig van Gent.

- De Nederlandsche Letterkunde heeft een groot verlies gedaan. De heer KAREL VOSMAAR, geboren den 20 Maart 1826, is overleden te Montreux den 13 Juni 1888.

Door zijn dood, zegt de *Portefeuille*, is eene plaats ledig geworden, die voor het oogenblik door *niemand* kan worden vervuld. Vosmaar toch mocht geacht worden, als hoogepriester der letterkundige kunst, de fraai letteren te doen eerbiedigen, door erkenning te vorderen voor de studie ter wille dier kunst. Niemand zooals hij, kon eene zoo grondige kennis der beeldende kunst aanwenden bij de beoefening der letterkunde. Voor hem waren bij zijnen letterkundigen arbeid vorm en kleur geen woorden, maar vruchtbare gedachten.

Het nageslacht zal, gelijk thans tijdgenoot en vreemdeling doen, met lof en bewondering gewagen van de schoone werken, die hij aan *Rembrandt,* aan *Frans Hals,* en aan *Cornelis Troost* wijdde, zal spreken over *Amazone*, dat ongetwijfeld eenmaal, in zeer vele talen vertaald, internationaal eigendom zal worden.

Maar ook zij, die geen dezer werken grondig kennen, zullen, zoo zij de letteren ernstig beoefenen, zijn zegenrijken invloed hebben ondervonden. Hij heeft door kleiner geschriften (saamvergaard tot een bundel *Over Kunst*) door populaire werken *(de Kunst in huis)* of door biographieën *(De Schilderschool* en *Nederlandsche Schilders)* de aandacht der natie gevestigd op den schat harer penseelkunst: de opvoedende waarde en kracht der beeldende kunst en de beteekenis van de kunst voor het dagelijksch leven.

Hij was het, die altijd jong, van geenerlei nieuwe richting of beweging afkeerig, die huldigde en steunde, wanneer zij dit verdiende, maar ze onberispt en onaangevallen liet voor wat ze was, wanneer de innerlijke waarde ontbrak.

De *Spectator* was inderdaad het Kapitool, waar Vosmaer wel geen lauwerkransen uitreikte, maar waar hij toeliet, die hij eene wijding waardig achtte. Hij ontdekte het genie en hij steunde en leidde het, waar hij kon.

De adel der kunst vond in hem zijn vertegenwoordiger.

Nooit afstootend en altijd jong, trad hij zelf steeds verjeugdigd op; zijn *Londinias* vervulde oud en jong met de frischheid die er afstraalde, en later deed *Nanno* hetzelfde en hij volbracht het wonderwerk, dat hij den *Ilias* vertaalde en Homerus zóo deed lezen, dat herhaalde herdrukken, zelf een goedkoope druk mogelijk werden.

Bij al zijne studie en zijn kritische scherpzinnigheid was hij een man vol gevoel, bij al zijne kennis een man van de grootste bescheidenheid. Zijn *Vogels van diverse Pluimage* legt een even heerlijk getuigenis af van den adel van zijn hart als van de reinheid en zachtheid van zijn gemoed en de diepte zijner kennis.

De slag, die ons in Vosmaar's overlijden treft, is voor 't oogenblik onherstelbaar.

Verheffe zich spoedig een man, die op waardige wijze den koningsmantel vermag te dragen, die aan de schouders van den grooten doode is ontgleden.

Nieuwe Uitgaven.

- *Joost Van den Vondel.* - Verslag der Antwerpsche feesten ter gelegenheid der 300e verjaring van Vondels geboorte, benevens zeven studiën over het leven en de werken van Nederlands groot sten dichter, door GUSTAAF SEGERS. Antwerpen, Drukk. H. en L. Kennes. (Niet in den handel).
- *Plan* van den grooten Wederlandschen Wedstrijd voor Wetenschap en Nijverheid, met eene kaart van Brussel en 20 stadsgezichten, vergezeld van een beschrijving. Brussel, maatschappij de Internationale Kunstdrukkerij.
  Prijs: 0.50 fr.
- *J.J. Cremer.* Volksuitgaaf. Betuwsche novellen. Een reisgezelschap. 10e deel der volledige Uitgaaf. Antwerpen, Jan Boucherij. 326 blz.
  Prijs: gebonden 1.60 fr.; ingenaaid 1.00.
- *Biografisch Woordenboek* der Noord- en Zuidnederlandsche letterkundigen. Nieuwe, gansch omgewerkte uitgaaf, bijeengebracht door J.G. FREDERICKS en J. JOS. VAN DEN BRANDEN. Afl. 1, 64 blz. over 2 kolommen. Volledig in 15 afl. Antwerpen, Jan Boucherij.
  Prijs per afl. 2.00 fr.
- *Willem Ogier*, door ARTHUR CORNETTE. In 8o, 16 blz. met portret. (Niet in den handel; overdruk uit *De Vlaamsche School).* Antwerpen, Druk. J.E. BUSCHMANN.
- Volledige Werken van Dr AUG. SNIEDERS. Afl. 30-33. Antwerpen, Van Os-De Wolf.
  Prijs per afl. van 16 blz. 0.10 fr.
- *Geïllustreerde Encyclopedie.* Afl. 243-244. Blz. 177 tot 272 van het 16e deel. Amsterdam, Uitgeversmaatschappij ELSEVIER. Prijs per afl. 0.50 fr.
- *Charles Dickens* geïllustreerde werken. Volledig in 100 afl. aan 0.60 fr. elk. Afl. 72, vervolg van Samuel Pickwick. Verkrijgbaar te Antwerpen, bij Jan Boucherij.
- *Simon Stevin,* koor in 4 stemmen, woorden van vrouwe Courtmans-Berchmans, muziek van Edward Gregoir. 7 blz. Antwerpen, druk. Jos. Dirix.
- *Schoolzsang.* Verzameling van een-, twee- en driestemmige liederen, feest- en gelegenheidszangen, ten gebruike der onderwijsgestichten van lagere en middelbare graad, door Jules Daems, bestuurder der stedelijke muziekschool van Deinze. Roeselare, Jules De Meester-Van Nieuwenhuyse, 16 blz. woorden en muziek. Inhoud: 1. *Bij het Naamfeest* des bestuurders, tweestemmig koor met solo en duo, 6 blz. - 2. *Het Sijsje*, romance, 4 blz. - 3. *De speeltijd*, eenstemmig koor, 3 blz. - 4. *Op Moeders Naamfeest*, tweestemmig koor met solo, 4 blz.

Langs een doornig Pad leidt de Roem
door Fautor.
(Zie vorige aflevering blz. 305).

Als de keizer in hoogst deszelfs persoon ten diner ware verschenen, waarlijk geen grooteren luister zou de hertog hebben ten toon kunnen spreiden. Thans was het in de groote zaal, die met keur van zeldzame bloemen en gewassen prijkte, waarin wij ten disch waren aangezeten. De hertog zelf was in gala en dat zegt wat, want de edellieden aan het hof van den grooten Lodewijk zouden den grijsaard zijne pruik - minnaar dier glorieëeuw, die hij was - en zijn prachtvol gewaad hebben benijd. Ja zelfs de lakkeien droegen de sierlijke, in mijn oog al te stijve, kleedij van het *ancien régime.*

'In vele jaren, mijne lieve vrienden, ben ik zoo gelukkig niet geweest als op dezen dag, misschien dat ik morgen trotscher op een van U beiden wezen zal, maar blijder zeker niet.' Met deze woorden verwelkomde ons Monseigneur in de anti-chambre, waar wij zijn komst hadden verbeid, terwijl hij ons ieder tegelijk een hand toestak, die wij met eerbied en warmte drukten.

'Weet gij wel, mijn Hollandsche Ruysdaal,' ging de opgetogen hertog al schertsende en glimlachende voort, 'weet gij nu wel, dat Emile de lion en de held van het feest is? Gij zult wel jaloersch van hem zijn, doch dit kan mij niet weerhouden u kennis te geven van zijn behaalde overwinning, - hij heeft den *Grand Prix de Rome* behaald en te zijner eere bied ik u beiden een feestmaal aan, want morgen zou het niet wel mogelijk zijn, daar misschien den directeur en den professoren zulks minder aangenaam wezen kon en wat alles zegt, ik heb recht en onvervreemdbaar recht op den voorrang, - en als gij ook eenmaal uw vriend in zijn triomf volgen moogt, en ik daar de gelukkige getuigen van ben, dan, Bernard, zal ik diezelfde aanspraken doen gelden.'

'Voor ik het vergeet, Emile,' richtte Monseigneur tot mijn vriend het woord, 'houd morgen uw kamer tot ik zelf u en Bernard met mijn livrei kom afhalen, daar sta ik vooral

op, men zal mijne grijze haren dien schoonen lauwer niet misgunnen en mij wel van misplaatste ijdelheid vrijpleiten.'

Ik zou haast dien valet de chambre in dat ouderwetsch kostuum niet herkend hebben, als hij na een sierlijke buiging niet tot ons het woord gericht had, - met het bekende 'madame est servie,' - helaas! den braven oude was sedert twee jaren eene liefderijke meesteresse ontvallen, - 'Mademoiselle est servie,' klonk het zacht uit zijn mond.

Bijna op hetzelfde oogenblik werden door een anderen lakkei beide deuren, die toegang tot de feestzaal verleenden, geopend en eene bevallige brunette van ongeveer drie-en-twintig jaren, misschien wat te opzichtelijk gekleed, daar zij zich als Châtelaine van twee honderd jaren hier aan onze verbaasde blikken vertoonde, trad ons met een vriendelijken lach groetende te gemoet.

'Mijne jongste en eenige dochter,' haastte zich de hertog haar aan ons voor te stellen, 'mijn twee jeugdige vrienden, Marguerite, die U althans bij name bekend zijn, deze - en hij klopte Emile op den schouder - heeft den eereprijs behaald, ge moogt hem dus wel alle mogelijke égards bewijzen.'

'Daaraan zal het niet ontbreken, papa, maar ik hoop daarom toch niet te kort te zullen schieten in mijne verplichtingen als waarnemend Châtelaine ten opzichte van monsieur Van Overberg.'

'Ten hoogste verplicht, mademoiselle,' beantwoordde ik haar die beleefdheid, 'zelfs zonder die verzekering wist ik mij overtuigd, dat U het evenbeeld van Monseigneur uw Papa wezen zoudt.'

'Hebt ge dat gezegd, Bernard.' Viel ik hem in de reden, dan hebt ge of een onwaarheid gedebiteerd, wat niet te veronderstellen is, of - jongen, ik wou je zoo graag eens aankijken - of...

'Dank je wel voor die attentie,' brak plotsling Bernard mijn intermezzo af, 'ge komt op een terrein, dat ik wel verkend, maar nog in lange niet veroverd heb.'

Waarom ook zou ik het verzwijgen, ging mijn vriend, thans op een geheel anderen toon, voort, - dien avond was ik louter oog voor de innemendheid der bevallige dochter van mijn grijzen beschermheer en geheel oor voor hare geestige en onderhoudende gesprekken; we zaten aan tafel naast elkander, - Emile nam de eereplaats in en aan zijn linker was de

beminde gastheer gezeten, en die hadden beiden zooveel te bepraten, dat wij natuurlijk ook elkaar moesten bezighouden. Van het een kwam het op het ander en eindelijk werd mij van die lieve zijde een verkort verhaal van mijne schilderscarrière verzocht, waaraan ik met de meeste bereidwilligheid voldeed.

Bij het desert bracht de hertog een prachtigen en gevoelvollen toast uit op zijn bekroonden kunstvriend, maar ik was onder den betooverenden indruk van mijne tafelgezellin, zoodat ik er weinig van vertellen kan; vervolgens begaven onze overburen zich naar een afzonderlijk vertrek, zoodat la jolie Châtelaine mij voorsloeg eene wandeling in het kleine park achter het huis te doen, met welk voorstel ik van ganscher harte instemde.

- Om uwent wil, Gustaaf, zal ik een vijf jaar sedert dien avond overspringen, en je kort en bondig zeggen, dat gij bij onze aankomst te Parijs waarschijnlijk getuigen zult zijn van mijne verloving met jonkvrouwe Marguerite de B....'

'Bravo,' riep ik niet, maar schreeuwde ik uit en van de weerstuit de stentor aan het roer met mij, zoodat ik geloof dat aan beide oevers der rivier de menschen samen stroomden, om te kunnen hooren, zien dat ging niet, of er ongelukken gebeurden.

- Roep maar dapper en zing daarbij, zoo ge wilt, van avond of morgen is het uw beurt van opbiechten en ik vergast mij nu al op een of ander liefdesavontuur van zekeren beursridder, waarbij het aan belangrijke episodes zeker niet ontbreken zal.

- Toch ben ik je op den koop toe nog dankbaar voor het ruime gebruik, dat gij van mijne vriendschap gemaakt hebt, want zonder het te willen hebt gij mij van de beschrijving ontheven, waarop het door onze beminnelijke Châtelaine aangelegde gastmaal het volste recht had, - er ware niets anders noodig geweest, dan dat Emile en ik onze hoofden met een pruik getooid en de zwarte rok tegen een gekleurd fluweelen en met goud geborduurd overkleed hadden verwisseld, kanten lubben aan de hemdsmouwen, een breede geplooide kraag even hagelwit als de kousen, die uit de korte broek te voorschijn kwamen, lage schoenen met zilveren of gouden gespen en *last not least* de staatsie-degen, - de illusie zou volkomen zijn geweest, geen paire van Frankrijk had in de glorieëeuw der Bourbons op waardiger wijze zijn roemrijk voorgeslacht kunnen vertegenwoordigen.

'Maar wij naderen de stad, Gustaaf, ik mag dus niet uit-

weiden over de groote plechtigheid van den volgenden dag, toen Emile in het Luxembourg den hoogsten prijs uit de handen van den tot tranen toe bewogen hertog ontving. - De direkteur onzer école, die bij deze gelegenheid de eer heeft zijnen leerlingen te bekronen, had de beleefdheid den grijsaard - geen vreemdeling te dier plaatse -uit te noodigen het eeremetaal zijn beminden en gevierden beschermeling om den hals te hangen. De geheele vergadering juichte deze schoone daad van onzen direkteur luide toe en nooit zal ik de korte maar hartroerende rede vergeten, die mijn grootmoedige beschermheer *à l'improviste* uitsprak, de keizer zelf, door den minister van onderwijs vertegenwoordigd, gaf zijne hooge goedkeuring er over te kennen in een eigenhandig schrijven aan den 'excellent duc de B.... le génereux protégeur des jeunes artistes,' terwijl Z.M. als een bewijs van zijne erkentelijkheid en hoogachting hem het grootkruis schonk van het legioen van eer.

- Weinige dagen vertoefde mijn vriend Emile nog slechts te Parijs; na de noodzakelijke dankvisites afgelegd en zijne zaken gearrangeerd te hebben, nam hij voor goed van mij afscheid, vertrok naar Bretagne en begaf zich vervolgens naar Rome.

- Zijn overwinning gaf mij een nieuw vuur en een nieuwen moed; met ijver ondernam ik de voltooiing van het bekende landschap en nooit heb ik met meer liefde en geestdrift gewerkt dan gedurende de drie maanden, waarin ik het zeldzaam geluk smaakte dit schilderstuk, waaraan zoovele droevige en blijde herinneringen verbonden waren, te mogen voleindigen.

Hoe menige teleurgestelde hoop zou ten leste verwezenlijkt worden, hoeveel doorgestaan lijden verzoet, hoeveel zielestrijd overwonnen!

Slechts aan Monseigneur en den direkteur vertoonde ik mijn voltooide *amitié enseignant l'art de peinture*, beiden waren ten hoogste voldaan en stemden er van ganscher harte in toe, dat ik het bij den volgenden wedstrijd om den *Grand prix de Rome* zou inzenden. De laatste kon zulks zonder de minste partijdigheid doen, wijl de jury buiten het corpus doctum onzer school gekozen werd. - Geduld moest ik nochtans oefenen, want eerst na anderhalf jaar zou het concours plaats hebben, zoodat ik dien langen tusschentijd rustig aan mijne verdere bekwaming kon toewijden.

- Het is om gegronde redenen gebruikelijk dat de mededingers hunne namen niet plaatsen onder hun ingezonden schilderij, alleen het motto of spreuk, dat onder het tentoongestelde concoursstuk aan de lijst gehecht is, bewijst het eigendom van den inzender, terwijl een verzegelde brief met het motto den naam van den schilder inhoudt.

Ge kunt begrijpen met welk een spanning ik, toen de tentoonstelling ten einde liep, den uitslag der scheidsrechters te gemoet zag. Er hing zooveel van die uitspraak af, mijn toekomst, mijn geluk, in zekeren zin zelfs de blijde hoop op het bezit van de voortreffelijke jonkvrouwe de B....

- In tegenstelling van hetgeen in gelijke omstandigheden daags voor de plechtige prijsdeeling aan Emile te beurt viel, bewaarde de hertog betrekkelijk den uitslag - want ook die was hem bekend - tegenover mij het diepste stilzwijgen, - wel bejegende hij mij met vaderlijke goedheid en stelde hij steeds het levendigst belang in mijn persoon en mijne vorderingen; in algemeene bewoordingen stelde hij mij gerust, maar het was meer om mij te calmeeren, dan om mij hoop, laat staan van zekerheid, te geven op een voor mij gunstig resultaat.

Gelijk alle overige collega's begaf ik mij met een kloppend hart naar de voor ons gereserveerde plaats voor de tribune, aan ieder haar, geloof ik, hing een droppel angstzweet; alle oogen waren op ons gevestigd, arme ongelukkigen, want een blik van een kind konden wij te nauwernood verdragen.

Deze keer had de direkteur - misschien wel om dezelfde reden als Monseigneur tot stilzwijgen had bewogen - aan zijn Excellentie.... den Minister van Onderwijs de hooge eer bewezen den uitverkorene met de gouden medaille te omhangen.

- Met luider stem las de Minister de motto's van de mededingende schilderijen voor en vervolgens de namen der leerlingen van de *école des Beaux Arts*, wien het vergund was hunne kunstproducten aan dien edelen strijd te wagen.

- Een oogenblik van doodsche stilte - en toen klonk de traditioneele formule door de groote zaal:

'*Per aspera ad astra*' dignum judicatur praemii - accedat *Bernardus Van Overberg* ex Hollandia, allumus *nostrae illustrae Scholae Liberalium Artium.*

- Een oorverdoovend gejuich steeg uit de menigte op toen ik bleek en bevende de trappen der tribune besteeg, om door zijn Excellentie bekroond en gelukgewenscht te worden.

Een luisterrijke redevoering volgde op deze plechtigheid, - ge moet weten dat ik naast den Minister stond, toen hij zijne schoone rede uitsprak -, 'Nederland, heette het, had zijn alouden roem op het gebied der schilderkunst gehandhaafd, een zijner zonen was de lauwer der hoogste eere geschonken, omdat hij.... - neen verder ga ik niet.... er volgde een prachtige beschrijving van het kleine *Pays-Bas*,' - non, *Pays* - grand dans ses artists,' al onze vermaardheden passeerden de revue, en waarlijk de man sprak met waarachtige liefde over de Hollandsche school, - alleen viel het mij als een koud stortbad op het lijf, toen hij ten slotte mijn persoon als representant dier oude Hollanders ging voorstellen en de volmaakst mogelijke schets gaf van mijn schildersleven binnen Parijs, verder zelfs opklom en van den eersten aanleg du peintre couronné gewaagde toen hij binnen Leiden even vlijtig de lessen van Apollo als van Aesculaap bezocht had!...

- Niemand dan Emile of de hertog kon aan zijn Excellentie die inlichtingen verschaft hebben; maar ik had geen tijd tot nadenken en overleggen; direkteur en professoren, waarna mijne collega's en vervolgens de voornaamsten onder het talrijk auditorium des redenaars kwamen mij met de behaalde zegepraal gelukwenschen.

- Nog zoo'n dag, Gustaaf, en ik zou het bestorven hebben, de ontroering, die mij had aangegrepen, gaat iedere beschrijving te boven.

- De direkteur geleidde mij buiten de gehoorzaal van het Luxembourg en steeg met mij in de groote staatsiekoets van mijn overgelukkigen beschermheer, - doch vóór ik in kon stijgen, had Madame, mijne goedhartige huiswaardin, de koets kunnen bereiken, en met tranen in de oogen drukte zij mij de hand zonder een woord te uiten. Later vernam ik dat Emile de goedheid had gehad dien morgen bij zijn komst te Parijs, voor mij geheim gehouden, de goede vrouw het doel van zijn reis derwaarts meê te deelen.

- De reden, waarom de hertog geheel anders, dan met Emile het geval was geweest, zich tegenover mij gedragen had, lag in een zekere - mijns inziens overdreven - vrees voor argwaan, - het kon misschien opzien baren, dat juist *zijne* protégés achtereenvolgens met den hoogsten lauwer bekroond waren. Laat ik er echter bijvoegen, dat dit de meening was van Emile, want Monseigneur heeft zich nimmer aan mij noch aan hem daarover uitgelaten.

- Met diep bewogen stem wenschte mij de edelaardige grijsaard geluk, hij klemde mij met vervoering in zijne armen, toen hij, anders zoo welbespraakt, geen woorden vinden kon om het gevoel van zijn hart naar waarheid uit te drukken. Zijn oogen tintelden van jeugdigen trots en zijn gelaat glom van het zaligst genot, dat hij smaakte; het scheen, als ware hij, niet ik, de gelukkige, hij de bekroonde en ik de teleurgestelde kampvechter geweest.

- Als ik je zeg, Gustaaf, dat het feestmaal, door den hertog mij ter eere dien achtermiddag gegeven, in pracht en luister het u zoo straks beschrevene evenaarde, dan deed ik der waarheid en der vrijgevigheid van mijn edelmoedigen beschermheer te kort - het was (om een in het kader minder passende, schoon juiste en daarom verschoonbare uitdrukking te gebruiken) eene tweede en vermeerderde editie, verbeterde durf ik niet zeggen, want de charme en het poëtische van het vroeger feestmaal ontbraken hier; ik bedoel niet, wat gij vermoedt en *ik* niet zal uitspreken, - de bedienden waren gewone lakkeien, en alles om ons heen sprak van hedendaagschen smaak en weelde, er was niets dat van vroegere eeuwen getuigde dan de zaal, de busten tegen de wand en de grijsaard naast mij, ook al was hij in het zwart en al droeg hij de witten das om den hals en het groot kruis van het legioen van eer op de borst.

- Het was een vermeerderde editie, zei ik, want het aantal gasten bedroeg ongeveer zestig personen, waaronder de minister van onderwijs - die tegenover mij geplaatst was, - de direkteur van de *Ecole des Beaux Arts* met de twintig oudste professoren en eenige voorname kunstvrienden des hertogs moeten gerangschikt worden.

- Vergeef mij dat ik al het overige voorbij ga dat er voorviel, dat ik maar ter loops aanmerk dat mijn aangebeden jonkvrouw ter rechter van den minister gezeten was, dat ik mij alleen bij den hoofdzakelijken inhoud bepaal van den toast, dien de hoogvereerde gastheer op mij uitbracht.

- Na mij in de hartelijkste bewoordingen te hebben gelukgewenscht met een bekroning van kunst en deugd, (het zijn dezelfde woorden, die hij uitsprak, ik ben er trotsch op en vrees niet ze hier te herhalen) waarin hij ook zelf deelde, sprak de hertog een woord van dank tot den minister en van lof tot den direkteur en de professoren.

‘Mijne heeren,’ zoo besloot hij ongeveer zijne treffende

rede, ‘beiden mijne vrienden - Emile was aan mijn linkerhand gezeten - hebben een grooten strijd gestreden, beiden zijn met goud bekroond, maar zij waren dat waardig, ik die hen van nabij ken, gevolgd heb sedert vele jaren op dat doornig pad, dat de schilder bewandelen moet, vooraleer hij de poort van den tempel des roems bereiken kan, ik verzeker U dat hun welverdiende zegepraal mij een lange reeks van bittere teleurstellingen en wreede ondankbaarheid opweegt. Sedert mijn ambteloos leven heb ik mij aan de bevordering en veredeling der kunst gewijd, en velen heb ik in die lange jaren gesteund, meer door mijn raad dan door stoffelijke middelen, - vele jongelieden van grooter talent dan deze beiden vonden in mij een bescherming, waaraan zij zoo groote behoefte hadden, ik koesterde de schoonste verwachting, maar werd daarin bedrogen, - toch hield ik vol en velen onder U, mijne heeren, zult U aangespoord gevoelen het voorbeeld van uw onder ieder opzicht ouden vriend te volgen, en het heeft mij niet berouwd, - ik kende de jeugd en wist dat zij aanspraak maakte op toegevendheid en geduld van ouderen, ik ervoer ook het wisselvallige van het veelbelovende van dien teederen ouderdom, doch ik leerde met den dag volharden en gingen er ook veertig jaren voorbij - mijne pogingen waren niet vruchteloos; - zij zijn de eersten - voor mij zullen zij wel de laatsten zijn - die ten volle beantwoorden aan mijne verwachting, neen die haar, als wilden zij mij beloonen, die haar ver overtroffen; ik zelf dicteerde hun den spreuk, waaronder zij aan den edelen kampstrijd zouden deelnemen en gij zelf, mijne heeren, weet thans waarom zij en geen anderen konden triomfeeren, - “*nil volentibus arduum,*” luidde die van Emile Froschard, en hij trad zegevierend uit het krijt, - *per aspera ad astra*, schreef de tweede onder zijn meesterlijk landschap, en hij daalde met eere en glorie van den stijlen berg des roems, omhangen met het teeken der onsterfelijkheid.’

- Er volgde geen *dixi*, maar een traan, die noode weerhouden werd aan het eerst gloeiend oog van dien voortreffelijken beschermer der schoone kunsten; de zaal daverde van het enthousiastisch gejuich der genoodigden en het duurde wel een kwartier vooraleer de minister in staat was, die indrukwekkende rede des hertogs door een indrukmakende handeling onvergetelijk te doen blijven.

- Hij sprak maar kort, zijne stem, zoowel als zijne handen

beefden toen hij zich oprichtte en uit naam van zijn doorluchtigen Keizer en Heer, beide vrienden van zijn roermuchtigen vriend, den hertog de B..., benoemde tot ridders van het legioen van eer. Hij trad vervolgens op ons toe, en wij ontvingen uit zijne hand de versierselen van die keizerlijke orde.

- Nog een paar weken vertoefde ik te Parijs, - het kostte mij zeer veel den beminnelijken grijsaard voor het laatst de hand te moeten drukken; wel zou ik ieder jaar ten zijnent mijn verloftijd mogen doorbrengen, dit moest ik hem stellig beloven en niets was mij ook onder een ander opzicht aangenamer, - maar zouden nog wel die gelukkige uren terugkomen, hij telde reeds zoovele winters, zou hij nog getuigen mogen zijn van mijn voorspoed, dien ik hem voor het grootste deel moest dank weten? Het was mij, als drong de treurige gedachte, dat hij mij spoedig ontvallen zou, zich aan mijn geest op, dat alleen maar als ideaal van kunstmin en menschenliefde die edele man in mijne herinnering zou voortleven, en egoist, die ik was, ik dacht slechts aan mijn eigen verlies, ik had geen medegevoel voor het bitter lijden, dat zijn dood zijner eenige dochter, mijnen vriend Emile en zijnen velen vereerders zou veroorzaken. Ik was ja tot de *astra* gestegen, maar op het oogenblik van scheiden, van mijn vertrek naar Rome verlangde ik het *aspera* van mijn afgelegen levensbaan van ganscher harte terug.

- In gezelschap van Emile volbracht ik den triomftocht naar de stad der zeven heuvelen, nog steeds de bewaarster en de voedster par excellence der zeven schoone kunsten.

- Helaas, mijn voorgevoel werd bewaarheid, een noodlottig telegram kondigde weinige maanden na onze aankomst te Rome ons beiden het kalm afsterven aan van den in onwaardeerbare verdiensten voor de kunst en hare beoefenaren zoo rijken edelman, - hij had, - zoete troost in onze smart! vóór zijn heengaan naar het rijk van onverwelkbare glorie zijner diepbedroefde Marguérite bevolen aan zijne teergeliefde zonen te Rome te melden, dat hij in zijn jongste ure hen gezegend en voor beide gebeden had!’

Langzaam gleed ons ranke bootje over de effen waterspiegel, duizend millioenen starren fonkelden aan den donkerblauwen hemel, zachtkens ruischte de wind door de hooge iepen langs den heirweg. Mijn vriend hield de hand voor zijn oogen, als wilde hij de tranen bij die herinnering ont-

sprongen beletten te vloeien, - ik zelf kon geen woord uitbrengen, want ook ik weerhield alleen met groote moeite de diepe ontroering, - ik had zoo gaarne een anderen uitslag van zijn verhaal vernomen, en al had hij mij ook op dat treurig einde voorbereid, toch trof mij dat pijnlijk besluit zijner autobiographie tot in het diepst mijner ziel. - Daar klonk op eens een heerlijk lied in onze ooren, het waren welluidende toonen, die ons van verre toestroomden over het watervlak, - wij hoorden slechts de melodie, maar zoo zuiver en zoet, dat wij onwillekeurig onze blikken naar boven sloegen, om de hemelsche geesten te zien, wier engelenstemmen een goddelijk lied van vrede zongen. - Nog eens herhaalde zich het refrein en toen herinnerde ik mij, dat wij een donkere schaduw waren voorbijgevaren, een Rijnschip hoogst waarschijnlijk, dat ten anker lag, en waarop de huisgenooten - ik mag den roef toch wel een huis noemen - jong en oud naar Duitsch gebruik een avondlied zongen, begeleid door een mandoline, zooals thans duidelijk te onderscheiden was, want zij gaf het voorspel tot het tweede complet.

'O, hoe schoon, hoe hemelsch,' riep mijn vriend met vervoering uit, toen de laatste toonen waren weggestorven en het nog veel stiller om ons heen was geworden, 'zulk een smeltende en roerende melodie moet wel de uitdrukking zijn van een aandoenlijk lied, ik zou het als den afscheidsgroet van mijn veelbeminden weldoener willen beschouwen.'

'Voorwaar geen schooner en juister kritiek konden beiden, dichter en componist, op dit juweel hunner geestproducten ontvangen, dan gij daar zonder voordacht geeft, nu ik de melodie beter dan zoo straks heb kunnen onderscheiden, heb ik haar dikwerf, maar nimmer onder zulk een geschikten gemoedstoestand, nimmer ook op zulk een ongekunstelde en zielvolle wijze gehoord; laat ik U de woorden mogen herhalen, die gij U dadelijk herinneren zult, als ik U de '*Meeresstille*' van Goethe noem:

Tiefe Stille herrscht im Wasser,
Ohne Regung ruht das Meer,
Und, bekümmert, sieht der Schiffer
Glatte Fläche ringsumher.
Keine Luft von keiner Seite!
Todestille fürchterlich!
In der ungeheuern Weite
Reget keine Welle sich.

ALEX. BECHGER.

Aalst.

Poëzie

I.
Aan den wijden hemel glijden....

Aan den wijden hemel glijden
langzaam de avondwolken heen.
't Schijnt me, weder zit gij neder
naast mij op den mossigen steen.

Traag valt de avond, frisch en lavend;
't windje suist door blad en rank,
en de duistere linden fluisteren
boven ons als elvenzang.

Eindloos verre schijnt een sterre,
- ster der hoop! - door wolken weer;
op uw lokken sneeuwt het vlokken,
geurgen lindebloesem neer.

Zoet verlangen kleurt uw wangen,
jong en schoon zijt ge, en zoo goed;
en vertrouwend straalt uw blauwend
oog mij toe, vol sterrengloed.

Wat ons beiden jaren scheidde,
wrok en wrevel, - 't is voorbij.
'k Geef u weder namen teeder;
‘lieve droomer’ fluistert gij.

Wat ons griefde - trouwe liefde
zweert ge mij weer, dierste pand,
en ten plechtgen eede legt ge
uwe hand in mijne hand.

Schoon is 't leven, heengedreven
gansch het zwarte wolkenheer,
en ter verte, dwepend herte
rijzen de oude droomen weer.

ARNOLD SAUWEN.

II.
Kerkhofzang.

Omgeef mij, treurnis; doe verdwijnen
Van uit mijn ziele de ijdelheid,
En laat de godsvrucht mij beschijnen
Terwijl ik zucht in de eenzaamheid.
Zend, als van hooger licht omblonken,
't Geloof mij tegen in 't getraan,
En leer mij, machtloos weêrgezonken,
Door vroomheids kracht weêr op te staan!
Dan eerst, dan schijnen ze ons ten zegen,
De geesels van den wederspoed,
Wen, vóor een grafterp neêrgezegen,
De deugd ontwaakt in 't droef gemoed.
Hoe zacht, o zerk, zijn mij uw steenen,
Waarop mijn matte schedel steunt!
Geen dons kan malscher peluw leenen,
Waarop het hoofd eens vorsten leunt!

Wie 't mijde bij een graf te droomen,
Dat hij geen zweem van troost geniet'!
Het kerkhof met zijn donkre zoomen
Ontwijkt de vrome lijder niet.
Daar stijgt 't ‘helaas’, zoo diepbewogen,
Gelijk een klacht ten hemel heen;
De treurwilg suist er, neêrgebogen,
Zoo stil zijn beê bij ons geween;
Daar zwijgt natuur, met rust omtogen,
Zoo plechtig-grootsch voor 't Alvermogen;
Daar voelt zich 't hart zoo gansch alleen!
Herdenkt ge, o mensch, de dierbre dooden,
Wend daar uw schreên, door 't leed gesard:
Gij vindt er, 't aardsch gerucht ontvloden,
Vertroosting in uw bange smart.
Richt uwe hoop naar blijder streken
En staar op 't kruis, terwijl gij schreit:
De ziel der droeven, die bezweken,
Versmelt alreê van zaligheid!

GUSTAAF RENS.

Antwerpen, Juni 1888.

III.
Drie vragen

Wat schenkt der jeugd vermaak op aard'?
- Een vroom oprecht gemoed;
Dat's meer dan goud en schatten waard,
En duizendmaal zoo zoet;
Wat vraagt en wenscht het harte meer
Dan de eedle gift van deugd en eer?

Wat geeft den jongling moed en kracht
En zaligheid aan 't hart?
- Geen wulpsche leven, wulpsche pracht,
Verknaagd door zielesmart;
Maar een gezegende arrebeid
Geeft hartsgeneugt en zaligheid.

Wat is 't genoegen dezer aard',
Het hoogste en zoetst genot,
't Welk alle vreugden samenpaart,
Welk is het zaligst lot?
- Een lieflijk maagdlijn, trouw gemeend,
Met U in huwlijksband vereend.

CHARLES L. DE WAELE
Vrederechter

St-Helen, *Michigan*, *Noord-Amerika.*

IV.
Goede nacht.

Goede nacht!
De arbeid is ten eind gebracht,
De avond komt ons ruste bieden;
Rusten, moeten neerst'ge lieden;
Rust vernieuwt en kracht en, macht,
Goede nacht!

Sluimert zoet!
Laaft het afgemat gemoed;
Droomt van zegen en genoegen,
Weg met zorgen, slaven, zwoegen!
Slaap is 't die herleven doet:
Sluimert zoet!

Goede nacht!
't Lichaam wenscht voor versche kracht;
Sluimert tot de naaste morgen
Komt met zijne nieuwe zorgen;
Slaapt gerust, - de Vader wacht,
Goede nacht!

CHARLES L. DE WAELE
Vrederechter

St-Helen, Michigan, *Noord-Amerika.*

V.
Het kind aan zijn zusje.
Romance

Beminlijk teeder zusje,
Wat min ik u toch lief!
Kom geef mij gauw een kusje
Mijn kleine hartedief.
Hel staan uw blauwe oogjes,
Beneên hun wenkbrauwboogjes.
Zusje lief! Zusje lief!
o Wat zijt gij schoon!

Uw helderkleurge lipjes;
Uw kleine rozenmond,
Waar lachjes als bij wipjes
Ontstaan op elken stond,
Al zulke schoone dingen,
Die doen mij vroolijk zingen:
Zusje lief! Zusje lief!
o Wat zijt gij schoon!

Kom, geef mij nu een handje,
En huppel aan mijn zij;
Wij gaan eens bij matantje,
Die maakt u ook zoo blij.
Ze zou ons speelgoed geven,
Als wij gehoorzaam bleven.
Zusje lief! Zusje lief!
Huppel aan mijn zij!

EDGAR DE WAELE.

11 *Juli* 1884.

Onze dichters vertaald.

Das Volkslied.

In reiner Einfalt klingt es
Aus Aller Herz und Mund,
In jeder Sprache singt es
Durch's ganze Erdenrund.
Hallt von den Bergen nieder,
Tönt in den Thälern fort,
Und steigt gen' Himmel wieder
'Der Volkes freies Wort.'

Er lispelt in den Klängen
Des Kindermundes mild,
Er schwärmet in Gesängen
Von süssem Frauenbild.
Es trifft, wo Thränen fliessen
Und Hoffnungstrost entflohn,
Bei warmem Herzergiessen
Den einen 'rechten' Ton.

Es ist auf Lebenspfaden
Die Fee im Lenzeskleid,
Streut Fülle hoher Gnaden
In Freude und in Leid.
In sonnenheller Klarheit
Es seine Wege zieht,
Ist einfach wie die Wahrheit,
Rein wie des Volks Gemüth.

nach V.A. DELA MONTAGNE
H^{ch} FLEMMICH.

Nach schweren stunden.

Er kamen dunkle Tage,
Sie brachten Sorge und Weh,
Und manche schlimme Erfahrung,
Sie bleichte die Locken zu Schnee.

Ich habe nach Kräften gerungen,
Was thun ich konnte, geschah,
Und immer mannhaft und trotzig
Dem Feind in 's Auge ich sah.

Wohl ist nun die Sorge verschwunden,
Doch fühl ich krank mich und schwach,
Nach all den Kämpfen und Leiden
Zu viel des Herben blieb nach.

Es ist, wie nach dem Gewitter
Die Sonne übt milde Gewalt,
Doch stets am Rande des Himmels
Die schwarze Wolke sich ballt.

nach V.A. DELA MONTAGNE
H^ch FLEMMICH.

Junges ehevolk.

Als Kinder sie hatten zusammen
Nach Herzbegehren gespielt,
Als Kinder sie hatten zusammen
Gelitten, gehofft und gefühlt.

Und unter dem Spielen schon nannte
Das Mädchen gar zärtlich ihn ‘Mann’,
Er nannt sie sein herziges Weibchen,
Sie dichteten einen Roman.

Rasch flohen die Tage, die Jahre,
Wie Wolken im Zuge dahin,
Sie ward eine blühende Jungfrau,
Ein Jüngling er, mannhaft und kühn.

Und eh' sie noch selber er wussten,
War kindisches Tandeln vorbei,
Da wohnte im Herzen die Minne
Und schuf wohl noch schöneren Mai.

Da war offenbar das Geheimniss,
Die Seligkeit hatt' keinen Nam',
Da barg an der Brust des Geliebten
Das Köpplein sie lächelnd, voll Scham.

Nun kommt keine störende Donna,
Hofmeisternd führt keiner das Wort,
Sie hatten geliebt sich als Kinder
Und lieben als Gatten sich fort.

Sie wohnen im Häuslein beisammen,
Das lasst holde Sonne herein
Bald baut sich im Häuslein ein Nestchen -
- Für wen mag das Nestchen wohl sein?

Nach V.A. DELA MONTAGNE
H^ch FLEMMICH.

Een Dag uit mijn Verblijf te Venetië.

I.

Den 23 Augustus van verleden jaar, te zes uren 's morgends, stond ik, naast mijnen broeder, op den boord van de *Piazetta*, te Venetië, tusschen de twee zuilen, met den gevleugelden leeuw en de krokodil, naar het '*Groot-Kanaal*' te turen. Een hevig onweder had gedurende den nacht gewoed; daardoor was de warmtegraad merkelijk gedaald. Eene frissche bries woei mij van de volle zee in het aangezicht; geen spoor van vermoeidheid voelde ik nog, hoewel ik mij reeds veertien dagen in Italië bevond, en van den morgend tot den avond te been was geweest, om de heerlijkheden, die het bevat, te bewonderen.

Wij wandelen over de *Piazetta.* Het is een pleintje, met groote, witte marmersteenen bevloerd. Het groene water van het '*Groot Kanaal*' loopt bijna gelijkvloers met de kaai. Rechts heeft men het *Dogenpaleis*, links het '*Palazzo reyale.*' Tegenover de kaai ligt het *St' Marcusplein*, zijde der kerk. Geen mensch bevindt zich op dit uur op de 'Piazetta', minder prachtig, doch bekoorlijker, schilderachtiger dan Venetiens voornaamste openbare plaats.

Het *Dogenpaleis*, dat we heden zullen bezoeken, is een zoo eigenaardig gebouw, dat men het zich immer voor den geest kan stellen, wanneer men het eens gezien heeft. De hoofdgevel is vijf en zeventig meters lang, de zijgevel, die zich langsheen de Riva del Schiavoni bevindt, telt vier meters minder.

In geenen deele gelijkt dit paleis aan een der gebouwen, die wij in Westelijk Europa te zien kregen. Verbeeld u eene breede, lage galerij, door dikke, witmarmeren zuilen afgeboord. Zij schoren eenen tweeden rondgang, deze door hooge, slanke, sierlijke pijlertjes omzoomd. Daarboven verheft zich een hooge, breede muur, slechts hier en daar met kleine vensters voorzien. De muur is in marmer: witte en gele ruiten vormen er eenvoudige teekeningen op. Een dak ziet men niet: boven den muur loopt een lijstwerk van standbeeldjes en torentjes heen.

Men twijfelt geen oogenblik: het '*Palazzo ducale*' is

tenzelfden tijde paleis en vesting; het gebouw der uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht der beroemde Republiek.

Het *St' Marcusplein* is eveneens op dit oogenblik verlaten. Het baadt in volle zonlicht. De langste zijden worden door paleizen ingenomen, die vroeger den Procuratoren tot verblijfplaatsen dienden, en thans in koffiehuizen en modewinkels zijn herschapen. Een gedeelte van het *Dogenpaleis* en de *St' Marcuskerk* boorden de oostzijde af. Op enkele stappen van dit laatste gebouw bevindt zich, gansch afgezonderd, de '*Campanile*'. Daar dicht bij verheffen zich, op bronzen voetstukken, in den vorm van kroonluchters, drie hooge masten. Vroeger droegen zij de vaandels van Chyprus, Kandia en Morea, ter herinnering aan de onderwerping dier drie rijken; thans wapperen de Italiaansche vlaggen vroolijk in den aanwakkerenden wind.

Het plein is honderd vijf en zeventig meters lang en zes en vijftig meters breed, en telt waarschijnlijk, buiten het *St' Pietersplein* te Rome, bezwaarlijk zijne wederga in gansch Europa.

Des avonds zullen wij er, volgens gewoonte, vóor het '*Café Florian*' ons glas bier komen drinken; dan zal het er nog veel prachtiger zijn dan thans.

Een jufvrouwtje komt uit de kerk:

> Een heldre zomermorgend vol van zonneschijn,
> een Lieve-Vrouwendag. In blanke feestkleedije,
> de frischheid op de wang, verdrongen zijde aan zije,
> in 't diepe kerkportaal zich knaap en maagdelijn.
>
> Een lichte tred weerklonk als over dons. - Een wezen
> zoo engelachtig zoet, met rozenkleur getint,
> een oog van 't reinst azuur, - een maagd, nog gistren kind,
> kwam als een beeld der min voor mijnen blik gerezen,
> in 't lichte lilakleed, dat om heur slanke leên,
> Rond arm en ronde borst als 't waar geschilderd scheen.(1)

Ja, zoo was het. Ik hadde gezworen, dat het lieve maagdelijn uit de lijsten van Paul Veronèse was gestapt, die wij vroeger reeds zagen.

Ze heeft eene blanke, doch gezonde gelaatskleur; oogen, groot, blauw en zacht; en eene uitdrukking, zoo zoet en zoo lief; zoo bekoorlijk en zoo bevallig; zoo schalksch en tevens

(1) Pol de Mont. Gedichten.

zoo rein en deftig, dat zij geluk moet verspreiden, overal waar zij slechts verschijnt. Heure lichtblonde, overvloedige haren vloeien haar over den rug, en dansen, als de wind er in speelt, langs heure malsche kaakskens heen.

Wanneer mijn vriend Pol de Mont te Leuven het schoone wezen zag, dat hij zoo heerlijk kon beschrijven, mocht hij wel in prachtige poëzie getuigen:

> En schuchter als een ree, de blikken neergeslagen,
> vol eedle schaamte, trad het wondre beeld voorbij,
> en, - was het zinsbedrog, toch zoetheid was het mij,
> alsof een enklen stond heur oogen mij bezagen.

Ik mag niet verklaren, dat de Venetiaansche schoone mij eenen enkelen blik gewaardigde; ik zal dan ook mijn verhaal maar in koud proza voortzetten, en zeggen, dat, niet zoo haast de juffer het portaal heeft verlaten, of uit al de hoeken en nissen der kerk en der paleizen komen ontelbare duiven op haar neergevlogen. Zij plaatsen zich op heure schouders, op heur hoedje, en dalen op den grond neder, om de graantjes op te pikken, die zij op den grond laat rijzen.

Meer volk komt op het plein. Eene Engelsche familie: eene oude, grijze dame, met eenen gouden bril op; een leelijk, verrimpeld mannetje; een half dozijn roodharige misses van veertig tot twintig jaren; drie kindermeiden, ieder met een jongetje aan de hand, als matroosje gekleed, en een baby op den arm, staan, evenals wij, het Venetiaansche meisken gade te slaan, hetwelk de duiven voedert.

Allen koopen van den man, die aan den voet der masten zit, een pakje Spaansche tarwe. Zij wikkelen de babies zorgvuldig in blauwe mantels, trekken hunne hoedjes voor hunne aangezichten, en plaatsen ze naast elkander op den grond. Geen der kinderen beweegt zich. De juffers schudden hunne pakjes graan op de mantels der kleinen ledig, de duiven plaatsen zich in zoo groot getal op hen, dat men weldra niets meer van hen bemerkt. De oude dame, het verrimpeld mannetje, de roodharige juffers en de poezelige meiden staan in eenen kring geschaard; zij zien het schouwspel aan, alsof zij iets heel alledaagsch voòr zich hadden, hetwelk zij toch hunner aandacht waardig achtten. Geene spreekt een woord, in niet eéne ziet men de minste spier zich op het aangezicht bewegen, die hunne gewaarwording, omtrent alles wat hen omringt, zou verraden.

Ontelbare wandelaars krioelen thans door elkander, overal trekken toeristen gansche vluchten duiven tot zich, die zich hoegenaamd door niets laten storen.

Men weet, dat in het begin der XIIIe eeuw Dandolo het eiland Kandia belegerde. Bij middel van duiven ontving hij belangrijke nieuwstijdingen, die veel tot de verovering van het eiland bijdroegen. Dandolo zond de duiven naar Venetië, ten zelfden tijde als hij het nieuws zijner overwinning meldde. De lieve diertjes, die thans nog bij duizenden in de nissen en torentjes van San Marco en de Procuraties nestelen, zijn, zegt men, de afstammelingen der boodschapsters van den blinden doge.

II.

Zonder dat wij hetzelven weten, staan wij weder, na eenige malen het St-Marcusplein op en neer gewandeld te hebben, aan de *Riva del Schiavoni.* Deze heerlijke kaai strekt zich langsheen de zee uit; verscheidene bruggen zijn over de kanalen geslagen, die van daar in de stad loopen.

Een gondelier komt naar ons toegeroeid. *Una gondola, una gondola Signor! Una lire für one Stunde! Isola Lido! Canale Grande! Ponte dei Sospiro! Sancta Maria del Saluto! Redentore*, roept hij, niet zeer luid.

Wij zullen eerst naar het eiland Lido varen, daarna het ‘Groot Kanaal’ zien, en door de oude stad naar de Riva terugkeeren.

Nabij de *Ponte della Paglia* stappen wij in.

De gondel verwijdert zich langzaam van de Riva. Na eene vaart van veertig minuten hebben wij het eilandje bereikt. Door eene korte lindenlaan komen wij aan de badinrichting. Wij duikelen in de Adriatische zee. O, nog voel ik de aangename gewaarwording; het was juist als toen we kleine kinderen waren, en we, na eenen heeten dag in het bedompte schoollokaal te hebben doorgebracht, door het weliggroeiend gras baadden, en ons in het Kempische rivierken verfrischten.

Thans doorkliefden we met breede zwemstreken, zij aan zij, de Italiaansche zee, warm en toch verkwikkend, blauw als de hemel, die boven haar was uitgespannen. Naast ons schaterden Italianen, Duitschers en Engelschen, terwijl links, in de afdeeling der vrouwen, hoog bedaagde dames, beeldschoone juffers en jolige meiskens, met de schilderachtigste gebaren door den vloed zwommen.

In het Kuurhuis neergezeten, welks voorhal door het strand wordt begrensd, hebben wij een schouwspel, dat men niet vergeet. Voor twee frank bestelt men ons eene flesch heerlijken Italiaanschen wijn. Binnen klinken de tonen van een Venetiaansch orkest. Slechts van tijd tot tijd komen zij tot ons; de spraak der zee treft onophoudelijk ons oor. Lange, smalle rimpels rollen naar ons toe; met eene groen witte kuif voorzien, schuiven zij langzaam voort, en komen aan onzen voet breken.

De kleur der zee is onbeschrijfelijk schoon. Eene groote, witte wolk hangt boven ons hoofd; in onze nabijheid ligt dan ook eene schaduwe over het watervlak. Het is schalieblauw. Voor het overige is de hemel als het reinste azuur. Het water biedt eene mengeling van alle tinten en tonen aan, waar hier het smaragdgroene, daar het purperblauwe, ginds de turkoistint de overhand heeft. Verscheidene visscherspinken komen van de *Giudecca*; zoolang zij in de schaduwe zijn, merken wij geen onderscheid tusschen hen en de Oostendsche booten; doch, nauwelijks zijn ze in den zonneschijn gekomen, of daar pralen hunne levendige, bonte kleuren in den heerlijken lichtgloed; zij dobberen, dobberen, tot zij, aan den gezichteinder, aan ons oog verdwijnen.

De heeren en dames, knapen en meiskens schateren en joelen in den warmen plas; Italiaansche liederen klinken in ons oor; de zee vertelt ons van gezegende streken: van de boorden des Ganges en van onze vaderlandsche kusten; van ons Kempisch geboorteplaatsken, van de sparrebosschen, die wij als knapen doorkruisten: immers, hetgeen wij thans hooren, kunnen wij niet beter vergelijken dan met het gefluister, dat we dan in de dennekruinen vernamen.

Het is tijd terug naar Venetië te varen.

Onze gondelier wacht ons. Weldra zijn we weder gezeten, ditmaal met het oog naar de wereldberoemde stad gevestigd. Wij bevinden ons in volle zee.

Het water is zoo effen, zoo glad als eene vijverkom. Behagelijk hebben wij ons nedergevlijd; de gondelier beweegt zoo schilderachtig den riem, alsof een beroemd beeldhouwer hem die houding had aangeleerd. Niets hoort men dan den slag in het water, hetwelk langzaam, als kleine, kronkelende slangen, onder onze boot schijnt weg te loopen, die in regelmatigen tempo voortdrijft.

Hoe bevinden wij ons te moede! Van alle kanten breidt de

groenende vlakte zich vóor ons uit als eene deinende wei; luchtjes, zuiver en gebalsemd als nergens, komen ons mild toegevlogen. Alle stoffelijke zwarigheden zijn vergeten. Heb ik wel ooit de lastige taak gehad aan eene talrijke klas onderwijs te geven? Heb ik langdurige, hardnekkige pogingen moeten aanwenden, om het weinige, dat ik ken, te leeren? Heb ik met de kameraden uit Vlaanderland ooit den strijd gestreden tegen de verbastering en de ontaarding van ons edel Vlaamsch volk? Werden wij om onze pogingen om onze moedertaal te doen eerbiedigen, om haar in hare heilige rechten te herstellen, beschimpt? Ontmoetten wij ooit booze menschen, hadden wij ooit moeilijkheden, verdriet, kwellingen? Neen. Niets van wat ons onaangenaam trof, staat ons voor den geest, al het geluk wat wij smaakten, toovert zich op nieuw voor ons; wij zijn over allen en over alles tevreden; wij weten niet, dat het leven een onophoudelijke kamp, een nooit rustend streven moet wezen; wij denken, dat alles voortaan slechts genieten zal zijn; wij kunnen ons niet voorstellen, dat achter de heerlijke paleizen en marmeren tinnen, die vóor ons opdagen, de zon veel jammer, veel wee beschijnt; wij houden ons verzekerd, dat het leven een schouwspel is, gelijk hetgeen zich vóor ons ontrolt, waar de dagvorstin zoo kwistig heur licht en heure warmte door het hemelruim verspreidt, en het zeevlak zoo onbeschrijfelijk schoon kleurt.

De boot schuift voortdurend, regelmatig voort; onbetoond roept de gondelier ons toe: *Giardino publico! Strada Garibaldi! Sancta Biaggio!* en een schouwspel doet zich voor ons op, hetwelk moeilijk te beschrijven valt. De stad Venetië ligt vóor ons. Aan onze rechterzijde bemerken wij de *Giardino Publico*, de *Riva degli Schiavoni* en het *Canale Grande*; aan den linkerkant hebben wij de *Isola di san Giorgio Maggiore* en de Reede der *Giudecca.* Wij varen in het midden van het *Groot Kanaal.* De paleizen schijnen waarlijk uit de zee op te stijgen. Daar verheft zich de kerk van *Sancta Maria della Saluta*, eene opeenstapeling van koepels; het *Palazzo ducale*, de tinne van *St' Marcuskerk*, en daar hoog boven de vierkante naald der *Campanile.* Wij varen langsheen de boorden van de *Piazetta* en het *Palazzo reyale*, en vóor ons breidt het *Canale Grande* zich uit. Het is eene waterstraat, die de stad in twee, bijna gelijke deelen scheidt. Zij loopt van de *Piazetta* naar de standplaats van den ijzerenweg, en heeft den vorm eener S. Hare lengte bedraagt nagenoeg drie kilometers; heure breedte verschilt van dertig tot zestig meters.

Aan beide zijden is zij door paleizen afgeboord, waarvan de meeste eene historische vermaardheid bezitten. Zij zijn in den Gothischen of Renaissancestijl opgetrokken. De gevels zijn meest in marmer, veelal gekleurd. Hunne grondvesten baden in het water; melancholisch spiegelen zij zich in het blauwe kanaal, alsof zij van den roemrijken tijd droomden, wanneer honderden rijkbevlagde gondels het vlak doorkliefden, en de doge op de Buccentauro uitvoer, om de Adriatische Zee tot zijne bruid uit te kiezen.

Vóor sommige dezer huizen bevindt zich eene stoep, bij andere loopt het water gelijkvloers met den deurdorpel. Voor alle ziet men ingeheide palen, naar het geslachtswapen des eigenaars. Daaraan is de gondel vastgemeerd. Uit vele deuren zien wij heeren en dames treden, de gondeliers, in livrei, helpen hen plaats nemen, en weldra krielt het kanaal van levenslustige, bontgetooide wandelaarsters.

Het water heeft hier dezelfde kleur als het meer van Lugano; het is licht-zeegroen.

Ducane di Mare! roept ons de gondolier, den vinger op een paleis richtend. Op den toren van hetzelve verheft zich een vergulde weerhaan; hij verbeeldt de Fortuin, op eene groote sfeer. *Sancta Maria della saluta! Palazza Corner*, *Palazza della Casa grande.* Dit laatste werd in 1552 door Sansovino gebouwd, en dient thans tot prefectuur.

Palazzo Contarina degli Scrigni! Palazzo Foscari! aan de kromming des kanaals. Dit paleis, in den boogstijl opgetrokken, is een der heerlijkste gebouwen van Venetië. De dramatische geschiedenis der familie Foscari komt ons onweerstaanbaar voor den geest.

Frans Foscari werd in 1423, in het een en vijftigste jaar zijns levens, tot doge van Venetië gekozen. De Republiek had alsdan het toppunt van hare macht en luister bereikt. Aan de Europeesche en Syrische kusten, in den Griekschen Archipel, aan de boorden der Zwarte zee, tot Constantinopel werd zij gevreesd. In den Peleponnesus had zij vasten voet weten te vatten: ja, zij breidde hare heerschappij tot Brescia, Bergamo en Crema in Lombardie uit. Zelfs ware Milaan onderworpen, doch Frans Sforza was nog sluwer dan Foscari; hij deed zich hertog in zijne vaderstad uitroepen.

De doge was krijgszuchtig, rijk en mild; hij voerde eenen schitterenden hofstoet; de ondergeschikte adel aanbad hem dan ook, in den volsten zin des woords. De tien senatoren

waren naijverig op hem; zij onderzochten zijn gedrag, en brachten hem in 1433 zoover, dat hij de hertogelijke waardigheid wilde nederleggen. Dit werd hem echter belet; zelfs moest hij tien jaar later zweren tot zijnen dood toe doge der Republiek te blijven.

In 1444 huwde zijn eenig overgebleven zoon Jacob Foscari met de dochter van Contarini, uit het paleis, dat wij voor een oogenblik zijn voorbijgevaren. De plechtigheid was voor de Venetianen een nationaal feest. Weinigen tijd later werd Jacob beschuldigd van den hertog van Milaan geschenken te hebben aangenomen. Op bevel van den raad der Tien werd hij in den kerker geworpen. De drie Staatsinquisitoren legden hem op de folterbank; zoo geheim werd het onderzoek gehouden, dat men allen met den dood strafte, die slechts over den aangeklaagde durfden spreken. De hevige folteringen persten den beschuldigde bekentenissen af. In geheime zitting werd Jacob tot de verbanning veroordeeld. Den 20 Februari 1443 was de vader verplicht zijnen gansch gekneusden zoon, in den Grooten Raad, het harde vonnis mede te deelen.

De jonge Foscari werd naar Triest gevoerd. In 1450 werd Almoro Donato, President der Tien, een der drie Staatsinquisitoren, verraderlijk vermoord, en daar Jacobs dienaar zich op dit oogenblik te Venetië bevond, was ras een aanklager gevonden, om den zoon des dogen van deze misdaad te beschuldigen. De vader moest weer toezien, dat zijn zoon, hoewel hij, niettegenstaande de hevigste folteringen, zijne onschuld bleef staande houden, werd verbannen. Men zond hem naar Kanea, op het eiland Kandia. Daar hij, ten gevolge der ijselijkste smarten, aldra bewijzen van waanzinnigheid gaf, zond men hem naar Venetië terug. De doge en zijne gemalin mochten hunnen ongelukkigen zoon troosten, deze moest zich echter op nieuw in de verbanning begeven, hoewel Nikolaas Erizzo zich als den moordenaar van Donato had doen kennen. In zijne krankzinnigheid schreef Jacob Foscari aan den hertog van Milaan eenen brief, ten einde hem te verzoeken te Venetië te zijnen beste te spreken. Naar de wetten der republiek was deze poging tot redding eene misdaad, die met den dood werd gestraft. De dienaar bestelde dus, uit vrees, den brief aan de Raad der Tien. Het College ontbood Foscari naar Venetië. De gruwzame rechters, die de hulp van twintig senatoren hadden ingeroepen, deden den beklagenswaardigen

man nog gruwzamer folteringen onderstaan, dan de vorige malen. Jacob Foscari verklaarde, dat hij den brief slechts geschreven had, om zijne aangebeden vaderstad nog eens weer te zien. Wanneer zijn gansch verscheurd en gehavend lichaam verbonden was, mochten zijn oude vader en moeder hem in den kerker bezoeken. In deze samenkomst smeekte de lijder, dat zijn vader ten minste mochte bekomen, hem de weinige dagen, die hij nog te leven had, te zijnent door te laten brengen, doch de doge wees dit aanbod met de woorden af: Ga, en gehoorzaam zonder morren aan de wetten van uw vaderland. Weinigen tijd later bezweek Jacob Foscari.

.... De trotsche gevel spiegelt zich in het groene water: hij werpt zijne koele schaduwe op ons; het geroep der gondeliers wekt ons uit onze droomerijen '*Palazzo Mocenigo*'! Op den rechteroever zien wij drie paleizen naast elkander, het middelste werd in 1818 door Lord Byron bewoond. '*Palazzo Dandolo!*' Een eenvoudig gebouw, de woning van Enrico Dandolo, den drie en negentigjarigen doge, die hoewel blind, meest tot de inneming van Constantinopel in 1204 bijdroeg. In de zaal van den Grooten Raad zullen wij zijne verheerlijking aantreffen. *Academia reyale del belle Arte!* Den vorigen dag hebben wij er de heerlijke schilderijen van Titiano Vecelli en Paole Veronese bewonderd. *Ponte-Rialto?*

Wij varen onder de beroemde brug heen. De verbazende afmetingen van den boog treffen ons niet weinig. Wij stappen aan wal; drie trappen van twee en veertig sporten voeren er u op. Zij is in drie afdeelingen verdeeld. Verscheidene fruitwinkels treft men er op aan. Heure spanning bedraagt niet minder dan zeven meters en half. Zij is geheel in marmer. Men beweert dat zij op twaalfduizend palen gebouwd is.

Wij hervatten onze vaart. *Palazzo Vendramin!* Het paleis, waar Richard Wagner in 1883 is gestorven. *Casa d'Oro!* Het gouden huis, om reden der vergulde versierselen zijns gevels, een der wonderste gebouwen van het *Groot Kanaal.* Niet ver van de spoorhal varen wij eene zijstraat in. Meer dan een uur lang drijven wij door smalle kanalen, nu eens voorbij achtergevels, dan onder lage bruggen; niets stoort hier de stilte dan het waarschuwend geroep der gondeliers, die elkander voorbijvaren. Wij bevinden ons in eene der geringste achterbuurten der stad. Op sommige balkons bemerken wij talrijke vrouwen; vreemdsoortige wezens, terugstootende, afgeteerde gezichten; met eenen stoeren blik zien zij ons,

zonder een woord te spreken na, tot de gondel onder eene brug verdwijnt. De gevels zijn hier vuil en de lucht bedompt; het is er donker, hoewel ons horlogie juist één uur aanwijst. Wij komen aan de *Rio di Sancta Margherita.* Wij leggen aan, en treden in de kapel, welke het graf van *Paul Veronese* bevat. Het gewelfsel bestaat uit verscheidene ovalen, cirkels en ruiten, alle prachtig beschilderd, en met heerlijke omlijstingen voorzien. De kapel is niet groot. Tusschen de kunstwonderen, die men er aantreft, munten vooral uit: *St-Nicolaas*, door *Tiziano*, op zes en tachtigjarigen leeftijd vervaardigd, *Marteldood van Marcus en Marcellinus; Christus aan het Kruis en de Heilige Vrouwen*, door *Paul Veronese.* Een eenvoudig borstbeeld des schilders versiert de kapel. Links het autaar heeft men zijn graf.

Deze kunstenaar mag als den waren vertolker van het Venetiaansch volksleven aanzien worden. Overal treft men zijne blondharige, levenslustige en edelgezinde vrouwen aan; aan den adel zijner uitdrukkingen, de onderscheiding zijner typen en de weelderigheid van zijn koloriet bemerkt men, dat onze Antoon Van Dyck veel aan hem verschuldigd is.

Wij bevinden ons in de breede *Giudecca*, en varen snel op de *Piazetta* aan. Een groot jacht laveerde ons verscheidene malen voorbij. Onze gondelier, die blijkbaar dichter bij de zestig jaren dan bij de vijftig was, was vermoeid: de zweetdruppelen ronnen op zijn aangezicht. Wij legden de gondel aan eenen der palen, in het midden van het kanaal vast. Plotseling begint onze varensman, zonder dat wij er in den begin de reden van begrijpen, met de armen te zwaaien, te tieren, dat ons ooren en zien vergaan. In snelle vaart kwam het jacht lijnrecht op ons aangezeild. Geene drie meters was het meer van ons verwijderd, als ik met mijnen ‘Lierenaar’ fluks de koord doorsneed. Onze gondel vlotte een weinig verder; met zooveel geweld stiet het jacht op den paal, dat de voorsteven verbrijzeld werd. Onmiddellijk kwamen honderden gondeliers van de molo aangeriemd, eenigen omringden het speeljacht, en stuurden de heerkens, die zich op het dek bevonden, dreigende vloekwoorden toe, anderen spraken ons op de vriendelijkste wijze aan, zoodat hun stortvloed van deelneming, hoewel wij er geen woord van verstonden, ons zeer aangenaam trof. In het gasthof verklaarde men ons, dat de ongelukken met de gondel uiterst zeldzaam zijn, en dat de gondeliers de onervaren eigenaars van speeljachten verafschuwen, door wier toedoen

soms rampen worden teweeggebracht, die het vertrouwen der reizigers verminderen. Aan de Piazetta stapten wij aan wal, namen in de '*Trattoria Quadri*,' op het St-Marcusplein, een lunch, rookten eene pijp, en dachten beiden diep op onze wandeling na, die ons als eenen heerlijken droom voorkwam.

III.

Op reis, vooral te Venetië, heeft men echter geenen tijd te verliezen. Wij zijn dan ook niet het minst vermoeid. Beklimmen wij den *Campanile.* Hij is honderd en acht meters hoog. Doch, vrees niet, nergens is de opklimming gemakkelijker. Men heeft geene trappen; een ongemeen zachthellend vlak voert u in spiraal naar boven. Uw eerste gevoel is, dat Venetië een overgroot schip is, en dat gij u op den top van den hoofdmast bevindt. Thans ziet men, dat de stad niet aan, maar op de zee ligt. Van alle kanten, haast zoover het oog reikt, is zij van water omgeven: de kanalen doorsnijden haar in alle richtingen. Drijven wij niet? Buigt de mast niet heen en weer? Onder ons zien wij rechts op de daken van het Dogenpaleis en de vergulde koepels van de St-Marcuskerk neder, links bemerken wij op de *Torre dell Orologia*, twee bronzen beelden, die met eenen hamer op eene klok het uur slaan. Wij zien de smalle straten der *Merceria* en der *Frezaria*, verder de lagunen, aan de eene zijde de Alpen en aan de andere de Adriatische Zee. Dit wondere panorama is door de heerlijkste zon verlicht, die men droomen kan.

De toren is vierkant; langs elke zijde heeft men eene galerij, die gemakkelijk uitzicht op het stadbeeld geeft.

Wij dalen neder, en begeven ons naar de St-Marcuskerk.

Het is een half Romaansch, half Byzantijnsch gebouw; bij den eersten aanblik is men geneigd het meer wonder dan prachtig te noemen. Vijf deuren geven ingang tot den tempel. Die, welke zich rechts de middelpoort bevindt, hoorde vroeger aan de St-Sofiakerk te Constantinopel toe. De Venetianen brachten haar in 1206 mede naar hunne stad.

Eene zuilenrij loopt van dicht tegen den grond tot onder de vensters der kerk heen. Zij zijn in wit gevlamd marmer, de boorden der bronzen deuren, insgelijks van marmer, zijn roodgespikkeld. De zuilenrij der tweede verdieping is groen, grijs en bruin; de boorden der vensters zijn groengespikkeld. Onder de kroonlijst heeft men een aantal glazen, in den vorm

van halve ronden, alle met marmer afgeboord en verschillend gekleurd. De algemeene toon van den gevel is donkerbruin, een groot gedeelte deszelven is door bronskleurige zuilen ingenomen, waar achter men eenen groengevlamden achtergrond heeft. Verscheidene kleine torentjes, vijf reusachtige koepels steken boven het gebouw uit, evenzoo verscheidene ijzeren roeden, met ontelbare kleine, vergulde bollen versierd.

Eene gaanderij loopt langs de gansche kerk heen. Boven de hoofdpoort vormt zij een tamelijk breed, vooruitspringend balkon. Daar heeft men de vier bronzen paarden, waarover zooveel is geredetwist. Zij gaan door als meesterstukken der oude beeldhouwkunst. Men weet, dat *Marino Zeno* ze in 1206 van Constantinopel naar Venetië bracht. Vroeger versierden zij waarschijnlijk de zegebogen van Nero en Trajanus. Gonstantijn de Groote deed ze naar de hoofdstad van het Oostersche Rijk overvoeren, waar ze in het hippodromo werden geplaatst. Napoleon I bracht ze in 1797 naar Parijs; op bevel van Frans I werden ze in 1815 op de gaanderij der St-Marcuskerk geplaatst.

Men daalt met eenen trap in den tempel. Waarlijk, men is wonder te moede, wanneer men de gordijnen, achter de deuren, heeft weggeschoven. Men werpt den blik in de kerk, dat is geene onzer katholieke bidplaatsen: de Byzantijnsche overleveringen komen u niet alleen voor den geest, maar in het gemoed.

Hetgeen u onweerstaanbaar treft, is een geschetter van de vreemdsoortigste kleuren. In den beginne voelt men zich bijna verblind; weldra bevindt men zich in eenen halfdronken toestand door dit genieten van onverduwbare prikkels; een gevoel van geluk, van innig welbehagen maakt zich echter gansch van u meester, en blijft u bij zoolang men in dien tempel der twaalfde eeuw rondwandelt.

Het gewelfsel is, evenals de wanden, verguld; beide zijn met ontelbare Byzantijnsche figuren beschilderd. Het goud is reeds fel verschoten; de binnenzijden der koepels gelijken daarentegen aan overgroote, versch geschuurde koeketels. Hier zijn het bonstgevlamde zuilen, daar donkerroode, fluweelen gordijnen, ginds grillige mozaïeken, zoodat de wonderste tonen in de kerk schijnen te zweven, ze gansch vervullen, en op al de lieden neervallen, die wij zien rondwandelen.

De Byzantijnsche figuren op de wanden en het gewelfsel doen in den beginne, om de onbeholpenheid hunner houding

en het koddige hunner uitdrukking, aangenaam glimlachen; beziet men ze echter aandachtig, zoo hebben zij het vermogen ons als in werkelijkheid naar het verleden te voeren, terwijl hunne naieveteit niet nalaat ons zoo weemoedig en tevens zoo genotvol te stemmen, dat men zich te vergeefs rekenschap van zijnen toestand tracht te geven.

De vloer is in marmer, en bestaat bijna geheel uit lange, ruitachtige vlakken met mozaieken. Hij ligt verre van waterpas, hij klimt en daalt integendeel op zeer bemerkbare wijze. De kerk is niet groot. Ze is ongeveer negentig schreden lang en zestig breed. Ze heeft drie beuken en eenen kruisbeuk. De middelbeuk is heel breed; hij heeft aan elke zijde slechts twee, zeer zware vierkante zuilen, die romaansche rondbogen schoren. Daarboven loopt eene gaanderij. Tusschen de zuilen zijn drie lichte, ronde pilaren, waarboven zich arkaden bevinden. De kruisbeuk is betrekkelijk breed, de zijbeuken daarentegen zijn zeer smal. De gaanderijen zijn met zuilen afgezet.

Het hooge koor heeft den vorm van eenen halven cirkel. Door een marmeren schutsel van alle kleuren is het van den kruisbeuk gescheiden. Dit laatste is laag. Er zijn zes korte, marmeren kolommen op, die een houten snijwerk ondersteunen, waarop zich veertien kleine, insgelijks houten figuurtjes verheffen: *Maria*, *St-Marcus* en de *Apostelen.*

Stoelen heeft men in de kerk niet: Wij plaatsen ons dus, wanneer wij haar eenigen tijd rondgewandeld hebben, op eene bank, welke aan den muur is vastgemaakt.

Het lof begon. Het orgel speelde met vollen zwier, de zangers zongen koren, welker gelijken ik in den beginne nooit meende gehoord te hebben. Waren het bravour-arias? Neen. Tamelijk lang duurde het, eer ik mij herinnerde dergelijke muziek nog te hebben hooren uitvoeren. Het waren zegemarchen en tevens aanroepingen; krijgskreten en tevens verzuchtingen: de bevestiging van bitter lijden en een roemvol verleden; uitspattingen van levendige dankbaarheid en bekentenissen eener onwrikbare overtuiging. Ja van dit alles spraken mij die forsche, diep gevoelde klanken in dit heiligdom der Venetianen; den bloeitijd der wereldberoemde stad beleefde ik in mijnen geest; zij voerden mij tevens naar het zonnige Oosten, waar de Venetianen den roem hunner vaderstad hadden verspreid.

Het scheen, dat de meeste aanwezigen minder de indrukken der geheimnisvolle muziek ondervonden. De kerk krielde van

wandelaars, uitsluitend toeristen: er heerschte een gegons, als hadde men zich in eenen overgrooten biekorf bevonden. De Engelsche familie met de babies, die ons als schimmen te Lucerne, te Milaan en te Venetië waren opgevolgd, hielden Conversatieschool; lijvige Fransche dames luisterden met de grootste aandacht naar de verklaringen der gidsen, Duitsche professors, met den bril op het voorhoofd geschoven, waren in de lezing van de brochure *Venedig* verslonden, die men u overal te koop aanbiedt; een jeugdige Rus, dien ik in het gasthof had leeren kennen, en die mij door de schoonheid zijner gelaatstrekkenen den zwier zijner houding aan *Prins André* uit Tolstois *Oorlog* en *Vrede* deed denken, wandelde aan de zijde eener Venetiaansche schoone op en neer. Te vergeefs poogde hij in zijne moedertaal aan het lieve kind zijne gevoelens uit te drukken, de woorden van Hooft, met eene kleine variante, schenen ons echter alras hier, zoowel als in onze streken van pas:

Indien de kerk eens klappen kon, wat meldde ze al vrijaadje!

Wij verlieten den tempel, om het Dogenpaleis te bezoeken.

(Wordt voortgezet).

GUSTAAF SEGERS.

Lier, 3 Juli 1888.

Een woord over de Vlaamsche Muziekschool van Antwerpen.

Zooals het onzen lezers misschien niet onbekend is, worden er thans door de hoofdmannen der Vlaamsche beweging stappen aangewend om Peter Benoit's Vlaamsche muziekschool tot koninklijk Vlaamsch Conservatorium te verheffen. Al wie waarlijk Vlaming is, zal die pogingen goedkeuren en in de mate zijner krachten ondersteunen. De Antwerpsche muziekschool mogen wij terecht als de verpersoonlijking onzer nationale, d. i, onzer *Vlaamsche* muziekkunst beschouwen, en uit dien hoofde heeft zij meer dan recht op die openbare bekrachtiging welke wij thans van de regeering voor haar vragen.

Hoogst gewichtige belangen staan hier dus op den voorgrond. Het geldt hier het al of niet bestaan onzer Vlaamsche nationale muziekkunst. Het is ons, Vlamingen, een heilige plicht op die belangen te waken; het is ons een duurzame plicht voor die belangen te strijden, ze te verdedigen en niet te dulden dat eene schendende hand er aan rake.

Evenals de Vlaamsche beweging zelve, moeten wij die belangen met hart en ziel aangekleefd zijn. Beide zijn innig aan elkaar verwant en mogen als onafscheidbaar worden beschouwd.

Onze muzikale beweging, met diegene op kunst, litterarisch en maatschappelijk gebied, vormt dat machtige geheel, die aloude Vlaamsche kunstkroon, wier glans wel is waar sedert jaren verdoofd scheen, doch die thans, door de samenwerking van het gansche en van lieverlede ontwakende Vlaamsche element, met steeds toenemenden luister, in een nieuwen dageraad begint te schitteren....

Meer dan twintig jaren geleden, - den 17 November 1867 - werd de Muziekschool van Antwerpen plechtig ingesteld, door den geniaalsten onzer toondichters, Peter Benoit, en op de uitdrukkelijke voorwaarde dat de inrichting, *namelijk* en *feitelijk*, eene Vlaamsche Muziekschool zou wezen.

Dat was zij inderdaad, en dat is zij gedurende al dien tijd gebleven, dank zij het karakter, dank zij de liefde, dank zij den moed en de volharding van Peter Benoit. Ieder jaar bracht verbeteringen en meer volmaaktheid aan, en nu mogen wij zeggen, dat het stoute programma, voor hetwelk menschelijke krachten schenen te kort te schieten, thans door Peter Benoit is volbracht. Eere zij hem!

Wat is eigenlijk de Vlaamsche Muziekschool van Antwerpen? Zij is, zooals wij het reeds hooger zegden, de verpersoon-

lijking der Vlaamsche muziekkunst in de breedste opvatting van het woord. O, vast en zeker dacht de man, die dat wilde verwezenlijken, aan de verzen, in een oogenblik van lyrische geestdrift den dichter der *Drie Zustersteden* ontvallen:

> Geen rijker kroon
> Dan eigen schoon!

En van die waarheid bleef hij doordrongen toen hij het programma der school opstelde, - dat programma, geroepen om, heden of morgen, onze Vlaamsche School aan de spits der muzikale beweging van Europa te brengen.

'Het Vlaamsche volks- en kunstleven in zijn verleden nagaan, om hetzelve met het tegenwoordige te verbinden, en zóó eene ware degelijke Vlaamsche muziekkunst voor te bereiden, is het doel dat wij ons voorstellen.'

Zoo sprak Peter Benoit in 1883.

En in 1884, in het voorwoord van het programma der openbare oefeningen van de muziekschool voegde hij er bij: 'dat *zelfstandigheid*, die hoofdvereischte voor elken waren kunstenaar, slechts ééne bron heeft, namelijk de ontwikkeling van den *eigen aard*, en dat *eigen kunst* nooit kan bestaan dan door *eigen taal.*'

Dat is het ideaal van den gevierden bestuurder der Muziekschool. En is dat ook niet het ideaal van elken oprechten kunstminnaar? Is dat ook niet het ideaal van elken Vlaming, in wiens borst het laatste vonkje van nationalen trots nog niet is uitgestorven?

Onder den machtigen invloed van dat onomstootbaar grondbeginsel, ontwikkelde zich de Vlaamsche muziekschool, - groeide en bloeide die Academie van Vlaamsche Muziekkunst.

En toch, er waren lieden welke dien voorspoed met een afgunstig oog volgden. Het Franskiljonisme, die plaag onzer gouwen, voelde zijnen haat tegen al wat Vlaamsch is nog aangroeien en het hief, in de Scheldestad, het hoofd omhoog. De roem der beruchte Antwerpsche *pères de famille* was daar wellicht niet vreemd aan!

Het was van wege de liberale *Précur seur* - 't is met spijt dat wij zulks moeten bekennen - dat de eerste vijandelijkheden kwamen. In een feuilleton, getiteld: *A l'école de musique* (8 Oogst 1887) viel een zeker heerschap L.V.K. de grondbeginselen aan, waarop het onderwijs in die school gesteund is. Haat, tegen al wat de Germaansche kunst aanbelangt, straalt uit die regelen. De schrijver kan maar niet lijden dat de studie der volksliederen in de muziekschool eene eervolle en ruime plaats inneemt. Die betreurenswaardige en vast zeer afkeurenswaardige aanval was reeds lang voor hij het daglicht mocht aanschouwen, door den heer Benoit weerlegd geworden.

Vier jaren vroeger, namelijk, had hij gezegd:

‘In alle landen, waar de muziek niet enkel als een beschavend, maar tevens als een alvermogend ontwikkelingsmiddel van zielsgevoel beoefend wordt, dienen de nationale volksliederen, de choralen en madrigalen als grondslag van alle huiselijk en openbaar onderwijs.’

In 1886 ook schreef hij:

‘Wij meenen dat het eene onontbeerlijke zaak is, bij alle kunstontwikkeling en bij elke poging tot het in stand houden eener *eigene* kunst, de eigene volksoverleveringen en andere kunstdocumenten, tot in den wortel huns bestaans na te vorschen en voortdurend te raadplegen; en dat de “kennis” van het “ontstaan” niet alleen onzer moderne Vlaamsche toonkunst, maar ook aller bestaande toonkunsten, eene wezenlijke noodzakelijkheid is.’

Sprekende over de machtige medewerking der ‘kunstlievende Scheldestad’ schreef hij o.a. nog, in 1884:

‘Begrijpende dat het onderwijs onder welken vorm het zich ook voordoe, op een *nationaal beginsel* moet gegrondvest zijn om ernstige vruchten af te werpen, heeft zij dit grondbegin voor onze school aangenomen. Daardoor heeft zij tevens bewezen welk onderscheid zij maakt tusschen een zuiver *kunstkundig* onderwijs zonder zielkundigen basis, en een onderwijs dat zijne bestanddeelen vindt in de *natuur* en de *eigene geaardheid* eens volks. Het eene verhindert alle natuurlijkheid in den geest, door deze uitsluitend van vreemde bestanddeelen te doordringen, en kan bijgevolg, hoe *brillant* de uitslag ook moge schijnen, toch immer maar eene *uitwendige* beschaving te weeg brengen. Het andere daarentegen ontwikkelt eerst den natuurlijken geest, voert dezen op tot *eigen kennis* en geeft hem het middel ter beseffing en voortbrenging van *eigen schoon.* Vervolgens wordt hem die kennis en dit besef een licht tot juistere waardeering van het vreemde schoone.’

En verder nog:

‘Ons dunkens, moeten de kunstscholen, de hoogere ontwikkelende begrippen welke door den stroom des vooruitgangs worden medegebracht, aankleven, willen zij hunne “moderne zending” verwezenlijken en de toekomst der kunst, in hare echte en vrije ontwikkeling, verzekeren en waarborgen.’

In dien zin ook werd door het flinke Antwerpsche weekblad de *Kleine Gazet*, in kernachtige artikelen aan den *Précurseur* geantwoord. En de medewerker van dit blad, blijkbaar door die grondige wederlegging zijner argumenten, uit het veld geslagen, besloot in een alles behalve beleefd artikel, dat het beneden zijne waardigheid zou zijn er verder op te antwoorden.

Het zeer bevoegde heerschap was zelfs zoo goed onzen confrater een heelen boel liefelijkheden naar het hoofd te slingeren, die enkel in het woordenboekje van eenen dollen franskiljon te huis behooren.

Wij denken hier de gelegenheid te mogen te haat nemen om de redactie der *Kleine Gazet* van harte te bedanken voor de echt Vlaamsche wijze, waarop zij de belangen van ons volk heeft verdedigd.

* * *

Komen wij nu tot de zaak terug betrekkelijk de verheffing der Muziekschool tot Koninklijk Vlaamsch Conservatorium.

In de *Vlaamsche Kunstbode*, jaargang 1879, verklaarde de heer Benoit reeds dat eene kwestie van het hoogste belang, eene kwestie van leven of dood van onze nationale muzikale beweging zich voordeed. En hij vroeg zich af, of de muziekschool van Antwerpen tot Koninklijk Vlaamsch Conservatorium zou verheven worden, ten einde haren werkkring te versterken en nog meer uit te breiden.

Sedert die woorden het licht zagen, zijn haast tien jaren verloopen en niets, niets gat ons tot hiertoe de verzekering dien wensch verwezenlijkt te zien.

Neen, dat konden wij nog niet verkrijgen! En nochtans, wie kan de billijkheid, de gegrondheid van dien wensch loochenen? Brussel, Gent en Luik hebben de koninklijke conservatoriums die door en door Fransch zijn, waar weinig of niets voor de Vlaamsche kunst wordt gedaan en waar alles op cosmopolitischen voet is ingericht. Waarom zouden Antwerpen, de kunstlievende stad bij uitnemendheid, en het Vlaamsche land, hunne door den Staat bezoldigde school niet mogen hebben, waar hunne kunst, de kunst van hun ras, de kunst bij middel der moedertaal, onderwezen en verheerlijkt wordt? Dat men ons niet tegenwerpe dat wij veeleischend zijn: wij vragen enkel ééne school voor gansch Vlaanderen, - ééne tegen drie! Of zouden dat alweer '*extravagances flamingantes*' zijn?

Het is eene droeve waarheid; doch thans moet de muziekschool van Antwerpen, tegen wil en dank, als eene voorbereidende school voor de drie Conservatoriums des lands beschouwd worden. Zóó denkt er de heer Benoit over, en zijn oordeel is gegrond. Jaarlijks worden, door de regeering, aan de beste leerlingen der Belgische *muziekscholen* studiebeurzen verleend, om hunne studiën in de Conservatoriums van Brussel, Gent of Luik te gaan voortzetten. Telken jare vallen vele dier beurzen aan leerlingen der muziekschool van Antwerpen te beurt. Dat zijn schitterende uitslagen voor de muziekschool; doch tevens ook zware verliezen. Want, indien het waar is dat vele leerlingen die school getrouw bleven, hoevelen zijn er niet die overgingen naar een der zooëven vermelde conservatoriums, om daar hunne diploma's te verkrijgen en met de vaste hoop, met de vaste overtuiging *dan* gunstiger in de muzikale wereld ontvangen te worden? Dat alles is treurig; maar het is niettemin eene stellige waarheid! Onze eeuw is, wel is waar, eene eeuw van principepen; doch er

wordt thans ook, en meer dan ooit, rekening gehouden van dien machtigen factor der maatschappelijke beweging, namelijk den strijd voor het bestaan.

Vele zegepralen zijn dus wel verliezen voor de Vlaamsche muziekschool. En om die verliezen te voorkomen, om integendeel toe te laten dat de vlaamsche nationale muziekkunst zich ontwikkele, vruchten drage en schittere, ligt het middel bij de hand: - namelijk hare verheffing tot koninklijk Vlaamsch conservatorium!

Dáár, en dáár alleen ligt de redding!

En dat hebben het muziekcomiteit van West-Vlaanderen en vele andere maatschappijen bewezen; dat heeft het *Willems-Fonds* begrepen, dat onlangs te Antwerpen eene algemeene vergadering belegde, om die verheffing te vragen, te eischen.

Maar de Regeering, de Regeering van wie die redding komen moet, de Regeering heeft dat *niet* begrepen of niet willen begrijpen!

En nochtans, l'*Escaut*, een blad dat de politiek der regeering is aangekleefd, schreef op 30 November laatst:

'Wij vragen dat het Staatsbestuur aan onze muziekschool, welke bestuurd wordt door den grootsten der Belgische componisten, den titel van Koninklijke Vlaamsche Muziekschool verleene!'

'Wij rekenen er op!'

Wij rekenen er op! Dat wil reeds wat beteekenen in de kolommen van een blad wiens toongever, zoo 't schijnt, niet zonder invloed is op het huidige ministerie. Maar de regeering heeft van dien wensch geene rekening gehouden!

Bij brieve van 15 Februari j.l., aan het algemeen comiteit van het *Willems-Fonds*, drukt minister Moreau zijn spijt uit - (zijn spijt!) - aan dat verzoek geen gevolg te kunnen geven. Voor hem is de 'aanzienlijke vermeerdering van uitgaven, die door den voorgestelden maatregel zouden veroorzaakt worden, *niet* gewettigd.'

Niet gewettigd! Wat weet hij ervan?

Het is de plicht van ons allen, Vlamingen, tegen die woorden luide protest aan te teekenen!

Welhoe! de heer de Moreau, de minister die er zich op beroemde een vriend der Vlamingen te zijn door het stichten eener Vlaamsche academie, wijkt nu terug voor die armzalige kwestie van uitgaven! Zijne liefde voor ons volk bepaalt zich dus enkel bij de letterkunde en hij vergeet dat litteratuur en muziek tweelingszusters zijn, dat zij beiden het schoonste sieraad onzer kunstkroon uitmaken, dat zij, om zoo te zeggen, onafscheidbaar zijn en dat hetgene de geniale Multatuli, in zijn onsterfelijk vers

> Daar is een kracht uit hooger kracht gesproten,

van de poëzie zegde, ook op de muziek toepasselijk is!

Welhoe! minister de Moreau weigert, de regeering weigert!

En waarop is die weigering gesteund? Op de vermeerdering van uitgaven, dat afgezaagde deuntje waarmede men de lichtgeloovigen zand in de oogen werpt!

Neen, dáár waar het de kunst geldt, daar waar de eerste en heiligste belangen van een volk op het spel staan, daar *kan* noch *mag* er spraak zijn van geld! Eene zaak staat daar op den voorgrond, eene enkele: de kunst, - het volk!

En als het dan toch waar moet zijn, zooals men het beweert, dat onze huidige Regeering, onder hare ministers, minstens twee uitstekende kunstenaars telt, - en als die kunstenaars dan waarlijk de kunst die liefde toedragen, welke alle kunstenaar voor haar in het harte voelt opflikkeren, dan, dan *zullen* zij niet dulden dat hun collega jegens de Vlaamsche muziekschool handele zooals hij het deed, - dan *moeten* zij het voorstel van het Willems-Fonds, den wensch van het gansche Vlaamsche land, ondersteunen en doen aannemen.

Want nog eens, de toekomst van Vlaanderen staat hier op het spel. Ons verleden was zoo roemrijk; wij willen dat ook onze toekomst zoo weze! Wij zijn fier op ons verleden, fier op ons heden; en met niet min fierheid wachten wij op de toekomst. Wij zijn wel is waar een klein, zeer klein volkje; doch, door onze fierheid, door onze kunst, zijn wij groot. Het is alsof onze roemrijke voorvaderen ons, onverbasterde Vlamingen, nog iets van dien ouden trots hadden overgelaten die, met het bloed, van geslacht tot geslacht wordt overgezet.

O, wij bekennen het: in ons harte dat nooit anders was dan Vlaamsch en vrijgezind, daar, daar gloeit nog iets van vroeger, daar zijn alle edele gevoelens nog niet gesmoord! Weer zouden wij, op kunstgebied, aan de spits der beschaafde wereld willen komen. En waarom zou dat niet kunnen? In het grijze Antwerpen, blonk eens eene kunstster wier glans zich over de gansche wereld heenspreidde.... Het was de onsterfelijke Vlaamsche schilderschool.

Met een man als Peter Benoit aan haar hoofd, mogen wij de goede hoop koesteren, eens onze Vlaamsche Muziekschool tot een gelijken trap van volmaaktheid en luister te zien stijgen. Want niets is thans onmogelijk! Maar, om tot daar te geraken, hoeft er eene algemeene samenwerking te bestaan, - en van het volk, en van de Regeering.

Ongelukkiglijk bestaat dat thans niet. Minister de Moreau, die als opperste rechter over de zaak wil beslissen, is ons ongenegen, en daarom weigert hij uitdrukkelijk iets voor onze muziekschool te doen. En omdat het aan dien heer behaagt de meer dan gegronde eischen van de meerderheid der Belgen over het hoofd te zien, daarom zou onze Vlaamsche Muziekschool, op steviger grondslagen gebouwd dan alle conservatoriums des lands, daarom zou onze Vlaamsche Muziekschool veroordeeld blijven om als succursaal te dienen; Neen, dat zal niet gebeuren! Dat *mogen* wij niet dulden, - dat *zullen* wij niet dulden.

Het reuzenwerk, waar Peter Benoit 20 jaren onverpoosd aan werkte, moet ongeschonden blijven:

Op het oogenblik dat onze letterkunde, met nieuwe en jeugdige krachten een nieuw tijdperk van leven en bloei intreedt; - op het oogenblik dat onze Vlaamsche beweging zich machtig ontwikkelt en onverschrokken naar eene lang gedroomde toekomst voortschrijdt, - op dat oogenblik is het ons ook een duurzame plicht te zorgen, dat onze Vlaamsche toonkunst, dat ander gedeelte van ons nationaal bestaan, niet in haren vooruitgang gedwarsboomd worde en niet achteraan blijve!

En daarom, en niettegenstaande de voortdurende, halsstarrige weigering der regeering, moeten wij eene machtige, indrukwekkende beweging in 't leven roepen. Alwie op 't gebied van kunst, letteren en maatschappelijke belangen werkzaam is, moet tot die beweging behooren. De gemeenteraad van Antwerpen, de commissie der Muziekschool en het *Willems-Fonds* langs de eene, - de gemeenteraden en de maatschappijen van Vlaanderen, langs de andere zijde, moeten die beweging rugsteunen die ook hare vertegenwoordigers in de Kamers hebben moet. Wij moeten trachten het gansche Vlaamsche volk, als één man, bij die beweging aan te sluiten. Wij moeten aan de regeering toonen dat wij een volk zijn, een volk klein als getal, maar groot en machtig door de liefde van zijne taal, door de verknochtheid aan zijnen stam. Wij moeten aan de regeering luide verklaren: ‘Wij zijn een volk dat recht wil bekomen, - een volk dat de andere volkeren op de baan van vooruitgang en roem wil volgen, - een volk dorstig naar volmaaktheid, - een volk dat in zijn vaandel het woord *Excelsior!* voert, naast “trouw aan taal en stam”, - een volk dat wil bekomen wat hem toekomt, - een volk dat eerbied vergt voor zijne rechten, eerbied voor zich zelve!’

En dan, dan zullen wij zien of de regeering bij hare weigering zal blijven!

GUSTAAF D'HONDT.

St-Denijs-Westrem, April 1888.

Kroniek.

Vlaamsche belangen.

- *Landdag van 26 Oogst 1888*, *te Gent.* Taalgenooten, nog immer worden wij onder opzicht van taal behandeld als een overwonnen volk, niettegenstaande onze Grondwet zegt dat alle Belgen gelijk zijn. Sinds eenige jaren is ons wel de eene en andere brokkeling van de tafel des rechts toegeworpen, doch ons eigenlijk verzadigen, ons nevens Waalsche landgenooten aan den zelfden disch nederzetten, neen, tot hiertoe werd dit nimmer toegelaten.

In tol- en veiligheidsdienst, ijzerenweg- en telegraafbeheer, pensioenkassen en gevangenissen, gouw- en gemeenteraden, onderwijs en leger, zoowel als voor de rechtbanken, wordt alles nog in 't Fransch afgehandeld, dit is eene taal voor 't grootste deel der noordelijke bevolking van ons land geheel overstaanbaar.

Die ongehoorde, en in elk vrij land volstrekt onmogelijke gebruiken, zullen nog lang in voege blijven zoo wij er ons niet op krachtige wijze tegen verzetten en met al de macht, waarmede wij bezield zijn, ze niet trachten uit te roeien.

Het is om middelen te beramen ten einde al die onrechtvaardigheden te herstellen, dat alle Vlaamsche landgenooten worden bijeengeroepen op eenen Landdag, welke *den 9 September aanstaande* zal gehouden worden te Gent.

Alle punten rechtstreeks in verband met de Vlaamsche belangen zullen mogen besproken worden. Geene politieke redevoeringen, noch zulke die kwetsend zijn voor onze Waalsche landgenooten, zullen geduld worden.

VLAAMSCHE BROEDERS:

Gij allen hebt ons Volk en onze Taal lief.

Gij allen wenscht dat aan dat schreeuwend onrecht een einde gemaakt worde. Komt dan den 9 September talrijk op en toont dat wij nimmer zullen rusten tot het eens bewaarheid worde:

IN VLAANDEREN VLAAMSCH.

Gent, *den 5 Juli 1888.*

Het voorloopig komiteit voor Gent: De Bock en Maas, der *Rodenbachsvrienden.* Lybaert en Sielbo, voor *Zanglust.* Siffer en de Marteau, voor *Schoolpenning.* Van der Menschbrugghe en Millecam, voor het *Grievenkomiteit.* Fabri en Van den Veegaete, voor *Snellaertskring.* Janssens en Van der Cruyssen, voor *Mariakring.* Rousseeuw en Callebaut, voor *Vlaamschen Kiezersbond.* Sadones en Tytgat, voor de tooneelmaatschappij *Nut en Vermaak.* De Potter en Bultynck voor het *Davidsfonds.*

- *De Hulde aan Rodenbach*, zal den 2^{n} September plaats hebben.

Niet genoeg een praalgraf op te richten, bereidt men eene reeks Feestelijkheden, om de hulde aan Rodenbach meer te doen uitschijnen. Ziehier een voorloopig ontwerp ervan.

Den 1^{en} September, dus 's avonds vóor den Huldedag, prachtig Toonkundig feest, waartoe alle *onze* Vlaamsche Meesters hunne medehulp boden met dienstwillig een twaalftal liederen van Rodenbach, op onze eerste aanvraag, in tonen te dichten, ja zelfs de *Cantate* te schikken. Onder ander, schikte Meester Jan Blockx, de ‘Klokke Roeland’ van Rodenbach, in eene machtigen koor; hebben wij van Emiel Wambach getoonzet ‘Minnezingers Meilied;’ van Tinel ‘Zuster Godelieve;’ van Huberti ‘Heidensch Tafellied’ uit Gudrun; van Miry ‘Het Kerelslied;’ van Van Ghelhuwe ‘Nieuw-

jaarsgroet;' van Antheunis-Conscience 'Zondag;' van Mestdagh 'Fantasien,' enz., en zijn wij elken dag het 'liedeke van den Roere' verwachtende, door Peter Benoit, 'God onze Heer,' door Gevaert, enz., om die zangen in eenen prachtigen Album te verzamelen en uit te geven.

Den 2^{en} September, zijnde Zondag der Kermis van Roeselare, zijn de feestelijkheden verdeeld als volgt:

's Morgens om 9 u. ontvangst der Maatschappijen aan de statie.

Ten 10 1/2 optocht der Maatschappijen naar het kerkhof, waar het praalgraf wordt ingehuldigd en een drietal bepaalde redevoeringen zullen uitgesproken worden.

Ten 2 u. nanoen, ontvangst op de statieplaats en vergadering der vreemde Maatschappijen die deel nemen aan den Verheerlijkingstoet, die te beginnen van 2 1/2 u. door de bijzonderste straten zal trekken en onder andere de hiernagemelde groepen verbeelden zal:

I. *a*) Romeinsche Hoornblazers. *b*) Optocht van Romeinsche Soldaten. *c*) *Carausius en Allectus*, wagen, scene uit Gudrun. *d*) De Moeren. II. *a*) *Kerelsmale*, wagen naar teekening van Rodenbach zelve. *b*) Kerels terugkeerend van den kamp. III. *a*) De poorterij in 1300. IV. *De Coninck verlost*, wagen, verbeeld naar gedicht van Rodenbach. *b*) Fransche Soldeniers. V. *Fierheid* uit de gedichten van Alb. Rodenbach. - Wagen. VI. De Vlagge en het Pennoen. VII. Jong Vlaanderen! Wagen. VIII. De Studentenbeweging. IX. De Verheerlijking! Wagen.

Op dien stoet, die voorbij de vreemde Maatschappijen eerst zal trekken, zullen deze dan volgen met hunne muzieken, eereteekens en huldebewijzen aan Rodenbach.

Ten 5 u. Muziekfeest op de Markt, gegeven door eenige vermaarde Maatschappijen.

Ten 9 u. 1/2 prachtig Vuurwerk.

De Maatschappijen met hunne kenteekens en de muzieken die ons van te voren verwittigen en deel nemen aan den Stoet, krijgen eenen schoonen gedenkpenning van de Huldefeesten. Op onzen eersten oproep hebben verschillige Maatschappijen van *Antwerpen*, *Brussel Leuven*, *Brugge*, *Gent*, enz., reeds geantwoord. Wij verhopen het Vlaamsche land geheel en gansch naar Roeselare te zien komen, om eene welverdiende hulde aan Rodenbach te bieden, en nogmaals steunen wij op de weerde dier grootsche betooging, die onze Zaak nieuwen steun en nieuwe kracht zal bijzetten.

De Maatschappijen worden verzocht zoo vroeg mogelijk van hunne bijtreding te willen verwittigen, opdat wij de noodige voorzorgen kunnen nemen ter ordehandhaving in den Stoet. Die een lokaal willen bespreken ter uitrusting, verversching of uitslaping, hebben ons maar op voorhand te verwittigen.

Namens het Comiteit,

De Schrijver, V. MAELFAIT. *De Voorzitter*, Dr DELBEKE.

Beeldende kunsten.

- M. De Keyser, lord-meier van Londen, heeft den kunstschilder Alfred Cluysenaar gelast zijn portret te maken.

- Op Zondag, 29 Juli, werd in tegenwoordigheid van den Koning en van de Koningin, de drij jaarlijksche tentoonstelling van schoone kunsten te Antwerpen geopend, in de groote halle van het *Paleis van Nijverheid*, ter plaatse waar in 1885 de groote wereldtentoonstelling werd gehouden.

Sedert 30 Juli is de zaal voor het publiek open gesteld.

Tot 10 September sluit de zaal ten 5 ure in de week, ten 6 ure zondags. Na dien datum ten 4 ure in de week en ten 5 ure zondags.

De inkomprijs is 1 fr. per persoon, 50 cent. voor kinderen beneden de 15 jaar. Zondagen 12, 19 en 26 Augusti, 2 en 19 September, na 2 ure, 50 cent. per persoon. De volgende zondagen, na 2 ure, 20 cent. per persoon.

Men kan abonnementskaarten nemen aan 10 fr.

De inkom heeft plaats langs den hof der maatschappij: in een winket aan het hekken worden kaarten van 1 fr. afgeleverd. In de zaal worden voor het uitgaan geene tegenkaarten afgegeven.

Alle zondagen, Maandag 13 en Woensdag 15 Augusti, te beginnen van 2 ure, zal de ingang tot de zaal en de verkoop der kaarten plaats hebben langs de Volkslei.

Alleen de personen, die recht hebben op het verkeer in den hof van het Paleis, kunnen binnen langs dezen hof.

In de zaal mag niet gerookt worden; de prijs van het lot in de tombala is 1 fr. Voor de werken van M. De Keyser en Gallait is eene bijzondere zaal met afzonderlijken kataloog aan 50 c. ten profijte der kas van de Belgische kunstenaars. De groote kataloog is in het Vlaamsch en in het Fransch, en kost 1 fr.

- Wij hebben dezer dagen de prachtige schilderij van Rubens, *de Geeseling Christi* die pas hersteld is, bewonderd. Het schoone tafereel in de St. Pauluskerk van Antwerpen is, met de goedkeuring van Staat en provincie, onder de leiding van de heeren Baeckelmans, Schaefels en Van der Ouderaa, door den heer Sacré hersteld geworden.

Dit werk, dat de meeste zorg vereischte, is dan ook met de grootste voorzichtigheid ten uitvoer gebracht.

Wij brengen den heer Sacré onze gelukwenschen.

Nieuwe Uitgaven.

Raadsels voor het Vlaamsche Volk, gerangschikt, vergeleken en verklaard door AMAAT JOOS. Gent, Leliaert, Siffer & Co. In 8° 112 blz. Antwerpen, Jan Boucherij.

- *E.J. Potgieter.* Een Nederlandsch criticus door A. BECHGER. Overdruk uit het Belfort. In 8°, 32 blz.
- *Weldadigheid*, romance voor baszanger, woorden van IS. ALBERT, muziek van M. WILLOCQ, met begeleiding van piano en van violoncel ad libitum. Gent, H. STEPMAN.

Prijs: 1,00 fr.

Een Dag uit mijn Verblijf te Venetië.
(Zie vorige aflevering blz. 361).

IV.

De ingang van het Dogenpaleis bevindt zich aan de linkerzijde van het gebouw. Men komt op eene vierkante koer; door de pracht der gevels die haar omringen, vindt zij bezwaarlijk haars gelijke in Europa. De oostergevel, die alleen gansch voltrokken is, is het werk van Ant. Rizzo, en een meesterstuk van bouwkunde. Op het hoogste verdiep zien wij het venster der cel van Silvio Pellico, den vermaarden schrijver van '*Mijne gevangenissen.*' Langsheen de vier binnenwanden loopt, evenals van buiten, eene breede gaanderij; men zegt, dat zij den senatoren, bij slecht weder, tot wandeling diende. Wij klimmen den 'Reuzentrap' - *Scala dei Gianti* - op, aldus genoemd naar de reuzenbeelden van Mars en Neptunus, die er zich bevinden. Op den bovensten dezer trappen werden de dogen gekroond. Wij komen op de gaanderij. Rechts is zij door slanke pijlers afgeboord, links heeft men, in nissen, verscheidene marmeren borstbeelden van beroemde Venetianen.

Men verwacht er zich zeker niet aan, dat ik de verschillende zalen van het '*Palazzo ducale*' ga beschrijven. Ik zou de eentonigheid niet kunnen vermijden. Van de 'Zaal der Stemmingen,' de 'Compaszaal,' de 'Zaal der Tien' de 'Drie Raadsheerenzaal,' den 'Vierkanten Overloop' - *Atrio Quadrato*, - de 'Zaal der vier Deuren,' de 'Senaatszaal,' de 'Collegezaal,' zou ik slechts hetzelfde kunnen getuigen: zij zijn versierd met meesterstukken der Venetiaansche school, welke, voor het meerendeel, roemrijke feiten uit de geschiedenis der Dogenstad voorstellen.

Wij komen in de 'Zaal van den Grooten Raad.' - *Sala del Maggior Consiglio* - en gevoelen een der levendigste indrukken onzer gansche reis. De zaal is twee en vijftig meters lang en twee en twintig breed. Zij is hoog. De kortste zijde wordt ingenomen door eene schilderij van Tintoretto, '*Het Paradijs.*' Ik moet bekennen, dat de aanwezigheid

van ontelbare persoonaadjes mij in den beginne tamelijk koud liet; bij het aandachtig gadeslaan der figuren laat men zich echter door zijne bewondering medesleepen. Die edelaardige, bloedrijke vrouwen, in hunne bonte, uitgekozen gewaden gehuld, bezitten eene onverklaarbare bekoorlijkheid. De zachtheid van hunnen oogslag, de zoetheid van hunne uitdrukking, de edelheid hunner gelaatstrekken en de bevalligheid hunner houding vertoonen ons de vrouw uit Venetiëns bloeitijd, weinig streng van zeden, doch immer gekenmerkt door het zelfbewustzijn harer waardigheid en bekoorlijkheid. Hare zending in het leven is anderen gelukkig te maken. De twee lange wanden zijn gansch bedekt met schilderijen. Wij gaan ze in oogenschouw nemen. Plaatst men zich met den rug naar het 'Paradijs,' zoo heeft men links, in een twaalftal tafereelen, de geschiedenis van den vierden Kruistocht.

1. *Enrico Dandolo*, *de Doge*, *en de Kruisvaarders zweren in de St. Marcuskerk het* '*Heilig Graf*' *te verlossen.* Men weet, dat in het jaar 1201 de Kruisvaarders te Venetië aankwamen, ten einde de hulp der machtige Dogenstad in te roepen. De doge wist den Grooten Raad hiertoe gemakkelijk over te halen; het volk moest echter in den tocht toestemmen. Dit gebeurde inde St' Marcuskerk. Villehardouin, de geschiedschrijver, sprak de Venetianen aldus aan: 'De hoogste en machtigste baronnen van Frankrijk hebben ons tot u gezonden; zij roepen u om genade en medelijden voor de stad Jerusalem aan, die in de handen der Turken is, opdat gij haar in Godes naam bijstaat, ten einde den smaad van Jezus-Christus te wreken. Zij hebben u uitverkoren, wijl zij weten dat geene natie zoo machtig is ter zee als gij; zij hebben ons bevolen niet op te staan tot gij ons beloofd hebt, u om het Heilig Land aan gene zijde der zee te erbarmen. De zes baronnen knielden neder, en het volk riep uit: Wij willigen in!

2. *De stad Zara wordt in 1202 door de Kruisvaarders stormenderhand ingenomen.* (André Vicentino.) Dandolo had op zich genomen, ten prijze van vijf en tachtig duizend mark, voor vijf en dertigduizend man en vierduizend paarden de noodige schepen te bezorgen. Hoewel de Kruisvaarders al hun goud en zilver verkochten, konden zij slechts de som van een en vijftigduizend mark verzamelen. Dandolo stelde hun voor de betaling zoolang uit te stellen, tot zij, door de verovering eener stad, zich zelven het noodige geld zouden hebben verschaft. Hij vroeg te dien einde hunne hulp tot de inneming

van Zara, welke de Venetianen reeds lang belegerden. De Kruisvaarders namen zijn voorstel aan.

3. *Overgaaf van Zara.* (Tintoretto.)

4. Boven het balkon, van waar men uitzicht heeft op de lagunen: *Alexis*, *zoon van den onttroonden keizer Isaac*, *smeekt de hulp der Venetianen in.* (Vicentino.)

Het schijnt mij niet gepast hier, zelfs in breede trekken, de geschiedenis van den vierden kruistocht neer te schrijven; genoeg zij het zich te herinneren, dat Dandolo, de Doge, er sinds lang op belust was, het zwakke Byzantijnsche Rijk te doen vallen, en dat de gebeurtenissen in Constantinopel, de gevangeneming van Isaac, hem een allergunstigst middel hiertoe aan de hand deden. Alexis IV smeekte de hulp der Venetianen af, ten einde zelf, in de plaats van zijnen oom, over het Oostersche Rijk te heerschen.

5. *Inneming van Constantinopel.* (Tintoretto)

6. *Constantinopel wordt voor de tweede maal stormenderhand ingenomen.* (id.)

7. *Boudewijn IX van Vlaanderen wordt in de St. Sofiakerk te Constantinopel keizer gekroond.* (André Vicentino).

In deze keus aarzelde men tusschen Bonifacius van Montferrat en Boudewijn. Er werd overeengekomen, dat hij die niet zou gekozen zijn, al het Grieksch land in Azië en het eiland Kandia zou bekomen, en daarvoor den keizer vóór den keus reeds als zijnen leenheer zou erkennen. ‘Men mocht denken dat Bonifacius den voorrang zou hebben bekomen. Doch, de Venetianen waren hem vijandig, daar het eiland Kandia den nietgekozen was toegezegd, en Boudewijn dit met zijne wakkere Vlaamsche zeelieden zou hebben behouden, terwijl van Bonifacius te verwachten was, dat hij het gaarne aan Venetië hadde afgestaan!’[1]

8. *Kroning van Boudewijn IX door Dandolo.* (Alierse)

De rechterwand bevat de geschiedenis van den strijd van Frederik Barbarossa met de Lombardische steden, waarin, gelijk men weet, de Venetianen, eene belangrijke rol speelden.

Ik doe de tafereelen slechts kennen.

1. *Samenkomst van den Paus Alexander III en den doge Seb. Ziane*, *nabij het klooster della Carita.*

2. *De afgezanten des pauzen en des dogen nemen afscheid*, *bij hun vertrek naar Parma.* (beiden door leerlingen van Veronese.)

(1) Schlosser Weltgeschichte. 5 deel blz. 505.

3. *Aanbieding der gewijde kaars.* (Liandre Bassan.)

4. *De afgezanten des pauzen en des dogen smeeken te Pavia Frederik Barbarossa de vijandelijkheden te staken.* (Tintoretto.)

5. *De paus reikt den doge den degen over.* (Bassan.)

6. *Vertrek van den doge*, *wien de paus den zege geeft.* (Fiammingo.)

7. *Zeeslag van den Pirano*, *waar Otto*, *de zoon van Frederik Barbarossa*, *krijgsgevangen wordt genomen.* (Tintoretto.)

8. *De doge stelt den paus den zoon des keizers voor.* (Vicentino.)

9. *Alexander III staat Otto toe zich naar zijnen vader te begeven ten einde den vrede te bewerken.* (Palma de Jonge.)

10. *Frederik Barbarossa op de knieën voor den paus.* (Zuccaro.)

11. *Vredeverdrag tusschen den paus*, *den doge en den keizer.* (Cambarato.)

12. *Alexander III biedt den doge geschenken aan.*[1]

Deze schilderijen zijn stellig alle geene meesterstukken. Zij zijn te ‘decoratief’ doch door den rijkdom, de weelderigheid van hun koloriet laten zij niet na eenen overweldigenden indruk te weeg te brengen. Ook bemerkt men eene praalvertooning op al die schilderijen, die ons onmiddellijk tot het besluit doet komen, dat zij, die deze historische galerij ontwierpen, voor doel hadden den toeschouwer tot in de ziel te treffen, en hem een verheven denkbeeld van de macht der Venetiaansche Republiek te doen opvatten.

De fries der zaal bevat de portretten van al de dogen. Boven de schilderij, *de Kroning van Boudewijn IX* voorstellend, heeft men een zwart ovaal; in plaats van een portret ziet men er deze woorden opgeschilderd: *Hic est locus Marino Falethri*, *decapiti pro criminibus.*[2]

Het gewelfsel der zaal is vooral indrukwekkend. In het midden heeft men een groot ovaal, *De Glorie van Venetië*, door Paul Veronese. Het is door een zwaar, gouden lijstwerk omgeven. Gansch het gewelfsel is overigens beschilderd. Heerlijke, zwierige omlijstingen omringen de tafereelen; in een woord, alles werkt mede om u bewondering, ontzag,

(1) O.a. den ring, waarvan de dogen zich hij de plechtigheid van hunallegorisch huwelijk met de Adriatische zee bedienden.

(2) Hier is de plaats van Marino Faliero, wegens zijne misdaden onthoofd.

eerbied jegens de machtige Dogenstad in te boezemen. Men gevoelt zich klein, haast vernederd bij het aanschouwen van zulke overweldigende kracht.

Reeds drie uren was ik in deze zaal; zonder dat ik het had opgemerkt, hadden alle bezoekers haar verlaten. De schaduwen begonnen er zich in te verspreiden; de figuren der zijwanden in hunne schitterenden wapendosch, statige tabbaards, kleederen en weidsche priestergewaden vertoonden zich slechts op onduidelijke wijze meer. Plotseling schijnt het mij de zaal door duizend kaarsvlammen verlicht te zien. De Doge en de senatoren treden binnen en nemen plaats. Voór hen verschijnt *Othello*, *de Moor*, bevelhebber der vloot. *Brabantio* beschuldigt hem door toovermiddelen zijne dochter te hebben verleid, die zich door den afzichtelijken neger had laten schaken, terwijl zij nooit naar de vurigste liefdeverklaringen der schoonste en edelste heeren van Venetië had willen luisteren.

Othello spreekt: Menigmalen werd ik ten huize van Brabantio uitgenoodigd: *Desdemona* deed mij alsdan mijn zwervend leven, mijne rampzalige jeugd verhalen. Ik deed het gaarne; onopgemerkt perste ik haar tranen af, wanneer ik haar van het jammervolle leven uit mijnen knapentijd vertelde. Als ik had geëindigd gaf zij mij eene wereld van zuchten ten loon. ‘O God!’ riep zij, ‘hoe zeldzaam, hoe wonderzeldzaam, hoe diep aangrijpend!’ Zij wenschte, dat zij het nooit hadde gehoord, en dat de hemel haar tot zulken man hadde geschapen. Zij dankte mij, en bad mij, dat, indien een vriend van mij haar zoude beminnen, ik hem mocht leeren haar mijne geschiedenis te verhalen. Dat zou haar liefde afdwingen. Op dat woord heb ik gesproken. *Desdemona* beminde mij, omdat ik gevaren had getrotseerd, ik beminde haar weder, omdat zij medelijden met mij had. Dat is het eenige toovermiddel, hetwelk ik gebruikte... Daar komt de dame, dat zij getuige!’

De Doge. ‘Deze geschiedenis zou ook mijne dochter verleiden, meen ik.’

Desdemona. ‘Daar staat mijn gemaal. En, evenals mijne moeder haren plicht deed, als zij mijnen vader boven u verkoos, wil ik haar navolgen. Den moor erken ik tot mijnen Heer!’

O onovertroffen Sheakspeare! Gij koning der kunstenaars, reus der dichtkunst! Hier, te Venetië, het wonder der won-

deren, dringt gij u aan allen op, die zich aan uwe poëzie mochten laven! Uw geest vervult het Dogenpaleis, en zweeft over het *Groot Kanaal*. En, als we te middernacht op het St-Marcusplein zijn gezeten, en de maan haar zilveren licht op de marmeren koepels giet, dan nog kan de krioelende menschendrom ons niet weerhouden naar uwe nooit geëvenaarde zangen te luisteren. Balsemluchtjes streelen onze wangen, heerlijke jonkvrouwen wandelen op en neer, grijsaards, in Oostersche kleederdracht, fluisteren geheimzinnig met elkander; aanstonds vertelt gij ons van *Shylock*, *den Jood*, *Portia*, terwijl gij, niet verre van ons *Lorenzo* en *Jessica* aanwijst; wij hooren de schoone Israelietische dochter murmelen: 'In zulken nacht, zwoer ik *Lorenzo*, jong en teer, mijne liefde toe!'

...Onopgemerkt is een beambte in de zaal getreden; slechts aan de frissche bries, die in mijn aangezicht waait, word ik gewaar, dat hij het venster van het balkon heeft geopend.

De zon gaat juist onder. Ver, over de lagunen, zie ik hare ronde schijf even het water raken. Op dit oogenblik kan het gezicht haren gloed verdragen. Het water van het '*Groot Kanaal*' is purper, de gevels van het '*Dogenpaleis*,' van het '*Palazzo reyale*,' zijn met gouden tonen gekleurd. De zee, in het verschiet, schijnt eene oranjegroene, levende weide te wezen. 't Is wonder! De stralen, die in alle richtingen heenschieten, en op de heerlijke tinnen en koepels, die mij omringen, komen uitsterven, schijnen het weelderigste palet der grootste meesters van alle tijden en alle volken te tarten...

De zon is bijna gansch onder, slechts eenen gloeienden schedel ziet men meer; thans bemerkt men duidelijk, met het bloote oog, de bolvormigheid van het hemellichaam.

In mijne geboorteplaats, in de Antwerpsche Kempen, heb ik honderden malen, aan den zoom der heide gezeten, de zon zien ondergaan. Nauwkeurig heb ik, bij die gelegenheid, in alle jaargetijden, de verschijnselen gadegeslaan, en telkens heeft het schouwspel mij tot in het diepste der ziel geroerd. De frischheid, die op het landschap neerviel, de adem van vrede en zachte poezie, die door gansch het ruim werd verspreid, het ontwaken van de vogeltjes achter mij in het sparrenbosch; dat alles stortte steeds in mijn hart eene innige tevredenheid, wier genot mij zelfs op mijne Italiaansche reis, te midden der heerlijkste indrukken onweerstaanbaar voor den geest kwam.

Hier, op het balkon van het Dogenpaleis, op het einde van eenen dag, die mij tot mijnen laatsten ademtocht zal bijblijven, overtrof die zonsondergang alles wat men zich voorstellen kan. Op de '*Riva degli Schiavonni*' krielt het van wandelaars, het '*Groot Kanaal*' wemelt van gondels. De laatste stralen der dagvorstin doen de ruiten der paleizen gloeien, hunne trotsche koepels spiegelen zich nog flauw in eene eindelooze rij in het rijzende water van het '*Groot Kanaal*,' doch, daar achter heerscht een ongestoorde vrede; de zee heeft zich te slapen gelegd. Nog een stipje gloeiend goud zie ik boven de wateren zweven... het verdwijnt. Hoelang heb ik dit onvergelijkelijk tafereel gadegeslaan? Ik weet het niet. Althans, wanneer de beambte zijne ronde door de zaal kwam doen, was de duisternis in deze reeds zeer bemerkbaar.

Met de grootste beleefdheid zegde hij mij, dat het paleis reeds lang was gesloten. Hij bracht mij buiten, en ik, gelukkig niet in de ijselijke onderaardsche gevangenissen te moeten vernachten, haastte mij naar mijn gasthof te varen, waar het maal juist begonnen was.

V.

Te tien uren zaten wij voor het '*Café Florian*,' op het St. Marcusplein. Wie is er in de Dogenstad geweest, welke dit beroemd koffiehuis niet kent?

Ik ben zeker, dat het lokaal geene twintig personen kan bevatten; onder de galerij en op het plein zaten elken avond meer dan duizend heeren en dames. Over het algemeen moet ik zeggen, om de waarheid gestand te doen, dat in de steden, de Italiaansche typus zeldzaam begint te worden. Te Milaan, in de '*Galeria Vittorio Emanuele*,' bevonden zich des avonds, vóor de koffiehuizen, ontelbare gasten; welnu hadde men hun eene onzer landstalen hooren spreken, zoo kon men zich te Brussel of te Antwerpen gewaand hebben. Te Venetië zagen wij, vóor het '*Café Florian*' eene menigte toeristen van alle natiën; gelijk overal waren er de Engelschen in meerderheid. Tusschen de Italianen, vooral bij de vrouwen, troffen wij typen aan, gelijk die, welke wij op de schilderijen van *Palma* en *Paul Veronese* hadden bewonderd. Zij onderscheiden zich door hunne matte gelaatskleur, hunne groote, wijdgeopende oogen en hunne milde, zoetaardige uitdrukking. De haren zijn goudblond, krullend, en golven overvloedig op

den rug neder. Hunne kleeding verschilt weinig van die onzer dames; enkel hebben de lichte tonen de overhand. Hoog- en bleekblauwe, roode, donkergele en helderwitte kleederen, veelal eene schakkeering van beiden, springen vooral in die dichte schaar in het oog.

Van het gebabbel, gesnap, geschater en geschetter, waaraan zich de ouden, zoowel als de jongen overgaven, kan men zich moeielijk een denkbeeld vormen. Velen dronken een glas ijs, anderen eene flesch wijn; de waarheid dwingt echter te erkennen, dat Cambrinus reeds gevoelige slagen aan Bachus heeft toegebracht, op de plaatsen, waar hij met een onbepaald gezag scheen te heerschen. *Dreher* van Weenen en *Pschorr* van Munchen, vinden aan gene zijde der Alpen geestdriftige bewonderaars; vele schoone mondjes verkozen het krachtig nat onzer Oosterburen boven de zoete voortbrengselen hunner eigen streken. Wij volgden hun voorbeeld.

Hoe lekker smaakte ons het ijskoude bier! Onze pijp gestopt. Welk genoegen verschafte ons onze fijne zware van De Beuckelaer, dien wij met zooveel moeite, met zooveel gevaar langs Chiàsso hadden gesmokkeld! En, het wonderste was, dat, indien ons lichaam zich een weinig vermoeid gevoelde, onze geest geen spoor van afmatting kende. En nog was die lichamelijke vermoeidheid ons eene genoeglijke verkwikking, die ons de rust onbeschrijfelijk zoet maakte. Tot het opvatten van nieuwe indrukken voelden we ons 's avonds beter dan elders in staat. Te Venetië, ik herhaal het nog, beseft men niets van de ongemakken van het leven, men kan er slechts bewonderen en genieten.

Tijdens het eerste halve uur spraken we gewoonlijk weinig. Wij dachten aan de wonderen, die wij hadden gezien, beschouwden de zee van menschen, die zich om ons bewoog, richtten den blik naar de *St-Marcuskerk*, het *Dogenpaleis*, de *Campanile*, waarop het maanlicht zacht neerviel, of naar het uitspansel, het welk de nachtvorstin met haar zilvergaas kleurde. Of wel, wij zagen hoegenaamd naar niets, wij hoorden niets; zelfs dachten we aan niets. We voelden de bries, die van het '*Groot Kanaal*' woei, vergastten ons aan onze pint Beiersch, en bliezen felle rookwolken in de blauwe lucht omhoog.

Na eene half uur ving de samenspraak aan. Herinneringen uit onze jeugdige jaren, soms onschuldige grappen uit onzen kwajongenstijd, eigenaardigheden onzer ouders, broers of

zusters, zoowel der levenden als die wij hadden verloren, werden door ons opgehaald.

Reeds drie malen hadden wij in onze nabijheid eenen heer en eene dame gezien, die telkens aan hetzelfde tafeltje kwamen neerzitten.

'Verschooning Heeren,' zegde hij ons dien avond, in de Fransche Taal. Mijne vrouw en ik hebben sedert drie avonden met de grootste aandacht naar uwe gesprekken geluisterd. Hoewel wij geen woord van u verstaan, moeten wij bekennen, dat uwe taal, in onze ooren, ongemeen harmonisch klinkt.'

'Wij moeten hetzelfde van het Italiaansch zeggen,' haastte zich mijn broeder te antwoorden, terwijl de liefelijke meiskens en kinderen naast ons schaterden en snapten: 'Wij spreken de Vlaamsche taal!'

'Zoo. Ik herhaal het u; wij hooren in uwen mond klanken, akkoorden, die ons wel wat vreemd voorkomen, doch zij treffen ons zoozeer, dat wij voor het genot van het oor alleen, uren naar zulke taal kunnen luisteren. Ik ben leeraar aan de Academie van Napels, en bevind mij op mijne huwelijksreis.'

De dame neigde zachtjes; wij wenschten beiden geluk en dachten, dat onze samenspraak ten einde was.

Wij bedrogen ons.

'Alzoo gij zijt Vlamingen,' hernam de heer, '*Fiaminghis*, gelijk wij u noemen. De roem uwer kunstenaars is in gansch Italië verspreid. Ik moet er bijvoegen, dat geen volk ons zoo lief is als het uwe. Zijt gij uit eene groote stad geboortig?'

Wat wilde die man toch van ons? Hij, evenals zijne vrouw, zag ons zoo vertrouwelijk aan, de lofspraak onzer taal had mij zoozeer met dankbaarheid vervuld, dat ik, diepbewogen, antwoordde: 'Neen, Mijnheer. Wij zagen het daglicht in een onaanzienlijk dorp der Antwerpsche Kempen, de zon ging voor ons over kale heiden en dorre velden onder. Maar, zoozeer beminnen wij onzen geboortegrond, dat hier, in dit prachtigste land der wereld, haast geen stond voorbijgaat, zonder dat wij er met vreugde en weemoed tevens aan denken. Eene teedere moeder leerde er ons de klanken stamelen, welke uw oor bekoren, een voorbeeldige vader hield er ons steeds de trouwste plichtbetrachting voor; wij hadden er eene zonnige jeugd, hoewel wij er vroeg den ernst des levens leerden kennen.'

‘Ik vrraag u verschooning, Mijnheer,’ hernam de leeraar; mijn inzicht is geenszins u te krenken, doch naar ik verneem, is de roem van Vlaanderen sedert vroeger fel gedaald.’

‘Het is gelijk gij zegt,’ antwoordde ik, doch hetgeen vertroostend is, en u zal verheugen, is, dat wij die waarheid inzien, en haar openlijk durven erkennen. Vroeger waren wij beroemd en groot. Velen onzer meesters kwamen zich hier volmaken, anderen deelden er zelfs de geheimen hunner kunst mede. En, indien Duitschers, Franschen en Engelschen in uwe kunstgalerijen voor u moeten zwichten, zoo hebben wij kunnen bestatigen dat *Metsijs*, *Rubens*, *Van Dyck*, den strijd met mannen als *Michel-Angelo*, *Rafaël* en *Tiziano* kunnen bestaan. Wij waren groot in de kunst en in het openbaar leven; wij waren een volk, dat slechts zich zelf geleek. Doch, dan kwam de vreemde overheersching. Eeuwen lang waren wij een wingewest van Spanje, Oostenrijk en Frankrijk. Onze nationale volksgeest bleef onsterfelijk, wel is waar, doch, hij had in die rampvolle dagen veel te lijden; ons eigen karakter werd ontzenuwd: onze sterkmoedigheid, geestkracht en vaderlandsche trots werden onmeedoogend aangetast; onze taal, van dat alles de trouwe weerspiegeling, werd van velen verwaarloosd, van anderen verdrukt en bespot.’

‘Door de vreemde overheersching,’ onderbrak mij de Italiaan levendig; ‘dit is te begrijpen. De Oostenrijkers, die lang een deel van Noordelijk Italië bezaten, verdrukten ook onze moedertaal evenals onzen volksgeest. Doch, Venetianen en Milaneezen dweepten met het Italiaansch. Sedert uwe nationale ontwikkeling hebben toch zeker uwe landgenooten geene pogingen onverlet gelaten, om met de liefde tot de taal, ook de liefde tot den geboortegrond te doen gedijen, om met de ontwikkeling uwer eigen, zoo harmonische, zoo dichterlijke spraak, ook de vorming van uwen zoo kunstrijken Vlaamschen volksgeest gelijken tred te doen houden.’

Ik gevoelde weinig lust de treurige zijde van onzen toestand te bespreken; daar ik de onwrikbare overtuiging heb, dat onze zegepraal met rassche schreden nadert, bevredigde ik mij den Heer leeraar heel beknopt de verbeteringen mede te deelen, waarin wij ons mochten verheugen.

Allen hielden het oog naar de ‘Procuraties’ gericht, waarop het maanlicht voortdurend onbeweeglijk rustte, tot de dame zegde: ‘ik heb gelezen, dat de stad Brugge, in Vlaanderen, insgelijks prachtig is.’

‘Ongemeen prachtig, Mevrouw,’ doch zij is diep gevallen. Er zijn heerlijke gebouwen uit den grooten tijd der Gemeenten, wondere museums, weidsche straten en pleinen. Het schouwspel, dat men er 's nachts geniet, wanneer de maan op de *Halle* schijnt, kan vergeleken worden bij hetgeen wij thans voor ons hebben. Doch er is geen handel te Brugge meer, de bevolking vermindert er op onrustbarende wijze. Thans echter houden alle Belgen het oog naar Brugge gericht.’

‘Om welke reden?’

‘Kent gij *De Coninck* en *Breidel*?’

‘Ja. Hunne geschiedenis heb ik meer dan eens gelezen. De Guldensporenslag is welzeker een der roemrijkste feiten uit uwe geschiedenis.’

‘Welnu, voor eenige dagen heeft men aan de hoofdhelden daarvan, in hunne vaderstad, Brugge, een prachtig standbeeld opgericht. Onze Koning Leopold heeft, ter gelegenheid der onthulling, eene toespraak gehouden, die onze harten van geestdrift doet trillen, juist omdat zij een welsprekende oproep is aan ons nationaal gevoel, aan onze vaderlandsche krachtdadigheid. Zooeven hebben wij het voornaamste dagblad van ons land “*L'Indépendance Belge*” van 16 dezer ontvangen, waarin wij de gloedvolle rede hebben gelezen. Zie hier de inleiding: Voor zeshonderd jaren beleefde Vlaanderen een der akeligste tijden, waarvan zijne jaarboeken melding maken. Door den vreemdeling overweldigd, door de partijen verscheurd, van allen verlaten, van zijne vorsten gescheiden, die in gevangenschap verkeerden, en in de onmogelijkheid waren iets voor hetzelve te ondernemen, scheen het voor eeuwig aan den ondergang, aan de slavernij prijsgegeven. Dan verschenen Pieter De Coninck en Jan Breidel, als een levendig verzet tegen de staatkundige twisten die ontzenuwen, tegen de moedeloosheid, die in de gevaarvolle tijden zelfmoord moet genoemd worden. Zij twijfelden noch aan de macht, noch aan het recht van hun land. Sterk als zij waren, door den moed en de overtuiging die hen bezielde, wisten zij in hunne medeburgers den heldhaftigen geest te doen overgaan, die hen kenmerkte’

‘Onze koning,’ ging ik voort, doet vervolgens in eene prachtige taal den heldenmoed der Gemeentenaars in den sporenslag uitschijnen, en verklaart, dat de Vlamingen van heden nog volkomen hunne groote voorgangers waardig zijn.

‘In het tweede deel zijner redevoering hangt onze koning een heerlijk tafereel op van den bloeienden toestand, waarin België zich thans bevindt; hij heeft vooral zorg, en dit met die krachtige rechtzinnigheid en diepe overtuiging, welke Leopold II kenmerken, te doen zien, dat het vaderland de opoffering en de toewijding van al zijne kinderen eischt. Ziehier het slot: ‘Verheffen wij onze harten tot de hoogte dezer groote voorbeelden, nemen wij jegens ons zelven de plechtige verbintenis, evenals deze helden, voor geene opofferingen terug te deinzen, om te allen tijde de rechten van het vaderland te handhaven, en hetzelve eene bestemming, zijn grootsch verleden waardig, te verzekeren!’

‘U zelven wezen,’ sprak de Italiaan, diep getroffen, uwe taal in eere houden, het geluk hebben eenen koning te bezitten, die zich door zulken verheven geest onderscheidt; opofferingen voor het vaderland veil hebben: het is onmogelijk, dat gij uwen ouden luister niet herwinnet.’

Reeds begon het volk op het *St. Marcusplein* merkelijk te verminderen: middernacht was dan ook lang voorbij. Wij namen afscheid van den Napolitaan en zijne bekoorlijke dame, deden ons kennen, en vertrokken niet dan na van de vriendelijke jonggehuwden de stellige belofte te hebben ontvangen, hen dezen zomer te Antwerpen te mogen verwelkomen.

Nauwelijks waren wij opgestaan, of een der talrijke gondeliers, die over het *St. Marcusplein* wandelden, naderde ons, ten einde ons zijne gondel aan te bieden.

Op de *Piazetta* stegen wij in. In plaats van ons onmiddellijk naar ons gasthof te laten roeien, verkozen wij nog eene wandeling door de waterstraten te doen. De gondel gleed zachtjes door de meeste kanalen, door welke wij des morgends waren gevaren. Op het water danste het maanlicht zachtjes, op de machtige koepels en tinnen scheen het daarentegen met looden kracht te drukken.

Mij scheen het, tijdens die nachtelijke vaart, onmiddellijk op die koele, deinende bedding, de verrukkelijkste rust te genieten: de gondel houdt vóor ons gasthof ‘*Cita di Monaco*’ aan het ‘*Groot Kanaal*’ stil; zonder den minsten overgang schijnt het mij, dat de slaap mij overvalt, die een einde stelt aan den heerlijksten dag mijns levens.

Lier, *3 Juli 1888.*

GUSTAAF SEGERS.

Poëzie

I.
Het graf mijner moeder[1]

‘Là dort dans son espoir celle dont le sourire
Cherchait encor mes yeux, à l'heure où tout expire.’
DE LA MARTINE.

Volzalig baadde zich de delling[2] in het goud
Der avondzon; het zoeltje koosde bloem en blad;
De nachtegaal van liefde zong in 't ruischend hout;
Uit 't bronzen hart van d'ouden reus, die waakt op stad
En wijde velden, klonk een stemme plechtig-luid
En noodde 't vredelievend volk tot bidden uit.

Alleen, door zielesmart geslagen,
Ik nederzonk ter heilge steê,
Waar moeder werd ter rust gedragen.
Ik zag heur lieve beeltnis dagen;
En 'k dacht, bij 't preevlen eener beê:

Gij hebt uw krachten mild gegeven
Voor 't welzijn van uw klein gebied;
Geen onspoed deed u angstig beven;
Hoe aaklig soms de wolken dreven,
Verloort gij toch uw ijver niet.

Gij hebt bemind, gehoopt, genoten;
Drie zoons, twee dochtren groot gebracht,
En kwam de hulk op klippen stooten,
Gij stondt aan 't roer steeds onverdroten,
En hieldt als een heldin de wacht.

'k Herinner mij met welgevallen,
o Moeder, onzen reinen haard;
Ik hoor de kindren jolig kallen;
Ik zie uw gullen lach voor allen,
Uw vreugd met hunne vreugd gepaard.

(1) Ontslapen, den 21 Mei 1888.
(2) Vallei der *Dommel.*

'k Was krank - ik zal het nooit vergeten -
En koortsig woelde ik op mijn spond.
Ik zie hoe nevens mij gezeten.
Gij toen mijn lijden wist te meten,
En voor mijn smerten balsem vondt.

Gij waart een moeder uit den heelen;
En droegt te recht uw' schoonen naam.(1)
Geen pracht kon uwe zinnen streelen;
Uw kindren waren uw juweelen;
Gij sloot hen in uw harte saâm.

Ellendig zijn uw laatste dagen
Geweest; toch hebt gij niet gebeefd.
Gij hebt uw smart vol moed verdragen;
Gij zijt gestorven zonder klagen,
Vol hoop, zooals gij hebt geleefd.

Vol hoop; omdat gij 't goed beleden
En steeds het goede hebt gedaan.
Vol moed, omdat gij hebt gestreden
Uw leven lang. In kalmen vrede en
Gezegend zijt ge heengegaan.

Vaarwel, o moeder uitgelezen!
Vaarwel tot in een beter oord!
- Die weldeed hoeft geen straf te vreezen -
Gij sluimert zacht in 't Opperwezen,
En leeft in uwe kindren voort.

JACOB STINISSEN.

Antwerpen, *Mei* 1888.

(1) *Cornelie.* Men denke hier aan de gekende woorden van Cornelia, dochter van Scipion den Afrikaan on moeder der Gracquen.

II.
Kennst du das land?...
door Pol Anri.

I.

Ze waren beiden nog zoo jong - och armen! -
en hadden niemand, niemand meer ter wereld!...

Zij waren kindren van het zoele zuiden;
doch honger dreef hen uit het land der weelde
naar 't noorden heen, het kouë, grauwe noorden,
waar nooit een straal dier milde zonne doorbrak,
die ginds zoo vaak het blauwe zwerk gekleurd had
in eene zee van purper en saffier!...
En ach! zij leden honger nòg - en koude!...

II.

Zoolang hun moeder hun was bijgebleven,
gevoelden *zij* den honger niet zoo hevig, -
want moeder spaarde voor de kleinen immers
het schamel brood, dat schooien op kon brengen,
doch boette ras haar liefde met den dood!...
Maar thans - o thans! - Hoe vaak was 't voorgevallen
dat zij des nachts van kou en honger rilden,
en op hun stroozak om hun moeder snikten,
of huivrend dichter bij elkander drongen,
als wilden zij elkaar de warmte ontleenen,
waar ze alle twee zoo zeer behoefte aan hadden!
En toen de dag in 't weiflend oosten grauwde,
verlieten zij hun leger met het denkbeeld
dat weer een dag van koude en lijden daar was!...

III.

ANTONIO bezocht de koffiehuizen,
waar rijke heeren fijne dranken slorpten,
en speelde hun op zijn harmonica:
Kennst du das Land, *wo die Citronen blüh'n?*
- zijn lievlingslied, dat gansch zijn wee vertolkte. -
En telkens dacht hij aan het boeiend lustoord,
waarvan alleen een droom hem was gebleven,
maar oh! een droom uit wondre teeënsprookjes!
En telkens glom een traan in 't donker oog hem,
en kwam een krop hem in de kele steken!...
Toen nam hij van zijn glanzend zwarte lokken
den vilten hoed, en deed de ronde, - smeekend, -
en kreeg een cent, of kreeg een rauwen vloek soms!

IV.

Zijn zusje, zij - de teere, bleeke BLANCA -
ging rond met krijt, dat vast niet witter zijn kon
dan haar gelaat. Een mandje op hare schouders,
bood zij van huis tot huis haar waar te koop aan;
doch somtijds hadden lang de breede riemen
de fijne huid met striemen als doorkorven,
voor zij het eerste geldstuk had ontvangen.

Zij waren beiden nog zoo jong - och armen! -
en hadden niemand, niemand meer ter wereld!...

V.

Bijwijlen troffen zij op hunnen zwerftocht
elkander aan: gewoonlijk aan een kelder
der Vlaandrenstraat, waar NEEL, de bakker, werkte.
Afgunstig keken dan de kleinen - huivrend -
den kelder in, naar 't kronklen van de vlammen,
die spelend spookten op de zwarte muren.
Soms wel deed NEEL het keldervenster open,
zoodat de hitte door den rooster heendrong.
Hoe dicht er bij dan hielden zij de handjes,
verkleumd van kou, na uren, uren loopens!
Zij voelden zich - als 't ware - gansch herleven,
en snoven diep den goeden, warmen geur op,
die van het verschgebakken brood omhoogsteeg.
En was het bloed in hunne vingertoppen
teruggekeerd, dan telden zij de centen
die zij dien dag met beedlen mochten garen.
En - zoo dat kon - trad BLANCA in den winkel,
en kocht een brood, dat NEEL - de goede ziel! - soms
een oordje of twee aan 't meisje beterkoop liet;
en - kon het niet, dan hadden zij dien avond
genoeg aan 't zicht der vlammen in den oven,
en aan den geur van 't brood, dáár, in den kelder.

VI.

Toen de eerste zwaluw nu in aantocht was,
drong de ademtocht van 't lauwe lentewindjen
in tak en twijg, en zoefde er zacht: ‘Wordt wakker!’
En op die stemme schudde 't knopje schuchter
den kluister los, die 't blaadje hield omsloten;
en 't botje zoog de zachte zonnestralen
met wellust op, en werd een lief juweelken,
waaruit genot en levenswonne straalde.
En alle polsen in het rijk der Lente, -
ze joegen luid van jeugd on kracht en leven!

VII.

Eén bloem alleen bleef van het sap verstoken,
dat al haar zusters trillen deed van vreugde;
één bloem alleen: de teere, bleeke BLANCA!

VIII.

Het mandje krijt stond lang reeds in het hoekjen;
en vingren dik lag 't stof er op gestapeld.
De kleine kon sinds weken niet meer opstaan,
doch nimmer kwam een klacht heur op de lippen.
Zij lag soms uren, uren lang te staren
naar 't hoekje blauw, dat zij van op haar stroozak
kon zien - zoo klein, zoo klein en hoog en verre!...
'ANTONIO!' was alles wat ze zei dan.
Toen nam de knaap zijn speeltuig weer in handen,
en klagend klonk zijn liedje naast de kranke:
Kennst du das Land, *wo die Citronen blüh'n*?

IX.

't Was Pinksterfeest. Het zachte lenteweerken
had menigeen naar 't lachend land gelokt,
waar myriaden pinkelende bloemen
haar tooverglans om strijd ten tooge spreidden.
ANTONIO had ook de stad verlaten;
maar niet om 't schoone der natuur te aanschouwen,
noch om de borst met reiner lucht te sterken,
maar om er brood te schooien, brood voor BLANCA,
die dag aan dag verzwakte, en - meer gebrek leed!

Hij was zoo moe: zoovele lange nachten
had hij geen oog geloken naast de kranke.
Hij was zoo moe! - Geen wonder moest het heeten,
dat hij dien dag als tegen wille speelde.
En waar hij in eene afspanning zich aanbood,
kreeg hij geen cent, zoo men hem niet de deur wees!
Wat moest men heden zich 't genot vergallen
door 't klagend liedje van dien kleinen schooier?

X.

Toen nu de knaap - bedroefd - weer huiswaarts keerde,
moest hij voorbij een kleine bidkapel,
waar het naïef geloof der dorpbewoners
het beeld der Maagd met groen en was omsierd had.
Betrouwvol deed de kleine een schrede nader,
en knielde neer, en vouwde zijne handjes;
hij sloeg een kruis, en prevelde eene bede:
'*Ave* Madona, BLANCA heeft zoo'n honger;

zij is zoo ziek, en *ik* kan haar niet helpen:
ik kreeg geen cent! O machtige Madona,
schud van uw kleed slechts een dier zilvren paarlen,
die gij toch niet behoeft, daar in den hemel,
en waarmee ik voor mijne zuster vleesch koop!'
En om de Maagd te beter te vermurwen,
bad hij opnieuw met halfgesloten oogen,
en stak de hand naar 't rijkgetooide beeld uit:
'*Ave* Madona, BLANCA heeft zoo'n honger!...'

Hij was zoo moe: zoovele lange nachten
had hij geen oog geloken naast de kranke.
Hij was zoo moe! - En waar hij zat te bidden,
was hij weldra in zachten slaap gezonken,
en droomde hij van glanzend zilvren paarlen,
die - blank als sneeuw - de blauwe lucht ontvielen.

XI.

Daar zonk de zon in stroomen gouds ten westen....
En stroomen gouds ontrolden ook den keeltjes
van 't vooglenheir, in 't groene loof verscholen.

Onmerkbaar traag, kwam - door het mul - een paartje....
Niet één van beiden vond een woord tot spreken;
want stap bij stap bekroesden zich hun zielen
door hemelgeur, dien 't windje zoevend wiegde,
door hemelklank, die sprankelde als een vuurwerk!
Niet één van beiden vond een woord tot spreken;
maar luide sprak hun in de borst een stemme
van een geluk, dat de engelkens benijden!

Onmerkbaar traag, kwam - door het mul - het paartje...

Zij waren thans de bidkapel genaderd.
- 'Och FREDERIK! die arme, vreemde jongen!'
sprak 't meisje zacht, door medelij bewogen.
En kwistig als 't verliefden enkel kunnen,
lei FREDERIK in 's jongens open handjen
een zilverstuk, en ging toen weer zijns weges,
bij hemelgeur, dien 't windje zoevend wiegde,
bij hemelklank, die sprankelde als een vuurwerk!

XII.

Een korte poos mocht 's knaapjes droom slechts duren...
Maar hoe - die droom?... - 't Was dan geen droom, maar waarheid?

- ‘O dank, Madona!’ kreet de kleine juichend,
‘dat gij mijn bee voor zusje-lief verhoord hebt:
wij zijn gered! O dank, o dank Madona!’

Hij was zoo moe! - Maar ijlen deed hij, ijlen,
naar stad terug, - den zolder op, - naar binnen!

De zilvren maan bescheen den vunzen stroozak,
waar BLANCA lag, de teere, bleeke BLANCA.

- ‘Zie, zuster, zie!’ kreet blij ANTONIO:
‘dat gat mij op mijn bidden de Madona -
voor u! Neem aan! -’
Hij duwde 't zilverstuk
haar in de hand; maar och! - die hand! -
Als marmer
zoo koud was zij.
Het meisje was bij moeder!

De zilvren maan bescheen den vunzen stroozak,
waarop zoo vaak het meisje lag te staren
naar 't hoekje blauw, terwijl haar broertje speelde:
Kennst du das Land, *wo die Citronen blüh'n?*

Gent, 10^{n} *Augustus* 1888.

De Schoolmeester van Amsterdam
door Jozef Buerbaum

Het is eene onbetwistbare waarheid, dat, zoolang men de kinderschoenen niet ontwassen is, de guiterij het eenige vak is, waarin de jeugd zich beievert uit te munten.

Hij, die dit tegenspreekt, bezit voorzeker niet meer het minste aandenken zijner vroegste kinderjaren.

Stoute kinderen zijn er altoos geweest; brave, eveneens, zelfs allerbraafste bestaan er nog; maar, zonder uitzondering kennen allen, van eerst al, de kunst, de braafheid te doen uitschijnen, ten opzichte van ouders of meesters, om daarachter des te beter de schalkschheid te kunnen verbergen.

't Is wel waar, dat de guiterij overal een verschillend karakter aanneemt; maar, vermits het altijd en overal op kwaaddoen neerkomt, is er ook weinig aan gelegen, welke namen men er aan geeft.

Indien iedereen, daaromtrent zijn geheugen wil raadplegen, zal ons zeker niemand beschuldigen, eene ongerijmde bedoeling te hebben neergeschreven.

We laten liefst de guitenstreken van anderen in hunne vergetelheid rusten; doch, wij kunnen ons niet weerhouden, die overgelukkige dagen - laat ze dan al met eene vracht bestraffingen zijn vergezeld gegaan - nog eens levendig voor den geest te roepen.

Er bestaan voor elken straatbengel zekere voorwerpen of personen, die vooral het mikpunt zijner schelmerij uitmaken, en waaraan hij zich met voorliefde verzadigt.

Gebochelde menschen hadden destijds veel van ons te verduren; doch, sedert ‘Heintje mijn Vogeltje’ onze rekening eens vereffend had door het kosteloos uitdeelen van een duchtig pak slaag, had hij in ons, tegenover hem en zijne door de natuur misdeelde konfraters, zooveel vrees ingeboezemd, dat ons nooit meer de lust bekroop hen van nabij te beleedigen.

De eenige wraakneming, alsdan nog aan onze beschikking, bestond, door hen van op behoorlijken afstand, het woord:

‘bult!’ vergezeld van het verraderlijke en onmisbare: ‘awoert!’ in den rug te zenden.

De guiterij moest op anderen, als een erfrecht, overgebracht worden, omdat het voor ons eene behoefte was.

Meester Dirk Verbilt, zou voortaan nader met ons kennis maken.

Ge vraagt misschien, wie meester Dirk was?... Een mensch als een ander: noch gebocheld, noch met andere natuurgebreken bedeeld.

Het eenig onderscheid, dat men aan hem opmerkte, was, dat hij jaar in, jaar uit, op Zon- en werkdagen, immer in dezelfde zwarte kale kleederen gehuld was; gewoonlijk schoeisels droeg, welke men te Antwerpen, met den naam: ‘natieschoenen’ bestempelt, en bovendien nooit te zien was, dan met denzelfden zijden hoed op het hoofd, waarvan de haren tegen draad opgestreken waren.

Op *dien* hoed, hadden wij onze wraakneming overgeplant.

Niet zoodra kregen we meester Dirk in 't oog, of alle voorwerpen, indien ze maar eenigszins geschikt waren, om er mede te smijten, waren bestemd om kennis met zijn hoofddeksel te maken.

Wie ons in die schelmerij aanmoedigde, was meester Dirk zelf.

In stede van op het oogenblik van den aanval, ons duchtig in de oogen te zien, en ons desnoods te betalen met klinkende munt, zooals weleer ‘Heintje mijn Vogeltje’, gewaardigde hij zich niet eens naar ons op te kijken, maar vervorderde zijnen weg, alsof niemand hem eenig leed hadde aangedaan.

Dirk bewoonde een klein zolderkamerken in het huis mijner tante Mie, welke destijds eigenares was van eenen uitgebreiden en welbeklanten kruidenierswinkel op de Ankerrui.

Eens bevond ik mij aan het einde der Falconstraat. Ik was door moeder met eene boodschap belast voor tante.

Daar bemerk ik meester Dirk, welke eenige schreden vóor mij, den weg naar zijne woning volgt.

Wat doe ik?... Ik plaats mijn pakje op den grond, grijp in allerhaast de krop eener kool, welke ik in 't midden der straat, op eenen vuilnishoop, aantref en, raff!!!... Daar vliegt dezelve in pijlsnelle vaart vooruit, en bonst met vervaarlijk gedruisch op den zijden hoed van meester Dirk....

Ze veroorzaakt niet alleenlijk eene ferme bluts, maar smijt zijn hoofddeksel schandig ten gronde....

Terwijl Verbilt zijn hoed van den grond opraapt, neem ik mijn pakje opnieuw onder den arm, en loop op een drafje voorbij zijne zijde, tot in den winkel van tante Mie.

Daar geef ik mijne boodschap, en wacht in den gang de komst af van den aangevallene, alsof ik hem daardoor andermaal tergen wil.

Hij verschijnt, en ik bespeur hem aandachtig.

Wat zie ik?... Twee dikke tranen glinsteren hem als parelen op de wangen!...

Dat trof me....

Een tot dan ongekend gevoel maakte zich van mij meester, en ik zou wel kunnen geschreid hebben op dit oogenblik.

Ik was toen een knaap van elf jaren. Plechtig deed ik mij zelven de belofte, den ouderling nooit meer eenig leed aan te doen, en hem zelfs tegen mijne ondeugende speelgenooten te verdedigen.

Dat ik woord hield, kon niemand beter getuigen, dan meester Dirk zelf.

Ik ging verder. Na eenigen tijd voelde ik voor hem dien eerbied, welke men slechts verschuldigd is aan personen, die eenen waardigen stand in de samenleving bekleeden.

Was de oorzaak daarvan de eerbied voor zijne grijze haren? De ootmoedigheid, die ik aan hem bespeurd had, na het voorval in de Falconstraat? Ofwel, het medelijden met zijn armmoedig, ongelukkig lot?...

Ik weet het niet. Vast gaat het, dat ik Dirk naderhand nooit zag, zonder hem te gemoet te loopen, en mijne kleine hand in de zijne te leggen, welke de brave ouderling altijd met zekere vaderlijke teederheid drukte.

Dat hij een der ongelukkigste wezens op den aardbodem was, zou, geloof ik, niemand geloochend hebben, die hem als ik, gekend hebben.

De man schreef, gedurende eenige uren daags, akten bij zekeren notaris onzer stad, waarvoor hem eene vergoeding van veertig franks per maand uitbetaald werd.

Daarenboven was hij leeraar in de Engelsche taal - wel te verstaan, indien het hem mogelijk was, hier of daar een leerling op te sporen, wien hij, om de twee dagen, eene les geven mocht, tegen een honorarium van vijf en zeventig centiemen.

De oprechte vriendschap, welke wij elkander toedroegen, hadden voor mij langzamerhand den weg geopend tot zijn zolderkamerken.

Zoo zeer was ik eindelijk aan hem verknocht, dat ik tante nooit met een bezoek vereerde.... of verveelde, zonder eens even de vijf en tachtig trappen op te klimmen, en bij meester Dirk aan te kloppen.

Er bestonden echter nog andere redens, die mij dikwijls naar boven lokten; namelijk, de vertellingen, die hij zoo boeiend wist voor te dragen; en, wanneer in dagen van zwaarmoedigheid of van gebrek, hem daartoe de lust ontbrak, dan mocht ik in zijn koffer de boeken doorsnuffelen.

Ik, van mijnen kant, toonde mij niet ondankbaar. Van mijne ouders bekwam ik destijds een weekgeld van twintig centiemen. En waaraan besteedde ik die penningen? Ik liet mij doodeenvoudig inschrijven op de Belgische Illustratie, begaf mij geregeld elken Zaterdagmiddag naar de Korte Nieuwstraat, n^{r} 34, en legde daar in het huis J.P. Van Dieren & Cie, vijftien centiemen op de toonbank, waarna mij het verschenen nummer der Illustratie overhandigd werd. Den volgenden Zondagmorgen, na met moeder de parochiemis in de St-Pauluskerk bijgewoond te hebben, begaf ik mij met mijn nummer onder den arm naar tante Mie, en vervolgens naar 't zolderkamerken van meester Dirk, om hem de Illustratie ter leen te geven. Aldus verstonden wij de vergelding.

De nooit stilstaande tijd brengt aan alles verandering te weeg. In den herfst ontbladeren de boomen, wat later worden hunne kruinen met sneeuw en ijs bedekt, en eenige maanden nadien, komen de grashalmkens uit den grond piepen, als waren ze de voorboden der ontwakende natuur.

Zoo gebeurt het telken jare, en wij, die dit alles met verwonderde oogen aanstaren, denken er niet altijd aan, dat er met elken dag, eene verandering komt in ons leven.

En toch was het met ons zoo gegaan.

Verscheidene jaren waren heengevloden. Van elfjarigen bengel was ik langzamerhand tot de twintig opgegroeid, zonder dat meester Dirk misschien eenige verandering aan mij had opgemerkt. En, tusschen die jaren van zorgeloosheid, had ik er zeker nooit aan gedacht, in overweging te brengen, of het hoofdhaar van den ouden dompelaar van wit, witter geworden was. De vriendschap, welke op zulke zonderlinge wijze tusschen ons tot stand gekomen was, was eveneens aan verandering onderworpen geweest: ze was vaster en duurzamer geworden. Waarom, wist ik niet. Was het, omdat met de jaren de mensch zich trapsgewijze ontwikkelt, en hij

daardoor een beter besef krijgt van hetgeen er rondom hem gebeurt? Ik denk van ja.

Hoe het zij, meester Dirk was, naarmate ik in ouderdom toenam, voor mij een dier zeldzame wezens geworden, zooals er onze negentiende eeuw nog telt, doch slechts onder dronkaards, maar niet tusschen personen, die eene gansche stad tot voorbeeld kunnen verstrekken. De tijd had me leeren inzien, dat er voor Dirk wel eens dagen waren aangebroken, waarop hij verplicht was, zich te vergasten aan een stuk beschimmeld brood en een glas water. Doch, genoeg hiervan.

Het heugt me nog goed: het was den Zondag na mijne loting.

Als naar gewoonte kwam ik in den morgen bij tante. Ze was slecht geluimd, en, bij mijne verschijning, viel zij heftig tegen *mij* uit, omdat meester Dirk - den ouden Hollander, zei tante altoos - zijne voeten niet zuiver genoeg afgevaagd had, en daardoor den gang een weinig bevuild had. Verbeeld u, dat het sedert verscheidene dagen een weer geweest was, om er geen hond door te jagen: sneeuw, ijs en hagel hadden elkander beurtelings afgewisseld.

Ik, die tantes inborst kende tot in de minste bijzonderheden, en zeker wel wist, dat er weinig raadselachtiger menschen dan zij onder de zon leefden, liet haren uitval onbeantwoord en spoedde mij naar boven.

Waarschijnlijk onder den indruk van tante's moedwillig gedrag, vergat ik ditmaal aan te kloppen, en trad stoutweg binnen.

Juist op dit oogenblik, zag ik de lippen des grijsaards een plankje drukken, dat, naar 't me scheen, van een sigarenkistje afkomstig was.

Mijne verschijning verraste hem dusdanig, dat hij het plankje uit de hand vallen liet, waardoor ik in de gelegenheid gesteld werd, te bemerken, dat er een klein vrouwenportret op gemaald was.

Zichtbaar ontroerd, nam hij het gevallene van den grond op, en verborg hetzelve in zijn koffer, zonder een woord te reppen.

Dit kleine voorval, hoe onbeduidend ook, gaf mij stof tot nadenken, ofschoon ik mij niet verstoutte, mijne indrukken aan hem mede te deelen. Zonderling was het echter, dat we reeds eenige minuten bij elkander waren, zonder dat ik noch hij den mond had geopend.

Dit stilzwijgen, in andere gevallen misschien vervelend, was mij uiterst welkom, want ik dacht.... en dacht....

Eindelijk toch brak ik die stilte, en:

‘Meester Dirk,’ sprak ik, ‘slecht weer vandaag, he?’

Hij bekeek mij, en, terwijl ik opmerkte, dat er tranen over zijne wangen vloeiden, klonk zijn antwoord:

‘Ja. Gelukkige menschen die, vrij van alle bekommering, het leven genieten zonder gebrek te lijden.... Die hoeven zich niet te bekreunen om sneeuw of ijs, ellende of iets van dien aard.’

Verbilt beleefde weer een van die dagen, waarop zijn verdriet, gepaard met gebrek, aan het grenzelooze paalde. Ik kende hem te goed, om niet te bevroeden, wat er in zijn hart omging.

‘Dirk, ge stookt vandaag niet?’ merkte ik aan.

‘Neen, bij gebrek aan kolen.’

‘Gij hebt ongelijk, hier op den zolder te zitten bevriezen. Waarom gaat ge niet bij tante een emmerken kolen vragen? Ze zal het u niet weigeren.’

Dirk grimlachte half.

‘Madam is geen mensch, waarop men rekenen kan,’ kreeg ik ten antwoord, ‘heeft ze mij niet het verwijt toegestuurd dat ze mij, in oogenblikken van uitersten nood, een stuk brood gegeven heeft?’

En andermaal welden er tranen bij hem op.

Ik weersprak hem niet. Zij was mijne tante, en ik kende haar grondiger dan hij. In mijn hart, nochtans, veroordeelde ik hare gemeene handelwijs.

‘En, wat gaat ge nu doen? Den ganschen dag hier in de uiterste koude doorbrengen; genoeg om, voor een man van uwen leeftijd, dood te vriezen?’

‘Gave de hemel, dat het zoo zijn kon,’ zuchtte de grijsaard, ‘maar, men is niet dood, als men wil.’

‘Ta, ta, die gedachten moet ge ter zijde stellen... Maar, kom, aan dergelijke gesprekken houd ik niet, en gij noch min, veronderstel ik. Gij hebt geene kolen, zegt ge.... En, hoe is de staat der schapraai?’

‘Niet veel beter. Een half roggen pondeken, is alles wat ik in huis heb; en, daarvan moet ik nog leven tot Dinsdag; dan eerst ontvang ik mijn maandloon bij den notaris.’

Wanneer men voor twee slechte wegen staat, is er niets verstandiger, dan daarvan den beste te kiezen, en ik handelde zoo.

Indien tante slecht geluimd was, - en ongelukkiglijk viel dit nog al eens voor - zou het verkieslijker geweest zijn met den duivel te onderhandelen, dan met haar. Trof men heur, integendeel goed gezind aan, zeker was het, dat men alles van haar verkrijgen kon. Nochtans op hare grillen kon er ditmaal niet gewacht worden.

Een paar woorden, van mijnentwege, aan Piet, de knecht, en de belofte van eenig drinkgeld, waren voldoende, om hem van 't laagste tot op 't hoogste van 't huis, met een paar emmers kolen te zenden, en, onderduims voor brood en andere behoeften te zorgen, terwijl ik tante aan den klap hield.

Toen ik wederom boven kwam, bemerkte ik dat Piet's dienstvaardigheid zoover was gegaan, er op den hoop toe, een mandje aardappelen, benevens een stuk vleesch bij te voegen.

Een half uur later, was het vrij wat gezelliger op het zolderkamerken. Het duiveltje[1] stond gloeiend, en het ijs dooide aan het dakvenster.

Dirk schilde de aardappelen, en bereidde zijn middagmaal, terwijl ik zijn ‘Tollens’ had ter hand genomen, en naast het vuur doorbladerde, tot dat Piet mij kwam verwittigen, dat het eten in de keuken gereed stond.

‘Waarheen zou ik mij begeven?’ dacht ik, nadat de tafel ontruimd was.

Mijn besluit was spoedig genomen. Ik bemerkte voor 't venster, dat sneeuwvlokken in dichte massa begonnen te vallen, en ik ging mij bij meester Dirk vervoegen.

Het ontsnapte me niet, dat de oude, gedurende mijne afwezigheid, andermaal het portret voor den dag gehaald had. In zijne bekommering, had hij het stellig vergeten weg te sluiten. Ik aanschouwde het vanter zijde. 't Was het afbeeldsel eener vier of vijf en twintigjarige Hollandsche deerne, met een bevallig bolvormig wezen.

‘Dirk, dit is zeker eene herinnering uit uwen jongen tijd?’ vroeg ik, schertsend, zonder den minsten argwaan, doelende op het afbeeldsel.

De grijsaard verschrikte eensklaps en terwijl hij het portret haastig in zijn koffer verborg, ontvielen hem de woorden:

‘O, keerden de jaren nog eens weerom!’

‘Uwe liefde moet dan wel sterk voor haar geweest zijn,

(1) Kleine stoof.

dat gij haar na dertig, misschien veertig jaren nog zoo innig herdenkt?' bracht ik in aanmerking.

Dirk gebaarde alsof hij mij niet begreep, en liet mijne vraag onbeantwoord.

Ik eerbiedigde zijn stilzwijgen.

En weinig nadien begon hij zelf die gevoelige snaren aan te raken; wellicht, omdat hij gevoelde, dat het hem goed deed aan 't harte, nog eens eenige woorden te kunnen reppen over den tijd, dien hij misschien als de gelukkigste van zijn leven beschouwde.

Zoo pratend, waren we tegenover elkander gezeten, en Dirk, die wel geen roemrijk, maar toch een martelaarsverleden achter zich had, zou eene kleine, maar ware geschiedenis vertellen.

* * *

'Het leven is soms zoo zonderling,' aldus ving hij aan; 'voor den eenen mensch zijn het niets dan rozen, die, om zoo te zeggen voor zijne voeten gestrooid worden; voor den anderen, niets dan distels en doornen.

'Ik had den ouderdom bereikt, waarop men geroepen wordt, om eenen stand in de samenleving te gaan bekleeden. Het is vooral op die jaren, dat men, meer dan ooit, zekere gewaarwordingen gevoelt, die de wereld in een paradijs herscheppen. Men denkt, suft, droomt zelfs wakend in 't midden van den dag, en weken en maanden gaan niet zelden voorbij, terwijl de geest en het hart zich onophoudend met hetzelfde voorwerp bezighouden: liefde.

'Ik had een diploma van onderwijzer verworven. Tegen eene jaarwedde van twee honderd gulden, kost en inwoon, had ik mij verbonden met zekeren eigenaar eener privaatschool te Amsterdam, in hoedanigheid van leeraar. Die verbintenis zou gelden voor eenen termijn van vijf jaren.

'Ik trad onmiddellijk in dienst.

'Benevens mijn patroon, de heer Schram, had ik nog twee collega's, die mede inwoonden, doch, deze waren minstens dertig jaren ouder dan ik.

'Ze waren, niettegenstaande hun vergevorderden leeftijd, uit den aard nog luimige gasten; vooral, wanneer het onderwijzend personeel in de gemeenschappelijke keuken aan tafel zat. Er werd gelachen, allerhande humoristische grappen verteld en, onder 't rooken eener pijp of sigaar, sleten wij, in

gullen kout, menig gezellig uurtje. Kortom, alles liet voorzien, dat de overeenkomst voor vijf jaren, mij niet als een pak op het hart zou gedrukt hebben.

‘Zoo was er iets meer dan een jaar voorbijgegaan, toen ik op zekeren nacht uit het bed gezet werd.

‘Mevrouw Schram, die sedert eenige dagen over pijn in 't hoofd geklaagd had, was plotselings door eene ongekende ziekte overvallen.

‘Mijne bezorgdheid deed mij vergeten een jas aan te schieten, en zoo gebeurde het, dat ik een half uur later in de hemdsmouwen met den dokter weerkeerde.

Bij onze aankomst, stond heel het huis in rep en roer. Mijne collega's liepen rond als zinneloozen, terwijl de hoofdonderwijzer - de in andere omstandigheden zoo practische en strenge man - als een schooljongen stond te schreien.

‘Het was te laat: Mevrouw Schram was reeds een lijk.

‘Geen sterfgeval, of het brengt groote veranderingen tot stand. Het overlijden van de vrouw des hoofdonderwijzers zou ook in zijn huisgezin merkelijke wijziging in het leven roepen.

‘Eertijds had ik over Eliza, hunne dochter, aan de huistafel, menigmaal hooren gewagen. Tot dan was ik echter nooit in de gelegenheid geweest, haar te zien. Sedert verscheidene jaren woonde zij te Breda, bij hare zestigjarige moei.

Tijdens de vacantie had Eliza eenige dagen onder het ouderlijk dak komen doorbrengen; maar, vermits ik terzelvertijd een reisje in Holland had ondernomen, had ik ook de kans verkeken, vroeger met haar in betrekking te komen.

‘Het schielijk overlijden harer moeder zou haar onverwachts weder in huis brengen.

‘Reeds den volgenden avond, ofschoon vrij laat, werd er gescheld. Eenige oogenblikken nadien kwam Eliza huilend en weenend de kamer binnen geloopen. Ze viel haren vader om den hals, wiens gemoed daardoor opnieuw zijne eenigszins kalme stemming verloor, en die het voorbeeld zijner dochter volgde.

‘Daags nadien hadden we geene lessen te geven, want Mevrouw Schram werd ter aarde besteld.

‘Zooals het destijds het gebruik was, werd er, na de begrafenis, een klein gedenkmaal gegeven. Daarop werden al de deugden en goede hoedanigheden der duurbare afgestorvene

nog eens opgehaald en voorgesteld, menige roomer geledigd op hare zielerust, en een gelukkig toekomend lot aan echtgenoot en dochter, langs verschillende kanten toegewenscht.

‘Den volgenden morgen hernamen wij onze gewone bezigheden.

‘Het gemis der moeder had de dochter in de plaats gegeven.

‘Eliza was een uiterst zedig, en door den band wel geluimd meisje, welke ongeveer zooveel jaren telde als ik. Ik zal niet beweren, dat zij voor eene star van het vrouwelijk geslacht doorging of doorgaan kon. Het zijn niet altijd schoonheden van eersten rang, waarop men zijne liefde overplant, en, zoo gebeurde het, dat ik langzamerhand iets voor haar begon te gevoelen, hetgeen ik nooit voor een ander meisje gevoeld had.

‘Was het eene loutere vriendschap, die ik voor haar koesterde, of was het datgene, wat men ‘liefde’ heet?...

‘Dagen, weken, maanden gingen voorbij, en nog kon ik het daaromtrent met mij zelven niet eens worden.

‘Eindelijk, wanneer haar beeld mij gedurende den dag, onder het lesgeven vervolgde, en des nachts in mijne droomen verscheen, begon ik te gelooven, dat ik haar beminde, met al de innigheid van mijn jongelingshart.

‘Maar, zou ik mijn gevoel wel mogen veropenbaren aan haar, die het voorwerp mijner liefde was? Neen; er lag eene ongelijkheid van stand tusschen ons, en, mijnen toestand in overweging nemende, besloot ik, mijne liefde in het hart te bewaren.

‘Wel bestrafte mij de hoofdonderwijzer over sommige nalatigheden in de klas; wel ontveinsden mijne collegas het niet, dat ik een geheel andere jongen geworden was, maar niemand wist wat er aan haperde, en ik was de persoon niet om opheldering te geven, wanneer mij dienaangaande vragen toegestuurd werden.

‘Op eenen Zondagmiddag beknorde meester Schram mij opnieuw. Hij ging zoover, mij te zeggen dat, indien ik in 't vervolg mijne plichten niet beter ter harte nam, hij zich genoodzaakt vinden zou, onze overeenkomst te verbreken en mij weg te zenden.’

Eene uur later zat ik op eene bank in den hof te droomen. Juist was ik bezig mij de vraag te stellen, of het voor mijn eigen geluk niet verkieslijker zijn zou, het vernietigen onzer overeenkomst te verzoeken, toen Eliza eensklaps voor mij stond.

‘Dirk,’ sprak ze, met den vinger dreigend; ‘ge zit weerom te droomen, niet waar? Waarom doet ge dat toch altijd?... Zou men niet zeggen, dat hemel en aarde tegen uwen wil bestaan!...’

‘Ik keek verwonderd op, en antwoordde:

Och neen, juffrouw, ik kan dat goed dulden; maar, niemand heeft zich zelven gemaakt, en elke menschelijke aard verschilt. Ik kan het niet verhelpen, dat ik mij toegeef aan zekere dingen, die ik, met den besten wil, niet van mij verwijderen kan.’

‘Die dingen moeten u dan wel erg kwellen,’ lachte ze en plaatste zich naast mij op de bank. ‘En, er bestaat zoo maar geen middel om daarvan bevrijd te worden?’

‘Ja, juffrouw Eliza, dat middel bestaat; maar kan nimmer verwezenlijkt worden.’

‘Dan hebt ge ongelijk daarover verder te suffen.’

‘Ik weet het; maar, wat wilt ge: de neiging is sterker dan mijn wil.’

‘Eliza keek mij verwonderd aan, en vervolgde:

Er zijn menschen, Dirk, die, wanneer ze hun hart eens uitstorten aan vertrouwden, daarvoor in vergelding, wat troost, wat opbeuring ontvangen. Welnu, denk eens - indien ik zoo onbescheiden zijn mag - dat *ik* iemand ben, die zich uw vertrouwen volkomen waardig zal maken. Biecht dus eens openhartig, en laat hooren, of uwe ziekte waarlijk tot de ongeneesbare soort behoort!’

‘Het antwoord op die vraag liet zich niet wachten. Ik stamelde:

Juffrouw Eliza, ik ben u zeer verplicht voor uwe allervriendelijkste deelneming in mijn lot; maar, u in mijn hart laten lezen, is nutteloos tijd verkwist. De ziekte, die mij aangetast heeft, kan niemand genezen.’

‘Dirk, jongen, ge zijt stijfhoofdig,’ morde Eliza.

‘Beschuldig mij niet van dergelijke onwaarheid, juffrouw,’ sprak ik tegen. ‘Slechts eén middel kan er aangewend worden om te genezen, en dat is, mij van hier verwijderen.’

‘Eliza keek verbaasd op en riep uit:

Wordt u in ons huis dan zooveel leed toegebracht? Of, is het de overeenkomst die u kwelt?’

‘Noch het eene, noch het andere, juffrouw. Maar ge weet, er bestaan dingen, die men niet altijd veropenbaren mag; vooral, indien men weet, dat ze niets dan onheil kunnen te

weeg brengen. Ik bid u dus vriendelijk, niet verder aan te dringen. Ik weet wel, dat gij het goed met mij meent, maar het gesprek valt mij meer dan pijnlijk.'

'En inderdaad, ik verlangde niets vuriger, dan daaraan een einde te maken.

Eliza echter scheen van een ander gedacht te zijn, en hernam:

'Kom, Dirk, laat ons elkander eens goed verstaan. Indien gij aldus blijft voortgaan, weet ge wel, dat vader zich op den duur verplicht zal zien u de school te ontzeggen. Is het dan niet beter, dat ge op eens rond met uw gedacht vooruit komt? Daar, waarin gij eene onmogelijkheid ziet, kan een ander misschien eene mogelijkheid bemerken. En, vergeet daarbij niet, dat uwe eigen belangen op het spel staan.'

'Ik verzamelde al mijnen moed en antwoordde:

Welnu, ik zal u zelf laten oordeelen: Verbeeld u, dat ik iemand eene innige liefde toedraag. Ik houd mij verzekerd, dat die iemand zich nooit zoo diep vernederen zal, een armen onderwijzer, als ik, wederliefde te schenken. Ik bemin hartstochtelijk; maar, die liefde moet ik in mijn hart gesloten houden. De wellevendheid verbied mij zelfs haar te zeggen: "Ik bemin u." Wat blijft er mij dus te doen? Immers, niets anders dan te suffen, en te denken, en te droomen op een geluk, dat nooit komen zal?..'

'Maar,' wedersprak ze glimlachend, hebt ge aan die iemand al laten verstaan, dat gij haar bemint?'

'Waartoe zou het me baten? Ge weet wel, dat het nutteloos wordt eene liefde te verklaren aan iemand, die ver boven den verliefde staat. Wat wilt ge er aan veranderen, de wereld is zoo: zij oordeelt niet de maat der liefde, maar de waarde van het goud.'

'En Eliza antwoordde:

Daarin ligt eene groote waarheid opgesloten; doch, gelijk er geen regel zonder uitzonderingen bestaat, mag hij hier evenmin toegepast worden. Kent gij het voorgaande van onze buren, mijnheer en mevrouw Beuninckx? Neen? Welnu, dan zal ik u zeggen, dat mijnheer voór het aangaan van zijn huwelijk, eigenaar was van niet minder dan negen huizen, terwijl mevrouw, acht dagen voor hare verbintenis, nog de rol vervulde van.... dienstmeid.'

'Hare openhartige mededeeling, deed een lichtstraal voor mijne oogen opgaan. Was het een wenk, dien zij mij geven

wilde?... Althans, ik maakte daaruit die gevolgtrekking. en kwam schielijk op het denkbeeld, meer te zeggen, nu ik daartoe toch gelegenheid had.

‘Mijn antwoord luidde:

Het is mogelijk, juffrouw, dat mijnheer en mevrouw Beuninckx aldus gehandeld hebben; zij behooren diensvolgens tot de schaarse soort.... Maar, of zij, wie *ik* eene innige liefde toedraag, met zooveel overtuiging zou te werk gaan als onze buren, betwijfel ik grootelijks.’

‘Ze glimlachte en sprak:

Ha! Ge begint al een toon lager te zingen. Ware *ik* in uwe plaats, ik trok mijne stoute schoenen aan, en zou aan die iemand eens openlijk het hart op de hand leggen, en zeggen: “Zie, hier is mijn hart en mijne hand, wilt ge er het uwe bijvoegen?...”

En.... en.... indien die iemand eens niemand was, dan.... gij?...’

‘Welhoe!’ kreet Eliza, en sprong recht van de bank, ‘degene, die gij bemint zou *ik* zijn?...’

‘O, ja, juffrouw,’ en ik lag reeds geknield aan hare voeten.... ‘O, vergeef mij, indien ik de vermetelheid zoover gedreven heb, u mijn hart bloot te leggen. Ik weet wel, dat ik hopeloos bemin; maar, beschuldig mij niet, van....’

‘Meer kon ik niet zeggen.

‘Eliza bezat meer tegenwoordigheid van geest. Zij gebood mij op te staan van den grond en plaats te nemen op de bank.

‘Ik gehoorzaamde werktuigelijk, zonder dat ik den moed had haar aan te staren.

‘Verscheidene minuten verliepen. Ik blikte vóor mij op den grond, alsof daar iets bijzonders te zien was, en wat Eliza ondertusschen deed, heb ik nooit geweten. Dit is nochtans zeker, dat zij het pijnlijk stilzwijgen brak, met de woorden:

‘Dirk, meent ge dat heel ernstig?’

‘De toon, waarop ze dit vroeg, rukte mij een zwaar gewicht van het hart.

‘O, Eliza,’ gaf ik ten antwoord, ‘zijn mijne verstrooidheden, mijne droomerijen gedurende dag en nacht niet daar, om allen twijfel weg te nemen?’

‘Wederom gingen er eenige minuten van onuitstaanbaar stilzwijgen voorbij.

‘Dirk, mag ik u een raad geven?’ vroeg ze onverwachts.

‘Zeker, juffrouw Eliza, ‘en, het zal mij aangenaam zijn, dien te kunnen volgen.’

‘Welnu, luister dan. Te beginnen van morgen, laat gij al uwe droomerijen, al uwe verstrooidheden en verzuimenissen varen. Geloof mij, dit is noodig om uwe plichten als onderwijzer getrouw na te leven.... En, in plaats van al die hersenschimmen stelt gij.... de hoop!...’

‘De hoop, u eenmaal als vrouw te mogen bezitten?’ riep ik uit, in dit oogenblik van vertwijfeling.

‘Ja,’ was het statig antwoord; ‘of liever... laat ons beide hopen!...’

‘Dank, duizendmaal dank, juffrouw Eliza,’ tierde ik, schier zinneloos van geluk. En, in mijne ontroering greep ik hare handen, en drukte ze innig.

Wie zal de indrukken afschetsen, die mij dien Zondagnamiddag bezielden. Zij alleen, die voor de eerste maal oprecht beminnen, kunnen zich daarvan een gedacht vormen. Neen, al de schatten der wereld zouden mij niet gelukkiger gemaakt hebben. In mijne eenzaamheid zag ik bestendig haar beeld voor mijnen geest, met dien engelen glimlach om de lippen, zooals ik haar bij het afscheidnemen mocht aanschouwen....

‘Ja, ik zou hare raadgeving getrouw volgen; wederom ging ik mijne plichten ter harte nemen. Er bestond geene reden meer, om mij den geest te martelen met allerhande fantastische droombeelden, want.... ik mocht hopen, en zij.... ze schonk mij wederliefde....

‘Vol van de gelukkigste gedachten, wilde ik mij eenige uren later verwijderen, om mij eenigen tijd in Gods vrije natuur, met mijn overgelukkig droombeeld bezig te houden.

‘Juist stond ik gereed, met den sleutel in de hand, om de poort te openen, toen een onverwacht geschel zich hooren liet.

‘Ik hopende, en hemel!... Daar reed men met een overdekt wagentje binnen, in gezelschap van twee politiedienaars.

‘In weinige woorden wist ik, dat de oudste mijner collegas onder een rijtuig gevallen was, hetgeen hem het leven gekost had.

‘Door het ongelukkig omkomen van mijnen ambtgenoot, werd zijne plaats opengesteld voor eenen anderen leeraar.

‘In den loop der volgende week werden wij in de gelegenheid gesteld, kennis te maken met eenen nieuwen onderwijzer, in vervanging van den aflijvige.

‘Hij kon een paar jaren meer geteld hebben dan ik, en was afkomstig uit den Haag.

‘Zijn voorkomen had weinig gemeens met het onderwij-

zersvak. De verschillende koffers, welke hem ten dienste stonden, en waarin een aantal wapens geborgen waren, deden hem veeleer doorgaan voor den eenen of anderen uitheemschen schermmeester, dan wel voor den zedigen onderwijzer.

‘Ofschoon Hollander van geboorte, klonk zijn naam weinig Nederlandsch: hij heette Henri Nestière.

‘Al spoedig merkte ik op, dat hij een oploopend karakter bezaten bovendien de kunst verstond, iemand, zonder de minste reden, langen tijd langs allerlei omwegen, te tergen.

‘Dit verwekte van eerst af eene koele houding tegenover hem; iets, waaraan hij zich nochtans weinig scheen te storen.

‘Indien het daarbij gebleven ware, zouden uit zijne handelingen, geene groote onheilen gesproten zijn; maar, na weinige dagen ging zijne onbezonnenheid zoover, dat hij zich vrijheden veroorloofde, die mij langzamerhand het bloed naar 't voorhoofd joeg.

‘Tevens kwam het mij voor, dat Eliza, in stede van minzamer te zijn tegenover mij dan eertijds, zich integendeel, na de komst van Nestière, vrij koel gedroeg.

‘Wanneer wij ons aan tafel bevonden, mocht ik zeggen wat ik wilde, bijna nimmer gewaardigde zij zich er naar te luisteren. Vertelde de nieuwe onderwijzer zoo wat grappen, waarvoor men medelijdend de schouders moest lichten, dan schaterde Eliza het uit, alsof hij, met eene nooit geëvenaarde geestigheid, iets oprakelde.

‘Onnoodig te zeggen, met welke wonde in 't hart, ik mij nadien in de klas vertoonde.

‘De andere oude onderwijzer, wien ik, in mijne naïeve eenvoudigheid, mijn onschatbaar geluk medegedeeld had, gaf mij den welgemeenden raad, meer mannelijkheid aan den dag te leggen, en, voor wat Eliza betrof, stoutweg met open kaarten te spelen.

‘Het gedacht was inderdaad goed, en ik nam het moedig besluit, hetzelve niet in den wind te slaan.

‘Ik benuttigde de eerste gelegenheid, welke zich voordeed, om haar over het feit te spreken.

‘Ik had me bedrogen.

‘Neen, Dirk,’ kreeg ik ten antwoord, ‘nooit zal ik eraan denken u te verloochenen. Indien ik mij koel, zelfs afgetrokken gedraag tegenover u, dan is het, omdat ik dit voor het oogenblik noodzakelijk oordeel. Vader weet nog niets van onze liefde, en, zoolang hij daarvan niet onderricht is, ben ik ver-

plicht aldus te handelen. Blijf echter hopen, evenals ik.'

'En andermaal verwijderde ik mij met het hart vol geluk.

'Ongeveer eene maand later, was er, op zekeren Donderdagmiddag, aan tafel een kleine twist ontstaan, over de bewerking en het gebruik van sommige wapens.

'Henri had het hoog woord; doch, dat verhinderde niet, dat zijne meening langs verschillende kanten tegengesproken werd.

'Het kwam zoover, dat hij ons uitnoodigde op zijne kamer, alwaar hij, met de wapens in de hand, de bewijzen zijner vooruitzettende gedachten leveren zou. Ik alleen beantwoordde zijne uitdaging; niet uit lust, maar om den bluffer eens den mond te sluiten.

'Zijne kamer - waarop ik thans voor den eersten keer den voet zette, sedert hij er zijnen intrek genomen had - geleek een echt wapenmagazijntje.

'Tegen den wand hingen er eenige geweren, karabijnen, floretten en andere wapens ten toon, terwijl de tafel overdekt was met pistolen van allerlei vorm.

'Hij gaf mij de verzekering, dat al de op de tafel liggende wapens, geladen waren.

'Bij mijne verschijning, nam hij aanstonds een geweer van den muur, en begon zijne aanwijzingen, betreffende de oneenigheid.

'Maar wacht,' riep hij eensklaps, 'in den kelder ligt van mij nog een oud geweer, waaraan ik u beter het afdoende bewijs uwer verkeerde begrippen kan geven, dan aan dit.'

'En, onder het uitspreken dezer woorden, spoedde hij zich naar beneden.

'Geruimen tijd liet hij mij alleen.

'Ondertusschen had ik den tijd verbeuzeld, met eenige pistolen nauwkeurig te bekijken.

'Eindelijk hoorde ik iemand op den trap. Ik meende de voetstappen van mijnheer Schram te herkennen, en daarom hield ik mij ingetogen.

'Met een der moordtuigen in de hand, was ik eenige oogenblikken nadien, voornemens mij naar de leuning van den trap te begeven, en vandaar te roepen op Nestière.

'Ik trek de deur open, doch blijf plotselings, als van den donder getroffen, staan. Wat zie ik? Eliza en Henri hebben elkander toevallig op den trap ontmoet. Bij mijne verschijning, heeft hij den arm gereed, om hem haar om den hals te slaan.

‘Ik beleef een oogenblik van totale zinsverbijstering. De hand, waarmede ik de pistool omklemd houd, gaat langzaam omhoog....

‘Op eens vliegt er een donderende knal door de woning.

‘Een drijvoudige angstschreeuw voegt zijne weergalmen bij die van het schot. Ik laat de pistool vallen, snel vooruit naar den kant van den trap, dring door de dampwolk heen en, zonder links of rechts om mij heen te staren, vlieg ik, eerder dan ik loop, de trappen af, om eenige oogwenken nadien, uit het bereik mijner slachtoffers te zijn!.....

‘Als een zinnelooze liep ik verder en verder, zonder eigenlijk te weten waarheen. Slechts dan, wanneer ik door vermoeidheid niet verder meer kon, liet ik mij ademloos neervallen achter eenen hoop bouw steenen.

‘Het zal wel overbodig zijn te zeggen, welke schrikkelijke denkbeelden zich aldaar van mij meester maakten....

‘Wat ging ik doen? Dat wist God alleen. Aan terugkeeren viel echter niet meer te denken....

‘En dan, wie had ik vermoord? hem of haar!... Ziedaar een vraagpunt dat mij tot heden een raadsel gebleven is.

‘Akelig klonken mij steeds de woorden in de ooren: ‘Voort!
Voort!’.....

* * *

‘Sinds dien noodlottigen dag, zijn er nu ruim negen en dertig jaren verloopen.

‘Wat ik in die lange, bange jaren geleden heb, daartoe zijn honderd boekdeelen ontoereikend, om alles te bevatten.

‘Even als Caïn, die zijnen broeder Abel vermoordde, had God mij veroordeeld, om gansch mijn leven door te brengen in bekommering, angst, gebrek, ellende en knaging van het geweten.

‘Ik vluchtte van oord tot oord, en, bij den strijd voor het stuk dagelijksch brood, voegde zich die van het rusteloos geweten. Bij dit alles moest ik verstoken blijven van haar, die ik voor al de schatten des aardbodems niet zou verruild hebben. Ja, alle hoop was verdwenen, tot de laatste genster uitgedoofd; want, wie had ik vermoord? Hem of haar?...

‘Er bestonden verschillende redens, om dienaangaande nooit opsporingen te doen.

‘Sedert die lange reeks van jaren heb ik het ook nooit gewaagd, den Amsterdamschen grond te betreden.

‘Geen dag is er echter voorbijgegaan, of ik heb God op de knieën om vergiffenis gebeden.... Maar ook, heb ik mij nooit ter rust begeven, zonder dat haar beeld mij levendig voor den geest gekomen is; en, op mijnen vijfenzestigjarigen ouderdom, zie ik haar nog met denzelfden blos op de wangen, als toen wij voor 't eerst onze liefde verklaarden.

‘In mijne jeugd had ik geruimen tijd de lessen van teekenen schilderkunst gevolgd. Eerst zes jaren na de moordpleging kwam ik op het denkbeeld haar afbeeldsel zonder model te malen. Er kunnen fouten aan te bespeuren zijn, betreffende de regels der kunst; maar, wat haar portret zelf aangaat, dit is gelijkend tot in de minste bijzonderheden.

‘Op mijnen ouderdom is zeker het hart niet meer als in de dagen der jeugd; maar toch zijn nog steeds mijne gelukkigste oogenblikken, diegenen, wanneer ik in de eenzaamheid aan haar denk, wanneer ik haar afbeeldsel te voorschijn haal, en, er met heiligen eerbied de lippen op druk.....

* * *

Hier eindigde de geschiedenis van mijnen oudsten vriend. Onder den indruk der zonderlingste gepeinzen, verliet ik dien namiddag zijn zolderkamerken, en op den trap ontsnapten mij onwillekeurig de woorden: ‘Voorwaar, niet benijdenswaardig is zijn lot geweest.’

Verscheidene dagen gingen voorbij, en de kleine geschiedenis van Dirk wilde mij maar niet uit het hoofd. Nog dacht ik eraan, toen ik op zekeren middag een mijner oude vrienden op het lijf liep, aan den omkeer eener straat.

‘Sapristie!’ klonk mij eensklaps in de ooren, ‘uwe ontmoeting bevrijd mij van eene nog al lange wandeling te doen. Ik was juist op weg naar uw huis, met het inzicht eenen goeden dag te komen zeggen. Morgen vertrek ik opnieuw naar Holland.’

Ik moet hier doen opmerken, dat die goede vriend zich jaarlijks voor drij of vier maanden voor handelszaken naar Amsterdam begeeft.

Daar schoot mij eensklaps een gedacht te binnen, waaruit het volgende gesprek vloeide:

‘Willem,’ vroeg ik, ‘zijt ge te Amsterdam goed bekend?’

‘Net zoo goed als te Antwerpen.’

‘Hebt ge daar nooit hooren spreken, over zekere moord, vóor vele jaren gepleegd in de privaatschool van zekeren heer Schram?’

De vriend bedacht zich een weinig en antwoordde:

‘Van die privaatschool heb ik wel eens hooren gewagen; maar, of er op dit gesticht eene moord kleeft, kan ik niet verzekeren. Houdt ge eraan dit te weten?’

‘Wel ja, indien het mogelijk is, zou ik daarover geerne eenige inlichtingen inwinnen.’

‘Welnu ik zal trachten u te voldoen. Op 't einde der week zal ik schrijven.’

Reeds drie dagen later ontving ik van Willem een brief van den volgenden inhoud:

‘Waarde vriend,

‘Naar inlichtingen, welke ik verzameld heb, betreffende uw verzoek, deel ik u het volgende mede: In 1864, bij het overlijden van den ouden heer Schram, heeft zijne privaatschool opgehouden te bestaan. Eigenlijk eene moord is er nooit in gepleegd. Voor misschien dertig, veertig jaar, had de heer Schram een onderwijzer in zijnen dienst, die de vermetelheid zoover dreef, een schot te lossen op zijne dochter en op eenen anderen onderwijzer. Geen van beiden werd echter gewond: zij kwamen er van af met den schrik.

‘Indien ge de proef op de som verlangt, zal ik er nog bijvoegen, 1° dat de onderwijzer eerst elf jaren nadien overleed, ten gevolge eener wonde, bekomen in een schermspel, en 2° dat de dochter van den heer Schram, thans nog - ofschoon in vrij hoogen leeftijd - in leven is en ongehuwd een huis bewoond in de Pieter Cornelis zoon Hooftstraat, alhier.

Uw

Willem V.H.

Amsterdam, 12 Maart 1880

‘Welk een lichtstraal!’ riep ik uit, terwijl ik den brief in den zak verborg.

Nog denzelfden avond sloeg ik den weg in naar Dirk's zolderkamerken, gewapend met het schrijven van Willem.

Mijne eerste woorden waren.

‘Dirk, ge weet niet wie ge vermoord hebt, vóor negen en dertig jaren, niet waar?’

Hij bekeek mij met verglaasde oogen en antwoordde:

‘Neen dat heb ik nooit geweten!’

‘Ik geloof u, maar, *ik* weet het wel!’

‘Gij?’ riep Dirk ongeloovig uit; ‘gij!’.

‘Ja, *ik!*’

‘En.... wie was het? Hem of haar?...’

‘Geen van beiden.... Daar, lees!’ En ik reikte hem het schrijven van Willem over.

Lang hield Dirk het blad papier in zijne bevende handen. Ten slotte rolden er eenige stille tranen op.

Langzaam richtte hij zijne oogen ten hemel en riep uit:

‘Dank, o God! Duizendvoudig dank voor die wonderbare en toch misschien eenvoudige ontdekking, de vloek, welke negen en dertig jaar op mijn geweten gedrukt heeft, is in den afgrond gevallen; en dit maakt mij wederom de gelukkigste mensch der wereld. Nog eens, dank, o God! dat ik geen moordenaar ben. Nu, ten minste, kan ik met een gerust geweten mijn hoofd ter ruste leggen, en den eeuwigen slaap afwachten.’

Gelijk hij daar stond, dacht ik onwillekeurig aan eenen profeet uit de Gewijde Geschiedenis.

Lang werd er dien avond nog gekout, en volgaarne geloofde ik, dat dezen, sedert bijna veertig jaar, de gelukkigste avond voor Dirk was.

* * *

De volksoverlevering wil, dat er menschen zijn, die niet kunnen sterven, zoolang zij op iets of op iemand wachten. Ik, voor mij, hecht weinig geloof aan vele sprookjes van dien aard; nochtans zou het aangehaalde op niemand beter toegepast kunnen worden, dan op den held van mijn verhaaltje.

Ongeveer eene maand ging voorbij. Gedurende dit tijdverloop scheen Dirk een geheel ander mensch geworden.

Nooit had ik hem zóo gezien: Hij was vroolijk en tevreden, ofschoon zijn levensstaat, vooral in die dagen, erbarmelijk te wenschen liet.

Toen ik hem, den vijfden zondag na de ontdekking, met een bezoek vereerde, was er iets aan hem, dat ik mij onmogelijk kon verklaren. Zijne stem klonk dof; de oogen stonden hem geheel waterachtig in het hoofd, en me dacht, dat er eene doodsche tint over zijn gelaat verspreid was.

Het ontsnapte hem niet, dat ik hem nauwkeurig gadesloeg, want hij zegde:

‘Ik geloof, dat ik er aardig uitzie, niet waar?... Ja, ik ben van meening, dat de oude Dirk op zijne laatste beenen loopt.’

Wat later hield hij den blik nadenkend ten gronde gericht.

‘Ja, ja,’ mompelde hij, ‘het zal er gaan mee gedaan zijn.’

Ik beproefde alle middelen om hem op te beuren, doch vruchteloos. Hij bleef bij zijne meening.

In den loop der week liet tante mij roepen.

Nauwelijks had ik den voet over den drempel gezet, of ze riep:

‘Ge moest eens naar boven gaan. Ik geloof, dat de oude Hollander zieker is, dan we denken.’

Toen ik boven kwam, vond ik hem waarlijk in eenen ellendigen toestand liggen. Toch verscheen er een glimlach op zijn wezen, toen hij mij zag. Hij reikte mij de hand, en sprak kalm:

‘Zie, ik gevoel dat ik sterven ga. Ik dank u duizendmaal voor de deelneming, die gij altoos in mijn lot gehad hebt.’

‘Dirk, verlangt ge niets?.. Ik zal den dokter morgen vroeg zenden.’

‘Ik zou dat niet doen,’ bracht hij in aanmerking. ‘Eén ding toch zou ik nog wenschen, vooraleer mijn hoofd ter ruste te leggen; maar, dat kunt ge mij niet geven....’

‘Waarin bestaat het, Dirk?’

Hij glimlachte geruimen tijd, vooraleer hem de woorden ontvielen: ‘Ik zou *haar* nog eens willen zien, die ik in negen en dertig jaar niet meer aanschouwd heb!...’

Die woorden maakten waarlijk eenen zonderlingen indruk op mij.

‘Wil ik haar schrijven, Dirk?’

Er verscheen een zoete glimlach op zijn gelaat. Hij bekeek mij vragend, alsof hij aan mijne woorden twijfelde. Eindelijk, toen ik mijne vraag tot tweemaal toe herhaald had, kreeg ik ten antwoord:

‘O, ja, beproef het. Het is de laatste voldoening die gij zult kunnen geven. Sedert gisteren heb ik daaraan gedacht, en eene inwendige stem zegt mij, dat ik haar nog zal weerzien.’

Ik zette mij aanstonds aan het schrijven. Maar die taak was gemakkelijker opgeworpen dan uitgevoerd. Vooraleer te sluiten, las ik hem den brief voor. Een lichte hoofdknik vergezeld van eenen dankbaren glimlach, bevestigde zijne goedkeuring.

Den volgenden morgen kwam de dokter. Ik had tante ver-

zocht Dirk goed op te passen, en ditmaal ontzag zij zich noch moeite, noch opoffering, om den grijsaard in zijne laatste oogenblikken bij te staan.

De geneesheer bevool hem onmiddellijk te laten bedienen.

In den namiddag van den tweeden dag na mijn schrijven, was er eene bejaarde dame uit Holland gekomen, die naar Dirk vroeg.

Het was tante, die haar bij den zieltogende bracht.

Wat er toen tusschen de oude en Dirk voorviel, ben ik nooit te weten gekomen. De stomme muren van het zolderkamerken waren daarvan alleen getuigen.

En, indien *mij* ooit eene ontgoocheling te beurt viel, dan was het zeker den avond na de aankomst van Eliza.

Ik, die mij de verloofde van Dirk nog immer voorstelde, als eene vier of vijf en twintigjarige deerne, met eene ranke gestalte en blozende wangen, zooals ze maar al te wel op het plankje van het sigarenkistje geschilderd stond, zag daar, bij mijne verschijning op het zolderkamerken, een oud moederken, met rood bekreten oogen, aan de bedsponde van Dirk zitten. En, dàt was nu Eliza, dàt was het ideaal, het droombeeld van Dirk geweest, toen hij vier of vijf jaren meer telde dan ik. En zeggen, dat er straks eene halve eeuw moest voorbijgaan, vooraleer ze elkander opnieuw de hand zouden drukken. En, toen Dirk omstreeks vijf uren van den morgen den laatsten adem uitblies, was het waarlijk hartroerend Eliza, het oud moederken, te werk zien te gaan. Ze drukte nog verscheidene kussen op zijn voorhoofd, maar ze vielen neer op een koud wezen, ofschoon het hart, dat ze hem schonk, nog warm voor hem klopte.

Om te eindigen, nog een woord: Dikwijls ben ik, rechtstreeks of onrechtstreeks oorzaak geweest, dat tante benadeeld werd, ten voordeele van den ouden martelaar. Ik koester de hoop, dat God mij nooit die zonden aanrekenen zal.....

Een hoofdstuk uit eene onuitgegevene literarische Biographie van Jan Frans Willems door A. Bechger.

‘Heil!’ schreef *Potgieter* tijdens zijn verblijf te Antwerpen in 1830, ‘heil wie eenen WILLEMS vinden mag; en ik reken het mij tot eene eer met hem bekend te zijn; het maakt een mijner grootste genoegens in Antwerpen uit, dat ik er hem mocht leeren kennen. Te recht noemt men hem een voortreffelijk dichter, maar wie als ik het genoegen had een halfjaar met hem om te gaan, schat daarbij zijn goed hart eerst op de rechte waarde.’(1)

Minder gelukkig dan de veel begaafde *Overijselaar*, die den uitnemenden Vlaming door persoonlijken omgang had leeren hoogschatten, bleven ons geen andere hulpmiddelen over tot kennismaking met dat edel karakter dan 's mans geschriften en brieven. Aan de laatste vooral geven wij boven al zijne werken de voorrang. Zoo iets toch getuigenis aflegt van de uitstekende gaven, die WILLEMS in hooge mate beminnelijk maakten in de oogen zijner vrienden en gevreesd bij zijne vijanden, dan doen dit buiten twijfel die vele brieven. En daarom betreuren wij met den hoogst verdienstelijken verzamelaar dier letterkundige schatten (Dr *Max Rooses)* de kleingeestigheid van sommigen, die om eene of andere nietige reden de algeheele openbaarmaking der bewaard geblevene briefwisseling verhinderen. Hopen wij, dat een der voornaamste letterkundigen - alleen aan eene zeer bekwame hand zij zulk werk toevertrouwd - ons te eeniger tijd eene *volledige* levensbeschrijving van WILLEMS schenke, en, dat dezen althans inzage gegeven worden van *alle* gedenkstukken,

(1) Aangehaald door D^{r} JAN VAN VLOTEN. - *Bloemlezing uit de Ned. Dichters der* 19^{e} *eeuw,* 2^{e} druk, 2^{e} deel, blz. 118.

die onder de hoede rusten van al te naijverige bezitters. - Laten wij intusschen vast dankbaar zijn voor het ontvangene, want dat is reeds veel.

WILLEMS was in den besten zin en ook in den uitgestreksten een volksman; zoowel zijn bijzonder - als zijn openbaar leven heeft dat ten overvloede bewezen. Zijne geleerdheid, wij wezen er vroeger op, vergaderde hij niet voor zich zelven, maar kwam hoofdzakelijk het volk ten goede; wanneer hij schreef, het was tot leering of tot aanmoediging van zijn volk, en tot geen ander doel stroomde uit zijnen mond die welsprekende woordenvloed, zoo vaak hij optrad als de alomgevierde redenaar. Luttel evenwel zouden de vruchten geweest zijn, door het volk van die wetenschap en toewijding ingeoogst, hadden de gaven des harten die van het verstand niet opgewogen, ware zijn karakter niet in volle overeenstemming geweest met zijn geestkracht. Een wijs, een geleerd man mocht hij zijn, het was niet genoeg; ook een beminnelijk mensch moest hij wezen, wilde hij een weldadigen invloed van duurzamen aard op het volk uitoefenen. Waarin het beminnelijk karakter van WILLEMS bestond, waaruit het vooral sprak?

- Schertsende noemt hij iemand ‘een volmaakten Nederlander,’ die ‘Hollandsche soliditeit en Brabantsche vroolijkheid in zich vereenigt.’(1) Mr. *Jeronimo De Vries*, aan wien de brief gericht was, zal, zoo verbeelden wij ons, over de kortswijl in eene beleefdheid verkeerd geglimlacht hebben, doch er in gedachten bijgevoegd: ‘juist, beste Jan Frans, maar dat zijt ge zelf!’ Ja, hij is het zelf, hij teekent in dien *volmaakten Nederlander* zijn eigen karakter. - Degelijkheid en opgeruimdheid vormden het beminnelijke van WILLEMS' inborst.

Wij willen niet beslissen of en in hoeverre onze vooringenomenheid met den beroemden *Constantijn Huygens* er deel aan heeft, doch zeker vinden wij menigen trek van gelijkenis tusschen het beeld des eersten, door *Potgieter* zoo voortreffelijk schoon en waar geteekend, en dat van JAN FRANS WILLEMS. ‘Allerlei uitspanningen, allerlei kunsten, allerlei wetenschappen waren hem lief en waard, - zin voor vreugde, zin voor het schoone, zin voor kennis vereenigden zich in hem: een der beminnelijkste menschen, die ooit hebben geleefd.’(2)

(1) *Verzameling.* 31e brief. blz. 51.

(2) E.J. POTGIETER, *Kritische Studiën*, 2e deel, blz. 29. Haarlem 1876.

Zin voor kennis. - Wat was het geheele leven van WILLEMS anders dan eene voortdurende studie? - Van dat hij, nauwelijks de kinderschoenen ontwassen, de liefde voor zijne moedertaal in zijn hart voelde ontbranden, heeft hij niet opgehouden met de grootste krachtsinspanning die uitgebreide wetenschap te beoefenen. De omstandigheden waren hem gunstig, wij bekennen het, doch moest hij zich zelven den weg niet banen, had hij geen ernstige moeilijheden te bestrijden? Hij bracht het ver, verder dan velen, die zich onverdeeld der taalstudie konden wijden, verder, niettegenstaande gewichtige ambtsbetrekkingen en huiselijke zorgen het grootste deel van zijn levenstijd eischten. Maar hij had leeren woekeren met den tijd, geen oogenblik ging hem verloren, uitspanning bracht hem kennis en het dagelijksch verkeer met zijne vrienden was hem eene ware leerschool: - een degelijk beoefenaar der wetenschap, want allerlei wetenschappen waren hem lief en waard!

Zin voor het schoone. - De kunst en de natuur trokken het dichterlijk gemoed van den diepzinnigen taalgeleerde om strijd aan, gaven aan den ernst zijner studie een waas van zachtheid en innemende ingetogenheid, behoedden hem tegen afgetrokkenheid terzelfdertijd dat zij gevoel en geest in hem veredelden, en, terwijl zij het dichtgenie ontwikkelden, vergemakkelijkten zij de kostbare nasporingen van den onvermoeiden taalvorscher: - een degelijk minnaar der kunst, in hare edelste beteekenis!

Zin voor vreugde. - Wij danken er zijn schoonste zangen aan en voor een goed deel ook de uitgave der oude Vlaamsche liederen. *Zin voor vreugde*, zonder deze ware WILLEMS nimmer de *volksman* geworden, had hij nooit tot stand gebracht, wat tijdgenoot in hem eerbiedigde, wat wij in hem bewonderen - zijn veredelenden invloed op het Vlaamsch volk. Hij was een degelijk beoefenaar der wetenschap, hij was een degelijk minnaar der kunst, de zin voor vreugde adelde hem tot een *degelijk mensch.*

Hoe, werpt misschien hier iemand op, kan opgeruimdheid des harten - want zin voor vreugde is niets anders - zulke verbazende gevolgen hebben? Zonder twijfel, indien andere buitengewone eigenschappen van geest en hart daarmede onafscheidelijk gepaard gaan. Vreugde, zeer zeker, is even gelijk elke aandoening des harten van voorbijgaanden aard en vergaat even spoedig als het voorwerp, dat haar opwekte; zin voor

vreugde evenwel is eene duurzame gesteltenis onzer ziel, waardoor wij meer dan anderen, daarvan verstoken, ontvankelijk zijn voor alle indrukken, die eene aangename of weldadige werking doen op ons hart. Hoe hooger echter de andere eigenschappen ontwikkeld zijn, als verstand en smaak, te edeler moet het voorwerp worden, om onze vreugde op te wekken; en naarmate schooner deugden onze ziel versieren, zal ook de vreugde reiner, edeler zijn. De zin voor vreugde, noem het liever de blijgeestige stemming des harten, staat bijgevolg met die hoogere zielshoedanigheden in onmiddellijk verband en oefent op het zielsleven van den mensch voortdurend denzelfden gelukkigen invloed uit, als dien de kortstondige vreugde eene wijle in ons te weeg brengt. Zij is in zekeren zin de levenszon, die het groote en edele in den mensch doet ontkiemen, rijpen en vruchten dragen. - Is daarom *de zin voor vreugde* een noodzakelijk vereischte tot de vorming van een *degelijk mensch*, onmisbaar acht gij thans met ons die stemming voor den *volksman* bij uitnemendheid, voor JAN FRANS WILLEMS.

Hem was van kindsbeen af die zeldzame gave eigen, zich beminnelijk te maken zonder zich ooit in het minst te verlagen; hij wist aller harten te winnen en te gelijk allen achting in te boezemen. De onderwijzer te Lier, die hem dichtwerken leende, - de Antwerpsche notaris, die hem aanmoedigde, *Jeronimo De Vries*, die hem voordroeg en tot correspondeerend lid deed aannemen der tweede klasse van het vermaard Amsterdamsch Instituut, - Koning Willem I, die hem op betrekkelijk jeugdigen leeftijd met de onderscheidende benoeming van registratie-ontvanger vereerde, zij zijn allen zoovele sprekende getuigen voor het degelijk-beminnelijke van WILLEMS' karakter. Wat de waarde daarvan nog meer verhoogde was niet, dat hij geen pogingen aanwendde om zich aangenaam te maken, maar dat hij zich nooit daarop het minst liet voorstaan. - Waren hem dan die vele bewijzen van achting en waardeering onverschillig? Integendeel, hij was daar zeer gevoelig voor, - hij weet niet hoe *De Vries* genoeg zijne erkentelijkheid te betuigen, - hoor slechts: ‘dat ik dit aan U te danken heb, lijdt bij mij geen twijfel... Goede vriend (want zoo *moet* ik U nu voortaan heeten), nooit zal ik de verplichting vergeten, welke ik aan U hebbe!’[(1)]

(1) Verzameling, 6e brief, blz. 10.

Daar spreekt uit deze dankbetuiging eene kinderlijke eenvoudigheid, die den fijngevoeligen levensbeschrijver van *Hugo De Groot* en *Maria Van Reigersbergen* diep moet getroffen hebben, als blijkt uit het feit dat hij zijne meesterlijke verhandeling *Over het Eenvoudige* in Zuid Nederland herdrukken liet en deed voorafgaan door een levensbericht van zijn vriend J.F. WILLEMS!

Kinderlijke eenvoudigheid, eene andere uiting zijner beminnelijkheid. Als een kenmerk zijner ware grootheid hebben wij u dien liefelijken karaktertrek vroeger doen kennen; wij mogen hem hier evenmin stilzwijgend voorbijgaan.

Niets verried uiterlijk in zijnen handel en wandel den grooten WILLEMS. In den huiselijken kring altijd de liefhebbende echtgenoot, altijd de zorgzame vader; steeds opgeruimd, minzaam en hartelijk, in het geringste belangstellend. Al spelende de kleinen onderwijzend, scheen den voorbeeldigen man en vader geen enkele zorg te kwellen, zoodra hij zijn geliefkoosde huiskamer binnentrad. - Hoe schalksch en vroolijk hij was te midden zijner vrienden, getuigen met *Potgieter* allen, die de eer genoten bij voorkomende gelegenheden ten zijnent genoodigd te worden. Geen geleerde onderwerpen mochten besproken, neen, gezongen moest er worden, muziek gemaakt en luimige stukjes voorgedragen, waartoe hij dan zelf het meeste bijdroeg.

Wars van alle gemanierdheid en uiterlijken praal, beminde hij niets meer in anderen dan oprechtheid en onafhankelijkheid, - en al vertoonde zich de eerste in geborduurden rok of de laatste in maar een blauwen kiel, zijne rechtschapenheid kende geen onderscheid en geeselde even onbarmhartig de vergulde verwaandheid, als zij met de meeste voorkomenheid den onbedorven man uit het volk bejegende.

Inderdaad zijn eenvoud en minzaamheid maakten hem tot vriend en raadsman van groot en klein, van zijn meerderen als van zijn ondergeschikten; over al wat hij beschikken kon, stond hun ten dienste, - tijd, kennis, voorspraak, zijn vermogen zelfs had hij veil; waar zijn raad gevraagd of zijne hulp ingeroepen werd, zich zelven op te offeren om anderen wel te doen, was hem de natuurlijkste zaak ter wereld.

'Hartelijk dank,' schrijft hij aan zijn hartevriend *De Vries*, 'voor het exemplaar van *Nieuwland.* In de voorrede van dat boek, gelijk ook in die van de *Van Harens* vinde ik het onmiskenbaar afdruksel van geheel uw karakter, van uw

hart en ziel. Dat is braaf van U! Er zijn er tegenwoordig zooveel, die zich anders vertoonen dan zij zijn.'[1]

'Van daar,' luidt het in een lateren brief aan denzelfde, 'van daar dat gij ook in Grotius misschien wat al te veel den *mensch*, en geenszins (wat *hij* thans voor *ons* is) den schrijver zoekt. Doch uw thema was, als Gij mij schrijft: *Men kan een groot en geleerd man en tevens goed zijn.* Nu dat hebt Gij, en dat kondet Gij, allerbest bewijzen. Gij hebt het wel gedaan niet te zeer te drukken op de oude wonden waar Grotius aan te lijden heeft gehad, en die een Da Costa enz. thans willen heropenen. - *Gij durft niet*, heb ik wel hooren zeggen; doch wie prijs op vrede en broederlijkheid stelt, moet U gelijk geven - en dat doe ik.'[2]

Het zou ons niet moeilijk vallen eenige bladzijden met aanhalingen te vullen, alle zoovele opluisteringen van eenzelfden trek, die het karakter van WILLEMS in een nog beminnelijker licht stelt dan zijn eenvoud des harten. Wij bedoelen zijn medegevoel voor het edelste in den evenmensch, zijne ongeveinsde menschenliefde.

Waarom dat woordje *ongeveinsd* gevoegd bij de verhevenste uitdrukking van het menschelijk gevoel? 'Omdat er, lezer, tegenwoordig (zij behooren overigens aan alle tijden en streken) zooveel zijn die zich anders vertoonen dan zij zijn.' Ontelbaar zijn de beweegredenen, de eene al lager dan de andere, waarom de schoonste aller deugden wordt misbruikt. Menschlievend schijnen - uit ijdelheid, den evenmensch ondersteunen - uit baatzucht, medelijden huichelen - uit onverdraagzame partijzucht, wat zijn zij anders dan maskers voor schijnheilige vroomheid, anders dan sporten om hooger te stijgen op de maatschappelijke ladder, anders.... maar gij behoeft geen nadere verklaring van de middelen, die tot zoogenaamde politieke doeleinden worden gebezigd. - Ongeveinsd derhalve was de menschenliefde van dien voortreffelijken menschenvriend. Nooit te onpas vroom, verborg hij voor niemand zijne godsdienstige meening, kwam hij altijd, zoo het vereischt werd, met kracht en klem op ter verdediging van zijne katholieke gevoelens. - Een enkel bewijs, dat gij ons ten goede houdt.

'Ik ben het, noch kan het met U niet eens zijn,' schrijft

(1) *Verzameling.* 21e brief. bladz. 29.

(2) *Verzameling.* 25e brief. bladz. 58.

hij zonder de minste terughouding aan zijn vriend *De Vries*, ‘dat er zoo weinig zou aangelegen zijn tot welke kerk wij behooren. Ik denk wel, ja, dat al wie te goeder trouw gelooft, (hij moge dan ook verkeerde geloofsbegrijpen aankleven, en tot de ware kerk niet behooren), en daarbij deugdzaam leeft, bij God welgevallig en welkom zijn zal; doch voor hem, die de openbaring heeft leeren kennen, die waarheid, broederlijkheid, licht en liefde zocht, kan het niet onverschillig wezen, tot welke kerk hij behoort; want de doling in het openbaar te omhelzen en vast te houden, de onverschilligheid omtrent eene door God zelven ingestelde kerk uit te stallen, zal toch zeker ook een zonde tegen de moraal moeten heeten. Voor mij, ik ben katholijk, omdat God het zoo schijnt te hebben gewild, en omdat het oogmerk van den Zaligmaker geweest is *ut filios Dei*, *qui erant dispersi*, *congregaret in unum.* (Joh. XI:52).’[(1)]

Zoudt gij het gelooven willen, lezer, dat diezelfde man, wiens rondborstige katholieke geloofsbelijdenis gij zoo even laast, ‘een ketter en geus’ gescholden was, omdat hij met gelijke vrijmoedigheid het al te streng toepassen der kerkelijke censuur in België eene der oorzaken genoemd had van het verval der Vlaamsche taal? Hoe geheel anders verstond de edele WILLEMS het woord verdraagzaamheid, hoe geheel anders paste hij haar toe? *Tollens* was afgevallen van het katholieke geloof, hij vergoeilijkt dien stap in het geheel niet, doch hoor hem verder: ‘Ik bid den Gever van alle goed, dat Hij hem (ook op den weg, welken hij thans heeft ingeslagen) zijnen zege verleene, en hem het voetspoor van waarheid, liefde en zaligheid doe volgen.’[(2)] Deze is de taal der waarachtige christelijke liefde, waaraan velen die hooger stonden dan de eenvoudige leek zich konden spiegelen en schaamrood worden. Verdraagzaamheid - niet alleen in zaken van godsdienst predikte hij door woord en voorbeeld, neen, ook waar het gebreken gold van anderen wilde hij haar toegepast zien.

‘Het doet mij recht goed van U te verstaan,’ stemt hij met zijn vriend *De Vries* geheel in, ‘dat gij de vriend van Bilderdijk zijt en blijft. De man moge verkeerde begrippen koesteren, en, door een leven vol kwellingen bars en....

(1) ‘De kinderen Gods, die verspreid waren, te zamen te vereenigen.’ *Verzameling.* 37e brief. bladz. 65.

(2) *Verzameling.* 35e brief. blz. 58.

geworden zijn, hij is onze christelijke broeder, dien wij helpen en ondersteunen moeten met onze liefde; hij is geen kwaad mensch; en zijn wij dan zooveel beter! Zijn die verwaande dominés uit de *letteroefeningen* dan zooveel beter? Hij is lichtgeraakt, opvliegend, scheldend, ja; maar waarom hem aangevallen? Waarom hem op *zijn zeer* aangetast?... Waarlijk, vriend! in uwe noordelijke gewesten bestaat er bij de schrijvende klasse al zeer weinig verdraagzaamheid. Hier in het zuiden daarentegen leven roomschen en onroomschen (niettegenstaande de korte tijd onzer kennismaking) vredelijk en liefderijk met elkander.'(1)

Treffend blijk van naastenliefde! roept gij onwillekeurig uit; welk een edel hart moet er geklopt hebben in dien waren menschenvriend, die in anderen verschoonde wat hem het meest hinderlijk was, die in andersdenkenden alleen broeders zag en zich tot plicht stelde, overal vrede en broederlijkheid te stichten!

Toch hebben wij zijne ongeveinsde menschlievendheid nog maar ten halve doen kennen. Wat ontbreekt dan nog, vraagt gij, dat ons dit schoone karakter nog beminnelijker maken kan? - Het lijden, mijne vrienden.

Gij denkt waarschijnlijk aan zijne ballingschap in Eekloo, - al was zijne beproeving daar het zwaarst, zij duurde slechts vier jaren, maar zijn zielelijden ving veel vroeger aan en eindigde eerst - in het graf. Hier is het de plaats nog niet in breeder trekken, dan wij boven deden, het levensideaal van WILLEMS te schetsen, dat behoort te geschieden, waar wij zijne vaderlandsliefde boven elke verdenking verheven zullen voorstellen. En echter is het waar, dat verborgen pijn, die tot aan het einde zijns levens hem folterde, uit datzelfde grootmoedige streven haar oorsprong nam.

Hebt gij ooit het grievende ondervonden, lezer, van tegenspraak en miskenning uwer zuiverste bedoelingen? Wie onzer heeft dat niet? En als gij waandet dat uwe plannen voor de toekomst niet falen konden, omdat zij niet boven het bereik uwer krachten lagen, als gij van welslagen u verzekerd hieldt, omdat gij met zorg had gewerkt en gezwoegd, als gij op het eind het blijde verschiet zaagt, waarin uwe verwachtingen verwezenlijkt, uwe inspanning en opoffering beloond schenen, en gij de hand reeds uitstrektet naar de kroon, die uw

(1) *Verzameling.* 35e brief. bladz. 58.

eigen werk versieren zou, - wat genoot gij dan eene zalige zelfvoldoening en gevoeldet gij u mateloos gelukkig! Gelukkig? helaas, ja, maar om te dieper het wee der bittere teleurstelling te kunnen beseffen, die, wreed genoeg, steen voor steen het huis uwer toekomst tot den grond afbrak, uwe plannen verijdelde, uwen arbeid vernietigde, uwe wenschen deed sterven, uwe hoop vervliegen en ten slotte ook haar slapingswerk de kroon opzette, door u der bespotting prijs te geven, - hebt gij die smart leeren kennen, diep beklagenswaardige? - geen onzer lezers, hopen wij van harte, ledigde dien lijdensbeker tot den bodem, maar al ondervondt gij ook slechts een deel van het hartzeer, het is voldoende om er het zielslijden naar af te meten, waaraan JAN FRANS WILLEMS ten prooi geweest is.

Beklaag hem daarom niet, bidden wij u, gij zoudt u zelven en hem nog meer onrecht aandoen. Zulke teleurstelling is onafhankelijk van 's menschen wil, zulk lijden is eene eer, eene glorie, zoo het moedig en standvastig gedragen wordt.

Gij kent zijne kloekheid, zijne onversaagdheid, zijne onwankelbaarheid in den strijd, dien hij voerde voor zijn taal, gij weet dat noch teleurstelling, noch smaad, noch vervolging hef geringste vermochten tegen zijn rusteloozen ijver voor de herleving zijner letterkunde; maar wat gij voor alles kennen en weten moet is, dat zijn geheime zielelijden de bron was, waaruit die dubbele zegepraal als ontsprong. - *Dante* had nooit zijne *Divina Comedia* gewrocht, ware zijne ridderlijke trouwe niet door verbanning vergolden, hadde hij boven eerkrenkende terugkeer aan geene levenslange ballingschap de voorkeur gegeven. Ook WILLEMS behoorde tot dat geslacht van reuzeneiken, die door de stormen des levens wel bewogen worden, maar te vaster zich wortelen in den grond, ook hij ging gebukt onder harteleed, ook zijn lijden sterkte hem in stede van hem te breken, ook hij verstomde de wereld door zijne werken, schoon hij stuk voor stuk wat hij eene burcht achtte voor zijn ideaal moest zien afbreken.

Groot is WILLEMS te midden van verguizing, smaad en vervolging, maar hoeveel grooter verschijnt hij ons, hoeveel meer bewondering, eerbied en liefde dwingt hij ons niet af, als wij hem zijne eigene zielesmart zien vergeten, om die van anderen te lenigen, als hij wel een klacht uit over het lot van vrouw en kinderen, maar zelf wel te moede is en gelaten, als hij, heldhaftige menschenliefde zoo er ooit een op den Vlaam-

schen bodem gevonden werd! als hij eigen verdriet en kommer op zijde zet, neen, alle aangedane beleedigingen vergeet en vergeeft, terwijl de wonden nog bloeden, om vijanden de vriendenhand te reiken, om zich zelven op te offeren voor het heil van zijn dierbaar Vlaamsche volk!

Hoor de troostwoorden, die hij, de verachte balling, krimpende van onuitsprekelijk lijden, als balsem in het hart stort van zijn vaderlijken vriend, *Jeronimo De Vries*, bij het afsterven van diens voortreffelijke gade:

'Niet bij mij, niet in mijne woorden zult Gij verademing uwer smart vinden; maar bij Hem die U sloeg! Waak en bid! Hij zal U met de hoop des wederziens troosten en sterken, de nu zalige moeder en vrouw zal toelachen bij elke poging welke gij doet om goed te stichten, om deugden voort te planten bij kinderen en evenmenschen, met een woord om christelijk te leven, en het zekere vooruitzicht van eenmaal hare hemelsche omhelzing te genieten, zal U den last der wereld dragelijk maken.'(1) Uit Eekloo geschreven in het tweede jaar van zijn ballingschap, toen zijne teedere echtgenoote wegkwijnde van kommer en verdriet, toen achtereenvolgens drie zijner lieve kinderen ten grave werden gedragen, - o hoe zoet moet *die* troost geweest zijn voor den schier ontroostbaren vriend!

Hij klaagde, zeiden wij, over het lot van vrouw en kinderen, en wel mocht hij, want het was een benauwde tijd voor de zijnen die maand September van het jaar 30! Er hingen, hij wist dit beter dan iemand, dreigende onweersbuien boven zijn hoofd: Brussel was reeds in de macht zijner vijanden, Antwerpen wachtte het bombardement, en hij zelf?...

'Die lieve brave vrouw! Zij weent den ganschen dag, en herhaalt onophoudelijk de uitboezeming van vrees, dat de triomf mijner vijanden mijn totalen ondergang zal na zich slepen.'(2) Men moet zijn gevoelig hart kennen en de innige liefde, die hij gade en kroost toedroeg, om al het leed, dat ook hij voorgevoelde te beseffen.... - neen, om zijne grootheid van ziel te bewonderen, die hem de volgende woorden ingaf:

'Hoe het ga, ik ben en bleef altijd van mij zelven te vreden. God, die mijn hart doorziet, weet, dat ik het goede heb willen stichten, dat ik het rijk van zijne liefde onder mijne

(1) *Verzameling.* 66e brief, blz. 122.

(2) *ibid.* 47e brief, blz. 89.

medemenschen, en onder broederen van dezelfde familie wilde uitbreiden. Het ongeluk zal mij niet veranderen, maar, zoo ik hoop, heilig en godvreezend maar ook godlovend maken.(1)

'Het lot, dat Hij mij overzendt, neem ik met vreugde en in het alleluia van zijnen lof aan. Ik was toch waarlijk veel te gelukkig, en het is niet meer dan rechtvaardig, dat mij ook mijne portie van lijden en beproeving worde toegedeeld.(2)

Hebt gij het gehoord, ontroerde lezer? 'het ongeluk zal hem niet veranderen,' - 'De donkere dagen zijner ballingschap in Eekloo braken voor WILLEMS aan,' schreef *Potgieter;* is de oorzaak gegrond, die deze vriend, in het bijzonder leven van WILLEMS zoo goed ingewijd, aan dit diep betreurenswaardig feit laat voorafgaan, was het inderdaad 'tot straffe der nooit verloochenende gehechtheid aan het Noorden?' WILLEMS dan een landverrrader! WILLEMS een samenzweerder tegen het onafhankelijke België! - En men opende zijne brieven, bespiedde zijne gangen, ja, voerde hem bijkans geboeid naar de rechtbank van Gent.

Wat moet er in het hart van dien rechtschapen Vlaming zijn omgegaan in die *donkere dagen!* Want van alle valsche aantijgingen had deze allerschandelijkste een glimp van waarschijnlijkheid voor zich. Naamloos - wij kennen geen ander woord - naamloos moet zijn zielepijn geweest zijn, toen die fijn geslepen pijl des lasteraars tot in zijn hart doordrong. Verzacht mocht zij worden, toen de onstuimige hartstochten bedaarden en zijne vijanden, overwonnen door zijn heldenmoed, het om wraak schreiend onrecht poogden te herstellen door eene verplaatsing naar Gent en vele eervolle benoemingen; verzacht mocht zij worden, maar als kanker bleef zij knagen aan zijn hart, want WILLEMS 'veranderde niet door het ongeluk,' hij bleef gehecht aan het Noorden, tot zijn jongsten snik waren de Noord-Nederlanders zijne broeders.

Zoo gij met ons de diensten, door WILLEMS der Vlaamsche taal en letterkunde bewezen, groot, onschatbaar hebt geprezen, hier aanschouwt gij het offer, dat hij plengde op het altaar van zijn Vlaamsch Vaderland. Ja, hij bleef gehecht aan het Noorden omdat hij zijn Vlaamsche broeders liefhad, omdat

(1) *Verzameling.* 59e brief, blz. 109.

(2) *ibid.* 60e brief, blz. 111.

hij wist, hoe het Vlaamsche volk zou miskend, veracht en onderdrukt worden in zijn heiligste rechten; hij bleef gehecht om zelf den schakel te kunnen zijn, die den vaneengerukten band der taaleenheid en broederliefde weer vereenigen zou; en daarom leed hij met liefde, met vreugde, want hij leed voor zijn volk, en daarom was hij welgemoed, opgeruimd zelfs te midden van verguizing en vervolging. Hij was christen en oefende op heldhaftige wijze de christelijke liefde; hij was edel mensch en leefde slechts om anderen nuttig te zijn, anderen wel te doen. - Ziedaar dan, durven wij zeggen, ziedaar het karakter van den eenigen JAN FRANS WILLEMS, van den uitstekenden *volksman*, die door zijnen adeldom van hart en inborst de treffendste bewijzen heeft gegeven van Vlaamsche deugd en Vlaamsche degelijkheid, wiens voorbeeldig leven een toonbeeld blijven zal zoolang het Vlaamsche volk bestaat.

Antwerpen, de stad WILLEMS altijd zoo dierbaar, waar hij het voornaamste deel zijns levens doorbracht, *Antwerpen,* dat hem opgroeien zag en bloeien, dat zijn roem heeft gevierd en zijne versmading beweend, *Antwerpen*, dat groot werd en rijk omdat het zijn Vlaamsch verleden getrouw bleef, dat WILLEMS hielp ontwikkelen door den Vlaamschen geest binnen zijn vesten op te wekken en aan te kweeken, waar hij de taal der vaderen herschiep, de aloude letterkunde deed herleven en den kunstzin bezielde, - *Antwerpen* is zijnen grooten burger nog een cijns van dankbaarheid schuldig. Daar is nog ruimte in de nabijheid der gemeenteplaats; hij, die voor vrijheid en taal gestreden en geleden heeft, mag van beide niet gescheiden worden, moet daar zegepralend in marmer op zijn arduinen voetstuk verrijzen. En als dan de vreemdeling bij het intreden der schoone Scheldestad vragen zal, wie is de gelauwerde, die hier tegenover het koninklijk *Atheneum* zoo vol majesteit en tevens zoo minzaam op mij neerziet? 'Hij is,' zal de Antwerpenaar met billijken trots antwoorden, hij is een der edelste menschen, die ooit mijn vaderstad heeft geherbergd. Hij is een harer verdienstelijkste burgers, waarop zij zich verheft als op een anderen *Rubens* harer taal! - *Bouchout*, gaat hij opgetogen voort, waar hij geboren werd, richtte op de graven zijner vaderen eene tombe op, haren grooten zoon waardig, - *Gent* verheerlijkte zijnen naam en zijne glorie door een gedenkzuil, waar onder zijne assche rust, - *Antwerpen* vereeuwigde hem als een voorbeeld van alle Vlaamsche burgerdeugden.'

De vreemde nadert het standbeeld en leest de vergulde in porphier gebeitelde woorden:

JAN FRANS WILLEMS.
1809-1831.
Hoe welghe noyt om dank hebt, sonder onderscheyd,
Bescheenen met den glans van uw goedaerdigheyd,
Ondankbre en dankbre, dienghe kont ter oorbaer strecken.
O spiegel van de deugd! O voorbeeld sonder vlecken.
JOOST VAN DEN VONDEL.

Anthée, Augustus 1888.
A. BECHGER.

De grenadier!
Blijspel met zang in één bedrijf, door Is. Albert. - Muziek van Fr. van Herzeele

PERSONEN:

ROOSJE, herbergierster.
EMIEL, haar minnaar.
FAELENS, burgemeester.
Mevr. FAELENS, vrouw van den burgemeester.
GAFFELS, schepene.
LUKAS, veldwachter.
PAULINE & GUSTAAF, herbergbedienden.
OSCAR & WILLEM, vrienden van Emiel.
Voorzitters, ondervoorzitters van verschillige maatschappijen.

(Het tooneel verbeeldt eenen schoonen hof. Tafels, stoelen rechts en links. Links van den aanschouwer eenen schenktoog, waarin Roosje zich onledig houdt met glazen af te wasschen.

Eerste Tooneel.

ROOSJE.

Zang.

's Uchtends als de zonne gloort,
Die de reine ziel bekoort,
Kan ik mijne vreugd niet stillen;
Als het windje 't bloempje streelt,
't Vogeltje zijn liedje kweelt,
Voel ik 't hart van liefde trillen.

Zie zoo, alles is geregeld. Waarlijk, 't is hier prachtig herberg houden! Ha, 'k moet nog de ‘wet op de dronkenschap’ uithangen (*neemt iets uit den toog*). Hier hebben wij ze! (*stelt zich op eenen stoel*, *en nagelt den plakbrief aan eenen boom).* Konden al de lieden zoo goed drinken als onze champetter, hij zou er niet veel in de kas moeten draaien. Bedenkt eens, wanneer hij er twintig binnen heeft is hij nog niet zat! (*zij stapt van den stoel*). 't Is gelijk, 'k zal toch niemand drank geven die beschonken is, want de burgemeester heeft mij gisteren de artikelen 5 en 6 luidop gelezen. (*zij ziet rond*) Wel! wel! ik zou bijna het voornaamste vergeten! (*ze*

neemt den plakbrief van de kermis). Ha! die zullen wij aan dezen boom hangen (*zij springt nogmaals op eenen stoel*). Twintig maatschappijen hebben hunne bijtreding beloofd. De burgemeester moet eene welkomstrede uitspreken. Geloof me, 't zal er net uitzien *(ze stapt van den stoel*). Spijtig, he? dat Emiel geen verlof heeft bekomen, om de kermis bij te wonen. Ik heb hem nochtans geschreven en ontvang geen antwoord. En toch....

Zang II.

Al zijn we van elkaar gescheiden,
Hij is het die mijn harte heeft;
Waar ik ben zijn wij immers beiden, -
't Is hij die mij de vreugde geeft.
Hij is mijn schat, mijn uitverkoren,
Zijn beeltnis volgt mij overal;
Rechtzinnig heeft hij 't mij gezworen
Dat hij mij eeuwig minnen zal.

Tweede Tooneel.

DE VORIGE, DE VELDWACHTER.

DE VELDWACHTER.
Gij zijt zoo vroolijk aan 't zingen, Roosje?

ROOSJE.
Waarom niet? Zie, 'k voel al lust eens te dansen. En een mooi weertje, voor de kermis, he?

DE VELDWACHTER.
Haast u, Roosje, Geef me vlug een borrel.

ROOSJE.
Eenen van zes?

DE VELDWACHTER.
Geef maar op, maar spoedig: 'k heb niets te verliezen.

ROOSJE.
Dat valt u zelden voor, veldwachter

(zij schenkt in)

.

DE VELDWACHTER.
Ja maar, 't is alle dagen geene kermis, zooals heden.

ROOSJE.

Volkomen gelijk, veldwachter. Werk zal er heden voor mij ook niet te kort zijn.

DE VELDWACHTER

(ledigt zijn glas).

Tot later Roosje,

(hij wil weg, maar komt terug)

Roosje, de burgemeester heeft mij bevolen u te zeggen vandaag goed op artikelen 5 en 6 der nieuwe wet te passen.

ROOSJE.

Wees gerust, champetter, aan dronkaards zal ik geenen drank bestellen.

(de veldwachter af, aan den achtergrond gekomen verschijnt de burgemeester.)

Derde Tooneel.

DE VORIGEN, DE BURGEMEESTER.

DE BURGEMEESTER

(tot den veldwachter).

Lukas, uwe boodschappen niet vergeten en heden op post zijn, hoor!

DE VELDWACHTER.
Alles zal naar bevel uitgevoerd worden, mijnheer de Burgemeester.

(Veldwachter af.)

ROOSJE.
Mijnheer de burgemeester, zet u, zet u!

DE BURGEMEESTER.
Ja, mijn kind, wij zullen maar in de nieuwe herberg plaats nemen.

ROOSJE.
Er zullen hier nog al eenige personen kunnen plaats vinden, niet waar?

DE BURGEMEESTER.
Gij hebt hier plaats genoeg voor gansch de gemeente.

(neemt eenen snuif)

Roosje, geef mij een druppeltje?

ROOSJE.
Dadelijk, mijnheer

(zij brengt het gevraagde)

.

DE BURGEMEESTER.
Roosje, gij zijt een echt tortelduifje. Van op mijne slaapkamer hoorde ik u zingen.

ROOSJE.
Wel, mijnheer de burgemeester, niets stort meerder vreugd in 't harte dan een lied.

DE BURGEMEESTER.
Ja, ja, 'k weet wel wat het is: Emiel moet komen, niet waar?

ROOSJE.
'k Twijfel aan zijne komst. Ik heb hem nochtans geschreven, maar hij moet nog altoos antwoorden.

DE BURGEMEESTER.

Hij zal u willen verrassen, dat 's zeker.

ROOSJE.

O! 'k wensch dat ge waarheid spraakt.

Zang III.

O! mocht ik hem aan 't harte drukken
'k Gaf hem een kus, dat 't ieder zag.
Hij zou ook zoentjes mogen plukken
Op dezen schoonen kermisdag.
'k Zou wis nog meerder vroolijk wezen:
Was mijn Emieltje maar bij mij;
Mijn liefdesmart zou 'dra genezen
Kwam de arme jongen aan mijn zij!

(Gerucht).

DE BURGEMEESTER.

'k Geloof dat hij daar is.

Vierde Tooneel.

DE VORIGEN, GAFFELS.

ROOSJE

(keert zich).

't Is mijnheer Gaffels.

GAFFELS

(ziet rond).

Geen slecht gedacht hier herberg te houden. Roosje, hebt gij hier een nachtegaaltje wonen?

ROOSJE

(verwonderd).

Wel neen, mijnheer de schepene.

GAFFELS.

Ik dacht het, daar ik zooeven lustig hoorde zingen.

DE BURGEMEESTER.

Een nachtegaal die 's morgens om elf uren zingt, dat 's voortreffelijk.

GAFFELS

(verwonderd).

Gij hier, heer burgemeester.

DE BURGEMEESTER.

Wel ja, ik kom van het gemeentehuis.

GAFFELS.

Al de schikkingen zijn genomen voor de kermis?

DE BURGEMEESTER.

't Is waar, 'k moet u spreken

(tot Roosje).

Geef eens twee flesschen wijn.

ROOSJE.

Wijn, mijnheer.

DE BURGEMEESTER.

Ja kind, hebt gij er geenen?

ROOSJE.

Ge zoudt hem moeilijk vandaag kunnen uitdrinken, Mijnheer

(Roosje af).

GAFFELS

(ter zijde).

Hij heeft eenen dienst noodig.

(tot den burgemeester)

Welnu, hoe hebt gij alles geregeld?

DE BURGEMEESTER.
De veldwachter is in alle herbergen gaan zeggen dat men dient op te passen op de artikelen der nieuwe wet.

GAFFELS.
Weet ge juist hoeveel herbergen er zijn?

DE BURGEMEESTER.
Wij hebben er zoo twintig.

GAFFELS

(ter zijde).

Hij zal niet dronken zijn, hij kan er vier en twintig drinken

(tot den burgemeester)

En verder!

(Roosje verschijnt).

DE BURGEMEESTER.
Al de maatschappijen...

ROOSJE

(onderbrekend).

Ziehier, mijnheer, de twee flesschen wijn!

DE BURGEMEESTER.
Ziedaar een stuk van tien frank, het overschot is voor u, en laat ons eenige oogenblikken alleen.

ROOSJE.
Dank u, mijnheer. Zeg eens, mijnheer, indien gij mij noodig hebt, slechts een klopje en ik ben aan u.

DE BURGEMEESTER.
Goed, Roosje.

(Roosje af).

'k Zegde daar straks dat al de maatschappijen op de groote markt bijeenkomen.

(Gedurende het gesprek schenkt Gaffels van tijd tot tijd de glazen vol, en zij drinken).

De stoet zal de volgende straten doortrekken: Mortelbakstraat, Rivieringstraat, Peperstraat en zoo naar het gemeentehuis. Ik zal op mijn best gekleed zijn, en de maatschappijen verwelkomen.

GAFFELS.

En als gij gedaan hebt met spreken zullen wij plakken[1]

(zij drinken)

.

(1) *Plakken* beteekent *toejuichen.*

DE BURGEMEESTER.
's Namiddags om vier uren schenk ik de eeremetalen.

GAFFELS.
Wij zullen in lang zoo geen feestje bijgewoond hebben.

DE BURGEMEESTER.
Maar zie, ik zou veel liever hebben, dat gij de verwelkomingsrede zeidet, want ge begrijpt...

GAFFELS

(ter zijde).

Ik begrijp dat hij niet zal voortkunnen.

(tot den burgemeester)

't Spijt me, ik ben ongesteld in de keel en ben dus geenszins geschikt om te spreken.

(ter zijde)

'k Heb liever dat zij met hem lachen, dan met mij.

DE BURGEMEESTER.
't Is waarlijk *mijn* plicht ze te verwelkomen, maar wat zal ik zeggen.

GAFFELS.
Dat 's zoo moeilijk niet. Ge zegt: Mijne Heeren, de schoone dag van heden is het... is het,.. Ge begrijpt wel wat ik zeggen wil, niet waar?

DE BURGEMEESTER.
Ik begrijp niemendal.

GAFFELS.
Enfin, ge zegt... ge zegt..,

DE BURGEMEESTER.
'k Weet nu nog altoos niets.

GAFFELS.
Ehwel, ge zegt niets!

DE BURGEMEESTER.
De vreemde maatschappijen zouden een slecht gedacht van mij hebben, en ge weet, evenals ik, dat ik in den raad durf doorspreken.

GAFFELS

(ter zijde).

Ja, om beestigheden te verkoopen is hij er altoos bij.

(tot den burgemeester)

Ik zou ze schrijven en aflezen.

De burgemeester.
Geen slecht gedacht. Wacht, 'k zal Roosje kloppen, dat ze mij papier en inkt brenge

(hij klopt).

Vijfde Tooneel.

DE VORIGEN, ROOSJE.

Roosje.
Mijnheeren, gij hebt geklopt?

De Burgemeester.
Ja kind, spoedig inkt en papier. En nog twee flesschen wijn.

Roosje.
Ik vlieg, mijnheer.

(ter zijde)

De burgemeester zal ongetwijfeld sterven, want het is zijne gewoonte niet zoo mildig te zijn.

(Roosje af.)

Gaffels.
Wij zullen het samen opstellen.

De burgemeester.
'k Zal misschien nog den tijd hebben het van buiten te leeren.

(Roosje verschijnt.)

Gaffels.
Ha, daar hebben wij het gevraagde.

Roosje.
Ziedaar de wijn, inktpot en papier.

DE BURGEMEESTER.
Dank! Roosje, en laat ons nu nog eenige oogenblikken alleen.

ROOSJE

(ter zijde).

De burgemeester is bezig met zijne dochter te verkoopen aan den zoon van den heer Gaffels.

(Roosje af.)

GAFFELS.
Schrijf vooreerst: Mijne heeren....

DE BURGEMEESTER.
Het staat er al.

GAFFELS.
Gevoelig getroffen.

DE BURGEMEESTER.
Staat er ook al.

GAFFELS.
Neen, vaag uit, 'k heb een beter begin.

DE BURGEMEESTER.
Zooveel te beter, 't kan niet te *touchant* zijn.

GAFFELS.
Heden viert het dorp Zwijneghem de schoonste kermis, die... Kunt ge volgen?

DE BURGEMEESTER.
Ga maar altijd verder.

GAFFELS.
Die in de jaarboeken van het dorp zal aangestipt worden.

DE BURGEMEESTER.
Laat ons eens drinken, schepene

(zij drinken)

.

GAFFELS.
Spoeden wij ons, want ik heb niet veel tijd te verliezen. Wij waren dus gebleven aan aangestipt worden.

DE BURGEMEESTER.

Zoo is het.

GAFFELS.
Ik, burgemeester van bovengenoemd dorp, reken het mij ten plicht u in naam van de gemeente te verwelkomen.

DE BURGEMEESTER.
Niet te haastig, schepene, want mijne oogen beginnen een weinig te draaien.

(hij drinkt nogmaals)

Gaan we nu maar verder.

GAFFELS.
Met mij te onderbreken is mij de laatste zin vervlogen.

(zij tikken en drinken)

Op uwe gezondheid, burgemeester.

(na eene poos).

'k Heb hem.

DE BURGEMEESTER.
Wien hebt ge?

GAFFELS.
Wel, den laatsten zin.

DE BURGEMEESTER.
Dicteer maar.

GAFFELS.
Het herinneringsteeken u hierbij aangeboden schenken wij u uit ganscher hart, en wij danken u voor uwe welwilllende bijtreding.

DE BURGEMEESTER.
En verder?

GAFFELS.
't Is voldoende. Opgelet, wanneer men u toejuicht dat gij u niet van uw stuk laat brengen.

DE BURGEMEESTER.
Wees maar gerust, 't zal beter gaan dan ge wel denkt.

GAFFELS.
Ge moet een goed glas drinken, dan zijt gij nog zoo stout.

DE BURGEMEESTER.
Ik moet niets meer drinken, want ik gevoel dat ik reeds te veel heb gedronken.

GAFFELS.
Veronderstel eens dat gij u voor de voorzitters der maatschappijen bevindt, en doe eens uwe redevoering.

DE BURGEMEESTER.
Geen slecht gedacht.

(hij stelt zich recht om te spreken)

Vooreerst zal ik eens mijne keel ververschen.

(hij drinkt nogmaals een glas wijn, na eene poos)

Mijne heeren.

GAFFELS.
Mijne heeren moet ge met meer klem uitspreken.

DE BURGEMEESTER.
Met klem.

GAFFELS.
Wel zeker.

DE BURGEMEESTER.
Mijne heeren met klem.

GAFFELS

(lachend).

Maar begrijpt ge mij niet? Ge moet meer op de woorden *Mijne heeren* drukken.

DE BURGEMEESTER.
Nu begrijp ik het, maar mijne keel is reeds droog, 'k zal eerst nog een glaasje drinken.

GAFFELS.
Spoed u wat, burgemeester.

DE BURGEMEESTER.

(drukt op de woorden)

Mijne heeren.

GAFFELS.

Nu is het goed, ga verder.

De burgemeester.
Heden viert het dorp Zwijneghem eene kermis, die in de jaarboeken der gemeente zal.... zal.... zal....

(hij houdt het geschrift nader en nader bij de oogen).

Gaffels.
Ja maar, 't is tweemaal *zal* te veel.

De burgemeester.
't Is al *zal* dat 'k zie.

Gaffels.
Zoo zult ge geenen bijval bekomen.

De burgemeester

(dronken).

Zal aangestipt worden.

(hij valt tegen de tafel, de glazen en flesschen vallen).

Gaffels.
Gij hebt nu maar te veel bijval

(hij heft den burgemeester van den grond).

Zesde Tooneel.

DE VORIGEN, ROOSJE.

Roosje.
Mijnheeren, wat is hier gaande?

Gaffels.
't Is de burgemeester, die eene appelflauwte heeft gekregen.

De burgemeester

(spreekt voort).

Ik, als burgemeester van bovengenoemd dorp, ge... meen... te...

Roosje

(verschrikt).

Maar mijnheer, de burgemeester is dronken.

GAFFELS.
Stel u gerust, kind, 't is zijn *dicours* die in zijn hoofd speelt.

ROOSJE.
Neen, neen, 't is de wijn die in zijn hoofd speelt. Zeg mijnheer, wat moet ik met hem doen?

GAFFELS.
Laat hem hier een weinig slapen.

DE BURGEMEESTER

(beziet het briefje).

Het herinneringsteeken u... u...

ROOSJE.
Mijnheer, leid hem naar huis, a.u.b.!

GAFFELS.
Nog voor geen honderd duizend franken. De feeks van zijne vrouw zou mij goed ontvangen. En wie weet, onderwege zouden zij ons alle twee in den bak durven steken, en gij, als herbergierster, zoudt er niet goedkoop van afkomen.

ROOSJE.

(verlegen).

O, mijnheer, wat moet ik doen?

GAFFELS.
Hebt gij geen bed?

ROOSJE.
Een enkel, mijnheer, en waar zou ik dan slapen?

GAFFELS.
Wees niet bang, hij zal met eenige uren weer recht op zijne beenen staan.

DE BURGEMEESTER

(beziet het briefje).

Schenken wij u,.. u...

GAFFELS.
Indien gij hem zoo laat heengaan, dan sluiten zij morgen uwe herberg.

ROOSJE

(weenend).

Leg hem dan maar gauw op mijn bed

DE BURGEMEESTER.

En wij danken u voor uwe wel... wel... welwillende bijtreding.

GAFFELS.

't Is zeer schoon, burgemeester. Uw naam is gemaakt. Nu moet gij een weinig rusten. Roosje, langs waar de slaapkamer?

ROOSJE.

Langs hier, mijnheer de schepene

(zij toont den weg).

DE BURGEMEESTER.

Roosje, goed op... let... ten.

(Gaffels leidt den burgemeester af).

Zevende Tooneel.

ROOSJE, daarna GAFFELS.

ROOSJE.

't Ziet er hem lief uit met de kermis. Wat moet ik doen? Wat moet ik doen! Ja, ja, komt het aan het licht, dan ben ik verloren

(beziet de gebroken glazen en flesschen).

't Is al profijt dat men aan die mannen doet, maar ze zullen mij het vergoeden, dat is stellig

(zij neemt de stukken op)

.

GAFFELS.

'k Heb er hem goed ingedraaid.

ROOSJE.
Moet ik van tijd tot tijd niet eens gaan zien of hij er niet uitgerold is?

GAFFELS.
Als hij rolt, laat hem rollen, maar iets moet gij in acht nemen

(hij ziet rond).

Wanneer men naar hem komt vragen, moet ge zeggen dat gij er niet van weet.

ROOSJE.
Maar zulks is gevaarlijk, mijnheer.

GAFFELS.
't Ware veel gevaarlijker het zeggen. En nu, Roosje, ga ik naar huis

(hij wil heen, aan den achtergrond gekomen ontmoet hij juist Emiel).

Achtste Tooneel.

DE VORIGEN, EMIEL.

GAFFELS.
Tiens, Emiel, in verlof?

EMIEL.
Neen, 'k ben op mijn gezicht[1] gekomen, mijnheer de schepene.

ROOSJE.
Wel, mijn lieve Emiel

(zij vliegt hem aan den hals).

GAFFELS.
'k Begrijp u, ge moet dan van avond terug naar den dienst.

EMIEL.
Zoo is het, mijnheer.

GAFFELS.
Tot later, vrienden.

(Gaffels af.)

(1) *Gezicht* zonder verlof.

Negende Tooneel.

ROOSJE, EMIEL.

EMIEL.
Roosje, wat ben ik verheugd u aan mijne zijde te hebben.

ROOSJE.
Gij hebt geen verlof, Emiel.

EMIEL.
Wees maar onbekommerd, lief kind.

Zang IV.

Zoodra ik, Roosje, heb vernomen
Dat het in 't dorpje kermis was,
Dan ben ik pijlsnel ook gekomen
Naar 't plekje dat me duurbaar was.
Ik wou thans aan uw zijde leven
Voor dezen dag, mijn hartsvriendin,
Dat zal ons beiden vreugde geven;
Kom aan mijn hart, mijn engelin.

ROOSJE.
O! wist gij hoe 't mij 't harte griefde
Toen 'k dacht dat gij niet kwaamt, mijn vrind.
Voor u voel ik oprechte liefde....
Door mij wordt gij zoozeer bemind.

Ik zie het reeds in mijne droomen,
Dat ge bij mij voor altoos zijt!
Ja! dra gij van den dienst zult komen
Zijn wij vereenigd voor altijd!

SAMEN.
Weldra die komt de gulden tijd,
Die 't minnend herte zal verblijden;
Haast zijn we samen voor altijd....
Vervlogen is dan al ons lijden.

ROOSJE.
Wij zien weldra, wat 't hart behaagt,

EMIEL.
Weldra zien wij, ô lieve maagd,
Voor ons een schoone toekomst dagen,
Dan hebben wij wat 't hartje vraagt,
En zullen saâm het leven dragen.

ROOSJE.
Nog tien maanden, hé?

EMIEL

(verheugd).

En dan ben ik baas en gij bazin,

(omhelzing).

ROOSJE.
'k Zou al willen dien tijd beleven, want...

EMIEL.
Gij zijt toch niet bang, mijn lief ratje?

ROOSJE.
Over eenige oogenblikken was ik zeer bang, en zie, rechtuit gesproken, 'k ben nog niet gansch gerust gesteld.

EMIEL.
Gij maakt mij waarlijk verlegen. Zeg, wat is er hier gaande geweest?

ROOSJE

(verlegen).

'k Durf het u bijna niet zeggen.

EMIEL.
Mij moet ge niets verbergen, zeg maar wat u op het hart ligt; 'k zal mij sterk houden.

ROOSJE

(ziet rond).

Ge moet weten, Emiel, mijnheer de burgemeester is hier gekomen en daarna de schepene. Op twee uren tijd hebben zij zoo vier flesschen wijn geledigd, en op het einde was de burgemeester zoo zat dat hij viel.

EMIEL

(ongeduldig).

En verder, Roosje?

ROOSJE.
Hem dronken laten heengaan kon toch niet zijn, want dat zou stellig opspraak lijden, en daar de nieuwe wet reeds in voege is zouden wij er niet goed van afkomen.

EMIEL.
Dus gij hebt hem hier verborgen?

ROOSJE.
Natuurlijk, wat kon ik anders?

EMIEL.
En waar is hij?

ROOSJE.
Hij ligt op mijn bed.

EMIEL.
Ge moest hem in den varkenstal gestoken hebben, Roosje.

ROOSJE.
Ja maar, de burgemeester.

EMIEL.
Gij hebt nog gelijk ook. En zeggen; lieve, dat die mannen ons het voorbeeld zouden moeten geven.

ROOSJE.
'k Geloof dat hij met Gaffels een huwelijkskontrakt heeft gemaakt.

EMIEL.
Proficiaat, ge zoudt dat paartje stelen, he?

ROOSJE.
Wat wilt ge, de liefde is blind.

EMIEL

(verheugd).

Een goed gedacht, Roosje!

ROOSJE.
Wat dan?

EMIEL.
Wacht een oogenblikje.

(Emiel af).

Tiende Tooneel.

ROOSJE, daarna EMIEL.

ROOSJE.
Wat krijgt hij nu in het hoofd? Indien hij maar de burgemeester uit het venster niet kaatst. Zie, hij maakt mij waarlijk verlegen. Maar verduiveld, waar zou mijn neef en Pauline Voet vertoeven. Zouden zij wel niet komen. Dat ware spijtig, nu Emiel hier is. Nochtans, zij hebben mij vast hun woord gegeven. Beginnen wij maar met alles op den toog te plaatsen.

(Zij stelt de flesschen op den toog, beziet den Punch)

Er is maar een dubbel maatje meer in. Bah, wij zullen wel genoeg hebben. Hier hebben wij honderd flesschen dubbel bier.

(wijst onder den toog)

Ja, als die zullen verkocht zijn, mogen wij zeggen dat het waarlijk kermis is geweest.

(Emiel komt op in eenen heer gekleed).

ROOSJE

(verwonderd).

Wel! waar hebt gij die kleederen gehaald?

EMIEL.
Van mijnheer van hierboven.

ROOSJE.
Hoe onvoorzichtig, Emiel.

EMIEL.
Hij ronkt 'lijk een' beer, wees maar gerust.

ROOSJE

(verlegen).

En indien hij wakker wordt?

EMIEL.
Dan kan hij maar zonder vest en in zijn haar naar huis gaan.

ROOSJE.
En zijne broek?

EMIEL.
Spijtig genoeg dat hij ze aan heeft, 'k had ze anders ook aangetrokken.

ROOSJE

(verlegen).

'k Ben zoo bevreesd, Emiel.

EMIEL.
Ik in soldaat gekleed blijven zonder verlof zou stelliger gevaarlijker wezen. Tut, tut, tut, ge moet niets vreezen: wij zijn reeds terug eer hij wakker wordt.

ROOSJE.
Gaan wij ergens naar toe?

EMIEL.
Wel ja, wij moeten ook de zang- en de muziekmaatschappijen hooren.

ROOSJE.
En mijne herberg?

EMIEL.
Wij zullen ze een uurtje sluiten.

ROOSJE.
't Ware niet noodig indien neef Gustaaf en Pauline Voet maar kwamen, zooals ze mij verzekerd hebben.

EMIEL.
Pauline Voet, zegt ge?

ROOSJE.
Wel ja, een meisje uit *Beirvelde*, die nog al knap in 't bestellen is.

EMIEL.
En waar zijn ze?

ROOSJE.
Ja, waar zijn ze?

EMIEL

(tuurt links).

Als ge van den duivel spreekt, ziet gij de twee gevraagde personen.

ROOSJE.
Zijn ze daar.

EMIEL.
Ze komen juist den tuin binnen.

ROOSJE.
'k Ga ze dadelijk hun werk geven, en mij dan spoedig eens netjes opschikken.

EMIEL.
En ik ga eens mijne vrienden eenen goeden dag zeggen, en kom seffens terug.

(Emiel af).

Elfde Tooneel.

ROOSJE, NEEF GUSTAAF, PAULINE.

ROOSJE.
Welgekomen, vrienden! Haast u en speelt maar onmiddellijk den witten voorschoot aan. Ziehier elk drie franken kopergeld. Goed zien dat men u geen blindekens doopt,

en geene kalanten laat heengaan zonder dat zij betaald hebben. Maar ik zal bijtijds wel terug zijn om u bij te springen. Nu ga ik mij wat oppoetsen, en indien Emiel komt, zeg hem dat ik bezig ben mij aan te kleeden.

(Roosje af).

Twaalfde Tooneel.

GUSTAAF, PAULINE.

PAULINE.
Emiel.

GUSTAAF.
Wel zeker, haar minnaar

(ter zijde).

Dat ziet er eene knappe meid uit.

PAULINE.
Zoo, zoo.

GUSTAAF

(ter zijde).

Laat ons maar van den os op den ezel springen, wij zullen wel aan ons doel geraken

(tot Pauline).

Er was reeds veel volk op de markt, niet waar, mejuffer?

PAULINE

(ter zijde).

Dat zou nog een jongeling zijn om kermis mede te vieren

(Tot Gustaaf).

't Zal er stroomen.

GUSTAAF

(ter zijde).

Van wat zou ik nu spreken?

(tot Pauline).

Mejuffer, weet ge juist hoeveel maatschappijen er ingeschreven zijn?

PAULINE

(ter zijde).

Hij heeft een beter voorkomen, dan hij slim is

(zij beziet den plakbrief).

Juist twintig.

GUSTAAF

(is haar tot aan den plakbrief genaderd).

De Gentenaren komen hier ook spelen en zingen.

PAULINE.

Daar zullen we moeten van oppassen, want dat zijn lollekensmannen.

GUSTAAF

(ter zijde).

Ze kan het goed zeggen, he?

(tot Pauline)?

Zeg eens, mejuffer, zijt gij van deze streek?

PAULINE

(ter zijde).

'k Geloof dat hij koude begint te krijgen.

(tot Gustaaf).

Mijnheer, ik ben van *Beirvelde.*

GUSTAAF

(ter zijde).

'k Zal dat dorpje wel beter leeren kennen.

(tot Pauline)

, Juist wonen wij eene uur van elkander. Ik ben van Saffelaere, en hier ben ik zooveel als t'huis.

PAULINE

(ter zijde).

't Zal ook al een minnaar zijn.

(tot Gustaaf).

Dus dat gij hier voor zooveel baas zijt?

GUSTAAF.
Zoo wil ik het niet zeggen. Ik ben hier bij mijne nicht, Roza.

PAULINE

(ter zijde).

'k Ben niet nieuwsgierig, maar 'k weet het nog al gaarne al

(tot Gustaaf).

Is ze niet zinnens te trouwen?

GUSTAAF.
Nog tien maanden, mejuffer.

PAULINE

(ter zijde).

Of hij beleefd is!

(tot Gustaaf).

En met wien?

GUSTAAF

(ter zijde).

Ze heeft ook al de ziekte der vrouwen.

(tot Pauline).

Met eenen grenadier.

PAULINE.
Komt hij naar de kermis niet?

GUSTAAF.
Zeker, die heer, die mij in 't binnenkomen de hand drukte, dat was hij.

PAULINE.
Tiens, tiens, ge zoudt niet zeggen dat hij soldaat is.

GUSTAAF.
Zie hij komt naar hier met twee zijner vrienden.

PAULINE.

Waarachtig.

Dertiende Tooneel.

DE VORIGEN, EMIEL, OSCAR, WILLEM.

WILLEM.
Oscar, ik neem eenen borrel.

OSCAR.
En ik eene pint bier. En gij, Emiel?

EMIEL.
Een halvetje bitter.

WILLEM.
Tut, tut, gij moet 'nen druppel nemen.

EMIEL.
Enfin, wij zullen maar gehoorzamen.

(Pauline plaatst zich in den schenktoog en Gustaaf geeft het gevraagde).

EMIEL.
Waar is Roosje, Gustaaf?

GUSTAAF.
Zij is haar nog bezig met aan te kleeden.

(achter de schermen hoort men op eenen trommel slaan. Allen gaan naar den achtergrond, en Pauline houdt zich onledig met glazen af te spoelen)

.

OSCAR.
Kunt gij het plankje van hier lezen?

WILLEM.
't Is de maatschappij: '*Water en Wind*' van Calcken.

EMIEL.
Spelen ze goed?

OSCAR.
't Kan er nog al door.

(achter de schermen hoort men zingen: 't zijn die jongens van Gent, 't is 't volk van Artevelde.... enz.).

WILLEM.
Als ik mij niet bedrieg is het de *Kneukelgalm.*

OSCAR.
't Is de *Heuvelgalm*

(het gezang versterft langzaam).

Veertiende Tooneel.

DE VORIGEN, ROOSJE.

ROOSJE

(netjes gekleed).

Ehwel, hoe vindt ge mij?

OSCAR.
Om te stelen, Roosje.

ROOSJE.
'k Vraag het aan Emiel.

EMIEL.
O! *superbe*, *sublime!* Gij ziet er uit om u zonder dralen een kusje te geven

(hij kust haar).

En hoe vindt ge mij, schatje?

ROOSJE.
Zoo moet gij ook eene kostuum hebben.

EMIEL.
'k Heb zoo eene kostuum.

ROOSJE.
Alzoo nog eene kostuum, wil ik zeggen

(men hoort muziek achter de schermen).

OSCAR.
Nog eene maatschappij!

EMIEL.
Roosje, zijt gij nu klaar?

ROOSJE

(hem bij de hand nemende, ter zijde).

Ge moest eens zien of hij goed slaapt.

EMIEL.
Wie?

ROOSJE.
Uw kleermaker van hierboven.

EMIEL.
'k Vlieg! Een oogenblikje vrienden, 'k heb iets vergeten.

(Emiel af).

ROOSJE.
Willem, was er reeds veel volk op de markt?

WILLEM.
Wij zijn door 't Serpentstraatje gekomen, Roosje.

(Emiel terug).

EMIEL

(aan Roosje).

Hij ronkt 'lijk een paard.

(ter zijde)

Indien hij niet wakker wordt zal hij binnen tien uren nog ronken.

ROOSJE.
Nu ben ik gerust.

(luid)

Wij zijn er.

(aan den achtergrond gekomen keert zij terug bij Pauline en Gustaaf, die zich aan den toog bevinden)

Nog iets, ga maar voort, 'k volg u dra op de hielen.

(Oscar en Willem verwijderen zich langzaam, Emiel blijft aan den achtergrond staan)

Gustaaf op mijne slaapkamer ligt iemand te bed, indien hij ontwaakt, zeg hem dat wij vlug zullen terug zijn.

EMIEL.
't Is een mijner vrienden, hem goed oppassen, hoort ge?

(Emiel en Roosje haastig af).

Vijftiende Tooneel.

PAULINE, GUSTAAF.

GUSTAAF

(ter zijde)

Nu hebben wij 't kot alleen en het meisje ook.

(tot Pauline)

Mejuffer, wij zullen nog in geen uur volk hebben.

PAULINE.
'k Geloof het ook.

GUSTAAF.
Bah, wanneer men niet verkoopt, moet men niet bestellen.

(achter de schermen hoort men de muziek eenen polka spelen).

PAULINE

(ter zijde).

'k Zal mij hier niet weinig vervelen.

GUSTAAF

(ter zijde).

Stout gesproken is half gevochten.

(tot Pauline)

Zeg eens, mejuffer, willen we eens dansen?

PAULINE.
Ik kan maar een polkaatje.

GUSTAAF.
't Is juist eentje dat ze spelen.

PAULINE.
Aangenomen.

(zij dansen rond het tooneel. Boven wordt het venster opengetrokken en de burgemeester verschijnt)

Zestiende Tooneel.

DE VORIGEN, DE BURGEMEESTER.

DE BURGEMEESTER

(roept)

Roosje, waar is mijne vest?

(ziet beneden)

De zotskap is nu bezig met dansen.

(de dansers kussen elkander)

En ze kussen zij niet slecht.

(luider)

Roosje, geef mij eens mijne vest.

(de beide dansers verschrikken en staren naar omhoog).

GUSTAAF

(beschaamd).

Wat verlangt ge, mijnheer?

DE BURGEMEESTER.

Wel verduiveld, mijne vest en mijnen hoed.

PAULINE.

Weet ge niet waar gij uwe kleedingstukken gelegd hebt?

DE BURGEMEESTER.

Natuurlijk niet, indien ik het wist ware het dwaasheid het u te vragen.

PAULINE.
Roosje zal misschien uwe kleedingstukken in de kas gehangen hebben.

DE BURGEMEESTER.
Waar is Roosje?

GUSTAAF.
Zij is daar zooeven uitgegaan.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Ha! 't is daarmee dat het hier bal op is.

(tot Pauline).

Is zij alleen uit?

PAULINE.
Neen mijnheer, maar met uwen vriend Emiel.

DE BURGEMEESTER.
Wie is dat, vriend Emiel?

GUSTAAF

(ter zijde).

Hij vraagt nu naar den bekenden weg.

(tot den burgemeester)

Die ook met u bij de grenadiers is.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Bah! het zijn de kleederen van hem, die hier liggen.

(hij ziet den veldwachter)

Vrienden, gezwegen de veldwachter is daar, en ik ben een grenadier zonder permissie.

(slaat het venster dicht)

Zeventiende Tooneel.

DE VORIGEN, DE VELDWACHTER.

DE VELDWACHTER.

Is de burgemeester hier niet?

GUSTAAF.

Wij hebben hier nog niemand gezien.

(de Veldwachter af).

PAULINE.

De burgemeester moet hier gewoon zijn te komen.

DE BURGEMEESTER

(trekt het venster open, hij heeft den grenadiershoedop).

Zeg eens, wat kwam die liefhebber doen?

PAULINE.

't Was de veldwachter, mijnheer.

DE BURGEMEESTER.

'k Heb het wel gezien.

GUSTAAF.

Hij had den burgemeester noodig.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

't Ziet er hem lief uit een burgemeester in grenadier gekleed

(tot Gustaaf en Pauline).

Hij zal naar Brussel zijn.

GUSTAAF

(verwonderd).

Mijnheer, hebt gij al uwe vest en uwen hoed?

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

'k Zal maar grenadier voortspelen

(tot Gustaaf).

Ja, ja, alles lag onder mijn bed

(men zingt in de verte: O Pepita).

'k Geloof dat het de '*Nachtuilen*' zijn van Gent; zij zien er waarlijk wakkerder uit dan ik.

(achter de schermen juicht men toe).

Of ze bijval hebben; maar met dat alles blijft Emiel weg met mijnen *discours.*

GUSTAAF.

(tot Pauline)

Wat kraamt hij daar zooal uit?

PAULINE.
'k Begrijp er niets van.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Zie, ze staan wederom bijeen. 'k Geloof dat zij hier gekomen zijn om te vrijen in plaats van te bestellen.

(tot beiden).

Wacht, vrienden, 'k zal eens bij u beneden komen.

(hij komt beneden).

PAULINE.
Die moest ons nu ook nog komen storen.

GUSTAAF.
Hij moest zich de beenen breken op de trappen.

DE BURGEMEESTER
'k Ben hier, hebt gij geene koffie.

PAULINE.
Wij hebben alles, mijnheer.

DE BURGEMEESTER.
Toe, mijn ratje, haal mij eens een kopje.

GUSTAAF

(ter zijde).

Geloof dat hij heur gaarne eens tegen zijne vest zou trekken, maar wij zullen op onze hoede zijn.

(Pauline af).

DE BURGEMEESTER.
Zeg eens, vriend, wat uur wijst het op den kerktoren?

GUSTAAF

(begeeft zich naar den achtergrond).

Half vier, mijnheer.

DE BURGEMEESTER.

(ter zijde).

En zeggen dat ik misschien voor gansch den dag veroordeeld ben grenadier te spelen.

(zet zich)

Achttiende Tooneel.

DE VORIGEN, MEVROUW FAELENS, DE VELDWACHTER.

DE VELDWACHTER.
De schepene ligt te bed, mevrouw. Zijne vrouw heeft hem hooren spreken van eenen grenadier zonder verlof, want zij gelooft dat haar man een weinig beschonken was.

MEVROUW FAELENS.
't Gebeurt hem niet veel.

DE VELDWACHTER

(fier).

Die menschen wanneer zij twaalf druppels binnen hebben zijn ze dronken, mevrouw Faelens.

MEVROUW FAELENS.

(tot Gustaaf).

Vriend, waar is Roosje?

GUSTAAF.
Uitgegaan, mevrouw.

DE BURGEMEESTER.
Ze zijn naar Amerika om dien koffie, geloof ik.

MEVROUW FAELENS.
Champetter, kunt gij u niet gelasten deze medalieën af te geven?

DE VELDWACHTER.
Afgeven is zeer gemakkelijk, maar wat zal ik zeggen, mevrouw?

(mevrouw loopt ongeduldig heen en weder met de eeremetalen in de hand)

.

DE BURGEMEESTER.

(nog altoos zonder ze bemerkt te hebben).

'k Geloof dat het koffie zal zijn van de vierde geute

(keert zich om)

. Kof....

(ziet zijne vrouw)

. Sapperloot, mijne vrouw hier?

(trekt zijnen hoed wat meerder over de ooren, ter zijde).

Als zij hier lang vertoeft, bezwijk ik er onder.

MEVROUW FAELENS.
Dus, champetter, ge ziet er u geene kans aan eene kleine rede te doen? Ge zoudt kunnen zeggen dat mijn man ziek is.

DE VELDWACHTER.
'k Durf er niet aan beginnen, mevrouw.

DE BURGEMEESTER.

(ter zijde)

Wanneer ik eens in de kamer zal zitten, leg ik een wetsontwerp neder op de vrouwen. Zij zullen dan hunne mans in de herberg niet meer mogen storen.

PAULINE.

(verschijnt met den koffie)

Ziehier het verlangde, mijnheer.

DE BURGEMEESTER.
Dank.

(ter zijde)

Mijn lust naar koffie is gansch vervlogen.

Negentiende Tooneel.

DE VORIGEN, ROOSJE, EMIEL.

GUSTAAF.
Daar hebben wij Roosje, mevrouw.

MEVROUW FAELENS

(die zich nedergezet had, springt recht, en loopt naar Roosje).

Roosje, waar is mijn man?

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Nu danst de kat op de koord. 'k Zal ook 'nen *discours* gaan krijgen.

ROOSJE

(verlegen).

Uw man, uw man, mevrouw.

(ziet den burgemeester zitten)

Och! Och!

(valt in bezwijning, Emiel zet haar in eenen stoel).

EMIEL.

Azijn, Gustaaf.

GUSTAAF.

Seffens, Emiel.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

'k Ben al verkocht waar ik zit.

(madame Faelens, Pauline en de burgemeester willen Roosje naderen)

EMIEL.

Mevrouw en vrienden, gelieft er niet te dicht bij te komen; ze heeft lucht noodig.

(Gustaaf komt met den azijn)

Is het beter, Roosje? Wilt ge een weinig slapen?

(tot den burgemeester)

Vriend, een handje als 't u belieft: wij zullen haar naar 't bed dragen.

(Roosje, Emiel, burgemeester af),

Twintigste Tooneel.

MEVROUW FAELENS, LUKAS, GUSTAAF, PAULINE.

DE VELDWACHTER.

Nu weten wij nog niet waar de burgemeester is.

MEVROUW FAELENS

(tot Gustaaf en Pauline).

Zegt eens, kent gij dien heer in het zwart gekleed?

PAULINE.

Wel ja, hij is de minnaar van Roosje.

MEVROUW FAELENS.

Weet ge niet of hij goed geletterd is?

PAULINE.

'k Begrijp niet wat ge zeggen wilt.

MEVROUW FAELENS.

Enfin, of hij goed geleerd is?

GUSTAAF

(invallende).

Gelijk een' advocaat, mevrouw!

MEVROUW FAELENS

(verheugd).

Een goed gedacht! Indien ik hem eens vroeg hij de maatschappijen te danken.

(na eene poos)

En die gendarm, is hij ook nog wat geleerd?

GUSTAAF

(lachend).

Gendarm, zegt ge? 't Is een grenadier, mevrouw.

MEVROUW FAELENS.

Veldwachter, 'k geloof dat het die grenadier is zonder verlof. Op uwe hoede.

DE VELDWACHTER

(fier).

Wij zullen hem algauw in de kas draaien.

(de burgemeester en Emiel zijn op het tooneel gekomen, en spreken met elkander).

Een en twintigste Tooneel.

DE VORIGEN, EMIEL, DE BURGEMEESTER.

EMIEL.
Mevrouw, de burgemeester is dezen morgen hier geweest, doch is onmiddellijk vertrokken.

(tot den burgemeester)

Elle a dit ça, n'est ce pas, mon ami?

DE BURGEMEESTER.
Oui, oui!

(ter zijde)

Van 't laatste heb ik geen woord begrepen. Spijtig dat ik niet kon vertrekken zonder gezien te worden, want in 't binnenkomen heb ik van de kas hooren spreken.

PAULINE.
Mevrouw, vraagt gij naar den burgemeester?

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Die heeft mij herkend.

MEVROUW FAELENS.
Ja, weet ge er van?

PAULINE.
Mevrouw, hij is naar Brussel.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Op het einde zal ik nog in den Congo zitten.

(zet zich)

EMIEL.
't Is wel mogelijk, mevrouw, want al de burgemeesters zijn naar Brussel.

MEVROUW FAELENS.
Maar ik begrijp er niets van, mijn man zou het mij moeten gezegd hebben. En mijn neef, die ook burgemeester is, bevindt zich nog in 't dorp.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Nog iets dat in den pot valt.

EMIEL.

't Is misschien maar een burgemeester van 2e klas.

MEVROUW FAELENS.

Het is toch onverstaanbaar dat hij niets gezegd heeft.

EMIEL

(ter zijde).

Ze is slecht van innemen.

(tot mevrouw Faelens)

Dat gebeurt per telegram, en wanneer de koning wacht, dan mag men aan zijne vrouw niet denken.

MEVROUW FAELENS.

Dus wilt ge besluiten dat de koning voor de vrouw gaat!

EMIEL.

Wel zeker, wie weet bekomt hij heden niet het kruis van eerste klas.

MEVROUW FAELENS.

Hij het kruis van eerste klas, dat ware al te veel.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

'k Heb het al vast.

Twee en twintigste Tooneel.

DE VORIGEN, ROOSJE.

ROOSJE

(ter zijde).

Emiel, 'k heb alles gehoord.

EMIEL.

Zijt gij genezen, kind?

ROOSJE.

Ja Emiel, en nu zal ik mevrouw Faelens kunnen antwoorden.

(tot de vrouw van den burgemeester)

Toen uw man van dezen morgen hier een halvetje dronk, is er iemand iets zeer haastig komen brengen. De burgemeester keek op zijn uurwerk, en is spoedig vertrokken.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Een uurwerk, 'k heb nooit een uurwerk gehad.

DE VELDWACHTER.

Ja, 't zal eene depeche geweest zijn van den koning, hij heeft immers om hulp geroepen toen de schuur van Verberckmoes in brand stond.

MEVROUW FAELENS.

Geeft men daarom kruisen!

EMIEL.

'k Geloof het wel!

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

'k Heb vandaag reeds een kruis verdiend met grenadier te spelen.

MEVROUW FAELENS.

Mijnheer Emiel, indien gij u eens wildet gelasten met de maatschappijen eenen dank toe te sturen?

EMIEL.

'k Wil dat wel doen, mevrouw!

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Hij mag wel ook een tijdje burgemeester zijn, ik speel reeds zoolang grenadier.

MEVROUW FAELENS.

Veldwachter, ga maar naar de markt, en zeg dat de voorzitters der maatschappijen hier moeten komen.

De Veldwachter.
Ja. mevrouw, 'k Zal dien gast hier maar mede nemen en hem opsluiten.

Mevrouw Faelens.
Vat hem maar bij de kraag.

(de veldwachter doet zulks).

De burgemeester

(ter zijde).

Dat was er nog aan te kort.

Emiel

(duwt den veldwachter achteruit).

Ongelukkige, wat gaat gij aanvangen.

De veldwachter.
Hij heeft geene permissie, en indien hij er heeft, dat hij ze mij toont.

Emiel.
Meent ge dat hij iets verstaat van hetgeen gij daar komt te zeggen? Wel, duizendmaal neen! Hij kent geen woord vlaamsch. Zijne permissie kan hij u niet toonen, want hij heeft ze verloren op den trein. Vergeet niet, veldwachter, dat ik zonder hem nog soldaat was, en wie zou dan de maatschappijen bedankt hebben? Hij zal hier blijven en met ons het feest deelen, dat zeg ik, of....

Mevrouw Faelens

(invallende).

Verschooninig, mijnheer, maar de champetter heeft het met geen kwaad inzicht gedaan.

(tot den veldwachter)

Gij moet hem vrij laten, en volbreng hetgeen ik u daar straks gebood.

(tot den burgemeester)

Monsieur, vous êtes libre.

Emiel.
Merci, madame.

De burgemeester

(ter zijde).

Dat kan ik ook zeggen (*luid*) *merci*, *madame* (*zet zich*).

(de Veldwachter af).

PAULINE

(tot Emiel).

Mijnheer, hij spreekt zeer goed vlaamsch.

EMIEL

(verlegen).

Vijf franken, zwijg.

GUSTAAF.

Mijnheer, 'k heb hem ook vlaamsch hooren spreken.

EMIEL

(verlegen).

Tien franken, geen woord!

(Roosje en mevrouw Faelens spreken stil tegen elkander)

Mevrouw, moet men den eerewijn aanbieden?

MEVROUW FAELENS.

Natuurlijk.

(tot Roosje)

Hebt ge wijn in huis?

ROOSJE.

Wij hebben er van achter de boterkuip.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Of hij goed is!

MEVROUW FAELENS.

Eh wel, dadelijk de tafels gezet en er een twintigtal glazen geschonken.

(de tafels worden bijeen gezet, flesschen worden ontstopt en allen maken toebereidselen voor de ontvangst).

EMIEL.

'k Geloof dat ze daar zijn.

(In de verte hoort men zingen: Wie herbracht hier de rust op een teeken - enz.).

MEVROUW FAELENS

(Geeft hem twintig doosjes met eeremetalen).

Mijnheer Emiel, ziehier de eeremetalen.

EMIEL.

'k Dank u, mevrouw.

(de muziek komt nader en nader).

PAULINE

(op den achtergrond).

Ze zijn daar, mevrouw.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

'k Ben nieuwsgierig wat hij hun zal vertellen.

MEVROUW FAELENS.

Roosje, wie zou gezegd hebben dat mijn man in zijne oude dagen nog zou gedecoreerd worden.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Wie zou gezegd hebben dat ik in mijne oude dagen nog grenadier zou zijn geweest.

(al de maatschappijen komen op het tooneel al zingende).

Drie en twintigste Tooneel.

DE VORIGEN, DE MAATSCHAPPIJEN.

DE VELDWACHTER.

Mijne Heeren, stilte als 't u belieft?

EMIEL

(neemt het woord).

Mijne Heeren, ik, als dienstdoende burgemeester, ben fier u te mogen bedanken voor uwe bereidwillige bijtreding

(daverende toejuichingen).

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Mijn begin was veel schooner.

EMIEL

(gaat verder).

Gij allen hebt onzen oproep dadelijk beantwoord.

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

't Heeft niet weinig moeite gekost om eenige maatschappijen bijeen te krijgen.

EMIEL

(gaat verder).

In naam van onze gemeente stuur ik u mijn warmen dank voor uwe bijtreding.

(daverende toejuichingen).

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

'k Zal maar ook toejuichen, alhoewel ik moet doorgaan voor 'nen franschman.

EMIEL.
Mijne Heeren, het eeremetaal u hierbij aangeboden is een oprecht bewijs onzer verkleefdheid. Wij durven verhopen dat wij nog meermalen in 't dorp Zwijneghem zangen muziekstukken van u zullen hooren.

(Allen Ja, ja)

Ik drink, Mijne Heeren, op de verbroedering van ons allen.

(toejuichingen) (De eeremetalen worden geschonken).

MEVROUW FAELENS.
Mijnheer Emiel, zeg dat mijn man naar Brussel om zijn kruis is.

EMIEL.

(tot mevrouw Faelens)

Wij moeten het nog wat geheim houden.

(allen drinken en praten onder elkander. Op eens beveelt de veldwachter nogmaals stilte.

EEN VOORZITTER EENER MAATSCHAPPIJ.

Mijnheer de dienstdoende burgemeester, wij zijn waarlijk gevoelig getroffen over het gulhartig onthaal, dat ons heden te beurt valt. Gij hebt het wel gezegd: nog zult ge op onze tegenwoordigheid mogen rekenen. Heden drink ik op uwe gezondheid, en op het welzijn van het dorp Zwijneghem.

(toejuichingen)

DE BURGEMEESTER

(ter zijde).

Ze drinken zij op mijne kosten! 't Mag er af van 't kruisje.

(allen gingen: de Broedergroet, en vertrekken).

Vier en twintigste Tooneel.

ROOSJE, EMIEL, PAULINE, GUSTAAF, BURGEMEESTER EN MEVROUW FAELENS.

MEVROUW FAELENS.

Mijnheer Emiel, duizendmaal dank en mijn man zal u schriftelijks bedanken. Verschooning, nu moet ik bij mijne familie gaan.

(tot Roosje)

'k Zal u eens mijne remedie zenden voor uwe ziekte.

ROOSJE.

Ik dank u op voorhand, mevrouw.

MEVROUW FAELENS.

Zonder dank!

(haastig af).

DE BURGEMEESTER

(springt recht)

Emiel, 't is waarlijk *superbe.*

(neemt den hoed af en geeft hem aan Emiel)

'k Ben bijna verstikt.

EMIEL.

En ik sta het burgemeesterschap ook af.

DE BURGEMEESTER

(tot Emiel).

Zend uwe meid en uwen knecht voor eenige oogenblikken weg.

EMIEL.

't Is waar.

(tot Pauline en Gustaaf)

Vrienden, gaat nu ook eens in het dorp gaan zien, wij zullen wat thuis blijven.

ROOSJE.

Maar niet te lang weg blijven.

(Gustaaf en Pauline werpen hunne voorschoot af).

GUSTAAF.

Neen! neen! nicht.

(ter zijde)

Nu zullen wij onzen polka op 't gemak kunnen voortdansen.

(Beiden af).

Vijf en twintigste Tooneel.

DE BURGEMEESTER, EMIEL, ROOSJE.

EMIEL.

Speel maar vlug mijnen *tenue* af, want 'k heb niets meer te verliezen.

ROOSJE.

Alles is goed afgeloopen, he?

DE BURGEMEESTER

(neemt Roosje en Emiel bij de hand).

Vrienden, van mij krijgt ge voor bruidschat twee duizend franken, en op den dag van uw huwelijk moet gij hier uitsteken: *In den Grenadier.*

ROOSJE.

En nooit zal iemand weten aan wat wij het opschrift te danken hebben.

Slotzang.

ALLEN:

Nimmer zullen wij 't verklaren
Wat hier heden is geschied;
Want moest men 't veropenbaren
Wis geloofde men ons niet.
Zegt me, vrienden, zegt mij allen
Heeft het blijspel u voldaan?
Laat het doek maar nedervallen,
Want het stukjen is gedaan!

EINDE.

Gent, *5 Januari 1888.*

Driejaarlijksche en Jubeltentoonstelling van Schoone Kunsten te Antwerpen.

De fiere Scheldestad, de bakermat van den onsterfelijken kunstreus Peter Pauwel Rubens, de door en door Vlaamsche kunststad, Antwerpen, viert dit jaar het honderdjarig bestaan van een dier talrijke genootschappen, waarop de Antwerpenaren terecht hunnen roem dragen.

Wij willen spreken van de Koninklijke maatschappij tot aanmoediging der Schoone Kunsten, onder kenspreuk: *Wt Jonsten Versaemt*, die regelmatig, alle drie jaar, evenals de Brusselsche en Gentsche kunstkringen, met hetzelfde doel gesticht, beurtelings kunstuitstallingen inricht, waarop meesterwerken van alle landen prijken, en die dan ook eenen zwerm belangstellenden uit alle gewesten naar de oude Scheldestad lokken.

Wij zeggen dat deze nooit volprezen vereeniging den honderdsten verjaardag van haar ontstaan viert. Dit was voor haar eene reden die haar de gelegenheid zou verschaffen schitterender dan ooit hare oude faam staande te houden.

De oproep, welken men dan ook tot de kunstenaars van alle landen stuurde, werd gretig en buiten verwachting schitterend beantwoord.

Duitschland, Frankrijk, Oostenrijk, Hongarië, Holland, Italië en Zwitserland zonden werken hunner knapste en verdienstelijkste mannen. Alleen België, als wij ronduit ons gedacht mogen zeggen, beantwoordde den oproep niet in evenredigheid zijner krachten, en, ware het niet dat de inrichtende kommissie het voortreffelijk gedacht opvatte, ter nagedachtenis van twee der grootste kunstenaars welke België in de laatste vijftig jaar mocht bezitten, in de Belgische afdeeling twee zalen voor te behouden, waarin uitsluitend werken van L. Gallait en N. De Keyzer zouden tentoongesteld worden, onze Belgische kunstenaars zouden gehavend uit dit kunsttoernooi zijn gekomen.

Waaraan is dit te wijten? Aan eene dubbele oorzaak. Ten 1e aan het gemis van stukken van buitengewone gehalte; de historieschildering, die de edelste uitdrukking der kunst mag genoemd worden, gaat verloren. Onze groote mannen, die reeds meer dan één bewijs van buitengewone krachten en uitstekend talent gaven, in plaats van historische afbeeldingen, gewrochten die wezenlijk van talent getuigen, in te zenden, beantwoordden ongelukkig den oproep, met eene studie, een portret, een genretafereel, ofwel onthielden zich en stelden volstrekt niets ten toon.

Kortom, zij die kunnen, willen of durven niet.

Ten 2e, onze Belgische schilders, in het algemeen, jagen maar één doel na, en dit doel is voor hen de stoffelijke kant der kunst: schilderen om te verkoopen, bijgevolg, dingen vervaardigen die bevallen en het oog streelen, maar die geene aanspraak mogen maken op eenige buitengewone verdiensten. Kortom, de zucht tot geldgewin verlamt, ontzenuwt, ontreddert onze jonge schilderschool, en verlaagt de kunst tot den vernederenden trap, waar handel en nijverheid worden aanbeden. De kunst voor hen is louter handel geworden, verkoopen en schilderen om te verkoopen, is, zooals wij hierboven zegden, hun einddoel.

Voeg daarbij de verderfelijke strekkingen onzer jongere richting, waarin

realisme, impressionisme, intentionisme en tal van andere ismes, als in eenen dwarrelboel dooreenloopen, overal hun bloedbedervend zaad rondstrooiend en op hunnen weg een onherstelbaar kwaad aanrichtend, en men zal begrijpen, hoe het komt dat twee oude pruiken, zooals het jongere kunstgeslacht gewoonlijk onze oudere verdienstelijke mannen betitelt, ditmaal de eer van België redden en schitterend de faam der Vlaamsche schilderschool handhaven, tegenover het bloedrijke en gespierde Duitschland en het begeesterde en bestudeerende Frankrijk.

Men denke echter niet dat wij, onder den indruk der machtig schoone werken welke Duitschland en Frankrijk ons toezonden, en verblind door den glans welke deze kunstgewrochten verspreiden, in staat zouden zijn een onrechtvaardig oordeel te vellen over onze Belgische schilders. Neen, vooringenomenheid is ons volkomen onbekend, wij zeggen de zaken zooals wij ze opvatten en leggen ze uit gelijk ze zich voordoen.

Rechtvaardigheid moet, in zake van kunstkritiek, het richtsnoer zijn van hem die zich op het glibberig pad der beoordeeling waagt.

Daarom, brengen wij hulde aan diegenen onzer Vlaamsche kunstenaars, die moedig het vaandel der verhevene kunst, der historieschildering in eere houden.

Wij noemen, buiten de werken van De Keyser en Gallait, die van Juliaan De Vriendt, P. Van der Ouderaa, K. Ooms, Em. Van den Bussche en anderen, wier namen ons thans niet te binnen schieten.

Hoe jammer toch dat mannen gelijk Emiel Wouters, Delperée, Aalbrecht De Vriendt, Cluysenaar, Willem Geets, enz.; ons de gelegenheid niet hebben verschaft in eenen adem hunne namen te noemen met die van de hierboven aangehaalde kunstenaars, die historiewerken tentoonstellen! Veel aangenamer zou het ons geweest zijn, onze taak ware er door veel lichter geworden, en de misschien bittere woorden, doch niettegenstaande onloochenbare waarheden, welke wij hier hooger aan 't adres van sommige onzer Belgische schilders richten, ware onze pen niet moeten ontspringen.

Zijn wij voor onze kunstenaars wat bijtend, wat moeilijk misschien, 't is omdat het noodig is, in tegenwoordigheid der uitstekende werken welke ons uit het aloude Germanië door Wilhelm Beckman, L. Ebner, K. Hoff, Otto Kirberg, Richard Scholz, Julius Scholtz, Wenzel Schwarz, Jul. Van Payer, enz., werden toegezonden, en ook, omdat, van den anderen kant, Frankrijk zich zoo krachtig veropenbaart in de meesterwerken van eenen Bonnat, Bordes, Bouguereau, Brozik, Cabanel, Dawant, mej. De Champ-Renaud, mad. De Mont-Breton, Leo Girardet, L. Jimenez, J.P. Laurens, J. Lefebvre, Maignan, enz.

Gezien dus de hooge verdiensten der medetentoonstellers, was het noodig streng te zijn voor onze landgenooten.

Dit gezegd, achten wij onze lezers genoegzaam ingelicht om met belangstelling ons overzicht te volgen.

Vooraleer echter over te gaan tot de eigenlijke beoordeeling der tentoongestelde werken, willen wij, in korte woorden, ons gedacht vooruitzetten over de talrijke opmerkingen, welke de nieuws- zoowel als de kunstbladen over deze tentoonstelling in 't midden hebben gebracht.

1° De tentoonstelling is niet zooals sommigen beweren, beneden het peil der voorgaande Antwerpsche tentoonstellingen.

2º Wij achten de handelwijs der inrichtingkommissie die het gedacht opvatte eene zaal De Keyzer en Gallait te maken, zeer prijzenswaardig, omdat zij daardoor de Belgische afdeeling in staat stelt fier op te kijken tegen Duitschland en

Frankrijk; thans is de eer van België gered, zonder deze twee zalen lagen wij plat, zoo plat als het maar zijn kan.

3° Wat de plaatsing der werken betreft, wij zijn van gedacht dat zij zoo slecht niet is als velen het wel voorgeven. Sommige stukken hebben waarlijk eene te goede plaats, doch hun getal is bitter klein, en wij moeten bekennen dat de Antwerpsche artisten in het algemeen goed, sommige te goed geplaatst zijn; dat is het gevolg van den *esprit de clocher*, waarvan Antwerpen wat veel en andere steden wat weinig hebben.

4° Wij treden ten volle de opmerking bij dat het lokaal slecht gekozen is: het Nijverheidspaleis ligt buiten de wereld.

5° Wij teekenen verzet aan tegen de handelwijs van de inrichtingskommissie, die alles in het Fransch heeft afgehaspeld; kaarten, katalogen, enz., enz.; alles is uitsluitend Fransch; voor eene door en door Vlaamsche stad, gelijk Antwerpen, is zulks eene schande.

Dit gezegd, eindigen wij onze Inleiding en beginnen wij de bespreking van de verdienstelijkste werken der tentoonstelling, welke 1418 kunstgewrochten bevat.

Vooraleer echter ons overzicht aan te vangen, rekenen wij het ons ten plicht vooraf te verklaren, dat, ingezien de beperkte plaats waarover wij beschikken, het ons onmogelijk wezen zal, de te bespreken werken volgens land, school, strekking en genre te verdeelen, en in uitvoerige bijzonderheden te treden, die, hoe aangenaam ook voor den kunstliefhebber, ditmaal ongelukkig moeten gemist worden.

Ons doel is enkel, de belanghebbenden op de hoogte te houden, en de kataloog volgende, hun stap voor stap, met den wijsvinger, de merkwaardigste stukken aan te duiden.

Het eerste stuk dat wij met genoegen mogen aanwijzen, is een prettig landschap ‘Meimorgend’ getiteld, en vervaardigd door DJEF ANTEN van Hasselt.

Dit werk, evenals doorgaans al de schilderijen van dezen kunstenaar, kenmerkt zich door eene bijzondere fijnheid van toon, eene zekere poëzie en een ongemeen gemak van bewerking.

Het ‘Geestelijk huwelijk van St. Katharina’ door JAN ANTHONY, is een verdienstelijk doek. De kunstenaar heeft de gewoonte, zijne onderwerpen in den gothischen trant te behandelen; dit is wel zeker de trant die het best past voor godsdienstige onderwerpen, zulks is overigens doorgaans het algemeen gevoelen. Wij ook deelen dit gedacht, doch zijn onder dat oogpunt zeer streng in onze eischen.

Als men gothiek schildert moet het kunstwerk den eigenaardigen stempel van dit tijdvak dragen, en 't is juist hetgeen wij missen in de schilderij van den verdienstelijken jongen Antwerpschen kunstenaar. Zijne ‘Sinte Katharina’ is een schoon, lief en knap geteekend figuurtje, doch hij zal met ons bekennen dat dit geene vrouw der middedeeuwen is, maar wel eene der 19e eeuw, kortom, zij is te hedendaagsch behandeld. De H. Moeder Maagd en het kindeken Jezus zijn beter, en meer gothiek, doch er ligt iets onaangenaams, laat ons maar zeggen, misteekends in hunne beide wezens. Behalve deze twee kleine opmerkingen, moeten wij hulde brengen aan het kloek koloriet van den kunstenaar, de ervarenheid en het geduld, waarmede hij zijn tafereel tot in de kleinste bijzonderheden nauwgezet heeft afgewerkt.

Eene schilderij, die nog al bevalt en sterk de aandacht op zich trekt, is het

visscherstooneel van ADOLF ARTZ, uit den Haag. Zij is getiteld: 'Half-weg.' Een jonge visscher en waarschijnlijk zijne verloofde, rusten zich van vermoeienissen uit in de duinen. Beide figuren zijn goed geteekend en wel getijpeerd, alleen vinden wij het doek wat kleurloos.

Van den jongen Gentschen landschapschilder ALB. BARTSOEN, treffen wij een drietal stukken aan, waarvan er een tweetal niet al te goed geplaatst zijn. Zijn: 'Laatste zonnestralen, visschers op de Schelde,' is een tafereel dat, als indruk, ontegensprekelijk, van zeer veel oogenblikkelijken opmerkingsgeest getuigt, en dat zelfs buitengewoon waar van toon mag genoemd worden, maar de vorm? Hier zal de kunstenaar ons toegeven, dat het in de natuur heel anders gesteld is. Wij nemen gereedelijk aan dat gebrek aan teekening de dagelijksche zonde is der impressionisten, doch dit belet niet dat een onderzoekend oog veel meer ziet en oneindig meer vorm bespeurt in de natuur, dan de heer Baertsoen. Daarom zeggen wij hem enkel: uw koloriet is goed, gij borstelt flink, maar teekent te weinig.

ALBRECHT BAUR, van Dusseldorf, heeft eene schilderij ingezonden, die, wel is waar, erg tot de klassieke school behoort, maar die toch ontegensprekelijk, als teekening en opvatting, veel hoedanigheden bezit. De kunstenaar heeft voor onderwerp genomen: 'De Verzegeling van het H. Graf.' Hoe jammer dat de uitdrukking van sommige wezens wat overdreven is en dat schaduwdeelen te zwart zijn, iets waardoor de schilderij hard wordt. Behalve deze twee gebreken, mag deze schilderij onder de beste der godsdienstige schilderijen gerekend worden.

Een ander Duitscher, WILHELM BECKMANN, van Dusseldorf, veropenbaart zich in een doek van groote afmeting. De kunstenaar heeft zijn onderwerp gezocht in een der belangrijkste voorvallen, die in de geschiedenis van Duitschland geboekt staan. Zijn doek stelt voor: 'Luther na de verdediging zijner stelling ter vergadering te Worms.'

De kunstenaar heeft zijn onderwerp bezield, de groepeering is natuurlijk en kundig bewerkt, er is eenheid in de voorstelling, de figuren zijn onberispelijk geteekend, de algemeene toon is kloek en schitterend zonder schel te zijn; kortom, het is volgens ons de belangrijkste schilderij, die uit Duitschland naar de Antwerpsche tentoonstelling werd gezonden. Eene enkele opmerking nochtans: is Luther niet wat klein van gestalte?

MEJUFFER EUPHROSINE BEERNAERT heeft twee landschappen ingezonden die, zooals gewoonlijk, uitmunten door eene zilveren fijnheid van toon. Wij moeten echter bekennen dat, in deze tafereelen, mej. Beernaert bewijst dat er tusschen fijn-, grijze en loodgrijze tonen maar een kleine afstand is.

L. BOKELMAN, van Dusseldorf, heeft vier schilderijen ingezonden, waaronder: 'Het Testament' en de 'Brand in het dorp,' eene bijzondere melding verdienen. In deze twee kleine meesterstukken toont de kunstenaar dat hij een volmaakt teekenaar, een behendig groepeerder en een kloeke kolorist is, die gewetensvol weergeeft wat hij in de natuur ziet. Welk oneindig verschil vormen deze twee stukken met het tafereel: 'Als de katten afwezig zijn, dansen de muizen,' van E. BOKS, den knappen Antwerpschen artist, die vroeger zich kenmerkte door een gesloten schildering, en thans liefhebber schijnt te worden van doorschijnende tonen. Gansch zijne schilderij is een enkele 'frottis en glacis.' Het is waarlijk jammer.

Als men spreekt van kloeke schildering, en deze aanprijst aan diegenen die begaafd zijn met de machtige gave van koloriet, dan mag ontegensprekelijk

LÉON BONNAT, van Parijs, als een navolgenswaardig voorbeeld aangewezen worden. Zijn ‘portret van Jules Ferry’ is een der puikste van de tentoonstelling; daar zit leven in, dat is vleesch.

‘Attila voor den slag van Châlons,’ door ERNEST BORDES, van Parijs, is een aangrijpend tooneel, dat zich door eene krachtige teekening, volkomen overeenstemmend met de woest en wildheid van het onderwerp zelve, doet opmerken.

De ‘Zeerobben,’ van Mej. ALOISE BOUDRY, van Antwerpen, zijn goed geteekend, goed geborsteld en aangenaam gegroepeerd.

Enkel vinden wij het tafereel te zwart; waarom toch altijd zulke onderwerpen weêrgeven in plaatsen, die niet beter verlicht zijn dan een kelder.

Doch genoeg, wij zullen liever die vragen staken en onze lezers bij eene schilddrij brengen die onzes inziens de belangrijkste van gansch de Fransche afdeeling is. Wij willen spreken van de ‘Baadster’ van W. BOUGUEREAU van Parijs. Het is gekend dat deze kunstenaar een meester in het teekenen en dat hij vertrouwd is zoowel met de minste als met de grootste geheimen der natuur; ehwel! men aanschouwe dit doek, men vrage aan den eerste den beste of een mensch wel zoo gemaakt is, en het antwoord zal bevestigend luiden. Ja, in der waarheid, zoo is de mensch, dat is de zuivere en goede weêrgave der vormen, welke God aan den Koning der schepping heeft gegeven.

Hier hebt gij, heeren realisten, impressionisten en intentionisten een schoon voorbeeld en tevens het sprekendste bewijs dat uwe leeringen op valschen grond gesteund zijn. Bekijkt eens goed dien linker voet waarop de baadster rust (om van de andere even meesterlijk behandelde lichaamsdeelen niet te gewagen) en zegt ons of het mogelijk is natuurlijker, dus wezenlijk ‘realistischer’ den menschelijken vorm weer te geven!

Ach! wij weten het wet, dit is voor u louter ‘konventie,’ en minachtend haalt gij de schouders op en roept ge uit, (gelijk wij het overigens met eigen ooren gehoord hebben) dat is ‘properkens gedaan, maar 't is er al mêe.’

Nu, hoe ook uw gedacht weze, de grootere meerderheid der kenners is van een ander gevoelen, en wij aarzelen niet u toeteroepen: Bouguereau's schildering is wezenlijk realisme, omdat het waarheid en werkelijkheid is, en wat gij maakt, is maar de flauwe karikatuur van de natuur, achter den ronkenden titel derwelke het grootste deel der realisten hunne onkunde verduiken.

Gent.

KAREL LYBAERT, J^{ste}.

Vlaamsche Landdag te Gent
9 September 1888

I.

Deze vergadering van verdedigers der Vlaamsche taalbelangen, te Gent gehouden, mag stellig als een der best gelukte beschouwd worden welke er tot hiertoe hebben plaats gehad.

Alhoewel de liberale Vlamingen van Gent en Antwerpen zich grootendeels hadden onthouden, toch werd de oproep van het inrichtend komiteit goed beantwoord. De bevolking der Arteveldenstad, alsook die van Antwerpen, Brugge, Brussel, en andere steden was door talrijke deelnemers vertegenwoordigd. Men mag het getal aanwezigen gerust op 1500 schatten.

Kwaart na tien ure werd de zaal van den *Valentino,* Kuiperstraat, voor het publiek geopend en in eenen oogwenk was deze ruime zaal, alsook de gaanderij met Vlaamsche strijders en belangstellenden bezet.

De intrede der Antwerpenaars, voorafgegaan door de vlaggen van het *Vlaamsche Volk*, de *Vlaamsche Wacht* en de *Klauwaartszonen*, werd door de aanwezigen met luide toejuichingen begroet.

Kort daarop nam het bureel plaats, samengesteld uit de heeren Prayon Van Zuylen, briefwisselend lid der Koninklijke Vlaamsche Akademie, voorzitter, L. Demarteau, sekretaris, De Potter, Obrie, Siffer, Fabri en J. Broeckaert, leden. Op het verhoog namen nog plaats de heeren Peeters-Verellen, De Beucker, Lambert Van Ryswyck (Antwerpen) dr. Van Steenkiste, advokaat De Visschere. dr. De Gheldere (Brugge) Hiel, Haerynck, De Smet (Brussel) Alidoor Everaert en Adolf De Prins, afgevaardigden van de maatschappij *De Vlaamsche Harten* van Robaais (Frankrijk).

In de zaal bemerkten wij de heeren Max Rooses, Willem Rogghé, Paul Fredericq, alsook leden van *Zetternamskring* en '*t Zal wel gaan* van Gent, welke maatschappijen zich schriftelijk hadden onthouden, evenals het *Willemsfonds.*

Om 11 ure wordt de zitting door den heer Prayon van Zuylen geopend, die verklaart dat hij met genoegen de taak heeft aanvaard, deze vergadering voor te zitten. Het is verheugend, zegt hij, te zien hoe talrijk de Vlamingen uit alle hoeken des lands zijn toegestroomd, om hier hunne taalrechten te komen verdedigen; hoe liberalen en katholieken zich vereenigen in denzelfden band van liefde voor hun land en hunne taal.

Spreker drukt zijn spijt uit dat niet alle Vlamingen de zaak zoo hebben verstaan en dat personen, nevens welke hij zoo dikwijls voor onze taalrechten heeft gestreden, thans gemeend hebben zich te moeten onthouden. Hij doet hun daarover geen verwijt. Zij hebben gemeend dat het hun plicht was alzoo te handelen, doch zij hebben zich bedrogen.

Is het waar, zooals er gezegd is, dat deze landdag de bekrachtiging is van het onzijdig flamingantisme, waarvan men geen deel kan maken, zonder afstand te doen van zijne politieke overtuiging? Geenszins, elk behoudt zijne eigene denkwijze en staat er geen haarbreed van af. Doch dat wil niet zeggen dat het ons niet toegelaten is voor éénen dag, voor éénen oogenblik, te vergeten wat

ons verdeelt, om slechts te denken aan hetgeen ons vereenigt. (*Luidruchtige toejuichingen*).

Wij zijn allen broeders en zonen van eene moeder. Wij zijn broeders die helaas! elkander hardnekkig bevechten, doch in ons aller harten is één gevoel overgebleven, dat van liefde voor onze moeder, die ligt te zieltogen, en wij snellen toe om haar te redden. Wij vergeten onze twisten om haar ter hulp te komen die beminde moeder, ons duurbaar Vlaanderen. (*Geestdriftige bravos*).

Ik ben overtuigd dat alle Vlamingen dat voortaan goed zullen begrijpen en op den naasten landdag allen met ons zullen samenwerken.

Wat de aanvallen betreft van zekere drukpers, waarvan eenige organen onze zaak stelselmatig, vijandig zijn en andere zich verzetten tegen de zoogezegde *extravagances flamingantes*, die zijn het oprapen niet waard. Wij laten ze dan ook liggen met de verachting verschuldigd aan de penneknechten, die ons zoo bestrijden. (*Toejuichingen*).

Tot nu toe is maar al te dikwijls aan het eigenlijke volk het recht van spreken ontzegd. Doch de tijd zal komen dat boer en werkman op hunne beurt zullen mogen spreken en dan zal men de taal-aristocraten in éénen oogwenk zien wegvagen. (*Toejuichingen*).

Spreker herinnert aan hen die het woord zullen voeren, dat hier liberalen en katholieken tegenwoordig zijn en dat zij zich dus te onthouden hebben van alles wat eenen politieken tegenstrever zou kunnen kwetsen. (*Toejuichingen*).

Hij verzoekt hun tevens geene kwetsende woorden te gebruiken tegen onze Waalsche landgenooten. De Walen zijn onze broeders, doch zij worden tegen ons opgehitst; wij worden hun voorgesteld als hun willende verdrukken. Zij zullen wel ondervinden dat zulks snood bedrog is en dat wij hunne rechten eerbiedigen, zooals wij eischen dat ook de onze geëerbiedigd worden.

De Vlaamsche zaak is geene gewestelijke zaak, maar van hare oplossing hangt de toekomst van België af. Noch de Vlamingen alleen, noch de Walen alleen zullen ze oplossen, daar de oplossing moet komen van de samenwerking aller Belgen.

Wij zullen aan de Walen doen zien dat men hen te onzen opzichte heeft bedrogen en de tijd zal komen dat de Waalsche bevolking ons broederlijk de hand zal drukken. (*Luidruchtige toejuichingen*).

Vooraleer aan de sprekers het woord te geven herinnert de heer voorzitter hun dat ieder van hen niet langer dan 10 minuten het woord mag voeren. (Onnoodig te zeggen dat er van deze schikking geene al te nauwe rekening wordt gehouden.)

De heer DE BEUCKER bekomt het woord en stelt voor, dankbetuigingen te stemmen aan het inrichtend komiteit en aan den heer Prayon, zijnen voorzitter. Hij stelt ook voor het voorloopig bureel voor goed aantestellen. Beide voorstellen worden bij toejuichingen aangenomen.

De heer DE VEEN, student te Brussel, begint met de onthouding der liberale Vlamingen van Gent te betreuren. Wat hem betreft, hij is gelukkig deze nieuwe gelegenheid waartenemen om voor de rechten onzer taal te strijden.

Hij behandelt de Vlaamsche kwestie onder het dubbel oogpunt: Vlaamsch in het onderwijs en Vlaamsch in 't Bestuur.

Het onderwijs moet vervlaamscht worden, zegt hij, van laag tot hoog. Die vervlaamsching hangt niet alleen van de overheden af, maar ook grootendeels van

de ouders. Dat zij alle verfranscht onderwijs voor hunne kinderen weigeren en het voorbeeld volgen der leden van den Westvlaamschen Oud-studenten-

bond, die gezworen hebben hunne kinderen daar ter school te zenden waar een degelijk Vlaamsch onderwijs wordt gegeven.

Onder de toejuichingen der vergadering kondigt spreker aan dat, met October aanstaande, in de vrije hoogeschool van Brussel, een leergang van Vlaamsche rechtsleer zal geopend worden. Hij legt een voorstel neer waarbij het bestuur van den landdag wordt uitgenoodigd aantedringen bij wien het behoort, voor de vervlaamsching van het onderwijs.

Er is, zelfs van Vlaamsche zijde, gezegd dat al de ambtenaars in ons land de beide lansdtalen zouden moeten machtig zijn. Waarom twee talen? Is het Vlaamsch niet genoeg in Vlaanderen gelijk het Fransch genoeg is in het Walenland? De Vlaming moet in zijn land eene bediening kunnen uitoefenen zonder Fransch te kennen.

Aan de Vlaamsche gendarmen wordt opgelegd de Fransche taal te kennen. Waarom? Omdat de Vlaamsche processen verbaal door hunne overheden niet verstaan worden. Spreker noemt eene gansche reeks plaatsen waar de brigadiers der gendarmen al Walen zijn. Te Brussel is er maar één Vlaamsche overste. Spreker stelt voor dat de landdag zal vragen dat men in Vlaanderen een ambt zal kunnen vervullen zonder Fransch te kennen en dat de niet-Vlaamschsprekende beambten zoo spoedig mogelijk zouden verwijderd worden.

Hij zou ook willen dat er aan onze Volksvertegenwoordigers gevraagd worde gebruik te maken van de Vlaamsche taal in de Kamer. (*Toejuichingen*).

De heer sekretaris deelt eenen telegram van bijtreding mede van wege dr. Hansen van Antwerpen.

De heer PAUWELS van Antwerpen, wordt bij zijn optreden luidruchtig toegejuicht. Hij was van zin enkel te spreken over de noodzakelijkheid der stemming van het wetsvoorstel Coremans en der inrichting van Vlaamsche leergangen van strafrecht, hij de hoogescholen van Gent, Luik en Leuven.

Doch, vooraf moet hij aan de vergadering bekend maken en voor het geheele land aanklagen op welke schandelijke wijze de uitvoering der wet van 1878 in het bestuur der ijzeren wegen wordt tegengewerkt.

Minister Vandenpeereboom is Vlaamschgezind en heeft er reeds vele bewijzen van gegeven. Doch ik kan het hem niet vergeven dat hij zich door zijne ambtenaars zoo snood laat bedriegen.

Spreker is in 't bezit van eene lijst der spoorwegbeambten van Antwerpen, waarvan een groot deel hoegenaamd geen, en verscheidene anderen slechts zeer weinig Vlaamsch kennen.

Niet alleen kunnen die mannen geen Vlaamsch, maar zij werken met handen en voeten om gedurig de openvallende plaatsen aan Walen te doen geven. In een geschil tusschen Waalsche en Vlaamsche bedienden of werklieden, zijn het altijd de Vlamingen die, zonder onderzoek, van die dwingelanden ongelijk krijgen.

Spreker leest de lijst af der spoorwegbeambten van Antwerpen, die geen Vlaamsch kennen.

Volgens eene statistiek, welke geenszins overdreven is, zijn er te Antwerpen in de Ooststatie 1/4 Waalsche beambten, in den trek- en werkdienst 3/4, in de Zuiderstatie 2/5 en in de Noorderstatie 1/5. Gemiddeld komt dat op 1/3 voor het geheele Antwerpsche spoorwegpersoneel.

Spreker stelt aan den landdag voor aan den heer Vandenpeereboom de spoedige verplaatsing te vragen van al de spoorwegbeambten in Vlaanderen, die de volkstaal niet machtig zijn.

Hij stelt nog voor aan den minister te vragen dat hij diegenen streng zou straffen, welke hem wetens en willens bedriegen in het benoemen van beambten in Vlaanderen. (*Toejuichingen*).

Spreker gaat over tot het wetsvoorstel Coremans en schetst de machtige beweging, welke ten voordeele van dit voorstel heeft plaats gehad. Duizenden petitiën zijn aan de Kamers gezonden geweest, zelfs uit het Walenland en zelfs uit Fransch-Vlaanderen.

Meetings werden overal gehouden en het Vlaamsche volk heeft luidop zijnen wil te kennen gegeven. En nog hebben de Kamers ons dat recht durven weigeren. Tegenover zulken toestand zouden de Walen heel zeker in opstand komen. Wie zal ons zeggen dat ook het geduld der Vlamingen niet weldra zal uitgeput zijn?

Het wetsvoorstel moet nog dezen winter gestemd worden. Wij zullen opnieuw meetings houden om te eischen dat het, van in het begin van den zittijd, heel en gansch en onveranderd gestemd worde. Reeds vier jaren wachten wij naar die voldoening en indien zij ons nu niet gegeven wordt, zullen wij te Brussel eene betooging houden. *(Toejuichingen.)*

Niet alleen mag het wetsvoorstel Coremans niet door wijzigingen verminderd worden, maar er dient zelfs nog iets bijgevoegd. Tot nu toe is de wet van 1873 niet toepasselijk op de krijgsgerechtshoven.

Ook voor onze Vlaamsche soldaten moet recht verkregen worden. (*Toejuichingen.)*

Spreker stelt voor:

1° Een vertoogschrift te zenden aan het Staatsbestuur, om zijne officiëele ondersteuning te vragen voor het wetsvoorstel-Coremans.

2° Aan de Vlaamsche volksvertegenwoordigers te verzoeken dat zij het wetsvoorstel-Coremans onverminderd zouden stemmen.

3° Eischen dat het wetsontwerp nog dezen winter, in het begin van den zittijd besproken en gestemd worde.

4° De inrichting vragen van eenen Vlaamschen leergang van *strafrecht* in de hoogescholen. (*Luidruchtige toejuichingen.*)

Telegrammen van bijtreding worden ontvangen van den heer Alberdingk Thym, hoogleeraar te Leuven en van de studenten en Oud-Studenten van Antwerpen.

De heer REINHARD, van Brussel treedt op, onder daverend handgeklap. Hij denkt dat hij de bepaalde tien minuten zal overschrijden en verzoekt daarom den heer voorzitter hem in 't oog te houden. (*Gelach*).

Men heeft gezegd dat wij eene bedevaart gingen doen naar dezen ‘klerikalen’ landdag. Welnu, ja, ik neem het woord ‘bedevaart’ aan, want niets is mij heiliger dan de Vlaamsche zaak. Ik heb mij afgevraagd of mijne partij belang, had bij deze vergadering, ofwel er iets van had te vreezen. Neen, zegde ik, mijne partij heeft niets te vreezen van eenen landdag waar uitsluitend de Vlaamsche belangen worden besproken, welke het haar plicht is te behartigen. Ik ben dus gekomen en bevindt mij hier om geene andere reden dan, gelijk Van Maerlant zegde: omdat ic Vlaminc ben. (*Toejuichingen*).

Drie en veertig jaren lang heeft men ons, Vlamingen, behandeld alsof wij niet bestonden, 't is te zeggen tot 1873; sedert dien hebben wij drie wetten bekomen, die enkel in grondbegin onze rechten erkennen en dat heeft niet minder dan 15 jaren tijd gevraagd. Op dien voet voortgaande zullen wij nog 25 jaren wachten vooraleer volle recht te bekomen. Welnu, Vlamingen, kunnen wij aannemen dat de negentiende eeuw zal verloopen, met zeventig jaren verdrukking op onzen nek? (*Neen*! *neen*! *toejuichingen*).

Daarom dan moeten wij onze verdeeldheden van kant zetten en de handen ineen slaan. Wij zijn immers zeker dat, onder Vlaamsch oogpunt, onze harten gelijk kloppen. Ik weet wel dat ik zal gehekeld worden om dat gezegd te hebben, doch daar stoor ik mij niet aan en ik zeg, gelijk het Evangelie: Welkom, al de mannen van goeden wil.

Spreker doet de noodzakelijkheid uitschijnen van de stemming der wetsvoorstellen Coremans en De Vigne, met de volledigingwaarvan de heer Pauwels heeft gesproken. De heeren Jacobs en Van Wambeke hadden plechtig beloofd daarvoor te zorgen, doch tot nu toe hebben ze niet geantwoord op de brieven hun dienaangaande door het bestuur van den Brusselschen landdag toegezonden.

Iedereen weet hoe barbaarsch nog de inrichting van het krijgsgerecht is. Welnu, dat de Vlamingen, bij openbare inschrijving, eenen prijskamp openen om die barbaarsche instelling te doen kennen en een voorontwerp tot herziening ervan optemaken. Dat voorontwerp zullen wij onder het volk verspreiden en aan de Kamerleden zonden. Het zal de grootste kaakslag zijn welke onze wetgevers sedert 1830 hebben ontvangen. *(Toejuichingen*).

Om de inrichting van Vlaamsche leergangen van strafrecht te bekomen, moeten wij van onze Vlaamsche volksvertegenwoordigers eischen, dat zij daartoe het benoodigde krediet voorstellen bij de bespreking der begrooting van het openbaar onderwijs. Doen zij het niet, de afkondiging der brieven aan hen geschreven zal hunne veroordeeling zijn.

In de ministeriëele bureelen wordt alles gedaan om de uitvoering der wet van 1878 te beletten. De reisgidsen en andere officieele uitgaven worden niet in de twee talen te gelijk uitgegeven. Men drukt eerst de Fransche uitgave en eenige weken nadien, als de eerste uitverkocht is, drukt men de Vlaamsche. En dan steunt men zich op het niet verkoopen dezer laatste om hare nuttelоosheid te bewijzen?

De mindere ambten moeten in Vlaanderen kunnen bekleed worden door personen, die enkel Vlaamsch kennen. 't Zijn zij niet die de beide talen moeten kennen, maar de ambtenaars van het middenbestuur, die met hen moeten briefwisselen.

De Vlamingen moeten ook overal, in hun openbaar en bijzonder leven, het voorbeeld geven van onze taal te gebruiken en te eerbiedigen. De gemeentebesturen moeten handelen gelijk die van Tielt, Veurne, Maaseik en andere, welke aan het provinciaal bestuur hebben laten weten dat zij de briefwisseling met de hoogere overheid in het Vlaamsch willen voeren. (*Bravo*!)

Spreker kondigt aan dat de grievenkomiteiten van Antwerpen, Brussel, Gent, Brugge en Leuven dezen namiddag eenen bond zullen stichten, om samen te werken tot verdediging onzer rechten. Er moesten overal grievenkomiteiten tot stand komen; ten einde overal de ambtenaars te kunnen aanklagen, welke de volkstaal niet kennen, want nu zijn wij dikwijls bedrogen.

De Waalsche bedienden welke wij bij den minister aanklagen worden verplaatst, doch men stelt ze op eene andere Vlaamsche gemeente en het kwaad, in stede van uitgeroeid, is maar van plaats veranderd.

Spreker legt besluiten neer in den zin zijner opmerkingen en doet ten slotte eenen warmen oproep tot verdubbeling van iever, nu vooral dat Europa de oogen op ons houdt gericht en de Duitsche drukpers de verregaande verfransching van ons land beschouwt als een gevaar voor het behoud van den vrede tusschen Duitschland en Frankrijk.

Dat onze wetgevers eindelijk hunnen plicht begrijpen. Wij vragen geene verdeeldheid, maar bevrediging en overeenkomst. Maar daartoe moet de gelijkheid aller Belgen voor de wet eene waarheid zijn. Daardoor zal het landsbestuur zich in de harten der bevolking eene borstweer oprichten, die sterker is dan forten en kanonnen. (*Luidruchtige toejuichingen.*)

De heer VERMANDERE van Kortrijk begint met te verklaren, dat de Vlamingen van deze stad reeds veel werk hebben afgelegd op korten tijd. Onlangs hebben zij een vertalingskomiteit tot stand gebracht, dat zich gelast de Fransche uithangborden te vertalen, indien de eigenaars of de schilders niet genoeg Vlaamsch kennen om zulks zelf te doen. Hij mag met vreugde de tijding aanbrengen dat, dank zij dit komiteit, reeds een aantal Fransche opschriften verdwenen zijn en vervangen geworden door Vlaamsche. (*Toejuichingen*).

In eene bijtende, doch humoristische taal, haalt hij de schijnvlamingen duchtig over den hekel, en zegt niet te kunnen begrijpen hoe het mogelijk is, dat mannen die lid zijn van het Davidsfonds bijvoorbeeld, en bijgevolg optreden als Vlaamschgezinde, Vlaamschminnende mannen, voortdurend den kanker der verfransching in hunnen huiskring, in hunnen omgang, kortom, in hun dagelijksch leven, laten voortwoekeren, ja zelfs aankweeken. Hoe komt het, vraagt hij, dat onder de 13 Davidsfondsers die deel maken van den gemeenteraad er niet een is die in dien raad zijne moedertaal, het Vlaamsch, spreekt?

Tot staving van zijn gezegde haalt hij aan dat op de 180 leden welke het Davidsfonds te Kortrijk telt, er enkel 2 zijn die Vlaamsche opschriften op hunne huizen hebben.

Na eenen oproep gedaan te hebben tot de Vlamingen van alle steden en gemeenten om hun aan te raden ook vertalings-komiteiten interichten, zegt hij nagenoeg het volgende: Vooraleer de hier zoo talrijk vergaderde Vlamingen vaarwel te zeggen, herinner ik nog eens het voorstel dat ik verleden jaar op den Brugschen Landdag heb gedaan, namelijk het oprichten van eenen Vlaamschen leeuw op het Groeningerveld, die ten eeuwigen dage aan den gulden sporenslag zou herinneren.

Hij verlaat de estrade onder een daverend handgeklap.

De heer advokaat DE VISSCHERE, van Brugge, bekomt het woord en begint zijne rede met twee Vlaamsche spreuken: ‘Springt niet verder dan uw stok lang is,’ en ‘Als de vos de passie preekt, boeren wacht uwe ganzen.’

Na deze twee spreuken ontleed en uitgelegd te hebben, dringt hij er op aan, alweer duizenden vertoogschriften naar de wetgevende Kamers te zenden, waarbij gevraagd of beter geëischt wordt, dat men in den aanstaanden zittijd, het wetsvoorstel Coremans behandele en stemme.

Hij is van gevoelen dat het beste middel om de stemming ervan te verzekeren, het volgende is: Men moet de volksvertegenwoordigers gaan vinden, of, allerminst genomen, hun schrijven om hun te verklaren, dat, in geval zij tegen het wetsvoorstel Coremans durven stemmen, zij verzekerd mogen zijn in de eerstkomende kiezingen niet meer gekozen te worden.

Te lang, roept spreker uit, worden de Vlamingen voor de rechtbanken behandeld als redeloozen, dooven en stommen; die toestand moet ophouden,

zelfs mag niet meer geduld worden, dat een Vlaamsche betichte in het Walenland, gevonnisd worde door Waalsche rechters die de Vlaamsche taal niet machtig zijn; dat men de Vlamingen die in het Walenland met het gerecht eene rekening te vereffenen hebben, naar de Vlaamsche gerechtshoven overbrenge.

Spreker vaart ook uit tegen de samenstelling der krijgsgerechtshoven, die ongelukkig maar al te dikwijls gevormd zijn uit officieren, die geen gebenedijd woord Vlaamsch verstaan; daarin vindt hij natuurlijk de gelegenheid eene lans te breken voor de vervlaamsching van het leger en vraagt dat te dien einde vertoogschriften naar de wetgevende lichamen gestuurd worden.

Hij eindigt met hulde te brengen aan de Vlaamsche drukpers die zoo machtig veel doet voor de Vlaamsche beweging, die heilige volkzaak.

Hoe meer Vlaamsche dagbladen, zegt hij, hoe beter; daarom is het voor elken Vlaming een plicht de uitgaaf van een nieuw blad als een verblijdend verschijnsel te begroeten, doch hij maant de Vlamingen aan krachtig ondersteunend, maar ook onverbiddelijk eischend te zijn; 't is te zeggen die bladen welke de Vlaamsche beweging verdedigen, moeten wij altijd ondersteunen en aanmoedigen, maar diegene die met ons spotten of ons onverschillig den rug toekeeren, diegenen moeten wij alle hulp, allen onderstand ontzeggen, en ze onbarmhartig aan de deur schoppen onder den kreet: In Vlaanderen Vlaamsch, Vlaanderen den Leeuw! (*Daverend handgeklap*).

De heer HAERYNCK, van Brussel, zegt, namens de Brusselsche Vlamingen, eene grief voortedragen, waarover krachtdadig bij het landsbestuur verzet moet aangeteekend worden. Hij bedoelt de overtreding der wet van 1883, betreffende het Vlaamsch in het middelbaar onderwijs. In de middelbare scholen van Brussel en in de voorsteden is het onderwijs teenemaal Fransch en in de atheneums van Brussel, Halle, Elsene en andere steden wordt, o schande, alles door het Fransch onderwezen.

Het schoolprogram van het Brusselsche Atheneum is dit jaar derwijze opgesteld dat de leergang der Duitsche taal onvermijdelijk door het Fransch moet gegeven worden, dat is eene wezenlijke schande.

De achtbare spreker eindigt met de neerlegging van een voorstel, waarbij de gelijkstelling van het Vlaamsch en het Waalsch regiem wordt gevraagd. (*Toejuichingen*).

De heer PRAYON (voorzitter) stelt voor dat de vergadering het bureel van den Landdag zou machtigen de voorstellen en besluiten samentevatten en alles tot een volledig geheel gevormd, te doen geworden aan wien het moet. Daarbij verzoekt hij de heeren, die nog ingeschreven staan als sprekers, hunne voorstollen en besluiten op het bureel neêr te leggen en van het woord te willen afzien, aangezien het uur reeds zoo ver gevorderd is; 't is half twee. - Aangenomen.

Een paar uitzonderingen worden echter gemaakt voor de heeren VAN DEN BERGHE van Maaseik en HERMAN RONSE van Gent, die beloven maar weinige woorden te zullen zeggen en daarna hunne besluiten neerteleggen.

De heer VAN DEN BERGHE bekomt eerst het woord en spreekt eene korte, kernachtige en wel doordachte rede over de belangen van den boekhandel uit. Hij vaart hevig uit tegen de Fransche school-, prijs- en leesboekjes, die hier bij de vleet uit Frankrijk worden binnen gesmeten, en eindigt met eenen warmen oproep ten voordeele van den Vlaamschen boekhandel, die volgens hem alleen moet bevoordeeligd worden. (Duidelijke teekens van goedkeuring).

Daarna is het de beurt des heeren RONSE, die verklaart niets anders te zullen doen dan eene beschuldigingsakte voorlezen.

Hij laakt de plaatsing van uitsluitend Fransche opschriften op eene menigte katholieke onderwijsgestichten. Hij maakt eene recht koddige vergelijking tusschen de Fransche opschriften van die scholen en dat welk boven de poort van het krankzinnigengesticht, het *Strop*, te lezen staat, namelijk: *Maison de Santé.*

Na hevig de handelingen dier gestichten te hebben gegispt, werpt hij eenen oogslag in de gestichten zelven en geeselt op heftige wijze de franschdolheid die er heerscht. Hij somt de namen der gestichten op en geeft eenige staaltjes van hun franskiljonisme; hij vaart ook hevig uit tegen de tuinbouwschool, waar alles in 't Fransch wordt onderwezen, en het Vlaamsch volkomen in den vergeethoek is gestampt.

Hij eindigt met eenen krachtigen en kernachtigen oproep, tot al wie het goed meent met de Vlaamsche beweging en zegt dat alleen redding zal bekomen worden, wanneer men van de Vlaamsche beweging eene volkszaak, in den volsten zin van 't woord, zal gemaakt hebben. (*Luid handgeklap*).

Nu gaat men over tot de neerlegging der voorstellen. De volgende heeren bieden zich aan: Fabri, Siffer, Peeters-Verellen, De Beucker, De Smet, Hiel, J. Micheels, enz., enz.

De heer DE BEUCKER stelt voor een vertoogschrift naar de wetgevende Kamer te sturen, om te eischen dat ook de geneesheeren van 't leger, zoowel als de officieren, verplicht zouden worden zich te bekwamen in de Vlaamsche taal, ten einde in staat te zijn hunne zieken te verstaan. (*Aangenomen*).

De heer REINHARD beklimt, onder een donderend hoera, nogmaals de estrade.

Hij vraagt nog eens het woord om den aanwezigen te herinneren dat 's namiddags, om 4 ure, in het *Damberd*, op de Koormarkt, alhier, eene algemeene vergadering voor al de leden der verschillende Grievenkomiteiten des lands zal gehouden worden, ten einde over te gaan tot de stichting van een *Algemeen verbond der Vlaamsche grievenkomiteiten.*

Hij spreekt vervolgens den wensch uit dat de Landdag, dezer zoo plechtige vergadering, zich met kracht verzette tegen de Waalsche verdrukking. (*Toejuichingen*).

Vooraleer te eindigen, rekent hij het zich ten plicht, verzet aan te teekenen tegen de handelwijze van twee openbare ambtenaars.

Hij wil spreken van den liberalen burgemeester van Gent, den heer Lippens en van den katholieken burgemeester van Mechelen, den heer de Kerckhove.

Eerstgenoemde beging de dwaasheid den Londenschen Lord-Meier, den heer De Keyzer, ten Gentschen stadshuize, uitsluitend in het Fransch aan te spreken.

Laatstgenoemde deed het even slecht.

Koning Leopold kwam naar Mechelen om den prachtigen stoet te bewonderen die de straten der schoone Dijlestad zou doortrekken, en wat deed de burgemeester de Kerckhove? Hij verwelkomde Z.M. in het Fransch, nochtans wetende dat de Koning niets beters verlangt, dan eens in het Vlaamsch aangesproken te worden, ten einde de gelegenheid te hebben, in 't aanschijn van eenieder te toonen dat hij onze taal machtig is en haar spreken kan.

Hij eindigt met de volgende voorstellen:

1) Ten einde de verlossing van den Vlaamschen stam te bevorderen zal in 1889 een Landdag gehouden worden te Ieperen.

2) In 1890, viert Koning Leopold het 25 jarig jubelfeest zijner troonbeklimming; indien wij dan nog niet hersteld zijn geworden in al onze rechten, dan moeten wjj ons bij den Koning zelven aanmelden en van Zijne Doorluchtige Majesteit de

redding afsmeeken, welke wij sinds meer dan vijftig jaren vruchteloos bij onze lasthebbenden afbedelen. (*Langdurig handgeklap*).

De heer VAN DER MEULEN, van Gent, vraagt het woord enkel voor een paar minuten.

Hij zegt het middel gevonden te hebben om de kwestie der Vlaamsche beweging op te lossen; dit middel is de verandering van de kieswet; alle burgers moeten volgens hem in de gelegenheid gesteld worden kiezer te zijn en dit kiesrecht te koopen.

Hier treedt spreker in zulkdanige staatkundige beschouwingen dat de heer voorzitter verplicht is hem het woord te ontnemen.

De heer voorzitter schudt de bel en verklaart de zitting geheven, onder het uitbrengen van zijnen welgemeenden dank aan allen die zoo goed den oproep hebben beantwoord en bewezen hebben wat eendracht en samenwerking vermogen.

Bij het verlaten der zaal wordt *De Vlaamsche Leeuw* aangeheven.

II.

Lijst der besluiten en voorstellen die op het bureel neêrgelegd zijn:

Door den heer L. De Veen, van Brussel;

1° Dat 't Staatsbestuur onmiddellijk maatregelen zou nemen om het onderwijs in Vlaanderen op echt vaderlandsche wijze, 't is te zeggen, Vlaamsch van de laagste klas der lagere school tot de hoogste klas der hoogeschool, interichten!

2° Dat het Staatsbestuur onmiddellijk maatregelen zou nemen omdat de Vlaamsche volksjongens beambte zouden kunnen worden zonder de voor hen vreemde taal, de Fransche, te moeten machtig zijn.

3° Dat het Staatsbestuur maatregelen neme om eens voor goed al de niet Vlaamschsprekende heambten uit Vlaanderen te doen verdwijnen.

4° Dat er onmiddellijk zou een besluit van de overheden komen, hetwelk de maatschappijen of vereenigingen, die toelagen van Staat of provincie ontvangen, in Vlaanderen zou verplichten de Vlaamsche taal te gebruiken.

5° Dat 't bestuur van den Landdag zich richte tot de volksvertegenwoordigers van Vlaanderen, om ondersteuning te vragen voor die voorstellen en hun te vragen, namens het Vlaamsche volk, onze Vlaamsche taal in de Kamers te gebruiken.

Door den heer Ad. Pauwels, advokaat te Antwerpen.

Aan minister Vandenpeereboom vragen:

1° Dat hij zoo spoedig mogelijk uit het Vlaamsche land al de bedienden van zijn bestuurvak verwijdere, die geen Nederlandsch kennen;

2° dat hij eene strenge straf zou toepassen op de hoogere bedienden die hem wetens en willens bedriegen, door valsche verslagen en inlichtingen en door benoemingen van onbekwame beambten.

3° en eindelijk dat de Landdag zijn bestuur gelaste met een bezoek van afgevaardigden in zijnen schoot te kiezen, om bij minister Vandenpeereboom, onze grieven en de vraag tot herstelling voor te leggen.

Door denzelfden heer Pauwels het volgende ten voordeele van het wetsvoorstel Coremans:

Het bestuur van den Landdag wordt gelast. *A*) een vertoogschrift (in naam van gansch de vergadering) ten gunste van het ontwerp, naar de beide kamers te zenden. *B*) Aan het Landbestuur dezes officiëele ondersteuning voor het wetsontwerp te vragen. *C*) Omzendbrieven te doen geworden aan de Vlaamsche maatschappijen van elke kiesomschrijving, opdat deze afgevaardigden zouden

sturen naar hunne volksvertegenwoordigers, om hun de onverdeelde stemming van gansch het wetsontwerp te verzoeken. *D*) Zonder ophouden bij de Volkskamer aan te dringen opdat het ontwerp nog dezen winter besproken worde.

Nederlandsche leergangen over het strafrecht en de strafrechtspleging.

Ook door denzelfden:

Het Landdagbestuur wordt gelast vertoogschriften te zenden naar de bevoegde overheden der hoogescholen van Brussel, Leuven en Gent, opdat aldaar nog in het loopende jaar de gewenschte leergangen ingericht worden.

Door den heer E. DE VISSCHERE, advokaat te Brugge:

1° Een vertoogschrift zenden naar de Wetgevende Kamer om te vragen dat:

1° In geval een Vlaming, het Fransch onkundig, in het Walenland voor Waalsche rechters verschijnen moet, die het Vlaamsch onmachtig zijn, dat men hem naar de Vlaamsche gerechtshoven zou overbrengen.

2° Dat het taalgebruik voor de militaire rechtbanken door eene wet geregeld worde.

Door den heer F. REINHARD, van Brussel:

1° Het wetsvoorstel Coremans, mits wijziging van artikel 10, als volgt te stemmen:

'Voor het Assisenhof van Brabant en voor de boetstraffelijke kamer, hetzij van eersten aanleg, hetzij van beroep, evenals voor de politierechtbanken van Brussel, zullen de Fransche en de Nederlandsche taal gebruikt worden voor het onderzoek, voor het rekwisitorium en voor het vonnis, volgens de noodwendigheden van elke zaak.

'Als de beschuldigde zal verklaren de Nederlandsche taal gewoonlijk te gebruiken of dezelve te verkiezen, zal de rechtspleging, de beschuldiging bij begrepen, in het Nederlandsch geschieden en het vonnis in die taal uitgesproken worden.

De getuigen zullen, evenals de beschuldigde, rechtstreeks, zonder tusschenkomst van taalman, ondervraagd worden en hunne getuigenissen of verklaringen zullen ontvangen en opgeteekend worden in de taal welke zij zullen gebruikt hebben.

2° Het wetsvoorstel Devigne stemmen, mits bijvoeging der volgende bepalingen.

'In het arrondissement Brussel, zullen de processen-verbaal, door de ambtenaars der gerechtelijke policie opgemaakt, of door alle andere personen welke daartoe bevoegd zijn, opgesteld worden in de taal welke de betrokkene personen (klagers of overtreders) zullen gebruiken.

De verklaringen der getuigen, indien deze eene andere taal spreken dan de betichten, zullen opgeteekend worden in de taal waarin zij afgelegd worden.'

'Dagvaardigingen, beteekeningen van vonnissen en arresten, opvorderingen ter betaling van boeten of ter kwijting van gevangenisstraf, evenals de bekendmakingen aangaande het houden der assisen en de afkondiging der arresten van veroordeeling, zullen gebeuren overeenkomstig de bepalingen der wet van 22 Mei 1878, het gebruik der Nederlandsche taal in bestuurzaken regelende.'

Door den heer HIP. HAERYNCK, van Brussel:

De Vlaamsche Landdag van 9 September, te Gent gehouden, drukt nadrukkelijk den wensch uit dat, nog dit jaar, voor de gestichten van middelbaar onderwijs,

gelegen in het arrondissement Brussel, eene bijzondere regeling ingevoerd worde, gesteund op de volkomen gelijkstelling van Walen en Vlamingen, 't is te zeggen van Vlaamsch en Waalsch regiem.

Door den heer H. RONSE, van Gent:

Op het program der Vlamingen moet er staan, niet meer alleen:

Vlaamsch in 't onderwijs, Vlaamsch in 't gerecht, Vlaamsch in de openbare bedieningen, Vlaamsch in 't leger, enz.

Maar ook:

Vlaamsche rechtvaardigheid. Vlaamsche gelijkheid in alles en overal, zoowel voor werkers als voor burgers, zoowel in kiezing als in onderwijs; bescherming van werkers en werk, evenals de bescherming van eigendom en vrijheid van godsdienst.

Door den heer J. MICHEELS, van Gent:

Bij den minister van onderwijs aandringen, opdat afzonderlijke opzieners gelast worden met het toezicht op het middelbaar onderwijs in de Vlaamsche gewesten; dat niemand tot welk ambt ook in het middelbaar onderwijs in de Vlaamsche provinciën toegelalen worde, zonder bewijs gegeven te hebben eener behoorlijke kennis van het Nederlandsch.

De huidige landdag voege nog daarbij: 1^{e} Dat de leeraars van het Nederlandsch in alles, d.i. lesuren, bezoldiging, getal klassen en leerlingen, met de leeraars van het Fransch gelijk gesteld worden;

2^{e} Dat ten spoedigste leergangen van Duitsche en Engelsche letterkunde bij onze hoogescholen ingericht worden.

Door den heer E. FABRI van Gent:

De afgevaardigden van alle Belgische Dietsche gouwen, te Gent in Landdag vergaderd, gelasten de inrichters en het bureel van den Landdag te onderzoeken welke maatregelen er moeten genomen worden om Willem's en Ledeganck's grafsteden voor verval te bewaren en op het graf van Snellaert een waardig gedenkteeken te stichten.

Door de heeren studenten van Brugge:

De Brugsche studenten wenschten het welgelukken van den Landdag en vragen wanneer toch de beloften der bisschoppen zullen ten uitvoer gebracht worden.

Door den heer FRANS DE POTTER, van Gent:

Het bestuur van den Landdag acht het wenschelijk en nuttig, dat er in elke groote stad van Vlaamsch-België eene lijst worde opgesteld en openbaar gemaakt, behelzende de namen der openbare bedienden van allen aard, die, in het midden der Vlaamsche bevolking, dezer taal niet kennen.

Door den heer ALF. SIFFER, van Gent:

Vragen aan alle Vlaamsche maatschappijen van het land, katholieke en liberale, te willen ieveren om eene wet te bekomen van het volgende princiep:

Alle ambtenaren, van welken aard en rang ook, in de Vlaamsche gewesten, zullen de kennis moeten bezitten van het Vlaamsch en er bewijs van geven door een exaam.

Die wet zal toepasselijk zijn na 5, 6 of 7 jaren.

Op die manier zullen die welke onze taal niet willen aanleeren uit overtuiging en liefde, het doen uit noodzakelijkheid des middels.

Bekomt men dit, dan zullen al de andere grieven door het feit zelf hersteld worden, en de volle oplossing der Vlaamsche zaak zal er natuurlijk en noodzakelijk uit voortvloeien.

Door den heer KAREL LYBAERT, jte, van Gent:

Dat het Landdag-bestuur bij de Vlaamsche bisschoppen aandringe op de vervlaamsching van het onderwijs in de bisschoppelijke kolegiën en scholen.

Door den heer E. VANDEN BERGHE, van Maastricht:

1° Dat het bureel de aandacht trekke van het Middenbestuur op de voorstellen van den jongsten Brugschen Landdag betrekkelijk den Vlaamschen boekhandel, en de gansche uitvoering derzelve eische voor de maand Juni.

2° Dat het bureel in een eerbiedig doch dringend schrijven, de heeren geestelijken wien het aangaat verzoeke voortaan, benevens Belgische uitgaven in Fransche taal, Vlaamsche prijsboeken uit te deelen aan eene Vlaamsche Belgische pen ontleend, en dit in eene betamelijke verhouding.

Nog door den heer DE BEUCKER van Antwerpen:

Een vertoogschrift naar de wetgevende Kamer te sturen, om te eischen dat ook de geneesheeren van 't leger, zoowel als de officieren, verplicht zouden worden zich te bekwamen in de Vlaamsche taal, ten einde in staat te zijn hunne zieken te verstaan.

Kroniek.

Sterfgevallen.

- W.J. HOFDIJK. - Einde Augustus overleed te Arnhem de welgekende en alom geliefde Noord-Nederlandsche schrijver Willem Jacob Hofdijk, die in Juni 1816 te Alkmaar geboren werd en dus den gezegenden ouderdom van 72 jaren had bereikt.

Hofdijk begon zijne letterkundige loopbaan als dichter. Zijne *Balladen uit Kennemerland* (eene streek bij Amsterdam) verschenen in 1849 en deden hem alsdan den naam van ‘Kennemer minnestreel’ geven.

Zijn voornaamste werk op het gebied der geschiedenis is zijn prachtig boek *Ons voorgeslacht* (zes deelen), waarvan de eerste uitgave in 1858-62 verscheen en dat herhaalde drukken beleefde. 't Is een meesterstuk, dat in Zuid-Nederland algemeen wordt gewaardeerd, evenals zijne *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde.*

Ontelbaar zijn zijne gedichten en historische prozawerken, die allen tintelen van gloed en kleur en kracht.

Op zijnen 70sten verjaardag werd hem vóór een paar jaren een nationaal geschenk te Amsterdam plechtig aangeboden. Te dier gelegenheid werd hij tot ridder der Leopoldsorde verheven. Reeds vroeger was hij ridder van den Nederlandschen Leeuw geworden.

Als schrijver en historicus strekte hij steeds der Nederlandsche letterkunde en wetenschap ter eere. Eenen warmen Vaderlander en overtuigden vriend der Vlaamsche Beweging verliezen Noord en Zuid bij zijn afsterven.

- Dr LODEWIJK DELGEUR. - Dinsdag 21 September is bij Antwerpen overleden de heer L. Delgeur, oud-voorzitter van de Oudheidskundige Akademie van België, eerste ondervoorzitter van het Aardrijkskundig Genootschap en briefwisselend lid der Vlaamsche Akademie.

Hij werd te Rotterdam in 1819 geboren, maar woonde reeds sedert 1829 in België. Hij is schrijver van een 'Rijmwoordenboek,' dat in 1846 verscheen. Op het gebied der aardrijkskunde vooral was Delgeur een der meest beslagen geleerden.

- LODEWIJK HENDRIX. - Dinsdag, 18 September is te Antwerpen in den ouderdom van 61 jaren overleden de kunstschilder Lodewijk Hendrix, ridder der Leopoldsorde en der orde van den H. Gregrorius. Zijne godsdienstige schilderingen worden vooral geroemd. In de hoofdkerk en in de St-Jozefskerk kan men van hem den kruisweg bewonderen. Ook de kruisweg van de kapel van het O.L.V. kollegie op de Kunstlei werd gedeeltelijk door hem vervaardigd. Zijne begraving heeft Zaterdag morgend onder een grooten toeloop van vrienden en vereerders plaats gehad.

Nieuwe Uitgaven.

Karel VI en Maria Theresia door SLEECKX. Nr 4 der volksboekjes uitgegeven door het Willemsfonds. Gent, J. Vuylsteke. 54 blz.

- *Jozef II en zijne regeering door* SLEECKX. Nr 5 der Volksboekjes uitgegeven door het Willemsfonds. Gent, J. Vuylsteke. 52 blz.
- *Cilia*, roman door IS. TEIRLINCK. In 8o, 2 deelen, 326 blz. Gent, Ad. Hoste.

Op grootmoeders hoeve
door Al. Van Neste

I.

Ik zie haar nog zitten in haren leunstoel, de goede oude grootmoeder. Hare oogen, waarover de tijd eene schaduw had geworpen, staarden vlak in de ruimte heen, als wilden zij in het lange, verwarde verleden den kronkelenden draad van een welvervuld leven terugzoeken. En wierd de nevel des ouderdoms soms nog verdikt door die des kommers, oh! dan was zij niet ongerust voor zich zelve, - want gedurende hare loopbaan had zij immer haren plicht gekweten - maar voor het geluk van haren Frits, voor de toekomst van haren geliefden kleinzoon, dien zij grootendeels opgekweekt en met moederlijke zorgen omringd had.

Reeds acht en tachtig lange jaren, nu als een rook verdwenen, berusten op haar eerbiedwaardig hoofd en haar vriendelijk gelaat weerspiegelt nog tusschen de rimpels des ouderdoms de goedheid van een warm hart en de zelfvoldoening, die de vrucht is van een eerlijk leven.

Ik zie haar nog zitten, daar in het hoekje van den haard, onder den zwartberookten schoorsteen, geleund op de ijzeren blaaspijp, waarmede zij van tijd tot tijd de brandende houten toesteekt. Aan wien denkt zij? Zonder twijfel aan haren kleinzoon, dien zij lief heeft. Hare lippen verroeren voor haren Frits, dien zij zou willen gelukkig zien.

Frits is nu een jongeling van drie en twintig jaar, krachtig van lichaam en geest, werkzaam met het oog op later, vol liefde voor zijne grootmoeder. Hij ging haar zoo dikwijls bezoeken en gevoelde zich gelukkig ginder bij haar op de kleine hofstede.

Ver van de liefkozingen zijner moeder opgebracht, vaderloos sedert den ouderdom van vier jaren, meer aan zich zelven overgelaten dan zijn gevoelig kinderhart het zou verlangd

hebben, vond hij in grootmoeder de verpersoonlijking van het uiterste vertrouwen.

Het was daar zoo rustig op de hoeve, te midden der stille natuur. Telkenmale betrad hij droomend den gelen zandweg, die nu klimmend dan weer zachtjes dalend tusschen de vruchtbare velden heenkronkelde. Daar ligt nog voor zijnen geest op eene hooge vlakte, het duistere 'Braambosch' waarachter zich, volgens het zeggen der oude wijven van de streek, onder de Fransche omwenteling eene afdeeling Fransche troepen verscholen hield om aan de kogels van de vijandige boeren te ontsnappen; verder in de laagte eene groote hoeve met grachten omringd; eindelijk, verdoken achter hooge boomen en dichte hagen, grootmoeders hofstedeken. Aan zijnen breeden ingang, op eenige stappen van de beek, die zoo zonderling het klare water over haren bodem voortrutselt, staat nog als een getrouwe kindervriend de oude notelaar, waarop de kleine Frits eens met zijne nieuwe zondagkleeren geklommen was en zoo voor eenige onrijpe vruchten de gansche hoeve in rep en roer stelde; dan, twee stappen links, het grijze huis, met zijn strooien dak en zijne menigvuldige groenachtige ruitjes, met zijnen bonten gevel, waarachter de oude nog wacht en waakt, terwijl iedereen aan den arbeid van het veld bezig is; rechts, het lage overhuis, vanwaar de rosse *Baron*, die Frits immer met vriendschap begroette, zorgvuldig alle vreemde stappen gadeslaat en de hoeve van het minste gevaar verwittigt; daar in den grond staat de schuur, waaruit, in den winter, toen de aarde met sneeuw en ijs overdekt is en de vale, korte dag de vernieling der natuur nog volledigen schijnt te maken, de dorschvlegels hun plechtig en regelmatig klop, klop, klop, met iets geheimzinnigs, iets droefgeestigs over de naakte velden laten zweven. Voor het huis, over het veerhof, in den vorm van een langwerpig tapijt, ligt de boomgaard, de vriend der kinderen, de toevlucht der verliefden! Daar, op het zachte groen, beschaduwd door den perelaar had Frits als kind schuldeloos gedarteld en gespeeld, als jongeling van liefde gemijmerd, van geluk en toekomst gedroomd!

De kleine Frits bracht zoo gaarne tot de hoeve een bezoek en aanhoorde met godvruchtige aandacht de grootmoederlijke vermaningen, die bij elk bezoek herhaald en hernieuwd wierden. Het kind dartelde rond, doorliep alle plaatsen, bezocht alle hoeken, hielp paard en koeien bestellen en toen het

gebeurde dat de avond het kind te midden van spelen beweging verraste en het dwong daar te vernachten, dan was het jubel in zijn hart, ofschoon het van schrik bijna wegzonk, toen grootmoeder, eer zij het lampje voor goed uitdoofde, de kleine Frits bij de hand tot aan den notelaar medenam. Daar knielde zij neer en te midden der wijde natuur, waar hare gedachten beter ten hemel konden opstijgen, murmelde zij een laatste gebed, terwijl Frits angstvol de boomen aanzag, die in den donkeren, onmeetbaren avond hunne takken heen en weer wiegelden en hem als zoovele monsterachtige spoken toegrijnsden.

En later, als hij tot jongeling was grootgegroeid, vond Frits onder de vleugels der grootmoederlijke bezorgdheid rust en aanmoediging in de eenvoudige raadgevingen, die hij eerbiedig aanhoorde, omdat zij diep bedacht waren en voortvloeiden uit de ziel van haar, die hij het meest lief had.

Bij elk bezoek van haren kleinzoon herleefde de oude vrouw; nauwelijks had hij den dorpel overschreden, of grootmoeder vroeg nieuws over zijne gezondheid en zijne bezigheden, zette hem bekommerd neder en bracht in overvloed versche melk, eieren en zwarte boterhammen op de tafel. Frits was verplicht zijne grootmoeder met eenige woorden gerust te stellen en zelfs alles gereed te maken, wilde hij de oude een weinig adem behouden, Frits vond daar voor eenige uren eene zachte aandoening.

Op eenen schoonen Juninamiddag bevond zich Frits weeral op den gelen zandweg, die naar grootmoeders hoeve leidt. Alles zag er lieflijker en bekoorlijker uit dan voorheen: het grijze huis lachte hem zoeter tegen, de beek murmelde zachter, de groote notelaar keek hem vriendelijker aan en de ruwe stem van *Baron* scheen hem eene aangename, vloeiende muziek. Frits was dan drie en twintig jaar. Hij beminde uit al de krachten zijner ziel, met het vuur der eerste liefde. En wat zijn geluk ten hoogsten trap bracht, was dat zijne Flora, zijne geliefde, aan zijnen arm met hem tot de hoeve wandelde.

‘Grootmoeder lief’ riep Frits met fierheid, terwijl hij zijne Flora zachtjes in het lage huis duwde, ‘grootmoeder, hier ben ik met de geliefde mijns harten.’ En fier mocht hij inderdaad op haar zijn. Haar regelmatig aangezicht, zoo zeer in harmonie met hare fijne gestalte en hare twintig jaar, en waarop twee blozende kaakjes klonken, was als de weerspiegel van hare zachte, gevoelige ziel.

De oude grootmoeder werd ernstig en antwoordde niet op de groetenissen der beide kinderen. Zij wierp eenen onderzoekenden blik op de jonge dochter en liet Frits in de pijnlijke verwachting of zij de keus van haren kleinzoon zou goedvinden of van de hand wijzen. Eindelijk nam zij het jonge meisje, dat op hare beurt ernstig geworden was tegenover de oude vrouw, bij de hand en terwijl een aanmoedigende glimlach tusschen de rimpels blonk, sprak zij vriendelijk:

'Zet u hier naast mij op den stoel, wij zullen te zamen spreken.' En zij spraken te zamen uren lang zonder verveling en zoo vertrouwelijk als waren zij sedert jaren elkander bekend. Zij voelden zich door eenen weldoenden elektrieken vloed tot elkander aangetrokken, en Flora vond het aangenaam hare ziel in grootmoeders hart uit te storten.

Frits liet de beide vrouwen alleen toen hij zag hoe gelukkig de zaken afliepen. Het huis was te klein, te eng om zijne groote vreugde te bevatten. Met zijnen getrouwen '*Baron*' sprong en liep hij de hoeve rond.

Grootmoeder was van vriendschap en medelijden aangedaan, toen Flora met tranen in de oogen vertelde, dat haar lieve vader op den dag harer eerste communie gestorven was en dat zij hem in haar blanke feestgewaad den laatsten kus, den vaarwelzoen gegeven had. Zij was nauwelijks zestien jaar oud, toen hare moeder den weg naar het kerkhof volgde en van dan af was zij bij hare gehuwde zuster gebleven, bij wie zij wrocht en slaafde zonder belooning noch dank van wege haren schoonbroeder. Nu bereikte zij welhaast hare meerderjarigheid en zou dan zien wat haar te doen stond. Immers zij had nu eenen steun in de liefde van Frits, die haar voorzeker nooit zou verlaten. Doch sedert eenigen tijd had zij een ondragelijk leven, hare zuster vooral wilde niet, dat zij haren Frits beminde en nochtans zij zag hem gaarne als haar eigen leven. Gisteren nog werd zij door hare grammige zuster mishandeld, doch hoe meer zij voor Frits lijden zou, hoe dieper zij hem zou beminnen.

Grootmoeder vertroostte het lieve kind. Flora had haar zoo kinderlijk en vertrouwelijk hare ziel blootgelegd. De goede oude wist bij ondervinding, dat het leven niet zonder wederwaardigheden heenvloeit. Het leven is een stroom, die soms door bruischende watervallen verhinderd wordt. Grootmoeder wist ervan te spreken: had zij niet gedurende vijf en zeventig jaren geworsteld en gestreden om er door te gera-

ken? Maar na regen komt zonneschijn, en daarom moet men zich niet ontmoedigen. En voor Flora zou de zonneschijn welhaast opkomen. Frits was een brave jongen, die met zijne goede inborst zijne vrouw eens zou gelukkig maken.

Ondertusschen was Frits van zijne wandeling terug gekeerd en men zette zich aan de lange eiken tafel. Frits nam plaats nevens Flora op de bank langs den muur. Grootmoeder schoof haren leunstoel dichter en zette zich welgezind tegenover hare lievelingen.

Het zwarte brood paste ditmaal honingzoet op de versche melk en de eieren smaakten beter dan ooit. Daarna zong Frits een lied zoo liefdevol, zoo schoon dat grootmoeder haar nog liet medeslepen en met de gerimpelde hand onbewust de maat sloeg.

De zon begon reeds te dalen en wierp nu met eene nieuwe tint hare schuinsche stralen op de hoeve. De jonge lieden bereidden zich om te vertrekken. Grootmoeder, geleund op haren stok, vergezelde de beide kinderen tot onder den dorpel. Daar nam zij hun de hand en wierp hun een laatste ‘God beware u’ toe, maar op zulken zonderlingen toon, dat het hart der beide kinderen sidderde. Frits omhelsde eerst de oude vrouw, daarna was het de beurt van Flora, die zachtjes zegde: ‘Grootmoeder - ik mag u ook wel grootmoeder noemen, niet waar? - goeden avond en tot welhaast.’

Reeds waren de jongelieden achter den haag op den goudgelen zandweg verdwenen en de oude stond nog aan haren dorpel van geluk voor haren beminden kleinzoon te droomen. Traagzaam keerde zij tot haren leunstoel terug en keek weer strak voor zich in de ruimte heen, terwijl hare lippen iets mompelden, dat aan een gebed geleek.

Op den zandweg nam Flora den arm van haren beminde en trok hem zachtjes tot haar. Zij zag hem in de oogen en liet haren blik in den zijnen baden ‘Uwe grootmoeder is eene brave vrouw’ fluisterde zij, ‘zullen wij hier nog dikwijls terug keeren.’

Voor alle antwoord liet Frits op Flora twee liefdevolle oogen rusten, waarin een gansche wereld van gedachten verborgen zat, terwijl de zefier, die door de bladen ritselde, hun beide wangen kwam kussen en hen tot aan de stad vergezelde.

II.

't Is Allerheiligen. Men zou zeggen, dat de godsdienst den eersten dag van November genomen heeft om een laatste vaarwel te zeggen aan het schoone getijde en dat hij met den volgenden dag - Allerzielen - het gure jaargetijde door mijmering wil inhuldigen. De herfst heeft de verwoesting der natuur begonnen en ze reeds ver vooruitgezet. Zijn sneeuw en ijs nog niet aangekomen, toch stemmen de korte dagen en de grijze geheimzinnige lucht tot bedenking en weemoed. De velden zijn naakt en zwartbruin, de bladeren liggen geel en levenloos in de grachten dooreen de verrotting, de bestemming van alle wezens af te wachten. Vruchten en granen zijn reeds lang in kelders en zolders in bewaring en zelfs de aardappelen, die het langst naar hunnen volkomen wasdom laten wachten, liggen voor de aanstaande koude verborgen. Die naakte velden, die bladerlooze boomen, die dikke mist met nog eenige zonnige dagen afgewisseld, zijn als het eerste tafereel van het drama der jaarlijksche natuurvernieling.

Hier en daar ziet men nog in dat getijde eenen landman nadenkend de paarden en de ploeg volgen, terwijl hij achteloos een deuntje tusschen zijne tanden herhaalt. Maar nog eenige dagen en de laatste ploeg ligt in het wagenhuis; de landbouwer leeft gerust van de vrucht van zijnen arbeid en zijnen angst, tot dat de ontwaking der lente hem weer naar buiten roept.

't Is Allerheiligen.

Frits is nogmaals op den weg naar grootmoeders hoeve. Van zijne kinderjaren af heeft men hem geleerd op de hoogdagen zijne grootmoeder te bezoeken. Hij heeft die gewoonte behouden en hij zou het zich als eene plichtverzuiming aanteekenen, indien hij op die dagen zijne wenschen van geluk aan grootmoeder niet ging herhalen. Sedert zijne wandeling met Flora is hij tot de hoeve niet terug gekeerd, ofschoon hij aan grootmoeder en aan zijne beminde beloofd had er dikwijls te komen. Waarom had hij zijne belofte niet gehouden? Waarom was zijn hart weemoedig en zijn oog vol tranen? Waarom sidderde hij voor het geschetter der gevloekte eksters, die hem met hunne afgrijselijke stem vervolgden?

Vele daadzaken waren voorgevallen, die nu eenen grooten invloed uitoefenden op den toestand zijner ziel.

Korten tijd na de wandeling op de hoeve had Frits, door Flora aangemoedigd, eindelijk besloten te bellen aan het huis,

waar zij woonde. Het moest er toch eens van komen, dat hij officiëel bericht gaf van zijne huwelijksinzichten. Hij wierd op de koelste wijze ontvangen door Flora's zuster, eene hoogmoedige vrouw, die den kop rechtop droeg en in al hare manieren, in al hare woorden liet verstaan, dat zij in de wereld iets te zeggen had en ook iets zeggen wilde. Er was belet en nauwelijks had hij den tijd om, door de spleet van de deur, eenen oogslag op zijne geliefde te werpen, of de deur ging voor zijnen neus toe. Bij het tweede bezoek toonde men hem nogmaals, dat men hem veel liever verloren dan gevonden had en de arme jongen verliet met bloedend hart de woning zonder zijne zaak afgemaakt, zonder zelfs nieuwen moed in den blik zijner Flora gevonden te hebben. Was hij ontmoedigd! En toch moest hij er door, want aan het einde zijner smart glinsterde met het helderste licht de ster zijner hoop, zijns geluks.

Eene derde maal belde hij aan. Madame Wipsteen deed in persoon de deur open. Frits trad met kloppend hart binnen, maar nauwelijks had hij eenige stappen in den gang gedaan of Madame Wipsteen toonde zich aanmatigender dan immer. Een onweder brak los met al de de hevigheid van eenen orkaan. De arme Frits was een gemeene kerel, met valsche inzichten, die hare zuster voor haar geld misschien nemen zou. Daarenboven was hij een weetniet, vol waanzucht, iets beter dan een bedelaar maar niet veel, zonder oorsprong en zonder toekomst, met wien zij hoegenaamd geene betrekking meer wilde hebben; daarbij mocht zij voegen, dat hare zuster ten volle hare zienswijze deelde. En daarop wees zij hem de deur uit.

Frits was als verpletterd. De vlaag was zoo spoedig en zoo hevig opgekomen, dat hij de gelegenheid niet had gevonden een woord te zijner verrechtvaardiging uit te brengen. Op de straat ontstak in zijn hart het vuur der woede. Zooveel beleediging, zooveel onrechtveerdigheid kon hij niet verkroppen. Wat! Hij een bedelaar, een gemeene kerel, zonder toekomst en geldzuchtig, omdat hij met zuivere en edele inzichten zijne Flora beminde! En Flora deelde nog de zienswijze van die heks! Dat was te wreed.

Oh! hij zou zich wreken met nimmer, nimmermeer dit onrechtvaardig volk te bezien.

Dit alles herdacht hij op den eenzamen weg naar de hoeve en hij herhaalde bij zich zelven, dat hij zijn woord te hunnen opzichte zou gestand houden.

En hij telde Flora, die hij nu de zijne niet meer dacht,

onder die booze menschen; Flora, die misschien op dit oogenblik zelve om hem treurde en weende, zooals zij alle dagen om hem getreurd en geweend had, sedert zij hem niet terug zag.

Hij was zoo zeer in zijne bedenkingen verslonden, dat hij Karel, den dienstbode, eenen vriend van over vijftien jaren niet bemerkte, die zich van de hoeve verwijderde op het oogenblik dat hij aankwam.

Grootmoeder was neer gezeten in den leunstoel, naast het vuur. Haar blik zweefde treurig buiten de groene vensterruitjes op de baan, alsof hij iemand wilde ontmoeten.

Frits had nauwelijks den tijd zijne grootmoeder eenen kus op het voorhoofd te drukken en haar ter gelegenheid van Hoogdag geluk te wenschen, of de oude vrouw, die hem zonderling onderzocht alsof hij iets op het geweten had, zegde hem op bijna verwijtenden toon:

'Gij zijt alleen gekomen jongen. Wat wil dat beteekenen? Ik verwachtte nog iemand. Waar is zij gebleven, uwe beminde?'

Frits bleef sprakeloos. Hij had zich aan de vraag niet verwacht.

'Grootmoeder, stamelde hij eindelijk onder den blik, die op hem woog, ik heb geene beminde meer.'

'Welhoe' riep zij en haar gelaat versomberde.

'Zoo is het, lieve grootmoeder. Mijne gelukster is verdwenen achter duistere wolken, mijne hoop volgde den zelfden weg en mijn leven blijft vernietigd.'

En hij vertelde vol weemoed en aandoening wat er gebeurd was.

'Ik heb te veel eergevoel om mij te laten vertreden, besloot hij. Ik zal geen voet meer in dat huis terugzetten. Ik zal haar zeker wel kunnen vergeten!' Bij die laatste woorden verliet hem zijn moed. Hij zonk vol droefheid op eenen stoel naast grootmoeder neder en nam zijn brandend hoofd tusschen de twee handen.

Er volgde in het sombere huis eene lange stilte, die slechts door twee hartverscheurende zuchten, welke uit het diepste van Frits ziele kwamen, onderbroken werd.

Eindelijk vestigde de oude eenen langzamen blik op haren kleinzoon.

- Frits?
- Grootmoeder?
- Gij bemint haar dan nog?
- Oh! Uit mijne gansche ziel! Ik zal haar nooit kunnen vergeten.

- En zij bemint u evenzeer; zij heeft het mij gezegd, toen zij hier nevens mij zat en haar hart heeft niet gelogen. Gij zult met haar trouwen.

- Trouwen? Maar dat is onmogelijk. Alles is tusschen ons verbroken.

- Gij zult met haar trouwen, zeg ik u. Gij bemint haar, zij is u oneindig verkleefd, dat gevoel ik. Gij hebt haar ongelukkig gemaakt met haar zoo onverhoeds te verlaten, daar ben ik zeker van. Gij zult uw ongelijk herstellen met haar te gaan vinden, u te verontschuldigen en haar ten huwelijk te vragen...

- Maar, grootmoeder....'

- Zoo zal het zijn, al moest ik u vergezellen. Ik heb het wel geraden, dat is de goede ziel, die u zal gelukkig maken. Zoo zal het zijn: gij zult met haar trouwen.

De oude zweeg. Voor de eerste maal had zij vergeten melk op het vuur te zetten. Hare gedachten waren niet aan de tafel. De toekomst van Frits hield alleen haar bezig. Zij had het huwelijk van Frits met Flora gedroomd. Zij had gezien dat daarin beider welvaart lag en verstaan dat die vereeniging moest plaats hebben.

De meesterachtige toon liet geene tegenspraak toe. Frits had slechts te beloven, dat hij zich naar grootmoeders voorschriften zou gedragen en dat hij welhaast hare gunstelinge naar de hoeve zou terugvoeren.

III.

'Belofte is schuld,' zegt het spreekwoord, en de belofte welke Frits aan grootmoeder gedaan had was des te gemakkelijker om volbrengen, daar hij in zijne ziel den zoeten naam zijner beminde ondanks zijnen wil hoorde fluisteren. Hij zou dus trachten Flora terug te zien en zich over zijne maandenlange afwezigheid verontschuldigen. Grootmoedigheid en vergeving zijn schoone gevoelens, die de liefdebanden nauwer toesnoeren. Doch wat aangevangen? Hij durfde niet aanbellen. Hij zou haar dus bespieden op de straat en daar uitleggingen geven van zijn gedrag. Gedurende veertien opvolgende dagen wandelde hij met toenemend ongeduld de straat, waarin Flora woonde, regelmatig 's morgens en 's avonds door. Vruchtelooze moeite, want het huis bleef telkenmale dicht voor zijnen neus gesloten alsof geene levende ziel daarin verbleef en elken avond legde Frits zich weemoedig te bed met de vraag op de lippen: 'zal ik haar dan nimmer terugzien?'

De zestiende van November viel dit jaar op eenen dinsdag en dit was de dinsdag der St-Martenskermis, die op het gehucht nabij de stad sedert lang druk gevierd werd.

Het weder was opperheerlijk; de zon zond hare liefste herfststralen en lokte iedereen naar buiten.

Frits had dezen namiddag niets te verrichten. Hij verveelde zich sedert twee uren doodelijk op zijne kamer, toen hij het gedacht kreeg naar het gehucht met den stroom volks, dat onder zijn venster voortwemelde, mede te wandelen.

Halverwegen deed hij eene verrassende ontmoeting. Op vijftig stappen van hem zag hij Flora, zijne beminde, komen, die stedewaarts heen ging. Zijne ziel ontstelde, zijn hart klopte. Toch eindelijk gelukte hij erin haar te ontmoeten en dan wel als hij het minst durfde hopen. Hij naderde, naderde.... zou hij haar aanspreken!

Eene onbeschrijfelijke droefgeestigheid lag op haar aanbiddelijk gelaat. En misschien om zijnentwille! Dit gedacht gaf hem moed.

Hum, hum, deed hij, doch zonder dat hij bemerkt werd.

Hum, hum, herhaalde hij luider. Het jonge meisje sloeg de oogen op en werd rood tot achter de ooren. Zij kwamen bij elkander.

- Flora!
- Frits!
- Gij wandelt?
- Ik ben naar de kermis geweest bij mijne moei.
- En zoo moederziel alleen?
- Ja, alleen, dewijl ik niemand ter wereld heb om mij te vergezellen. Gij zijt immers achtergebleven... en dat nog zonder te zeggen waarom.

En zij keek hem zoo weemoedig, zoo liefdevol in de oogen.

- Gij bemint mij dan nog, Floorke lief?
- Hebt gij er aan getwijfeld, booze ziel? Gij hebt mij zooveel harteleed aangedaan, zonder dat ik het nochtans verdiende!
- Welhoe? Hebt gij door uwe zuster niet doen zeggen, dat gij mij niet meer ontmoeten wildet?
- Ik heb haar niets doen zeggen; mijne zuster heeft gelogen uit eigenbaat. Zij wil niet dat ik trouwe, omdat zij mij noodig heeft.
- Ah! Zoo wordt alles klaar. Ik had ongelijk u te verdenken, maar nu zullen wij ons niet meer verlaten;... indien gij toestemt.

Zij glimlachte even zacht als de zon, die reeds begon te dalen. De vrede was gesloten en arm aan arm keerden zij stedewaarts terug.

- Nu zal grootmoeder tevreden zijn, dacht Frits luide genoeg om door Flora gehoord te worden.

- Ah! Grootmoeder, heeft ze mij nog niet vergeten? vroeg het meisje.

- In 't geheel niet, dewijl zij u op Allerheiligen met mij verwachtte, en mij heeft doen beloven, dat ik u bij haar moest terug brengen.

- Is 't waar? De brave vrouw! Hoe gaat het met haar? Goed? Ik heb zoo dikwijls aan haar gedacht. Wanneer gaan wij haar groeten?

- Zoohaast ons huwelijk besloten is.

Twee maanden later hadden. Frits en Flora alle hinderpalen overwonnen en vol moed en begoocheling waren zij het vroolijk wiegelend huwelijksbootje ingestapt.

Grootmoeder verheugde zich niet weinig om die gebeurtenis, welke zij aangemoedigd en gewild had. Daarin zag zij het geluk harer twee lievelingen en het deed haar goed aan de ziel, te mogen denken dat zij daartoe het hare bijgebracht had. Zij was bij de bruiloft niet tegenwoordig, maar hare kleinkinderen - zij had er nu twee - brachten haar hun eerste bezoek. Of er gelachen en gebabbeld, geëten en gedronken, geliefkoosd en gezoend werd!

Frits en Flora keerden dikwijls tot de hoeve terug. In het tweede jaar hunner vereeniging bemerkten zij, dat grootmoeder, die zoolang aan den tijd weerstand bood en sedert jaren onveranderd gebleven was, begon te verflauwen. Ooren en oogen waren uitgedoofd en nog wilde zij elken morgen op haar plaatsken bij den haard gaan zitten. Zekeren morgen bleef zij te bed om niet meer op te staan.

Verwittigd door den getrouwen Karel snelden hare kleinkinderen naar de hoeve om de duurbare oude eenen vaarwelkus te geven.

Het was hoog tijd, want drie dagen later waren Frits, Flora en vele vrienden en kennissen van grootmoeder in de nederige dorpskerk vergaderd, waar de orgel de droeve tonen der doodengezangen voorspeelde. Nog eenige oogenblikken en de kostbare overblijfsels van grootmoeder wierden ter aarde besteld, daar, bezijden de kerkdeur, onder de schaduw van den ouden, grijzen toren. Een nijdige maartewind sneed het aan-

gezicht der menigte, die rond den gapenden put, de laatste gebeden door den priester hoorde prevelen.

De eerste schup aarde viel lomp en zwaar in het graf. Dan kon Flora zich niet meer weerhouden. Zij borst in overvloedige tranen los en snikte met afgebroken stem: ‘Grootmoeder was eene brave vrouw, wij zullen haar nu nimmer wederzien.’

Dit alles is nu reeds zeven jaar geleden en nog vertelt Flora van tijd tot tijd van grootmoeder aan hare vier knapen, die een gansch uur zonder roeren zitten te luisteren, terwijl de oudgeworden *Baron* met den kop op de voorpooten langs het vuur ligt te slapen.

Frits en Flora keerden slechts eénmaal tot de hoeve terug, want met de nieuwe bewoners waren bijna al de herinneringen verdwenen. Het ouderwetsche huis was door eene prachtige woning van roode baksteenen vervangen. Vreemde wezens hadden de plaats genomen, waar grootmoeder gezongen en geleden, voor het brood gezwoegd en gestreden en voor het welzijn harer kleinkinderen gebeden had. De stallingen waren veranderd, ‘*Baron*’ was niet meer daar om hen te begroeten en zijn opvolger snauwde hen toe als wilde hij hen verscheuren; de notelaar was weggeworpen en het groene tapijt in akkergrond omgewerkt. In een woord de eeuwenoude staat van zaken bestond niet meer en Frits en Flora gevoelden zich vreemdelingen op de plaats, waar zij zooveel voldoening genoten hadden.

Zij keerden sprakeloos en weemoedig stedewaarts terug. Zij gevoelden dat de tijd eene bron van genoegen in zijne rustelooze vaart had medegesleept.

Kortrijk, *September 1888.*

Poëzie

I.
Blaas den horen.

Blaas den horen, trouwe wachter,
schildwacht, laat de valbrug neer.
Meld der treurende Margrete:
Hier is haar geliefde weer.

Van zoo wijd kom ik getogen
over berg en over dal,
en mijn grijsbestoven klepper
hunkert moede naar den stal.

Maar mijn herte jaagt en hunkert
luider naar de liefste teer.
Trouwe wachter, blaas den horen,
schildwacht, laat de valbrug neer.

WERNER.

II.
Do, do, kindje.

Daar ligt in de wiege 't kindje,
Dat zoo zalig droomt en rust,
Wen de moeder onder 't zingen
Liefdevol zijn wangen kust.
Do, do, kindje, slaap maar zacht,
Want uw moeder waakt en wacht.

Onschuld glinstert op zijn wezen.
Englengoedheid, levenslust
Ademt het met moeders stemme,
Als zij wieglend 't kleintje kust.
Do, do, kindje, slaap maar zacht,
Want uw moeder waakt en wacht.

Later op de baan des levens
Is de slaap niet zoo gerust;
Want daar wachten stormen, klippen,
En geen moeder, die u kust.
Do, do, kindje, slaap maar zacht,
Wijl uw moeder waakt en wacht!

AL. VAN NESTE.

Kortrijk, 13 *October* 1888.

III.
Aan de poezie.
na eene krankte.

Poëzie, gij gaaf der gaven,
Dichtvuur, Helikonsche wijn
Van 't Parnasche maagdelijn,
Wil mijn geest bestendig laven
Me een getrouwe leidster zijn?
Zonder u waar me immer 't leven
Tot een zielesmart gegeven
De aarde een nare rampwoestijn,
Waarin ik, bij 't suffend zwerven,
't Dierbaarst heilgenot zou derven,
's Levens heldre zonneschijn.

Stadig prooi van ongenoegen
Zelfverveling, en bezwaard
Daar hier 't hart geen heul ontwaart,
Wen 't zich onder rustloos zwoegen
Waant, in een onvruchtbre gaard,
Waar bij 's levenssap ontberen
Flora's lievelingen teren
Vaak door stormgeloei ontblaard,
Die bij angst en rouw verwekken
Drukvol ten verderve strekken
Van de minste vreugd op aard.

Neen, aan zulk een smart ontkluisterd,
Zal me uw flonkerstar getrouw
Hier op 't doornig pad zoo nauw
Voorelichten, hoe verduisterd
Door het mistend nevelgrauw;
Opdat 'k als uwe ingewijden
Me in uw aandrift zou verblijden
't Zij bij oneer, smaad en rouw,
Of wanneer 'k bij 't bronnat vloeien,
Bloemkens in uw tuin mag snoeien
Als de lier helklinken wou.

Want, ja wee hem, die ontheven
Van zoo'n gunst, den kostbren tijd
Bij Appolo's hoefbron slijt,
Is 't door God hem niet gegeven,
Dichter is hij niet gewijd.
Hij zal, ja bij 't haar bedoelen
Even smartvol, rustloos woelen
Daar zijn poging niet gedijt;
Wen hem 't lot als duizendtallen
Vroeg of laat te beurt zal vallen
't Hart verkankrend zelfverwijt.

Doch dit wist gij, heilgodinne,
(O aanvaard mijn' hulde er voor)
Ingeslagen 't letterspoor
Roerdet gij mij 't hart, de zinne,
't Zij bij dag en nacht, om door
De enge distelbaan te streven
Stil de harpe klem te geven
't Oog gericht op kunstengloor;
Want bij luit en snaar beroeren
Was 't mijn doel nooit strijd te voeren
In uw vreedzaam dichterkoor.

Vuur mij dan als Isrelszanger,
Nog meer aan, en leen mij macht,
Die ondankbre tooverkracht,
Opdat ik, van aandrift zwanger,
In uw tempel hou de wacht;
Om u wierook toe te branden
Als 'k u eenige offeranden
Heb op 't altaar aangebracht,
U ten dank voor al de gunsten,
Tot den roem der schoone kunsten
Mij geschonken dag en nacht.

Ja, 'k verhoop nog schooner wenschen
Dichterlijken zonnegloed
In 't voor u gestemd gemoed;
Lauwren aan de harp te trensen
Die ze in achting groeien doet;
Bij 't veelmondig rietbespelen
't Woord der waarheid stout te kwelen,
Waarvoor domheid wijken moet,
Zangen vol van kracht en leven
Dien 't verbastrend hart doen beven
Trillend door en merg en bloed.

Zij mijn hart uw woningstede
Blij te moede op 't kunstgebied!
Zij mijn gansche leven niet
Dan een aanzijn, dat door rede
Wordt begeesterd en door 't lied;
Tot wanneer 'k mag stem en tonen
Bij de goudgeharpte zonen
Menglen, evenals de vliet,
Die ontsprongen aan de welling
Langs de dorre distelhelling
't Nat in Thetis overgiet

KAREL DELMOTTE.

Gent, *Bloemenmaand,* 1888.

IV.
Alleen!

Ik dwaal het kerkhof rond,
Het hart vaneengereten;
De smart is niet te meten,
Die God mij overzond!

De dood verbrak de keten,
Die beider harten bond...,
En niemand heelt mijn wond,
Noch hoort mijn droeve kreten!

Na 't leven zoo vol luister
Zonk eeuwig 't heil in 't duister:
Mijn levensdroom verdween.

Mijn hart, met smart doorweven,
Zoekt aan heur zij te leven....
Doch 'k ben en 'k blijf.... alleen!

ISIDOOR ALBERT.

Beirvelde, 1888.

V.
Vooruitgang door het werk.

den heer EMIEL FRANCX, stichter van den WERKMANSKRING, te Aalst.

Een droeven tijd doorworstlen thans de mindre standen;
Steeds grooter wordt hun strijd voor leven en bestaan:
Maatschappelijke vragen boeien al de landen,
Wie lost die vragen op, waar komt het licht vandaan?

Mag elders 's werkers zin 't aan goeden raad ontbreken,
En zaait men haat en nijd om 's menschen standverschil;
Door rede zoekt men hier 't begrip van Recht te kweeken,
En waar de Rede heerscht, heerscht ook gezonde wil.

Vooruitgang door het Werk! zulks is het edel streven,
Dat eeuwe en eeuwen door des menschen geest betracht;
Het werk, dat de aarde voedt, aan 't heelal schenkt het leven,
Aan 't volk zijn eigenwaarde en zedelijke kracht.

Bij arbeid kennis voegen geeft den werkgezellen
't Besef van recht en plicht, dat volksgeluk verbreidt;
De kennis die het hart van levenslust doet zwellen,
En 't vrijer opheft uit zijn staat van minderheid.

Naar waarde schat men hier uw groot en moedig wenken,
Uw hart dat 't volk ten dienste staat met raad en daad;
Uw vast beraad, die geene tegenheid kan krenken,
Hoe moeilijk ook de taak tot zoo een doel bestaat.

Van onze erkentenis zij dezen dag als feeste
U toegewijd - als hulde aan uw voorzitterschap,
Als hulde en dankbaarheid de innigste en de meeste
Belooning van den Kring, waarvan gij richt den stap.

Tot eer der werkersschaar verstrekt uw edel pogen;
Want krachtger is de kring dan men zich had beloofd;
Gij zijt de hoop, de ziel; uw toedoen schept vermogen:
Voltooi uw werk geheel, blijf in ons midden 't hoofd.

Bevordring door het werk! die leus hier opgenomen
Om steeds den kamp te voeren door uwe hand geleid,
Is ons een duurbaar pand voor wat mag overkomen
En wat in wel en wee de toekomst ons bereidt.

Blijf aan ons hoofd om voort te strijden en te werken
Aan 't eervol doel, waarop vooraan prijkt uwe naam;
Blijf aan ons hoofd, dat is: de kring nog meer versterken,
Want niemand meer dan U is tot die taak bekwaam!

VICTORIEN VAN DE WEGHE.

Antwerpen, *October* 1888.

Iets over den aard van het Vlaamsch.

‘Als iemand een kostbaar kleinood, een zeldzaam edelgesteente in eigendom heeft, dan is hij niet alleen trotsch op deszelfs bezitting, dan verzamelt hij alle mogelijke inlichtingen, die hem den oorsprong en de hooge waarde van zijnen schat doen kennen, dan verveelt hem nooit duizendmaal hetzelfde te hooren herhalen.’

Zóó begint een opstel. ‘*Grond en Rijkdom onzer moedertaal*’ door den Heer Ipers, verschenen in den *Kunstbode*, gedurende den jaargang 1884. Welnu, dan zal de Heer Ipers het mij niet ten kwade duiden als ik hem eenige inlichtingen breng nopens den aard onzer moedertaal, al moesten deze inlichtingen de zijne tegenspreken; immers de Heer Ipers moet er toch eenigen prijs aan hechten juist ingelicht te zijn.

Bovengemeld opstel werd ingegeven door een zeer lofwaardig gevoel, de liefde voor ‘onze schoone, onze rijke moedertaal, zoo dierbaar aan onze Vlaamsche harten.’ Evenwel eene ketterij wordt er in ontwikkeld, en het komt er op aan geene valsche denkbeelden nopens den aard van het Vlaamsch te verspreiden. Die ketterij bestaat hierin te willen bewijzen, dat het Neerlandsch eene eensilbige taal is, op grond dat het veel eenlettergrepige woorden telt.

‘Voeren wij, zegt de schrijver, onzen geest terug naar het oogenblik op hetwelk de mensch voor de eerste maal een wezen ontmoetend, zich verplicht gevoeld aan hetzelve eenen naam te geven. De naam moet als een klank uit zijnen mond komen. Zijn geest, dit ligt buiten twijfel, staat verwonderd, verbaasd bij het aanschouwen van dat onbekend wezen, groot of klein, dat hij met eenen naam moet noemen. Hoedanig zal die naam, dit woord, die klank zijn? Gelijk bij iedere verrassing, die klank zal kort, die naam zal eensilbig zijn. Hij zal roepen: “boom! tak! blad!” liever dan de lange klanken, dan de veelsilbige namen, gelijk men die vindt in de afgeleide en aangesmolten talen. Zoowel als men bij verrassing korte roepen uitgalmt als “oh! ah! eh!” zoo zal de mensch in onze veronderstelling ook roepen in eensilbige namen en daardoor in zijnen geest een denkbeeld vormen van de wezens, die hij ontdekte.’

Men ziet het den Heer Ipers wel aan dat hij niet vertrouwd is met leerstelsels aangaande den oorsprong der spraak. Zijne veronderstelling heeft maar de waarde eener veronderstelling; wanneer men zich niet steunt op den aard der spraak zelf, kan men aan zulke veronderstelling niet eene zekere waarschijnlijkheid ontkennen. Evenwel, besluiten dat het zoo is toegegaan, omdat men denkt dat het *niet anders zijn kan*, is te ver gaan. Waarom zou de mensch niet ‘eilaas!’ uitgeroepen hebben of liever ‘wapene’ (dat Vlaamsch is), zooals Maerlant tot zijn vriend Martijn roept:

> ‘Wapene! Martyn, hoe saelt gaen,
> Zal die werelt iet lange staen
> In dus cranken love?’

Maar het is mij niet te doen tegen die zienswijze over den oorsprong der spraak aan te gaan, maar wel tegen het besluit dat uit die *veronderstelling* getrokken wordt. Immers, de schrijver zegt: ‘Eigenaardige, oorspronkelijke talen moeten *dus* in den grond *eensilbig* zijn, *en dit is onze rijke moedertaal bij uitstek.*’ Zoo een *besluit* trekken uit eene *veronderstelling* is vooreerst eene tekortkoming in de redeneering.

Dan, het opstel doet ons inzien, dat de schrijver niet een zeer klaar denkbeeld heeft over taalkunde in 't algemeen, over den aard, den oorsprong van het Neerlandsch in het bijzonder, noch over de plaats welke onze moedertaal bekleedt onder de zustertalen met dewelke zij in nauw verband staat, noch in 't algemeen over den rang, welken het bekleedt onder de andere, in Europa gesproken talen.

Vooreerst, de schrijver heeft geen begrip van hetgeen eene eensilbige taal is. Want er is een verschil tusschen eene eenlettergrepige taal en eene taal die veel eenlettergrepige woorden telt. Om een klaar denkbeeld doen op te rijzen nopens den aard van het Nederlandsch, ware het goed beknopt de kenmerken uiteen te zetten der klassen, waarin de talen, op de oppervlakte van den aardbodem gesproken, vervallen; namelijk de *eenlettergrepige* talen, de *agglutineerende* en de *buigende.* Daar ons hier evenwel de noodige ruimte niet gegeven is om over die drie talensoorten te handelen, zullen wij ons bepalen den aard eener *eenlettergrepige* of *isoleerende* taal te kenschetsen.

Eene *eenlettergrepige* taal, zooals het de naam reeds aanduidt, drukt ieder begrip door een woord van ééne

lettergreep uit. Zij kent géène woorden van meer dan eene lettergreep. Deze eensilbige woorden zijn onveranderlijk. Daaruit verstaat men dat de spraakleer van zoo eene taal zich bij de *syntaxis* of *woordvoeging* bepaalt. De betrekkingen tusschen de woorden en de gedachten worden uitgedrukt, niet, zooals in de talen die wij kennen, door uitgangen of vormveranderingen, maar wel door de plaats dier woorden en den klemtoon daarop gelegd. Daarom worden die talen dan ook *isoleerend* genoemd: immers, ieder woord drukt een begrip uit, *maar* niets dan een begrip, en alle betrekking wordt daar buiten gesloten.

Om daarvan eene duidelijke gedachte te bekomen, nemen wij tot voorbeeld het Chinees, de eenlettergrepige taal bij uitstek.

Ieder Chineesch woord is eenlettergrepig.

Het heeft noch verbuiging, noch vervoeging, noch meervoudsvorming, noch vorming van trappen van vergelijking, noch vorming van bijwoorden, noch iets van dien aard.

De betrekkingen worden uitgedrukt door de plaats in den zin; zoodat eene zelfde lettergreep een naamwoord, hoedanigheidswoord, bijwoord of partikel zijn kan; een nominatief, genitief, datief of accusatief, een tegenwoordigen of verleden tijd; de bijvoegende of gebiedende wijze; een lijdenden of bedrijvenden vorm kan uitdrukken. Zoo iets bijzonders wordt ze door plaats en klemtoon.

De lettergreep *ta* kan beteekenen: groot, grootheid, vergrooten, grootworden, grootsch.

Om aan te toonen hoe de zin kan afhangen van de plaats zij het volgende voorbeeld voldoende: *Ngò* tà ni = ik sla u.

Ni tà ngo = gij slaat mij.

Meervoud, geslacht, naamval enz. worden uitgedrukt door het bijvoegen van woorden die getal, geslacht of plaats aanduiden. Zoo: *tschoung* = menigte, *jin* = mensch, *tschoung jin* = menschen; *niou* = vrouw, *tsi* = kind, *niou tsi* = dochter; *nant* = mensch, *tsi* = kind, *nant tsi* = zoon.

De naamval wordt uitgedrukt door partikels, die oorspronkelijk de plaats hebben aangeduid. De gen. bijv. wordt uitgedrukt door de partikel *tschi*, welke men plaatst tusschen de twee naamv. waarvan het eerste in den gen.: *min tschi li*

volk
macht
= volksmacht.

De trappen van vergelijking worden op eigenaardige wijs

uitgedrukt. Zoo, om te zeggen *de beste der menschen* heeft men: *pe fou tschi te* = honderd goede menschen. Wij doen niet anders wanneer wij bij voorbeeld zeggen: ‘hij is zoo zat als honderd duizend man.’

In de vervoeging worden de tijden door partikels aangeduid. In het Cochinchineesch drukt men den tegenw. tijd uit door de voornaamw. vóór het werkw. te stellen:

toy men - ik bemin
mai men = gij bemint
no men = hij bemint

De verleden tijd wordt uitgedrukt door de part. *da* die *reeds* beteekent; zoo: *toy da men* = ik beminde enz. Het Chineesch is hoegenaamd voor geen klankverandering of klankafslijting vatbaar. Het volgende voorbeeld zal klaar den afstand toonen tusschen eene taal zooals het Chineesch en de onze. *Tien* is in 't Chin. Shi. Daaraan mag niet geraakt worden zonder dat de beteekenis verandert. Om *twintig* uit te drukken zegt men: *eùl shi* = twee tien. Het grondig verschil springt in 't oog. In *twintig* liggen de gedachten opgesloten van *twee* en *tien*; daarvan zijn wij overtuigd; wij hebben er het innig gevoel van. Evenwel, de stoffelijke vormen dier twee gedachten hebben zich zoodanig aan elkander gehecht dat zij een onafscheidbaar geheel gevormd hebben, dat zij met elkander vergroeid zijn. Wie, zoo niet de taalkundige, zal ontdekken dat dit twintig overeen te brengen is met het Got. *tvai tigjus* = twee tienheden; van daar het As. *tuentig*, Eng. *twenty*, D. *zwanzig.*

Voor de woordvoeging is de afstand tusschen de twee talensoorten even groot. Een enkel voorbeeld:

Ouang	*youe*	*scou*	*po*	*youen*	*chy*	*ty*
Koning	spreken	ouderling	niet	verre	1000	mijlen
ene,	*lay*	*y*	*tsiang*	*yeou*	*y*	*ly*	*ou*
en	komen	ook	willen	hebben	voor	goed	mijn
koue.[1]							
koninkrijk.							

Die volzin moet beteekenen: ‘Eerwaardige ouderling (daar gij) gekomen zijt, duizend mijlen niet verre achtend, zoudt gij (misschien) (iets) voor het welzijn mijns koninkrijks hebben?

(1) Al die voorbeelden zijn getrokken uit Schleicher: ‘Les langues de l'Europe.’

Dit zal voldoende zijn om een denkbeeld te geven van hetgeen eene eenlettergrepige taal is. Is *onze* taal zóó iets? Is zij zóó geweest? *Kan* zij zóó geweest zijn? Ongetwijfeld neen. Men heeft het gezien: het verschil is *grondig* zoowel voor het stoffelijke als voor den geest, den innigen aard der taal.

Gewis, had de schrijver eene eenlettergrepige taal *dusdanig* gekend, hij zou van het Nederl. geene eenlettergrepige taal gemaakt, en onze taal als geene goede eigenschap aangerekend hebben, hetgeen er inderdaad geene is; want, het is ongetwijfeld dat eene taal zooals de onze, met hare veelvuldige buigingsvormen, den geest die hare woordvoeging beheerscht, veel hooger staat dan het Chineesch, dat zij tot het uitdrukken van alle schakeeringen der gedachte een veel geschikter middel is.

Nu, de schrijver heeft willen bewijzen dat het Neerlandsch eene eenlettergrepige taal is, *omdat het veel een silbige woorden telt.* Hier hebben wij weer te doen met een gebrek in de redeneering. Inderdaad, om eene bewijsvoering te leveren zooals ze de schrijver heeft willen geven, wat moest er gedaan worden? Men moest door *goede* NEDERLANDSCHE *voorbeelden* aantoonen, dat *alle* Neerlandsche woorden eenlettergrepig *zijn* of het *eens* waren. Aan andere talen ontleende woorden zooals *straat*, *plant, paard*, enz. mochten natuurlijk niet gebruikt worden. Men moest daarbij nadenken dat de taal een zeer veranderlijk iets is, dat nimmer in een *statu quo* blijft. Derhalve moest men nagaan of de heden eenlettergrepige woorden het *altijd* geweest zijn, en daarom opklimmen tot de oudere taal. Had de schrijver zulks gedaan, dan ware hij juist tot een tegenovergestelden uitslag gekomen: de Indo-Germaansche talen, bij dewelke ons Nederlandsch behoort, vertoonen het tegenovergestelde verschijnsel: verre van in den oorsprong eenlettergrepig geweest te zijn, vereenvoudigen hunne stoffelijke vormen zich meer en meer door klankafslijting, vandaar, dat woorden, in den oorsprong meerlettergrepig, nu eenlettergrepig *geworden* zijn. En mocht men uit dit verschijnsel een gevolg trekken, dan zou het moeten zijn, dat die talen in den oorsprong meerlettergrepig, neiging naar eenlettergrepigheid vertoonen. Dit gevolg kan men evenwel niet trekken.

Om zijne stelling te bewijzen, heeft de schrijver een aantal voorbeelden aangehaald. Wij zullen op eenige (wij kunnen er niet aan denken het voor allen te doen) zijner voorbeelden aanwijzen hoe gebrekkig zijne redeneering is.

Eene opmerking vooraf. De schijver merkt aan ‘dat er vele stamwoorden zijn die men in meest al de talen wedervindt en die dus de verwantschap van de talen aanduiden. In het begin was er maar eene spraak. Die spraak heeft zich in vele takken verdeeld.’ De schrijver heeft een zeer onduidelijk begrip van een bijzonder feit. Onjuist is het te zeggen dat àlle talen van ééne afstammen (De schijver gebruikt onjuist het woord spraak in plaats van taal: dat is hetzelfde niet). Enkel ééne talenklas vertoont de nauwe familietrekken waarvan spraak; het zijn de Indo-Germaansche of Arische talen, onder dewelke ons Neêrlandsch behoort. Om die familiebetrekkingen aan te wijzen kiest de schrijver slechte voorbeelden, bijv. Lat. *cuppa* (sic voor cùpa) Fr. *coupe*, Eng. *cup*, Vl. *kuip.* Inderdaad *coupe*, *cup*, *kuip* stammen van het Lat. *cupa* af, zijn dus aan iedere bijzondere taal niet *eigen*, kunnen bijgevolg niet gelden voor het staven van de verwantschap dier talen. Maar om dát te ontdekken, ontbreekt het den schrijver aan een criterium: hij kent de wet van Grimm niet.

Nu, de Arische talen, waaronder het Nederlandsch, stammen alle van ééne oortaal af. Onder die talen zijn de eene natuurlijk ouder dan de andere. Zoo zijn de reeds uitgestorven talen Latijn, Grieksch, Sanskriet enz. veel ouder dan onze hedendaagsche. Ook zijn er onder die talen die met elkander meer verwant zijn dan met de overige Arische. Zóó zijn bijv. de Germaansche talen waaronder Engelsch, Duitsch en Nederlandsch, want op eerste zicht wordt het ontwijfelbaar of deze moeten van eene zelfde taal afstammen. Wil nu het Neêrlandsch eens eenlettergrepig geweest zijn, dan moeten ook de talen, die mede van eene zelfde afstammen, eens eenlettergrepig geweest zijn.

Deze kleine uitweiding was noodig; wanneer wij voor de voorbeelden door den schrijver aangehaald naar oudere vormen moeten zoeken, gebeurt het dat wij in het Nederlandsch niet hoog genoeg kunnen opklimmen; verder dan het Middelnederlandsch kunnen wij niet terugwijken; van Oud-Nederlandsch hebben wij geene overgebleven gedenkteekens; onze geschreven letterkunde klimt niet hooger dan de 11de of 12de eeuw. Evenwel zijn wij gewettigd op te klimmen naar oudere Germaansche talen dan het Neêrlandsch, aangezien deze toch eenen gemeenschappelijken oorsprong hebben: de eene kan niet eenlettergrepig geweest zijn zonder dat de andere het eveneens geweest zij.

Laat ons nu *eenige* van de voorbeelden, door den schrijver aangehaald, nagaan.

Tuin. Reeds in de Beiersche wetten van de 7de eeuw vinden wij den vorm *tunin;* dus niet eenlettergrepig.
Plant (het Lat. planta) is geen Neêrlandsch, kan dus voor de eenlettergrepigheid van het Neêrlandsch niet pleiten; men ziet overigens dat het van twee-, eenlettergrepig *geworden* is.
Straat van (via) strata is eveneens geen Nederl.
Mensch. De vorm van dat woord wijst reeds op twee lettergrepigheid, zooals door het Gotisch hoedanigheidswoord *mannisks* wordt aangeduid.

Man vergelijk Got. *Manna.*
Vrouw vgl. Got. *frauja* - heer.
Meid. Die vorm wijst op samentrekking, vgl. Got. *magaths.*
Paard, is geen oorspronkelijk Neêrlandsch, stamt af van den mlat. vorm *paraveredus = nevenpaard*; van daar oudhoogduilsch *pfarrifried,* het hedend. Fransch *palefroi* enz. met verandering van *r* in *l.* Door samentrekking ontstonden het Vl. *paar*d en het D. *Pferd.*
Hoofd, vgl. Got. *haubith.*
Kruin, is het Lat. *corona*; werd door het volk gevormd; daarnevens *kroon* van geleerden oorsprong.
Oog, vgl. Angelsaksisch *eage*; Got. *augo.*
Neus, vgl. AS. *nasci, nosu*, *nose.*
Tong, vgl. Got. *tungo.*
Kin, vgl. Got. *kinnus* = wang.
Hart, vgl. Got. *hairto.*
Hand, vgl. Got. *handus.*
Voet, vgl. Got. *fotus.*
Ziel, vgl. Got. *saiwala*, dus ver van eenlettergr.
Wil, vgl. Got. *wilja.*
Haat, vgl. Got. *hatis.*
Wraak vgl. Got. *wrakia, wraka.*
Licht vgl. Got. *linhath.*
Lucht vgl. Got. *luftus.*
Zon vgl. Got. *sunno.*
Maan vgl. Got. *mena.*
Ster vgl. Got. *Stairno.*
Loof vgl. Got. *lauba.*
Hemel vgl. Got. *himins* (AS heofon) Het woord *hel*, dat de schrijver niet geeft, is ook al niet eenlettergr. vgl. Got. *halja.* en mnd. *hille.*

Aarde vgl. Got. *aìrtha.*

Met de woorden op *e*, *de*, *el, er* springt de schrijver gemakkelijk om: die uitgangen zijn enkel welluidendheidshalve aan de woorden gehecht. Neen toch. Men vergelijke enkel *aarde* met Got *aìrtha* en *water* met Got. *wato.*

Hetzelfde zou het geval zijn voor de woorden *vader*, *moeder, broeder, zuster.* Er is een welluidendheidsdeel, want het kind zegt *vaâ*, *moê*, enz! De schrijver denke toch dat de kinderen de spraak niet gemaakt hebben. Dan, hij vergelijke Got. *fadar*, *brothar*, AS. *moder*, Got. *svistar.*

Dit zal volstaan. Ik kon de voorbeelden talrijker gemaakt hebben. Vooral zou ik de mnd vormen moeten gegeven hebben. Maar de meeste dier woorden gaan in 't mnd. uit op *e: sone*, *sele, wrake, sonne*, *beke* enz.

De schrijver met zijn zeer rekbaar grondbeginsel zou dan gezegd hebben: de *e* is welluidendheidshalve aan het woord gevoegd. Neen toch. Vele nw. gingen in het Germaansch op *a, o* of eenen anderen klinker uit. De volle klank is stillekens aan verzwakt tot *e*, die later zelf weggevallen is: *sunno, sonne*, *zon*; *mena*, *mane*, *maan*; *stairno*, *sterre, ster; wilja, wille*, *wil; sairwala*, *siele, ziel,* enz. Dit verschijnsel van verzwakking is algemeen en berust op de *wet der minste moeite.*.

Had ik dat alles breedvoerig gedaan, de uitslag ware dezelfde geweest: er ware bewezen dat het Vlaamsch geen eensilbige taal is of zulks nooit geweest is. Zulks hebben wij door de voorbeelden van den heer Ipers zelf bewezen.

Op eene andere wijze kon dat aangetoond worden. Heeft de schrijver niet zelf gezegd, dat alle talen van eene afstammen. Wij hebben gezien dat men dit van alle talen niet zeggen kan, dat men het enkel voor de Indo-Europeesche talen vaststelt; Indo-Europeesche of Arische talen zijn de meeste der talen van Europa: Engelsch, Fransch, Duitsch, Neêrlandsch, Italiaansch enz. enz. benevens sommige van Azië: Indisch, Perzisch, enz. ook de oudere talen Latijn, Grieksch, Sanskriet enz.

Van eene van die talen zeggen dat zij eenlettergrepig is of geweest is, is zeggen dat de taal, waarvan zij afstamt, eenlettergrepig was; daaruit volgt, dat, hoe hooger men in de geslachtsboom der I.G. talen opklimt, hoe meer men tot eenlettergrepigheid zou moeten naderen. Het Neêrlandsch nu is onder de Arische talen eene betrekkelijk jonge taal. Onze mndl. letter-

kunde klimt niet hooger dan de 11e eeuw. Van oudnederl. hebben wij geene overblijfsels; van Vlaamsch vóór de neerzetting der Franken in onze streken, kan geen spraak zijn; dit doet ons voor het bestaan van het Vlaamsch *ten hoogste* opklimmen tot de IVe eeuw, wel te verstaan, als men zeer toegevend reeds den naam van Vlaamsch wil geven aan het Franksch dialect, dat later ons Vlaamsch *wierd.* Werpen wij nu eenen oogslag op het Grieksch. Men neemt aan dat de historische kern der Ilias en der Odysea in de 13de en de 9de eeuw vóór Christus ontstond. Dezangen, die beide heldendichten uitmaken, werden op bevel van Pisistrates († 528 v. Chr.) verzameld. Dertien eeuwen en meer, mocht de Grieksche taal dus reeds op eene prachtige ontwikkeling bogen. Dit scheidt ons van het ontstaan van het Neêrlandsch van zoo'n 2000 j. De schrijver geeft het woord *vader* aan, meenende dat het eens in 't ndl. een letterg. geweest is, en het Gr. *patêr*, juist hetzelfde, was ruim 2000 j. vóór 't ontstaan van het Nederl. niet eenlettergr.! Kortom, het Grieksch was nooit eenlettergrepig; zeer integendeel; het vertoonde van ouds eene ongemeene rijkheid aan spraakkundige vormen van allen aard. En het Neêrl., zóóveel jonger, zou ééns eenlettergrepig geweest zijn! Men ziet wat schijn het heeft.

Hierbij kan de weêrlegging van 's schrijvers stelling blijven. Dit zal afdoende zijn.

Eenige andere ketterijen zouden in het opstel op te rapen zijn. Voor de welluidendheid alleen zouden de telwoorden als *honderd* eenen uitgang hebben. Neen toch. De woordafleiding van *honderd* staat vast. *Honderd* is letterlijk tientien. *Tien* is in het Got. *taihun*; *honderd = taihuntaihund.* Bij dien vorm voegde zich nog een uitgang: *taihuntaihun-d-erd.* Ten slotte zijn de drie eerste lettergr. weggevallen en er is gebleven: *hundert*, *hundred, honderd.* Deze afleiding is ten volle zeker. Men vergelijke het lat. *decemdecemtum* van waar *centum* en ten slotte het Fr. *cent.* Eveneens het Gr. *dekade-ka-ton* van waar *ekaton.*

Wat *twintig* aangaat, de uit. is niet *ig* maar tig; het is letterl. het Got. *tvai-tigjus* = twee tienheden. Got. *tigus* = tienheid.

Kerk is niet van *ecclesia*, dat *église* gegeven heeft, maar van *kuriakê.*

Zeer gewaagd inderdaad is de afleiding van *zolder* van *zoll = tol.* Het is van het lat. *solarium. Kelder* is voor *cellarium* en heeft niets te zien met *cêlare.*

Winkel = hoek heeft niets te zien met *wenken.*

Ellende voor elilenti of alilenti, beteekent letterl. *ander land* enz. enz.

Dan, 'de oorspronkelijke taal onzer Celtische (Keltische) stamvaders' was Keltisch, in de verste verte geen Neêrlandsch. In zoover wij Vlaamsch spreken, hebben wij geene Keltische voorouders; wij zijn onder dat oogpunt *Salische Franken.*

En nog, in éénen adem spreken van *Druiden* en *Walhalla!* Wat mengelmoes! *Druiden* behooren aan de *Kelten*, het *Walhalla* aan de *Germanen.*

Kortom, men ziet wat waarde allerhande gissingen en beweringen hebben, wanneer zij niet op wetenschap berusten.

Ten slotte zijn wij het met den schrijver toch omtrent één punt eens, namelijk de taalzuivering, voorzoover deze niet overdreven wordt. Immers, men moet inzien dat géène taal op zich zelf bestaan kan in den tegenwoordigen toestand der beschaving; de beschaving van het eene volk heeft invloed op die van een ander, en van daar ontleeningen van woorden die onvermijdelijk zijn. Eene taal zonder bastaardwoorden ware maar mogelijk bij een onbeschaafden wilden stam, die zonder betrekking met den buiten, verstoken van alle verkeer met andere volken zou leven. Daarom ontsieren bastaardwoorden eene taal niet al te zeer, wanneer ze er niet overvloedig in aan te treffen zijn. Wat evenwel eene tekortkoming is, is het opzettelijk gebruik van bastaardwoorden wanneer de rijkheid der taal toelaat die te vermijden; het jacht maken op zulke woorden is maar eenvoudig pralerij. Dit jachtmaken treft men bij sommige onzer Vlaamsche schrijvers aan. Lees gelijk welk opstel van Auguste Gittée, hij zal middel vinden er een '*interessant*' of '*interesseeren*' in te steken, en dat wordt voor een Vlaamsch oor bijzonder *agaçant*, Zou het woord *belangwekkend*, niet evenzoo goed dienst doen? Is er eene bijzondere schakeering te vinden in *interessant*? Ik geloof het niet. Dat ziet er wel is waar meer Hollandsch uit; men meent daarmee aan zijn schrijven een bijzonderen *chic* te geven; wij moeten evenwel bij onze Noorderbroeders de gebreken niet afkijken. Overtollig gebruik van bastaardwoorden en kleingeestige taalzuivering zijn evenzeer af te keuren.

Aalst.

MEERT H. st.

Boekbeoordeelingen

I. Voor de jeugd

Een tweede bundeltje fabels door L. Leefson. J. Lebègue & Co, Brussel.

Kinderlijke eenvoud, levendigheid van voorstelling, en gemakkelijke verzenbouw, die verscheidenheid en zwierigheid niet uitsluit, eene zedeles die natuurlijk uit het onderwerp voortvloeit en niet buiten het bereik van den kinderlijken geest valt, ziedaar m.d. eenige der bijzonderste hoedanigheden, die een bundeltje als het bovengenoemde moeten kenmerken.

In kinderpoëzie, meer dan elders, is het ‘vox populi’ de beste kunstrechter.

Wanneer bij lezing en verklaring van een dichtstukje er geen zonnestraaltje tintelt in der kinderen oog; wanneer geen schalksche lach hun om de lippen speelt, en hunne hartjes niet trillen onder den aandrang van 't gevoel, dan, dichter, hebt ge den juisten toon niet getroffen; doem, gerust, uw werk tot de scheurmand.

Ik betwijfel sterk of de heer Leefson die proeve heeft genomen, en betreur het, want verschillende stukjes die thans zijn boekje ontsieren zouden gevallen zijn als de bladeren voor den wind.

En waarom toch is die verzenbouw zoo eentonig, waarom zoo uiterst stroef en wanluidend? 't Is of de muze die hem bezielt zoo'n stuk oude matrone is, die al heur tanden niet meer heeft en slechts ha.... ha.... hakkelend heure rijmpjes stamelen kan. De 62 stukjes zijn meest allen op hetzelfde schema gebouwd: altijd en overal staande verzen, hetzelfde getal voeten, haast geen regel meer of minder. Maar dat is onuitstaanbaar! Ik hoor gaarne viool spelen, maar als zoo'n krabber mij uren en uren op eenige gammen zou doorzagen, wensch ik viool en speler naar den duivel.

Ik geloof, dat een leerling, na al die fabeltjes gelezen te hebben, geen verzen meer lezen kan; of 't zouden die van Cats moeten zijn. Uitmuntende vooroefening! Hoor me dat eens aan.

> ‘De steeds zoo ruwe vrouw Katrijn
> Werd eensklaps vriendlijk met het zwijn:

Zij kwam met spoeling - vol den pot!
En lokte 't vleiend uit het kot;
Zoo kreeg ze 't varken in heur macht;
Men smeet het neer en 't werd geslacht!
Wanneer de boozen worden goed,
Bedenk waartoe het dienen moet.'

Ziehier nog eenige staaltjes van hemelsche, zielsverrukkende melodie:

'Al worstlend riep het muisje "ik zink!
Blijf boven, kikje, of ik verdrink. (bl. 15).

Vertrouwend ging 't naar Reintje rood;
Reintje in 't omhelzen, neep het dood." (bl. 10)

Heeft de arme iets nuttigs uitgevonden' (bl. 6*).*

'Toen 't vogelvolkje in boschje zong' (bl. 46).

'Door 't kleine gaatje in de etenskast
'Sloop 't muisje en deed zich daar te gast,
'Toen sprak heur eene spin: 'vriendin,
'Opdat men u niet waan' hierin, enz. enz. (bl. 20).

Laat ons daar eene keuze bijvoegen van de zedelessen, die de schrijver in echt smakelijke verzen opdreunt, dan zal de lezer van het bedoelde werkje een voldoende gedacht hebben:

'De staatsman ook verdedigt heden
Hetgeen hij gistren heeft bestreden!'(1)

'Daar 't korenvolk u tellen mag
Bij staatslui die hun eigen zaken
Ten koste van den lande maken.'(1)

''t Is 't eeuwig lot der kunstnaars groot
Erkend te zijn na hunnen dood.'

'Dit toont voor mij
Een plaag van onze maatschappij,
Waarin wij vaak de knapste liên
Verlaten en in armoe zien.'

'Soms willen wel de groote heeren'
Zei 'n worm 'met kleine lui verkeeren;
Daar komt de deftige ooievaar!'
'Wel, riep de kikvorsch; is het waar?
Dan vlucht ik zonder 'n woord te kikken
Hij komt hier om ons in te slikken.

Nu zou ik nog wel de kluchtige historie willen vertellen

(1) Wie, onderwijzer, zal zoo iets aan kinderen van 7 tot 10 jaar gaan uitleggen? Zij hebben er overigens niets mede te maken. Dat de staatkunde uit de school blijve!

(1) Wie, onderwijzer, zal zoo iets aan kinderen van 7 tot 10 jaar gaan uitleggen? Zij hebben er overigens niets mede te maken. Dat de staatkunde uit de school blijve!

van Bart, die een peerd, een ezel en een hond voor zijn kar had gespannen; van het zwijn Redenaar en zoovele andere. Doch ik eindig, u den raadgevende het boekje te koopen, gij zult er eens hartelijk om lachen; de schrijver zal tevreden zijn over den goeden aftrek en als gij het dan niet in de handen uwer kinderen geeft, ben ik ook tevreden.

E. VAN LANGENHOVEN.

II. Raadsels van het Vlaamsche volk gerangschikt, vergeleken en verklaard door Amaat Joos. Gent, Druk. S. Leliaert, A. Siffer & Cº.

Eene ongewone, ik zou haast zeggen eene hartstochtelijke bedrijvigheid heerscht er ten huidigen dage in de Vlaamsche letterwereld, om al het eigenaardige, dat ons volk voorheen kenmerkte in vertelsels, rijmpjes, raadsels enz., op te zoeken en voor het nageslacht te bewaren.

't Is of iedereen begreep, dat het echte Vlaamsche volksleven met ondergang is bedreigd; dat nieuwe tijden nieuwe zeden hebben ingevoerd en dat - als zoete, helaas ook treurige herinneringen aan lang vervlogen tijden - men als kostbare familiegedenkstukken redden wil, wat er nog te redden valt. 't Is inderdaad meer dan tijd. Elke ouderling die sterft, neemt herinneringen meê in 't graf, die het jongere geslacht in den vergeethoek laten zou.

Wie bezocht ooit een museum van oudheden zonder met den geest in 't ver verleden te dringen en weemoedige, geheimnisvolle gewaarwordingen in 't hart te voelen opkomen?

Het is zoo zoet te droomen bij die voorwerpen, die ofschoon van spraak beroofd - u spreken van vroegere grootheid - die, als 't strandgoed aan de zee, getuigenis afleggen eener schipbreuk, die onzegbare schatten verzwolgen heeft.

Eene juffer onzer dagen zal nog met zekere belangstelling een spinnewiel bezichtigen, maar zich er bij neerzetten, om als eertijds onze Vlaamsche vrouwen en prinsessen die fijne draden te spinnen, die alom werden bewonderd en met goud betaald. Neen, ‘die tijden zijn voorbij, gelijk het rijk van een verdelgd geslacht.’

En zoo is 't insgelijks met raadsels, vertellingen, volksgewoonten. Vergeten; uit het hart des volks geroeid; door gemeenheden vervangen, onherroepelijk verloren!

Raadsels opgeven in den huiselijken kring? 't Is te klein-

geestig voor de groote verstanden onzer eeuw. Wie kan er nu toch zijne hersenen gaan vermoeien met te zoeken naar

> ‘Een manneken zonder kop
> Eet zijn eigene darmen op!’

Zulke vraag is nog geen minachtend schouderophalen weerd. Waarachtig, een mensch zijn hart wordt er treurig om gestemd.

Gelijk het boek van den heer Joos daar voor ons ligt, is het in onze oogen als het kostbare schrijn, waarin de juweelen van gansch het Vlaamsch volk bewaard liggen, juweelen door den tijd verouderd, door de mode onttroond, door niemand meer gedragen.

Wij bewonderen het taaie geduld van den onvermoeibaren zoeker, wij lazen met belangstelling zijne schets van het huiselijk leven; het nazien zijner raadsels riep ons frissche beelden der jeugd voor den geest. Kunnen wij *zijne* hoop op het herleven van die vroegere gewoonten en gebruiken niet deelen, wij wenschen niets beter dan dat zij moge bewaarheid worden, en zijn overigens ten volle overtuigd, dat schrijver een nuttig werk heeft verricht.

E. VAN LANGENHOVEN.

Driejaarlijksche en Jubeltentoonstelling van Schoone Kunsten te Antwerpen.

(Zie de vorige aflevering blz. 463).

Hetzelfde, voor wat de landschapschilders betreft, kan gezegd worden van EUGEEN BRACHT, van Berlijn. Zijn ‘Zicht op de doode zee,’ is ontegensprekelijk eene der meest opmerkenswaardige landschapschilderingen van gansch de tentoonstelling; het munt uit door kloekte van toon, waarheidsvolle lokale kleur, verzorgde teekening, breedheid van opvatting en aangrijpende indrukwekkendheid.

De ‘Koeien’ van BROZIK, van Parijs, bevallen ons onder dat oogpunt veel min. Deze kunstenaar, hoe sprekend hij ook toone in zijn ‘Bezoek’ dat hij meesterlijk het penseel hanteert, heeft toch ditmaal zijn werk min verzorgd als vroeger; de teekening laat hier of daar wat te wenschen over en wij betreuren het rechtuit dat een ernstige kunstenaar met zulk groot talent zijnen tijd versnoepere aan dergelijke onderwerpen, die voor een historieschilder toch maar beuzelarijen zijn.

De manier waarop L. BRUNIN van Antwerpen een viertal tafereelen heeft behandeld, waaronder ons ‘de Oude zot’ het best toeschijnt, verkiezen

wij verreweg, omdat de kunstenaar erin toont, dat hij volkomen te huis is in het genre. Elk zijn vak.

En wat zeggen van ALEX. CABANEL van Parijs, die andere Fransche kunstreus, die hand in hand met Bourgereau en Bonnat wel stellig de drie voornaamste figuren der Fransche afdeeling zijn?

De drie portretten welke hij heeft ingezonden, zijn in der waarheid meesterlijk behandeld; voor zulke werken ontdekt men zich het hoofd, omdat de kunstenaar die de volmaaktheid nabij streeft eenieders hulde overwaardig is.

De 'Vlaswiedsters' van E. CLAUS van Astene, zijn van een aangrijpend realismus, de teekening is goed verzorgd, de kleur zonder schitterend noch bedwelmend te zijn, is levendig en aanlokkend, kortom, hoe alledaagsch dit onderwerp ook weze om op zulk groot doek, met figuren die voor het minst genomen, van levensgrootte zijn, te worden behandeld, toch moeten wij ronduit bekennen - anders spraken wij tegen ons hart - dat het werk van onzen Vlaamschen kunstenaar onder de beste der Belgische jonge school mag gerekend worden.

De drie landschappen welke JOZ. COOSEMANS heeft ingezonden, zijn gelijk altijd onderscheiden behandeld, vol poëzie, en frisch van kleur, ditmaal echter vinden wij de keus der weèrgegeven streken zoo gelukkig niet als gewoonlijk.

Wijhebben nu reeds schoone, goede en middelmatige stukken besproken; doch van zonderlinge, van recht aardige, hebben wij tot nog toe niet gewaagd. Thans zullen wij, ter afwisseling, een doek beschrijven, dat vast en zeker zonderling en eigenaardig mag genoemd worden, het stelt het inwendige eener kerk voor, een priester met de zangles gelast, den rug naar den aanschouwer gekeerd, slaat de maat voor een vijftigtal koorknapen, allen in levendig schaarlaken gekleed, die lustig doch aandachtig aan 't zingen zijn. Bij den eersten aanblik, wij zullen het wel bekennen, is al dat hevig rood zoo schitterend, zoo verblindend, zeggen wij haast, dat men werktuigelijk een paar stappen achteruit doet, zoo machtig komen die in 't rood laken gehulde knapen vooruit, doch na een oogenblik, gewent het oog zich aan die zonderlinge uitstalling van rood en men vindt smaak in het bewonderen van een gewrocht, dat zoo eigenaardig maar tevens hoogst verdienstelijk is onder oogpunt van opvatting, groepeering, teekening en schildering.

Deze schilderij is het werk van den gekenden Parijschen schilder ALBERT DAWANT.

Eene kunstenares die stellig min jacht maakt op effekt, doch die met goed gevolg eene gansch op haar eigen manier volgende, eenen overheerlijken uitslag bekomt, is mejuffer THÉRÈSE DE CHAMP RENAUD van Parijs.

Hare prachtige schilderij: 'Leperdit, meier van Rennes, aangevallen door de boeren,' is eene dier aangrijpende tooneelen die, al zijn ze dan ook nog zoo sober van kleur, eenen diepen indruk maken door hunne levendigheid van voorstelling. De fijn grijze toon die gansch het doek beheerscht, is goed in overeenstemming met het akelige onderwerp en de teekening laat daarenboven niets te wenschen over.

De 'Weg onder de Populieren' en 'Ossen,' van XAVEER DE COCK, van Gent, zijn twee knappe paneelen vol leven en landelijke poëzie. Die zilverachtige levendig groene tonen, en dit altijd 's kunstenaars werken kenmerkend harmonisch geheel, treft men er voortdurend in aan. De Cock wordt oud, doch zijn talent blijft in vollen bloei en rijpheid; nog altijd is hij de gemoedelijke zanger van weiden en velden, beken en koeien, nog altijd is hij de eigenaardige dichter

die met het penseel zoo sprekend onze schoone Vlaamsche gewesten bezingt en vereeuwigt.

ED. DE JANS, van Antwerpen, heeft een portret en twee andere tafereelen ingezonden. Onder deze laatste bevalt ons zijn 'Abraham Ortelius' het best, omdat in dit tafereel, de kunstenaar meer dan in zijne twee andere toont, dat hij een kunstenaar van onloochenbaar talent is.

De bloemen van DES. DE KEGHEL zijn, eenieder zal er mede instemmen, de getrouwe weergave van al het schoone, aanlokkelijke en verleidende, welke de bloemenwereld den mensch aanbiedt.

'Een rustuur' van Mejuffer A. DELPRAT, van Rotterdam, behoort wel is waar, als behandeling en opvatting, min of meer tot de oude school, doch dit belet niet dat het een stuk vol goede en ernstige hoedanigheden is, dat de aandacht trekt van elken kenner. Wij rangschikken het dan ook zonder aarzelen onder de goede werken die de Hollandsche schilderschool hier vertegenwoordigen.

'Het brood,' van mad. DE MONT-BRETON, van Frankrijk is eene schilderij die zich kenmerkt door eene gewetensvolle en krachtige teekening, en eene ongemeene breedte van schildering. 't Is de voorstelling van een onderwerp dat, hoe alledaagsch en prozaïsch ook, nochtans met veel onderscheidenheid is behandeld. Deze schilderij herinnert ons, als opvatting en schildering de 'Zeewolven' welke zij, nu twee jaar geleden, in de Gentsche driejaarlijksche tentoonstelling liet zien.

Onze gunstig gekende landschapschilder, G. DEN DUYTS stelt twee schilderijen ten toon, de eene 'De Lente' en de andere 'De Vijver' getiteld. Hoe gaarne wij ook hulde brengen aan het talent van onzen stadgenoot, toch moeten wij ronduit bekennen dat wij ditmaal zijn empressionisme niet verstaan, omdat alles, zoo niet onzichtbaar, dan toch al te duister is weergegeven.

Waarlijk er is niets bepaald afgeteekend in zijne werken; 't is een wezenlijke chaos van vlekken en stippen die woest en wild door elkander warrelen en waarin het onderzoekend menschenoog vruchteloos eenen bepaalden vorm zoekt. Wij gelooven niet dat het die weg is welken een kunstenaar bewandelen moet, als hij de onsterfelijkheid betracht.

De Italianen hebben ook nog al goed en talrijk den oproep beantwoord. Onder de beste Italiaansche werken, vermelden wij: 'Een Venetiaansch Senator,' van ridder DE SANCTIS, van Rome. De teekening is goed verzorgd, de kop is flink geborsteld en warm van toon, kortom, 't is eene schilderij die ons de oude meesters herinnert.

Het portret door den heer H. DE SMETH, van Antwerpen, tentoongesteld, is breed geschilderd en korrekt geteekend; 't is een stuk vol beloften, en wij kunnen den jongen kunstenaar niet genoeg aanraden ernstig voort te werken; eene schoone toekomst staat voor hem open.

In ons eerste artikel over de Antwerpsche tentoonstelling, wezen wij met fierheid op de zalen De Keyser en Gallait. Thans dat de alphabetische orde ons aan de eerste dezer twee glansrijke sterren brengt, zijn wij gelukkig eenigszins breedvoerig de meesterwerken van De Keyser te kunnen bespreken.

De zaal De Keyser, alhoewel samengesteld uit min schilderijen dan de zaal Gallait (zij telt er 23 en de zaal Gallait, 71), vinden wij echter, volgens ons bescheiden oordeel, meer van aard de veelzijdigheid van het machtig talent des kunstenaars te doen kennen dan de zaal Gallait, omdat men zich beïeverd heeft van eerstgenoemden veel groote en belangrijke werken te verzamelen, terwijl

men voor den laatstgenoemde meen de hoeveelheid dan de hoedanigheid in het oog schijnt gehouden te hebben.

Dit gezegd, als inleiding, zullen wij maar dadelijk overgaan tot de opsomming der voornaamste werken waaruit deze zaal van meesterwerken is samengesteld. De twee voornaamste stukken zijn ontegensprekelijk: ‘Bravo Toro. - Herinnering der Stierengevechten’ en de ‘Goede Week te Sevilla.’ Deze twee voornaamste stukken, eenieder zal er mede instemmen zijn, alhoewel volkomen tot de romantieke, dus konventionneele school behoorende, wel stellig, als koloriet en teekening, twee der schitterendste gewrochten van gansch de tentoonstelling.

Wat zijn de werken onzer jongere kunstenaars met hunne moderne strekking, in vergelijking met deze gewrochten, toch vuil, kleurloos, oud en versleten. Deze twee werken zijn misschien meer dan 30 jaar geschilderd en nog zijn zij duizendmaal frisscher van toon, levendiger van kleur, kortom nieuwer, dan de meeste werken onzer jongere kunstenaars, alhoewel deze maar versch van den schilderezel komen.

Het ‘portret van Leopold I,’ de ‘Seviliaansche dame,’ ‘Tasso bij zijne zuster,’ zijne portretten en het ontwerp der prachtige muurschildering, uitgevoerd in het muzeum te Antwerpen de ‘Antwerpsche schilderschool’ voorstellende, zijn altemaal zoovele perelen die tot eere, glorie en roem onzer Vlaamsche schilderschool verstrekken.

Na de werken van dezen roemrijken zoon van Antwerpen, ontmoeten wij het broederpaar De Vriendt.

Albrecht De Vriendt heeft twee schilderijen ingezonden waarvan wij er eene ergens reeds zagen, wij bedoelen: ‘De oude dag van Vondel.’ 't Is een onderwerp dat alhoewel maar stof gevende om slechts twee figuren handelend te laten optreden, nochtans met veel kachet is behandeld. 't Is eene allerliefste historischgenre schilderij, die door de verschillende hoedanigheden welke haar kenmerken onder de beste van dit vak mag gerekend worden.

Zijn ander doek, de ‘Verjaardag,’ is eene allerliefste studie, waarin de kunstenaar toont dat hij een beproefd kenner der middeneeuwen is; 't is een sympathiek figuurtje, dat moeilijk beter aan het oog van den aanschouwer zou kunnen vertoond worden.

Iets echter trof ons pijnlijk: Waarom draagt dit kleine pereltje een ‘Fransch’ opschrift. Wij hopen toch wel dat de heer Albrecht De Vriendt zijnen Vlaamschen aard niet verloochenen zal en afbreken met die schoone, prijzenswaardige Vaderlandsche gewoonte, altijd Vlaamsche opschriften op zijne schilderijen te plaatsen.

Zijn broeder Juliaan De Vriendt is ditmaal opgekomen met een groot historiestuk, waarvan hij het onderwerp in de H. Geschiedenis heeft gezocht. Het is getiteld: ‘De dochter van Jaïro.’

‘Jezus in het huis tredende, vond er de weensters en de fluitspelers, die toegesneld waren op de tijding dat het meisje overleden was..., Kristus deed al het volk buitengaan behalve den vade*r*, de moeder, Pieter, Johannes en Jakobus; hij nam de hand van het meisje en de stem verheffende, zegde hij: Meisje, sta op!’

't Is deze schoone bladzijde uit het leven van Kristus welke de heer De Vriendt heel eigenaardig heeft weergegeven. Wij zeggen eigenaardig, omdat de kunstenaar afgebroken heeft met den ouden slenter en geene Romeinen maar wel degelijk Judeërs heeft geschilderd; van den anderen kant, heeft hij ook den weg niet gevolgd welke de knappe kunstenaar Verlat insloeg, 't is te

zeggen, dat hij er geene hedendaagsche Arabieren heeft van gemaakt; hij heeft enkel getracht historisch waar te zijn, en, op archaïeke gronden gesteund, is hij er in gelukt een eigenaardig werk te leveren, dat eene loffelijke en tevens welgelukte poging, voortspruitende uit eene onbeperkte zucht naar echt- en waarheid mag heeten.

De groepeering is niet gezocht en toch niet alledaagsch, de teekening der figuren is korrekt, behalve - de kunstenaar neme het niet euvel dat wij iets op zijn meesterwerk weten af te wijzen - de voeten van Kristus die, ons dunkens, in eene richting staan die niet overeenstemt met die van het lichaam.

Wat de kleur betreft, zij is niet schitterend maar kloek en volkomen in harmonie met den ernst van het onderwerp.

Kortom het doek van Jul. De Vriendt is een echt tendenz gewrocht dat sterk opgemerkt en algemeen geprezen wordt, iets waarop het ontegensprekelijk volle recht heeft.

Het toeval wil dat wij van het eene eigenaardige werk op het andere vallen; wij willen spreken van de ‘Ave Maria’ van DOUCET. Als opvatting, bezit het stuk veel verdiensten; er steekt veel eigenaardigheid in en het tintelt van goddelijke poëzie; jammer dat de bewerking niet in evenredigheid van de opvatting is, anders ware het een echt meesterwerk. De kunstenaar heeft er eene soort van mysticisme willen in leggen die volgens ons volkomen mislukt is.

Het is volstrekt onmogelijk wijs te worden uit die opeenhooping witte rotsblokken; ook laat de teekening vrij wat te wenschen; de hals van den biddenden engel is veel te lang, 't is een echte zwaanhals, daarbij heeft de schilder te veel geborsteld en zijn doek te grof afgeweekt. Eene vaporeuze schildering wordt met het truweel niet verkregen.

Zulks belet echter niet dat wij herhalen hetgeen wij in het begin zegden, dat het een zeer verdienstelijk, eigenaardig werk is.

En nu zijn wij weer aan het strand. Mejuffer VALENTINE DUMONT, onze gunstig gekende Gentsche dierenschilderes, heeft een prettig tafereel ingezonden getiteld: ‘Ezels op het strand.’ 't Is eene juiste, getrouwvolle weergave dier afgesloofde dravers die op hunne soms al te onstuimige ruiters wachten om aan de boorden der zee een rijtoertje te maken.

De ezels zijn goed geteekend en als lokale kleur, mag dit doek op de natuur betrapt heeten.

De ‘Processie’ door LOUIS EBNER, van Budapest, is een flink doek dat streng van behandeling is. De teekening is goed verzorgd, en de schildering zeer gesloten.

De ‘Engel en het kind’ door GABRIEL FERRIER, van Parijs, is eene schildering die uitnemend wel bevalt. Men mag zeggen wat men wil, zij trekt, zij lokt aan. De kleur is schitterend en onder dit oogpunt mag de schilderij onder de beste der Fransche school gesteld worden. Ferrier is kolorist.

Het ‘Landelijk tooneel’ van THEODOOR GÉRARD bevalt ons beter dan zijn ‘Hoek van het atelier.’ Beide stukken zijn echter zeer verdienstelijk en dragen het kenmerk van den beproefden kunstenaar, voor wien de werkelijkheid geene geheimen heeft.

Eene ‘schermutseling tijdens den Vendeeschen oorlog’ door LEO GIRARDET, van Parijs, is eene dier aangrijpende tooneelen die den aanschouwer kippenvleesch doen krijgen, omdat de voorstelling van al het akelige der krijgstooneelen er zoo levendig waar is weergegeven.

Girardet is teekenaar, samensteller en schilder, daarbij weet hij altijd iets ongemeens dat hem van de andere soldatenschilders kenmerkt, in zijne gewrochten te leggen.

EMIEL GODDING, van Antwerpen, heeft een onderwerp gekozen uit den Sans-kulottentijd. Belgische plattelandsche lotelingen, die uit vrees voor de strengheid der Fransche krijgstucht, de vlucht namen, zijn, de wapens in de hand, gevangen genomen en worden voor den kommissaris der Republiek geleid, die hen ongetwijfeld eene voorbeeldige straf zal geven. Ziedaar het onderwerp.

De groepeering, de kleur en de teekening zijn goed verzorgd, jammer echter dat de hoofdpersonagie, de kommissaris, niet goed op zijne beenen staat; behalve dit, is het een zeer verdienstelijk doek.

Wij verkiezen echter zijne andere schilderij 'Het atelier van Gleiswerkschilders' getiteld, die uitnemend frisch van toon en goed geteekend is. Wij moeten echter twee kleine opmerkingen in 't midden brengen, die wij aanzien als het gebrek van 's kunstenaars hoedanigheden: 1° Zijne groepeering is niet genoeg gevuld en ten 2e alles is te veel gewasschen.

Daar zooeven bespraken wij de werken van NICAISE DE KEYSER, thans brengt de volgorde der kataloog ons aan de zaal die gewijd is aan den talentvollen tijdgenoot van dezen Antwerpschen meester, aan de werken van den man wiens naam in eenen adem met dien van den grooten DE KEYSER wordt uitgesproken; wij bedoelen L. GALLAIT, dien anderen kunstreus, die met eene gansche rij toen nog jonge kunstenaars, in de jaren veertig, onze schitterende en glansrijke doch sinds een paar eeuwen diep vervallen Vlaamsche schilderschool heropbeurde.

Ja, het gedacht, de werken dier twee kunstbroeders elk in eene afzonderlijke zaal te plaatsen, mag overheerlijk genoemd worden, want, zooals wij in het eerste artikel van dit ons kritisch overzicht neerschreven, zij redden de faam van de Belgische afdeeling dezer tentoonstelling.

Dit gezegd als blijk van waardeering en hoogschatting van 's kunstenaars meesterwerken, zullen wij maar dadelijk overgaan tot de bespreking van de voornaamste der een en zeventig zijner werken, welke wij in de zaal Gallait aantreden. Het zij ons echter veroorloofd het gedacht te opperen dat men misschien ongelijk heeft gehad zulk groot getal kleine studiën en schetsen tentoon te stellen waarin, om de waarheid te zeggen, het talent van den grooten meester zoo schitterend niet uitblinkt als in zijne groote stukken van waarde.

Wij zullen dan ook van deze kleine stukjes, die niet van aard zijn 's kunstenaars faam te doen stijgen, niet gewagen, en enkel spreken van die werken waarop wij wijzende, met fierheid tot de vreemden zeggen mogen: dat is het werk van onzen grooten Gallait.

Ziehier de voornaamste dezer werken:

'Laatste hulde aan Egmont en Horn'; 'Kunst en Vrijheid'; de 'Napolitaansche'; Portret van Rubens'; de 'Inneming van Antiochië'; 'Portret van prinses Clementine (met haar hondje)'; verders nog een aantal portretten en schetsen, waaronder die zijner belangrijke schilderij de *Pest van Doornijk* voorstellende. Al deze stukken verraden den teekenaar bij uitmuntendheid, den fijnen kolorist, die deze gave bezit, dat hij in zijne kleur min siropachtig is als De Keyser en dat hij bijgevolg meer naar waarheid en werkelijkheid streeft dan de Antwerpsche meester. Als samensteller,

groepeerder, bezit hij een talent à la Gustaaf Doré. Kortom, hij is een meester in het vak, wiens werken door de eeuwen heen zullen op prijs gesteld worden.

Wij verlaten de zalen van dit kunstbroederpaar, ontdekken het hoofd en

groeten de borstbeelden van De Keyser en Gallait, die in deze twee zalen prijken.

'De dood van den kleinen Jacques,' door den Gentschen kunstenaar JULES GONDRY, is een doek van groote afmeting, zelfs, naar ons oordeel, veel te groot volgens het onderwerp. Het is waarlijk jammer dat een jonge kunstenaar, die talent bezit, zijnen tijd verspilt aan het afwerken van zulke doeken, die te groot zijn om in eenen salon te hangen en de vereischte hoedanigheden nog niet bezitten om in een muzeum te prijken. Het doek des Gentschen kunstenaars verraadt ontegensprekelijk eene echte kunstenaars-gesteltenis, maar daarnevens treft men er lichte gebreken in aan van teekening en doorzichtkunde.

De behandeling staat ons niet aan en mochten wij ons gedacht ronduit zeggen, we zouden den kunstenaar doen opmerken dat hij zijn onderwerp (getrokken uit een werk van Emiel Zola) te veel in den geest, welken dit letterkundig produkt ademt, heeft opgevat en bewerkt.

Zulke onderwerpen nochtans kunnen maar aangrijpen door de poëzie welke de kunstenaar erin legt, maar niet door de brutale weêrgave van het akelig stoffelijke dat den mensch voorstelt langs zijnen minst verheven, laat ons maar zeggen, langs zijnen ontgeesten kant.

Als tegenstelling van opvatting en behandeling halen wij het meesterwerk aan van C. HOFF VAN KARLSRUHE. Het draagt voor titel: 'De doop van een na 's vaders dood geboren kind.' Hoe aangrijpend is niet de korrekte weêrgave van dtt roerend godsdienstig tooneel? De vrouwen zitten treurend op banken en stoelen langs den linken kant; te midden, de vont waarover het kind gehouden wordt en dan de priester die het gebruikelijk gebed uitspreekt terwijl de peter en meter de handen boven het hoofd van het kleine onschuldige wichtje houden; dat alles is lief en ongezocht geschikt. De kunstenaar heeft wel goed zijn onderwerp begrepen; er ligt iets geheimzinnigs in de groepeering dier talrijke aanschouwers, het gezicht, de houding des peters alleen, verraadt eene gansche geschiedenis. Kortom, 't is een stuk dat goed begrepen, en met onderscheiding behandeld is de teekening màg daarbij korrekt, de kleur kloek heeten.

'Het gebed voor den maaltijd' (eiland Marken) door HENDRIK HOUBEN van Antwerpen, is een dier tafereelen die tot den aanschouwer spreken niet door het geheimzinnige noch de intrigue welke de kunstenaar in zijne samenstelling heeft weten te leggen, maar door den reinen, den gemoedelijken eenvoud welke men goddank nog zoo ongemaakt aantreft bij de bewoners van het eiland Marken.

'De Jonge Moeder,' van LOUIS JIMINEZ, van Parijs, is eene door en door Fransche schildering. In eenen fijn grijzen toon behandeld, zich onderscheidende door eene buitengewone juistheid van teekening, eene gewetensvolle nauwgezetheid in de weergave der détails, verraadt het kléine doek, dat zulk lief tooneel voorstelt, ongemeen veel kennis; ook aarzelen wij niet het onder de beste der Fransche school te rangschikken.

'De spaansche koopman van oudheden,' door PIO JORIS, van Rome, is een kleine miniatuur vol goede hoedanigheden. De teekening is korrekt, de kleur aangenaam en schitterend, de voorstelling aller bevalligst en als lokale kleur volkomen waar. Kortom, een klein pereltje dat op zijne plaats zou wezen in het salon van den rijken liefhebber.

OTTO KIRBERG, van Dusseldorf, zond eene schilderij in, getiteld: 'Een

slachtoffer der zee.' 't is een sprekend tafereel dat met bezieling en poëzie is weergegeven. Het slachtoffer ligt uitgestrekt ten gronde, de mannen staan links en wringen vertwijfelend en wanhopig de klak of den zuidwester in de vuist, terwijl de vrouw van den ongelukkigen visscher, in tranen gesmolten, over het lijk van haren geliefden wederhelft gebukt ligt, wiens aangezicht zij met hare kussen bedekt en met hare tranen besproeit.

Zulke schilderijen verbeteren en veredelen den mensch, omdat zij het ruwe mannenhart verteederen en verweeken.

Het 'Zicht eener Hollandsche stad', door G. KLINKENBERG, van den Haag, js een prettig doek. Alhoewel volkomen afwijkende van de wezenlijkheid en als behandeling tot de skulpturale schildering behoorende (op sommige plaatsen lijkt zijn doek aan half verheven beeldwerk) toch bekennen wij gereedelijk dat hij een knap kunstenaarswerk heeft geleverd, dat heel eigenaardig, wij zullen zelfs zeggen, eenig in zijn slach is. Alwie voor deze schilderij komt, roept onwillekeurig uit: Drommels da's aardig! Men nadert, en dan ziet men eene korrelachtige schildering, die van dichtbij zeer onbepaald is; men zou zeggen dat de kunstenaar zeezand in zijne kleur mengt; men doet een stap achterwaarts, de korrelachtigheid verdwijnt en maakt plaats voor eene wemelende weêrgave der lichtdrillingen in de natuur.

Het middel, welk de kunstenaar gebruikt om tot zulken overheerlijken uitslag te geraken, is vrij zonderling, wij geven het toe, doch wat raakt ons de vreemdsoortigheid der middels, als het bekomen uitwerksel bevredigend is?

De heer KLINKENBERG is zelfstandig in zijne werken, en dat is eene hoedanigheid waarop weinigen mogen bogen.

De 'Heilige Godelieve van Ghistel' door den Antwerpschen schilder RAFAËL LAGYE is eene oude kennis, die wij, indien ons geheugen niet te kort schiet, verleden jaar te Brussel op de driejaarlijksche tentoonstelling zagen en waarover wij destijds ons oordeel velden. 't Is, wij herhalen enkel ons vroeger gezegde, een heel zonderling stuk dat veel belooft voor eenen jongen kunstenaar, maar dat onder oogpunt van teekening een weinig te wenschen overlaat.

De 'Edith' van J.-P. LAURENS is eene schilderij die echt exentriek mag genoemd worden, die veel oudheidskundige kennissen verraadt, maar die, volgens ons, de man niet waardig is, die er zijn handteeken heeft opgesteld.

Wij zijn gelukkig dit doek te verlaten, want, waarlijk zulke exentriciteit beurt niet op, wel integendeel, zij zou ons weemoedig maken door hare stijve lijnen en eentonige zwarte kleur; wij wenden ons liever tot eene dier zeldzame stukken die tot het hart spreken, en tintelen van waarheidsvolle gemoedelijke poëzie.

Wij bedoelen de 'Wees' van JULES LEFEBVRE van Parijs. Ja, zij is wel goed, wel treffend en sprekend weêrgegeven, die biddende oude grootmoeder die, geknield, met gevouwen handen, in Gods tempel een vurig gebed ten hemel stuurt en de bescherming van den Almachtige inroept over haar kleinkind, het teergeliefde weesje dat thans daar nevens haar is geknield en waarvoor zij voortaan alleen te zorgen heeft.

Zulke onderwerpen zijn altijd door het volk gesmaakt, omdat zij genomen zijn uit het leven van den werkman en tooneelen voorstellen die bijna dagelijks plaats grijpen, of beter, gedurig herhaald worden. Voeg daarbij eene keurige teekening, eene sobere doch ongemeene kloeke schildering, eene dichterlijke bezieling die gansch het stuk

beheerscht, en men zal met ons instemmen als wij zeggen, dat wij ze als eene der goede Fransche schilderijen die ons werden toegezonden, achten.

EMIEL LEVY van Parijs, is een schilder van een gansch ander gestel. Hier treffen wij eenen kunstenaar aan dien men zonder overdrijven den nagalm of beter de schaduw van de groote meesters der XVIe eeuw mag noemen. Zijn jongelingsportret geeft de maat van zijn machtig en krachtig talent als kolorist.

Tot eene gansch tegenoverstelde school, behoort onze Gentsche schilder L. MAETERLINCK, die een drietal portretten heeft ingezonden, waarin er ontegengensprekelijk veel verdiensten steken, maar die toch, om de waarheid te zeggen, niet bestemd zijn om met eere in een rijksmuzeum te prijken.

Welk verschil met de breed opgevatte en even breed bewerkte schilderij van den Parijzer kunstenaar ALBERT MAIGNAN, die ons de 'Lijkkamer van Willem den overweldiger' laat zien. Dat is eene dier kundig bewerkte voorstellingen welke men eens gezien, altijd voor den geest heeft.

Het 'portret van Felicien Rops,' door PAUL MATTY van Parijs, is, wij bekennen het gaarne, eene uitstekende schilderij, die wel wat meer dan een portret mag genoemd worden. Het verwondert ons dan ook niet dat het Fransch gouvernement dit stuk voor zijn museum van Fransche beroemdheden heeft aangekocht.

De 'Lente,' van onzen Gentschen schilder GUSTAAF MATTELÈ, is een doek dat wij reeds in ons blad, voôr dat het naar de Antwerpsche tentoonstelling werd gezonden, breedvoerig hebben besproken.

Wij kunnen dus niets anders doen dan ons gezegde herhalen en in breede trekken verklaren dat Mattelé een knap en beproefd bloemschilder is, die volkomen te huis is in de wereld van Flora, en die sinds eenigen tijd met welgelukken zijne tafereelen met figuren stoffeert.

Wij hebben onlangs genretafereeltjes van hem gezien die ons waarlijk verbaasd hebben.

Wij verwachten hem met een paar goed gestudeerde en flink bewerkte doeken in de driejaarlijksche tentoonstelling van schoone kunsten die in Oogst 1889 te Gent zal plaats hebben.

De 'Schoenlapper' en de 'Schilderles' zijn twee tafereelen van den Antwerpschen meester KAREL MERTENS; wij zeggen meester, omdat deze twee doeken echt meesterlijk zijn behandeld. De teekening ervan is zoo korrekt mogelijk, de algemeene toon uiterst waarheidsvol, de schildering zeer verzorgd, kortom, dat noemen wij echt realisme, dat getuigt van machtig veel kennis.

De 'Opkomende tij' en het 'Strand te Scheveningen' zijn twee fijn grijze landschappen, die bij den eersten oogslag welke men er op werpt dadelijk de hand verraden van den Hollandschen meester H. MESDAG van Amsterdam.

Wij verkiezen echter zijne 'Opkomende tij' omdat zij flinker en breeder geborsteld is dan zijn strand.

Mejuffer GEORGETTE MEUNIER de voortreflelijke Brusselsche bloemschilderes laat twee tafereelen zien.

'Doode natuur en de Hortensias.' Beide stukken zijn zoo lief, fijn doch krachtig afgewerkt, en daarenboven zoo gelijk van verdiensten, dat wij geen verschil weten tusschen deze twee op de natuur betrapte pereltjes.

H. MOSLER-PALLENBERG, van Keulen, die zulke schoone, gemoedelijke, huiselijke tafereelen schildert, heeft zich ditmaal vergenoegd een tweetal portretten in te zenden.

Voegen wij er echter bij dat deze twee portretten, stukken van hooge verdiensten zijn, die algemeen worden aangewezen, als zijnde van de beste der Duitsche afdeeling.

Zonder de personen welke deze twee portretten voorstellen, te kennen, zou

men er de gelijkenis durven van verzekeren, want, als men er voorkomt, ziet men dadelijk dat zulke portretten sprekend gelijkend moeten zijn. Wat de schildering aangaat deze is breed en kloek.

De ‘Groote keurvorst in den Haag,’ door FRITS NEUHAUS van Dusseldorf, is een groot historisch tafereel dat zeer kundig gegroepeerd en knap geteekend is; alleen de schildering laat te wenschen, en dat nog al in hooge maat. Die doorschijnendheid van vleesch, kleederen, muren, meubelen enz., is zeer af te keuren. Wij verstaan daarenboven niet hoe het mogelijk is dat in onze eeuw, die streeft naar echt réalisme, nog zulke onware, onjuiste begrippen toegang vinden bij mannen van groot talent.

De ‘Maneschijn te Lofoten’ door ADELSTEEN NORMANNA van Christiania is een prachtig en indrukwekkend landschap. Wij aarzelen niet het te noemen: het beste der tentoonstelling.

Onder de goede portretten der tentoonstelling verdient dat des heeren Fr. A.V. Sch. door den Amsterdamschen kunstenaar FERD. OLDEWELT, vervaardigd, eene bijzondere melding.

De ‘Onschuld verdedigd door de wet’ is de verkleining der groote schilderij welke de Antwerpsche kunstenaar KAREL OOMS maakt voor de zaal van het assisenhof te Antwerpen. Het onderwerp is een historisch feit, getrokken uit de roemrijke geschiedenis van het markizaat van Antwerpen.

't Is een schoon doek vol beweging, dat zeer de aandacht der kenners op zich trekt. De groepeering is ons dunkens echter wat te veel geschikt, en bijgevolg niet natuurlijk genoeg, ook vinden wij alles wel wat te proper, te netjes, 't is al te veel gewasschen; maar dit is, wij verhaasten ons het bekennen, het eenige wat wij er weten op af te dingen. De figuren zijn goed geteekend en vol uitdrukking, en onder oogpunt van schildering, zijn wij gelukkig te bestatigen, dat de kunstenaar afgebroken heeft met die soort van siroopschildering den Antwerpschen kunstenaars in het algemeen zoo eigen.

DAVID OYENS, de gekende Hollandsche schilder die thans te Brussel verblijft, heeft twee schilderijen ingezonden die, zoo niet de vreemdelingen tot lachen nopen hen dan toch vast en zeker vreemd doen opkijken.

Zijne ‘Kinderkrib’ en zijn ‘Briefwisselaar’ zijn twee stukken waarin zekere hoedanigheden van behendigheid en opmerkingsgeest te bespeuren zijn, maar die eene kunst vertegenwoordigen waarvan een onzer vrienden, die met ons de tentoonstelling bezocht, terecht zegde: zulke kunst versta ik niet.

Zijn broeder, PIET OYENS, van Amsterdam, alhoewel als temperament eenigszins tot dezelfde school behoorende, is echter min terugslootend en meer bepaald in den vorm; daarom geven wij hem dan ook zonder de minste voorbehouding den voorkeur.

‘In verlof’ en ‘Twist in 't spel’ zijn, de titels duiden het reeds aan, twee lieve genretafereelen van den verdienstelijken Antwerpschen kunstenaar die de voetstappen van den onsterfelijken Madou volgende in sommige gevallen dezen grooten meester zeer nabijkomt. Wij bedoelen Geeraard Portielje. Portielje is kunstenaar in den vollen zin des woords, en hij bezit daarenboven de zoo zeldzame kunst, het eigenaardige, het kenmerkelijke der eeuw of tijdstip welk hij weergeeft in al zijne werken te leggen.

Als men een tafereel dat heel zonderling behandeld is, zien wil, dan richtte men zijne stappen naar den ‘Judas Iscariote,’ door HERMANN PRELL, van Berlijn. 't is een doek van groote afmeting dat maar drie figuren bevat, die zich op hooge bergen en

eenen blauwen hemel scherp afteekenen. De drie personen zijn Judas en twee Pharizeërs.

Als teekening, ja zelfs als schildering, is elk figuur meesterlijk behandeld, maar als eenheid heeft de schilderij iets aardigs in zich, dat juist niet aangenaam noch lieflijk om aankijken mag genoemd worden. Dit belet echter niet dat het als opvatting en bewerking een echt tendenz stuk is.

Van het ernstig klassieke, vallen wij loodrecht op dit slach van tafereelen, die door hunnen levendigen toon, luimige onderwerpen en geestvolle opvattingen, eene aangename afwisseling vormen met dit slach van werken, die de menschen in vervoerende bewondering brengen voor het machtig talent en de breede scheppingskracht der kunstenaars, maar die het hart volkomen koud laten.

Ver van ons echter te beweeren dat al die genre-tafereelen altijd rechtstreeks tot het gemoed en ziel spreken; dat zij uitsluitend opborrelingen van levenspoëzie weerkaatsen, hoegenaamd niet, er zijn er onder die zelfs maar ongekunsteld, de onpoétische zijde der werkelijkheid weergeven.

Onder de kunstenaars die met goed gevolg hun talent aan dit slach van kunst wijden, bekleedt mevrouw HENRIETTE RONNER, van Brussel, ontegensprekelijk eene der voornaamste plaatsen.

Verhaasten wij ons er bij te voegen, dat deze kunstenares zich toch niet bepaalt bij de bloote nabootsing van wat zich in werkelijkheid aan hare oogen vertoont. Zij treedt meer de volmaking nabij, en zonder nochtans hare handelende wezens te bezielen - hetgeen volstrekt onmogelijk is, aangezien zij niets anders schildert dan dieren - weet zij door de luimigheid van hare onderwerpen, deze hoofdhoedanigheden te vervangen en stukken te maken die, alhoewel niet vereffend, noch veredelend, nochtans deugd doen aan het hart, omdat zij den mensch eenige onsen goed bloed maken.

Zoo krijgen wij thans hare schilderij, ‘Een indringer’ getiteld, te zien. 't Is een kleine witte waterhond die, op het onverwachts, op een ouderwetsche zitbank komt gesprongen tot grooten schrik en ontzetting van een paar andere huisdieren, die zich alleen meester waanden op de mollige kussens en zijden gordijnen, die met eene smaakvolle, om niet te zeggen kunstige wanorde, op de bank uitgespreid liggen. Zelfs de schoone papegaai ziet aardig op tegen den indringer en verzet zich, onder het wijd openen van zijnen puntig gekromden bek, tegen den viezen kwant, die hen komt stooren.

Kortom, 't is eene bevallige schilderij, die uitnemend wel gelukt mag heeten en die misschien maar één gebrek heeft en dat is, dat de achtergrond te weinig toon en te veel verf is, terwijl de groene gordijn wel wat min schel mocht zijn.

Na deze voorname dierenschilderes, is het de beurt van mej. MARGARETHA ROOSENBOOM, van Hilversum, die wij, zonder voorbehouding, voor de eigenaardigste en ook wel de beste bloemschilderes van Holland aanzien.

Eigenaardigheid en oorspronkelijkheid zijn toch wel, ons dunkens, de twee hoofdhoedanigheden die van eenen kunstenaar, onverschillig welk vak der kunst hij beoefent, vereischt worden.

Ehwel, deze twee hoofdvereischten bezit de kunstenares, wier werk wij thans bespreken, in hooge maat.

Hare ‘Rododendrons’ zijn zoo mollig en fluweelachtig weêrgegeven, dat zij waarlijk bedriegen; haar lichteffekt is krachtig, en, al is de algemeene toon fijn grijs, zelfs een weinig naar het licht bruin overhellend, toch mag haar doek als koloriet schitterend heeten.

Nu zijn wij weêr aan de genre schilders.

De ‘Practicien’ en de ‘Muzikale morgendstond bij Haydn’ door JAN ROSIER, van Antwerpen, zijn twee dier tot in de kleinste bijhoorigheden goed bestudeerde tafereelen.

De teekening is bijzonder goed verzorgd, de koloriet is krachtig en beide stukken verraden zeer veel kennis.

RICHARD SCHOLZ van Berlijn, heeft eene der prachtigste schilderijen van gansch de tentoonstelling. Zij draagt den eenvoudigen doch veelbeteekenenden titel: 'GEVALLEN.'

De Tyroolsche gemsenjager is van eene hooge bergrots gevallen en ligt stervend ten gronde; de vrouw en haar zoontje staan weenend nevens den stervende, die door een drietal gezellen wordt verzorgd.

De teekening is korrekt, de schildering breed, de kleur schitterend en zonnig, de tegenstelling van licht en bruin om ter hevigst, zonder echter tot hardheid over te slaan, (de scherpte der lucht in die streken mag nooit uit het oog verloren worden), de groepering is eenvoudig, ongezocht, untuurlijk en de voorstelling zoo levendig, zoo gevoeld dat men, reeds bij den eersten oogslag, er door aangegrepen wordt.

Voor zulke meesters, ondekt men zich het hoofd.

Zijn naamgenoot JULIUS SCHOLTHZ van Dresden is een knap historieschilder. Hij toont ons de vrijwilligers van 1813, die de roepstem van den Pruisischen Koning aanhoorende, te wapen snellen en hunnen vorst getrouwheid zweren.

Als teekening, groepeering en manier van borstelen, laat dit stuk weinig of niet te wenschen over, en al is die soort van kunst verouderd, toch treffen wij er veel goede hoedanigheden in aan; doch wij kunnen niet nalaten hier het gezegde te herhalen van eene oude dame, die met ons voor de schilderij stond en luidop hare meening uitdrukte, omdat wij daaromtrent volkomen haar gevoelen deelen.

Al de personen die op de schilderij worden afgebeeld, hebben te veel gelijkenis met elkander, men zou zeggen dat het allen broeders zijn, daarbij gelijken die jonge mannen te veel aan meisjes die een soldatenpak hebben aangetrokken, hunne gelaatstrekken zijn niet mannelijk genoeg en de schildering is echt porceleinwerk, daarbij is alles te gewasschen, te netjes, te propertjes.

Men zal opwerpen: wat blijft er dan nog van over van al die verdiensten? De vraag steken is ze oplossen. Als romantieke kunst is het een echt pereltje en daar de kritieker niet mag behebt zijn met vooroordeelen, of eenzijdig zijn oordeel vellen, moet hij den kunstenaar zijn recht laten wedervaren en den moed hebben te zeggen: Uw stuk is goed, ja, zeer verdienstelijk, doch uwe manier van werken is verouderd, ze bevalt mij niet!

De 'Bloemen' en de 'Doode Natuur' van Mej. CORNELIA SCHOUTEN, van Nijmegem, verraden zeer veel aanleg. Wij bestatigen met genoegen dat deze kunstenares meer en meer eene vaste hand krijgt en poogt de schoonheden der bloemenwereld in hunne schitterende pracht op het doek te vereeuwigen.

'Op het kerkhof.' door EDWARD SCHWABE, van Dusseldorf, is een aangrijpend tooneel. 't Is de tegenstelling van rijkdom en armoede, van gekendheid en vergetelheid. Hier zit een vader afgemat te treuren op zijnen kruiwagen waarop een lijkkistje geplaatst is, alleen een broedertje van het doode kind vergezelt den vader, en ginds, een eindje verder, heeft de teraardebestelling plaats van eenen zoo niet rijken dan toch gekenden persoon, eene talrijke schaar heeren, officieren en magistraten verdringen zich rond den gapenden kuil, die op het lichaam wacht van den aflijvige Ginds, drukte, vriendschap, hier, eenzaamheid en verlatenheid.

't Is, wij herhalen het, een lief en flink bewerkt tafereel, zeer goed geteekend en uitnemend waar van toon, dat daarbij nog de verdienste bezit eene wijsgeerige strekking te hebben.

Daar zooëven, spraken wij van romantisme, thans mogen wij met genoegen wijzen op een paar stukken die onder oogpunt van echt realisme, vast en zeker onder de beste der tentoonstelling mogen gerekend worden.

Wij willen spreken van mejuffer THERESIA SCHWARTZ, van Amsterdam.

Haar eigen portret, of beter 'Mej. Theresia Schwartz, die haar eigen portret schildert' (zoo luidt de titel der schilderij), is een zonnig, kleurrijk en korrekt geteekend portret.

Doch hoe verdienstelijk dit doek ook weze, toch verkiezen wij, zonder aarzelen, hare andere schilderij 'Droomerij' getiteld.

Hier heeft de jonge kunstenares haar schoon talent den vollen teugel gevierd. Hare schildering is breed, de bewerking behendig, en de algemeene toon zacht en harmonievol, voeg daarbij de in het oogspringende onderscheiding waarmede dit schoon droomerig meisje is weergegeven, en men somt de schoone en rijke hoedanigheden op die de werken der talentvolle Hollandsche kunstenares kenmerken.

'Keizer Adriaan verdedigt eene jonge kristene die beschuldigd wordt,' is eene groote, kleurrijke, veel oudheidskundige kennissen verradende, zorgvol geteekende, maar erg klassieke schilderij.

Wij gelooven dat WENZEL SCHWARTZ, van Dresden, de vervaardiger van dit als klassieke schildering, hoog verdienstelijk doek, beter doen zou zijne onderwerpen te zoeken in eene wat jongere geschiedenis, wellicht zou hij dan meer waar zijn omdat hij ongetwijfeld beter gevoelen zou wat hij weergeeft.

ERNEST SLINGENEYER van Brussel heeft drie schilderijen ingezonden, waarin de meesterlijke toets op elke plaats sprekend vooruittreedt, maar die toch, om de waarheid te zeggen, zoo onbeduidend zijn voor eenen kunstenaar van zulke gehalte.

Waarom niet voor den dag gekomen met een groot historisch stuk? 't Mocht er wel af ter gelegenheid van eene honderdjarige jubilé-tentoonstelling.

JAN STOBBAERTS, de kloeke kolorist die thans te Schaarbeek is gevestigd, heeft twee stallingen tentoongesteld. De slechte plaatsing ervan laat ons echter niet goed toe deze onder oogpunt van kleur zeer verdienstelijke stukken, naar waarde te beoordeelen.

De 'Broodwinner' en het 'Zieke kind' van ALEXANDER STRUYS van Mechelen, zijn twee tafereelen die veel schoone hoedanigheden bezitten. Deze kunstenaar kent het geheim om, door zijne onderworpen, tot de weeke harten door te dringen en rechtstreeks tot het gemoed te spreken.

't Zijn twee doeken welke wij dan ook onder de beste der Belgische school tellen.

'De Ouderling' door MAX THEDY van Weimar, is een dier kloek geschilderde, goed bestudeerde portretten die bij den eersten oogslag aan Hans Holbein doen denken. Zulke schildering, men mag inbrengen wat men wil, is echt realisme, omdat zij louter wezenlijkheid is.

Het waren eenen modernen realist of impressionnist onmogelijk, met zijne manier van werken, zoo goed en gelijkend een gezicht weertegeven van eenen honderdjarige. Wij kennen den ouderdom niet van den afgebeelde, doch wij meenen te recht in de duizenden rimpeltjes die zijn gezicht doorploegen te zien, dat de man minstens honderd winters achter den rug heeft.

ALBERT TOEFAERT van Gent, heeft maar ééne schilderij ingezonden, 'Winter' getiteld, die ontegensprekelijk veel hoedanigheden bezit, maar die, volgens ons

bescheiden oordeel, den maatstaf niet weergeeft van wat of die jeugdige Gentsche kunstenaar kent en kan.

Voor ‘Lente’ van KAREL TREMERIE, ook een Gentenaar, geldt dezelfde opmerking; hier voegen wij echter bij, dat dit doek ons min bevalt.

‘Eene werkkamer in 't Begijnhof’ door L. TYTGAT, insgelijks van Gent, is eene schilderij, die wij reeds bij eene vroegere gelegenheid bespraken, en waarvan wij kortheidshalve, in twee trekken, het oordeel, welk wij vroeger velden, zullen samenvatten. Flinke schilderij, goed geteekend en bevallig van samenstelling, doch ongelukkig wat dekoratief behandeld.

‘Geluk’ van GUSTAAF VAN AISE, nog altijd een Gentenaar, is een stuk vol schitterende hoedanigheden. Wij zien met genoegen dat, in dit tafereel, de kunstenaar frisscher van toon is dan naar gewoonte.

‘In het Oudewijvenhuis’ door LEO VAN AKEN, van Antwerpen en de ‘Spinster’ door denzelfde, zijn twee tafereelen die uitmunten door hunne juistheid van teekening.

Eerstgenoemd stuk verkiezen wij echter, omdat het meer realistisch waar is, dat de soberheid der kleur goed in overeenstemming is met het onderwerp en dat de typeering der afgebeelde vrouwtjes er een stuk van maakt, welk belangstelling doet ontstaan bij den aanschouwer.

JAN VAN BEERS, de Antwerpsche miniatuurschilder, heeft weêr een drietal stukken ingezonden, waaronder er twee zijn die waarlijk met het vergrootglas moeten aangekeken worden. Het portret van Sarah Bernhardt in de Toska, en de man in het kostuum van het tijdstip van Lodewijk XIII, zijn twee echte pereltjes die maar één gebrek hebben - en dat is altijd hetzelfde welk men aantreft in meest al Van Beers' werken - namelijk het uitzicht te hebben van overschilderde photographiën.

Zijn derde tafereel ‘Bibberig’ is, alhoewel tot in de kleinste détails met eene gewetensvolle bezorgdheid afgewerkt, een heel eigenaardig stuk, dat aangrijpt door zijne waarheidsvolheid.

Het ‘Lijkbootje van Etaine’ door EMMANUEL VANDEN BUSSCHE van Brussel is een doek dat ons, om den wille van zijnen poëtischen ernst, sterk bevalt.

Er ligt iets sprekends in dit lieve, in wit satijn gehulde meisjeslijk, dat met de sneeuwwitte doodskleur op de wangen, statig en majestatisch op een nederig bootje over het spiegelgladde water drijft.

De man die het bootje leidt, is ruw en half wild. Zijne baarsche trekken vormen een scherp kontrast met het lieve engelachtige hoofd van het meisje, dat op het bootje ligt uitgestrekt.

De figuren zijn goed geteekend, de kleur is kloek, de schikking, alhoewel de samenstelling maar bestaat uit een tweetal figuren, is allerbest gelukt en verraadt de geoefende hand van den historieschilder. Kortom, het is een doek dat in het algemeen zeer opgemerkt is geworden en dat terecht gunstig werd besproken.

‘De gelegenheid maakt den dief’ door HENRI VAN DER BORGHT, van Antwerpen, is een lief tafereel, dat de hoedanigheid bezit aan eenieder, zelfs aan de moeilijksten, te bevallen.

Deze kunstenaar volgt geheel en gansch de school van Madou; op den eersten oogslag, zou men denken eenen Madou of Portielje voor handen te hebben, en het is maar na een nauwkeurig onderzoek, dat men ontdekt dat er hier en daar eenige onvolmaaktheden in te bespeuren zijn welke men in de werken dezer twee meesters niet aantreft.

PIET VAN DER OUDERAA, de gekende Antwerpsche historieschilder, heeft twee schilderijen die de verkleining zijn der twee groote paneelen, welke hij, evenals zijn

stadgenoot KAREL OOMS, gelast is te vervaardigen voor de zaal van het assissenhof te Antwerpen.

De eerste verbeeldt de ‘Straf van den eedverbreker,’ de tweede: ‘Niemand mag aan zijnen wezenlijken rechter onttrokken worden.’ 't Zijn twee stukken die, men moet het niet vragen, op den eersten oogslag ziet men het, zelfs zonder den kataloog geraadpleegd te hebben, allergeschiktst zijn om de wanden van een gebouw te versieren, want de kunstenaar heeft, begrijpende dat eene muurschildering geene schilderij is die op de wanden moet uitblinken en schitteren, maar met het gebouw een harmonisch geheel vormen, zijne onderwerpen in eenen algemeenen fijn grijzen toon behandeld.

Kortom, als zijne groote paneelen zoo vervaardigd zijn, dan mogen zij aangewezen worden als specimens van goed begrepen en knap uitgevoerde muurschildering.

De teekening is onberispelijk en de groepeering, als naar gewoonte, ongezocht, natuurlijk en tevens bevallig.

‘Kweeperen en druiven’ door mejuffer GERARMNA VAN DE SANDE-BAKHUYZEN van den Haag, even als hare ‘witte azaleas’ zijn een koppel lieve paneeltjes die met kunde en met eene zichtbare liefde die aan den eeredienst grenst, voor al wat de natuur voortbrengt, zijn afgewerkt. Wat dadelijk in het oog springt, is de behendigheid waarmede de kunstenares hare natuurbrengselen heeft weergegeven.

De ‘Aankomst van wild en gevogelte in de Hallen’ door PIET VAN ENGELEN van Antwerpen, is een doek van groote afmeting dat breed geschilderd en zeer aangenaam is om aanschouwen, alhoewel al het gevogelte en het wild dat er op afgebeeld is, meer dan natuurgroote is. Dezen Antwerpschen kunstenaar rangschikken wij niettemin onder de beste dierenschilders der tentoonstelling.

De twee portretten door den Antwerpschen kunstenaar PIETER VAN HAVERMAET, zijn flink geborsteld goed en onberispelijk van lijnen en zeer frisch van toon. Een vriend die ons vergezelde en de afgebeelde personen goed kent, zegde ons dat de gelijkenis sprekend is; wij gelooven het gaarn, want als men deze portretten aanschouwt, ontwaart men iets in de trekken dat zegt: dat moet goed gelijken.

De ‘Pioenen’ door mejuffer NATHALINE VAN HOORN van Amsterdam, alhoewel een weinig hard, zijn echter zeer verdienstelijk weergegeven; het is een zeer zonig tafereel, dat zeker wel onder de goede Hollandsche bloemstukken der tentoonstelling mag geteld worden.

Het trijptiek door EDMOND VAN HOVE van Brugge, stelt drie verschillende onderwerpen voor. Op den linkervleugel heeft men de ‘Alchimist,’ op het middenpaneel de ‘Tooverij’ en op de rechterluik de ‘Schoolsche godsgeleerde’; dus drie gansch met elkander verschillende onderwerpen, welke de kunstenaar elk op eene insgelijks gansch verschillende manier heeft behandeld.

Op de luiken toont VAN HOVE dat hij een waardig discipel is van Memlinc en Durer, terwijl op het middenpaneel een vrouwenfiguur is afgebeeld, dat bewijst dat hij niet alleen een meester is in het weêrgeven van zijde, fluweel en drapperijen, maar dat hij ook den menschenlijken vorm in de volmaaktheid kan weergeven. Waarlijk, met genoegen zagen wij dit trijptiek plaats vinden in het een of ander museum.

‘Het oud kanaal te Gent,’ door den heer H. VAN MELLE van Gent, is een goed stadsgezicht - alweer eene oude kennis - dat goed en breed geborsteld is en als indruk zeer juist mag heeten, doch wij zagen liever in dergelijke tentoonstellingen, stukken van grooter belang, waarin de kunstenaar toont dat hij tot wat hoogers geroepen is dan tot de weergave van oude huisjes, bouwvallige brugjes en stinkende waters.

WILLEM VAN STRYDONCK is een Brusselsche kunstenaar die een zeer verdienstelijk dameportret heeft tentoongesteld. Wij nemen wel aan dat de kunstenaar beter zou gedaan hebben zijn portret wat min realistisch en niet in den halven dag te behandelen, doch men moet bekennen dat het knap en flink geborsteld is en dat men er alles wat onontbeerlijk is, in vindt. Schilderen alle realisten zoo, wij zouden er nog vrede kunnen meê hebben. Het hoofd en de handen zijn uitnemend goed weergegeven; welke mollige handen! Wij twijfelen er niet aan of de gelijkenis is volkomen.

Van de vier schilderijen van PIET VERHAERT van Antwerpen, bevalt de 'Dagelijksche roman,' ons best; daarin immers toont hij, den genreschilder bij uitmuntendheid te zijn.

'Bij den barbier,' de 'Boktand' en 'Ongelukkige kunstenaar' zijn drie apentooneelen, waarin de kunstenaar ontegensprekelijk veel humor heeft gelegd, maar die ons, om de waarheid te zeggen, den grooten KAREL VERLAT van Antwerpen, die deze tafereelen waarschijnlijk in een oogenblik van luim vervaardigde, onwaardig voorkomen.

Zijn weg naar Jerusazem, alhoewel wat hard, bezit veel verdiensten.

Zijn groote 'Leeuw' is prachtig en indrukwekkend, eene zaak echter is jammer, 't is dat de grond waarop de Koning der wildernis zich beweegt, niet vast genoeg is; het dier moet en zal er tegen wil en dank doorzakken. Wij kunnen ook maar niet begrijpen waarom die Engelsche plantershoed daar op den voorgrond is aangebracht, dat hoofddeksel ontneemt ons dunkens, gansch den ernst van het anderszins prachtige doek.

Het 'Alpische landschap' door den graaf VON HARRACH van Berlijn is eene schoone en indrukwekkende bladzijde uit de dagelijksche geschiedenis der Alpische gebergten, die zich krachtig en grootsch aan den aanschouwer vertoont.

'De expeditie van Franklin die op eenen zomernacht hare vaartuigen verlaat,' door JULES VAN PAYER, mag onder de beste schilderijen van gansch de tentoonstelling gerekend worden. Het menschelijk lijden door de wanhoop tijdelijk verdreven en tot heldenmoed aanzettende, is hier zoo waarheidsvol en zoo aangrijpend weergegeven dat men als versteend aan denl grond genageld staat bij het aanschouwen van dien strijd van zeelieden tegen de guurheden van het jaargetijde in den Noordpool.

Eindelijk, sluiten wij ons overzicht der schilderwerken, met eene zeer verdienstelijke schilderij, die er, wel is waar, nog wat jong uitziet, maar die toch zeer veel aanleg verraadt. Wij willen spreken van de 'Merveilleuse,' door E.J. WITKAMPF, van Amsterdam. Wij wenschen hem uitermate geluk over deze goed geslaagde studie en roepen hem een warm goed heil toe.

F. WILLAERT, ook een Gentsche jonge kunstenaar heeft twee verdienstelijke stukken ingezonden. Zijn 'dameportret' en zijn ander doek, 'Spijt' getiteld, zijn twee goede werken, welke wij vroeger reeds bespraken en waarover wij ons in gunstige bewoordingen uitlieten.

Wat de beeldhouwers betreft, het zal voldoende zijn de namen aan te halen der voornaamste tentoonstellers, aangezien er weinig stukken van belang werden ingezonden. Wij noemen Jules Anthone, Pol Comein, Jaak De Braekeleer, R. Fabri, Hambresin, Frans Joris, J. Lagae, Mejuffer Ad. Lefebvre, Hip. Leroy, Jules Pécher, Gust. Pickery, K. Samuel, Frans Van Havermaet, Jozef Willems, enz. enz.

Onder de tentoongestelde teekeningen en waterverfschilderingen, verdienen de werken van L. Abry, Al. Bida, Eug. Copman van Brugge, die tot nu toe

onovertroffen teekeningen laat zien, A. Cipriani, L. Girardet, G. Guffens, E. Meyer, A. Tulk, V. Uytterschaut, enz., eenebijzondere melding.

Onder de bouwkundige ontwerpen noemen wij met genoegen de plannen van D. VAN DER HAEGHEN, H. WIERTZ en JAN WINDERS.

En daarmede sluiten wij ons overzicht, de hoop uitdrukkende, dat, hebben eenigen onzer lezers het dor en vervelend gevonden, anderen er met genoegen en welgevallen eene uitspanningslektuur zullen in aangetroffen hebben. Dezen sturen wij onzen welgemeenden dank, en genen vragen wij ootmoedig om verschooning.

Gent.

KAREL LYBAERT, J^te^.

Kroniek.

Letter- en tooneelkunde.

- PRIJSKAMPEN. - De jury, gelast met het beoordeelen der 17 novellen en der 4 tweezangen, ingezonden voor den prijskamp der letterkundige vereeniging *Jan Frans Willems*, te Antwerpen, heeft zijne werkzaamheden geëindigd.

Voor de Novellen is de eerste prijs niet toegekend, maar de waarde ervan, 100 fr. is verdeeld tusschen de 2 beste stukken. Een prijs van 50 fr. is dus toegekend aan *Blinde Marten* door den heer Alexis Callant, te Gent, en aan *Pieter Avesoete*, door den heer De Lille, te Maldegem.

Voor de tweezangen werd geen prijs toegekend. Het verslag van den jury zal in het Jaarboek der Vereeniging verschijnen.

- Uitslag van den prijskamp uitgeschreven door de *Vriendschap* van Roeselare:

Dichtkunde. - 1^e^ prijs aan M.E. Toussaint, te Brugge. - Eervolle melding en 50 fr. elk aan de heeren A.O. Vermeiren, te Lier, en H. Ledeganck, te Brussel.

Muziek. - 1^e^ prijs, M.L. Mortelmans en eervolle melding aan M.G.A.A. Wagner, beide leerlingen der Antwerpsche muziekschool.

Geschiedenis. - Premie van 300 fr. aan M.Th. Sevens, te Kortrijk.

Taalkunde. - 1^e^ prijs, 200 fr. aan M. Aug. Van Speybrouck, te Brugge; 2^e^ prijs, 50 fr. aan M.A. Verwaetermeulen, te Brugge.

Tooneel. - 1^e^ prijs, 300 fr. aan het stuk *Brouwersnijd*, door M. Teuringhs, te Lier; 2^e^ prijs, *Een Volksdrama*, door M.L. Van den Kieboom, te Ledeberg.

Blijspel. - 1^e^ prijs, 150 fr. aan *Al wat blinkt is geen goud*, aan M. Sylvester, te Berchem (Oostvl.); 2^e^ prijs, 50 fr. aan elk der stukken: *Oomken zou trouwen*, door M. Vermandere-Callebert, te Avelgem; *Eene luim van oom Jan*, door M.J. Wytynck, te Gent.

Op 18 November zal de plechtige prijsuitreiking op het stadhuis te Roeselare plaats hebben.

Sterfgevallen.

- De heer Jan Dodd, letterkundige, werkend lid der Koninklijke Vlaamsche Akademie, is Vrijdag 9 November, schielijk te Brussel overleden. Hij werd te Antwerpen, den 20 September 1821 geboren.

De heer Dodd heeft zich in de letterwereld bekend gemaakt door eenige dichtbundels, (*Liedjes en Deuntjes*, 1858; *Liefde*, *Lief en Leed*, 1860) alsook door tooneelstukken en verhandelingen over kunstgeschiedenis. Vroeger was hij archivaris der burgerlijke godshuizen van Brussel.

- Jan Van Beers, geboren te An*t*werpen, den 22 Februari 1821, is in zijne geboortestad overleden den 14 Novemb. 1888.

Jan Van Beers, tot aan zijn overlijden lid van het personeel der gestichten van middelbaar onderwijs, begon zijne loopbaan als leeraar te Mechelen, en later in de normaalschool van Lier, vanwaar hij verplaatst werd naar het Atheneum van Antwerpen, zijne geboortestad. Hij was de stadgenoot en persoonlijke vriend van wijlen J.F.J. Heremans en Hendrik Conscience.

Nog te Lier zijnde, gaf hij, onder den titel *Jongelingsdroomen*, zijn eersten bundel gedichten uit, die zijnen grooten bijval vooral verschuldigd was aan de talentvolle en treffende wijze waarop de dichter, op letterkundige vergaderingen en feesten, zijne gewrochten wist voortedragen.

Geen wonder dan ook dat de begaafde man, naar Antwerpen geroepen, bij de muziekschool aldaar als leeraar van deklamatie werd aangesteld, welken post hij nog tot over eenige jaren waarnam. Door zijne kundige lessen heeft hij in Antwerpen een gansch geslacht goede deklamators gevormd, welke geheel met den ouden rederijkerstoon hebben afgebroken en, door hunne meer natuurlijke uitgalming en gebaren, zich als echte kunstenaars doen bewonderen.

Te Antwerpen gevestigd volhardde Van Beers, langzaam maar met immer rijpend talent, in zijnen dichterlijken arbeid. Beurtelings verschenen van hem nog verschillende dichtstukken, later in twee boekdeelen: *Levensbeelden* en *Gevoel en Leven* verzameld: zijn laatste bundel verschenen onder den titel *Rijzende Blaren.*

Onder de verdienstelijkste zijner dichtstukken noemen wij *De Bestedeling*, zijn bekroond gedicht op *Van Maerlant* en het oratorium *De Oorlog*, door Peter Benoit op muziek gebracht.

Als leeraar wist hij zijne jeugdige leerlingen steeds de liefde tot de moedertaal in te planten; als flamingant stond hij overal en altijd op de bres, om de rechten der taal en de vervlaamsching van het onderwijs te eischen.

Behalve de 4 dichtbundels gaf hij nog een spraakleer met oefeningen en twee leesboeken voor het middelbaar onderwijs uit.

Zijn afsterven is een wezenlijk verlies voor de Nederlandsche letterkunde.

Twee Santen in een folkloristischen tabbaard
door Medard Verkest.

Sint Niklaas.

Onder de talrijke heiligen, die zich eene plaats in den kalender betwisten, is Sinter Klaas de meest gekende onder de groote lui, de meest geliefde onder 't jonge volkje.

Iedereen kent de aloude gebruiken en gewoonten, welke plaats hebben op den feestdag van dien goeden Sant; velen herinneren zich de lieve sagen en naïeve kinderrijmpjes aan zijnen naam verbonden. Niet alleen in de kinderwereld, maar zelfs voor den volkskundigen navorscher, is Sint Niklaas een sympathiek, aanlokkend figuur. Van daar deze folkloristische bijzonderheden en mededeelingen betrekkelijk dien geliefden ‘kindervriend’.

Zien wij eerst wat de Geschiedenis ons met zekerheid verhaalt over zijn

I. Leven.

Nikolaas werd op het einde der derde eeuw, te Patara, eene stad van Lycië in Klein-Azia, geboren. Vroeg wees zijnde deelde hij zijn vermogen onder de nooddruftigen uit. Van eene reis naar Palestina teruggekeerd zijnde, begaf hij zich naar Myra, hoofdstad van Lycië, waar hij als aartsbisschop (anderen zeggen als bisschop) gekozen werd.

Het geloof verkondigende, ondanks het verbod der Roomsche keizers, werd hij door Diocletiaan vervolgd en Licinus deed hem verbannen en naderhand gevangen zetten. Door keizer Konstantijn op vrije voeten gesteld, bevond hij zich onder de kerkvaders, die in het Koncilie van Nicea (325) de leering der Arianen bevochten, kettersch verklaarden en Arius, met zijne twee volgelingen, Theonas (bisschop van Marmarica) en Secundus (bisschop van Ptolemaïs) naar Illyrië verbanden.

In zijne metropolis weergekeerd, overleed hij er den 6^{n} December 342 of 343. De R.K. Kerk heeft dien datum als Sint Niklaas' feestdag behouden. In het Oosten werd de afgestorven bisschop van Myra reeds lang als een heilige vereerd, toen in 1087 eenige kooplieden van Bari (hoofdplaats der provincie

Terra di Bari, op de Adriatische zee) zijn lichaam medenamen en aldaar den 9^{n} Mei aankwamen, welke dag, gelijk het kinderfeest van 6^{n} December, ook als naamdag van St. Niklaas gevierd wordt.

Sint Nikolaas is de patroon der kleine jongens, of liever hun vriend. Hij is ook de beschermheilige van het keizerrijk Rusland. Men heeft hem den bijnaam van *Thaumaturgus* - d.i. *Wonderdoener* - geschonken(1).

II. Sagen

Waarom Sinter Klaas den bijnaam van *Wonderdoener* verwierf, zal blijken uit de volgende sagen of legenden. Wij geven er eenige, welke wij als 'mirakels' aangeteekend vinden, merkelijk verkort terug:

A. Gedurende eene overvaart naar Palestina voorspelde St-Niklaas den zeelieden een hevig onweder. Toen de storm naderhand uitbrak en schrikwekkend woedde, stilde de Heilige hem door zijn gebed(2).

B. Drie krijgers, door keizer Konstantijn veroordeeld, die Sint Niklaas' macht hadden hooren roemen, smeekten in hun gebed hunne verlossing af. De bisschop verscheen in levenden lijve bij den keizer, joeg hem schrik aan door bedreiging en bevrijdde alzoo de gevangenen(2).

C. Binst het verblijf van St-Niklaas te Myra, werd deze stad eens door den hongersnood geteisterd. De bisschop, al zijne hulpmiddelen uitgeput hebbende, begaf zich naar de haven, waar vol geladen graanschepen lagen en vroeg elken gezagvoerder eenige mudden koren. Niet een schipper dorst het toestaan, dewijl allen last hadden met hunne volle lading te Alexandrië, voor rekening des keizers, binnen te loopen. De bisschop verzekerde hun dat de hoeveelheid graan niet verminderen zou, en nadat hij uit ieder schip eenige korven

(1) Deze stellige gegevens over het leven van Sint-Niklaas hebben wij geput in:
- *a)* *Geïllustreerde Encyclopoedie* van A. Winkler Prins.
- *b)* *Dictionnaire national* van M. Bescherelle.
- *c)* *Dictionnaire de Biographie et d'Histoire* van Ch. Dezobry en Th. Bachelet.

Zijn deze biographische notas nu onvolledig, men gelieve aan te merken dat wij niet over de *Acta Sanctorum* der Bollandisten beschikken.

(2) Volgens den *Postrijder*, 14^{e} jaargang, n^{r} 117, staat deze legende in den Roomschen Brevier vermeld.

(2) Volgens den *Postrijder*, 14^{e} jaargang, n^{r} 117, staat deze legende in den Roomschen Brevier vermeld.

bekomen had, bestatigde men dat de lading dezelfde gebleven was[(3)].

D. Tijdens een geweldig onweder riepen eenige angstige zeelieden de hulp van Sint Niklaas in. Deze verscheen onmiddellijk en bedaarde den storm. Toen de schippers aan wal stapten en hunnen beschermer in de kerk gingen bedanken, verscheen hij daar nogmaals bij hen en verzekerde dat zij hun behoud - niet aan zijne verdiensten - maar aan hun geloovig vertrouwen te danken hadden.[(3)]

E. Een vader, wiens eenige zoon door eenen bedelaar vermoord werd, aanriep in zijne droefheid den goeden Sinter Klaas. De Sant kwam oogenblikkelijk bij en schonk het leven terug aan het doode lichaam des kinds[(3)].

F. Maken wij nog melding eener legende nopens St-Niklaas, alhoewel hij er noch feitelijk noch handelend in optreedt: Wanneer de Italiaansche kooplieden zijn graf te Myra openden om zijne beenderen naar hun land mede te voeren, vonden zij dezelfde in eene ‘welriekende olie’ drijven. Het uitvloeien zulker olie vernieuwde zich in Bari en vandaar de talrijke pelgrims, die zich telken jare naar die stad begaven, om door de ‘wonderbare geneeskracht’ dezer vloeistof hulp en verzachting te bekomen.

Bovenstaande legenden zijn bij het volk, zoo niet gansch, ten minste gedeeltelijk onbekend. Ook is 't aan deze niet dat Sinter Klaas zijne faam van *weldoener* en *kindervriend* te danken heeft; 't zijn de twee volgende sagen welke hem die namen verwierven:

G. Een krijgsman, oud-gediende van keizer Konstantinus, had drie schoone dochters, vol liefde en volleven. De oudste zong zijnen roem, de tweede las hem van zijn vroeger strijden, de jongste verhaalde hem over zijn edel voorgeslacht. Zóó waren allen gelukkig, door ouder-, kinder- en zusterliefde vereenigd, alhoewel er soms gebrek heerschte in de nederige woon.

En toen de aanvallige meisjes huwbaar werden, kwam geen enkele jongeling hen tot vrouwe kiezen, wijl zij hem geen bruidschat konden bieden. Dit bedroefde diep den ouden vader, die somwijlen, wanneer de dochters ieverig bij

(3) Volgens den *Postrijder*, 14^{e} jaargang, n^{r} 120, staat deze legende breedvoeriger opgegeven in het *Passionael Twinterstuc*, ed. Antwerpen 1505, bl. LXXXIX, of wel beknopter in den *Volksalmanak voor Ned. kath.* van 1856, bl. 107.

(3) Volgens den *Postrijder*, 14^{e} jaargang, n^{r} 120, staat deze legende breedvoeriger opgegeven in het *Passionael Twinterstuc*, ed. Antwerpen 1505, bl. LXXXIX, of wel beknopter in den *Volksalmanak voor Ned. kath.* van 1856, bl. 107.

(3) Volgens den *Postrijder*, 14^{e} jaargang, n^{r} 120, staat deze legende breedvoeriger opgegeven in het *Passionael Twinterstuc*, ed. Antwerpen 1505, bl. LXXXIX, of wel beknopter in den *Volksalmanak voor Ned. kath.* van 1856, bl. 107.

't lampje te spinnen zaten, over de nare toekomst op zijne slaapsteê lag te droomen.

Zekeren keer werd hij door een dof gerucht gewekt, en dewijl het lichtje uitgestorven was, zag hij niets maar vond bij zijn ontwaken, aan den voet des beds, eene goudbeurs waarop geschreven stond: ‘Een bruidschat voor de eerste!’

Des anderendaags vond hij weer eenen schat, waarop hij las: ‘Dit is voor uwe tweede!’

Wanneer ten derden male eene nieuwe beurs langs het zoldervenstertje doorviel, meende de vader, bij 't uitbreken der maan, de schaduw van Sinter Klaas te zien verdwijnen.

De ouderling bewaarde 't geheim en toen hij grootvader geworden was, ging hij in gezelschap zijner kleinkindertjes den milden bisschop bedanken. Deze kuste en streelde de kleinen en gaf hun wat lekkers.

Ziedaar waarom de Spaansche meisjes, bij huwenstijd, tot Sinter Klaas hunne beden richten en hem bloemen offeren, en waarom de naar lekkernij hunkerende kleinen, hun schoentje of blokje nevens hun bedje plaatsen[4].

H. Wij hebben de meest gekende sage over St Niklaas tot het laatst bewaard: Drij knaapjes, moê van aren te lezen, gingen bij eenen slachter een onderkomen zoeken voor den nacht. Ze werden door den man barsch afgewezen, toen de vrouw hem opmerkzaam maakte dat die jongskens misschien geld op zich droegen, welk men hun binst den nacht zou kunnen ontfutselen. De slachter riep de kinderen terug, ontving hen aan zijne tafel en liet hen te zijnent vernachten.

Gedurende hunnen slaap vermoordde hij ze alle drij, hieuw de lichaampjes kort en klein en borg ze in eene vleeschkuip.

Zeven jaar nadien kwam Sint Niklaas daar voorbij en vroeg den slachter herbergzaamheid. Deze ontving den reiziger zeer beleefd en hartelijk en wilde hem allerlei vleesch te nutten geven; doch de bisschop weigerde, zeggende: ‘Geef mij van 't gezouten vleesch, dat ge sinds zeven jaar in de tobbe bergt!’

De moordenaar wilde ter deuren uit, doch de Heilige weerhield hem en deed de zoutkuip vóór zich brengen. Hij legde drij vingers op den rand der tobbe. En 't eerste knaapje,

(4) Deze sage gaf aanleiding tot het Fransch spreekwoord: *Saint-Nicolas marie les filles avec les garçons.* (Zie den reeds genoemden *Dictionnaire national*, 2^{e} deel, bl. 638, waar spreekwoord en sage in luttel regelen vermeld staan).

oprijzend, sprak: ‘'k heb wel geslapen.’ Het tweede zei dit ook en 't derde volledigde. ‘Ik meende in 't Paradijs te zijn.’

Prudens Van Duyse heeft op vorige sage, als variante een lief kindersprookje gedicht, dat wij hier in proza overzetten.

Eene moeder had drij jongskens, blozend van gezondheid, uiterst blij dat ze zich elken zaturdagavond in de groote waschkuip mochten reinigen, want dan was 't een geploeter en een geplasch dat de kleinen het uitkraaiden van pret!

Sinter Klaas kwam er eens boven op, toen ze in de kuip zoo lustig aan 't spelen lagen. ‘Goed zoo, kindjes, sprak de Sant, dat's braaf! Gaat ge mede met mij naar den Hemel voor acht dagen? We gaan Deezeken bezoeken!’

De moeder gaf hare toestemming en kuste hen alle drie. Toen vaarden ze in eenen snellen wagen hemelwaarts, gevolgd door Sinter Klaas te paard. En in 't Paradijs speelden ze zeven dagen lang met de engelkens en plukten gouden appels, aten rijstpap met gouden lepelkens, kregen wafels van Deezeken en keerden toen terug. Want die kleinen waren zoo braaf geworden, dat ze liever bij hun zoet moederken waren dan in den Hemel. Ze kregen dan veel geschenken: een gouden trommel, een gouden paard en een gouden karreken. En benevens velerlei ander speelgoed, ontving elk nog suiker en lekkers, om aan de maatjes op aarde uit te deelen.

Moeder was zeer blij als ze hare kleinen terugzag en kuste ze allen met een lach.

> ‘Nu, dat zijn de drie kinderen
> Die tot heden toe, eene plaats
> In de groote kuipe vinden
> Nevens Sint Nikolaas.’

Zal de lezer bemerkt hebben, dat het getal *drie* zoo dikwijls in de sagen, betrekkelijk Sint-Niklaas, voorkomt? Hij huwelijkt *drie* dochters uit, hij verwekt *drie* kinderen, hij verlost *drie* krijgsgevangenen! Langs den anderen kant komt ook deze grondgedachte in al die legenden voor: hij helpt ongelukkigen door bovennatuurlijke macht.

Zouden wij niet mogen aannemen, dat volksverbeelding en dweeperij op een zelfde hoofdthema die talrijke varianten uitgedacht hebben? Van daar het aantal zeer gelijkende sagen - waarin de personen veranderen, doch de hoofdhandeling

dezelfde blijft - om de wonderen en weldaden van den braven Sant al meer te verkondigen en hem des te beter te vereeren!

III. Vereering. feestviering. gebruiken.

1. VEREERING. Terloops hebben wij reeds een woordje gerept over de populariteit van Sinter Klaas. Hij staat schier overal bekend als weldoener der kinderen. Daar waar hij als heilige of patroon vereerd wordt, telt hij vooral zeevaarders en jonge ongehuwden onder zijne.... klanten.

In de hoofdkerk van Myra en in de St-Stephanuskerk van Bari ziet men het graf van St-Nikaas, alhoewel slechts in laatstgenoemde kerk zijn gebeente berust. In beide plaatsen is zijn naam het voorwerp eener bijzondere vereering, hetgeen niet zelden grooten toeloop veroorzaakt.

Eene eigenaardige bijzonderheid is deze: St-Niklaas wordt evenzeer vereerd in de Schismatische-Grieksche Kerk in 't Oosten, als in de Roomsch-Katholieke van 't Westen. Wij hebben reeds gezegd dat hij patroon is van 't machtige Rusland, waar een Tzar (de Paus der Grieksche Kerk) en verscheidene grootvorsten zijnen naam gedragen hebben, net gelijk een zestal Pauzen der Roomsche Kerk. In de tempels van Konstantinopelen, Kiew en Moskou weergalmen zijne lofzangen als in de kerken van Westelijk Europa.

Omstreeks 530 liet keizer Justiniaan te Konstantinopel eene prachtige kerk bouwen onder de aanroeping van St-Niklaas en in de tweede helft der zevende eeuw sprak Andreas, bisschop van Creta, over dien heilige eene lofrede uit, welke heden ten dage nog bestaat.

In de 8^{e} eeuw begon men St-Niklaas' naam als doopnaam aan de kinderen te geven en daardoor werd hij allengs meer gekend van de bewoners der aan de zee gelegene streken, als Venetië, Holland, Noord-Duitschland. Wanneer naderhand de kooplieden- en zeevaardersgilden aldaar ontstonden, werd St-Niklaas natuurlijkerwijze hun beschermheilige, die, in Holland vooral, eene menigte vereeringsplaatsen telde, als Amsterdams oudste kerkje, Groningen, Kampen, Middelburg, Stavoren, Utrecht en andere.

In België zijn nog ettelijke kerken aan St-Niklaas toegewijd, zooals in Brussel, Gent, St-Niklaas (waar hij *patroon* der stad is), in Ieperen, Doornik, Veurne en elders. Een brand vernielde in 1677 de St-Niklaaskerk te Tongeren. Heropge-

bouwd, werd zij in 't begin dezer eeuw afgebroken. Dit geheugen zich nog de oude Tongenaren.

2. FEESTVIERING. Het groot kinderfeest heeft den 6^{n} December plaats. Waarom juist op dien datum? Is het om den verjaardag te vieren, of te herinneren liever, van het afsterven des bisschops van Myra? Of is het eene navolging van *Sapata*(5), het Decemberfeest der Spanjaarden? Heeft het misschien eene katholieke beteekenis aangenomen alhoewel het *schijnt verwant te zijn met de Heidensche voorwinterfeesten der Oude Germanen?*(6)

Ontegensprekelijk bestaan er in de R. Kerk eene menigte gebruiken en feesten, welke eenen heidenschen - of althans niet katholieken - oorsprong hebben: de Goden der Fabelleer heeft zij door hare heiligen vervangen; de Olymp of Wahalla der Ouden wierd haar hemel; de zoenoffers der Joden bestaan in haren eeredienst onder ontelbare soorten van offeranden; den Sabbat van 't Oud-Verbond veranderde zij in haren zondag; het Julfeest der Germanen, Kelten en Slavische volkeren viert zij als kerstmis; de kruisdagen, waarop zij het welgelukken van de vruchten der aarde afsmeekt, zijn eene navolging van de openbare gebeden der Heidenen, *suovetaurilia*, toen men de Goden bad voor 't behoud der huisdieren, vooral verkens, schapen en ossen.

In het St Niklaasfeest eene verwantschap ziende met de *Sapata*, misschien eene kopij, is dus geene gewaagde veronderstelling; zij schijnt integendeel gegrond, of ten minste zeer waarschijnlijk.

Desvolgens blijve de kwestie onbeslist.

't Zij nu om St Niklaas, of om eene andere zeer oude en vergeten reden, stellig is de 6^{e} December een groote dag voor de jeugd. Altijd gaf hij aanleiding tot het aanbieden van geschenken, tot het inrichten van familiefeesten; maar er was een tijd, dat de uitgaven tot het aankoopen van iets zeldzaams zoodanig hoog liepen, dat ze door de overheid als geldver-

(5) De *Sapata* was een aloud feest, dat den 5^{n} December in Spanje gevierd werd. De gezinnen bezochten en onthaalden elkaar en brachten elkaar geschenken. De bestemmeling wist gewoonlijk niet waar de verrassing van daan kwam. (Zie *Littré* aan 't woord *Sapata*). Daar merken wij op dat nog juist dezelfde gewoonte op veel plaatsen in Holland bestaat, en dat dit samenvallen zeker meer dan een ‘toeval’ heeten mag.

(6) Dit kan ook waar zijn. Zie *R. d. Heerd*, eerste jaren, en Baron Reienberg-Düringsfeld, *Tradit, et Légendes de la Belgique.*

kwistingen aangeschreven wierden. Om die reden werd het feest wel eens door haar tegengewerkt, ook door de Hervormden om zijne katholieke beteekenis, zijnde '*een sotte en ongefondeerde manier*, *een papistische grouwel.*' Volgenderwijze luidt het uittreksel eener zonderlinge keure binst de 17e eeuw te Amsterdam afgekondigd: 'Alsoo myne Heeren vanden Gerechte, vernomen hebben, dat verscheyden personen zich vervoordert hebben, op St-Nicolaes avondt op den Dam(7), ende andere plaetsen binnen dezer Stede, voor te staen met poppegoedt, snoeperyen, etc. etc..., zoo is 't dat dezelve myne Heeren, tot voorkomminghe van alle zoodanighe disordren, en omme de Jeught de superstitiën ende fabulen van 't Pausdom uyt het hoofd te brengen, geordonneert, gestatueert, en gewillekeurt hebben, dat gene personen zich zullen mogen onderwinden op St-Nicolaes avondt opden Dam en eenighe andere plaetsen binnen dezer Stede, met eenigherhande poppegoedt, snoeperyen, eetbaere en andere waeren op pothuysen, in stoepen, met craemen, cruywaghens oft anderssints voor te staen, oft deselve te vercoopen ende coopen, op pene dat, zoowel de cooper als vercooper, verbeuren zal een boete van drie guldens, d'eene helft ten profyte van den officier en d'andere helft ten voordeele van den bebeurder, enz.'(8).

Heden zou er niet een magistraat noch schepenraad aan denken, zoo iets onschuldigs te verbieden.

3. GEBRUIKEN. Bij onze Noorderbroeders is de 6e December, gelijk wij het in nota 5 verstaan lieten, even goed een feest voor de ernstige en 'degelijke' Hollanders als voor 't jeugdige volkje. Terwijl de vrienden gezellig rond de tafel, 'heusch aan 't praten' zitten, komt een boodschaplooper of pakjesdrager 'eventjes' aanbellen, bestelt iets voor 'Menheer', Mejuffer of Mevrouw, zonder te zeggen in wiens naam hij komt, of wie hem de fooi voor 't karweitje betaald heeft. De 'weledelgestrenge' openbare ambtenaar wien men dan een eerekruis in bordpapier zendt, de jufvrouw die eenen vrijer van peperkoek krijgt, de baardelooze student wien men eene melkflesch met

(7) De *Dam* is de levendigste en meest bezochte openbare plaats van Amsterdam, gelegen tusschen het koninklijk paleis en de Beurs.

(8) De tekst dezer ordonnantië vinden wij in den *Postrijder*, 14e Jrgg, nr 120, De schrijver van het aldaar afgekondigd artikel '*Het Sint Niklaasfeest*' vermeldt niet waar het oorspronkelijk handvest berust, noch waar hij deszelfs tekst geput heeft. Gezegd artikel is evenmin geteekend.

zuigdarmpje stuurt en de gepruikte ‘mefrouw’ die eenen haarkam ontvangt, zullen zich welwachten dit euvel op te nemen of zich om die argelooze verrassingen kwaad te maken; zij zullen integendeel hartelijk meêlachen bij elken uitroep: ‘Jou mooie *surprise!* Een prachtig *bibelot!*’

In Zuid-Nederland is St-Niklaasdag meer bepaald het feest der kinderen. Deze zetten des avonds bij hun bed of nevens de schouw hunnen schoen of holleblok, of wel gaan hem bij de geburen of de familie plaatsen. In enkele plaatsen ‘hangt’ men ook de kous of de zokke. Dikwijls ligt een brief, vol beloften van goed gedrag en vlijtig leeren, daarnevens te zamen met een bondje hooi, eene sneê brood, zelfs rapen en wortelen voor den witten draver van Sinter Klaas, want deze rijdt te paard in de verbeelding der kleinen!

In Frankrijk zetten de kinderen nevens hun schoentje eenige kaarsjes te branden ter eere van den verwachten Sant, om hem aldus beter te ontvangen en ook... - want berekening is er niet vreemd aan - meer te krijgen!

's Anderdaags moeten zij gewoonlijk niet opgeroepen worden: zij wippen het bed uit ‘zonder iemands hulp,’ en vinden allerlei geschenken, speelgoed, poppen, gebak, lekkernijen, schoolgerief, marsepein, prachtboeken en nog meer. Recht aardig is het dan te zien hoe zij Sinter Klaas bedanken, terwijl ze een schalksch lachje niet onderdrukken kunnen, als ze denken dat hunne ouders alleen aan die erkentelijkheid recht hebben. Maar dat geheim, waarmede ze onder elkander op school zoo jolig pret hebben (als de ouders er niet bij zijn), veinzen zij niet te kennen en nog jaren lang zou hunne onwetendheid voortduren, ware 't niet dat vader of moeder - soms heel ernstig - eene opene deur instooten met de zaak uit te brengen!

Hier zien wij ook dat sommige gemeentebesturen, die van geen bedenkelijken finantiëelen toestand der geldkas hoeven rekening te houden, de kinderen der volkscholen op eenen ‘Sint Niklaas’ vergasten. Of het de meesters dien dag druk hebben, vergt geen betoog!

Gebeurt het nu dat vader over zijnen jongen bengel te klagen heeft, of dat moeder ontevreden is over ‘da(t) groo(t) meissen’, die nog geen kousen breien kan, dan brengt S^{ter} Klaas somwijlen eene ‘*wackere roede van wilgentacke*’ mede, zonder te spreken van het zeer realistisch bewijs, dat zijn paard in het voorbijrijden aldaar achterliet....

O, die teleurstelling!

IV. Rijmpjes. gebedekens, liedjes.

In de kinder- en volksgedichtjes over Sint-Niklaas komt meest altijd eene vraag voor tot het verkrijgen van 's heiligen gunsten, en dikwijls eene belofte van wijs te zijn. Deze laatste wordt echter veel meer vergeten dan de eerste. Ziehier eenige links en rechts bijeenverzamelde naïeve versjes betrekkelijk den ‘kindervriend’, en zooveel mogelijk in de gewesttaal opgeteekend:

Sinter Niclaes Bisschop! goet heiligh man!
Wilje wat in myn schoentje geeven, Godt loont u dan.
Geef te my een beurs met bellen
Soo sal ick je niet meer kwellen.
Soo langhe als het Godt geliefft
Heb ick Sint Niclaesjen lieff.
(Uit den *Postrijder).*

In Rotterdam luidt de vraag tot het krijgen van een *cadeau* als volgt:

Sint Niklaas, kapoentje,
Gooit wat in mijn schoentje,
Gooit wat in mijn laa(r)sje;
Dank u, Sint Niklaasje.

En in de Kempen:

Sint Niklaas,
Appelenbaas,
Werp wat in m'n schoentje:
'En appeltje of 'en citroentje.

In Halmael zeggen de kleinen wat zij verlangen:

In dit huksken,
Verwacht ik een kuksken,
En een peerdje
Met een steertje,
Van Sinte Klaas, den helgen man,
Die toch zoo verre rijden kan.

In Roeselare vragen de kleine jongens voor zich alléén de gunsten des Heiligen, met uitsluiting der groote knapen:

Sint Nicolaas, den heiligen man,
Doet ziinen besten tabbaard (a)an,
Je riidt er meê naa(r) Spanje,
Om appelkes van Oranje,
Om appelkes van Condé, Condé
Deelt de *kleine* kindjes meê

Een laat de *groäte* loäpen.
Van hier tot (a)an de poärte,
Is de poärte nie(t) oäpen,
Je kruupt deur de gote(n)
Is de gote nat
Je kruupt deur 't zwiintjesgat!

De Roeselaarsche jongens, naar dit laatste oneerbiedig vers te oordeelen, schijnen hun liedje niet ernstig op te nemen, en ook niet bang te wezen dat de brave Sant zich daarom kwaad make.

In Tongeren vragen de kleinen niet alleen het *monopolium* in het ontvangen der geschenken, maar op den hoop toe nog iets onaangenaams voor de ouderen:

Sinder Klois, hellge man,
Dut oere beste tabber eun,
Bring de klein kindjes wat
En schipt de groote onder hun gôt!

Ofwel, na bijvoeging van een koppel verzen:

Sinder Klois, hellge man,
Dut oere beste tabber eun,
Red noi Rome,
Red noi Spoindje,
Gef de klein kindjes wat
Schip de groote onder hun gôt!

Andermaal klinkt het:

Sinder Klois, hellge man
Dut oere beste tabber eun
Gef de klein kindjes wat
Gef de groote in schip onder hun gôt
Lut ze doomet loupe
Boo ze schuun en kouse verkoupe!

(Eenige aanmerkingen op de Tongersche uitspraak: *oi* wordt gelijk in 't Fransch gesproken; *eu* id. gelijk in *l(eu)r*; *sch* gelijk de duitsche *sch)*.

In Halmael geeft de ikzucht der kleinen zich lucht als in de vorige rijmpjes:

Sinte Klaas, helige man,
Doet uw beste tabbaard (a)an,
En gaat daarmêe naar Spanje
Eppelkens van Oranje.
Peren van den hoogen boom,
Neutjes van de gavekroon

Brengt de brave kinders wat
En geeft de stouten nen schoep onder hun gat!

Op St. Niklaasavond (5^{n} December) zingt men te Eerneghem, Westkerke en omstreek:

Sinte Niklaai van Tolentiin (ook *Tierlentiin*)
Bakt de koeksjes lekkre en fiin,
Lekkre en fiin me(t) suukre
Drie pond en holf
En koe en is gee(n) kolf
En peerd en is gee(n) zwiin
Morgen gaat St. Niklaaisdag ziin.

Uit Tongeren volgen er nog een paar:

a) Sinder Klois, hellge man,
Bring wat in me schünke:
En neut veur te kraoken,
Dat zal me 't beste smaoken.

b) Sinder Klois, Roelaand,
Zoot op pêterke ze keumerke (kamertje)
Met e zilvere heumelke (hamertje)
En eppelke en e citrünke
Loog in peterke ze schünke
E neutje veur te kraoken
't Zal os goed smaoken
Schikke de schek
O! doe kleine poepestat (poepestaart).

Waar men met de twee laatste regelen - eenvoudig spelen op klanken - naartoe wil en wat ze beteekenen, dat zouden de Tongeren zelven niet kunnen uitleggen.

In Eerneghem bestaat een opgewekt liedje, waarin de naam van St. Niklaas voorkomt. Jammer dat de kleurlooze woorden moeten duim leggen tegen de lieve zangwijze:

1. Moeder, 'k hen Sint Niklaai gezien
Bachten twee boomtjes, bachten twee boomtjes,
Moeder, 'k hên Sint Niklaai gezien
Bachten twee boomtjes, nie(t) verre van hier.

2. En je stoend daa(r) zoa plezant
Me(t) se mutsje, me(t) se mutsje
En je stoend daa(r) zoa plezant
Me(t) se mutsje al in z'n hand.

3. 'k Hen hier gewe(e)st, 'k hen daa(r) gewe(e)st
'k Hen overal naa(r) gewe(e)st
'k Hen hiere twa gehet, 'k hen daare twa gehet,
'k Hen overal en druppeltje gehet (gehad).

Wij hebben nog eenige meer gepolijste rijmpjes, die der schoolwereld niet vreemd schijnen. Wij kregen ze van eenen persoon, geboortig uit de omstreken van St-Truiden. Of ze daar echter door het volk gekend zijn, zouden wij niet kunnen verzekeren. Zoo hebben wij eerst eene soort van schietgebed:

St-Niklaas, 'k zal u danken gansch mijn leven
Als ge mij maar veel wilt geven,

En iets dat trekt op eene *geheugenververscḥing*, welke de schoolknaap tot den Heilige richt:

Sinte Klaas, ge moogt het weten,
'k heb altijd mijn best gedaan;
Wil mij daarom niet vergeten
Als gij zult op ronde gaan.

Verbeeld u nu den vader, te midden van zijn kroost:

‘Lieve kinders, nog acht dagen
Komt de heilige man, Sint Niklaas;
Zegt me eens, wat zult gij vragen
Aan dien goeden, braven baas?
- Ik een fluitje met een dop!
- Ik een karre met een peerd!
- Ik een koetsken met een pop!
- En ik.... al wat gij niet begeert!’

En dan de moeder, raad gevend en waarschuwend:

Kindren, schoon uw tellooren gezet:
Dezen nacht komt de heilige man!
Goed dan gebeden en zachtjes te bed,
Opdat hij u niet hooren en kan.
En morgen geheel vroeg dan te been
Om te zien wat hij bracht voor elkeen.

Wij hebben nog, eindelijk, de eerste regelen van een liedje dat in Holland gekend is, namelijk in Rotterdam en den Haag:

Sint Niklaas, heilige man,
Trek uwen besten tabbaard aan,
Rijd er mee naar Amsterdam,
Van Amsterdam naar Spanje,
Om appelkens van Oranje,
Om peren van den hoogen boom...
.....

Deze versjes gelijken nog al aan de vorig opgegevene, die in Halmael gekend zijn. Echter zouden wij ze wel volledig

willen bezitten. Kan ze ons niemand bezorgen? Gelijk men ziet heeft St-Niklaas geene vereerders te kort en wordt hij *duchtig...* bezongen en bestormd!

Sint Maarten.

Sint Niklaas' naam doet onwillekeurig aan dien van Sint Maarten, zijnen kollega, denken, omdat in enkele plaatsen, binnen onze wete, de 11e November, feestdag van laatsgenoemden heilige, met vreugd in de kinderwereld gevierd wordt; terwijl de 6e December onopgemerkt voorbij gaat, net als de heilige welke dien dag in den almanak voorkomt. Dit is het geval namelijk in het Z.-W. van West-Vlaanderen, te Ieperen en omstreken, Gheluvelt, enz.

Wijden wij dus ook eenige regelen aan Sint Maarten.

I. Leven. sage.

Maarten of Martinus, een tijdgenoot van St-Niklaas, zag het licht te Sabaria in Pannonia (thans Stein-am-Anger, in Beneden-Hongarije) omstreeks 306, zegt A. Winkler Prins, omstreeks 316 volgens Décembre-Alonnier. Alhoewel zoon van Heidensche ouders, bezocht hij de kristelijke school van Pavia, welke hij verliet naar den wil zijns vaders, die krijgsman was, om zich in den wapenhandel te bekwamen. Hij diende onder de keizers Konstantinus en Julianus; hij vertrok naar Gallië, waar hij door zijne deugdzaamheid en liefdadigheid uitschitterde, zich liet doopen, 't Heidendom afzwoer en als monnik leefde. In Pannonië teruggekeerd, overhaalde hij zijne moeder tot het Christendom, doch werd door de Arianen gegeeseld en daarna verbannen. Dewijl hij in Milanen aan de vervolgingen van bisschop Auxentius bloot stond, toog hij naar 't eiland Gallinaria in de Ligurische zee en begaf zich naderhand bij St-Hillarius, bisschop van Poitiers, waar hij veel aanhangers vond. Teruggetrokken in zijne kluis te Ligugé, benoemde men hem in 374, tegen zijne gedachte, bisschop van Tours. Hij verzette zich met kracht tegen de terechtstelling van Priscillianus (385) en zes zijner

voornaamste volgelingen[9]. Na de bekeering van zijn bisdom bewerkt te hebben, werd hij apostel in 't W. en N. van Gallië en verkondigde het Geloof.

Om zich gansch der wereld te onttrekken, bouwde hij dicht bij Tours, tusschen de Loire en eene steile rots, het vermaarde klooster van Marmoetiers *(Martini monasterium*), dat men denkt de oudste abdij van Frankrijk te zijn. Hij leefde er streng en teruggetrokken met ongeveer 80 monniken.

Toen keizer Valentinianus Gallië ging bezoeken, ontving hij dezes apostel met veel eer. De oud-prelaat stierf te Marmoutiers in 400; elders vinden wij zijn afsterven in 397 te Candes aangestipt. Zijne overblijfselen werden naar Tours gebracht en later aan eene regelmatige gemeenschap, het *Koninklijk kapittel van S*^{t} *Maarten*, toevertrouwd. Sulpicius, zijn volgeling, Gregorius van Tours en Fortunaat hebben over zijn leven wetenswaardige bijzonderheden nagelaten.

Tijdens de godsdienstoorlogen werd zijn graf door de Calvinisten onteerd.[10]

De bekende sage over St-Maarten heeft betrek op zijne liefdadigheid. Nog jongeling zijnde en dienende in de legioenen van keizer Konstantinus, was hij om zijne milddadigheid gekend. Zekeren dag deed hij eene wandeling te paard, toen twee schier naakte bedelaars hem eene aalmoes afsmeekten. De jeugdige soldaat had niets op zak, waar mede hij die armen helpen kon. Eensklaps nam hij zijnen degen, sneed zijnen schoonen krijgsmantel te midden door en gaf de helft aan elken ongelukkige.

De onsterfelijke schilders Rubens en Van Dijck hebben deze sage op het doek voorgesteld. Het tafereel des meesters bevindt zich te Windsor-Castle; dit des leerlings in 't kerkje van Saventhem, tusschen Brussel en Leuven. Er bestaat nog een tweede *Sint Maarten* van Van Dijck in 't Weener muzeum[11].

(9) Priscillianus was de stichter van de sekte der Priscillianisten. Hunne leer bevatte bestanddeelen van het Gnosticismus en Manichaeïsmus, terwijl hunne zedeleer zeer streng was. In 380 deed bisschop Ithacius op eene synode te Saragossa het verwerpingsoordeel over deze sekte uitspreken en door den dwingeland Maximus uitvoeren. Haar stichter werd vijf jaar later onthoofd en omstreeks 600 verdwenen hare laatste sporen.

(10) Zie *nota* n. 1.

(11) Zie *De Vlaamsche Schilderkunst* door A.J. Wauters (vertaald door J. Sabbe, eerste aflevering, bl. 179.

II. Vereering. Feestviering. Gebruiken.

1. VEREERING. Sint Maarten was de eerste der heilige vaders, dien de Latijnsche Kerk eene openbare eer bewees. Onder de Merovingers was hij een der patronen van Gallië en zijn tabbaard en relekwiekast dienden tot standaard of herkenningsteeken, terwijl de Dom van Tours, die gemelde overblijfselen bevatte, eene onschendbare schuilplaats heette.

Een vijftal Pauzen droegen zijnen naam.

In ons land zijn hem menigvuldige kerken toegewijd als in Kortrijk, Luik, St-Truiden, Ieperen en in talrijke dorpen.

2. FEESTVIERING. De R.K. Kerk viert op 11^{n} November den Feestdag van Sint Maarten. In de bidplaatsen, hem toegewijd, hebben ter eere des patroons negendaagsche plechtigheden '*novene*' plaats, terwijl zijne relikwieën als ook zijn beeld gedurende dien tijd, op eene soort van altaar of voetstuk, aan de vereering der geloovigen uitgesteld worden. Men bidt St-Maarten niet alleen tot bevrijding des duivels, maar ook - even als St-Donatus - tot afwering des bliksems.

3. GEBRUIKEN. In vroeger tijd ontving de geestelijkheid op den feestadg van St-Maarten, de tienden der hoenders en ganzen, en vandaar kan mogelijk de gewoonte ontstaan zijn, thans nog in veel plaatsen op dien dag eene gebraden gans op te disschen.

Heden is deze dag nog enkel aan 't kindervermaak gewijd.

De kleinen loopen rond met lichtjes of keerskens in eene uitgeholde, van gaatjes voorziene raap, beetwortel, roode kool zelfs, ook al papieren lantaarntjes, welke door eenen langen stok in de hoogte gehouden worden. Zóó gebeurt het in 't Z. der beide Vlaanderen, te Oudenaarde, Ronse, Kortrijk, Becelare, enz.

Terwijl knapen en meisjes zoo rondloopen en levendig dansen, herhalen ze in Kortrijk: *Sinte Maartens boele*, *boele*, *boele* (??) en in Edelare en Volkeghem: *Kee(r)ske Marti*!

In Brabant en 't Z. der provincie Antwerpen steekt men eenvoudig eenen brandenden stroobussel in de lucht. Dit heet *het St-Mettensvuur.* In Limburg bestond vroeger een gebruik, waarbij de kinderen van deur tot deur allerlei brandstoffen gingen vragen, als strooi, hout, kolen, schavelingen. Dit alles werd op een plein of op eene partij braakland, tot eenen hoop ondereen gegooid en in brand gestoken. Terwijl het vuur

knetterde - of soms ook hevig smookte - dansten de jonge toeschouwers in kring.

In Eerneghem en de gemeenten van den omtrek heeft de St-Maartensdag reeds eenen zweem van 't Sint Niklaasfeest.

De kinderen gaan er hunnen '*Sinten Maarten*' vragen en in talrijke groepen zingen zij een liedje, waarvan de woorden verder volgen, vóór de deur der rijke of welstellende lieden. Deze - als het tevens *welgezinde* menschen zijn - smijten den zangers allerlei toe: fruit, appels en peren, noten, koeken, 'spiklatie', zelfs centen. Daarop volgt natuurlijk een vechten en omverstooten, dat hooren en zien vergaan. Wanneer de guit des huizes, die zich achter de gordijnen des bovenvensters schuil hield, eensklaps de kwâjongens met eenen emmer water overgiet, wordt het tafereeltje niet meer alledaagsch, en de doornatte en beslijkte bengel, die ondanks zijn scharrelen niets oprapen kon, ziet er alles behalve aantrekkelijk en tevreden uit.

In Ieperen en omstreken heeft St-Maarten geheel en gansch St-Niklaas onttroond. Deze is er totaal onbekend en al de gebruiken, welke elders op 6^{n} December bestaan, grijpen aldaar op 11^{n} November plaats. Dan zijn de winkels opgepropt met speelgoed en geschenken, en in de '*kave*' of schouw hangen de kleinen hun '*koesse*'. Het gemeentebestuur, dat zich veel opofferingen voor 't onderwijs getroost, laat dien dag aan al de kinderen der kostelooze stadsscholen '*'n Sinte Maarten*' uitdeelen.

III. Liedjes, rijmpjes, spreekwoorden.

Als de kinderen te Eerneghem hunnen '*Sinten Maarten*' gaan rondhalen, zingen zij vóór de huizen der welhebbende personen:

Sinte Maartens n'avend,
Den torre ga(at) meê naa(r) Gent
En a(l)s me moeder koeken bakt
'k Zitten d'er zoo geer(e)n omtrent;
Sto(o)k vier, ma(a)k vier
Sinte Maarten komt alhier.
Al in z'n blooten ârem;
'k Zitten al in ne hoeksje
Om e be(e)tje hoeksje
'k Kruupen al o(e)nder de taafle
Om e be(e)tje waafle
'k Kruupen al o(e)nder de zoldertrap
En 'k kriigen ne groote schop in me gat!

Wij meenen dat dit liedje ook in Ieperen gezongen wordt, doch met weglating van den tienden en den elfden regel. Echter hoort men in die stad dikwijls het volgende:

Sinte Maarten,
Koeken en taarten,
Brood en wiin,
't Is al vo(o)r miin!

In Roeselare luidt het aldus:

A B keerse *(ook:* Op Sinte Martens n'avend)
De torre ga(at) meê naar Gent
En als me moeder wafels bakt
'k Zitte'r zoo geer(e)n omtrent
Sto(o)k vier, ma(a)k vier
Sinte Marten komt alhier
En bringt e kanne goe(d) bier.

Dat de wafels, koeken en taarten in al die rijmpjes voorkomen, is te wijten aan het aloud Vlaamsch gebruik al die lekkere dingen op dien dag gereed te maken. De pannekoeken noemt men ‘koekebak’ te Poperinge en ‘pallelle’ in Ieperen, Becelare en omliggende. Elders zegt men ‘wafers’ in plaats van wafels, en te Ieperen ‘broeders’ voor de oliekoeken.

Ziehier een ander rijmpje, dat men kan lezen in de *Nieuwe Rotterdamsche Ct.* van 14 November 1888:

Sinte Marten vleugeltje,
Rood, rood *reugeltje*,
Rood, rood rokje,
Sinte Marten op een stokje.
Woont hier niet een rijke man,
Die ons ook wat geven kan!
God zal hem loonen,
Met honderd duizend kronen,
Met honderd duizend lichtjes aan,
Daar komt Sinte Marten aan.

(Friesland).

De inzender voegt er de volgende, zeer gewaagde veronderstelling bij: ‘Het is natuurlijk (!?) een feest ter herinnering van Luther, aldus tot een heilige gepromoveerd. Het zingen langs de huizen zal wel doelen op het feit, dat de groote hervormer als knaap op die wijze, voor een deel, in zijn onderhoud voorzag. Dat de feestvierenden van die beteekenis onkundig zijn[12] en er zich ook volstrekt het hoofd niet mede

(12) *Et pour cause*, voegen wij er bij.

breken, blijkt hieruit, dat roomsch-katholieke en israëlietische knapen en meisjes met evenveel animo het feest van den Lutherschen Sint medevieren als hunne protestantsche makkertjes.'

In het nummer van 16 November, krijgt hetzelfde blad nieuwe mededeelingen, ditmaal uit Groningen, o.a. Men kent aldaar de volgende aardige rijmpjes:(13)

Sinte, sinte Meerten,
Kalver dragen steerten,
Kuien dragen horens,
Kerken dragen torens,
Torens dragen klokken,
Alle wieven dragen rokken,
Zitten in alle houken,
Bakken spekpannekoeken,
Hier woont ein rieke man,
Dij veul geven kan.
Veul kan hij geven,
Lank zel hij leven,
Zaolig zel hij starven,
't Keuningrijk bearven.

of:

Kip, kap, kogel,
Sinte Meerten vogel,
Hier woont een rieke man, enz.

of:

Sinte Martinus *Bisschop*,
Boum (boom?) van onze landen.
Dat ik mit mien lichtje loop,
Is veur mie gein schande.
Geef mie ein appel of ein peer,
Den kom ik van 't heile jaar niet weer.

Inzender van deze rijmpjes meent het echter niet bij de bloote mededeeling te moeten laten. Volgens hem is het onmogelijk, dat het in het hooger vermelde nummer van de *Rott. Ct.* opgenomen deuntje eng Friesch en daarbij aan Luther gewijd zij. Veeleer is hij van gevoelen, dat het ...eng Groningsch is! En waarom? Wijl de patroon van Groningen Sint-Marten is. Maar nu gevalt het juist, dat Utrecht ook dezen heilige tot schutspatroon heeft. En wat zullen dan de

(13) Voor nauwkeurige noteering der gewestspraak staan *wij* natuurlijk niet in.

bewoners der andere provintiën van Noord-en Zuid-Nederland zeggen, waar de Sant ook vereerd wordt? Gaat elke stad dit eenvoudige kinderrijmpje zich willen toeëigenen, evenals de Grieksche steden twisten om de eer, Homerus (Homyros) te hebben zien geboren worden? Hopen wij, dat het zoo ver niet komen zal.

Ziehier intusschen nog een paar rijmpjes, uit Venloo:

Vandaag is 't Sinter Merte
Morgen Sinter Krukke,
Dan kome die gooi herte,
Die hadde gèr ein stukske,
Ein houtje of ein turfke,
In Sinter Mertes kurfke,
Hout, hout, turf en hout,
's Winters is het koud!

Ofwel rond de oordjeskaars in dans:

Sinter Merten veugelke
Hit ein roed keugelke
En ein blauw stêrtje
Hoepsa Sinter Mertje.

Eindelijk, om in Vlaanderen terug te keeren, kent men in onze zuidelijke provintiën het volgende:

Sinte-Marten kruk,
Geef mij 'nen appel, ik geef u een stuk,
Geef mij 'nen heelen,
We zullen hem deelen,
Geef mij 'nen halven,
We zullen hem *d'halven*,
Geef m'een kwartier,
Ik gooi het in 't vier!

En deze twee weerrijmpjes:

1 Als St. Marten donker is
Is 't helder met Kers(e)mis.

2 Wolken op St. Martenfeest
Later kwakkelweer 't meest.

Over de uitdrukking: *de toren gaat mede naar Gent* is men voor de afkomst niet te akkoord. Edm. Vander Straeten meent te mogen verstaan: *de storm gaat mede naar Gent*, terwijl A.C. Serrure het woord *toren* wil vervangen door *Thor*, den Heidenschen dondergod. Beiden beroepen zich op

het feit der ‘kaarsjesontsteking’ op St-Maartensavond, gelijk bij 't woeden van een onweder[14].

Bij onze Zuiderburen heeft St-Maarten de *reputatie* dat hij den winter mede brengt; hij duidt ook het tijdstip aan waarop boomen moeten verplant, en de wijn geproefd worden. Dit blijkt uit de volgende locale spreekwoorden:

A la sainct Martin
L'hiver en chemin.

Si l'hyver va droit son chemin,
Vous l'aurez á la saint Martin
S'il n'arreste tant ne quant
Vous l'aurez à la Saint Clément (23 Novembre).
Et s'il trouve quelque encombrée
Vous l'aurez à la Saint André (30 Nov.)
Mais s'il alloit ce ne say, ne l'ay,
Vous l'aurez en Avril ou May.

Le bienheureux Saint Martin,
Ecorne boeufs et rompt moulin.
Veux-tu surprendre ton voisin?
Plante le mûrier gros, mais sain.
Le peuplier droit, le figuier nain,
Fume tes prés à la Saint Martin.

A la Sainct Martin
Boit-on le bon vin!

A la Saint Martin boit le bon vin,
Et laisse l'eau au moulin.

A la sainct Martin,
Faut gouster le vin.
Nostre Dame après (21 Nov.)
Pour boire il est près.

* * *

De twee Santen, waarover wij voorgaande bijzonderheden verzamelden, zijn ook de lievelingsheiligen onzer Nederlandsche dichters, die dikwijls hunne lier ter eere beider kindervrienden stemden. Onze persoonlijke boekerij is schier arm aan Nederlandsche werken, en nochtans hebben wij er talrijke dichtstukjes in ontdekt, waar de zanger St. Niklaas of St. Maarten tot onderwerp gekozen had. Onder het getal der opgegevene zijn er eenige zeer lezenswaardig:

(14) Men leze desaangaande de beredeneerde zienswijze beider geleerden in *Flandria*, 3e jaarg. 1887, bl. 613-614 en 627-628.

a. SINT-NICOLAAS, door A.C.W. Staring (bl. 332 in *Voorbeelden van stijl- en letterkunde*, door Sleeckx.
b. SINT NIKOLAASDAG, door P. Waterschoot (bl. 67 in *Leçons élémentaires et pratiques de langue flamande*, door E. Van Driessche).
c. SINTER KLAAS, door H.K. De Quéker (bl. 91 van zijnen dichtbundel *Kaf en koorn*).
d. SINT-NIKLAAS, door Jan van Beers in zijnen bundel *Levensbeelden.*
e. SINT-NIKOLAAS, door Prudens Van Duyse (bl. 64 van *Onze Dichters* door Th. Coopman en V. Dela Montagne).
f. WAAROM DE DRIE KINDEREN BIJ SINT NICOLAAS IN EENE KUIPE ZITTEN, door Prudens Van Duyse (bl. 17 van zijne *Kindergedichtjes* uit de *Nagelaten Gedichten*).
g. OP SINT-MAARTENSDAG TE GENT EN OMSTREKEN SINT-NIKLAAS, door Guido Rotiers (bl. 15 van zijnen dichtbundel *Jeudig groen*).
h. SINT-NIKOLAAS, door M. Coens (bl. 165 van zijnen dichtbundel *Tienden van den Oogst*).
i. SINTE-MAARTENSAVOND TE YPEREN, door P.P. Denys, (bl. 228 van zijnen dichtbundel *Door de wereld!*).
j. HET SINT-NIKOLAASFEEST, door A.N. Van Pellecom (bl. 375 van J.P. De Keyser's *Bloemlezing*).
k. ST. NIKLAASLIEDJE, door F. Smit Kleine (bl. 925 van J.P. De Keyser's *Bloemlezing*).

* * *

Met de grootste erkentelijkheid ontvingen wij elke terechtwijzing nopens eene mogelijke dwaling of verkeerd opgegeven feit in dit artikel, alsook elke inlichting welke tot verdere volledigingkon te stade komen.

Tongeren, *December 1888.*

Poëzie

I.
Langs de zee.

I. Damme.

Eene enkle straat, een wijde, treurig stil en
Verlaten, als de wegel door een laar.
Links 't mossig beeld van d'ouden harpenaar,
Wiens woord het valsche walsche(1) hart deed rillen.

Daar achter 't raadhuis; deels door kwaden wil en
Verval ontaard in stal en schuur, alwaar
Het kloeke vee zich wentelt door elkaar
En 't boerenvolk zich uitlaat naar zijn grillen.

En verder half in puin de kerk, de stede
Waar Maerlant slaapt, en 's avonds d'uil alleen
Men hoort; als steeg uit 't graf een droef geween.

Gesloopte vesten, diep verslijkte reede;
Verwoesting, sombre treurnis, hoopen steen.
Ziedaar het prachtig Damme van voorheen.

Damme, *September* 1888.

II. Ter doest.

Een prettig huis met leiendak; een gaarde
Met blozend, geurend ooft ter linkerhand;
En leven, liefde en zang ten allen kant,
Waar eertijds, als een schim de monnik waarde.

En rechts de weidsche schuur, de aloud vermaarde;
Met pijlers, eiken kap en hechten wand;
Eene echte Cereskerk, in Vlaamschen trant,
Waarin de kloosterproost de tienden gaarde.

Zoo schuilt in welig groen de grijze abdij,
Waar als de mot men leefde in cel en pij;
En thans het krachtig werk verheugt en adelt.

(1) ‘Die scone valsce walsce poëten’ Maerlant ‘*Spiegel Historiael*’.

‘Ter Doest’, waar toch het hart niet was ontmand;
Maar vurig klopte voor het vaderland;
En 't vlugste ros ten strijde werd gezadeld[1].

JACOB STINISSEN.

Ter Doest (*Lischweghe*), *September* 1888.

II.
Een laatste vaarwel.

'k Zag haar voor 't laatst; toen zij mijn boezem
Drukte aan heur felbenepen hart,
En in het mijne liet den droesem
Van eene onzeggelijke smart.

Een laatste handdruk nog vóor 't scheiden
En sprakeloos een laatste zoen,
En uit de verte, als tolk van beiden,
Een zakdoek wuivend tusschen 't groen.

Nog eenmaal blikte ik naar heur schimme;
Maar zij verdween in de eikenlaan,
Gelijk de zon, ter avondkimme,
Plots nederzwenkt van 's hemels baan.

Ach! wat al zoets had ik verloren
In elken glimlach van haar mond,
In elken galm dien zij liet hooren
En dien mijn ziel zoo wel verstond!

Gevoelens in 't geheim ontloken,
Gedachten met elkaâr gedeeld,
Gelijk het riet, dwars doorgebroken,
Met eigen zalf twee wonden heelt.

Zij werd geboren in een streke,
Waar zij haar deugden zag misacht,
Zooals, bij een verloren beke,
De bloem haar geur spreidt in den nacht.

(1) In den Guldensporenslag, onderscheidde zich vooral Willem van Saeftinghe, monnik van ‘*Ter Doest*’. Hij haalde het beste paard uit den stal en snelde naar Groeninghe. Van hem getuigt Vaernewyck ‘dat hy emmer getoocht hadde, datter wel een vroom ruyters harte onder eene cappe mach schuylen.’

En dus ontstonden in haar ziele
Die teekens van het ras vergaan,
Gelijk in de omgeworpen kiele
Het vreesbre lek op d'oceaan.

Gewis, zoo werd de kwaal geboren,
Die 'k op haar bleeke wangen las,
Toen ik, in eindloos wee verloren,
Voor 't laatst aan hare zijde was.

Hoe menig weêrzien in de dreven,
Hoe meenge drukking onzer hand,
Lag roerend in haar blik geschreven,
Waaraan de liefde was verpand!

Ik voelde 't snijden door mijn harte
En scheuren door de weeke borst,
Alsof mij elke snaar der smarte
In d'aangeraakten boezem borst.

o Heer, is 't dan uw wet op aarde,
Dat alles wat hier 't aanzijn erft,
Eens, als de roze die ontblaârde,
Vergeten wegkwijnt en versterft?

Versterven, ja, dit doen wij allen;
Maar zoo vergetelheid ons doemt
In d'eeuwgen afgrond neêr te vallen,
Waarom de deugd dus hoog geroemd?

Ik druk Heleen nog aan mijn boezem
Gelijk in 't allerlaatst vaarwel,
Zij, die, verlost van 's levens droesem,
Heure opvaart nam uit de aardsche cel.

Hoe! 't graf zou zulk een macht erlangen,
Dat zich geen teederminnend paar
In de eeuwigheid aan 't hart kon prangen
En jublen er verrukt te gaâr?

Tot weêrziens heet, bij 't zieletogen,
't Vaarwel, hoe droef, hoe troosteloos,
En 't heimlijk vlieden naar den hoogen
Is maar een afzijn voor een poos.

Ik hoop dus, dat de smart van heden
Zal smelten in der heemlen schoot,
Waar wij eens menglen dankbre beden
Om 't zoet bevrijdingswerk der dood.

Zelfs leent het graf verheevner waarde
Aan wie men hier beneên verloor,
En zoo verrees Heleen van de aarde
En glanst voor mij in eeuwgen gloor.

o Vreugd! 'k ontwaar heur dierbre schimme,
En zoet als englentoon is 't lied,
Dat bij het licht van 's hemels kimme
Voor haar mijn blijde borst ontschiet!

GUSTAAF RENS.

Antwerpen, 1888.

III.
Het verdorde blad.

- Van het takjen afgebroken,
Op de wereld als verstoken,
Dwalend blad, waar gaat gij heen?
- Weet ik het wel zelf? Och, neen.
Daar geveld ligt de eik zoo sterk,
Die alleen mij ondersteunde.
't Is des storrems woeste werk,
Die om ons zich niet bekreunde.
Sinds ga 'k, waar mij de zefier,
Of de felle wind van 't noorden,
Met zijn woesten wilden zwier,
Voert om 't even naar welke oorden.
'k Wandel over weide en mos,
Van de bergen naar de dalen,
Van de vlakte naar het bosch,
'k Laat mij door den wind verdwalen
Zonder klagen, zonder schrik,
Zonder weenen noch gesnik.
Want ik ga waar alle dingen
Staan van lijden, staan van zingen;
Waar een eindelooze rust
Alle wezens eeuwig sust.

AL. VAN NESTE.

Kortrijk, 19 *November* 1888.

Student en Oud-Student
door J.L. de Preter, student.

Susse Schaffelmans kon zoo wat acht en vijftig jaar oud zijn; langen tijd was hij knecht geweest bij rijke lieden en had er hoogst waarschijnlijk den prachtigen rooden neus beginnen te verkrijgen, die trotsch en onbeschaamd boven zijnen breeden mond schitterde.

Een beter staaltje van die oude Brusselsche faroliefhebbers en dier deftige, pretentieuse en tevens domme portiers zou men niet kunnen droomen.

Wee den ongelukkige, die zich zou veroorloofd hebben hem te storen, wanneer hij tegen den avond, in eenen gemakkelijken leunstoel rustend, eene breede kamerjapon om de lenden, den grooten bril voor de oogen, de lange Hollandsche pijp tusschen de lippen en den stillen glimlach van zelfvoldoening op het gelaat, hij het nieuwsblad in handen genomen had en zijn oordeel velde over de gewichtige gebeurtenissen van den dag.

Misschien zou een barsch antwoord uit zijnen mond hebben gerold, ofwel zou hij zich gehaast hebben breed en wijd zijne beoordeeling over den toestand van Europa mede te deelen.

Tegenspreking mocht hij niet dulden!

Van alles wist hij iets te vertellen, van alles wilde hij kennis hebben - tot van het Fransch toe; iets wat u een gedacht zal geven van de uitgebreidheid zijner groote kennissen.

De spotzuchtige fortuin had hem ongelukkiglijk in eene woning geleid, die dicht tegen de hoogeschool stond en dan ook jaarlijks door studenten bewoond was.

Studenten! Oh! dit woord alleen deed hem van woede knarstanden!

Dit jaar bijzonder was baas Schaffelmans uiterst grammig en tevens weemoedig; maar geen wonder, in stee van twee of drie studenten, was hij er nu met zeven geplaagd!

En het was voldoende dat eene studentenpet op den trap zichtbaar werd, of portier Schaffelmans gromde tusschen zijne tanden:

- Ah! Studenten! Die studenten! Nagelen van mijne doodkist!

Aardig genoeg en misschien wel om zich op ons te wreken over vroeger uitgestaande miseries, hij voleinde meer dan eens zijnen jammerkreet met op vasten, onwrikbaren toon uit te roepen:

- Neen!... Studenten!.,. Er zijn geene studenten meer!... Zooals men ziet, Susse Schaffelmans had nog al eene vieze wijze om zijne weerdigheid te verstaan, daar zijn klagen voorzeker met dit gevoel niet overeen kwam. Het was dan ook een boertig schouwspel, wanneer men hem grollend en zuchtend, met eene trotsche uitdrukking op zijn dom gelaat, zijne liefgekoosde beoordeeling - tweemaal ongunstig voor de studeerende jonkheid - hoorde uitdrukken.

Men denke nochtans niet dat Susse een boosaardig mannetje was! Hij was pretentieus en dom, zooals men het zal kunnen bemerken hebben; en zelfs stom genoeg om ons op zekeren dag de reden zijner verachting en gramschap voor al wat zich student dorst noemen, te doen kennen.

- Ja! Menheeren! vertelde hij ons zekeren dag, ons eenen strengen blik toewerpende, eenige uren was ik maar hïer.... Vier studenten had ik tusschen *mijne* huurlingen.... Ze wilden, zegden zij, mijne benoeming eens vreugdig vieren en noodigden mij op een avondmaal uit, dat ze, om mij geen werk aan te doen, zelven zouden doen gereed maken hebben.

Ik neem aan zonder wantrouwen! Om elf ure sluit ik alles dicht.... Ik ga naar boven, een sigarenkistje onder den arm; want ik wilde geen misbruik maken.... Ach! misbruik maken!... Er werd konijn opgedischt, *saucissen* opgepeuzeld, kaas geëten, krentenbrood opgesmuld, *sampagne* en koffie gedronken, eene flesch brandewijn geledigd; mijn heel kistje sigaren werd opgesmoord.... En weet ge, Menheeren!... Ah! ik dacht konijn gegeten te hebben en ik had mijne eigen kat, mijne arme Cora helpen afknagen!... De schobbejakken! De *nietdeugden!*... Ja! Menheeren! het kistje sigaren hadden ze gansch reeds leeggeplunderd; ik wist er niets van: ik had er nog geene enkele sigaar van gehad! Beleefd vraag ik mij het kasken over te geven; ik doe het open en.... ze hadden er den bebloeden kop van mijne ongelukkige Cora ingestoken...

Maar dat was niet alles!... Saucissen! kaas! krentenbrood! koffie! brandewijn! *sampagne!...* alles! alles kwam uit mijne eigen eetkast! Mijne gansche schapraai hadden ze leeggeplunderd! Mijne *sampagne!.. Sampagne!* die ik van het kasteel... Ja! Menheeren!... En gelooft niet dat zij zich daarbij hielden!... 's Anderdaags was ik ziek, zoo ziek als een hond!... De dieven! de moordenaars!... Zij hadden in mijnen roomer iets geworpen.... en geenen enkelen oogenblik kon ik op mijnen stoel wat rusten!... Ik deed eenen dokter ontbieden en was onvoorzichtig genoeg eenen mijner beulen met die boodschap te gelasten! Ja! daar kwam een heer, een jonge heer, met eenen hoogen hoed op en in 't zwart gekleed; hij deed mij iets uitdrinken.... En ik kon dan rusten, maar eene week lang! Zij hadden mij de tegenovergestelde ziekte gegeven! De in 't zwart gekleede heer was een student!

Ziedaar wat ze durven doen hebben en dat met mij! Had zulks nog eenen anderen te beurt gevallen! Maar mij als slachtoffer kiezen! Neen! Dat nooit!... En ik zou het recht niet hebben!... Want ge weet alles niet, Menheeren!... Twee weken later moest het kind van mijne dochter gedoopt worden; ik trek mijn beste pak aan; ik doe zelfs mijnen zijden hoed op en mijne dekoratie aan.... de dekoratie, die ik gekregen heb van eene *chocheteit*, hier, van Brussel, om de eerste eene hooimijt beginnen te blusschen hebben! Heeren, met witte krawatten en slippen-jassen aan, hebben mij zelfs geluk gewenscht en de hand gedrukt!... Maar, ziet ge! ik moest peter zijn; seffens na den dood was er een groot maal bij mijne dochter: vele vrienden waren verzocht. De studenten kwamen het te weet.... Zij hadden mij de gestolen eetwaren willen betalen; maar mijne weerdigheid had mij tegengehouden iets aan te nemen! En, daarbij, konnen zij mijne vermoorde Cora weergeven?...

Op het oogenblik, nu, dat ik wilde heengaan, komen de studenten de trappen af; een van hen had sigaren van zijne ouders ontvangen, beweerde hij. Ze ontstaken er elk eene aan voor mijne oogen; en inderdaad zij roken zoo goed, dat ik er eene aanvaardde. Ik stak ze in brand; nog nooit had ik zoo iets lekkers gesmoord; na een weinig aarzelen, nam ik er een twaalftal van aan; ik moest ze op het feestmaal ronddeelen, zegden zij.

Ja! Ik deelde ze rond op 't oogenblik, dat men na het eten den wijn opgehaald had; men besloot eenen grog te maken;

twee flesschen wijn en eene halve flesch *likeuren* en nog vele andere *dingens* werden in eenen grooten pot op de tafel uitgegoten. Wanneer men wil gaan drinken, sta ik recht en vraag het woord; maar op den zelfden stond knalt er een schot; mijne sigaar springt uit mijne hand en vliegt volop vuurspuwend recht de marmiet met grog gevuld in. Van aandoening laat ik mijn glas op den grond vallen en seffens, achtereenvolgend, springen en schieten en spuwen al de sigaren, die ik rondgegeven had!!.. Het waren sigaren met *fusées* in, die de studenten mij in de handen gestoken hadden!!...

Ah! Menheeren! vraagt gij mij nog waarom ik zoo razend kwaad ben op de studenten?... En dit is alles niet!... Nu ik toch bezig ben u uit te leggen... Ja! Menheeren! ik koom 's nachts t' huis om een uur; want van aandoening had ik seffens niet kunnen terugkomen! Ik wil voorzichtig bellen om de bewoners niet wakker te maken; - en ik had den huismeester niet verwittigd! - ik grijp naar de bel, maar nauwelijks had ik ze aangeraakt, of ik voel eenen hevigen schok, die mijn gansch lichaam schrikkelijk doorliep en de bel begon te klinken alsof al de duivels der hel er zich mee bemoeiden! Het heele huis stond in rep en roer! Ik dacht zeker dat het *tooverderij* was; ik viel bijna in onmacht!.. Het waren de studenten! Ja! zij hadden.... percies bliksem!... Ah! ja! de *triciteit*!... zij hadden *triciteit* aan de bel gedaan en daarna van de verwarring gebruik gemaakt om alles te doen verdwijnen... Slechts drie dagen later wist ik het!... Ja! Menheeren! dat hebben zij met mij durven doen! En dan heb ik u nog niet verhaald dat ik eens vrienden uitgenoodigd had en gebak laten gereedmaken. De studenten waren er ingelukt een *pateiken*, een studente*pateiken* bij te doen, buiten mijne kennis, natuurlijk. Het was met peper gevuld en het toeval wilde dat ik er juist zelf in beet!... Ah! wat ik afgezien heb!... En het portret dan!... De moeder van mijnen schoonzoon had mij over een tiental jaren haar portret gegeven; zij vroeg het mij terug om er drie andere te laten van trekken. Ik stuur het heur op naar Gent; ik dacht het ten minste. Want de studenten.... de studenten! Ja!... zij hadden mij den brief zien gereedmaken... Een oogenblik moest ik naar buiten gaan; ik bleef met den melkboer wat klappen... Ik koom terug: de studenten lachten in hunne vuist: zij hadden den brief boven den kokenden moor gehouden, het portret wegge-

nomen en op een stuk karton een beeldeken, eenen ezel geplekt en dit in den omslag gestoken! En ik schreef dat ik heur portret opzond!.. Ah! Menheeren! wat heb ik uitgestaan!... De brief dien ik terug kreeg! zie! ik sidder er nog van!... Maar nauwelijks had ik dit antwoord ontvangen, of wat deden zij, de studenten?!.. Ze stuurden seffens in een kistje het wezenlijk portret op en daarbij hadden zij een busseltje hooi gevoegd!... Maar anderhalf maand daarna kwam alles uit!.. Ja! Moordenaars! Dieven! Bloedzuigers! Nagelen van mijne doodkist!.... Ah! mijne lieve Cora!... zulk schoon poezeminneken, met eenen langen, langen steert en gansch spier wit haar en zwarte en rosse plekken!.... Studenten! Studenten! Ik mag er niet langer op denken! Ik maak me te veel kwaad bloed!... Maar toch!... zie! Zij zijn nu lang, heel lang vertrokken; jaren en jaren zijn ze heen! En onmogelijk kan ik ze uit mijn geheugen doen verdwijnen! Want het is van hen dat ik altijd spreek!... Gij lieden?.... Neen! gij zijt geene studenten! hetgeen men studenten noemt! studenten zijn er niet meer!... Gij durft...

Maar eensklaps staakte de man zijn gejammer, oogen en mond tot scheurens toe opengetrokken, terwijl tevens de grootste verbaasdheid en schrik, gemengd met eene onbeschrijfelijke schaamte, zich op zijn vrij onnoozel gezicht afteekenden: plots was zijn redelijk lang hoofdhaar van zijnen schedel gerukt geworden en danste en spartelde en sprong op eenigen afstand van hem voor zijne verstomde oogen; op het zelfde oogenblik werd de zaal in de grootste duisternis gedompeld; een gerucht, welk geleek op een donderslag, liet zich hooren en bij het flauw, helsch, schier duister licht, dat als uit de schouw scheen te sluipen, kon men zwarte walgelijke wangedrochten om den verschrikten huisbewaarder zien fladderen.

Dan weer werd alles stil en donker; maar weldra hoorde men als het gekletter van vleugels en scherpe toonen, afgewisseld met bedreigingen en scheldwoorden, onmogelijk door eene menschekeel geuit! En opnieuw vertoonden zich in den haard de zelfde onheilvoorspellende stralen!!

En nog eens werd alles duister en verdween alle gerucht; maar weer aanstonds kwam hetzelfde zwakke licht te voorschijn, beurtelings van kleur veranderend om eindelijk bloedrood te worden! En dan, o schrikkelijke verschijning! vier schimmen - vier spoken, in groote witte lakens gehuld, omringden

eensklaps den steeds meer verveerden portier, die vruchteloos reeds gepoogd had zijnen leunstoel te verlaten; en eene donkere gestalte scheen als uit den haard te verrijzen! Groote scherpe en schitterende horens staken dreigend in de hoogte, naast een hoofddeksel waar baas Schaffelmans de gevreesde studentenpet dacht in te herkennen! En steeds naderde het helsch wangedrocht, om eenige passen van hem te blijven staan, terwijl de vier spoken woest den ongelukkige bedreigden!

Maar nog was de sombere gestalte dichter gekomen: studenten! liet eene schorre als uit eenen afgrond komende stem hooren; studenten!... Studenten bestaan er niet meer!!

En zijne oogen schoten vuur en fonkelden als gloeiende kolen en vestigden zich star en gebiedend op de van schrik uitpuilende oogen van baas Schaffelmans! Eene minuut bleef die scherpe, doorborende blik eenen onweerstaanbaren gloed behouden en zachtjes rees het hoofd van den portier op zijne hijgende borst en een diepe slaap scheen zijne oogluiken te sluiten....

Aanstonds rolde een lang ingehouden lach de kamer door en de duivel en de vier spoken, zich van hun omhulsel van de andere wereld ontlastend, veranderden als bij tooverslag in de vijf studenten, daar zooeven de rustige aanhoorders van den niet minder rustigen Susse Schaffelmans....

- Vooruit! Geenen tijd verloren! sprak weldra tusschen twee lachvlagen degene, die met zijne fosfoor bedekte horens, zijn zwart gemaakt gezicht en zijne zwarte kleeding den duivel verbeelde; het leste gedeelte van ons programma is uitmuntend gelukt; die snul slaapt gelijk een dasken, totdat ik hem bevelen zal te ontwaken!... Jandorie! het magnetiseeren is eene schoone kunst!... Maar rap!... Gij, Karel, doe de vensterluiken open; wij zullen trachten het overige klaar te krijgen.

En een netteken openspreidend, wierp hij het vlug op eenen papegaai, die pas zulke vreeselijke galmen uit zijne stroot gehaald had. Het dier werd snel in een hok gestoken en een tweede worp ving ‘de walgelijke wangedrochten’ - vier eenvoudige vlieremuizen, met hunne vlerken aan eenen balk vastgehaakt.

Reeds hadden de andere de koord losgemaakt, waarmee Susse Schaffelmans aan zijnen zetel gebonden was; den ‘vuurpijl’ of de *fusée* en de overblijfsels van de ‘onheil-

spellende vuren' - waarin de lezer Bengaalsche lichten zal herkend hebben - opgeraapt en eindelijk de pruik van meester Susse van het koordeken ontslaan, waaraan het hing te spartelen.

Om zich van dit hoofdhaar meester te maken, had men zich nog al moeite moeten aandoen. Sinds eenige dagen reeds had men besloten eenige parten aan den portier te bakken. Zijn eeuwig gejammer en geklaag en bijzonder zijne beoordeeling aangaande de hedendaagsche studenten had ons ten leste verveeld, en ons het plan doen vormen hem dit altemaal eens duur doen te bekoopen....

Nu, om op de pruik terug te komen, des morgens, heel vroeg, was men er in gelukt door den ring der in het midden der zaal hangende en naar omhoog getrokken lamp een dun koordeken te schuiven; het eene uiteinde werd door middel van gesloten krammekens langs de zoldering en zoo den muur volgend tot tegen den vloer geleid; het andere op eene kast achter den leunstoel van Schaffelmans geworpen.

Het overige raadt men: een strop ving eene der lange lokken van zijn valsch hoofdhaar op en, het pathetische oogenblik gekomen zijnde, verliet de pruik vrij onbeleefd den schedel van den verbluften portier, om zoo onaangenaam voor dezen leste in de lucht te spartelen....

Toen alles ingepakt en verdwenen was, wisselden nogmaals de studenten eenenen welsprekenden oogslag en eenen spottenden lach op het gelaat omringden zij eene wijl den nog altijd ingesluimerden Susse Schaffelmans. Dan, nadat de mededinger van Zijne Majesteit Lucifer eenen laatsten blik in de richting van den slaper geworpen had, verliet iedereen de plaats, om zich naar boven te begeven en daar, in de kamer van den eene of den andere, te babbelen en te lachen, alsof er niets gebeurd was....

Ik nochtans was gelast geweest door de spleet der niet gansch gesloten deur het ontwaken van den portier gade te slaan en voorzeker ik kweet mij gewetensvol van die taak, ofschoon ik alle stonden vreesde in eenen luiden schaterlach los te bersten.

Het schouwspel was inderdaad zoo kluchtig dat, alhoewel ik zelf het had helpen te weeg brengen, mijne lachspieren met moeite in rust bleven: in zijnen leunstoel sliep nog altijd Mijnheer Susse Schaffelmans; maar reeds had hij zachtjes het hoofd opgeheven, zoodat de zonnestralen door

de vensters binnendringend scherp op zijnen kalen schedel weerkaatsten.

Men had hem in een wit laken gehuld en op het topje van zijnen neus eenen bril gedrukt, waarvan de monsterachtige glazen ten minste zeskleurig waren. Op zijne borst hingen aan een geel, rood en zwart lintje de valsche tanden, het gansche gebit, van Schaffelmans; in zijne rechterhand hield hij zijne pruik vastgeklemd en in zijn linker eene ontstoken waskaars; op een tafeltje brandden twee andere kaarsen, nevens een kruisbeeld, een wijwatervat, een palmtaksken en eenen grooten opengeslagen kerkboek....

Weldra zag ik Schaffelmans eene lichte beweging doen; langzaam schudde en knikte hij het hoofd; eindelijk, de oogluiken nog altijd dicht houdend, verroerde hij zijne lippen en op eenen toon, die geenen weerleg scheen te kunnen gedoogen:

- Neen! mompelde hij, neen er zijn geene studenten meer!

Maar nauwelijks had hij die woorden uitgesproken, of zijne oogen ontsloten zich en Susse Schaffelmans, nog half bedwelmd door dien onnatuurlijken slaap, keek vragend en verstomd rond zich. Plots werd zijn geest helder; verbaasd bezag hij zich van onder tot boven en bekeek al wat hem omringde.

Beweegloos, met gapenden en ditmaal tandloozen mond, bleef hij in zijnen stoel zitten. Een diepe zucht ontsnapte hem eindelijk en het koude zweet biggelde van zijn eindeloos voorhoofd.

- Studenten! borst hij dan plots los; en de kaars vloog twee meters verder. Studenten! bulderde hij nogmaals en bril en pruik volgden den zelfden weg,

En reeds was hij rechtgesprongen en had hij eenen stap in de richting der deur gedaan, toen hij zich eensklaps scheen te bedenken: koortsachtig greep hij naar zijn gebit, welk hem als een eereteeken op de borst hing; stak het haastig in zijnen mond, drukte zijne pruik op zijn hoofd en herstelde waarschijnlijk nog alle verdere wanorde aan zijne kleeding toegebracht - want ik was mij voorzichtig bij mijne makkers gaan voegen....

Vijf minuten later, wanneer baas Schaffelmans dreigend en hijgend onze kamerdeur openwierp, vond hij ons rustig bezig aan 't kaarten, naast eenen ledigen pot en nog half gevulde glazen.

Wij gebaarden alsof wij ons verwachtten ons maal te krijgen.

Een blijde vreugdekreet ontsnapte ons dan ook - onweerlegbaar bewijs van een onschuldig geweten! Maar weldra, juist alsof wij eerst dan bemerkten dat Susse Schaffelmans met ledige handen ons komen stooren was:

- Ah sa! Susse! bromden we spottend; gij beweert nog al gaarn dat er geene studenten meer zijn; maar de portiers van den ouwen eed zijn voorzeker ook verdwenen! Eene halve uur wachten wij reeds naar ons ontbijt!

Baas Schaffelmans bezag ons eene wijl echt verbluft, scheen zich af te vragen of hij niet droomde, bracht wanhopend zijne handen aan zijne herzens en stormde dan de trappen af, al erger dan alsof de duivel hem op de hielen zou gezeten hebben!

Sinds hebben wij hem nooit meer, zooals vroeger, hooren mompelen: Neen! Studenten!... Studenten zijn er niet meer!!

Jubelfeest van den heer F. Jos. van den Branden

Den 20^{en} October 1888 vierde de Heer F. Jos. van den Branden zijne 25-jarige indiensttreding als beambte op Antwerpens Stadhuis.

Dat zulke herdenking met zekeren luister zou gevierd worden, behoeft geen verder betoog, wanneer men bedenkt, welke uitstekende diensten door Antwerpens adjunct-archivaris van in zijne jeugd werden bewezen, eerst aan de tooneelletterkunde en de Vlaamsche Beweging in het algemeen, later aan onze kunstgeschiedenis en aan onze tooneelspeelkunst in het bijzonder.

Toch hadden wij gaarne gezien, dat onze Vlaamsche letterkundigen en onze talrijke tooneelkringen een ruimer deel hadden genomen aan die plechtigheid. Immers, wie een man van eer, een spitsbroeder, een voorkamper vereert, vereert zichzelven; onze mannen worden genoegzaam bevochten en afgebroken, zonderdat ook wij ons onverschillig toonen zouden wanneer ons de zeldzame gelegenheid aan de hand wordt gedaan, den onzen openlijk hulde te brengen. Het is waar, dat de jubilaris zelf den feestdag had verzwegen aan vrienden en leerlingen, waaruit vloeit, dat hij gefeest is geworden in een te kleinen kring.

Wie de volledige lijst van des heeren van den Branden's lettergewrochten wil overzien, gelieve haar te lezen in de eerste aflevering van het *Biografisch Woordenboek der Nederlandsche letterkunde*, die onlangs verschenen is onder hoofdredactie der heeren Frederiks en van den Branden. Maar wie, onder onze jonge strijdgenooten, niet voldoende bekend is met dezen bij uitstek *selfmade man*, leze zijne *Levensschets van Eugeen Zetternam* en, bovenal, zijn standaardwerk: *Geschiedenis der Antwerpsche Schilderschool.* Toen de bevoegde kunstbeoordelaar Paul Fredericq in Augustus 1886 van verslag diende nopens den vijfjaarlijkschen prijskamp voor nationale geschiedenis, drukte hij zich als volgt uit over het werk, dat ons bezighoudt:

‘Voici une oeuvre de longue haleine: l'histoire de la peinture anversoise (en néerlandais) de M.F. Jos. van den Branden. Couronné en 1877, par la ville d'Anvers, à l'occasion

du centenaire de Rubens, le livre de M. van den Branden est l'un des plus neufs et des plus consciencieux qui aient vu le jour en Belgique. Il compte environ 1500 pages. C'est, avant tout, l'oeuvre d'un archiviste. Pendant de longues années, l'auteur a patiemment dépouillé des centaines de documents inédits, et il est parvenu à reconstituer la plupart des biographies des peintres de l'Ecole d'Anvers; en même temps il faisait revivre le milieu dans lequel ils ont vécu, leur condition sociale, leur vie de famille aussi bien que leur carrière artistique. L'auteur peut être assuré que son livre restera et que ce grand travail de bénédictin a fait avancer la science.'

Zulke woorden sparen ons elken verderen lof en kunnen als belooning gelden voor des schrijvers kunst- en taalliefde.

* * *

Doch komen wij terug tot de bespreking van het jubelfeest.

Den dag te voren reeds had de held ervan de meest onbewimpelde blijken van eerbied en hoogachting ontvangen vanwege vrienden en verschillige oud-leerlingen zijner klasse van Nederlandsche voordracht, die hij zoo kundig en zoo gloedvol bestuurt in de Antwerpsche Muziekschool. De jufvrouwen gezusters Jonkers, onder andere, begroeten in hem niet alleen den oud-leermeester, maar beweren zelfs, dat zij al den bijval, welken zij overal inoogsten, aan hem te danken hebben. Prachtige geschenken waren, met een stroom van vleiende handschriften, komen getuigen, dat, al is ondankbaarheid den mensch aangeboren, ook oprechte dankbaarheid niet versterft bij wie een goed hart bezit.

Op het Stadhuis zelf prijkten de geschenken van ambtgenooten en vrienden, en bewees de aanwezigheid van jong en oud, dat die verdienstelijke collega talrijke vrienden telt.

De heer archivaris P. Génard opende de zitting als voorzitter der feestcommissie, met de volgende woorden:

> WAARDE HEER VAN DEN BRANDEN,
> In naam van het personeel van het Gemeentebestuur, in naam vooral van het personeel van den dienst der archieven, waarvan Gij sedert vijf-en-twintig jaren deelmaakt, heet ik U welkom en breng U openbaarlijk de hulde onzer achting en ware vriendschap.
> Thans, vijf-en-twintig jaren geleden, toen mij de eervolle taak werd toevertrouwd, het archief herinterichten, werd Gij, Heer van den Branden, mij door onzen gezamentlijken vriend, den dichter Jan van Beers, voorgesteld.
> 'Ik,' zegde uw toenmalige leeraar, 'ik heb in de declamatieschool

eenen leerling met buitengewoon gezonden kop; hij legt zich op de letterkunde toe. Kon hij een ambt bekleeden, dat met zijne studiezucht overeenstemt, hij zou het verre, zeer verre brengen.' En dit ambt, Mijnheer van den Branden, hebt Gij van het Gemeentebestuur bekomen. Voegen wij er haastig bij, dat Gij in alles de verklaring hebt bewaarheid uws befaamden leeraars, wiens kundige opvolger Gij zijt geworden.
Zoowel in het door U eerst beoefend vak der tooneelletterkunde, als in dat der geschiedenis, hebt Gij eene welverdiende faam ingeoogst en werken voortgebracht, die U zullen overleven. Ja, ik zeg het met vreugde en fierheid: Gij hebt den dienst van het archief tot eere verstrekt.
Heer van den Branden, het is niet alleen den bekwamen en nauwgezetten medebeambte, maar ook den vriend, dien wij heden vieren. Ik heb het U nog gezegd: in meer dan éene omstandigheid hebt Gij bewezen, dat Gij het hart op de ware plaats draagt. Vijf-en-twintig jaren, die wij samen onder hetzelfde gemeentedak hebben doorgebracht, hebben herhaaldelijk het bewijs uwer verknochtheid geleverd.
Ontvang hier dit klein geschenk, dat U met vollen gemoede wordt aangeboden. Moge het lange jaren in uw zoo dierbaar huisgezin het oogenblik herinneren, waarop Gij U door verkleefde vrienden zaagt omringd.
Leve onze jubilaris!
Leve de heer van den Branden!

Na hem volgde de heer N.J. Cupérus, die volgenderwijze hulde bracht aan zijn medelid van den Tooneelraad:

GEACHTE HEER VAN DEN BRANDEN,
De heer Jan van Beers, de voorzitter van den raad des Nederlandschen Schouwburgs, is krank en dus niet in staat bij dit feest tegenwoordig te zijn.
Daardoor is mij de eervolle en tevens genoeglijke taak opgedragen, bij uwe 25-jarige indiensttreding op het Stadhuis, U te komen gelukwenschen om de kunde, het beleid, waarmede Gij de moeielijke en ondankbare taak van lid en schrijver onzer commissie volbrengt.
Als blijk onzer hulde, waarde Heer van den Branden, bieden wij U de volledige werken van Bilderdijk. Alhoewel wij meer dan eens in de commissie van zienswijze verschillen, toch zijn wij allen ditmaal eensgezind geweest om U dit geschenk op te dragen, en daarom, ik herhaal het, sluit gansch de commissie van den Nederlandschen Schouwburg zich aan bij uwe vereerders, om U hulde en dank te brengen.

Daarna sprak de heer F. van Doeselaer, bestuurder van den Nederlandschen Schouwburg, in dezer voege:

WAARDE HEER VAN DEN BRANDEN,

Namens het personeel van den Nederlandschen Schouwburg, heb ik het voordeel, U mijn hartelijken gelukwensch aan te bieden ter gelegenheid uwer 25-jarige werkzaamheid in de bureelen van ons stadhuis.
Ben ik onbevoegd, over uwe verdiensten in dusdanige eervolle betrekking een oordeel te vellen, mijne langdurige tooneelloopbaan geeft mij het volle recht, U als leeraar der declamatieklas, waarvan Gij hier verscheidene uwer leerlingen, welke nu volmaakte tooneelspelers geworden zijn, rondom U verga-

derd ziet, mijne hulde te brengen. In dezen werkkring zijt Gij de dramatische kunst van het hoogste nut, want niet alleen doet Gij bij uwe leerlingen den aandrift tot de kunst ontwaken, Gij loutert hunnen smaak, Gij verwijst hen naar het beste van wat hoogere geniëen hebben voortgebracht, Gij ontdoet hen van de hinderlijke gebreken, opdat hunne uitspraak onzer taal zuiver, vloeiend, sierlijk zij.
Maar bovenal munt Gij uit als secretaris van den stedelijken Tooneelraad. Ontelbaar zijn de diensten, die Gij in deze hoedanigheid aan ons Nederlandsch tooneel en aan onzen schoonen schouwburg bewijst. Wat al verbeteringen en verfraaiingen zijn er door uw toedoen niet aan toegebracht! Wat velen onmogelijk scheen, heeft uwe taaie volharding te voorschijn geroepen. Er ontbrak voor het personeel een geschikt verblijf gedurende de tooneelwerkzaamheden, - Gij deed het verrijzen. Er ontbraken onzen schouwburg schermen, huisraad en benoodigdheden, - Gij waart het, die niet rustet, voordat het ontbrekende er was.
Gij zijt goed, door-en-door goed voor allen, die, nevens het schoone, ook orde en regelmatigheid liefhebben. Gij zijt de steun, de raadgever in alles wat uw scherpe blik heeft opgevangen en tot bevordering kan strekken van den groei en bloei der Nederlandsche tooneelspeelkunst in onze Vlaamsche gewesten in het algemeen, en in ons welvarend Antwerpen in het bijzonder.
Dit alles is door ons geweten, en recht verheugd zijn wij, deze gelegenheid te vinden, om ons dankbaar hart lucht te geven.
Duld dan, waarde Secretaris, dat ik U, namens al de leden van den Nederlandschen Schouwburg, dezen zilveren, zoo wel verdienden lauwer biede, vurig hopende, dat Gij nog jaren lang een sieraad van ons tooneel, de hulpe, de raadsman moget blijven, opdat eens een ander dan ik U den gulden krans als een blijk van hoogachting en warme toegenegenheid kunne aanbieden!

Die woorden zijn bepaald niet overdreven, wanneer men de loftuigingen leest, die dit jaar door de Gentsche bladen verkondigd worden ter gelegenheid van het optreden aldaar van die Antwerpsche tooneelisten, welke hunne opleiding genoten hebben in de klasse van den vereerden jubilaris.

Na den heer van Doeselaer sprak de heer Arthur de Landtsheer, een oud-leerling der declamatieklasse, die in eenige welgemeende, diepgevoelde woorden zijnen dank bracht en een later feest voorspellen kwam, ‘omdat,’ zegde hij, ‘ik en mijne oud-medeleerlingen ditmaal niet in tijds waren verwittigd geworden.’

Ook de heer Peter Benoit trad op den jubilaris toe en sprak:

GOEDE VRIEND VAN DEN BRANDEN,
De Muziekschool, in het algemeen, en haar bestuurder, in het bijzonder, sluiten zich van harte aan bij de vreugdetonen, die hier thans weerklinken. Het vereert en veredelt ons, een man te kunnen huldigen, die zoo getrouw en zoo gloedvol als Gij, de kunst liefheeft. Om die reden, goede vriend van den Branden, zijn wij thans hier aanwezig, nevens uwe oversten en vrienden, en om die

reden ook brengt onze deken, de heer Bessems, U die nederige bloemen, kostelooze gaven van Gods lieve schepping.
Moget Gij nog vele jaren voor uwe vrienden behouden blijven!

Toen de geestdrift der aanhoorders bekoeld was, richtte Burgemeester L. de Wael zich tot den gevierde, zegde fier te zijn op een beambte zooals hij en drukte ten slotte zijne hand ‘als die van een vriend.’

Dat op zulk oogenblik de anders welbespraakte leeraar-archivaris zich in een aangedanen gemoedstoestand bevond, die hem schier het spreken belette, zal niemand verwonderen. Diep ontroerd drukte hij zich ongeveer als volgt uit:

HEEREN, DAMES,
Zooveel bewijzen van toegenegenheid, zooveel huldebetuigingen zijn meer dan ik heb verdiend. Het zijn voor mij verrassingen, welke mij het hoofd doen verliezen en mij de stem breken van aandoening.
Ik ben den heer Burgemeester zeer erkentelijk voor zijne vereerende gelukwenschen en de vleiende woorden, welke hij mij toericht.
Mijne collega's van het stadhuis dank ik hartelijk voor hun vriendschapsbetoon en hun prachtig geschenk, dat ik hoop lang in eere te houden, daar ik er fier op ben hun ambtgenoot te zijn.
Ik ben de heeren van den stedelijken Tooneelraad dankbaar voor hunne lofspraak, welke ik toch niet verdiende, daar ik, als hun secretaris, enkel hunne besluiten deed uitvoeren.
De optreding hier van den bestuurder, de kunstenaars en kunstenaressen van onzen schouwburg heeft mij vooral diep getroffen. Tusschen hen vind ik mijne oudste kunstvrienden en mijne gevierdste leerlingen. Van voor dat ik aan eene ambtelijke loopbaan dacht, vertolkten de kunstenaars van onzen nationalen schouwburg mijne tooneelstukjes, welke op mij de aandacht vestigden van den dichter Jan van Beers, die mij als stadsbeambte deed aanvaarden. Het tooneel was dus, als het ware, de brug waarover zij mij, kind des volks, naar het stadhuis leidden. Ik blijf er hun altoos dankbaar voor.
Wat ik aan de ontwikkeling der tooneelspeelkunst mocht bijdragen, deed ik uit erkentelijkheid en kunstliefde. Wat ik voor de stoffelijke verbetering en voor den bloei van onzen schouwburg mocht verrichten, deed ik op last en ten koste van het geëerd stadsbestuur, dat alles ten beste heeft voor kunst en beschaving.

* * *

Vrijdag, den 26^{en} daaropvolgende, werd de heer van den Branden gefeest als leeraar der klasse van Nederlandsche voordracht, die gevoegd is bij de Muziekschool van Antwerpen.

Al de leerlingen en vele oud-leerlingen, waarvan er nu

verscheidene op het tooneel schitteren, waren aanwezig. Door juffers en heeren werden prachtige geschenken aangeboden bij hartelijke toespraken. De heer Jan Dilis sprak namens de oud-leerlingen-tooneelisten. Hij verklaarde, dat het dank aan den jubilaris was, dat hij en velen met hem nu eene eervolle plaats op het Nederlandsch tooneel hadden ingenomen. Hij gaf den tegenwoordigen leerlingen den welgemeenden raad, alle mogelijk voordeel te trekken uit de lessen en wenken van den leeraar van den Branden, en verzekerde hen, dat zij dan ook eens het hunne zouden kunnen bijdragen tot den bloei en den roem der Nederlandsche tooneelspeelkunst. De heer De Landtsheer, die gelast was met de voordracht der eigenlijke feestrede, drukte zich in dezer voege uit:

> HOOGGEACHTE HEER VAN DEN BRANDEN EN WAARDE LEERMEESTER,
> Mij was het gegund, nu pas eenige dagen geleden, U ten stadhuize in naam der leerlingen en oud-leerlingen van declamatieklas geluk te wenschen bij uwe 25ste verjaring als beambte der stad Antwerpen.
> Daar wij niet bij tijds waren verwittigd geworden, ben ik zoo vrij geweest, op uw jubelfeest te verklaren, dat uwe oud- en tegenwoordige leerlingen U, bij gelegenheid dier 25e verjaring, ook zouden huldigen, daar waar uw degelijk onderricht gegeven wordt.
> Thans is die dag voor ons aangebroken, thans zijn wij allen hier vereenigd met een en hetzelfde doel: den leermeester te danken en te vereeren.
> Veel meer kunnen wij niet meer zeggen, na al de hulde, U gebracht door den heer Burgemeester, den Raadsheer Cupérus, den heer archivaris Génard, den heer bestuurder van Doeselaer en Vlaanderens eersten toondichter Peter Benoit. Bepalen wij ons bij de herinnering aan wat Gij hebt gedaan en nog doet voor onze kunstontwikkeling.
> Met engelengeduld hebt Gij ons leeren lezen, begrijpen, denken, gevoelen en handelen. Door het heilig vuur, dat in u blaakt, hebt Gij de sprankels der kunst in ons doen opvlammen. Gij hebt ons de heerlijkste scheppingen der grootste dichters en tooneelschrijvers leeren doorgronden en vertolken. Van volkskinderen, die wij waren, hebt Gij velen onzer tot kunstenaars geadeld.
> Dat de betrekkingen tusschen leeraar en leerling niet eindigden met de studie, getuigt de tegenwoordigheid hier van de voornaamste uwer oud-leerlingen. Nadat Gij hen op het tooneel bracht, bleeft gij hun raads- en leidsman, totdat zij als kunststerren uitblonken.
> Het doel van uw edel streven was immer: de verheffing, de verheerlijking van het Antwerpsch tooneel, dat thans zijn weelderigen bloei ook grootendeels U te danken heeft.
> Veroorloof ons dus, met alwie U kent en hoogschat, U daarvoor erkentelijk te zijn en U toe te roepen: Lang leve onze leeraar, de kunst- en taalvriend van den Branden!

Tot in de ziel geroerd, kwam nu de heer van den Branden

zelf aan de spreekbeurt, om hartelijk dank te zeggen aan al wie hem hielp vereeren.

'Ik heb dat alles niet verdiend,' hield de geliefde meester vol, ondanks het verzet zijner dankbare toehoorders. Hij eindigde zijne dankrede met een kort overzicht van onze tooneelgeschiedenis sinds het begin dezer eeuw en deed uitschijnen hoe, nu ook vijf-en-twintig jaar geleden, de dichter van Beers, in het vak der tooneelspeelkunst, de hervorming begon te prediken, welke thans door de jongere kunstenaars van onzen schouwburg op schitterende wijze is verwezenlijkt.

Zoo eindigde het jubelfeest van den heer F. Jos. van den Branden, die de vijf-en-twintig schoonste jaren van zijn leven zoo nuttig besteedde ten dienste zijner geboortestad en ter verheerlijking der Vlaamsche kunst.

Wij bieden den moedigen Vlaming, den vlijtigen leeraar, den talentvollen schrijver van de *Geschiedenis der Antwerpsche Schilderschool* onze welgemeende hulde. Moge hij - herhalen wij met Peter Benoit - nog vele jaren voor zijne vrienden behouden blijven!

Kroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- In den jaarlijkschen tooneelprijskamp, uitgeschreven door den *Belgischen bond der werkersgenootschappen*, is de eerste prijs, bestaande uit eene som van 250 frank, behaald door den heer Pol Anri, met *Willem de Vondeling*, drama in twee bedrijven en in verzen. Een zilveren eeremetaal is toegekend aan het stuk *Romania*, blijspel in een bedrijf, voor werkmanskringen, door den heer Prosper Matton.

De niet bekroonde stukken mogen teruggevraagd worden vóór 1 Januari, aan Mevr. Duyckers, hoofdonderwijzeres, St. Pietersnieuwstraat, te Gent.

Een nieuwe prijskamp met dezelfde voorwaarden is open voor het jaar 1889. Handschriften vóór 1 September 1889 te zenden aan den heer Karel Weyler, schoolbestuurder, Keistraat, Antwerpen.

- *Een reuzenwerk voltooid.* Geen dozijn jaren na den aanvang van zijn arbeid voltooide prof. Burgersdijk de vertaling van den *geheelen Shakespeare*, met Sonnetten en Gedichten van anderen aard er bij.

Geen oordeel kan juister zijn, dan dat, wat de dichterlijke vertolker zelf aangaande zijn arbeid aflegt. Hij is er van overtuigd, dat er bij Shakespeare ‘een zoo innig verband is tusschen den inhoud en den vorm zijner scheppingen, dat de vertaler, wil hij met zijn arbeid ongeveer denzelfden indruk geven als het oorspronkelijke, verplicht is, niet alleen den inhoud getrouw over te brengen, maar ook den vorm zooveel mogelijk te behouden.’

Aan dat beginsel is de geniale vertaler steeds getrouw gebleven en het is van dat standpunt, dat men deze vertaling moet beoordeelen. De ervaren Shakespeare-lezer, die licht wil ontvangen over eene tot dusverre niet begrepen plaats uit Shakespeare, behoeft Burgerdijk's vertaling niet te raadplegen. Trouwens dit is ook onnoodig. De duistere plaatsen in Shakespeare worden eer twistpunten, dan opgehelderde plaatsen.

De vertaling is vóór alle dingen bestemd om gespeeld te worden, om - gelijk Shakespeare's oorspronkelijke tekst - ter juiste waardeering te worden *gehoord*, maar *niet* om te worden *gelezen.* Wie met de pen in de hand Shakespeare leest, woord voor woord commentarieerende, zal wellicht op de hoogte komen, van wat Abbott noemt ‘Shakespearian English’, zoowel als van de zeden, gewoonten, gebruiken en dergelijk van dien tijd, maar den *dichter* Shakespeare zal hij op die wijze *niet* leeren verstaan.

- Wij vernemen dat de letterkundige en muzikale komitei-

ten het zangspel *De Waternimf*, van J. Verschueren en Fr. Van Herzeele, tot het genot eener staatspremie heeft toegelaten. De eerste opvoering zal eerlang te Brussel plaats grijpen.

- Primus Heckers, die zich thans te Rome bevindt, gaat, als studie, muziek dichten op de cantate *De Morgen*, van den heer J. Van Droogenbroek, welke in 1887 bekroond werd in den wedstrijd voor Vlaamsche kantaten. Het gedicht is zeer zangerig, en wij verwachten dus ook van den heer Heckers een puik gewrocht.

Toonkunde.

- Blauwaert, onze beroemde zanger, behaalt op zijne rondreis in Duitschland zegepraal op zegepraal. Reeds liet hij zich hooren te Berlijn, Hamburg, Wiesbaden, Dresden en Maintz.

In deze laatste stad vermeldde zijn programma een nieuw dramatisch tafereel met orkest: '*Robrecht van Bethune*' gedicht van Hiel, muziek van Gustaaf Huberti, en *Ons Vaderland*, gedicht van Van Ryswyck, muziek van Blockx.

Te Berlijn droeg Blauwaert Gevaert's *Philips van Artevelde* voor, alsook het klinkdicht van Ronsard en het Meilied van Goethe, twee stukken van Gustaaf Huberti.

Te Wiesbaden werd Blauwaert menigmaal terug geroepen met *Wotan's afscheid* van Richard Wagner.

Blauwaert richt te Berlijn een liederenavond in, waarop hij verschillige werken onzer nationale dichters en toondichters zal ten gehoore brengen: onder anderen, het *Lied van den Uil*, gedicht van Antheunis, muziek van Huberti.

Blauwaert werkt alzoo krachtig mede om de Vlaamsche muziek in den vreemde bekend te maken

Sterfgeval.

- Den 14 November l.l. is te Antwerpen overleden den heer A.M. Oomen, geboortig van Amsterdam. In de vorige jaargangen van ons tijdschrift zijn enkele novelletjes en gedichten van zijne hand verschenen. Het *Davidsfonds* gaf van hem uit *Reis van Jeruzalem en Rome.* Verder verschenen van hem *Het Plantenrijk* en *Herinnering aan de Wereldtentoonstelling van* 1885.

Nieuwe Uitgaven.

Cilia, roman door IS. TEIRLINCK. 2 deelen. Gent, Ad. Hoste.

- *Schimmen en Schetsen* door JOH. M. BBANS. 196 blz. Arnhem, J. Minkman. Prijs 2,00 fr.
- *Kaf en Koorn*, verzameld uit 128 dichtaren, door K.H. DE QUÉKER. Brussel, N. De Bremaeker-Wauts. 252 en VIII blz.
  Prijs 2,00 fr.

- *In Memoriam.* Aan Mr C. Vosmaer, bewerkt en verzameld door A.W. SIJTHOFF. In 8°, 123 blz. met portret en een gezicht op Vosmaers werkkamer.
- *Segher Janssone*, historisch tafereel uit de eerste helft der 14e eeuw door FRANS VAN CUYCK. In 8°, 184 blz. Antwerpen, Lodewijk Janssens.
  Prijs 2,00 fr.
- *Gedichtjes voor kinderen* door PRUDENS VAN DUYSE. In gekleurden omslag, met plaatjes. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. In 8°, 64 blz.
  Prijs fr. 0,40
- *Nieuwe Kindergedichtjes.* Als boven.
  fr. 0,40
- *Laatste Kindergedichtjes.* Eerste bundeltje. Als boven.
  fr. 0,40
- *Laatste Kindergedichtjes.* Tweede bundeltje. Als boven.
  fr. 0,40
- *Bloemlezing* uit Prudens Van Duyse's Gedichten tijdens zijn leven verschenen. Uitgegeven door FLORIMOND VAN DUYSE, onder toezicht van JAN VAN BEERS. Roeselare, De Seyn-Verhougstraete. In 8°, 272 blz.
  Prijs fr. 2,50

Inhoudstafel (Jaargang 1888)

I. Novellen, Schetsen, Reisbeschrijvingen, Tooneelstukken, enz.

IS. ALBERT.	O, die Vrouwen, tooneelspel	284
	De Grenadier, blijspel	439
A. BECHGER (FAUTOR).	Langs een doornig pad leidt de roem	201, 257 305, 345
JOZ. BUERBAUM.	De Schoolmeester van Amsterdam	404
J.L. DE PRETER.	Student en Oudstudent	555
TONY KIELSZ.	Eene goede Wraak	327
ALFRIED MENDEL.	Een recht aangenaam avondje	31
GUSTAAF SEGERS.	Een dag uit mijn verblijf te Venetië. (Reisbeschrijving	361, 385
RAYMOND STIJNS.	Fiere Elza	5, 49, 105
IS. TEIRLINCK.	Mina Bor, tooneelspel	153
EDW. VAN BERGEN.	Boum.... Boum	65
	De Eeredienst van de Godin der Rede te Antwerpen en onze Weeskinderen	187
JUL. VAN HERENDAEL.	Eene kleine Sint Nikolaasvertelling	72
AL. VAN NESTE.	Op Grootmoeders Hoeve	481
EUG. VAN OYE.	De Huwelijkskamer	295

II. Poëzie.

IS. ALBERT.	Een Kijkje uit mijn leven	175
	Na zoete Hoop	175
	Gewond	176
	Ik ken	324
	Bij eene Kinderschaar	325
	Alleen!	496

POL ANRI.	Kenst du das Land	399
KAREL BOGAERD.	Aan Dr Max Rooses	124
JAN BOUCHERIJ.	De gouden Bruiloft	63
KAREL DELMOTTE.	Aan de Poëzie	494

P.P. De Nijs.	De Vos en het Borstbeeld	172
Charles De Waele.	Elegie	17
	Meilied	218
	Zang van den Amerikaanschen Arend	277
	Moeders Verjaardag	326
	Drie Vragen	357
	Goede Nacht	357
Edgar De Waele.	Vergeet mij niet	17
	Het Kind aan zijn Zusje	358
Ern. Pallemaebts.	't Is zoo zoet	219
Hilda Ram.	Bij mijn Haardje	62
Gustaaf Rens.	Zonsopgang	217
	Kerkhofzang	356
	Een laatste Vaarwel	552
Arnold Sauwen.	Aan den wijden hemel glijden	355
Emiel Schiltz.	De zes honderd Helden	125
Jacob Stinissen.	Vrouw	14
	Kind	15
	Diano Marino	217
	Aan de Jonkvrouwen M. en A.D.	278
	Het graf mijner moeder	397
	Damme	551
	Ter Doest	551
Is. Teirlinck.	Ach, vroeger vlood zoo snel de Winter (Sestine)	323
Vict. Van De Weghe.	Nieuwjaarsgroet	13
	Vooruitgang door het werk	496
Al. Van Neste.	Do, do, Kindje	493
	Het verdorde Blad	554
Dr Eug. Van Oye.	Aan Keizer Wilhelm	174
Omer Wattez.	Liefde en Poëzie	15

WERNER.	Blaas den Horen	493

III. Onze Dichters vertaald.

HEINRICH FLEMMICH.	Das Volkslied	359
	Nach schweren Stunden	359
	Junges Ehevolk alle 3 naar V.A. DE LA MONTAGNE.	360

IV. Volkskunde.

PROSPER LEFLOT.	Folklore der gemeente Casterlé	25, 136, 176, 279
L.J.	Volkskunde. Bijdrage opgeschreven te Esschen	220
MEDARD VERKEST.	Twee Santen in een folkloristischen tabbaard	529

V. Taal-, Tooneel- en Letterkunde.

JOZ. HELLEMANS.	Een paar onverklaarde geslachtsnamen toegelicht	146
	Ongeboekte Antwerpsche woorden en spreekwijzen	148, 196
H. MEERT.	Iets over den aard van het Vlaamsch	498
D[r] MAX ROOSES.	Kwade praktijken in de letterkunde	18
D[r] EUG. VAN OYE.	Nog over Prudens Van Duyse	89
EDW. VAN BERGEN.	Het hertogelijk Meininger Hoftheater te Antwerpen	217
	Prijskampen	48, 97, 99, 100, 151, 254, 302, 341, 527, 571
	Tooneel- en Letterkunde (Kroniek)	97, 151, 254, 302, 339, 527, 571
	Koninklijke Vlaamsche Akademie	37, 97, 151, 340

VI. Toonkunde.

GUSTAAF D'HONDT.	Een woord over de Vlaamsche Muziekschool van Antwerpen	375
	Toonkunde (Kroniek)	103, 341, 572

VII. Beeldende Kunsten.

KAREL, LYBAERT, J[ste].	Driejaarlijksche en Jubeltentoonstelling van Schoone Kunsten te Antwerpen	463, 511

FRANS VAN CUYCK.	Twee tentoonstellingen: I Arte et Labore; II Emil Claus	76
	De 15e tentoonstelling van *Als ik kan*	252
	Beeldende Kunsten (Kroniek)	101, 152, 384

VIII. Levensbeschrijving.

A. BECHGER.	Een hoofdstuk uit eene onuitgegevene literarische Biographie van Jan Frans Willems	426
	Jubelfeest van den heer F. Jos. Van den Branden	564

IX. Boekbeoordeeling.

D.V.R.	Verhuizen, door Hilda Ram	244

F. VAN CUYCK.	Leven van Karel van Mander door Leopold Plettinck	79
VAN LANGENHOVEN.	Dwars door 't Leven door Edm. De Geest	46
	Schetsen en Verhalen door Reimond Styns	80
	Sinjoren door F. Van Cuyck	143
	Gedachten. Gedichten door K. Van de Putte	249
	Voor de Jeugd. Gedichten van Leefson	508
	Raadsels voor het Vlaamsche Volk door Amaat Joos	510
K. VAN DE PUTTE.	Een woordje anticritiek	300

X. Vlaamsche Belangen.

K. LIJBAERT, J^{ste}.	Vlaamsche Landdag te Brussel	82, 127
K. LIJBAERT, J^{ste}.	Vlaamsche Landdag te Gent	468
	Vlaamsche Belangen (Kroniek)	101, 152, 304, 381

XI. Sterfgevallen.

Adolf Siret, 104. - Ferdinand Dyckmans, 104. - Hubert Van Hagendoren, 255. - Dr J. Renier Snieders, 256. - Dr Jan Nolet de Brauwere van Steeland, 342. - Jan Van der Plaetsen, 342. - Karel Vosmaer, 342. - W.J. Hofdijk, 479. - Dr Lodewijk Delgeur, 480. - Lodewijk Hendrix, 480. - Jan Dodd, 528. - Jan Van Beers, 528. - A.M. Oomen, 572.

XII. Nieuwe Uitgaven.

Blz. 104, 132, 256, 304, 344, 384, 480, 528, 572.